

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on saatnud piimaveisekasvatatajatele igakuist infolehte juba 2001. aasta jaanuarist. Seni oleme oma info jagamisega olnud liialt teenusekesksed - igale loomaliigi kasvatajale oleme pakkunud ainult tema loomaliigi kohta käivat infot. Nüüdseks oleme otsustanud kõigile oma klientidele kord kvartalis anda rohkem informatsiooni ja mitte enam teenusekeskselt - et ka seakasvataja teaks, mis veisekasvatases toimub ning vastupidi. Teenusekeskseks jääb siiski meie lehe sisemine külg, kus piima- ja lihaveisekasvataja ning seakasvataja leiab just temale mõeldud artikleid. Kahjuks on täna kitsakasvatatajale saadetak leht lühem - erialase artiklita - kuid sobiva koostööpartneri leidmisel täidame me tulevikus ka selle tühimiku. Meie kord kvartalis ilmuvast väljaandest JKK Sõnumid leiate ka tulemusi, mida ei ole võimalik mujalt kirjandusest leida, näiteks nn edetabelid. Kuna see on meie esimene väljaanne, siis aja jooksul areneb see kindlasti edasi nii oma sisult kui ka vormilt. JKK Sõnumid saab muutuda Teile kasulikumaks ning huvitavamaks sel juhul, kui meile oma soovidest teada annate. Kindlasti jääb JKK Sõnumite põhieesmärgiks astuda sammuke Teile lähemale ja tutvustada Jõudluskontrolli Keskuses toimuvat. Loodan, et leiate siit endale huvitavat lugemist.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

UUDISED

95 aastat jõudluskontrolli Eestis

Veiste jõudluskontrolli alustati Skandinaaviamaades juba 19. sajandi lõpul. 1895. aastal asutati esimene karjakontrolli-ühing Taanis, samal aastal ka Rootsis.

Balti mõisnikud jälgisid Rootsi karjakontrolliühingute tööd, kuid suhtusid umbusuga karjakontrolli sisseviimisse Eestis. Eesti mõisakarjades alustati karjakontrolliga 1903. aastal. Esialgu teostati üksikute lehmade toodangu ja söödakulutuse arvestust.

Süstemaatiline objektiivsetel alustel karjakontroll algas karjakontrolliringide loomisega 1909. aastal.

8. märtsil 1909. a otsustati Vändra Põllumeeste Seltsi koosolekul asutada seltsi juurde karjakontrolli osakond. 1. mail 1909. alustas tööd Vändra Põllumeeste Seltsi karjakontrolliühing ning Hans Virkuse eestvõtmisel kontrolliring. Seda loetakse veiste jõudluskontrolli alguseks talukarjades. Esimeseks kontrollassistendiks kutsuti Massujõe talu noorperemees Ernst Tomingas, kes oli vastava ettevalmistuse saanud Soomes.

Novembris 1909 loodi kontrollühisused veel Kambjas ja Rõngus, järgmistel aastatel veel paljudes paikades.

JKK Maamessil

JKK osaleb ka sel aastal Maamessil, mis toimub 15-17. aprill Tartu Näituste messikeskuses.

Atesteerimine

Vastavalt "Põllumajandusloomade aretuse seadusele" võib alates 01.01.2004 jõudlusandmete kogumise ning edastami-sega tegeleda loomapidaja või tema poolt volitatud isik, kes omab jõudlusandmete koguja tunnistust. Selleks peab vastavat tunnistust sooviv isik läbima testi.

Piimakarjakasvatavad saavad testi täita oma maakonna JKK zootehnik-peaspetsialisti juures või JKK Tartu kontoris. Eelnevalt on vajalik aeg kokku leppida (Tartus testida soovijatel telefonil 738 7737 või 738 7738). Seakasvatatel on testi täitmiseks vajalik eelnevalt aeg kokku leppida telefonil 738 7765.

Suuresti aitab testi edukale läbimisele kaasa eelnev tutvumine piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamatuga või sigade jõudluskontrolli käsiraamatuga (40 krooni), mida saab osta maakondade zootehnik-peaspetsialistidelt või JKK-st. Käsiraamat on saadaval ka meie koduleheküljel.

Seisuga 23. märts 2004 oli atesteeritud 788 piimaveiste jõudlusandmete kogujat (paljud loomapidajad kasutavad jõudlusandmete kogumisel ja edastamisel kontrollassistendi teenust) ja 51 sigade jõudlusandmete kogujat. Atesteerimata on veel 3 sigade jõudluskontrollis ja 392 piimaveiste jõudluskontrollis olevat omanikku.

Jõudlusandmete koguja tunnistuse olemasolu üle teostavad järelevalvet Veteri-naar- ja Toiduameti Põllumajanduslooma-areituse järelevalve büroo inspektorid.

UUENDUSED

Vahelduv kontroll-lüps

Karjadele, kus lüpsitööde kiire kulga ruumipuudus raskendavad kontroll-lüpsi tavapärasel läbiviimisel, on JKK loonud võimaluse rakendada uut kontroll-lüpsi läbiviimise ja seega ka toodangu arvutamise meetodit. Uue meetodi ehk vahelduva kontroll-lüpsi korral

mõõdetakse piimakogus ning võetakse piimaproov vaid ühel lüpsikorral. Ühe lüpsikorra kontroll-lüpsi tulemused võetakse aluseks lehma toodangu arvutamisel.

Lähemat informatsiooni vahelduva kontroll-lüpsi kasutuselevõtmise tingimuste kohta saab zootehnik-peaspetsialistilt maakonnas.

Sigade jõudluskontroll

Lõpusirgele on jõudnud põhjalik ettevalmistustöö pieträani tõugu sigade geneetiliseks hindamiseks. Läbi on viidud esimene katseline hindamine, regulaarseks muutub hindamine aprillis.

PÕLVNEMISINDEKSI OLEMUS JA ARVUTAMISE TINGIMUSED

Aretuseesmärgist lähtuvalt soovime, et iga järgmine põlvkond loomi oleks eelmisest geneetiliselt võimekam. Uue põlvkonna saamiseks valime vanemloomad, kes soovitud omadusi järglastele kõige paremini edasi annavad. Loomade geneetilise võimekuse väljaselgitamiseks toimub neli korda aastas jõudlustunnuste, udara tervise tunnuste ja välimikutunnuste geneetiline hindamine. Selle tulemusena prognoositakse hindamisprotsessis osalevatele loomadele iga aretustunnuse väärtus ehk aretusväärtus (AV). Vaatlusandmetega (kontrollpäeva andmed, välimiku hindded) lehmadele prognoositakse aretusväärtus nende nn omajõudluse ja sugulaste (eellased, külgsugulased) informatsiooni alusel, pullidele aga nende tütarde ja sugulaste informatsiooni alusel. Noortele loomadele aretusväärtust prognoosida ei saa, kuid neile on võimalik arvutada põlvnemisindeksi (PI). Käesoleva artikli eesmärgiks on anda põgus ülevaade põlvnemisindeksi olemusest ning tema arvutamise korrast.

Järglane saab pooled geenid emalt ja pooled isalt, kuid geenikombinatsioon on igal järglasel unikaalne. Looma aretusväärtuse võime tinglikult jagada kaheks osaks. Esiteks ema ja isa aretusväärtuste keskmine ehk põlvnemisindeks. Teiseks see osa aretusväärtusest, mille võrra loom erineb samade vanemate teistest järglastest. G. Mendeli seaduse järgi võib teine osa ehk nn. mendeli valim (MV) olla igal loomal erinev, kuid paljude järglaste keskmine on võrdne nulliga. Järelikult paljude järglaste keskmine aretusväärtus on võrdne nende keskmise põlvnemisindeksiga. Mendeli valimi suuruse saab iga looma puhul välja selgitada ainult temalt järglastele pärandatud omaduste (piimatoodangu suuruse, välimiku jne.) mõõtmistulemuste alusel. Pulli aretusväärtuse hindamisel otsustame olemasolevate tütarde andmete alusel, kas me soovime temalt tulevase järglase karja täienduseks või mitte.

Näide.

Pulli Jaco 1630 hinnatud tütre valgutoodangu keskmine AV on +24.6kg. Kuna keskmine aretusväärtus on võrdne põlvnemisindeksiga, siis ka PI on +24.6kg. Seega pulli Jaco ja nn. keskmise lehma uusi tütreid karja valides teame, et nende oodatav valgutoodangu

aretusväärtus on umbes +25kg aga mitte näiteks +5kg või hoopis -10kg.

Eelnevale tuginedes on noore aretuslooma (testitava pulli, kellel pole veel hinnatavaid järglasi või lehmiku, kellel pole veel omajõudluse andmeid) ühe või teise aretustunnuse esialgseks hinnanguks tema vanemate või vajadusel vanavanemate aretusväärtuse alusel arvutatud põlvnemisindeks. Käesoleval ajal arvutatakse põlvnemisindeksid piima-, rasva- ja valgutoodangule ning rasva- ja valgusisaldusele, samuti piimatoodangu üldaretusväärtusele SPAV-le ja udara tervise üldaretusväärtusele SSAV-le. Põlvnemisindekseid saab kasutada looma karja valimisel, lehmale sobiva seemenduspulli valimisel ja muude aretusotsuste tegemisel. JKK trükistel ja kodulehel on noorloomade aretusväärtused tegelikult nende põlvnemisindeksid, sest geneetilises hindamises pole nad veel osalenud ja ainus teadaolev informatsioon nende geneetilisest võimekusest on nende eellaste aretusväärtused. Samas on põlvnemisindeksi kasutajal oluline silmas pidada, et aretusväärtuse täpsust väljendav usalduskoefitsient võib pullil sadade tütarde olemasolul ulatuda 99%-ni, põlvnemisindeksi maksimaalne usalduskoefitsient saab olla vaid kuni 60%.

Põlvnemisindeksi valem on väga lihtne, kuid tema arvutamine on mõnevõrra keerukam. Kompromiss leitakse vähestele loomadele võimalikult täpse põlvnemisindeksi ja enamusele loomadele vähemtäpse põlvnemisindeksi vahel. Madala usalduskoefitsiendiga ema või isa aretusväärtuse asendamisel vastavalt ema või isa põlvnemisindeksiga saame põlvnemisindeksid arvutada peaaegu kõikidele noorloomadele. Nende usalduskoefitsiendid on seejuures vahemikus 40-60%. Järgnevalt on esitatud täpne põlvnemisindeksi arvutamise kord ja tingimused:

· PI arvutatakse, kui looma isa ja ema on JKK andmebaasis registreeritud.

· PI arvutatakse valemiga:

$$PI = \frac{1}{2} \cdot AV_{\text{ema}} + \frac{1}{2} \cdot AV_{\text{isa}},$$

kus AV_ema ja AV_isa on vastavalt ema ja isa aretusväärtused või nende asemel arvutatud PI-d.

· Tingimused AV_ema ja AV_isa saamiseks:

1. ema aretusväärtuseks võetakse kodumaise hindamise aretusväärtus, kui selle usalduskoefitsient on suurem kui 50%.

2. isa aretusväärtuseks võetakse kodumaise hindamise aretusväärtus, kui selle usalduskoefitsient on suurem kui 70%. Kui kodumaises hindamises on looma isal mitu aretusväärtust (punasekirju holsteini pullidel on tütreid nii EHF-s kui ka EPK-s), siis kasutatakse looma tõule vastava tõu hindamises saadud tulemust. Kui aretusväärtuse usalduskoefitsient on väiksem kui 70%, kasutatakse andmete olemasolul rahvusvahelise pullide hindamise tulemust.

3. ema aretusväärtuse puudumisel/mittesobimisel (usalduskoefitsient on väiksem kui 50%) arvutatakse PI emale järgmiselt:

- leitakse emaisa AV punktis 2 kirjeldatud tingimustel

- emaema väärtuseks võetakse looma tõu baasaasta lehmade keskmine AV.

4. isa aretusväärtuse puudumisel/mittesobimisel (usalduskoefitsient on väiksem kui 70%) arvutatakse PI isale järgmiselt:

- leitakse isaisa AV punktis 2 kirjeldatud tingimustel

- leitakse isaema AV punktis 1 kirjeldatud tingimustel, selle puudumisel võetakse looma tõu baasaasta lehmade keskmine AV.

5. emaisa või isaisa AV puudumisel loomale PI ei arvutata.

Mart Uba

*Infotehnoloogia osakonna
biomeetria sektori juhataja*

Uuendused programmides Vissu ja Vissuke

Piimakarjakasvatavate soovil on tehtud programmis Vissuke mõned muudatused karjaandmete kasutamise ja esitamise osas:

1. Programmi kasutajad, kellel on juurdepääsuõigused mitmele omanikule, saavad omaniku vahetamiseks kasutada linki "*omaniku vahetus*".
2. Programmist väljumiseks kasuta linki "*logi välja*".
3. Elektrooniliseks karjaandmete edastamiseks JKK-le on programmis link "*sündmuste sisestus*", mille kaudu on võimalik esitada järgmisi andmeid: Poegimised, Kinnijätud, Lehmade väljaminekud, Seemendused/

- paaritused, Nimeandmised, Farmi/ grupi koodid, Vabapaaritused, Noorkarja väljaminekud, Tiinuskontrolli tulemused, Noorveiste kaalumise andmed.
4. Tööks vajalikele nimekirjadele (3. Vali töö) on lisandunud uued nimekirjad:
*Väljaläinud lehm*ad, mis sisaldab jooksva aasta andmeid. Lõppenud aasta kohta näeb andmeid uuel aastal 3 järgneva kuu (jaanuar, veebruar, märts) jooksul.
*Põhikarja tulnud lehm*ad, mis sisaldab jooksva aasta poeginud mullikate ja karjatäienduseks juurde ostetud lehmade nimekirja. Lõppenud aasta kohta näeb andmeid uuel aastal 3 järgneva kuu (jaanuar, veebruar, märts) jooksul.
Libiseva aasta kontroll-lüpsid lehmade kaupa.

Programmi Vissu kasutamiseks on alates 01.02.2004 vajalik uuendada oma arvutis programmi Jiniator versiooni. Hea Internetiühenduse korral on seda võimalik installierida JKK veebilehelt aadressil www.reg.agri.ee lingilt "Vissu ja Vissuke", kuid kindlam ja kiirem võimalus on küsida vastavat CD-d oma piirkonna JKK zootehnikult.

Kui kellelgi on häid mõtteid ja ideid või vajadus saada karja kohta andmeid, mida praegu programmides ei näe, olge head, ja edastage need meile telefonil 738 7737 või e-postil ly.joras@reg.agri.ee

Ly Jõras
Väliteenistuse osakonna
veiste jõudluskontrolli sektori
zootehnik-peaspetsialist

Piimameetrite testimine maakonniti

Maakond	Registreeritud piimameetrid	Testitud piimameetrid	
		arv	protsent
Lääne-Viru maakond	335	314	93.73
Järva maakond	289	235	81.31
Rapla maakond	208	192	92.31
Pärnu maakond	198	140	70.71
Jõgeva maakond	149	135	90.60
Viljandi maakond	136	113	83.09
Põlva maakond	106	100	94.34
Saare maakond	103	77	74.76
Ida-Viru maakond	71	71	100.00
Harju maakond	80	61	76.25
Võru maakond	59	56	94.92
Tartu maakond	46	44	95.65
Valga maakond	39	28	71.79
Lääne maakond	27	25	92.59
Hiiu maakond	20	20	100.00
Kokku	1866	1611	86.33

Tabel ei kajasta lüpsiplatsidel kasutatavaid piimameetreid

Tähelepanu!

Piimameetreid tuleb JKKs testida üks kord 12 kuu jooksul!

Infot piimameetrite testimise kohta saab telefonil 738 7722 - Oles Hagel

ja meie koduleheküljelt <http://www.reg.agri.ee>.

Lüpsiplatsidel kasutatavate piimameetrite testimiseks palume pöörduda lüpsiplatsi paigaldanud või hooldava firma poole.

Suurima 305 päeva laktatsiooni piimatoodanguga lehmad 2004. aastal

Eesti punane								
Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt. Nr	Piima kg	Rasva %	Rasva kg	Valku %	Valku kg
565375		Tartu Agro AS	3	11579	3,73	431	2,97	344
363272	Vigri	Ranna Farm OÜ	5	11305	4,36	493	3,38	383
563281	Rai	Ranna Farm OÜ	2	10903	4,62	504	3,45	376

Eesti Holstein								
549518	Hesa	Põlva POÜ	3	13693	3,9	534	3,49	478
1100693	Lei	Põlva POÜ	2	13544	3,21	435	3,02	409
1201284	Võlu	Põlva POÜ	2	13453	3,72	501	3,32	447

Eesti maotõug								
588201	Sussu	Endel Lauri	4	6880	4,38	302	3,06	210
1611366	Naaskel	Erman	2	6126	4,04	248	3,39	208
330215	Maasi	Arnold Prinits	2	5988	5,36	321	3,38	202

MUHEDAT

Jõudluskontrolli Keskuse nime kirjutamine tekitab mõnede ettevõtete töötajates aeg-ajalt segadust. Nii on meie nime kirjutatud väga erinevalt. Siinkohal on toodud huvitavamad variandid:

Jõusöödakontroll, Iluduskontroll, Juurdluskontroll, Jõuduskondroli keskus, Eudlus Kontrolli Keskus, Öudluskontrollikeskus, Liikluskontrolli keskus.

Ka meie aadressi (Kreutzwaldi 48A) kirjutamisel on kasutatud mitmeid huvitavaid kirjaviise. Siinkohal on toodud mõned sagedamini kirjutatud variandid ning mõned põnevamad kirjadildid:

Kreutswaldi (11), Kreuzwaldi (9), Kreutswaldi (9), Kreutswaldi (7), Krutswaldi (2), Kruzswaldi, Kõrvswaldi, Greitšwaldi, Kruvtsvaldi, Kaudzvaldi, Kreizvaldi, Krezvaldi.

KALENDER

15-17. aprill – Maamess 2004 Tartu Näituste messikeskuses (Kreutzwaldi 60, Tartu)

11. mai – lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

13-14. mai – X Balti Aretuskonverents (info ja registreerimine tel 731 3450, e-post alo@eau.ee)

JKK avatud uste päev toimub iga kuu teisel neljapäeval. Võimalik on tutvuda analüüsides labori ja andmetöötlusosakonnaga. Vajalik registreerimine telefonil 738 7738 - Toomas Remmel.

Endiselt on programmide Vissu ja Vissuke kasutamise osas võimalik saada tasuta koolitust, mis toimuvad kolmapäeviti. Vajalik on registreerimine telefonil 738 7738 - Ly Jõras.

JKK tööjuubelid 2004. aastal

Viivika Laan – 30
Toomas Vain – 25
Heili Reinhold – 25
Tea Kivimaa – 20
Thea Tõnise – 15

KONTAKTID

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu

Tel. **738 7700**

Faks **738 7702**

E-post: keskus@reg.agri.ee

Telefonid

Kodulehekülj: www.reg.agri.ee

738 7738 Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine

738 7737 Programmid Vissu ja Vissuke ning Lihaveiste jõudluskontrollialane nõustamine

738 7765 Sigade jõudluskontrollialane nõustamine

738 7762 Kõrvamärkide müük

738 7751 Järvamaa klienditeenindaja

738 7752 Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja

738 7753 Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja

738 7754 Lääne-Viru-, Pärnu-, Järvamaa klienditeenindaja

738 7756 Põlvnemisandmed

738 7731 Geneetiline hindamine (veised)

738 7735 Geneetiline hindamine (sead)

738 7767 Raamatupidamine

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. **738 7725**

Faks **738 7724**

Telefonid

738 7722 Piimameetrite testimine

738 7721 Piimaproovide vastuvõtt

738 7726 Piimaringid

MAAKONDADE ZOOTEHNIKUD

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b, Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Leigri 5, Kärkla	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 511 9264	E 9.00-14.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-16.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2, Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00, T 9.30-15.00 *
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 9.00-15.00
Pärnumaa	Malle Unt	Lauka tee 4 (EKTO maja), Pärnumaa **	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare ***	tel 453 1352	gsm 517 4320	R 9.00-17.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	T 8.00-16.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 9.00-14.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	1. ja 3. T 9.00-13.00 ****
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 9.00-14.00

* mai- ja juunikuus K 9.30-15.00

** alates maikuust Haapsalu mnt. 86, Pärnu

*** alates juunikuust Tolli 7, Kuressaare

**** mai- ja juunikuus T 9.30-14.00 ja gsm 510 3312

UUDISED

Hea klient!

Selle aastane kevad on olnud Eestile ajalooline – nüüdsest oleme üks Euroopa Liidu liikmesriikidest. Ka Jõudluskontrolli Keskuse tegemistes on selle kevadega muutusi toimunud.

On meeldiv tõdeda, et esimese kvoodiaasta möödumisel on paljudel piimatootjate võimalus ja õigus oma piimakvooti suurendada. On hea meel, et Jõudluskontrolli Keskus suutis siin abiks olla, et kvoodi suurendajad saaksid operatiivselt täpset informatsiooni kvoodiaasta piimatoodangu suurenemise kohta.

Nüüdseks oleme valmis ka pieträäni tõugu sigu geneetiliselt hindama. Sellest kevadest toimub eesti punast tõugu pullide hindamine rahvusvaheliselt – Interbullis.

Eelmises infolehes tutvustatud vahelduv kontroll-lüps on leidnud tootjate poolt väga positiivse vastukaja ning tänaseks on valinud selle tee juba üle 100 piimaveiste jõudluskontrolli läbiviija.

Suured tänud Mereranna PÜ, Kõljala PÜ, Põlula Katsefarm OÜ, Sarapiku Piim OÜ ning Karuvälja OÜ, kes kõik mind lahkesti vastu võtsid ja oma tuleviku- ja plaanidest ning muredest rääkisid.

Seekordsest infolehest leiate informatsiooni suvel toimuvate loomanaütuste kohta. Loodan, et leiate aega suviselt kiire elutempo juures külastada ka neid üritusi.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

34. ICARi konverents

Tuneesias Sousse linnas toimusid ajavahemikul 28.mai – 03.juuni 2004 ICARi (Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee) konverents, Interbulli konverents, ICARi laborite seminar ja FAO/ICAR seminar. Eestist osalesid nimetatud üritustel Jõudluskontrolli Keskuse ja Põllumajandusministeeriumi esindajad. ICARi konverentsi ettekannetes käsitleti väikeloomade, lihaveiste ja piimaveiste jõudluskontrolli, viljakus- ja tervise tunnuseid ning funktsionaalsete tunnuste hindamist. Interbulli konverentsil oli palju ettekandeid programmide arendusest, mis tagaks veelgi täpsemate ja usaldusväärsemate hindamistulemuste saamise. ICARi laborite seminar oli sel korral suunatud lammaste, kitsede ja pühvlite jõudluskontrolliga seotud teemadele. Samuti tehti kokkuvõtteid erinevate ICARi töögruppide tööst.

Uus ICARi president

Seoses endise ICARi presidendi tagasiastumisega valis ICARi juhatus Sousse'is toimunud ICARi konverentsil uueks presidendiks soomlase Jarmo Juga, kes osales hiljuti Balti Aretuskonverentsil ning külastas ka Jõudluskontrolli Keskust.

Meie töötaja kaitses EPMÜ-s väitekirja

Biomeetria sektori peaspetsialist Merle Kruus kaitses Eesti Põllu-

majandusülikoolis 4. juunil 2004 a. väitekirja põllumajandusmagistri teadusliku kraadi taotlemiseks. Väitekirja teema oli “Pjeträäni tõugu sigade geneetiline hindamine”. Ametlikuks oponendiks oli põllumajanduskandidaat Aarne Põldvere Eesti Tõusigade Aretusühistust. Kaitsmise järgselt omistati Merle Kruusile põllumajandusteaduste magistri kraad loomakasvatuse erialal.

EPK pullide edukas start Interbulli geneetilises hindamises

Osalemine Interbulli rahvusvahelises pullide hindamises võimaldab meie aretajatel saada usaldusväärset informatsiooni eelkõige nende importpullide kohta, keda nad on kasutanud või soovivad kasutada, kuid kellel pole veel lüpsvate tütarde puudumise tõttu eesti aretusväärtusi. Rohkem kui 6 aastat on ülaloodud võimalust saanud kasutada eesti holsteini aretjad. Käesoleva aasta maikuust alates osaleme Interbulli hindamises ka eesti punase tõu pullidega. Rõõmu valmistab asjaolu, et noorpullidena imporditud ja meie edetabelis kõrgel kohal olev pull Bruto ja veel ilma ametliku aretusväärtuseta pull Nööri on tipus ka Interbulli edetabelis (Internetis nähtaval http://www.reg.agri.ee/webquery/?query_id=70). Loodame, et nad on silmapaistval kohal ka järgmises, 10.augustil avaldatavas edetabelis.

Vahelduv kontroll-lüps

Alates aprillist on Jõudluskontrolli Keskus võimaldanud kontroll-lüpsi läbi viia vahelduv kontroll-lüpsi meetodil (ainult ühe lüpsikorra tulemuste põhjal). Uut kontroll-lüpsi meetodit saavad kasutada vaid karjad, kus teostatakse kahekordset lüpsi, kontroll-lüpsi läbiviimisel ei muudeta lüpsimeetodit ja piima mõõtmiseks kasutatakse ICARi poolt tunnustatud piimameetrit või

taadeldud kaalu.

Märtsikuus viidi kahes karjas läbi katseline kontroll-lüps kasutades vahelduvat meetodit. Alates aprillikuust hakkas JKK laialdasemalt uut meetodit tutvustama. Läbi on viidud kümme infopäeva. Meetodi igapäevase tutvustamisega ning loomapidajate nõustamisega tegelevad maakondade zootehnik-peaspetsialistid.

Juunikuus teostati kontroll-lüps uut meetodit kasutades 112 karjas.

DERMATITIS DIGITALIS EHK MORTELLARO HAIGUS

Sissejuhatus.

Sõrahaigused põhjustavad karjades märkimisväärset produktiivsuse langust ning on üle kogu maailma üheks olulisemaks uurimissuunaks piimakarja tervise hindamisel. Viimastel aastakümnetel on arenenud piimakarja kasvatuses maades suurenenud haigestumine digitaalsesse dermatiiti ehk Mortellaro haigusesse.

Dermatitis digitalis (DD) on veiste varvaste naha nakkuslik põletik, mis kahjustab nahka tavaliselt päkapadjandi kohal või varvastevahelisel alal. DD mõjutab otseselt loomade heaolu ja seega toob kaasa olulise majandusliku kahju.

Mortellaro haigusega kaasneb valu ja lonkamine. Valu tõttu alaneb loomade produktiivsus, mis väljendub kehakaalu ja piimatoodangu languses, tekivad sigimishäired ning suureneb poegimiste vaheline intervall. Lisaks produktiivsuse langusest tingitud majanduslikule kahjule lisanduvad ka suured ravikulud. Seoses sellega tegeletakse DD uurimise ja tõrjega maailmas väga intensiivselt.

Haiguse levimine.

Nakatunud karjas levib haigus väga kiiresti ja võib tabandada kuni 90% karjast. Vastuvõtlikud on veised igas vanuses ja igast tõust, kuid sagedamini haigestuvad esimest korda lüpsikarja toodud mullikad. On täheldatud, et uued loomad, kes on toodud karja, võivad põhjustada karjas ägeda haiguspuhangu. Seda seletatakse nn „uue ja tugevama“ mikrobioloogilise fooni toomisega „vana“ asemele. Tavaliselt tuuaksegi haigus karja nakatunud noorloomadega. Tabanduda võivad kõik neli jalga, tavaliselt haigestuvad tagajalad. Haigus esineb sagedamini ja levib kiiremini vabapidamisega laudas, kuna loomad viibivad väga suure osa ajast märjal ja sõnnikusel põrandal. Haigusjuhud sagenevad talveperioodil ja vähenevad karjatamisperioodil.

Ajaloolisi andmeid.

Haigust kirjeldas esimesena 1974. aastal Carlo Maria Mortellaro, kelle järgi haigust kutsutakse paljudes maades Mortellaro haiguseks. DD on diagnoositud enamuses Euroopa maades, USAs ning samuti Kesk-Idas. Eestis on haigus diagnoositud kliinilise pildi alusel esmakordselt 1996. aasta kevadel

K. Kalmuse poolt.

Etioloogia ja patogeenes.

Haigusel eristatakse kahte vormi:

1. Erosiivne/reaktiivne (maasikasarnane) vorm.

2. Proliferatiivne (tüükaline) vorm.

Mõlemat vormi võime näha korraga samas farmis erinevatel loomadel või ka ühel loomal samal jäsemel nn. segavormina.

Kuigi haigust on uuritud viimased 30 aastat, ei osata siiani haigust põhjustavate tegurite kohta täpset seletust anda. Haigus on multifaktoriaalne. See tähendab, et haiguse tekkes on olulisel kohal mikrobioloogiline faktor (erinevad bakterid), keskkond (pidamisviis, sõnnikülükkamise tüüp jne) ning karja majandamine (uute loomade ostmise). Erinevate katsetega on kindlaks tehtud, et kõik need tegurid on Mortellaro haigusega väga tihedalt seotud. Samas on väga palju ebaselgeid küsimusi miks teatud olukordades haigus avaldub üht või teistviisi. Haiguskoldest on isoleeritud mitmeid erinevaid baktereid, kuid arvatakse, et etioloogias kõige olulisemad on spiroheedid (*Treponema spp.*). Samuti sõltub haiguse avaldumine looma vanusest ja immuunsuse tasemest. Sellega on seletatav miks valdavalt haigestuvad just noorloomad.

Haigus on suudetud esile kutsuda ka eksperimentaalselt. Tekitaja suudab haiguse esile kutsuda ainult ekstreemselt anaeroobses keskkonnas, st. halva hügieeniga pidamistingimustes, kus loomad seisavad/kõnnivad märjas lāgas.

Proliferatiivse vormi kahjustused sarnanevad mingil määral veiste papillomatoosiga, papilloomiviirust aga isoleeritud ei ole.

Kliiniline pilt ja komplikatsioonid.

Ümarad 1-4 cm diameetriga kahjustused paiknevad tavaliselt jala tagapinnal päka ja naha piiril või varvaste vahenahal. Harvem varvaste eespinnal. DD varajases staadiumis on nahk hüpereemiline, kaetud kollaka seroosse eksudaadiga. Põletiku piiril on karvad väljapoole suunatud ja pikemad, ala on piiritletud valkja randiga (tüüpilised tunnused). Haiguse arenedes kattub nahk kirbelõhnalise mädase eksudaadiga. Kui ala puhastada, paljastub nõgus punane granulatsioonkoe kiht (maasikasarnane kahjustus). Kahjustatud ala on väga tundlik ning muutub

kergesti veritsevaks. Pehmed koed ei ole turses. Loomad lonkavad tugevalt.

Tüükalise vormi puhul tekivad tugevad, karvasarnastest kuni mõne sentimeetrise läbimõõduga, vigastamisel kergesti veritsevad tüükad.

Esineb ka segavorm, kus on näha nii erosiiivsed kui ka tüükalised muutused.

Kuna haigus esineb kõige sagedamini päka piirkonnas, siis tavaliselt komplikatsioonina esineb sarvpäka lõhenemine (nahakahjustus asub kõrvuti päka kasvava sarvega, sarve produktsioon on häiritud ning päkal tekivad suured lõhed). Kui haigus progresseerub ja kahjustub sarvealune pärisnaha kiht, on tulemuseks tavaliselt talla haavandid. Kahjustused, mis paiknevad piirdel, häirivad normaalse sarve teket ning võivad põhjustada sarvseina vertikaallõhesid.

Diagnoos.

Haigus diagnoositakse kliinilise pildi alusel.

Tõstetud ja fikseeritud jalg pestakse hoolikalt kuid ettevaatlikult. Tüüpiline leid on ümar kahjustuskolde, mille piiril on karvad väljapoole suunatud. Piirkond on väga valulik ja tihti eritub kirbet lõhna.

Erinevalt interdigitaalsest flegmoonist puuduvad DD puhul varbastevahelised lõhed, paistetust ja kehatemperatuuri tõus. Interdigitaalsest dermatiidist eristab see, et viimase puhul loomad tavaliselt ei lonka.

Ravi.

Kõige efektiivsem on lokaalne ravi. Jalg puhastatakse, pestakse, sõrga värgitakse vajadusel, nekrootilised ja lahtised osad eemaldatakse. Peale puhastamist ja kuivatamist töödeldakse haiget kohta antibiootikumi aerosooliga. Sidumine pole vajalik. Lokaalsel ravil oksüetetratsükliiniga pole avastatud ravimi jääke verest ega piimast. Tavaliselt kaob longe 2-3 päevaga. Lokaalset ravi on kõige mugavam teha karja profülaktilise värkimise ajal. Teiseks võimaluseks on jalavannid. DD puhul saadakse ühekordse vannitamisega häid tulemusi, kui kasutatakse 5-6 g liitri vee kohta oksüetetratsükliini või 0.75-1.5 g/l linkospektiini. Ravi soovitatakse 4-6 nädala pärast korrata. Vaskulfaadi, tsinksulfaadi, formaliini kasutamine vannides on andnud samuti positiivseid tulemusi.

Antibiootikumide süstimine ei ole andnud tulemusi.

Kroonilise proliferatiivse vormi korral on ainuke efektiivne ravimeetod kirurgiline, mille korral eemaldatakse täielikult tüükaline moodustis (rohke verejooks), töödeldakse antibiootikumiga ning seotakse mõneks päevaks rõhksidemega.

Profülaktika.

Karjades, kus haigus on krooniline, ei pruugi sümptomid avalduda. Seetõttu on väga oluline, et toimuks pidev karja läbivaatus. Samuti on väga oluline teada ja teavitada loomade ostmisel/müümisel kas ostetavad/müüdivad loomad on terved. Vaktsineerimine on andnud tulemusi. Vaatamata tervistumisele on haiguse uuesti avaldumise protsent kuni 50%, seda kas „tänu” tekitaja soikeseisundile või uuele nakkusele. Seega kahjuks peab tõdema, et antud haigusest on praktiliselt võimatu vabaneda. Kuid olukorda saab hoida kontrolli all, teostades profülaktilisi

jalavanne, regulaarset sõrahooldust (värkimist) ning parandades pidamishügieeni.

Olukord Eestis.

Eestis käivitati 2003. aasta kevadel rakendusuuring „Mortellaro haiguse diagnoosimine ja leviku kindlakstegemine Eesti piimakarjades.“ Uuringu üheks eesmärgiks oli informatsiooni kogumine Mortellaro haiguse levimuse kohta Eesti karjades. Selleks koostati küsitluslehed, mis saadeti 200-le loomaarstile üle eesti. Küsitluslehtede vastustest tulenevalt ning rakendusuuringu põhitäitja (K.Kalmus) poolt lisaks kogutud andmete alusel on Eestis Mortellaro haigust kliinilise pildi alusel diagnoositud 42 karjas (uurings käsitatakse karjana ühes laudas peetavaid veiseid). Lehmade koguarv nakatunud karjades on ligikaudu 12 600. Maakondade lõikes on haigusest ohustatud isendite arv järgmine: Järva maakond (5900), Jõgeva maakond (2000), Rapla maakond (1500), Põlva maakond (1000),

Lääne-Viru maakond (1000), Tartu maakond (700), Pärnu maakond (300) ja Ida-Viru maakond (200). Ohustatud isenditeks loetakse loomi, kes elavad nakatunud karjas. Nakkuse ülekandumine toimub ühest karjast teise loomade liikumisel karjade vahel. Ülaltoodud arvudest selgub, et haiguse levik on Eestis märkimisväärne, kuna eeskätt on nakatunud kõrge piimatoodanguga, kõrge aretusväärtusega karjad, siis on 2004 aasta üheks ülesandeks tõsta loomaomanike ja loomaarstide teadlikkust Mortellaro haigusest ning anda soovitusi karja tervendamiseks ning nakkuse vältimiseks. Pärast suuremat info levitamist võib oletada, et nakkuse levik on tegelikult laiem ning nakatunud karjade arv suurem.

Kalmer Kalmus
EPMÜ Loomaarsti-
teaduskond, loomaarst

Veresuse andmete käsitlemisest

Looma veresusi registreeritaks andmebaasis 19 parandava tõu suhtes ja nende tõumärgid on:

1. AP	2. NRF
3. SRB	4. AY
5. RH	6. ANG
7. DZ	8. SKB
9. PPK	10. HF
11. BA	12. HC
13. AB	14. CH
15. Hf	16. LI
17. PI	18. BB
19. SI	

Tänase päeva seisuga on veresus registreeritud 1.38 miljonil loomal, ehk ligikaudu 64% andmebaasis registreeritud loomadest.

Veresuse andmed antakse protsentides, täpsusega üks koht peale koma, kusjuures looma veresuse protsentide summa peab jääma alla saja protsendi. Veresust, mille osa on alla 6.3%, andmebaasis ei registreerita.

Trükistel ja internetirakendustes loetletakse üles veresust omavad tõumärgid ja nendele vastavad veresuse protsendid osatähtsuse kahanevas järjestuses.

Erandina tuuakse EHF tõugu loomadel veresus välja vaid HF tõu suhtes, kusjuures võimalik RH veresus näidatakse HF all. Ülejäänud veresusi ei näidata. Kokkuleppeliselt näidatakse üle 93.8% veresusega loomi kui HF 100%.

Veresuse andmete töötlemine toimub suures jaos automaatselt:

- Looma esmakordsel registreerimisel arvutatakse automaatselt looma veresus ja luuakse andmebaasis

veresuse kirje.

- Looma põlvnemise muutmisel, s.o. isa ja/või ema muutmisel, uuendatakse looma ja tema järglaste veresused.

- Looma veresuse käsitsi muutmisel uuendatakse järglaste veresused.

Veresuse andmeid saavad muuta aretusühistu spetsialistid. Selle jaoks on loodud internetirakendus, mille abil saab veresuse andmeid andmebaasi sisestada. Vajadus veresuse andmete registreerimise järele tekib sellest, et looma eellaste veresused ei pruugi andmebaasis teada olla.

Kalle Pedastsaar
Direktori asetäitja IT alal

TÄHELEPANU!

Et vältida piimaproovide riknemist:

- on tähtis võetud piimaproovid 30 minutit pärast lüpsi läbi loksutada, et proovipudelis olev konservaine täielikult lahustuks ja kogu pudelis ühtlaselt jaguneks;
- säilitada piimaproove temperatuuril +2°C - +6°C.

Alates 01. juulist 2004 tasub asenduskõrvamärkide saaja kõrvamärkide postiasutusest kättesaamisel postipaki saatmiskulud. Saatmiskuludele lisandub kõrvamärkide maksumus, kui postipakis on “EST” ISO-koodi kandvate kõrvamärkide asendusmärgid. ISO-koodiga “EE” ning importloomade kõrvamärkide asendusmärgid on endiselt tasuta.

Suurima 305 päeva laktatsiooni piimatoodanguga lehmad 2004. aasta II kvartalis

Eesti holstein								
Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt.Nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg	Valku %
549612	Ralli	Põlva Agro OÜ	3	14746	495.8	3,36	455.9	3,09
1100877	Siisik	Põlva Agro OÜ	2	13065	493.2	3,77	423.7	3,24
1201093	Riisik	Põlva Agro OÜ	2	12992	462.3	3,56	426.3	3,28
Eesti punane								
645756	Intu	Ranna Farm OÜ	7	12250	523.4	4,27	410.2	3,35
1063523	Tiibsi	Ranna Farm OÜ	2	12012	492.4	4,10	422.0	3,51
1070231		Tartu Agro AS	2	10474	360.8	3,44	317.2	3,03
Eesti maatõug								
509162	Gauni	Põlula Katsefarm OÜ	3	6626	309.3	4,67	247.5	3,74
678993	Maasu	Raik Roland	2	6192	279.9	4,52	205.0	3,31
1984910	Gribu	Põlula Katsefarm OÜ	1	5610	298.0	5,31	223.5	3,98

Sigade jõudlusandmete võrdlus Eestis ja Soomes 2003. a.

Näitaja	Eesti*	Soome**
Farmide arv	54	608
Keskmine emiste arv karjas	252	64
Sündinud põrsaid kokku aastaemise kohta	21,9	24,3
Võõrutatud põrsaid aastaemise kohta	19	18,9
Poegimiskordade arv väljaminekul	3,6	3,4
Kokku sündinud põrsaid pesakonnas	11,3	12
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	9,1	9,3
Surnult sündinud põrsaid %	7,4	9,7
Imikpõrsaste hukkumine %	13,3	13,7
Esmaspoegimise vanus päevades	367	376
Kokku päevi pesakonna kohta	183	172
Imetamisperioodi pikkus	32,5	35

* Jõudluskontrolli aastaraamat 2003.

** Soome riikliku jõudluskontrolli tulemused (ajakirjast "Sika" 3/2004 a.).

MUHEDAT

Lehnamajandus

Inglise moodi: Sul on kaks lehma. Mõlemad on hullud. **Vene moodi:** Sul on kaks lehma. Sa loed nad üle ja saad tulemuseks 12. Sa loed uuesti ja saad 35. Loed veel korra ja saad 28. Sa lõpetad lehmade lugemise ja keerad järgmisel viinapudelil korgi pealt. **Austraalia moodi:** Sul on kaks lehma. Sa müüd ühe neist maha ja teist sunnid lüpsma nelja eest. Sa imestad väga, kui see kurnatusest sureb. **Itaalia moodi:** Sul on kaks lehma. Sa ei tea, kus nad on. Sa lähed lõunale.

KALENDER

06.08.04 – alustatakse "Possu" testimist. "Possu" on JKK programmeeritav sigade jõudlusandmete kogumise programm, mis vahetab välja senise db-Planeri.

19.08.04 – Saarte VISS Saaremaal Upal

27.08.04 – EPK VISS 2004 Ülenurm

02.09.04 – EHF VISS 2004 Luigel

04.09.04 – Tartu Sügisnäitus ja Tõuloom 2004 Ülenurm

Uued töötajad

Alates 28.juunist on meil tööl kaks uut töötajat: raamatupidaja-sekretär Hely Lutti ja Viljandimaa piirkonna zoo-tehnik Aini Maalmeister.

KONTAKTID

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu

Tel. **738 7700**

Faks **738 7702**

E-post: keskus@reg.agri.ee

Kodulehekül: www.reg.agri.ee

Telefonid

738 7738 Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine

738 7737 Programmid Vissu ja Vissuke ning Lihaveiste jõudluskontrollialane nõustamine

738 7765 Sigade jõudluskontrollialane nõustamine

738 7762 Kõrvamärkide müük

738 7751 Järvamaa klienditeenindaja

738 7752 Harju-, Hiiumaa-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja

738 7753 Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja

738 7754 Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja

738 7756 Põlvnemisandmed (veised)

738 7731 Geneetilise hindamine (veised)

738 7735 Geneetilise hindamine (sead)

738 7767 Raamatupidamine

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. **738 7725**

Faks **738 7724**

Telefonid

738 7722 Piimameetrite testimine

738 7721 Piimaproovide vastuvõtt

738 7726 Piimaringid

MAAKONDADE ZOOTEHNIKUD

Tähelepanu! Muutunud on Hiiumaa ja Pärnumaa kontori asukohad. Pärnu kontori uus aadress on Haapsalu mnt. 86; Pärnu ning Hiiumaa kontori aadress Mäe 2; Käina.

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Mutlik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-16.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2; Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; T 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 9.00-15.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	R 9.00-17.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	T 8.00-16.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 9.00-14.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 9.00-14.00

Hea klient!

Eesti vanasõna järgi loetakse tibusid sügisel. Oktoobris, kus sügis on näha nii kalendris kui ka õues, on paras aeg vaadata suvel toimunud.

Aretajad on lõpetanud igaastase loomanäituste hooaja üritustega Ülenurmel "Tõuloom 2004" ja Luigel "Looma-, linnu ja viljanäitus". Mõlemad näitused on kujunenud vaieldamatult publikurohkemateks kõigist Eesti loomanäitustest. On meeldiv tõdeda, et Saaremaal on suudetud elus hoida ainukest piirkondlikku loomanäitust Saarte Viss, mis sellel aastal toimus juba 10. korda. Saarlaste edukust tõestab ka fakt, et 2004. aasta arendusmeelseimaks kliendiks valis Jõudluskontrolli Keskus Valjala Seakasvatuse OÜ, kellele meie meeskond viis augustikuus meeneks karjakella.

Sellest suvest on meil lisandunud ka kaks rekordit: eesti punast tõugu lehmade kõrgeim laktatsioonitoodang on nüüdsest 12 783 kg (Ranna Farm OÜ lehm Meesik) ja kõrgeim päevalüps on 67,9 kg (Põlva Agro OÜ lehm Võlu).

Tuleb loota, et sügisel loetud tibud talvega veelgi suuremaks kasvavad!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Kõrvamärkide üleandmisest

Loomapidaja tohib märgistada talle JKKst väljastatud kõrvamärgiga ainult tema karjas olevat looma. Looma registreerimisel PRIAs kontrollitakse, kas kõrvamärk on müüdnud samale loomapidajale, kes looma märgistab. Kui tegu on erinevate loomapidajatega, siis looma registrisse ei kanta ja PRIA saadab selle kohta veateate.

Probleemi vältimiseks tuleb kõrvamärkide üleandmisel teisele loomapidajale esitada JKKle kirjalik teade, kus on kõrvamärke üle andva ja kõrvamärgid vastu võtnud loomapidajate andmed

ning üleantavate kõrvamärkide numbrid.

Selleks, et enne loomade märgistamist rikutud või kadunud kõrvamärgid oma arvelt maha kanda, tuleb sellest JKKle teatada vabas vormis avaldusega. JKK teeb vastava märke andmebaasi ning nimetatud kõrvamärgid ei vähenda kõrvamärkide ostulimiiti.

Vissu kasutamine muutus tasuliseks

Alates 01. septembrist 2004 muutus tasuliseks JKK poolt üle Interneti pakutav piimaveiste jõudluskontrolli programm Vissu ja lisateenustega Vissuke (raportite ja lehmakaartide, -siltide printimine, piimakarja pidamist ja

UUDISED

EAAP 55. aastakoosolek

Euroopa Loomakasvatustoodangu Assotsiatsiooni 2004. a. aastakoosolek toimus 5.-9. septembril Sloveenias looduskauis Bled'i linnas. Seekordne koosolek oli juba viiekümne viies. Osavõtjaid oli üle 800 inimese 65 erinevast riigist. Eestist osalesid Jõudluskontrolli Keskuse, Eesti Põllumajandusülikooli ja Veterinaar- ja Toiduameti esindajad. Sessioonide suuremad teemad olid geneetika, tervis ja heaolu, söötmine ja füsioloogia.

Viss 2004

27. augustil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2004. Konkursil osales 10 loomaomanikku 63 loomaga. Selle aasta eesti punase tõu Vissiks kuulutati Tartu Agro AS lehm Aasa. JKK autastas esmaspoeginud lehmade grupi võitjate omanikke. Esimese koha pälvis lehm Aasa (Tartu Agro AS), teise koha lehm Liisi (Tartu Agro AS) ja kolmanda koha lehm Ummi (Sallasto OÜ).

Eesti holsteini tõu Viss 2004 toimus 2. septembril Luigel, kus osales 23 loomaomanikku 79 lehmaga. Eesti punase tõu Vissi tiitli pälvis Kehtna Mõisa OÜ lehm Lusti. JKK autastas ka sellel konkursil esmaspoeginute grupi võitjate omanikke. Esimese koha pälvis lehm Doris (Aatmaa AS), teise koha lehm Laika (Aravete Agro OÜ) ja

kolmanda koha lehm Anny (Tartu Agro AS). Jõudluskontrolli Keskus soovib kõigile võitjatele palju õnne!

JKK arendusmeelseim klient 2004

Juba teist korda tunnustab JKK oma arendusmeelseimat klienti. Tunnustuse pälvis klient, kes on kõige rohkem osalenud JKK poolt pakutavate teenuste arendamises, kasutades aktiivselt tema sihtgrupile loodud teenuseid ning tehes ettepanekuid olemasolevate teenuste või toodete parendamiseks ja uute loomiseks.

2004. aastal valiti arendusmeelseimaks kliendiks Valjala Seakasvatuse OÜ, kes on aktiivselt kasutanud sigade jõudlusandmete kogumise programmi db-Planer, rakendades maksimaalselt programmis pakutavaid võimalusi. Samuti on Valjala Seakasvatuse OÜ farm, kes testib JKKs loodavat sigade jõudlusandmete kogumise programmi Possu.

6. augustil sõitis JKK esindus Saaremaale, et auhind - spetsiaalselt kujundatud suur karjakell - Valjala Seakasvatuse OÜ juhatajale Raul Maripuule ja farmijuhile Aina Salule üle anda. JKKs on kujunemas traditsiooniks, et selleks korraldatakse matk, millest võtavad osa JKK töötajad. Sel aastal läbisid JKK töötajad jalgsimatka Jööri küla muuseumist Valjala Jõusöödatehasse.

aretamist täpsustavad andmed ning soovitusel).

Tasuline programm maksab 50 senti kuus iga saadetud piimaproovi kohta ja vastav summa lisatakse piimaproovide analüüsimise eest väljastatavale arvele.

Tasulise programmi juurdepääsu õiguste saamiseks on vajalik saata paberikandjal (sobib ka faksina) või e-postiga avaldus tasulise programmi kasutamise kohta. Endistel programmi kasutajatel (kasutajad, kes omasid juurdepääsu õigusi enne 01.09.04) jäävad kasutajanimi ja salasõna samaks.

Juurdepääsu õigusi väljastab ning kasutajanime ja salasõnaga kaasnevaid probleeme lahendab Inno Maasikas (tel 738 7757; inno.maasikas@reg.agri.ee).

LEHMADE KASUTUSIGA KUI OLULINE ARETUSTUNNUS

Lehmade kasutusega kui aretustunnust määratletakse ja mõõdetakse erinevates riikides erinevalt. Enamlevinud käsitlusena väljendab see sunnitud väljamineku riski suurust. Sunnitud väljamineku all mõistetakse olukorda, kus lehma karjast väljaviimine ei ole aretaja soov, vaid mingist põhjusest (haigus, trauma jne) tingitud hädavajadus. Lehmade kasutusega mõõdetakse ajavahemikuna esimesest poegimisest kuni väljaminekuni (või hindamispäevani karjasolevatel lehmadel).

Tabel 1. Lehmade keskmine vanus karjast väljaminekul

Karjast väljaminekuaasta	EHF		EPK	
	lehmade arv	vanus kuudes	lehmade arv	vanus kuudes
1996	13560	69	8321	70
1997	15716	73	9549	75
1998	16944	77	9961	79
1999	21491	77	11745	80
2000	16477	77	8246	82
2001	16812	77	6913	84
2002	17648	76	6499	83
2003	18297	74	6358	81

Tabel 2. Karjasolevate lehmade vanus viimasel poegimisel

Lakti number	EHF		EPK		Holland (2002.a)	
	lehmade arv	vanus kuudes	lehmade arv	vanus kuudes	lehmade arv	vanus kuudes
1	21393	29	6699	29	358272	26
2	17195	43	5642	43	268688	40
3	11576	58	4493	57	197263	53
4	7402	71	3198	71	132406	66
5	5517	84	2313	84	148528	90
6	3698	97	1593	96		
7	2096	110	891	109		
8	974	123	447	123		
Kõik laktid	70595	54	25657	58	1105163	48

Tabel 3. Väljaläinud EHF lehmade esmaspoegimise vanus ja piimatoodang ning kasutusega erinevatel aastatel

Väljaminekuaasta	Lehmade arv	Eluaja toodang (kg)	Söötis-päeva toodang (kg)	Lüpsipäeva toodang (kg)	Esmaspoegimise vanus (kuudes)	Kasutus-iga (kuudes)
1996	13560	11158	10,8	12,8	32	37
2000	16477	16891	12,6	15,0	31	46
2002	17648	19760	14,4	17,0	31	46
2003	18297	19736	14,9	17,6	31	44

Tabel 4. Väljaläinud EPK lehmade esmaspoegimise vanus ja piimatoodang ning kasutusega erinevatel aastatel

Väljaminekuaasta	Lehmade arv	Eluaja toodang (kg)	Söötis-päeva toodang (kg)	Lüpsipäeva toodang (kg)	Esmaspoegimise vanus (kuudes)	Kasutus-iga (kuudes)
1996	8321	9324	9,0	10,8	32	38
2000	8246	15736	10,7	12,9	32	50
2002	6499	18728	12,2	14,6	32	51
2003	6358	18790	12,6	15,1	31	50

Tabel 5. Aastalõpu seisuga karjasolnud EPK lehmade vanus, kasutusega ja eluaja piimatoodang aastate lõikes

Aasta	Lehmade arv	Vanus kuudes	Kasutusega	Eluaja piim (kg)
1996	37105	66	34	9685
1997	36394	64	31	10755
1998	34627	64	32	11669
1999	29473	65	33	12163
2000	27082	67	35	12700
2001	26388	67	36	13026
2002	25925	68	37	13255
2003	25846	68	37	13388

Selgituseks võib öelda, et kui karjas kasutatud pullil on kasutusea aretusväärtus madal, siis on suur oht, et selle pulli tütreid tuleb praakida varajases tootmiseas. Kõrge kasutusea aretusväärtusega lehmade korral on nende sunnitud väljamineku risk minimaalne ja aretaja saab teha oma karjas sihipärase selektsiooni.

Kasutusea tähtsus selektsioonis on aasta-aastalt kasvanud ja järjest rohkemates riikides toimub selle tunnuse geneetiline hindamine. Loodetavasti jõutakse 2004. aasta sügisel selle aretustunnuse korralise rahvusvahelise hindamiseni Interbulli Keskuses. Eestis lehmade kasutusea kui aretustunnuse geneetilist hindamist veel ei toimu, kuid huvi sellise informatsiooni järele kasvab aretajate seas pidevalt. Käesoleva artikli eesmärgiks on tutvustada Eesti lüpsikarja nn statistilist kasutusea ja sellega seonduvaid näitajaid ning toonitada kasutusea kui aretustunnuse kasvavat tähtsust aretusotsuste tegemisel.

1996. aastast 2001. aastani on eesti holsteini tõugu ja eesti punast tõugu lehmade karjast väljaminekuaasta keskmine vanus pidevalt suurenenud, kuid viimasel kahel aastal paari kuu võrra uuesti vähenenud. 2003. aastal oli väljaläinud lehmade keskmine vanus eesti holsteini ja eesti punast tõugu lehmadel vastavalt 5 ja 11 kuu võrra suurem kui 1996. aastal (tabel 1). On huvipakkuv, et eesti holsteini ja eesti punase tõu kõikide karjasolevate lehmade keskmine poegimisvanus viimasel poegimisel on vastavalt 6 ja 10 kuu võrra suurem kui lehmadel Hollandis (2002. aasta Hollandi jõudluskontrolli aastaraamatu andmetel) (tabel 2). Kuigi suuremat poegimisvanust põhjustab kolmekuuline erinevus esmaspoegimisel, on usutavasti suurem ka poegimisvanusest kaudselt tulenev lehmade keskmine kasutusea. Selle kinnituseks olgu teadmine, et enam kui neljandat laktatsiooni lüpsivaid lehma oli Hollandis 13,4%, meil on käesoleval ajal eesti holsteini tõul 18,5% ja eesti punasel tõul 21,9%.

Lehmade kasutamise efektiivsus on Eestis aasta-aastalt paranenud. Pidevalt suurenev keskmine eluajatoodang väljaläinud lehmadel on saavutatud lehmade pikema kasutusea ja keskmise päevatoodangu kasvu koosmõjul (tabelid 3,4).

Kuigi 2003. aastal toimus mõlemal tõul väljaläinud lehmade keskmise kasutusea kahekuuline vähenemine eelneva aastaga võrreldes, kasvas väljaläinud EHF lehmade keskmine kasutusea seitsme aasta jooksul (1996-2003) 7 kalendrikuu võrra (37lt 44le) (tabel 3). Väljaläinud EPK lehmade keskmine kasutusea suurenes samal perioodil koguni 12 kalendrikuu võrra (38lt 50le) (tabel 4).

Mõnevõrra teistsuguse pildi saame, kui analüüsime erinevate aastate lõpus karjas olnud lehmade vastavaid näitajaid. 1996. aastaga võrreldes on EPK lehmade keskmine vanus ja kasutusea 2003. aastaks kasvanud vastavalt kahe ja kolme kalendrikuu võrra (tabel 5). EHF lehmade keskmine vanus vähenes ja kasutusea kasvas ühe kuu võrra (tabel 6). Vähesed kasvud üheks põhjuseks on keskmise vanuse ja kasutusea mitmekuuline vähenemine 1997. aastal. Positiivseks saab lugeda lehmade keskmise eluajatoodangu pidevat kasvu vähemuutuva keskmise vanuse tingimustes.

Hollandis toimub kasutusea geneetiline hindamine ja selle tunnuse kasutamine selektsiooniindeksis alates 1999. aastast. Eestis ei ole kasutusea aretusväärtuse kasutamise võimalust, kuid ometi on meie lehmade keskmine statistiline kasutusea pikem! Milles asi?

Tabel 6. Aastalõpu seisuga karjasolnud EHF lehmade vanus, kasutusiga ja eluaja piimatoodang aastate lõikes

Aasta	Lehmade arv	Vanus kuudes	Kasutusiga	Eluaja piim (kg)
1996	63521	64	32	11151
1997	67152	61	29	11981
1998	69591	60	29	12721
1999	66281	61	29	12900
2000	65247	63	32	13823
2001	67092	63	32	14257
2002	68502	63	33	14523
2003	70377	63	33	14720

Kõrge tootmistasemega karjas ei pruugi olla ainult kõrge geneetilise piimatootmise võimega lehmad, vaid edu aluseks võib olla hea söötmine ja pidamine. Nii võib ka kõrge keskmine kasutusiga olla tingitud hoopis nn loodusliku valiku suurest osatähtsusest ja karja uuenduseks sobivate noorloomade vähesusest. Sunnitud väljamineku tõttu jääme ilma hea tootmisvõimega lehmadest ja selle kompenseerimiseks

jäetakse karja vähemvõimekad lehmad. Karja statistiline keskmine kasutusiga küll tõuseb, kuid karjasolevate lehmade piimatootmise keskmine geneetiline potentsiaal pigem langeb. Aretajale ei ole kasutusea suurendamine eesmärgiks omaette. Tema eesmärgiks on eelkõige kõrge tootmisvõimega pika-ealiste tervete lehmade abil tulutoov piimatootmine. Selle saavutamisel on paljude riikide aretajatele oluliseks informatsiooniks kasutusea aretusväärtus eraldi või üldindeksisse kaasatuna. Niisugune võimalus peaks olema ka meie aretajatel.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti lüpsikarja keskmine kasutusiga on viimase seitsme aasta jooksul küll kasvanud, kuid paljudes karjades ei kaasnenud sellega majandusliku efektiivsuse tõusu. Sunnitud väljamineku vähendamine ja sihipärase selektsiooni suurendamine karjas on võimalik kasutusea geneetilise hindamise juurutamise ja aretusväärtuse kasutuselevõtmise korral.

Mart Uba

Infotehnoloogia osakonna
biomeetria sektori juhataja

TÄHELEPANU!

Piimameetrid ja kaalud

Vastavalt *Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodikale* võib kontroll-lüpsil piimakoguse määramiseks kasutada JKK poolt heaks kiidetud piimameetrit (mis on testitud üks kord 12 kuu jooksul) või taadeldud kaalu. Kaasakantavaid piimameetreid testib JKK. Lüpsiplatsidele paigaldatud piimameetreid testib paigaldaja/hooldaja, kes saadab testimise tulemused JKKle. Piimameetrite testimine on vajalik selleks, et kontrollida nende töökorras olekut ning mõõtmistäpsust. Testimisel vahetatakse vajadusel ka purunenud/kulunud osad. Palume jälgida seda, et kõik kasutusel olevad piimameetrid oleksid testitud.

JKK registreerib oma andmebaasis kõik kasutusel olevad lubatud piimameetrid ning peab arvestust nende testimise üle. 15. septembri seisuga oli kasutusel 2142 piimameetrit, millest

nõutud ajal olid testitud 2007 (93%). Testitud piimameetreid kasutati karjades, kus on 68 342 lehma, s.o 66,6% kõigist jõudluskontrollialustest lehmadest.

Kindlasti on paljudes karjades kasutusel piimameetreid, mis siiani andmebaasis registreerimata. Palume nende piimameetrite mark, numbrid ning kasutuselevõtuaeg teatada oma maakonna zootehnik-peaspetsialistile.

Alates oktoobrikuust hakkab JKK registreerima ka kaalude taatlemise informatsiooni. Palume kaalude kasutajatel saata JKKsse koopia kaalu taatlemise tunnistusest või esitada see oma maakonna zootehnik-peaspetsialistile. Kui tunnistus puudub, kuid kaalul on olemas kleebis taatlemise kohta, võtame taatlemisinfo registreerimisel aluseks kleebisel oleva informatsiooni. Kasutatavate kaalude taatlemiskleebise olemasolu kontrollib zootehnik-peaspetsialist Teie karja külastades.

Piimaproovide võtmise kord

Jõudluskontrolli piimaproovid tohib võtta selleks volitatud isik või loomapidaja, keda on informeeritud proovide õigest võtmisest.

Konservaine lahustamiseks peab esimesele proovi võtmisele 20-30 minuti möödumisel kindlasti järgnema korralik piimaproovi segamine. Parim viis konservaine bronopoli tableti lahustamiseks on suletud proovipudeli mitmekordne ümberpööramine. Sarnaselt peab toimima pärast teise proovi-osa lisamist. Selle toimingu unustamisel või mittepiisava segamise korral tekib konservaine tableti ümber keemiline kalgend, mis ei lagune täielikult ka teise piimakoguse lisamisel. Sellisel juhul jaotub konservaine proovipudelis ebaühtlaselt. Piimaproovi pealmine kiht kalgendub piimhappebakterite elutegevuse tagajärjel, sest seal pole konservaine kontsentratsioon piisav. Sellise piimaproovi soojendamisel enne analüüsimist tekib proovipudelis sültjas mass. Reeglina asub see mass näiliselt korraliku piima all.

JKK ei transpordi piimaproove jahutatult, sest kasutatav konservaine bronopol kindlustab õigesti käideldud piimaproovide garanteeritud säilivuse viie ööpäeva jooksul. Jahutatult transporditakse proove nendes maades, kus labori autod veavad ka konserveerimata piimatööstuste proove.

Piima eest maksmise aluseks olevad piimaproovid võetakse farmist piimatööstuste poolt ja toimetatakse JKK laborisse nende poolt valitud transpordiga. Aeg proovi võtmisest kuni analüüsimiseni ei tohi ületada 36 tundi, sest piimaproovid on konserveerimata. Piimaproovide säilivuse tagab nende hoidmine proovi võtmisest kuni analüüsimiseni temperatuuril 0-4 °C. Piimaproovide vastuvõtmisel JKK laboris kontrollitakse, et nende temperatuur oleks vahemikus 0-4 °C. Piimatootja õigus on kontrollida, et pärast proovi võtmist pannakse piim kohe steriilsesse ühekordsesse proovipudelisse. Proovipudel markeeritakse ribakoodiga ning asetatakse jahutuspatreididega termoskasti. Vastutus kehtestatud korra täitmise eest on pandud piima töötlejale.

Täiendavalt saab sellel teemal lugeda internetist aadressil <http://www.agri.ee/kaubandus/trykised/piimakoguja.html>

Suurima 305 päeva laktatsiooni piimatoodanguga lehmad 2004. aasta III kvartalis

Eesti punane							
Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt.nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg
645793	Meesik	Ranna Farm OÜ	6	12783	562,3	4,40	425,6
280190	Enna	Ranna Farm OÜ	4	11789	516,7	4,38	390,0
1192155	Riidik	Puur Lea	2	11495	446,2	3,88	380,5
Eesti holstein							
542690	Minna	Põlva Agro OÜ	3	15077	583,7	3,87	484,6
549407	Paadik	Põlva Agro OÜ	4	14521	521,9	3,59	475,2
549538	Nelke	Põlva Agro OÜ	3	13847	564,0	4,07	459,3
Eesti maotõug							
635464	Uuni	Põlula Katsefarm OÜ	3	8691	369,0	4,25	285,3
635457	Tinda	Veidenberg Arvo	2	7145	321,3	4,50	254,5
1383270	Vanna	Veidenberg Arvo	2	6588	249,8	3,79	212,1

MUHEDAT

Farmer on vaatamas oma seakarja, kui korraga ilmub tuttuus Jeep ja pea-tub. Autost väljub noormees ning küsib karjuselt: "Kui ma ära arvan, mitu siga Teil on, kas ma saan siis ühe sea endale?" Karjus vaatab noormeest, siis sigu ja lausub rahulikult: "Nõus." Noormees pargib auto, ühendab oma süle-arvuti mobiiltelefoni abil internetti, läheb internetis NASA leheküljele, skannib piirkonna kaardi GPS-navigatsiooni-süsteemi abil, avab andmebaasi ja 60 exceli tabelit loendamatu paljude valemitega. Lõpuks trükib 150-lehe-küljelise aruande High-Tech-miniprin-

teril, pöördub karjuse poole ja ütleb: "Teil on täpselt 1586 siga". Karjus vastab: "Õige, valige omale siga välja." Noormees võtab ühe looma ja tõstab autosse. Karjus vaatab seda pealt ja ütleb: "Kui ma ära arvan, kes Te ametilt olete, kas ma saan siis oma looma tagasi?" Noormees: "Loomulikult, miks mitte?" Karjus: "Te olete nõustaja." "Õige küll, kust Te seda teate?" tahab noormees teada. "Lihtne," ütleb karjus, "esiteks tulete Te siia, kuigi keegi Teid ei kutsunud; teiseks tahate Te tasuks saada siga selle eest, et Te mulle midagi ütlete, mida ma ise juba nagunii tean ja kolmandaks pole Teil aimugi sellest, mida ma teen! Ning nüüd andke mulle palun mu karjakoer tagasi."

Uus töötaja

Alates 4. oktoobrist on meil bio-meetria sektoris uus töötaja: Liia Taaler

KONTAKTID

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu
Tel. **738 7700**

Faks **738 7702**

E-post: keskus@reg.agri.ee

Kodulehekülge: www.reg.agri.ee

Telefonid

738 7738 Piimaveiste ja kitsede jõudlus-kontrollialane nõustamine

738 7737 Programmid Vissu ja Vissuke ning Lihaveiste jõudluskontrollialane nõustamine

738 7765 Sigade jõudluskontrollialane nõustamine

738 7762 Kõrvamärkide müük

738 7751 Järvamaa klienditeenindaja

738 7752 Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõge-

va-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja

738 7753 Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu-

ja Viljandimaa klienditeenindaja

738 7754 Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja

738 7756 Põlvnemisandmed (veised)

738 7731 Geneetiline hindamine (veised)

738 7735 Geneetiline hindamine (sead)

738 7767 Raamatupidamine

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. **738 7725**

Faks **738 7724**

Telefonid

738 7722 Piimameetrite testimine

738 7721 Piimaproovide vastuvõtt

738 7726 Piimaringid

MAAKONDADE ZOOTEHNIKUD

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-16.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2; Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	R 9.00-17.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	T 8.00-16.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Aasta tagasi võtsime vastu otsuse saata oma klientidele infoleht, kus oleks kirjutatud Jõudluskontrolli Keskuse tegemistest natuke laiemalt. Tookordne otsus sai vastu võetud pisut kartlikult, sest Jõudluskontrolli Keskuse töötajad olid avaldanud aastas 1-2 artiklit. Täna infolehega lõpeb esimene aastaring ja tuleb tunnistada, et seekordse infolehe puhul oleme juba probleemi ees, et kuidas kõike soovitud ära mahutada.

Oma osa on siin kindlasti ka kogemustel, et märkame rohkem asju, mis Teile huvi pakkuda võiks. Kuid teine ja väga oluline asi on, et 2004 aasta viimase kvartaliga on jõudnud lõpule mitmed alustatud projektid.

Tähelepanelikumad lugejad märkasid juba kindlasti uut kujundust – jah, seekordne leht on esmakordselt värvilises trükkis ja esmakordselt kasutame uut Jõudluskontrolli Keskuse sümbolikat, mille 2005. a. veebruarist ametlikult kasutusele võtame.

Lisaks uuele logole saate lugeda meie edusammudest Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinna konkursil. Jõudluskontrolli Keskuse usaldusväarsust tõestab ka fakt, et alates 2004. aasta oktoobrist teeme piimaproove ka Läti piimalaborile (SIA Piensaimnieku Laboratorija).

Huvitavat lugemist leiavad kindlasti need tootjad, kes liipsavad lehma kolm korda päevas ja on seni hädas olnud kontroll-liipsi tegemisel. Infolehes kajastatud uuendus kolmekordse liipsi osas viitab sellele, et koos Teiega areneme ka meie ja me soovime leida alati Teie murele lahenduse. Loodame, et käesolev aasta on Teile kõigile edukas!

Head uut jõudlusaastat!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

JKK uus logo

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Alates 1. veebruarist 2005 hakkab Jõudluskontrolli Keskus kasutama uut logo ja asutuse sümbolikat. Logo vahetus on tingitud JKK soovist olla oma klientidele äratuntavam, sest ikka ja jälle aetakse Jõudluskontrolli Keskust segamini Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti või Veterinaar- ja Toiduametiga. Vana sümbolika igapäevane kasutamine oli raskendatud, kuna oma huvitava lahenduse tõttu oli see raskesti mõistetav ning keeruline ja kulukas kasutada. Mida on uuel logol kujutatud? Meie jaoks sümboliseerib uus logo töökust, liikuvust, edasipürgivust. Logol olevat kujutist võib tõlgendada mitmeti, kuid JKK näeb selles põllumajanduslooma ja J-tähte, kusjuures logo keskel olev ring sümboliseerib Keskust.

Tänu JKK uue sümbolika kasutuselevõtmisega hakkavad Teieni jõudvad materjalid olema "värskendatud", ning loodetavasti teile meeldivas kuues. Ka vahetub 1. veebruarist JKK kodulehekülje praegune aadress www.reg.agri.ee uue vastu: www.jkkeskus.ee. JKK töötajate e-posti aadressid on alates veebruarist kujul: eesnimi.perekonnanimi@jkkeskus.ee, kusjuures täpitähtede asemel kasutatakse tähti o, a, y.

JKK Aasta töötaja ja Päikesekiir

Juba teist aastat valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Preemia antakse välja töötajale, kelle töö on teistega võrreldes kõige rohkem tunnustamist väärt. JKK Aasta töötaja 2004 on direktori asetäitja IT alal Kalle Pedastsaar. Ta on sel aastal pakkunud välja palju uusi ideid ning neid ellu viinud (pidevad täiendused programmis Vissuke, andmebaaside arendused, lineaarne skoor ja kolmekordne liips). Kalle on asjalik

kolleeg, kes osaleb aktiivselt nii asutuse igapäevatoos kui ka töövälisel üritustel. Ta on abivalmis ning hoolitseb töötajate eest.

Sel aastal valisid JKK töötajad esmakordselt endi seast ka kolleegipreemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kolleegide arvates kõige toredam, säravam, meeldivam kolleeg ehk töötaja, kes teeb kaastöötajate tuju rõõmsamaks ja päeva säravamaks. 2004. aasta Päikesekiireks valiti personalijuht Kaie Kasemets.

Muutus veiste seemenduste ja paarituste sisestamise kord

Alates 01. novembrist 2004 kehtivad uued reeglid veiste seemenduste ja paarituste sisestamisel. Kuni novembrini said loomapidajad edastada JKKle ka seemenduse andmeid. Nüüd saavad loomapidajad JKKle esitada vaid paaritusandmeid. Seemenduste sisestamist korraldab Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu (ETKÜ). Uue korra kohaselt kogub ja töötleb seemendusandmed ETKÜ, paaritusandmed kogub ja esitab JKKle loomapidaja või jõudlusandmete koguja.

Possu vahetab välja db-Planeri

Lõpukorrale on jõudmas Possu valmimine. Possu on JKKs programmeeritud sigade jõudlusandmete kogumise programm, mis vahetab välja seni kasutatud db-Planeri. Samaaegselt farmides kasutatava programmiga loodi ka sigade seemendusjaamas kasutatav Possu, millega kogutakse spermaanalüüsi tulemusi ja edastatakse need JKK andmebaasi. Possu on eestikeelne, programmeeritud töötamiseks Windows keskkonnas ning see ei peaks enam takistama farmide infotehnoloogilist arengut. Üleminek db-Planerilt Possule on planeeritud lõpetada 31.12.2005. a. Senise nelja teenuse liigi asemel jääb edaspidi kehtima kaks – Possu farmiversioon ja Possu keskuse versioon.

Piimaveiste jõudluskontrolli andmete esitamisest

Piimalehmade jõudlusandmete esitamise põhidokumendiks on **Laudaleht**. Laudalehti on kahte tüüpi: standard- ja vahelduva kontroll-lüpsi andmete esitamiseks. Mõlemat tüüpi lehe täitmine algab päisest. Laudalehele on ette trükitud tekst "**Järgmised proovid: päev/kuu/aasta**" - see on loomapidajale vaid teadaandmiseks, mis kuupäeval tuleb JKK auto proovidele järele. Kui loomapidaja teostab tavalist kahekordset lüpsi, tuleb proovivõtmisega alustada vähemalt äraviimisele eelneva päeva õhtul ja märkida see kuupäev kontroll-lüpsi kuupäeva kohale. Standardmeetodi kasutamisel ei ole lüpsi kellaaja märkimine kohustuslik. Tingimata tuleb igale lehele märkida **proovikasti number** ja **proovide arv** kastis. Kui kastis on mitme loomapidaja proove, tuleb proovikasti number kirjutada iga loomapidaja laudalehele ja proovide arvuks märkida tema proovide arv. Nüüdsest on laudalehe päisesse lisatud veel üks näitaja: **Lüpsikordade arv päevas**, mis tuleb parandada või täita, kui sealne ette trükitud arv on vale või puudub. Kordade arv peab grupi kohta ühine olema.

Eri lüpsikordade piimad summeeritakse ja tulemus kirjutatakse lahtrisse "**Kokku**". Kui summa on täiskilodes, tuleb ta kirjutada ikkagi ühe komakohaga, näiteks 24,0. Lehmale, kes on haige ning kelle piimakogust ei mõõdetata ja proovi ei võeta, tehakse lahtrisse "**Kokku**" märke haige (**H**). Tulemusena peaks tekkima selline laudaleht, kus iga lehma kohta on midagi märgitud: ta kas lüpsab ja võetakse proov, on haige, just kinnijäänud (sündmustes on kinnijätu kuupäev), jätkuvalt kinni ("**eelm. KL**") lahtris on juba trükitud "kinni ...") või värselt poeginud (sündmuste kohale peavad olema kirjutatud poegimise andmed).

Vahelduva kontroll-lüpsi korral teostatakse kontroll-lüps vahelduvalt ühel kontrollperioodil õhtusel ja teisel kontrollperioodil hommikul lüpsikorral. Sellega seoses on kasutusel **uus Laudalehe vorm**, millel märgitakse kontroll-lüpsi **kuupäevaks** see päev, millal kontroll-lüps tegelikult tehti. Päisesse on lisatud lahter "**eelmise lüpsikorra algus**", kuhu märgitakse eelmise lüpsi algusaeg veerandtunnise täpsusega. Näiteks kui kontroll-lüpsi tehakse õhtusel lüpsikorral, märgitakse sinna sama päeva hommikuse lüpsi algusaeg. Lahtrisse "**KL algus**" märgitakse kontroll-lüpsi algusaeg veerandtunni täpsusega. Eelnimetatud lahtritesse on trükitud lüpsikorda tähistavad tähed **H** või **Õ**, et meelde tuletada, millisel lüpsikorral kontroll-lüps läbi viia. Kellaajad ja lüpsikord peavad lüpsigrupi lõikes ühtsed olema, st. ühe ja sama lüpsigrupi erinevatel laudalehtedel peab olema kirjas sama kellaag. Kui lehma pole jaotatud farmidesse ja gruppidesse, tuleb kõigile lehtedele kirjutada sama algusaeg. Lehma piimakoguse registreerimiseks on ainult üks veerg "**Piimakogus**", kuhu kirjutatakse vaid selle lüpsikorra piimakogus.

Mõlemat tüüpi laudalehel toimub **sündmuste** (poegimised, kinnijätmised, karjast väljaminekud ja paaritused) esitamine ühtviisi. Sündmuste kuupäev peab kuuluma kontrollperioodi. Planeeritavaid eelseisvaid sündmusi laudalehel esitada ei saa. Kui laudalehele on selliseid andmeid kirjutatud, siis neid ei salvestata ning omanik peab nad uuesti esitama. Sündmuste lahtrite täitmisel tuleb juhendada piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamatus toodud reeglitest ja kodeeringutest. Kõigepealt tuleb kirjutada, millise sündmusega on tegemist (**PG** – poegimine, **KJ** – kinnijätt, **VM** – väljaminek, **PA** – paaritus).

Poegimisel tuleb täita kuupäev, vasika sugu-kasutamine, vasika inv. number (numbrid), kuid mitte pulli numbrit, sest vasika isa määrab arvuti teadaolevate seemenduste (paarituste) andmete

järgi. Kui isa jääb määramata, siis toimub vasikale isa andmete lisamine või muutmine aretusühistu poolt kehtestatud korras. Esmaspoeginud mullikatel tuleb lehele kirjutada poegimiskaal.

Kinnijätmisel tuleb esitada küll vaid kinnijätu kuupäev, kuid ka selle sündmuse esitamisel on vigu. Halvim neist on kui lehm jäetakse kinni, kuid kuupäeva ei esitata. Sel juhul jätkub lehmala toodangu arvutamine kuni järgmise poegimiseni ning nii selle lehma kui ka kogu karja toodang teenimatult suureneb. Viga esineb enamasti neil, kes ei saada JKKle laudalehte tagasi, kui lehmad on kinni jäänud. Kui lehmadega on kontrollperioodil kasvõi ükski sündmus toimunud, tuleb see laudalehel esitada JKKsse, ning loomapidajale saadetakse järgmiseks perioodiks uus laudaleht. Kui kinnijätt jääb esitamata, pannakse lehm järgmisel poegimisel automaatselt kinni ning vigade lehele trükitakse hoiatus "**Lüpsva lehma poegimine**". See tuleb ära parandada, kui lehm vahepeal siiski kinni oli.

Karjast väljaminekul tuleb esitada nii kuupäev kui ka põhjus. Kui põhjus on puudu, sisestatakse JKKs põhjuseks 15 (põhjus teadmata), mis tuleb edaspidi parandada.

Paaritused tuleb esitada õigeaegselt. Iga paarituse puhul kontrollitakse, kas on tegemist karjasoleva (või olnud) paaritusmitte seemenduspulliga. Seemendused esitab seemendaja aretusühistule ja JKK ei saa neid sisestada ka siis, kui JKKsse on saadetud seemendustunnistus. Alates 1. novembrist 2004. a. on seemendustehnikutel õigus taotleda aretusühistutelt luba, et nad võivad seemendusandmeid ise sisestada.

Laudalehte pole vaja meile tagasi saata vaid sel juhul, kui kõik loomad on juba eelmisel kontrollperioodil kinni jäänud, sündmused on JKKle esitatud ning keegi pole veel uuesti poeginud. Lehe allosas on trükitud eelmisel kontroll-lüpsil kasutatud mõõtevahend. Kui käesoleval kontroll-lüpsil on kasutusel uus vahend, tuleb vanale kriips peale tõmmata ja kirjutada selgelt ning loetavalt uue mõõtevahendi nimi. Sinna pole vaja kirjutada mõõtevahendite numbreid ega taatlemise kuupäevi. Mõõtevahendite registreerimine toimub maakondade zootehnik-peaspetsialistide kaudu.

Andmeesitusega on seotud loogiliste vigade parandamine. Esitamata, puudulikult või vigaselt esitatud andmete kohta saab loomapidaja koos igakuiste trükistega **loogiliste vigade** väljatrüki. Vead tuleb parandada hiljemalt koos järgmise kontroll-lüpsi andmete saatmisega, tagastades meile loogiliste vigade väljatrüki koos pealekantud parandustega. Kui parandus on kantud loogiliste vigade lehele, siis samu andmeid ei tohi esitada enam laudalehega, muidu tekib uus viga andmete korduva esitamise pärast.

Jaanuarikuus soovime, et tekkinud vead parandataks kohe, sest JKK teeb 15. veebruariks eelmise aasta kokkuvõtted. Kõik vead peavad selleks ajaks parandatud olema, sest allesjäävad vead võivad mõjutada eelmise aasta toodangut. Vigade esinemisel palume teatada parandused maakonna klienditeenindajale eraldi kirjaga või telefoni teel.

Veebruaris on ka piimalehma toetuse avalduste esitamise tähtaeg ja on hea, kui selleks ajaks on piimalehmade andmed õiged nii meil kui ka PRIAs.

Inno Maasikas

Jõudluskontrolli andmetöötlaste osakonna juhataja

Kontroll-lüpsi läbiviimine kolmekordsel lüpsil (lihtsustatud meetod)

Alates jaanuarist 2005 on võimalik kontroll-lüpsi veidi väiksema töökuluga läbi viia ka neis karjades, kus lehma lüpstakse kolm korda. Piimakogus tuleb mõõta küll kõigil lüpsikordadel, kuid piimaproov võetakse vaid lõunasel (lüpsi algus 10.00...17.59) lüpsikorral.

Piimatoodang avaldatakse kontrollpäeval mõõdetud piimakoguse põhjal. Piima valgu-, laktoosi- ja karbamiidisaldus ning soomatailiste rakkude arv avaldatakse lõunase piimaproovi analüüsitulemuse põhjal, kuna uurimused on näidanud, et need tulemused, mis on saadud keskpäevase piimaproovi analüüsimisel, on kõige enam sarnased kontrollpäeva keskmise piimaproovi analüüsitulemustega. Ka keskpäevase piimaproovi rasvasisaldus annab täpseima tulemuse võrreldes teiste lüpsikordadega, kuid rasvasisaldust tuleb siiski korrigeerida. Korrigeerimisel kasutatakse USA teadlase George Wiggansi poolt välja töötatud kordajaid. Selleks, et keskpäevasel lüpsil võetud piimaproov annaks võimalikult täpse tulemuse, peaksid vahed lüpsikordade vahel olema võrdselt 8 tundi.

Nendel lehmadel, keda samas karjas lüpstakse kaks korda, tehakse kontroll-lüps tavapärasel viisil: mõlemal lüpsikorral mõõdetakse piimakogus ning piimaproovipudelisse võetakse mõlemal lüpsikorral üks kulbikesetäis piima.

Soovides muuta kontroll-lüpsi meetodit, tuleb JKKle esitada kirjalik avaldus. Lihtsustatud meetodit saab rakendada vaid neis karjades, kus kontroll-lüpsi läbiviimisel kasutatakse **testitud piimameetrit või taadeldud kaalu**.

Lähem info maakonna zootehnik-peaspetsialistilt või JKKst: Aire Pentjärv, tel 738 7730 või Inno Maasikas, tel 738 7757.

Kas ma võin kindel olla, et minu andmed kaotsi ei lähe?

Küllap on meist paljudel juhtunud, et arvuti kõvaketas ei tööta, andmefail on rikki läinud, vajalik fail on kogemata kustutatud või halvimal juhul on arvuti lausa ära varastatud. Ka võib pahatahtlikult arvutisse tunginud viirus teha parandamatut kahju.

Kas JKK andmebaasiserveriga, kus minu andmeid hoitakse, ei või juhtuda samasuguseid probleeme? Võib küll, kuid nende toimumise tõenäosus on väike ja andmete pöördumatu kaotamineku tõenäosus on väga väike. Nii et võite kindel olla, et Teie andmed ei saa JKKs küll kaotsi minna.

Miks me seda väita võime?

1. Serveriruum on spetsiaalselt projekteeritud ja sisustatud arvutustehnika jaoks sobiva mikrokliima ja varguskindluse tagamiseks.

2. Andmebaasi server on oluliselt töökindlam tavalisest töökohaarvutist. Näiteks kettasüsteem koosneb mitmest kettast ja on ülesehitatud nii, et ühe ketta tõrge ei tähenda midagi. Andmete ohjamiseks kasutame alates 1998. aastast Oracle'i andmebaasi. Pidevalt kaasajastatud Oracle'i andmebaas on efektiivne ja parimate funktsionaalsete omadustega.

3. Igal öösel tehakse andmebaasi täielik varukoopia linti. See garanteerib andmete osalise või täieliku taastamise. Varukoopiaid hoiame kahes erinevas asukohas, millest üks on tuntud panga hoiulaegas. See garanteerib andmebaasi taastamise ka kõige mustema stsenaariumi, JKK hoone hävimise korral.

Kalle Pedastsaar

Direktori asetäitja IT alal

Tähelepanu!

Piimaanalüsaatorite hoolduspäev

Alates jaanuarist 2005 ei analüüsita JKK analüüsides laboris piimaproove ühel päeval kuu alguses või lõpus, mil toimub piimaanalüsaatorite hooldus ja remont. Kliendid võivad piimaproove tuua laborisse kõigil tööpäevadel kell 8.00-16.00, kuid hoolduspäevadel ei ole proove võimalik analüüsida. Seda tehakse hoolduspäevale järgneval tööpäeval. Info kuupäevade kohta telefonil 738 7726 ja meie kodulehel piimaringide graafikul.

Muutus seemenduste ja paarituste sisestamise kord

Alates 1. nov. 2004. saavad loomapidajad ja jõudlusandmete kogujad JKKle esitada ainult paaritusandmeid. Seemenduste sisestamist korraldab Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu (ETKÜ). Sellega on täpselt fikseeritud vastutus andmete töötlemisel:

- Seemendusandmeid kogub ja töötleb ETKÜ, kusjuures kõik seemendused peavad olema sisestatud JKK andmebaasi 35 kalendripäeva jooksul. Andmeid saavad sisestada vaid ETKÜ poolt volitatud isikud (ETKÜ töötajad, seemendustehnikud). Programmi kasutusõigused annab ETKÜ volitusel JKK.

- JKK töötajate, loomapidajate ja jõudlusandmete kogujate jaoks on seemendusandmete sisestamine ja korrigeerimine blokeeritud.

- Paaritusandmed kogub ja edastab JKKle pabervormidel ja/või elektrooniliselt loomapidaja (jõudlusandmete koguja).

- Paaritusandmete sisestamine on ETKÜ jaoks blokeeritud.

Kui loomapidaja avastab, et mingi seemendus on andmebaasis registreerimata või pole korrektne, siis peab ta pöörduma ETKÜ, mitte JKK poole.

Piimameetrite transpordist

Et vältida piimameetrite purunemist või rikkumist nende saatmisel JKKsse testimisele, jälgige, et piimameetrid on pakitud kas originaalpakendisse või sobiva suurusega taarasse, näiteks pappkasti. Ei ole soovitatav pakkida ühte kasti üle 6 piimameetri.

Piimameetritega peab kaasas olema täidetud saateleht, millel on näidatud ka piimameetrite tagastamise viis. Saatelehte saab meie kodulehelt, JKK piirkonna zootehnikult või piimaprooviauto juhilt. Testimisele saadetavad piimameetrid peavad olema puhtad. Täpsem info Oles Hagelilt telefonil 738 7722. Suurema koguse piimameetrite puhul vajalik eelnev kokkulepe.

Asendusmärkide saatmisest

Alates 1. jaanuarist 2005 on asendusmärkide saatmise korras mõned muudatused:

- Kõikides pakkides on arve, millel on ära näidatud ka saatmiskulu.

- Need loomapidajad, kes käivad ise JKKs asendusmärkidel järel, saavad telefoni teel teate kõrvamärkide saabumisest ning nende kõrvamärke hoitakse JKKs 14 päeva. Kui kõrvamärkidele ei ole selle aja jooksul järele tulnud, saadetakse need postiga.

- Kui JKKst väljasaadetud asenduskõrvamärgid tulevad JKKsse tagasi (kõrvamärgid on jäänud loomapidaja poolt postiasutusest välja võtmata), hoitakse neid JKKs kuni 1 kuu. Kui selle aja jooksul kõrvamärkidele järele ei tulda, saadetakse arve märkide tellijale postiga koju.

- Kui loomapidaja soovib JKKsse tagasi tulnud kõrvamärke uuesti posti teel kätte saada, siis tehakse lisaks olemasolevale arvele uus arve saatekulu kohta.

JKK ja kvaliteedikonkursid

Tartus, JKK saali seintel on JKK tunnistused ja aukirjad:

- Tunnistus osalemise kohta konkursil Eesti Kvaliteediauhind 2002,
- Avaliku sektori kvaliteediauhinna pilootprojekti 2003 "Arenev Riigiasutus" aukiri edukate sammude eest asutuse juhtimiskvaliteedi tõstmisel,
- Konkursi Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhind 2004 tunnistus parima avaliku sektori asutusele.

Meie kliendid ja partnerite esindajad on neid tunnistusi nähes alati pärinud – **mis konkursid need on?**

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) koostöös Eesti Kvaliteediühingu ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga korraldatav Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinna konkurss toimub 2005. aastal juba neljandat korda. Konkurss on vahendiks ettevõtete juhtimiskvaliteedi arendamiseks ja hindamiseks.

Osaleva ettevõtte hindamine toimub Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinnamudeli alusel erinevate valdkondade lõikes (näiteks eestvedamine, strateegia, klientide ja töötajatega seotud tulemused jpm). Osalevad ettevõtted vormistavad taotlusdokumendi konkursil osalemiseks. Seejärel toimub taotlusdokumendi alusel ettevõtete hindamine, mille käigus avaliku konkursi raames välja valitud ning koolitatud hindajad, kelleks on teiste ettevõtete tipp- ja keskastme juhid, analüüsivad esitatud taotlusdokumendi

ning külastavad täiendava info kogumiseks ettevõtteid. Hindamise tulemusel koostatakse ettevõttele põhjalik tagasisideraport, mis annab hinnangu ettevõtte juhtimissüsteemi ning arengupotentsiaali kohta.

Miks on JKK konkursil osalenud?

Tagantjärei võib nentida: selleks, et meie asutuse juhtimine ning seeläbi kõik JKK tegevused oleksid süsteemsemad. Sest hea juhtimine tagab kompetentse ja pühendunud töötajaskonna, mis toob kaasa head tulemused klientidega seonduvate näitajate osas. See omakorda avaldab positiivset mõju asutuse üldistele tulemustele.

Konkursil äramärkimine pole olnud meie eesmärk, oluline on olnud osalemise protsess – oma tegevuste põhjendatuse ja rakendatuse analüüsimine, et seeläbi leida kitsaskohad ja need parandada.

Ainult konkursil osalemine märkimisväärsset kasu ei anna. Otsustav on tagasisideraporti kasutamine – kas juhtkond otsustab saadud ettepanekuid rakendada. Oleme valinud tagasisideraportist JKK jaoks olulisemad ettepanekud ning jõudumööda neid rakendanud. Usun, et iga meie klient võib tuua näiteid, kuidas JKK teenused on muutunud temale järjest sobivamaks kaotamata andmete usaldusväärsuses.

Eneken Ulmas
Siseaudiitor

Tööjuubelid

13.02.2005 Aire Pentjärv – 10
28.03.2005 Ly Jõras – 5
01.04.2005 Ludmilla Aan – 10
01.04.2005 Vaike Konga – 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine	738 7738
Programmid Vissu ja Vissuke ning lihavede jõudluskontrollialane nõustamine	738 7737
Sigade jõudluskontrollialane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiumaa-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu
Tel. 738 7726
Faks 738 7724

Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Kalender

15. veebruar – 2004. aasta jõudluskontrolli aastakokkuvõtete avaldamine
15. veebruar – lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2; Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Jõudluskontrolli kokkuvõtted eelmise aasta kohta on tänaseks tehtud ja ka juba erinevates väljaannetes ilmunud. Kindlasti olete kõik leidnud oma tulemustest numbraid, mis teile eriti rõõmu valmistavad ning loodetavasti on eelmiste aastatega võrreldes muret tekitavaid tulemusi vähem.

Piimatootjad võivad olla õnnelikud rekordilise 6055 kg aastatoodangu üle ning vaadates juba 2005. aasta esimeste kuude tulemusi, siis on lootus ka sellel aastal rekordiline eesti keskmine piimatoodang saada.

Kuid ilusate tulemuste juures ei tohi unustada, kui oluline on korrektne andmete esitamine. Jõudluskontrolli Keskus teeb omalt poolt kõik, et andmed oleksid korrektsed ja Teil andmetest kasu oleks, kuid kogu informatsiooni usaldusväärsus sõltub ikkagi Teie poolt esitatud andmete täpsusest. Teatud uhkusega võime tunnustada, et andmed on muutunud aja jooksul järjest täpsemaks ning jõudluskontroll, kui otsuseid toetav süsteem, on tänase sea- ja veisekasvataja jaoks olulisemaks muutunud. Loomulikult on andmete täpse esitamise juures oluline tegur andmete esitamise lihtsus ja mugavus, mida Jõudluskontrolli Keskus on parandada püüdnud.

Ilusat kevadet soovides!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uuendused

Seoses 1. märtsil 2005 toimunud JKK andmebaasi üleminekuga vanalt serverilt uuele, on vajalik tasulise internetiteenuse VISSU kasutajatel installeerida oma arvutisse uus Oracle Jinitiator tarkvara versioon. Kiirema internetiühenduse korral on seda võimalik JKK kodulehelt

Uudised

Esimene Possu koolitus

18. märtsil toimus Jõudluskontrolli Keskuse arvutiklassis sigade jõudlusandmete kogumise programmi Possu esimene koolitus. Koolitusel osalesid esimeste klientidena Jampo Seakasvatuse OÜ, AS Tamme Kuivatid Tartumaalt, OÜ Markilo, AS Pandivere SF Lääne-Virumaalt, Külmsoo talu ja Haameri talu Põlvamaalt. Järgmisele kuuale kliendile on plaanis koolitus läbi viia aprilli keskel.

JKK lahtiste uste päevad

JKK korraldab Maamessi toimumise ajal lahtiste uste päevad. Olete oodatud umbes tunniajasele ringkäigule JKK analüüsides laborisse ja andmetöötluse osakonda. Saate ülevaate, mida tehakse Teie poolt JKKsse saadetud piima-proovidega ning kuidas jõuavad proovide vastused Teieni tagasi. Samuti tutvustatakse meie andmebaase ning räägitakse Teie poolt esitatud andmete töötlemisest.

Ringkäigud toimuvad 21. ja 22. aprillil kell 11.00 ja 14.00. Palume koguneda Jõudluskontrolli Keskuse (Kreutzwaldi 48A, Tartu) infolaua juurde.

Täiendused Piimaveiste jõudluskontrolli metoodikas

2005. aasta esimeses kvartalis on tehtud Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodikasse mitmeid täiendusi ja parandusi. Muudetud on punkte 5, 6 ja 8. Täiendatud metoodika on nähtav JKK kodulehel www.jkkkeskus.ee.

Vissu ja Vissuke lingi alt automaatselt oma arvutisse tõmmata. Aeglasema ühenduse korral on Oracle Jinitiatorit võimalik installeerida vastava tarkvaraga CD-lt, mille saate kasutamiseks oma maakonna JKK zootehnik-peaspetsialistilt.

2004 aastakokkuvõtted

Sigade jõudluskontrolli kokkuvõtete tegemisel kasutati 54 karja ja 16 935 sea andmeid. Jõudluskontrollis olevate sigade arv suurenes 919 sea võrra. Kokku sündis emise pesakonnas 11,5, elusalt 10,7 pörsast. Tõugude lõikes olid viljakamad ristandemised (LxY–11,0, YxL–11,2). Suurimad pesakonnad olid Haameri talus Põlvamaal, kus pesakonnas sündis kokku 13,1 pörsast. Aastaemise kohta sündis Eesti keskmisena elusaid pörsaid 22,8, võõrutati 19,7. Parimad farmid nimetatud näitajate osas olid Ermo Sepa talu Järvamaalt ja OÜ Pihlaka Farm Harjumaalt. Imetamisperioodi pikkuseks oli 32,9 päeva. Imikpörsaste hukkumise protsent oli 13,2. Paranenud on emiste tiinestuvus – keskmine poegimiste protsent oli 74,4. Kunstlikult seemendatud emiste osatähtsus oli 33%. Kõige intensiivsemalt kasutasid kunstlikku seemendust OÜ Pihlaka Farm ja OÜ Markilo (Lääne-Virumaa), seemendades kunstlikult vastavalt 87 ja 85% emistest. ETSAÜ konsulentide poolt testitud sigade keskmine ööpäevane juurdekasv sünnist 100 kg elusmassi saavutamiseni oli 569,1g, keskmine pekipaksus 10,0 mm ja seljalihase läbimõõt 56,5 mm.

Piimaveiste jõudluskontrollis saavutati rekordiline tulemus: 2004. aastal saadi aastalehma kohta 6055 kg piima. Keskmine piimatoodang eesti punast tõugu lehmadel oli 5498 kg, eesti holsteini tõugu lehmadel 6269 kg ning eesti maatõugu lehmadel 4239 kg. 1. jaanuaril 2005 oli jõudluskontrollis 100 991 lehma, karjas keskmiselt 40,9 lehma. 2004. aastal ületasid kolm karja 10 000 kg piimatoodangu piiri. Lea Puuri Õunapuu talus saadi aastalehma kohta Eesti karjade läbi aegade suurim piimatoodang 10 736 kg. Parimad karjad piima rasva- ja valgu- toodangu järgi olid:

3-7 lehma: Enno Kõrtsini, Raplamaa;
8-20 lehma: Sirje Alt, Lääne-Virumaa;
21-50 lehma: Lea Puur, Viljandimaa;
50-100 lehma: OÜ Põlula KF, Lääne-Virumaa;
Üle 100 lehma: Põlva Agro OÜ, Põlvamaa.

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2004. aastal

1. jaanuaril 2005 oli jõudluskontrollis 100 991 lehma. See moodustab 87,9% Eesti lehmadest. Jõudluskontrollis olevate lehmade arv on eelmise aastaga võrreldes vähenenud 1797 võrra. Eesti holsteini tõugu lehma oli karjas 73,2% (73 981), eesti punast tõugu lehma oli 26,2% (26 454) ning eesti maatõugu lehma 0,6% (556).

Karjade arv on 2004. aasta jooksul vähenenud 245 karja võrra, millest 208 olid kuni 10 lehmaga karjad. 1. jaanuaril 2005 oli jõudluskontrollis 2467 karja. Seoses väikeste karjade vähenemisega on keskmine lehmade arv karjas viimastel aastatel vähehaaval suurenenud. Kui 2001. aasta alguses oli karjas keskmiselt 31,9 lehma, siis 2005. aasta alguseks on see arv tõusnud 40,9-ni.

2004. aastal ületas Eesti keskmine piimatoodang esimest korda 6000 kg piiri: aastalehma kohta saadi 6055 kg piima. Võrreldes 2003. aastaga on piimatoodang suurenenud 362 kg. Keskmine piimatoodang eesti punast tõugu lehmadel oli 5498 kg, eesti holsteini tõugu lehmadel 6269 kg ning eesti maatõugu lehmadel 4239 kg. Viimase kümne aasta areng on olnud märgatav: 1994. aasta vabariigi keskmine piimatoodang lehma kohta oli 3530 kg.

Üle 6000 kg piima lehma kohta lüpsiti Põlvamaal (6753 kg), Tartumaal (6577 kg), Järvamaal (6615 kg), Jõgevamaal (6293 kg), Lääne-Virumaal (6423 kg) ja Raplamaal (6102 kg). Kõige enam suurenes piimatoodang võrreldes 2003. aastaga Läänemaal (724 kg) ning Pärnumaal (596 kg), kõige vähem Järvamaal (126 kg). Alla 5000 kg ei jäänud ühegi maakonna keskmine toodang.

Lea Puuri Õnapuu talus saavutati aastalehma kohta Eesti karjade läbi aegade suurim piimatoodang 10 736 kg. Piimatoodang Lea Puuri karjas suurenes võrreldes eelmise aastaga 504 kg võrra. Suurtest karjadest saavutas suurepärase tulemuse Põlva Agro OÜ kari: 1024 aastalehmalt saadi keskmiselt 10 177 kg piima.

Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi olid:

3...7 lehma: Enno Kõrtsini, Raplamaa (3-10126-4,01-406-3,31-335-741);

8...20 lehma: Sirje Alt, Lääne-Virumaa (9-8361-4,75-397-3,33-278-675);

21...50 lehma: Lea Puur, Viljandimaa (29-10736-3,74-401-3,28-352-753);

51...100 lehma: OÜ Põlula KF, Lääne-Virumaa (86-8491-3,74-318-3,42-291-609);

Üle 100 lehma: Põlva Agro OÜ, Põlvamaa (1024-10177-4,03-411-3,39-345-756).

9000 kg või enam piima saadi 2004. aastal kokku 18 karjas. Selline tulemus on saavutatud kindlasti tänu järjepidevale aretustööle, lehmade söötmis- ja pidamistingimuste parandamisele ning lehmade tervise jälgimisele. Viimast näitab ilmekalt see, et neis 18 karjas oli keskmine somaatiliste rakkude arv 1 ml piimas (SRA) 275 000. Samas oli SRA neis 19 karjas, kus piimatoodang jäi alla 2000 kg 637 000 ning karjades, kus piimatoodang jäi vahemikku 2001...3000 kg koguni 816 000.

15 000 kg laktatsioonitoodangu piiri ületanud lehmade nimekiri täienes 2004. aastal ühe lehma võrra: Põlva Agro OÜ lehm Minna 3. laktatsiooni piimatoodang oli 15 077 kg. 2005. kontrollaasta alguses saavutati uus läbi aegade rekorditoodang: Põlva Agro OÜ lehm Hindi 305 päeva piimatoodang oli 15 731 kg.

2004. aastal uuenes ka päevalüpsi rekord. Juunis saavutas Põlva Agro lehm Võlu rekordilise päevalüpsi koguse 67,9 kg.

Loodame, et eelmisel aastal toimunud areng tulemustes jätkub ka käesoleval aastal. Võrreldes toodangunumbreid põhjamaadega, tuleb meil veel väga palju tööd teha, et neile järele jõuda (2004. aasta piimatoodang Rootsis oli 8994 kg, Soomes 8284 kg). Võrreldes lõunanaabritega on meil edumaa veel olemas (2004. aasta piimatoodang oli Lätis 4936 kg, Leedus 5231 kg).

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Täiendused “Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodikas”

Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodikasse on viimastel kuudel tehtud mitmeid täiendusi ja parandusi.

1. Seoses uue kontroll-lüpsi meetodi kasutuselevõtmisega on metoodikasse lisandunud järgmised punktid:

5.11.3. Lihtsustatud meetod kolmekordsel lüpsil - kontroll-lüps tehakse karjas üks kord igal kontrollperioodil kõigil 24 tunni jooksul toimuvatel lüpsikordadel. Kontroll-lüpsiga alustatakse lõunast lüpsist ning kontrollpäevaks märgitakse lõunase lüpsi kuupäev. Iga lehma piimakogus mõõdetakse kõigil kolmel lüpsikorral ning piimaproov võetakse lõunasel lüpsikorral (lüpsi algus 10.00...17.59). Proovipudelisse võetakse lõunasel lüpsikorral 40 ml piima. Nendel lehmadel, keda samas karjas lüpsitakse kaks korda, tehakse kontroll-lüps standardmeetodil.

6.19. Lihtsustatud meetodi kasutamisel kolmekordsel lüpsil saadakse kontrollpäeva piimatoodang kontrollpäeval mõõdetud piimakoguse põhjal. Piima valgu-, laktoosi- ja karbamiidisaldus ning somaatiliste rakkude arv avaldatakse piimaproovi analüüsi-tulemuse põhjal. Piima rasvasisaldust korrigeeritakse ICARi poolt tunnustatud arvutusmeetodit kasutades.

2. Punkti 6.20. sõnastus on nüüd järgmine: Kui viimasest kontroll-lüpsipäevast karjas on mõjuvate (*force majeure*) põhjusteta möödunud 65 või rohkem päeva, lõpetatakse jõudluskontroll karjas viimase kontrollpäeva seisuga.

3. Selleks, et täpsustada andmete kontrolli protseduure, on põhjalikumalt lahti kirjutatud ka järelkontrolli valimi moodustamise alused ning andmete kustutamise põhimõtted:

8.8. Järelkontrolli valim koostatakse järgmise printsiibi alusel:

8.8.1. karjad, kes kuuluvad toodangult paremate karjade hulka ja kus ei ole 3 viimase aasta jooksul järelkontrolli teostatud;

8.8.2. karjad, kus toodang on suurenenud võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Vastav andmete analüüs teostatakse vähemalt kaks korda aastas;

8.8.3. karjad, kus piima rasvasisaldus on kõrge;

8.8.4. aretusühingu poolt kontrollimiseks esitatud karjad;

8.8.5. juhuslikult valitud karjad.

8.9. Kui järelkontrolli analüüs näitab kõrvalekallet piima kontroll-lüpsis üle 7% ja rasvasisalduse puhul üle $\pm 0,25\%$ karjal või suure arvu lehmade jõudlusandmetel, tuleb läbi viia uus järelkontroll. Juhul, kui jõudlusandmed erinevad lubatud normist ka teisel korral, esitab JKK kontrollmaterjalid Veterinaar- ja Toiduametile, kes teeb otsuse jõudlusandmete õigsuse kohta.

8.10. Kontroll-lüpsi andmete täpsuse kahtluse korral võrreldakse jõudluskontrolli andmeid tegelike toodangu-andmetega ning kontrollimise tulemused edastatakse Veterinaar- ja Toiduametile.

8.11. Jõudluskontrolli andmed kustutatakse andmebaasist järgmistel juhtudel:

8.11.1. järelkontroll-lüpsi teostamisel - kontroll-lüpsi tulemused asendatakse järelkontroll-lüpsi tulemustega;

8.11.2. VTA ettekirjutuse alusel, milles on määratletud sündmuse liik, loomade numbrid või loomadegrupp (grupp, farm, kari) ning täpne ajavahemik.

Veebruar 2005 geneetilise hindamisega kaasnenud muutused

Geneetilise hindamise tulemuseks on iga looma konkreetse aretustunnuse hinnanguline paremus või halvemus mingi eelnevalt kehtestatud tasemega ehk baasiga võrreldes. Aretusväärtuse geneetiliseks baasiks on mingil konkreetset aastal ehk baasaastal sündinud samasse tõugu kuuluvate lehmade keskmine aretusväärtus. Geneetilisel hindamisel korrigeeritakse kõikide pullide ja lehmade aretusväärtust baasaasta lehmade aretusväärtuse keskmise võrra. Selle tulemusel on baasaasta lehmade keskmine aretusväärtus võrdne nulliga ja iga konkreetse looma aretusväärtus väljendab tema geneetilist paremust või halvemust nn baasaasta keskmisest lehmast. Käesoleva hindamiseni moodustasid geneetilise baasi 1995. aastal sündinud lehmad. Enamus rahvusvahelises hindamises osalevatest riikidest muudab iga viie aasta järel geneetilist baasi, valides käesoleval juhul baasloomadeks 2000. aastal sündinud lehmad.

Aretustöö tulemusena on uue baasaasta lehmad keskmiselt geneetiliselt paremad kui senise baasaasta lehmad (tabel 1). Erandiks on SCS eesti holsteinil, kus skoori suurenemine tähendab geneetilise taseme halvenemist.

Tabel 1. Aretutunnuste hinnanguline muutus seoses baasaasta muutusega

Aretustunnus	Eesti holstein	Eesti punane
piim (kg)	345	434
rasv (kg)	10	14
valk (kg)	10	12
SCS*	+0.03	-0.10

* somaatiliste rakkude skoor

Oluline on teada, et geneetilise baasi muutmisel väheneb küll aretustunnuste väärtus, kuid ei muutu loomade järjestus. Korrigeerides näiteks eelmise geneetilise hindamise tulemused uuele geneetilisele baasile, saame täpselt samasuguse loomade järjestuse kui senise baasiga, kuid nende aretusväärtused on tabelis 1 esitatud muutuse võrra väiksemad.

Sarnaselt paljude teiste riikidega kasutatakse meil rasva- ja valgusisalduse aretusväärtuse arvutamiseks baasaasta lehmade teise laktatsiooni keskmist piimatoodangut ning rasva- ja valguprotsenti. Arvutatud näitajates avaldub ilmekalt tõugude sarnane areng viimase viie aasta jooksul: ühesugune valgusisalduse oluline suurenemine ning rasvasisalduse mõningane vähenemine. Piimatoodangu suurenemises on eesti holsteinil mõningane edu eesti punase karjaga võrreldes (tabel 2).

Tabel 2. Baasaasta lehmade 2. laktatsiooni 305 päeva toodang

Tõug	Sünniaasta	Piim (kg)	Rasva%	Valgu%
EHF	1995	5122	4.19	3.09
	2000	6597	4.16	3.26
		+1475	-0.03	+0.17
EPK	1995	4185	4.38	3.23
	2000	5572	4.35	3.40
		+1387	-0.03	0.17

Mart Uba

Biomeetria sektori juhataja

Tähelepanu!

Kontroll-lüpsi korrektne läbiviimine on õigete tulemuste aluseks!

Vastavalt "Põllumajandusloomade aretuse seadusele" võib jõudlusandmete kogumise ning edastamisega tegeleda loomapidaja või tema poolt volitatud isik, kes omab jõudlusandmete koguja tunnistust. 2005. aasta alguseks oli testi, millega kontrolliti jõudluskontrolli läbiviimist puudutavaid teadmisi ning andmete registreerimise oskust, läbinud ning tunnistuse saanud 986 jõudlusandmete kogujat.

Siiski näitab praktika, et teoreetilisi teadmisi oma igapäevatoos alati ei rakendata või ei ole teadmisi edasi antud neile, kes kontroll-lüpsi laudas tegelikult läbi viivad. Testi küsimusele: Piimaproov võetakse ... on enamus vastanud "hoolikalt segatud piimast". Kahjuks oli 2004. aastal ligi 3000 sellist piimaproovi, mille rasvasisaldus oli väiksem kui 1,5% või suurem kui 9% ning üle 9000 piimaproovi, kus rasvasisaldus oli 7,01...9,00. Need numbrid näitavad, et mitte alati ei ole piimaproov võetud segatud piimast.

Pea igal kuul on JKKsse saabunud selliseid proovikaste, kus kõik ühe loomapidaja poolt saadetud piimaproovid on võetud ühest või 2-3 piimast.

Selliste proovide saatmine JKKsse on enda petmine, sest jõudluskontroll on vajalik eelkõige selleks, et saada objektiivset informatsiooni oma lehmade kohta. Selliste piimaproovide tulemustega ei ole igapäevatoos midagi peale hakata, sest neist ei saa informatsiooni ei looma tervise, söötmise ega piima kvaliteedi kohta. Need tulemused võivad kaudselt ka kõiki teisi loomapidajaid mõjutada, sest nimetatud andmeid kasutatakse geneetilisel hindamisel ning toodangukeskmiste arvutamisel.

Kui piimaproovi ei saa mõnel lehmalt võtta, kuna lehm indleb või on haige ning piima on väga vähe, tuleb laudalehele teha märkus "haige". Tühjaks jäänud proovipudelit ei tohi täita mõne teise lehma või üldpiima hulgast võetud piimaga, samuti niasat tõmmatud viimaste piimatilkadega.

Järelkontrollide käigus on selgunud, et tihti ei ole piimameetriga töötavale lüpsjale selgitatud, kui kaua tuleb lasta piimameetri mensuuri sisse (Waikato, De Laval) õhku, et piim korralikult seguneks. Kui piimakoguse määramisel ning piimaproovi võtmisel kasutatakse abilisi, peavad ka nemad teadma, kuidas toimida, et tulemused oleksid õiged.

Mesilaste märgistamine

Tulenevalt ELi nõudest hävitada või ümber töödelda Eestis liiga suur suhkrutagavara on ühe reaalsema kasutamisevõimalusena välja pakutud suhkru ümbertöötlemist mesilaste söödaks. Et arvestust lihtsustada ja jälgida mesilaste söödakasutust, alustab JKK alates 1. aprillist mesilaste märgistamist elektrooniliste mikrokiipide ja visuaalsete märgistega.

Kiibile on kantud info mesilase nime, vanuse ja taru numbriga. Mikrokiip viiakse mesilasele spetsiaalse süstlaga kukla piirkonda kitiinkesta alla ja seda on võimalik lugeda spetsiaalse kiibilugejaga. Samuti sobivad mesilaste mikrokiipide lugemiseks ka teiste loomaliikide juures kasutatavad kiibilugejad. Kuna mikrokiibi lugemiseks tuleb lugeja asetada kiibist 10-20 cm kaugusele, vajab see toiming nii vilumust kui kiiret kätt. JKK alustab 1. aprillist ka kiibilugeja kasutamise kursusi. Registreerida saab telefonil 738 7738.

Et aga mesilased oleksid ka visuaalselt identifitseeritavad, võetakse paralleelselt kasutusele ka spetsiaalsed märgised, millele on kantud mesilase nimi ja taru number.

Et märgised oleksid ka eemalt loetavad, on nad valmistatud mõõdus 2,3 x 1,4 cm.

Kuna nii suurt märgist ei ole mesilane võimeline kandma, kinnitatakse igale märgistatud mesilasele niidiga tiibade vahele heeliumiga täidetud balloon, mis aitab mesilasel õhus püsida.

Edukat märgistamist!

JKK 2004. aasta arvudes

- teostati 220 järelkontroll-lüpsi, millest 145 olid esmakordsed ning 75 teistkordsed.
- anti välja 519 jõudlusandmete koguja tunnistust.
- korraldati 23 infopäeva klientidele
- piimaveiste jõudluskontrolli alustati 121 korral ja lõpetati 372 korral, sigade jõudluskontrolli alustati 2 korral ja lõpetati 3 korral.
- piimaproovide laborisse jõudmisest kuni vastuste postitamiseni kulus 2004. aastal keskmiselt 2 päeva.
- JKK piimalaboris analüüsiti 2004. aastal 1,15 miljonit piimaproovi, mis on 96 tuhat piimaproovi kuus. Liitritesse ümberarvutatuna on see ca 3800 liitrit kuus.
- 2004. aastal müüdi 104 268 veiste, 27 360 lamba, 7822 sigade, 756 kitsede kõrvamarki ning 21 419 veiste asendus-kõrvamarki.
- JKK piimaproovide kogumise autod läbivad iga kuu 361 piimaproovi kogumise punkti. Piimaringide pikkus kokku on 13 440 kilomeetrit.
- JKK andmebaasis oli 31.12.2004 seisuga 125 788 sea, 2 217 296 veise ja 544 kitse andmed.
- JKKs töötas 31.12.2004 seisuga 68 töötajat, kelle keskmine tööaast oli 14 aastat.

Tööjuubelid

01.04.2005 Ludmilla Aan - 10
01.04.2005 Vaike Konga - 25
01.05.2005 Eduard Punga - 30
24.05.2005 Toomas Remmel - 5
05.06.2005 Eve Rämmar - 5

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrollialane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiumaa-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Fax 738 7724

Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Kalender

Aprill - ilmub Eesti jõudluskontrolli aastaraamat 2005

21-23. aprill - Maamess 2005 Tartu Näituste messikeskuses

10. mai - lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

15. juuni - Saarte Viss Upal

21. juuni - EPK Viss Ülenurmel

7. september - EHF Viss Luigel

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Mutik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on sõnastanud oma eesmärgi selliselt: loomapidajate varustamine usaldusväärsete andmete ja kvaliteetse teenusega tõuaretustöö läbiviimiseks. Ennast kliendi rolli mõeldes, oleme viimasel kahel aastal pööranud rohkem tähelepanu kolmele asjale: usaldusväärsus, kliendikesksus ja JKK oma nägu ehk äratuntavus.

Alustame viimasest. Sageli aetakse meid segi teiste asutustega (aretusorganisatsioonid, Veterinaar- ja Toiduamet ning PRIA). Selle vältimiseks otsustasime sümboolikat laialdasemat kasutada.

Jõudluskontrolli Keskuse usaldusväärse suurendamiseks oleme rohkem kirjutanud asjadest, mis selgitavad JKKs toimivaid süsteeme (andmete säilitamine, labori ringtestid). Oleme täiustanud andmebaase erinevate kontrollisüsteemidega. Kokkuvõtvalt on need asjad, millele on JKK pööranud tähelepanu kogu oma 10 aastase ajaloo jooksul.

Kolmandaks oleme pööranud tähelepanu kliendikesksusele. JKK on rakendanud võimalikult palju uuendusi jõudluskontrolli läbiviimise lihtsustamiseks (vahelduv kontroll-lüps, lihtsustatud kontroll-lüpsi meetod 3-kordse lüpsi korral, sündmuste elektrooniline edastamine) ning piirkondlikud kontorid asuvad kliendi jaoks oluliste asutuste läheduses (ETKÜ, PRIA, Veterinaarakeskused).

Hea meel on selle üle, et selline lähenemine on parandanud teiepoolset tagasisidet ning oleme saanud uusi ja huvitavaid ettepanekuid. Loodetavasti on koostöö paranemine olnud kahepoolne.

Head koostööd soovides!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

Balti aretuskonverents

13. ja 14. mail 2005. aastal toimus Leedu kuurortlinnas Palangas 11. Balti Aretus- ja Geneetikakonverents, millest võttis osa ka JKK esindus. Olulisemad konverentsil käsitletud teemad olid optimeeritud seleksioonistrateegiate ja molekulaargeneetilise informatsiooni kasutamine ning markerite kui valiku abimehhanismide kasutamise ja alleelide esinemissageduse võrdlus tõuti.

EAAP ja Interbulli koosolek

5.- 8. juunil 2005 toimus Uppsalas (Rootsis) EAAP (Euroopa loomakasvatatajaid ühendav organisatsioon) 56. konverents. Seekordsel konverentsil oli ligi 1000 osalejat. Eestist osalesid EPMÜ ning JKK esindajad. Konverentsi jooksul viidi läbi 35 erinevat teadusessiooni. Ettekandeid oli nii üldistel loomakasvatusteemadel kui ka loomageneetika, aretuse, pidamise, söötmise ja loomatervise teemadel. Muuhulgas oli arutlusel Euroopa Liidu restruktureerimise ja vaba kaubanduse mõju loomakasvatusele ning toidu kvaliteedile ja -ohutusele, mahe-loomakasvatuses esinevad probleemid, loomade heaolu ja stress, aretusprogrammid, alternatiivsed võimalused loomakasvatuses jne.

EAAP konverentsi raames toimus ka järjekordne Interbulli koosolek, mille käigus esitati 43 ettekannet rahvusliku ja

rahvusvahelise geneetilise hindamise aktuaalsetel teemadel. Seekordse koosoleku eripäraks oli rahvusvahelise geneetilise hindamise 10. aastapäeva tähistava istungi läbiviimine. Selgus, et tegelikult sai ära märkida veel kaks tähtpäeva: 30 aastat esimese töögrupi moodustamisest ja 15 aastat Interbulli Keskuse loomisest.

Uued märgistamistangid

Jõudluskontrolli Keskusest on võimalik osta uut tüüpi märgistamistange. Võrreldes kasutusel olevate tangidega avanevad uued tangid automaatselt pärast kõrvamärgi paigaldamist. Uued tangid võiksid huvi pakkuda suurte farmide spetsialistidele, kes peavad päeva jooksul märgistama palju loomi. Füüsiliselt oleks nende tangide kasutamine palju kergem. Uute tangide hind on 710 krooni.

Possule üleminekust

JKK 2005. aasta projekt "Üleminek db-Planerilt Possule" on käivitunud. Läbi on viidud kolm Possu programmi koolitust. Koolitusel on osalenud kaheksateistkümne farmi spetsialistid. Esimese poolaasta lõpuks töötab Possu programmiga kakskümmend kaks farmi ehk 45% jõudluskontrollis olevatest farmidest. Järgmine koolitus on planeeritud augustikuuks ja see toimub Saaremaa farmidele.

Asenduskõrvamärkide eest tasumine

Asenduskõrvamärke tellides saate need kätte postkontorist lunasumma tasumisel, mis sisaldab nii kõrvamärkide maksumust kui ka saatekulu, millele lisandub Eesti Posti teenustasu 6 krooni. Näide: üks kõrvamärk 18 krooni + lunasumma 19 krooni + Eesti Posti teenustasu 6 krooni = 43 krooni. Pakis on arve, millele on trükitud "Käesolev arve on tasutud lunasummana Eesti Postile". See tähendab, et arve on Teil postkontoris juba tasutud ja seda enam **uuesti meile maksma ei pea**.

Poegimisandmete esitamine

JKK Sõnumite neljandas numbris oli juttu jõudluskontrolli andmete esitamisest, seekord pöörame erilist tähelepanu poegimisandmete esitamisele. Poegimise andmeid saab, nagu kõiki teisi andmeidki, esitada nii **Laudalehega** kui ka **Vissukeses**. Poegimisandmete esitamine on täpsust ja hoolikust nõudev töö ja seetõttu on oluline, et seda alati teeks atesteeritud jõudlusandmete koguja, sest temal on vastavad teadmised ja kogemused.

Poegimisel tuleb näidata poegimise kuupäev, vasika sugu ja kasutamine, vasika inventari number (numbrid). Inventari numbrina võib kasutada registrinumbrist või mingit hästi silmatorkavat osa sellest. Kõigil registrinumbritel on neli numbrit just sellepärast suuremalt kujutatud, et need oleksid paremini eristatavad. Lühemaid numbreid on kergem silmata ja meeles pidada. Kuna karja piires ei tohi ka inventari numbrid korduda, võib numbrite selline kasutamine suurtes karjades probleeme tekitada. Seda saab aga vältida, kui numbreid ostes tellida neid sobivatest vahemikest, mida karjas veel kasutusel ei ole. Jõudluskontrolli Keskus omalt poolt tuleb Teile alati vastu ja võimaldab just selliseid numbrivahemikke, mida Te soovite. Ostes näiteks ühel aastal numbrid vahemikust 000531**10015** ... 000532**20002**, oleks järgmisel aastal soovitatav osta numbreid vahemikust 000672**0011** ... 000673**0008**. Siis saab inventari numbrina kasutada esimesel aastal **1001 ... 2000**, järgmisel **2001 ... 3000** jne.

Mingil juhul ei ole vaja kirjutada poegimisandmete reale pulli numbrit, kes on Teie arvates selle vasika isaks. Alates 1983. aastast määrab vasika isa arvuti temale teadaolevate seemenduste (paarituste) andmete järgi. Kui isa jääb määramata, siis toimub vasikale isa andmete lisamine või muutmine aretusühistu poolt kehtestatud korra järgi, mis on kirjeldatud *Piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamatus*. Et vältida vasika isa määramata jäämist, on vaja ammu enne lehma poegimist (näiteks siis, kui tema tiinus on kindlaks tehtud) veenduda, et lehma kõik seemendused ja paaritused oleks Jõudluskontrolli Keskusele esitatud. Seda on võimalik kontrollida meie poolt perioodiliselt saadetavatelt trükistelt. Veel parem on seda aga jälgida programmist Vissuke, kus saab jooksvalt vaadata andmeid seemenduste, kinnijäetud lehmade, olemasolevate seemenduste jm. kohta. Kuna isa määramisel kasutatakse keskmist tiinusperioodi pikkust (280 päeva) koos lubatud kõikumisega -17 ... +17 päeva, on oluline, et poegimise päev saaks täpselt kirja. Kahjuks alati nii ei tehta, sest möödunud aastal analüüsides selgus, et Eestis on kuu esimesel päeval sündinud umbes 1000 vasikat rohkem kui muudel kuupäevadel. Poegimise kuupäeva nihutamine võib viia soovimatutele tagajärgedele: pikeneb lehma tiinusperiood, sobiv seemendus võib nihkuda lubatavast piirist välja ning vasika isa jääb määramata.

Jõudluskontrolli Keskuses tehtavate analüüsiseisukohalt on oluline, et poegimise lisaandmed (poegimise raskus, vasika väärareng ja vasika sünnikaal, esmaspoeginud mullikatel ka poegimiskaal) oleks täpselt ja õigesti täidetud. See on vajalik, et välja selgitada kas näiteks mõne pulli vasikad pole liiga suured, et põhjustavad raskeid poegimisi jne. Mingil juhul ei tohi pullvasikate sündimise asemel märkida surnult sünde, sest see võib luua moonutatud pildi selles karjas ja teatud pulli sündinud järglaste kohta.

Poegimise andmed tuleb, nagu kõik teisedki jõudluskontrolli andmed, esitada just sellele kontroll-lüpsile eelnenud perioodi kohta. Kui omanik sisestab andmeid ise elektrooniliselt, siis peab ta jälgima, et kontroll-lüpside töötlemise päevaks Jõudluskontrolli

Keskuses oleks kõik eelneva perioodi sündmused sisestatud. Kontroll-lüpsi päevale järgnevaid sündmusi ei ole soovitatav enne sisestada, kui selle kuu andmed on JKKs töödeldud ja Teil vastused käes.

Inno Maasikas
*Jõudluskontrolli andmetöötlus-
osakonna juhataja*

Kvaliteedisüsteemi osa - võrdluskatsed

JKK analüüsise laboratooriumi tegevuse põhialuseks on tagada oma töö sooritamise vastavuses Eesti Vabariigi standardi EVS EN ISO/IEC 17025:200 nõuetele. Kvaliteedi all mõistab analüüsise laboratooriumi personal nii pakutavate teenuste vastavust klientide nõudmistele ja ootustele kui ka oma kompetentsust, ning majanduslikult efektiivsete tööprotsesside läbiviimist.

JKK analüüsise laboratoorium on akrediteeritud Eesti Akrediteerimiskeskuse poolt alates 15.01.1999 ja vastab EVS-EN ISO/IEC 17025:2000 nõuetele kui katselabor piimaanalüüsise valdkonnas.

Tõestamiseks analüüsise tulemuste õigsust teeb analüüsise laboratoorium võrdluskatseid vabariigis kolme laboratooriumiga ja võtab osa rahvusvahelistest ringtestidest teiste riikide referentslaboritega üle maailma.

Eestisisiselt tehakse võrdluskatseid piimakomponentide määramiseks alljärgnevates laboratooriumites, kus määratakse järgmised piimakomponendid:

1. Tallinna Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis - rasv, valk, laktoos;
2. Tartu Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis - rasv, valk, karbamiid, külmumispunkt, üldbakterite arv;
3. Tervisekaitse Inspektsiooni Kesklaboratooriumis - üldbakterite arv.

Kõik vabariigi laboratooriumid, kellega võrdluskatseid tehakse, on akrediteeritud Eesti Standardiameti poolt.

Bakterite üldarvu määramiseks viiakse kord kvartalis läbi võrdluskatseid Tartu Veterinaar- ja Toidulabori ning Tervisekaitse Inspektsiooni Kesklaboriga ja rahvusvahelisel tasandil võetakse kord kuus osa Bactoscanide vahelisest ringtestist - BactoScan 8000/FC Collaborative Study (Saksamaa) - teiste Euroopa laboritega.

Alates 1998. aastast võtab analüüsise laboratoorium kaks korda aastas osa rahvusvahelisest ringtestist piimakomponentide määramiseks, mida korraldavad Rahvusvaheline Piimatööstuste Laboratooriumite Kontrolli Keskus (CECA LAIT) ja Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR).

Analüüsise laboratoorium teeb rahvusvahelisi võrdluskatseid kõigi oma laboratooriumis määratavate piimakomponentide osas määrates neid rahvusvaheliselt tunnustatud meetodite või analüsaatoritega. Tulemustes hinnatakse piimakomponentide määramise hälvet ja standardhälvet ning nendele kehtestatud lubatud piirid on märksa rangemad kui rahvusvahelise piimandusföderatsiooni (IDF) poolt lubatud hälbed.

Käesoleva aasta märtsis läbiviidud rahvusvahelise ringtesti võrdluskatseid kõigi JKK analüüsise laboratooriumis määratavate piimakomponentide osas näitasid, et määramise täpsus on rahvusvahelise katse jaoks kehtestatud lubatud hälbe piirides.

Eduard Punga
Analüüsise laboratooriumi peatehnoloog

Paberivaba jõudluskontrolli andmetöötlaste poole

Jõudluskontrolli Keskuse korraldada on vabariigi jõudluskontrolli tsentraliseeritud andmebaasi häireteta toimimine. Koostöös loomaomanike, aretusorganisatsioonide ja aretusspetsialistidega loodud JKK andmebaas on tõeline varandus, millesse on mitmetest allikatest kokku kogutud olulisemad põllumajandusloomade andmed. Näiteks veiste kohta sisaldab see informatsiooni loomade identifikaatorite, asukoha, põlvnemise ja veresuse kohta, toodangute ja seemendamise (paaritamise) andmeid, välimiku ja tõuraamatu andmeid jms.

Traditsiooniliselt toimub jõudluskontrolli andmetöötlus nii, et loomapidaja saadab kord kuus piimaproovid ning pabervormidel kontroll-lüpsi ja loomadega toimunud sündmuste andmed JKKsse, mille töötlemise tulemusena saadab JKK postiga loomapidajale tagasi. Nii on see ainuvõimaliku teena toimunud jõudluskontrolli andmetöötlaste algusaastast 1964 kuni möödunud sajandi 90ndate keskpaigani, kui hakkasid laiemalt levima personaalarvutid. Sellest alates oleme saavutanud teatavat edu paberil asjaajamise vähendamisel, kuid arenguruumi on tublisti. Kindlasti on üheks põhjuseks arvutite ja/või internetiühenduse puudumine paljudel loomapidajatel, aga põhjuseks võib olla ka kõigi tänaste võimaluste mitteteadmine.

Sellepärast annan lühiülevaate elektroonilise andmevahetuse võimalustest loomapidaja ja JKK vahel. Nii nagu pabervormid liiguvad loomaomanikult JKKsse ja vastupidi, on ka elektrooniline andmevahetus vajalik kahe-suunalisena:

- * andmete saatmine oma arvutist JKK serverile,
- * andmete saamine JKK serverilt oma arvutisse.

Andmete saatmiseks JKK serverile on loomaomanikul kaks võimalust:

- * Programmi Vissuke <https://www.jkkeskus.ee/vl/auth.html/> abil saab loomaomanik on-line elektroonilisi vorme täites teatada JKKle poegimise, kinnijätu, lehmade ja noorkarja väljamineku, käest- ja vabapaarituse, tiinuse kontrolli, kaalumise andmed, anda loomale farmi ja grupi kuuluvus ning nimi. Seda võimalust kasutab 170 loomaomanikku.

Eriti populaarne on teatada loomade väljamineku, poegimise, kinnijätu ja tiinuse kontrolli andmeid, sest nende sündmuste kohesel teatamisel on karja seis JKK serveril aktuaalne. Tiinuse kontrolli andmete teatamine on vabatahtlik ja Vissuke on ainus koht, kus seda teha saab. Nende andmete töötlemine on täielikult automatiseeritud. Tavapäraselt on andmebaasis registreeritud 17-19 tuhande looma tiinuse kontrolli andmed.

- * Heas olukorras on loomapidajad, kelle arvutis on oma tootmistegevust toetav spetsiaaltarkvara, näiteks lüpsiplatsidega kaasatulev tarkvara. See loob eelduse kontroll-lüpsi andmete ja loomade sündmuste andmehõiveks. Kord registreeritud andmed on võimalik saata elektrooniliselt JKK serverile. Sellisel viisil saadab JKK serverile andmeid vaid **kolm** loomaomanikku. **Farmiprogrammide omanikud, palun nõudke programmide tarnijatelt ja JKK spetsialistidelt abi elektroonilise andmevahetuse korraldamiseks.** Täpsed juhtnöörid andmete ettevalmistamiseks ja serverile saatmiseks leiate JKK kodulehelt <http://www.jkkeskus.ee/omanik/> alt. Kui puudub internetiühendus, siis võib juhendi kohaselt täidetud failid saata JKKsse disketil.

Andmete saamiseks JKK serverilt on mitmeid võimalusi:

- * Kõiki väljatrükke, mis saadetakse loomaomanikule posti teel, on võimalik saada programmide Vissu ja Vissuke .pdf formaadis oma arvutisse salvestamiseks ning printimiseks. Mugav on üle interneti printida lauda- ja lehmakaarte ning

lehmasilte, operatiivselt saab kätte udara tervise ja lehmade söötmise analüüsid.

- * Oracle WebDB päringute <http://www.jkkeskus.ee/page.php?page=0041> abil on võimalik saada andmeid oma arvutisse HTML, Excel ja Ascii kujul. Tõin selle lingi vaid andmevahetuse võimalustest täieliku pildi saamiseks, sest laialdast kasutust meie klientide poolt see rakendus ei leia, kuna selle funktsionaalsus on olemas meie põhilises internetiprogrammis Vissuke.

- * Programmi Vissuke abil saab andmeid maha laadida Excel ja XML kujul. MS Excel on tasuline programm, selle puudumisel saab edukalt kasutada näiteks vabavara programmi OpenOffice. XML on laiendatav märgistuskeel ja on spetsiaalselt loodud andmete kirjeldamiseks ja andmevahetuseks infosüsteemide vahel. Kui loomaomanikul on lüpsiplatsi või farmi programm, millesse on näiteks soov saada kontroll-lüpside piimakomponentide sisaldused, seemendamise, geneetilise hindamise jms andmed, siis on XML just selleks sobiv formaat. Nõudke programmi tarnijalt vastava liidese lisamist.

Kalle Pedastsaar
Direktori asetäitja IT alal

Vissi konkursid

16. juunil 2005 toimus Upal Saarte Viss. Holsteini tõu Vissi tiitli pälvis Kõljala POÜ lehm nr. 3603703, kes nimetati ka Saarte Vissiks. Hekva OÜ lehm nr. 1128093 sai punase tõu Vissiks ning Jaan Kiideri lehm nr. 665408 eesti maatõu Vissiks. JKK tunnustab kõiki osalejaid ning võimaldab neil kasutada programmi Vissuke täispaketti tasuta käesoleva aasta juulikuust kuni detsembrini lõpuni.

21. juunil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2005. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Tess. JKK autasustas ka sel aastal esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginute grupi I koha pälvis Türi Tehnika- ja Maamajanduskooli lehm Gipsik, II ja III koha vastavalt AS Tartu Agro lehm Auli ja Hiie.

Programmid Vissu ja Vissuke

Kui Teil on ettepanekuid programmide Vissu ja Vissuke täiendamise ja parendamise osas, siis palume pöörduda väliteenistuse osakonna juhataja Aire Pentjärve poole telefonil 738 7730 või e-posti aadressil aire.pentjarv@jkkeskus.ee. Infot ja abi programmi kasutamise kohta saab Aire Pentjärvelt või maakonna zootehnik-peaspetsialistidelt.

Kasutajanime ja salasõna väljastab andmetöötlosakonna juhataja Inno Maasikas, telefon 738 7757, e-posti aadress inno.maasikas@jkkeskus.ee.

Tehniliste probleemide korral palume pöörduda IT tehnilise teeninduse sektori juhataja Teet Vaheri poole telefonil 738 7749 või e-posti aadressil teet.vaher@jkkeskus.ee.

Tähelepanu!

Lähikuudel korraldab Jõudluskontrolli Keskus ümber piimaproovide kogumise marsruudid. Seoses sellega muutuvad piimaproovide kogumise päevad ning kellajad. Palume tähelepanelikult jälgida laudalehele trükitud proovide kogumispäeva, et piimaproovid ei jääks kogumisautost maha.

Talgud Häädemeestel

Kõik me ilmselt mäletame jaanuaritormi käesoleval aastal - neid õudusi ja jubedusi, mida ta kaasa tõi. Pole kellelegi uudiseks, et enimkannatanud piirkonnaks oli Pärnu ja Pärnumaa, kus asub ka Häädemeeste vald ja Rannametsa küla. JKK töötajad otsustasid aidata hädasolevaid Jõudluskontrolli Keskuse kliente ning meie "hädabrigaad" suundus laupäeval, 23. aprillil talgutöödele Urmas Kolla ja Heino Vesiku juurde.

Kohapealne pilt tekitas kõhedust. 1969. aastal oli randa ehitatud tormi ja liigvee kaitseks rannakaitse vall ja mõlemale poole valli istutatud 70ndate keskel ka tuulekaitseriba. Kõik see oli omavahel segi pööratud, puud üles juuritud ja õnnatud karjaaiad nende alla mattunud. Meie ülesandeks saigi aedade üles otsimine ja puhastamine mahakukkunud puudest niipalju kui võimalik. Tänu mootor-saagidele ja usinatele kätepaaridele see ülesanne kahes talus ka peaaegu täideti. Tööd sai alustatud kell kümme hommikul ja lõpetati kell neli. Vahepeal oli kohalik vallavalitsus organiseerinud meile väga maitsva talgusupi. Ka kaasas olnud lapsed pidasid ühes meiega vastu terve pika tööpäeva. Päev oli küll väga väsitav, aga tänu meeldivale brigadile tõsiselt tõine ja meeldiv.

Pärast tööpäeva lõppu näitas Ene Hunt meile oma herefordi karja, millest kahjuks kõik loomad ei elanud tormi üle.

Loodame, et meie tagasihoidlik ettevõtmine jättis meeldiva mälestuse nii talgulistele kui rannarahvale.

Aarne Põlluäär
Väliteenistuse osakonna
zootehnik-peaspetsialist

Uued töötajad

Alates 13. juunist töötab JKK Jõgeva- ja Tartumaa piirkonna zootehnikuna Merle Lillik, 4. juulist tuleb meile pearaamatupidajana tööle Liidia Vardja ning 11. juulist on Lääne- ja Raplamaa piirkonna zootehnikuks Maila Kirs.

Aretusseminar

3. - 4. novembril 2005. aastal korraldab Jõudluskontrolli Keskus seminari, mille põhiteemadeks on lüpsikarja üldindeksi kujundamise ja kasutamise ning karja taastootmisega seonduvad teemad. Seminari peaesineja on JKK biomeetria sektori juhataja Mart Uba. Seminar toimub Pühajärve Puhkekeskuses ning seminarist osavõtt on tasuline. Täpsem informatsioon seminarile registreerimise kohta ilmub augustis.

Kalender

9. august - lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel
8. september - EHF Viss Luigel

Muhedat

Hetkel karjasolevatel lehmadel on kõige rohkem registreeritud järgnevaid nimesid:

Nimi	Arv
Mooni	365
Täpi	354
Mustik	306
Kirjak	304
Kalli	297
Kulla	277
Tuti	259
Roosi	252
Maali	248
Mirdi	247

Tööjuubelid

01.07.2005 Vello Roo - 35
17.08.2005 Anton Ojaste - 15
01.09.2005 Aino Vaikmaa - 25
22.09.2005 Grista Kuusklä - 25
24.09.2005 Lea Käär - 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiumaa, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7872	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Suvi on jällegi möödunud ning ettevalmistused talveks käimas. 2005. aasta suve märksõnaks on kindlasti uued laudad, millega loomulikult on kaasnenud uue tehnoloogia kasutuselevõtt. Selline kiire areng esitab Jõudluskontrolli Keskuse tööle üha suuremaid nõudmisi, mida tänasel päeval õnneks ka täita oleme suutnud. Jõudluskontrolli Keskuse sooviks on uuenduste võimalikult lai praktikas rakendamine, mis omakorda annab võimaluse arenguks ning koostöö parandamiseks.

Jõudluskontrolli Keskuse ja Teie vahelise hea koostöö näiteks on peagi lõppev pikaajaline projekt, mille eesmärk on seakasvatajatele uue andmehõive programmi Possu loomine ning seni kasutuses olnud DB-planeri väljavahetamine. Tänapäeval oleme jõudnud Possu programmi koolitusteni ning meeldiva üllatusena tõdenud, et pärast koolitusi on programm aktiivselt kasutusele võetud. Possu soe vastuvõtt seakasvatajate poolt on tõestus, et Possu loomisega seotud inimesed on teinud õiget ja vajalikku asja ning mis peamine – nad on teinud seda hästi.

Lisaks kiirele tehnoloogilisele arengule on hea meel tõdeda, et sellel aastal saavutati loomanäitustega uus tase (rekord) – eesti punase tõu ja eesti holsteini tõu kaunimaks osutunud lehmad tulevad ühest farmist. See on tunnustus tehtu eest ning lisades sinna korralikud toodangunäitajad, tuleb teha aupaklik kummardus Tartu Agro inimestele.

Eestis toimuva arengu võttis tunnus-tava mõtteteraga kokku Luige näitust külastanud hollandlane Coen van Rosmeulen: “Eesti on saavutanud taseme, kus tuleks hollandlasi Eestisse õppereisile tuua”.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Lammaste ja kitsede märgistamise kord

Alates 10. juulist 2005 kehtib uus lammaste ja kitsede märgistamise kord.

Uue korra järgi toimub lammaste ja kitsede märgistamine ja registreerimine Euroopa Nõukogu 17. detsembri 2004. aasta määruse 21/2004 nõuete kohaselt. Lisaks seni kasutusel olnud ühele kõrva-märgile on vaja loomale, kes on sündinud alates 9. juulist 2005. aastal, paigaldada teine identifitseerimisvahend. Sisuliselt tähendab see kohustust kasutada teise märgisena kas teist kõrvamärki, tätoveeringut, kitse sõrgatsile kinnitatavat tähist või elektroonilist transponderit.

Lammas ja kits tuleb märgistada kuue kuu jooksul alates looma sündimise päevast, aga igal juhul enne, kui loom viiakse ühest karjast teise või tapamajja. Siiani kehtis kohustus märgistada lammas ja kits 20 päeva jooksul alates looma sündimise päevast.

Uus kord ei välista märgistamise jätkamist seni kehtinud 20 päeva jooksul. Varasem märgistamine on kindlasti otstarbekam tõukarjades ning nendes farmides, kus peetakse lambaid ja kitsi nende turustamise eesmärgil ning kus on oluline loomade põlvnemisandmete jälgitavus.

Jõudluskontrolli Keskus (JKK) pakub loomapidajatele lammaste ja kitsede kõrvamärgikomplekte, mis koosnevad kahest identsest kõrvamärgist. Kõrvamärgipaar maksab 12 krooni (hind on koos käibemaksuga).

Loomapidajad, kellel on osa varem ostetud plastkõrvamärkidest kasutamata, saavad JKKst tellida sama registrinumbriga kandva teise kõrvamärgi. Teise kõrvamärgi hind on 5.50 (koos käibemaksuga). Olemasolevale kõrvamärgile teise sama registrinumbriga kõrvamärgi tellimiseks peab loomapidaja esitama JKKle kirjaliku taotluse, kus on ära näidatud registrinumbrid, millistele soovitakse tellida teine kõrvamärk. JKK kontrollib, kas nimetatud kõrvamärgid on müüdnud taotluse esitanud isikule ning kas nimetatud kõrvamärgid ei ole juba põllumajandusloomade registris registreeritud. JKK tellib nimetatud märgid firmalt Allflex ning väljastab saabunud kõrvamärgid posti teel lunapakina.

Enne 10. juulit 2005. aastal sündinud lammast ja kitse ei pea uuesti märgistama ega registreerima. Lamba või kitse kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral väljastab JKK loomapidajale sama registrinumbriga kõrvamärgi – enne 10. juulit sündinud lammaste ja kitsede puhul ühe kõrvamärgi, alates 10. juulist sündinud lammaste ja kitsede puhul vastavalt vajadusele kas ühe või kaks asenduskõrvamärki.

Uued rekordid

Sellel aastal on päevalüpsi rekordeid püstitatud ja purustatud juba mitu korda. Juulikuus ületasid kaks Põlva Agro OÜ lehma 2004. aastal Põlva Agro OÜ lehma Võlu (reg.nr. 1201284) püstitatud rekordi 67,9 kg. Uueks rekordiks jäi lehm Siiru (reg.nr. 1201758) lüpsitud 70,5 kg piima päevas. Septembrikuus purustati see rekord aga tervelt 6,3 kilogrammiga. Põlva Agro OÜ lehm Hesa (reg.nr. 549518) lüpsis septembri kontroll-lüpsil 76,8 kg.

Põlva Agro OÜ lehm Minna (reg.nr. 542707) püstitas uue eesti punase tõu 305-päevase laktatsiooni piimatoodangu rekordi. Minna neljanda laktatsiooni toodang oli 14 198 kg piima.

Eesti holsteini tõu VISS

8. septembril 2005 toimus Luigel 16. holsteini tõugu veiste näitus-konkurss VISS 2005. Ka sel konkursil autasustas Jõudluskontrolli Keskus esmaspoeginud lehmade klassi võitjate omanikke. Esmaspoeginud lehmade klassi I koha pälvis AS Tartu Agro lehm Freia (reg.nr. 4517795), II koha OÜ Väätsa Agro lehm Nena IV (reg.nr. 4041900) ja III koha OÜ Raikküla Farmer lehm Melon (reg. nr. 394329). Lehm Freia pälvis ka eesti holsteini tõu VISS 2005 tiitli.

Possu seemendusjaamas

Possu projekti raames sai endale Possu ka ETSAÜ Tartu seemendusjaam. Possu abil on võimalik seemendusjaamas registreerida kuldi sperma kohta käivaid andmeid ja teostada esmast analüüsi jms. Samas loodi ka elektrooniline andmevahetus JKK ja seemendusjaama vahel.

Karja udaraterwise parandamise võimalustest

Vaatamata teaduslikele uurimistele ja tõrjemeetmetele on mastiit siiani piimakarjades peamiseks probleemiks. Kuigi Eestis müüdava toorpiima kvaliteet on paranemas, ei ole karjade üldine somaatiliste rakkude arv (SRA) viimastel aastatel oluliselt alanenud (Jõudluskontrolli aastaraamat 2004). Käesolevas artiklis on antud ülevaade karja udaraterwise parandamise süsteemist ning selle rakendamise võimalustest.

Hea udaraterwisega karjas on: 1) tangipiima SRA alla 200 000 ml-s, 2) vähemalt 85% karjas olevatest lehmadest individuaalne SRA alla 400 000 ml-s, 3) kliinilise mastiidi juhtusid registreeritud alla 20% lehmadel aastas, 4) karjas ei ole isoleeritud *Str.agalactiae* poolt põhjustatud mastiite.

Tihti peale kohtab olukorda, kus püütakse „võidelda somaatiliste rakkude vastu“. Karja udaraterwise seisundit kirjeldab küll somaatiliste rakkude arv, kuid probleemi lahendamiseks tuleb kindlaks teha nende arvu suurenemise põhjused. Somaatiliste rakkude arvu suurenemiseks peavad alati toimima eelsoodumuslikud tegurid, milleks on:

- 1) lehma vastupanuvõime langus ja stress,
- 2) nisavigastused,
- 3) haigustekitajate sissetungimine (vigastatud) nisajuha kaudu.

Seega karja udaraterwise parandamise võtteks ei ole mitte somaatiliste rakkude vähendamine, vaid karjas levivate nakkuste avastamine ning kõrvaldamine. Läbi selle alaneb ka somaatiliste rakkude arv.

Kliiniline mastiit versus subkliiniline e. varjatud mastiit

Mastiit on ühe või mitme udaraveerandi põletik, mis tekib patogeensete mikroorganismide sattumisel läbi nisajuha udaraveerandisse.

Udarainfektsioon on mastiidipatogeeni poolt põhjustatud udaraveerandi põletikuline reaktsioon. Põletikulise reaktsiooni tugevus (kliinilisest subkliiniliseni) sõltub nii lehma vastupanuvõimest kui ka mikroobide iseloomust. Põletiku indikaatoriks on somaatiliste rakkude arvu tõus.

Kliinilise mastiidi korral esinevad piimas silmaga nähtavad muutused, subkliinilise mastiidi korral need puuduvad. Siiski alandab subkliiniline mastiit lehma piimatoodangut, muudab piima koostist ning võib muutuda kliiniliseks mastiidiks. Kõrge SRAga (üle 400 000 ml-s) karjades on iga kliiniliselt haige udaraveerandi kohta 15-40 varjatud mastiidiga udaraveerandit. Olenemata mastiidivormist on tegemist nakkusega, mille esinemist tuleb vähendada.

Majanduslikku kahju on kõige lihtsam hinnata kliinilise mastiidi korral, kus kahjud tekivad haigete lehmade veterinaarsetest kuludest, praakpiimast ning enneaegsest karjast praakimisest. Eestis on majanduslik kahju kergelt kulgeva ühe udaraveerandi kliinilise mastiidi kohta keskmiselt 800-1000 EEK. Subkliinilise mastiidi kahjusid on väga keerukas hinnata, kuid kõige suuremat majanduslikku kahju saadakse alanenud piimatoodangust, millele lisanduvad halvenenud piimakvaliteedist tingitud kaod.

Mastiitide tõrje võimalused

Mastiitide vältimise ja tõrje ainsaks vahendiks on süsteemse tõrjeprogrammi rakendamine karjas. See on kasutusel paljudes piimatootmisega tegelevates riikides ning koosneb mitmest etapist.

Andmete kogumine ja analüüs: JKK udaraterwise aruanne koos kliiniliste mastiitide süsteemse registreerimisega on karja udaraterwise analüüsi põhidokument. Lisaks sellele saab infot laudas kasutatavate kiirtestide tulemustest.

Tegevuskava koostamine: Esmaste andmete põhjal koostatakse tööplaan järgnevateks kuudeks.

Tulemuste kajastamine pikema aja möödudes: Karja tervendamise tulemuslikkus sõltub probleemi tõsidusest, nõuandjate pädevusest ning kogu farmi meeskonna valmidusest ning tahtmisest soovitusi rakendada.

Karja udaraterwise parandamise peaesmärgiks peaks olema uute udarainfektsioonide ärahoidmine ja olemasolevate kõrvaldamine. Kui igale allpooltoodud punktile saab anda positiivse vastuse, siis võib väita, et udaraterwise programmi karjas jälgitakse ning piimakvaliteet on kontrolli all.

Udaraterwise programmi tegevusjada

1. Lüpsiseadme testimine ja leitud puuduste kõrvaldamine.
2. Lüpsjate grupinõustamine ja individuaalne praktiline täiendõpe laudas.
3. Lüpsihügieeni parandamine:
 - 1) igale lehmale individuaalne udaralapp,
 - 2) nisade lüpsijärgne (vajadusel ka lüpsieelne) desinfitseerimine;
 - 3) Kinnaste kasutamine ja desinfitseerimine lüpsi ajal.
4. Keskkonna hindamine ja leitud puuduste kõrvaldamise kava koostamine.
5. Loomaarsti poolt piimaproovide võtmine bakterioloogiliseks uuringuks:
 - 1) vähemalt 20% lehmadest, kellel SRA oli viimase udaraterwise aruande põhjal üle 400 000 ml-s,
 - 2) kõigilt kliinilist mastiiti põdevatelt lehmadelt.
6. Kroonilist mastiiti põdevate lehmade praakimise kava koostamine.
7. Kinnisperioodiale ravi kava koostamine.
8. Kliinilist mastiiti põdevate lehmade efektiivne ravi ja analüüs.

Lisaks eelpooltoodule sõltub karja udaraterwise kontroll karjas levivatest haigustekitajatest.

1. Nakkuslikud mastiiditekitajad (*S.aureus*, *Str.agalactiae*, *Mycoplasma spp*) paljunevad nisajuhas ja kahjustatud nisanahal, levides lüpsitoimingute käigus ühelt loomalt teisele. Sel juhul on eesmärgiks ära hoida haigustekitajate ülekandumine lüpsitoimingu käigus ja haigustekitajate sattumine niasse lüpsi vaheaegadel. Peamine tähelepanu tuleb pöörata nisavigastuste vältimisele. Lisavõtteks põhitegevuskavale on lüpsijärjekorra sisseviimine põhimõttel, et enne lüpsitakse terved ja nakkusvabad loomad, seejärel nakatunud loomad. Lehmade tervenemine sõltub haigustekitajast ning põletiku kestvusest. Kroonilised udarapõletikku põdevad lehmad reeglina ravile ei allu ja nad on karjas nakkusekandjad ning selle levitajad. Ilma karja bakterioloogilise uuringu skeemita väheneb karja udaraterwise programmi tõhusus.

2. Keskkondlike mastiiditekitajate (*Str.uberis*, *Str.dysgalactiae*, *E.coli*, *Klebsiella spp*) reservuaariks on lehma keskkond, kus antud bakterid paljunevad. Udaraterwise parandamise eesmärgiks on saavutada olukord, kus lehma nisadele satub keskkonnast nii vähe baktereid kui võimalik.

Keskkonnatingimuste analüüsil ja loomade heaolu parandamisel tuleb jälgida alljärgnevaid punkte:

- 1) piisav allapanu kogus ja õigesti valitud allapanu liik,
- 2) sõnnikukoristuse sagedus,
- 3) lauda temperatuur ja õhuniiskuse kontroll,
- 4) kinnislehmade ja mullikate pidamine.

Samuti on keskkondlike mastiitide leviku põhjuseks lehmade vastupanuvõime langus. Väga hea udaraterwise (madal SRA) ja suure piimatoodanguga karjades on valdavalt probleemiks keskkondlike bakterite poolt põhjustatud haiguspuhangud. Sellised

karjad on reeglina vabad nakkuslike mastiiditekitajatest.

Suvised probleemid karja udaratervisega

Aastast aastasse oleme kogenud, et suveperioodidel karjade keskmine SRA suureneb. Oletatavad põhjused peituvad keskkonnatingimuste muutustes. Suveperioodide SRA suurenemise põhjused võivad olla:

- 1) liiga palavad päevad, mis põhjustavad loomadel kuumastressi ning seeläbi nende vastupanuvõime haigustele väheneb;
- 2) vihmased ja niisked perioodid, kus karjamaateed ja laudaümbrus on porised, soodustades keskkondlike mastiidide teket;
- 3) niisked ja umbsed lüpsilaudad, kus keskkondlikud mastiidi haigustekitajad liigselt paljunevad ning loomade stressi korral kroonilised põletikud ägenevad;
- 4) karjamaasöödadest tingitud kõhulahtisus, mis soodustab mastiidide tekkimist.

Kokkuvõte

Olenemata karja suurusest on udaratervisse järjepideva analüüsi tulemusel võimalik saavutada olukord, kus praakpiima osakaal on väike ning karja piimakvaliteet püsib aastaid väga heal tasemel.

Täpsem info e-posti aadressil piret.kalmus@eau.ee ning telefonil 513 6247.

Piret Kalmus

*Teraapia osakond, Suurloomakliinik
Veterinaarmeditsiini- ja loomakasvatuse Instituut
Eesti Põllumajandusülikool*

Jõudluskontroll Rootsis

Jõudluskontrolli Keskuse esindus külastas Rootsi Piimandusseltsi (SvenskMjolk) kontorit.

SvenskMjolk on Rootsi piimatootjaid ja -töötajaid ühendav organisatsioon, mis on ca 10 000 piimatootja omanduses läbi seitsme suurema piimatööstuse, kaheksa loomakasvatuseühiku, kahe seemendusjaama ning üheksa aretusühiku. SvenskMjolk arendab teenuseid alates piima tootmisest kuni toidulauale jõudmiseni: loomade aretus, tervis, pidamine, söötmine, jõudluskontroll, piimatootmise efektiivsus, keskkond, piimapoliitika, piima kvaliteet, piimatooted jne.

Rootsis oli 2004. aastal 8868 piimakarja 404 000 lehmaga. Jõudluskontrollis oli 7072 karja, kus oli 86% kõigist lehmadest. Jõudluskontrolli teostatakse sarnaselt Eestiga B-meetodil. 2004. aasta toodang lehma kohta oli Rootsi jõudluskontrollialustes karjades 8994-4,16-3,06. Piimakarjade arv Rootsis väheneb, samas karjad suurenevad. 68,6% karjadest on väiksemad kui 50 lehma, 24,6% karjadest on suuruses 50 kuni 100 lehma ning 6,7% karjadest on suuremad kui 100 lehma. Jõudluskontrolli läbiviimist riik ei toeta, farmer maksab 100% teenuse maksumusest.

SvenskMjolk haldab jõudluskontrolli keskandmebaasi. Andmebaasis registreeritakse lehmadega toimunud sündmused (poegimised, väljaminekud), jõudluskontrolli andmed (piimatoodang, piimaproovide analüüsitulemused), seemendus-, paaritus- ja embrüosiirdamisandmed, lihakombinaatidest saadud loomade tapaandmed, loomaarsti või loomapidaja poolt registreeritud loomade haigused ning lineaarse hindamise tulemused. Nimetatud andmeid kasutatakse erinevates teenustes ning arvutiprogrammides: loomade põlvnemine, geneetiline hindamine, seemendusplaanid, söötmissplaanid, loomade tervise analüüs, karja *management*. Arvutiprogramme, mis kasutavad keskandmebaasi andmeid, on nii loomapidajatele, veterinaaridele, seemendajatele kui nõustajatele.

Farmid saavad informatsiooni keskandmebaasi läbi

farmisistest jõudluskontrolli arvutiprogrammide interneti kaudu ning tavapärastel pabervormidel. Kontroll-lüpsi andmeid võetakse ka erinevatest *management* programmidest. Loomade raviinfo ning tapaandmed saadetakse vastavate organisatsioonide poolt.

Ka Rootsis on jõudluskontrolli andmebaas ning loomade register eraldi. Küll aga koguvad nad sarnast informatsiooni ühe sündmuse (nt poegimise) kohta ning farmeril on võimalus valida, kuhu ta andmed saadab. SvenskMjolk ning riiklik register vahetavad omavahel vajalikku infot ning farmer ei pea ühte informatsiooni kahte kohta saatma.

Piimalaboreid on Rootsis vaid üks, mis analüüsib nii jõudluskontrolli kui piimatööstuse piimaproove. Piimaproovid veetakse laborisse piimakogumisaudodega, kaugematest piirkondadest saadetakse proove ka rongiga.

Selleks, et jõudlusandmeid kontrollida, võrreldakse jõudluskontrolli piimatoodangut kombinati saadetud piimakogustega. Kui kombinati saadetud piimakogus on väiksem kui 92% jõudluskontrollis registreeritud kogusest, kontrollitakse loomapidajat. Suuretoodangulistest karjades teostatakse ka järelkontroll-lüpe.

Rootsi ja Eesti jõudluskontrolli süsteemi ülesehitus on oma olemuselt suhteliselt sarnane. Rootsi paremus väljendub eelkõige lisaväärtuse loomisel tootjale (aretusprogrammid, söötmissprogrammid, veterinaaria), Eesti paremus väljendub seevastu tehnoloogia uudsusel (SMS, interneti kasutamine).

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Programmi Vissuke täiendused

1. Ülevaate JKKst ostetud kõrvamärkidest saab **Täiendavad → Ostetud kõrvamärgid** alt.

2. Viimase kontrollpäeva tulemuse põhjal pakume ülevaadet söötmise olukorrast erinevas laktatsioonistaadiumis olevatel lehmadel. Vaata **Täiendavad → Söötmise nõuanne**. Juba tuntud piima valgu- ja karbamiidisisalduse graafikusse on märgitud lehmad vastavalt laktatsioonistaadiumile (... 100 päeva, 101...200 päeva, 201... päeva).

3. Välja on toodud erinevate pulliliinide esindajad karjas. Vaata **Täiendavad → Pulli põlvnemine**, milles saab pulli anda ette seemenduskoodi või pulli nime järgi, või **Üle karja → Kasutatud pullid**, kus pulli seemenduskoodile klõpsates tuleb ette nimekiri lehmadest ja lehmikutest, kelle põlvnemises on see pull esinenud kolme eelneva vanematerea ulatuses.

4. Täiendatud on pulli järglaste andmeid, mida näidatakse **Üle karja → Kasutatud pullid** vaates. Lehmikutel on lisatud selle pulli keskmine PI (põlvnemisindeks) ja kogu karja lehmikute keskmine PI, lehmadele on lisatud SSAV, lineaarse hindamise ja kõrgema laktatsiooni andmed.

5. Need loomapidajad, kellel on lüpsiajad andmebaasis fikseeritud (alternatiivsed kontroll-lüpsi meetodid) näevad neid **Üle karja → Täpsustus** alt.

6. Lisatud on valik Lüpsvad lehmad: **Avaleht → Vali töö: Lüpsvad lehmad**. Vissukese kaudu jooksvalt sündmusi edastavad loomapidajad saavad siin alati näha aktuaalset lüpsvate lehmade nimekirja.

7. Somaatiliste rakkude arv piimas peab olema madal esimesel poegimisjärgsel kontroll-lüpsil. Ülevaate värskeltpoeginud lehmade tervisest annab **Täiendavad → Värskeltpoeginud lehmad**.

8. **Üle karja → Täpsustus** alla on lisatud järgmise(d) piimaproovide kogumise päev(ad).

Programm Pässu

Peaaegu üks aasta on möödas sellest ajast, kui Eesti Lambakasvatajate Selts (ELaS) hakkas registreerima ja haldama lammaste jõudluskontrolli andmeid Jõudluskontrolli Keskuses välja töötatud veebirakenduse abil. Nii said lambakasvatajad interneti kaudu lammaste jõudluskontrolli andmetele juurdepääsu.

ELaS otsustas infosüsteemi muuta seetõttu, et vana jõudluskontrolli programm ei rahuldanud enam ELaSi vajadusi, nõudis väga palju käsitsitööd ja andmete kvaliteet ei olnud piisavalt hea. Nii pöördus selts JKK poole palvega aidata luua uus infosüsteem jõudluskontrolli läbiviimiseks.

Lammaste projekt sai edukalt teostatud nelja kuu jooksul ja juba 2004. aasta novembris said ELaSi spetsialistid sisestada lammaste andmed läbi uue rakenduse, mis sai nimeks Pässu. Vanad, aastate jooksul kogunenud lammaste jõudluskontrolli kvaliteetsed andmed kanti üle uude andmebaasi.

Mille poolest erineb Pässu vanast süsteemist? Uus infosüsteem töötab kõikides operatsioonisüsteemides ning kõikide internetilehitsejatega.

Rakendus on mõeldud kasutamiseks mitte ainult ELaSi spetsialistidele, vaid ka jõudluskontrollis olevatele lambakasvatajatele.

Pässu on veebipõhine rakendus, mis annab lambakasvatajale võimaluse saada oma karjast ülevaade ning esitada oma karja sündmused elektrooniliselt.

Väga oluline erinevus on see, et süsteem teeb põhjaliku sisestatud andmete kontrolli ja vastavalt sellele salvestab andmebaasi ainult kvaliteetsed andmed.

Pässu võimaldab mitte ainult jälgida, sisestada ja hallata lammaste jõudluskontrolli andmed ja nende põlvnemist, vaid ka pidada ja hallata eesti valgepealiste ja eesti tumedapealiste lammaste tõuraamatuid, teha erinevaid

statistilisi kokkuvõtteid, trükkida lamba põlvnemistunnistust ja lambakaarti.

01.09.05 seisuga on jõudluskontrolli all 52 karja, kus on kokku üle 5000 lamba. Pässu kasutajaid on hetkel 22. Programmi kasutajanime ja salasõna väljastab ELaS. Informatsiooni registreerimise kohta saab telefonil 742 2579 või e-posti aadressil elas.elas@mail.ee

Jelena Pellijeff

*Infotehnoloogia osakonna
arendussektori juhataja*

Uus töötaja

Alates 14. juulist töötab meil pearaamatu-pidajana Lilia Lanemann.

Kalender

3-4. november – JKK aretusseminar
“Üldindeksi kasutuselevõtmine lüpsikarja aretuses”

Muhedat

JKK andmebaasis on kõige rohkem järgmiste nimedega pulle:

Nimi	Arv
Juku	344
Juss	308
Punu	288
Poiss	274
Pull	243
Miku	230
Bruno	207
Tõnu	202
Peedu	173
Tõnn	156
Jüri	151
Peeter	130
Mats	124
Mihkel	104
Punik	102

Tööjuubelid

02.10.2005 Natalja Vavilova – 25
05.10.2005 Lauri Kask – 5
16.10.2005 Vares Helve – 25
01.12.2005 Kaie Kasemets – 5
18.12.2005 Kalle Noorma – 5
29.12.2005 Eneken Ulmas – 5

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede
jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7738

Sigade jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7765

Kõrvamärkide müük 738 7762

Järvamaa klienditeenindaja 738 7751

Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-,
Jõgeva-, Valga-, Võrumaa
klienditeenindaja 738 7752

Lääne-, Põlva-, Rapla-,
Tartu- ja Viljandimaa
klienditeenindaja 738 7753

Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa
klienditeenindaja 738 7754

Põlvnemisandmed (veised) 738 7756

Geneetiline hindamine
(veised) 738 7731

Geneetiline hindamine (sead) 738 7735

Raamatupidamine 738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Aasta 2005 jääb enamusele meelde palju kõlapinda leidnud uute lautade avamisega. Jõudluskontrolli Keskusele on 2005. aastat meenutades peamisteks märksõnadeks andmevahetuse areng, admete usaldusväärsuse paranemine ja karjade arvu vähenemine.

Andmevahetuse areng on toimunud paljuskki tänu üldisele infotehnoloogilisele arengule ning võimaluste avardamisele. Seakasvatajale mõeldud Possu programm vahetas detsembris lõplikult välja seni kasutusel olnud Db-planeri. Possu eeliseks on see, et ta on täielikult eestikeelne. Meile on siinjuures oluline see, et kõiki programmis vajalikke muudatusi saame tulevikus Jõudluskontrolli Keskuses ise teha. 2005. aasta algusest pakume lambakasvatajatele jõudluskontrolli süsteemi Pässu, mis loodetavasti on lammaste jõudluskontrolli uuele tasemele viinud. Arvatust väiksem oli 2005. aastal piimaveisekasvatajate huvi elektroonilise andmevahetuse vastu, kuid kõigi eelduste kohaselt peaks aasta 2006 selles osas üsna edukas olema.

Admete usaldusväärsuse osas oleme viimastel aastatel enim tähelepanu pööranud piimamõõtmisvahenditele, mille olukord on oluliselt paranenud.

Jõudluskontrolli aluste karjade arv on vähenenud märgatavalt piimaveiste- ja seakasvatajate osas, kuid jõudluskontrolli aluste loomade arv ei ole õnneks märkimisväärselt vähenenud. Positiivset trendi näitab jõudluskontrollis olevate lihaveiste arv, mis on, arvestades lihaveisekasvatuse arengut Eestis, igati loogiline.

Mida alanud aastalt oodata ja mida soovida? 2006. aastal loodame laiendada elektroonilise andmevahetuse kasutamist, ootame ICARi eritempli näol kinnitust Jõudluskontrolli Keskuse usaldusväärsusele ning loomulikult loodame, et jõudluskontrolli osakaal ühegi loomaliigi osas ei vähene ehk Jõudluskontrolli Keskuse poolt soovin: Jääme Kauaks Kokku.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

ICARi eritempel

9.-11. veebruaril külastavad Eestit ICARi juhatuse liikmed Andrea Rosati ja Frank Armitage. Külastus on seotud JKKle ICARi eritempli taotlemisega. ICARi eritempel on „kvaliteedimärk“, mis näitab jõudluskontrolli süsteemi vastavust rahvusvahelistele reeglitele.

JKK arendusmeelseim klient

Kolmandat korda tunnustab JKK oma arendusmeelseimat klienti. Tunnustuse pälvib klient, kes on kõige rohkem osalenud JKK poolt pakutavate teenuste arendamises. 2005. aastal valiti arendusmeelseimaks kliendiks AS Peetri Põld ja Piim jõudlusandmete koguja Marko Sildnik, kes on teinud palju ettepanekuid piimaveiste jõudluskontrolli programmi Vissuke täiendamiseks. Auhind anti Marko Sildnikule 3. novembril JKK poolt korraldatud aretusseminaril.

Kõrvamärkide uus hind

Alates 1. veebruarist 2006 maksab veiste kõrvamärgipaar 20 krooni (ka EST kõrvamärkide asendusmärgid) ning lammaste ja kitsede kõrvamärgipaar 13 krooni. Uus hind on tingitud sisseostu- ning transpordihinna suurenemisest seoses uue hanklepingu sõlmimisega. Sigade kõrvamärkide hinnad ei muutu. Endiselt on tasuta EE asenduskõrvamärgid.

Muutus loomakaitse seadus

Alates 1. detsembrist 2005 kehtivad muudatused loomakaitse seaduses. Olulised põllumajandusloomi puudutavad muudatused on järgmised:

§ 9 – Lisaks varem lubatud veterinaarsetele menetlustele lubatakse väliaedikutes peetavate kultide kärssade rõngastamine ning pörsaste sabade lõikamine. Pörsaste sabasid on lubatud lõigata üksnes juhul, kui see on veterinaararsti otsuse kohaselt nende tervise ja heaolu tagamiseks vältimatult vajalik. Keelatud on loomade kastreerimine pikaegset valu põhjustaval kudedes nekroosi tekitaval viisil.

1. detsembrist ei kehti 6. peatüki „Loomade kaitse vedamisel“ nõuded 1) üksiku looma vedamise korral, kui loomaga on kaasas looma saatja või

kui looma saatjaks on veovahendi juht, kes vedamise ajal tagab looma tervise ja heaolu; 2) loomade vedamise korral, kui loomapidaja veab veovahendiga loomi nende karjatamise eesmärgil ühelt karjamaalt teisele. Enamus 6. peatüki nõudeid ei kohaldata, kui veo kogupikkus ei ületa 50 km. § 22 kohaselt peab isik, kes tegeleb loomade veoga, olema registreeritud Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) kohalikus asutuses. Teekonnaplaani koostamise nõue on kehtestatud kõigi üle kaheksa tunni kestvate vedude kohta.

Muudetakse ka loomade äravõtmise kohta käivaid paragrahve (§ 62, 64, 65 ja 66). Peamiseks muudatuseks on asendustäitmise rakendamine kohaliku omavalitsusüksuse poolt. Sundi rakendav haldusorgan võib loomaomanikule pandud kohustuse täita ise, nõudes hiljem kohustuse täitmisega kaasnevad kulud sisse loomaomanikult. § 65 muutmise lisati võimalus võtta ära teatud loomaliiki kuuluva looma pidamise õigus (varem võeti ära loomapidamisõigus, mis kehtis kõikide loomade kohta, k.a. lemmikloomad).

Lüpsikarja hindamis- süsteemi uuendamine

Hindamismudeli sobivuse ning hindamistulemuste täpsuse ja stabiilsuse kontrollimiseks tuleb igal rahvusvahelises hindamises osaleval riigil läbida kord kahe aasta jooksul nn testhindamine. Meie läbisime edukalt 2005. aasta septembrikuu testhindamise, olles eelnevalt muutnud lähteandmete kogumise tingimusi, hindamismudelit ning uuendanud geneetilisi parameetreid. 2005. a. novembrikuu lüpsikarja geneetilisel hindamisel kasutati juba uuendatud hindamissüsteemi.

Muutused sigade hindamis- metoodikas

Alates 1. jaanuarist 2006 muutus sigade jõudlustunnuste aretusväärtuste hindamismetoodika. Uues J_SAVis on enamvähem võrdselt tähelepanu pööratud kõigile kolmele jõudlustunnusele (ööpäevane massi-iive 40%, peki paksus 30% ja lihassilma läbimõõt 30%).

ICAR ja ICARi eritempel - mis need on?

Usun, et enamus piimaveisekasvatajaid on kuulnud lühendit ICAR, vähesed ICAR Special Stamp ehk ICARi eritempel. Mis nende sõnade taga peitub, on ehk paljudele veel arusaamatu. ICAR on rahvusvaheline jõudluskontrolli komitee, mille nimi tuleneb inglise keelest: International Committee for Animal Recording. ICAR loodi 1951. aastal ja praeguseks ajaks on ca 60 liikmesorganisatsiooni. ICARi eesmärgiks on loomade jõudluskontrolli arendamine, meetodite väljatöötamine, standardiseerimine ja vastavasisulise info- ning teabelevi soodustamine (artiklid, publikatsioonid, seminarid, konverentsid). ICAR tegeleb loomakasvatuse kasumlikkuse suurendamise eesmärgil järgmiste teemadega: loomade identifitseerimine, toodangute arvutamine ja geneetiline hindamine. Põhiliselt tegeletakse piimaveistega ning Eestis kasvatatavatest loomadest ka pisut lihaveistega. Eesti on ICARi liige aastast 1995.

Mis on ICARi eritempel? Kui ICAR kirjutab ette jõudluskontrolli reeglid, siis ICARi kuuluvad organisatsioonid juhenduvad nendest. ICARi eritempel on sisuliselt kvaliteedimärk – eritemplit omav organisatsioon on ICARi poolt kontrollitud ja eritempli omamine kindlustab, et organisatsioon jälgib rahvusvahelisi jõudluskontrolli reegleid. Miks see kõik puudutab Eestit? 2004. aasta lõppedes saatis ka Jõudluskontrolli Keskus ICARi eritempli taotluse ja tänaseks oleme saanud vastuse, et veebruari alguses külastab Eestit ICARi juhatusest kaks liiget. Nende ülesandeks on kontrollida, kas kõik toimib vastavalt taotlusedokumendile. Samuti tuleb neil koostada Eestist ülevaade ICARi juhatusele, mille alusel tehakse otsus, kas Jõudluskontrolli Keskuses toimuv vastab ICARi eritempli nõuetele.

Jõudluskontrolli Keskust tulevad kontrollima Andrea Rosati ja Frank Armitage. Andrea Rosati on ICARi tegevjuht. Frank Armitage juhib andmevahetusega tegelevat ICARi töögruppi. Eestis viibivad nad kolm päeva ja lahkuvad meilt Leetu, kus kontrollivad Leedu süsteemi.

Miks taotleb Eesti alles nüüd ICARi eritemplit? Kas 10 aastat on jõudluskontrolli süsteem olnud ebausaldusväärne? Ei, kindlasti mitte. ICARi eritempli jaoks on oluline süsteemi ülesehitus selliselt, et vigade tekkimise võimalus oleks viidud minimaalseks ning kogu süsteem toimiks vastavalt rahvusvahelistele reeglitele. Kogu jõudluskontrolli süsteemi vaadates tähendab see usaldusväärset andmete registreerimist, edastamist, töötlemist ja avaldamist ning loomulikult on väga tähtis roll piimalabori usaldusväärsusel. Üldiselt vaadates on asi olnud meil väga hea ja Eesti on jõudluskontrolli süsteemi terviklikkuse osas olnud Ida-Euroopa riikides väga heal positsioonil. Võrreldavalt head süsteemid on ja olid ainult Sloveenias ning Ungaris. Eesti nõrgimaks lüliks on olnud kontroll-lüpsi tegemisel piimakoguse määramine (kaalud, piimameetrid). Viimastel aastatel on aga selles osas olnud tubli areng ning täna teame juba üsna täpselt, millistes karjades on asjad korras ja millistes mitte. Täna teame kindlalt, et 90% lehmadest mõõdetakse piimakogus korrektselt. Paljusküsimine võib tänada lätlast, et me ICARi eritemplit taotlesime. Oleme küll viimastel aastatel eritempli saamise nimel tööd teinud, kuid uudis, et meie lõunanaabritel on eritempel olemas, sundis ka Jõudluskontrolli Keskust oma plaani ellu viima. Eks see ole ikka eestlastele omane, et naabritest ei tohi kehvem olla.

ICARi juhatuse liikmeid on Eestisse oodata veebruaris ning positiivse otsuse korral kuulutatakse Jõudluskontrolli Keskus ICARi eritempli vääriliseks juuni alguses Kuopios toimival ICARi konverentsil.

Kaivo Ilves
Direktor

Rangemad nõuded jõudluskontrollis

Vastavalt Veterinaar- ja Toiduameti ettekirjutustele on Jõudluskontrolli Keskus täiendanud "Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodikat". Samuti muutub JKK rangemaks mittelubatud piimamõõtmisvahendite kasutajate suhtes.

1. "Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodikat" on täiendatud punktiga 3.3: **Kui jõudlusandmete koguja kogub või registreerib karjas jõudlusandmeid osaliselt, kohustub ta koolitama kõiki selles karjas jõudlusandmete kogumisega tegelevaid isikuid mahus, mis kindlustab algandmete usaldusväärsuse. Koolituse läbiviimise kohta koostatakse dokument, milles on näidatud käsitletud teemad ning mis kinnitatakse mõlemapoolselt allkirjadega.**

Nimetatud punkt tähendab seda, et kui loomapidaja karjas tegeleb jõudluskontrolliga seotud tegevustega (kontroll-lüps, sündmuste registreerimine või edastamine jne) lisaks tunnistust omavale jõudlusandmete kogujale ka teisi inimesi - loomapidaja ise, laudabrigadir, lüpsja, mõni muu abiline, on jõudlusandmete koguja kohustatud need inimesed välja õpetama. Näiteks: kui kontroll-lüpsi ei teosta jõudlusandmete koguja ise, peab ta õpetama tegelikule teostajale, kuidas õigesti määrata piimakogus, kuidas piim segada ning piimaproov võtta jne, et kontroll-lüpsi tulemused oleksid usaldusväärsed. Ka siis, kui igapäevased sündmused registreerib muu isik ning jõudlusandmete koguja vaid edastab need Jõudluskontrolli Keskusesse, on jõudlusandmete kogujal kohustus õpetada, milliseid sündmusi, millist infot sündmuste kohta ning millisel viisil tuleb registreerida.

Selleks, et nii jõudlusandmete koguja kui väljaõppe saanud inimene saaksid alati kinnitada väljaõppe toimumist, tuleb selle kohta koostada dokument (tõend), kus on peal jõudlusandmete koguja ning koolititava(te) nimed, käsitletud teemad, koolituse kuupäev ning allkirjad. Tõendit ei pea kontroll-lüpsil taskus kandma, küll aga peab olema seda võimalik esitada, kui karja külastab VTA inspektor või JKK zootehnik-peaspetsialist.

2. **Alates 1. juunist 2006 on Jõudluskontrolli Keskusel kohustus lõpetada jõudluskontroll karjades, kus kontroll-lüpsil ei kasutata lubatud mõõtmisvahendit: testitud piimameetrit või taadeldud kaalu.** Suurem osa loomapidajatest kasutab lubatud vahendeid, kuid ca 10% lehmade kontroll-lüpsil kasutatakse piimakoguse määramisel endiselt ujukit, purki, ämbrit, taatlemata kaalu, ADM piimameetrit või muud mittelubatud vahendit. Täpsemat infot mõõtevahendite kohta saate maakonna zootehnik-peaspetsialistidelt.

Eelpoolnimetatud muutuste laiem eesmärk on parandada jõudlusandmete usaldusväärsust. Jõudlusandmeid saame usaldusväärseteks pidada vaid siis, kui karjas toimunud sündmused on registreeritud ning edastatud täpselt ja õigeaegselt, kontroll-lüps on läbi viidud õigesti, kasutades töökorras ning täpseid mõõtmisvahendeid.

Tagasiside poolautomaatsete märgistamistangide kohta

Alates 2005. aasta sügisest müüb Jõudluskontrolli Keskus firma Allflex toodetud uusi, poolautomaatseid märgistamistange. Esimesed seakasvatajad ostsid need tangid septembrikuus. Aino Aringol, endisel ETSAÜ aretusspetsialistil ja praegusel Saimre talu loomakasvatuse osakonna juhatajal on nende tangide kasutamisel kõige rohkem kogemusi. Tagasiside on hea. Aino Aringo on öelnud: "Sigade märgistamine nendega on füüsiliselt palju kergem kui tavaliste märgistamistangidega. Eriti hea on poolautomaatseid tange kasutada seafarmides, kus päeva jooksul märgistatavate loomade arv on tavaliselt suur."

JKK korraldas aretusseminari

3. ja 4. novembril toimus Pühajärve Puhkekeskuses Jõudlus-kontrolli Keskuse (JKK) poolt korraldatud seminar “Üldindeksi kasutuselevõtt lüpsikarja aretuses”. JKK korraldas sarnase seminari juba kolmandat korda. 1996. aastal toimus aretusväärtusi käsitlev seminar Pürgus ning 2001. aastal Käärikul.

Seekordsel seminaril oli 96 osalejat. Seminari peaesineja oli JKK biomeetria sektori juhataja Mart Uba. Lisaks Mart Ubale esinesid ettekannetega Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu aretusosakonna juhataja Tõnu Põlluäär ning Allflex Europe esindaja Gregoire Wambergue. Seminari korraldustoimkonnal oli esinemise kokkulepe ka Aleksei Turovskiga Tallinna Loomaaiast, kuid kahjuks selgus vahetult enne seminari, et tal ei ole võimalik seminaril esineda.

Oma esimeses ettekandes “Ülevaade arengutest lüpsikarja aretuses ning üldindeksi kujundamine” lähtus Mart Uba ülevaate kujundamisel aretusprogrammides esitatud eesmärkidest ning 2001. a Kääriku aretusseminaril väljatoodud negatiivsetest trendidest aretuses ja analüüsis käesolevaks ajaks väljakujunenud olukorda. Ühtlaselt positiivseks on osutunud mõlemal tõul jõudlustunnuste areng. Positiivses suunas on arenenud eesti holsteini tõugu lehmade jalad ja eesti punast tõugu lehmade udar. Samas on mõningane tagasimineku toimunud eesti punast tõugu lehmade jalgade arengus. Keskmine somaatiliste rakkude arv on mõlemal tõul mõnevõrra vähenenud.

Aretuseesmärgist ja/või majanduslikust efektiivsusest lähtuvalt on paljudes riikides moodustatud erinevate aretustunnuste alusel üldaretusväärtused ehk üldindeksid. Üldindeks tehakse selleks, et väljendada looma majanduslikult kasulikke omadusi ühe numbrina. Üldindeksi SKAV (Suhteline KoguAretusVäärtus) moodustamiseks kasutati vastavalt jõudlustunnuste (SPAV), välimikutunnuste (SVAV) ja udara tervise tunnuste (SSAV) suhtelist üldaretusväärtust. Esitatud komponente erinevalt kaaludes selgitati välja üldindeks, mille korral kõrgema üldindeksiga pulli tütardele on võimalikult kõrge elupäevatoodangu tingimustes suurem eluajatoodang parema karjaspüsivuse tõttu. Sobivaks üldindeksi mudeliks kõrge elupäevatoodanguga lehmade eluajatoodangu suurendamiseks ja sunnitud väljamineku vähendamiseks osutus

$$SKAV = 0,50 \cdot SPAV + 0,25 \cdot SVAV + 0,25 \cdot SSAV$$

Teises ettekandes “Üldindeksi järjestuse tutvustamine ja põhjendamine” võrdles Mart Uba senise SPAVi järjestuse ja arvutatud üldindeksi järjestuse erinevusi. Ettekandes tutvustati pulli, kes SKAVi järjestuses kõige enam tõusid ja kes enam langesid. Konkreetsete pullide näitel järelitati, et vaatamata kõrgele SPAVile on madalama SKAViga pullil tütarde keskmine eluajatoodang väiksem kui kõrgema SKAViga, kuid madalama SPAViga pullil. Põhjuseks kõrgema SKAViga pulli tütarde oluliselt parem karjaspüsivus.

Seminari teisel päeval oli Mart Uba ettekande teema “Taastootmistunnused: arengud ja aretusväärtused”. Taastootmisnäitajatena käsitleti poegimistunnustest poegimiskergust ja surnultsündi ning sigivustunnustest kordusseemenduse puudumist eraldi lehmikutel ja lehmadel ning taastumisperioodi pikkust. Probleemsete poegimiste ja surnultsündide arv on viimastel aastatel mõnevõrra suurenenud. Probleemi teadvustamine ja pullide vastava aretusväärtuse arvestamine on kindlasti abiks olukorra parandamisel. Sigivusnäitajad tervikuna on pigem paranenud kui halvenenud, kuid keskmiste näitajate suured erinevused kasutatud pullide tütardele viitavad täiendavatele võimalustele sigivuse edasise parandamisel. Taastootmistunnuste geneetilisel hindamisel on hinnatud aretustunnusteks ülal kirjeldatud

poegimis- ja sigivusnäitajad. Enamiku tunnuste puhul hinnatakse samaaegselt kaks aretusväärtust: lehma isale ja seemenduspullile sigivustunnuste korral ning vasika isale poegimistunnuste korral. Ettekandes käsitleti poegimistunnuste ja sigivustunnuste üldaretusväärtuse ning kõikide hinnatud taastootmistunnuste üldaretusväärtuse kujundamise ja kasutamise erinevaid võimalusi. Ühe või teise taastootmistunnuse ametlik geneetiline hindamine ning aretusväärtuste kasutamine või mittekasutamine üldindeksis sõltub edasistest uuringutest ja otsustest.

Tõnu Põlluäär käsitles oma ettekannetes aretusprogramme ning eesti holsteini ja eesti punase tõu aretuseesmäärke ning nende saavutamise võimalusi. Samuti tutvustas ta tulevikusuundi eesti holsteini ja eesti punast tõugu lehmade aretuses. Aretuseesmärkide saavutamiseks on tähtis, et karjades kasutataks tipp-pulle, pullide valikul jälgitaks tunnuseid, mis konkreetsetes karjas enim parandamist vajavad. Vajalik on uuemate aretustehnoloogiate kasutamine – embrüosiirdamine, suguselekteeritud sperma jne. Oluline on aretusprogramme täiustada koostöös loomapidajatega.

Gregoire Wambergue tutvustas kuulajatele 2003. ja 2004. aastal Prantsusmaal läbi viidud uurimust, mille käigus uuriti kõrvamärkide kadumist ning purunemist mõjutavaid tegureid. Tulemused näitavad, et kõrvamärkide kadumisel/purunemisel on suur osa märgistamisel ning farmis valitseval olukorral. Oluline on see, et kõrvamärk paikneks kõrva keskel ning oleks paigaldatud õigepidi, s.o suurem, nupuga osa, kõrva seespool. Nii on vähem võimalusi selleks, et kõrvamärk jääks millegi taha kinni ning rebitaks kõrvast. Suur oht kõrvamärkidele on pallinöörid, mida kasutatakse kõrvavõimalike asjade kinnisidumiseks laudas, samuti tihe söimevõre ning künade/sõimede ja piirete katkised servad. Karjamaal põhjustavad kõrvamärkide suuremat kadu okastraatpiirded, võsa ja puutüükad. Tähelepanu tuleb pöörata ka loomade sanitaarsele seisukorrale – kui loomad sügavad mingil põhjusel ennast väga palju, on oht, et sügamise käigus jääb kõrvamärk kuhugi kinni.

Gregoire Wambergue tutvustas ka firmat Allflex ning elektroonilise identifitseerimise võimalusi. Allflex toodab 200 miljonit kõrvamärki aastas, mida kasutavad 5 miljonit tootjat rohkem kui 50 riigis. Lisaks tavapärastele kõrvamärkidele toodab Allflex ka elektroonilisi kõrvamärke, mille kasutus maailmas üha suureneb. Elektrooniliste kõrvamärkide eelised tavapäraste ees: identifitseerimise automatiseerimine, paberitöö vähenemine, parem ülevaade loomade liikumisest, vähem vigu identifitseerimisel.

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Tähelepanu!

Piimameetrite saatmisel JKKsse testimisele:

- Pakkige piimameetrid kas originaalpakendisse või sobiva suurusega pappkasti. Segaduse vältimiseks soovitame piimameetrite karbid kinni teipida ja karbile kirjutada ka piimameetri omaniku nimi ning maakond.
- Veenduge, et piimameetritega oleks kaasas täidetud saateleht, kus on ära märgitud ka piimameetrite tagastamise viis.
- Saatelehte on võimalik välja trükkida meie kodulehelt, küsida JKK piirkonna zootehnikult või piimaprooviauto juhilt.
- Testimisele saadetavad piimameetrid peavad olema puhtad.
- Küsimuste ja probleemide tekkimisel palume pöörduda piimameetrite testija Oles Hageli poole telefonil 738 7722 või e-posti aadressil oles.hagel@jkkkeskus.ee.

JKK Aasta töötaja ja Päikesekiir

Kolmandat aastat järjest valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Preemia antakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2005. aasta JKK Aasta töötaja on andmetöötuse osakonna juhataja Inno Maasikas. Kaastöötajad on teda iseloomustanud kui väga kohusetundlikku, kompetentset ja abivalmis kolleegi.

Teist korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegi preemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate meelest kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2005. aasta Päikesekiireks valiti Grista Kuuskla.

2003. aastal valiti Aasta töötajaks Aivar Annamaa, 2004. aastal Kalle Pedastsaar. 2004. aasta Päikesekiir on Kaie Kasemets.

Kalender

9-11. veebruar – ICARi juhatus liikmed Eestis kontrollimas JKK vastavust ICARi eritempli nõuetele

15. veebruar – 2005. aastajõudluskontrolli aastakokkuvõtete avaldamine

Toimunud

3. - 4. novembril 2005 toimus JKK korraldatud aretusseminar "Üldindeksi kasutuselevõtt lüpsikarja aretuses". Seminari peasineja oli JKK biomeetria sektori juhataja Mart Uba, kes rääkis arengutest lüpsikarja aretuses, üldindeksist ning taastootmistunnustest. Lisaks esines ETKÜ aretusosakonna juhataja Tõnu Põlluäär, kes rääkis aretusprogrammist ja aretuse eesmärgist; ning Allflex Europe esindaja Gregoire Wambergue, kes rääkis kõrvamärkide kadumist ja purunemist mõjutavatest teguritest. Seminari materjalid on JKK koduleheküljel www.jkkeskus.ee ning maakonna zootehnik-peaspetsialistidel.

Tööjuubelid

15.01.2006 Ringa Aer – 5
15.01.2006 Saive Kase – 5
19.01.2006 Teet Vaher – 5
05.02.2006 Andrei Tšepelevitš – 5
01.03.2006 Eha Mäetaga - 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine 738 7738

Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine 738 7765

Kõrvamärkide müük 738 7762

Järvamaa klienditeenindaja 738 7751

Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja 738 7752

Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja 738 7753

Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja 738 7754

Põlvnemisandmed (veised) 738 7756

Geneetiline hindamine (veised) 738 7731

Geneetiline hindamine (sead) 738 7735

Raamatupidamine 738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

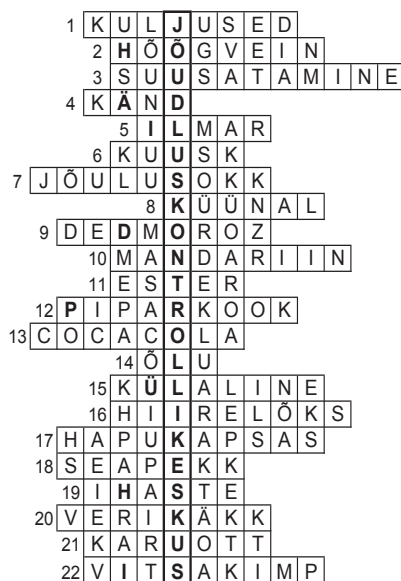
Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Jõuluristsõna lahendus

1. Jõuluaegne pill või hobuse signaal
2. Talvine jook
3. Jõuluvana lemmikspordiala
4. Jääb kuusest metsa
5. Jõuluvana eesnimi
6. Jõulupuu
7. Kastreeritud isane kits jõulu ajal
8. Raviv pulk või valgusallikas
9. Snegurotška ülemus
10. Tänapäevane jõulu puuvili
11. Jõuluvana naise eesnimi
12. Jõuluaegne maius
13. Väikeste ameeriklaste jõulujook
14. Suurte eestlaste jõulujook
15. Õnneks läheb ära
16. Põkapikupüügi vahend
17. Sauerkraut eesti moodi
18. Talvine energiaallikas
19. Kirglik linnaosa Tartus
20. Verivorsti sugulane
21. Loom, kes jõulud maha magab
22. Jõuluaegne motivaator

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Õnnitlen kõiki piimaveisekasvatajaid 2005. aastal saavutatud rekordite puhul: keskmine piimatoodang 6509 kg, kõrgeim päevalüps 76,8 kg. Kõigi aegade parimad tulemused saavutati ka tõugude lõikes. 2005. aasta keskmised toodangud on järgmised: eesti holsteini tõul 6722 kg, eesti punasel tõul 5962 kg ja eesti maatõul 4524 kg.

Meeldiv on asjaolu, et rekordite kõrval pööratakse aasta-aastalt rohkem tähelepanu inimestele, kelle töö on toonud sellised tulemused. Näitena saab tuua 2005. aasta parimad piimakarjakasvatajad (perekond Soosalu, Avo Mölder), 2005. aasta seakasvatajad (Eva Kõomägi, Toomas Pupart) ning loomulikult Aasta Põllumees 2005 – Arvo Kuutok.

Sarnaselt Jõudluskontrolli Keskuse arendusmeelseima kliendi (Marko Sildnik 2005. aastal) auhinna on paljudel ettevõtetel oma tunnustamise meetodid. Lisaks tehtud töö väärtustamisele pean oluliseks ka seda, et tunnustamisega kaasneb teatav kogemuste jagamine.

Loodan, et ka Jõudluskontrolli Keskus on suutnud kahe aasta jooksul, mil JKK Sõnumid on ilmunud, pakkuda kasulikku lugemist. Me ei ole võtnud eesmärgiks kirjutada loomakasvatusest laiemalt või jagada kellegi positiivseid / negatiivseid kogemusi. Meie eesmärgiks on olnud kirjutada ülevaatlikult Jõudluskontrolli Keskuses toimuvast, juhtida lugeja tähelepanu mingile konkreetsele teemale või probleemile. Loodan, et oleme oma eesmärgi täitnud ning igapäevasele tööle vahelduseks lugemist pakkunud.

Ärge unustage, et naer on terviseks ja millal veel naerda kui mitte naljakuul.

Head lugemist!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

Possu on nüüd igal JKK kliendist seakasvatajal

2005. aastaga jäi selja taha projekt „Üleminek db-Planerilt Possule“. Esimesed koolitused korraldati farmidele, kellel olid tekkinud ületamatud vastuolud kaasaegsete arvutite ja DOS keskkonnas töötava db-Planeri vahel. Iga koolituse järgselt toimus programmi trükiste koostamine tulenevalt iga farmi vajadusest. Possu suureks eeliseks võrreldes db-Planeriga on tema pideva arendamise võimalus vastavalt toimuvatele muudatustele.

2005. aasta parimad piimakarjakasvatajad

Alates 2001. aastast annab Maaelu Edendamise Sihtasutus Jõudluskontrolli Keskuse andmetel ja koostöös Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu, Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi ning Veterinaar- ja Toiduametiga välja aunimetust „Parim piimakarjakasvataja“. Tiitel antakse välja kahes grupis ning valik tehakse lähtuvalt rasva- ja valgutoodangust, arvestades

nõuet, et tiitli saaja ei tohi olla saanud aunimetust viie aasta jooksul. 2005. aasta parimate piimakarjakasvatajate tiitlid pälvisid: 21-100 lehmaga grupis **Priit Soosalu Lääne-Virumaalt**, kelle karjas oli 28 lehma, nende keskmine piimatoodang oli 9417 kg ja rasva- ja valgutoodang 663 kg. Üle 100 lehmaga grupis **Avo Mölder ASist Tartu Agro**, kelle karjas oli 1159 lehma, keskmine toodang 8867 kg ja rasva- ja valgutoodang 691 kg.

Täiendused piimaveiste jõudluskontrolli metoodikas

Piimaveiste jõudluskontrolli läbi viimise metoodika punkt 5.8 reguleerib JKK poolt lehma kinnijätmist madala kontrollpäeva toodangu puhul: kui lehma kontrollpäeva toodang on väiksem kui 3kg, siis lehma laktatsioon lõpetatakse ja lehmale registreeritakse kinnijätt antud kontrollpäevale järgneval päeval. Laktatsiooni ei lõpetata, kui toodangu andmetega esitatakse märke „haige“ või poegimisest on möödunud vähem kui 240 päeva. Täiendus on kooskõlas ICARi reeglitega ning hakkab kehtima aprillist 2006.

2005. aasta kokkuvõtted

Piimaveiste jõudluskontrolli iseloomustab 2005. aastal piimatoodangu jätkuv kasv ja karjade arvu vähenemine. Jõudluskontrollis oli 01.01.2006 seisuga 101 285 lehma. Karjade arv on aasta jooksul märgatavalt vähenenud – 431 karja võrra. Seoses jõudluskontrolli lõpetamisega väikestes karjades on keskmine lehmade arv karjas suurenenud 49,7 lehmani. Aastalehma kohta saadi juba 6509 kg piima – võrreldes 2004. aastaga 454 kg rohkem. Lea Puuri Õunapuu talu püstitas taas piimatoodangu rekordi: 32 aastalehma lüpsid 11 325 kg. Üle 100 aastalehmaga karjadest on jätkuvalt suurima toodanguga Põlva Agro OÜ kari, kus saadi keskmiselt 10 633 kg piima. Läbi aegade rekordtoodangu saavutas Põlva Agro OÜ lehm Rallu, kelle piimatoodang oli 15 783 kg piima. Ka eesti punasel tõul paranes vastav rekord: Põlva Agro OÜ lehm Minna toodang oli 14 198 kg.

Sigade jõudluskontrolli iseloomustab 2005. aastal kaks märksõna – rohked uuendused süsteemi arendamisel ja stabiilsus statistilistes andmetes. Uuendustena tuleb märkida seemendusjaamas ja farmides kasutatava tarkvara programmi Possu rakendumist ja valgete tõugude geneetilise hindamise süvaanalüüsi läbiviimist. Jõudluskontrollis oli 01.01.2006 seisuga 16 752 põhikarja looma. Arv on vähenenud 183 looma võrra, millest 138 on kuldid. Emiste keskmine viljakus oli 10,6 põrsast pesakonnas, millest võõrutati 9,2. Imikpõrsaid hukkus 12,6 %. Aastaemise kohta saadi pesakonnas 24,5 ja võõrutati 19,7 põrsast. Keskmine imetamisperiood oli 31 päeva. Viljakamad emised olid Ermo Sepa talus, kus aastaemise kohta saadi 25,8 elusalt sündinud põrsast. Talle järgnesid AS Rey (25,7) ja OÜ Hinna Seafarm (25,5). Kõige rohkem põrsaid võõrutati aastaemise kohta OÜs Pihlaka Farm (25,0), järgnesid OÜ Hinna Seafarm (22,3), OÜ ESTPIG ja AS Rey (22,2).

ICARi juhatuse liikmed külastasid JKKd

Eelmises numbris kirjutasin sellest, et Jõudluskontrolli Keskus (JKK) taotleb ICARi eritempli kasutamise õigust ja seoses sellega külastavad Eestit ICARi juhatuse liikmed Andrea Rosati ja Frank Armitage. Selles numbris saame veebruaris toimunud külastusest teha esimesed kokkuvõtted.

Külastus kestis kaks päeva – 9. ja 10. veebruar. Esimesel päeval vaatasime JKKs toimuvat ja Haage Agro OÜs kontroll-lüpsi teostamist ning teisel päeval külastasime kahte farmi – Põlva Agro OÜ ja Soone Farm OÜ.

Külastuste sooviks oli tutvuda järgmiste teemadega: loomade identifitseerimine, kontroll-lüpsi teostamine, piimalabor, piima-meetrite kontrollimine, andmete sisestamine ja töötlemine, andmete säilitamine, trükised, geneetiline hindamine, assistentide koolitamine ning järelkontrollid.

Loomade identifitseerimine on Eestis korraldatud Euroopa Liidu nõuete kohaselt ja siin ei saanud meil puudujääke olla.

Kontroll-lüpsi teostamist näitasime Haage Agro OÜs ning ka siin toimus kõik vastavalt ICARi reeglitele.

JKK piimalaboris näitasime kõike, mis on seotud igapäevase tööga – alustades proovide kokkuveost ja lõpetades kvaliteedisüsteemiga. Üldjoontes jäid nad töökorraldusega rahule. Väike arutelu toimus teemal: 1) kas proovipudelid kastis peaksid olema identifitseeritud positsiooni järgi (nagu meil Eestis); 2) või peaks proovipudel olema identifitseeritud ehk kas peaks pudelil või korgil olema number. Viimane on kindlam, sest kasti kukkumisel kukuvad pudelid kastist välja ja neid õigesti kasti panna pole võimalik. JKK soovitus on siin järgmine: kui pudelid on kastist välja kukkunud, siis ärge saatke proove analüüsimiseks, sest puuduvad andmed on paremad valedest andmetest. Arutlesime ka teemal, et kas piimaanalüsaatoreid tuleks kontrollida pärast igat klienti või pärast igat kasti (pärast igat 80 proovi). Viimast piimaanalüsaatorite kontrollimise süsteemi kasutab JKK. Ühiselt leidsime, et JKKs kasutatav süsteem toimib Eesti jaoks väga hästi. Kuna piimalaboris toimub ka piimameetrite kontrollimine, siis kontrollisime ühiselt ühe piimameetri. Selles osas ei olnud meile etteheiteid.

Andmete sisestamine, töötlemine ning andmete säilitamine toimub JKKs vastavalt rahvusvahelistele reeglitele. Andmete sisestamisel võib 100% täpsuse saavutamiseks kasutada topeltsisestust, kuid seda peetakse jõudluskontrolli süsteemides väga kalliks lahenduseks. JKKs on andmete sisestamisel rakendatud süsteem, kus ekraanile ilmuvad teatavad hoiatused – kui päevalüpsi toodang erineb suurel määral eelmise kuu omast, siis arvuti nõuab andmete kontrollimist. Andmete töötlemine toimub meil vastavalt ICARi reeglitele ning andmete säilitamine nii JKKs kui ka pangas rahuldab kõik nõudmised. Andmetöötluste osas kiideti JKKs loodud internetiprogrammi Vissuke.

Geneetiline hindamine on Eestis kooskõlas Interbulli reeglitega ja selle teema juures toimus pigem arutelu, et kuidas rahvusvahelist hindamist paremini korraldada.

Jõudlusandmete kogujate ehk kontrollassistendite koolitamine ja järelkontrollide läbiviimine oli külastajatele üks huvipakkuvamaid teemasid, sest B-kontroll (jõudluskontrolli viib läbi loomaomanik või tema poolt volitatud isik ehk loomaomanik määrab ära andmete täpsuse) ei ole väga levinud. Assistentide koolitamisega jäädi väga rahule ja kiideti meie atesteerimise süsteemi. Kuna oma järelkontrollide valimi tegemise süsteemi oleme aasta-aastalt täiustanud, siis täna toimiv süsteem peaks päris ilusasti probleemsed kohad välja tooma. Kui külastajad küsisid arvamust B-kontrolli usaldusväärsuse kohta, siis minu vastus oli küll väga lihtne: Iga tootja teeb jõudluskontrolli oma karja tulemuste

parandamiseks ja teadlikult valetades petetakse ju ennast.

Teisel päeval külastasime osatühinguid Põlva Agro ja Soone Farm, kus külastajatel oli võimalus näha tööd farmis ning vestluste käigus saada ülevaade ka meie piimatootmise olukorrast.

Suur tänu vastuvõtjatele: Haage Agro OÜ, Põlva Agro OÜ ja Soone Farm OÜ.

Kas me siis saime õiguse eritemplit kasutada? Ametlik otsus eritempli kasutamise kohta tehakse ICARi juhatuses ning otsusest antakse ametlikult teada juuni alguses.

Suur tänu kõigile, et olete panustanud jõudluskontrolli süsteemi arendamisse!

Kaivo Ilves
Direktor

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2005. aastal

1. jaanuaril 2006 oli jõudluskontrollis 101 285 lehma. See moodustab 89,6% Eesti lehmadest. Lehmade arv on eelmise aasta sama ajaga võrreldes suurenenud 294 lehma võrra. Eesti holsteini tõugu lehmi oli 74 130 (73,2%), eesti punast tõugu lehmi oli 26 595 (26,2%) ning eesti maotõugu lehmi 560 (0,6%).

Karjade arv on aasta jooksul märgatavalt vähenenud. Kui 1. jaanuaril 2005 oli jõudluskontrollis 2467 karja, siis 1. jaanuaril 2006 oli karjade arv 2036. Jõudluskontrolli on aasta jooksul lõpetanud eelkõige väikesed karjad: 1-2 lehmaga karju on 244 võrra vähem; 3-4 lehmaga karju 72 võrra ja 5-6 lehmaga karju 62 võrra vähem. Maakondades vähenes karjade arv kõige enam Pärnumaal (62 karja) ning Jõgevamaal (59 karja).

Seoses jõudluskontrolli lõpetamisega väikeses karjades on keskmine lehmade arv karjas suurenenud 49,7 lehmani. Suurimad karjad on Järvamaal (keskmiselt 104,3 lehma karjas) ja väikseimad Hiiumaal (16,7 lehma).

2005. aasta oli piimatootmises edukas. Piimatoodang lehma kohta suurenes märgatavalt, saavutati uued tipptulemused karja kontrollaasta toodangus, läbi aegade laktatsioonitoodangus ning uuenes päevalüpsi rekord.

Eesti keskmine piimatoodang ületas 2005. aastal juba 6500 kg piiri: aastalehma kohta saadi 6509 kg piima. Võrreldes 2004. aastaga on piimatoodang suurenenud 454 kg. Keskmine piimatoodang eesti punasel tõul oli 5962 kg (+464 kg võrreldes 2004. aastaga), eesti holsteini tõul 6722 kg (+453 kg) ning eesti maotõul 4524 (+285 kg). Oma lõunanaabritest oleme jätkuvalt paremad. Läti lehmade piimatoodang oli 2005. aastal 5084 kg, mis on 148 kg rohkem kui 2004. aastal. Leedus oli piimatoodang lehma kohta 5395 kg, mis on 164 kg enam kui 2004. aastal. Toodud numbrid näitavad, et Eesti piimatootjad suurendavad toodanguvahet naabritega jõudsasti.

Esimest korda tõusis piimatoodang maakonnas üle 7000 kg piiri: Põlvamaal saadi lehma kohta 7358 kg piima. Põlvamaale järgnesid Tartumaa (6980 kg), Järvamaa (6935 kg) ja Lääne-Virumaa (6924 kg).

Piimatoodang suurenes kõigis maakondades. Suurim piimatoodangu tõus oli Ida-Virumaal, kus toodang lehma kohta suurenes 827 kg võrra. Kõige vähem tuli toodangulisa Hiiumaal: 141 kg.

Lea Puuri Õunapuu talu püstitas taas piimatoodangu rekordi: 2005. aastal saavutati aastalehma toodanguks üle 11 000 kg piima. 32 aastalehma lüpsid 11 325 kg. Üle 100 aastalehmaga karjadest on jätkuvalt suurima toodanguga kari Põlva Agro OÜ: 1109 aastalehmalt saadi keskmiselt 10 633 kg piima.

Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi olid:

3...7 lehma: Kalle Eier Pärnumaalt, 8...20 lehma: Ants Kuldma Raplamaalt, 21...50 lehma: Lea Puur Viljandimaalt, 51...100 lehma: Aivar Alviste Tartumaalt, üle 100 lehma: Põlva Agro OÜ Põlvamaalt.

9000 kg või enam piima saadi 2005. aastal kokku 14 karjas, 8001-9000 kg piima saadi 69 karjas. Udara tervis ja piima kvaliteet on kõrgetoodangulistest karjades suure tähelepanu all. Keskmine somaatiliste rakkude arv 1 ml piimas (SRA) oli üle 9000 kg lüpsnud karjadel 329 000 ning 8001-9000 kg lüpsnud karjadel 325 000. Alla 5000 kg piimatoodanguga karjade piima keskmine SRA on üle 400 000.

15 000 kg laktatsioonitoodangu piiri oli 2005. aasta lõpuks ületanud 11 lehma. Läbi aegade rekordtoodangu saavutas Põlva Agro OÜ lehm Rallu, kelle teise laktatsiooni toodang oli 15 783 kg piima. Paranes ka eesti punast tõugu lehmade läbi aegade toodangurekord: Põlva Agro OÜ lehm Minna neljanda laktatsiooni piimatoodang oli 14 198 kg.

Üle 10 000 kg piima andsid 1886 lehma, mis on 640 lehma rohkem kui 2004. aastal. Alla 4000 kg piima lüpsvate lehmade arv vähenes 2893 lehma võrra.

2005. aastal uuendati mitmel korral ka päevalüpsi rekordi. Praeguseks on päevalüpsi rekord 76,8 kg, mille septembrikuus saavutas Põlva Agro OÜ lehm Hesa.

Karjasolevate lehmade keskmine vanus oli 2005. aasta lõpus 5 aastat ja 1 kuu, mis on sama 2004. aasta näitajaga. Üle 12 aasta vanuseid lehmi oli karjas 1254 (1,2%). Keskmine vanus esimesel poegimisel oli 29 kuud. Üle 3 aasta vanuselt poegis kokku 8,3% esmaspoeginutest. See number tekitab küsimusi nii noorloomade söötmise, pidamise kui ka tiinestamise kohta.

2005. aastal sündis jõudluskontrollialustes karjades 92 958 vasikat, mis on 2174 vasikat vähem kui 2004. aastal. 7,3% poegimistest lõppes surnultsünniga (sh esmaspoegimistest 10,6%). Karjast läks välja 27 694 lehma. Peamisteks väljamineku põhjusteks olid udarahaigused (25,4%), järgnesid ahtrus (22,5%) ning jäsemete haigused (15,0%).

Aire Pentjärv
Väliteenistuse osakonna juhataja

Tõuraamatu pidamise põhimõtted

Alates 01.01.2006 on muutunud tõuraamatu pidamine eesti holsteini, eesti punase ja lihatõugude osas (eesti karjal kehtib oma reeglistik). Loodetavasti ei ole enam ühelegi loomapidajale uudiseks, et juba aastaid ei peeta tõuraamatut jõudlusandmete järgi. Alates 1998. aastast lahterdatakse kõik loomad tõuraamatusse olemasoleva põlvnemisinformatsiooni järgi. Tõuraamatusse võtmise reeglistik on vastu võetud Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu (ETKÜ) poolt ja kinnitatud Veterinaar- ja Toiduametis (VTA). Käesoleva aasta alguseni otsustas tõuraamatusse võtmise konkreetse tõu aretusspetsialist vastavalt väljakujunenud graafikule. Külastati karju, kus oldi ammu harjunud käima. Suur osa karju (valdavalt väiksemad karjad) ei ole tõuraamatu toimetustega aga kursis. Seepärast üritangi allpool anda vastused küsimustele: Mis on tõuraamat? Millised kriteeriumid on tõuraamatu pidamisel?

Vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seaduse § 2 lõikele 1 on tõuraamat andmekogu, kuhu kantakse vastava tõu aretusprogrammis ettenähtud tõupuhta aretuslooma põlvnemise andmed. Sama seaduse § 15 ja Euroopa Liidu vastavate määruste alusel on kokku pandud tõuraamatusse kandmise alused. Nii kantakse tõuraamatusse kõik põlvnemisega loomad, kes vastavad konkreetse tõu aretusprogrammile. Tõuraamatus olevate

loomade kohta saab tunnustatud aretusühistu (ETKÜ) taotleda tõuaretustoetust. Selle aasta alguseni kuulusid tõuraamatusse kõik eelpool nimetatud tõugude veised, lahterdatuna A, B või R ossa. Kuna aga R ossa kuulusid loomad, kes ei vasta aretusprogrammidele, siis 2006. aastast selliseid loomi enam tõuraamatusse ei jäeta. Erinevus eelnenud aastatega on ka selles, et tõuraamatu osadesse jagamist teostab Jõudluskontrolli Keskuse arvuti ja seega on tõuraamat alates 2006. aastast elektrooniline ehk automaatne.

Ühine reegel kõikidele tõuraamatusse märgitavatele loomadele on, et loom peab olema märgistatud, pärit jõudluskontrolli karjast, omama kahte rida ühe tõu aretusprogrammile vastavat põlvnemist ning isaseellased peavad kuuluma tõuraamatu A ossa.

Kui eeltoodud tingimused on täidetud, lahterdab arvuti olemasolevale informatsioonile vastavalt loomad kas A-; B- või R ossa. A osa nimetatakse põhiosaks. See on tähtsaim osa, kuna siia ossa kuuluvad loomad, kellel on vastava aretusprogrammi kohaselt neli rida põlvnemist. Nende loomade emad ja emaemad peavad olema kantud sama tõu tõuraamatusse. A ossa saamiseks peab loomal olema vähemalt kaks eellast B tõuraamatu osas. Erinevus on punasekirju holsteini (RH) aretuskomponenti omavate loomade osas, kuna kahe tõu piiriks on seatud 75% RH.

B osa nimetatakse lisaosaks ning sinna kantakse loomad, kellel on vähemalt kaks rida ühe tõu aretusprogrammile vastavat põlvnemist. Arvuti kontrollib ka kolmanda rea vanaisa (EEI) tõugu, kui see olemas on. Kui see ei vasta aretusprogrammile, siis looma B ossa ei kanta, vaid hoopis R ossa, sest nii on põlvnemise teise rea ema (EE) aretusprogrammile mittevastavas tõus.

R osa nimetatakse lisaosaks, kuid erinevus B osa loomadest on selles, et sellesse ossa kuuluvad kõik ristandloomad ja osalise põlvnemisinformatsiooniga (põlvnemine puudub, on teada vaid üks rida sellest või teisel real eri tõud) loomad.

Loodetavasti on käesoleva artikli lugeja saanud pisutki targemaks tõuraamatu pidamisest. Kui kellelgi on küsimusi, siis ärge kartke järele pärimast. Küsida võite artikli koostajalt telefonil 749 3234 või piirkonna aretusspetsialistidelt, kelle andmed leiate ETKÜ kodulehelt www.etky.ee.

Tõnu Põlluäär
*Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu
Tõuraamatu- ja aretusosakonna juhataja*

Tähelepanu!

Aprillikuus vahetab JKK laboratoorium välja kõik vanad piimaproovipudelid. Põhjuseks on vanade pudelite ja korkide kulumine ning pragunemine, mille tõttu pudelid ei sulgu piisavalt tihedalt. **Alates maikuust palume piimaproove vanades pudelites mitte saata! Vanade pudelitega proovikastid palume laboratooriumisse tagasi saata.**

Alates aprillikuust on vahelduvlüpsi tegijatel võimalus kasutada uut laudalehe vormi, kus lehma numbri järele märgitakse proovikasti number, proovipudeli number ja piimakogus. Uus laudaleht sai JKKs välja töötatud nende loomapidajate soovil, kelle lüpsiplatsidel on vähe ruumi korraga mitme piimaproovikasti jaoks. Nüüd on võimalus täita üks kast järjest algusest lõpuni ning seejärel tõsta täis kast eest ära ning alustada uut. **Uue laudalehe soovijatel palume saata avaldus koos kontrolllüpsi tulemustega.** Lähem info JKK kodulehelt ning maakonna zootehnik-peaspetsialistidelt.

JKK oma jogurt

Koostöös mitme Eesti juhtiva piima-tööstuse toiduainete tehnoloogidega on JKKs välja töötatud eriti hästi säiliva jogurti retsept. Toote juurutamise tingis ühelt poolt vajadus ratsionaalselt ära kasutada analüüsitud piimaproovide jäägid ning teiselt poolt antud nn nišitoote puudumine Eesti piimatoodete turul. Nimelt on edaspidi lisaks erinevaid biobaktereid ja laktobatsille sisaldavatele toodetele võimalik kauplustest osta ka piimatoodet, mis sisaldab piisavas koguses inimesele vajalikke säilitusaineid. Konkreetsemalt tagab jogurti praktiliselt lõpmatu säilivuse *bronopol*, mida lisatakse toorainele juba tootmistsükli esimeses osas. Kindlasti tõstab jogurti pikaalisust ka asjaolu, et toode on väga omapärase maitsega. Tuleks veel lisada, et kuigi uue jogurti maitseomadused jätavad hetkel veel soovida, on siiski tegemist ilmselt ühe ilusamat värvi jogurtiga.

Uut jogurtit hakatakse villima kasutatud ja pestud piimaproovi pudelitesse. Koos taaraga hakkab JKK jogurt maksma umbes 4 krooni pudel, seejuures taara hind moodustab kogu toote hinnast 85%. Taara tagasiostmise osas käivad hetkel läbirääkimised suuremate taara-punktidega.

Otsige meie jogurtit hästivarustatud toidupoodidest juba aprillis!

Kalender

Aprill – ilmub Eesti jõudluskontrolli aastaraamat 2005

20-22. aprill – Maamess 2006

15. juuni – Saarte Viss

20. juuni – eesti punase tõu Viss

Uus töötaja

Alates 24. aprillist töötab meil IT tehnilise teeninduse spetsialistina Indrek Kanep.

JKK 2005. aasta arvudes

• JKK andmebaasis oli 31.12.2005 seisuga 134 281 sea, 2 328 004 veise ja 578 kitse andmed.

• 2005. aastal sisestati JKKs 1 283 918 piimaveiste sündmust ja loomaomanikud sisestasid elektrooniliselt 108 634 sündmust.

• Sigade andmebaasi sisestati 2005. aastal 158 826 põlvnemise ja toodangu kirjet.

• 31.12.2005 seisuga oli programmi Vissuke kasutajaid 474.

• Sigade jõudluskontrolli alustati ühel ja lõpetati kaheksal korral.

• Piimaveiste jõudluskontrolli alustati 27 ja lõpetati 455 korral.

• Lihaveiste jõudluskontrolli alustati 41 ja lõpetati 57 korral.

• Toimus seitse programmi Possu grupikoolitust ja kahes farmis ka individuaalõpe.

• Korraldati 18 infopäeva klientidele.

• Anti välja 59 jõudlusandmete koguja tunnistust.

• Viidi läbi 1004 karjakülastust ning teostati 185 järelkontroll-lüpsi (millest 136 olid esmakordsed ning 49 teist-kordsed).

• JKK piimalaboris analüüsiti 2005. aastal 1,07 miljonit piimaproovi, mis on 89 tuhat piimaproovi kuus. Liitritesse ümberarvutatuna teeb see 3600 liitrit piima kuus.

• JKK piimaproovide kogumise auto läbib iga kuu 320 piimaproovi kogumise punkti. Piimaringide pikkus kokku on 10 720 kilomeetrit. 2005. aastal läbiti piimaproovide kogumisel ca 145 tuhat kilomeetrit, mis oleks ligikaudu 3,6 tiiru ümber maakera.

• Piimaproovide laborisse jõudmisest kuni vastuste postitamiseni kulus 2005. aastal keskmiselt kaks päeva.

• 2005. aastal müüdi 106 127 veiste, 25 451 lamba, 8597 sigade, 927 kitsede kõrvamarki ning 18 052 veiste, 1196 lammaste, 64 kitsede asenduskõrvamarki.

Tööjuubelid

17.04.2006 Aivar Annamaa – 5

24.05.2006 Oles Hagel – 30

01.06.2006 Veera Püttsepp – 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine 738 7738

Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine 738 7765

Kõrvamärkide müük 738 7762

Järvamaa klienditeenindaja 738 7751

Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, 738 7752

Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja

Lääne-, Põlva-, Rapla-, 738 7753

Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja

Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja 738 7754

Põlvnemisandmed (veised) 738 7756

Geneetiline hindamine (veised) 738 7731

Geneetiline hindamine (sead) 738 7735

Raamatupidamine 738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskuse jaoks on viimase kvartali märksõnaks olnud ICARi eritempel. Eesti vanasõna ütleb, et tibusid loetakse sügisel. Ka Jõudluskontrolli Keskuse tööd ja tegemised ei jää pärast eritempli saamist seisma. Oleme tänaseks juba alustanud lammaste jõudluskontrolli süsteemi arendamist koostöös Eesti Lambakasvatavate Seltsiga. Koostöös Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu ja Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsiga oleme võtnud eesmärgiks pakkuda oktoobri alguseks ka lihaveisekasvatavatele võimalust oma karjaandmeid sisestada ja vaadata interneti kaudu.

Sellel aastal on suure tõenäosusega oodata Eestisse esimesi lüpsiroboteid, mistõttu tuleb Jõudluskontrolli Keskusel mõelda ka neile klientidele ja leida lahendused sellistes karjades jõudluskontrolli tegemiseks. Kuna seakasvatavatele mõeldud tarkvara Possu on seakasvatavate poolt leidnud sooja vastuvõtu, siis on Jõudluskontrolli Keskus arutlenud Possu programmi täiendamisele nuumikute osaga, kuid tänaseks päevaks puudub veel kindel otsus, kas nuumikute osa arendada või mitte.

Soovin Eesti Tõusigade Aretusühistu uuele juhatusle esimehele Raivo Laanemaale palju jõudu uuel ametikohal.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**JKK sai ICARi eritempli**

9. juunil kinnitas ICARi (Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee) üldkogu ICARi juhatuse ettepanekul otsuse, mis annab Jõudluskontrolli Keskusele õiguse kasutada ICARi eritemplit. ICARi eritemplit võib kasutada kõikidel JKK dokumentidel. JKK on 28. organisatsioon, kellel on ICARi eritempli kasutamise õigus.

**Aktuaalsem seemendus-
jaama kultide nimekiri**

Maikuus sai ETSAÜ (Eesti Tõusigade Aretusühistu) ja JKK ühistööna valmis Tartu seemendusjaama kultide dünaamiline nimekiri otse JKK andmebaasist ETSAÜ kodulehele. Seni täiendasid ETSAÜ töötajad seemendusjaama kultide nimekirja käsitsi, kasutades JKK koduleheküljel avaldatud informatsiooni kultide kohta. Uue süsteemi kohaselt saabuvad andmed JKK andmebaasi seemendusjaama Possu kaudu ning pärast andmete kontrolli avaldatakse need automaatselt ETSAÜ koduleheküljel (www.estpig.ee) asuvas kultide nimekirjas.

35. ICARi kongress

4. - 10. juunil toimus Soome Vabariigis Kuopios 35. ICARi (Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee) kongress. Eestist osalesid kongressil Jõudluskontrolli Keskuse ja Veterinaar- ja Toiduameti esindajad. Kongress koosnes erinevatest seminaridest: INTERBULLi, ICARi laborite, FAO-ICARi ja ICARi seminar. Kongressi raames kinnitas ICARi üldkogu ka inspektorid, kelle ülesandeks on auditeerida ICARi finantstegevust. Inspektoriteks valiti Jay Mattison USAst ja Kaivo Ilves Eestist.

**Eesti piimatoodangu rekord
juba üle 16 000 kg**

Juunikuus ületasid kaks Põlva Agro OÜ lehma seni kehtinud piimatoodangu rekordi. Lehm **Linnu** kolmanda laktatsiooni toodang oli **16 369 kg**, mis on eesti lehmade seas läbi aegade suurim 305-päeva laktatsiooni piimatoodang. Lehm Hesa viienda laktatsiooni toodang oli 15 964 kg. Uus püstitatud rekord ületab seni kehtinud Põlva Agro OÜ lehma Rallu toodangu rekordi (15 783 kg piima) tervelt 586 kg võrra.

**Uuendused lüpsikarja
geneetilises hindamises**

Alates 17. maist 2006 on JKK kodulehekülje piimaveiste hindamise lehel esmakordselt avaldatud holsteini tõugu pullide välimikutunnuste rahvusvahelise hindamise tulemused Eesti skaalal ning pullide järjestus üldindeksi SKAV järgi.

Täiendused piimaveiste jõudluskontrolli metoodikas

“Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodika” punkt 5.9 täpsustab, milliseid vahendeid võib kontroll-lüpsil piimakoguse määramisel kasutada:

1. ICARi poolt tunnustatud piimameetrit, mis on viimase 12 kuu jooksul JKKs kontrollitud;

2. ICARi poolt tunnustatud elektroonilist piimamõõtmisvahendit, mis on viimase 12 kuu jooksul JKK poolt volitatud isiku

poolt kontrollitud;

3. kaalu, mis on akrediteeritud laboris kalibreeritud või taadeldud viimase 24 kuu jooksul. Nimetatud ajavahemik võib olla pikem, kui kalibreerimis- või taatlustunnistusel on näidatud järgmise kalibreerimise/taatlemise aeg. Kasutada võib kaalu, mille kalibreerimisel saadud mõõtmisviga ei ületa 0,2 kg.

Alates 1. juunist 2006 on Jõudluskontrolli

Keskusel kohustus (vastavalt Veterinaar- ja Toiduameti 31. mai 2005 ettekirjutusele) lõpetada jõudluskontroll karjades, kus kontroll-lüpsil ei kasutata lubatud mõõtmisvahendit.

Palume kõigil loomapidajatel jälgida seda, et kasutatavad piimameetrid ja kaalud oleksid õigeaegselt kontrollitud.

JKK sai ICARi eritempli

Kahes eelmises JKK Sõnumite numbris on olnud võimalus lugeda ICARi eritemplist ja sellest, kuidas Jõudluskontrolli Keskus eritempli kasutamise õigust on taotlenud. JKK jaoks lõppes eritempli taotlemine 9. juunil Kuopios toimunud 35. ICARi kongressil, kui ICARi juhatuse ettepanekul kinnitas ICARi üldkogu otsuse, mis andis Eestile õiguse eritemplit kasutada. Lisaks Eestile sai eritempli kasutamise õiguse ka Poola. Kahjuks ei tunnistanud Leedu jõudluskontrolli süsteemi eritempli vääriliseks.

JKK võib nüüdsest kõikidel oma trükistel kasutada ICARi eritemplit. ICAR on vastu võtnud otsuse, et Eesti oli viimane riik, kes taotles eritemplit seniste reeglite kohaselt. Siiani kehtinud korra puudus oli see, et jõudluskontrolli süsteemi hinnati ainult taotlemisel ning edaspidine ülevaatus puudus. Ja järjest avalikumalt tunnistati, et uutel eritemplit omavatel riikidel on tihti parem ja usaldusväärsem süsteem, kui varem eritempli saanud riikidel. Uue korra kohaselt auditeeritakse riigi jõudluskontrolli igal kolmandal aastal. Seega peavad kõik eritemplit omavad riigid taotlema ICARilt oma jõudluskontrolliorganisatsiooni uuesti hindamist lähema kolme aasta jooksul. Eesti jaoks tähendab muudatus seda, et olles viimane eritempli saanud riik, antakse meile uus hinnang 2009. aastal. Uue korra eeliseks on see, et eritemplit omavad riigid on võrdselt heal tasemel.

Kokkuvõttes võin pärast kogu ICARi eritempli taotlemise protsessi kinnitada, et Eestis toimiv jõudluskontroll on heal ja usaldusväärasel tasemel.

Täna veelkord kõiki, kes on panustanud jõudluskontrolli süsteemi arendamisse!

Kaivo Ilves
Direktor

Uuendused lüpsikarja geneetilises hindamises

Maikuus avaldatud lüpsikarja hindamistulemustega põhjalikumal tutvumisel märkab lugeja kahte uuendust.

- Kõikidel holsteini tõugu pullidel on nüüdsest välimikutunnuste aretusväärtused Eesti skaalal.

- Esmakordselt on esitatud pullide järjestus üldindeksi alusel.

Lehmade välimikutunnuste lineaarse hindamise andmeid on sihipäraselt kogutud ja salvestatud 1990ndate aastate algusest. Välimikutunnuste geneetiline hindamine toimub Eestis järjepidevalt alates 1997. a kevadest. Erinevalt jõudlustunnustest ja udara tervise tunnustest puudus meil aga praeguseni välimikutunnuste rahvusvaheline võrdlus.

Sobiv andmestik Interbulli rahvusvahelises hindamises osalemiseks on meil kasutada alates 1999. aastast, kui Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu (ETKÜ) võttis kasutusele WHFF (Ülemaailmne Holstein-Friisi Föderatsioon) välimikutunnuste definitsioonid ja hindamise põhimõtted. Selle ajani toimus välimikutunnuste lineaarne hindamine valikuliselt, hinnates holsteini tõu esimese laktatsiooni lehmadest eelkõige testpullide tütreid. Rahvusvahelise hindamise nõudeks on karja kõikide esimese laktatsiooni lehmade lineaarne hindamine.

Tänaolev andmestik võimaldas teostada rahvusvaheliseks hindamiseks vajalikud geneetilise hindamise usaldusväärsuse ja stabiilsuse testid. Testhindamise läbisime edukalt ja praeguseks on meie koduleheküljel avaldatud viimase (mai 2006) rahvusvahelise hindamise ametlikud tulemused Eestis kasutatud holsteini tõugu pullide kohta. Sõltumata

riigist või riikidest, kus pull hinnati, on tema välimikutunnuste aretusväärtus avaldatud Eesti skaalal ja seega on kõik pullid omavahel vahetult võrreldavad. Edukas algus holsteini tõugu pullide välimikutunnuste rahvusvahelisel hindamisel on positiivseks stiimuliks ka eesti punast tõugu pullide rahvusvahelise testhindamise algatamiseks.

Senisest aktuaalsem on meie osalemine välimiku Interbulli hindamises ka seetõttu, et esmakordselt avaldatud üldindeksi saame arvutada ainult nendele pullidele, kellel lisaks jõudluse ja udara tervise aretusväärtusele on ka välimiku aretusväärtus Eesti skaalal. Üldindeks SKAV on erinevaid aretustunnuseid ühendav looma geneetilisest võimekusest ühe numbrina väljendav suhteline kogualetusväärtus. SKAV moodustati eesmärgiga väärtustada loomi, kelle järglased on eakaaslastega võrreldes kõrgema elupäevatoodanguga kauem karjaspüsisivad lehmad. Eesti punase tõu puhul saame SKAVi avaldada Eestis hinnatud pullidele. Eesti holsteini tõu puhul saame SKAVi avaldada lisaks Eestis hinnatud pullidele ka kõikidele teistele holsteini tõugu pullidele Interbulli hindamistulemuste alusel. Senised jõudluse, välimiku ja udara tervise üldaretusväärtused jäävad valikukriteeriumiks ka edaspidi, kuid loodetavasti kujuneb üldindeks SKAV põhiliseks aretuslooma valimise kriteeriumiks.

Usume, et kõrge SKAViga aretuslooma kasutamine on tulus aretajale ja tõhus viis aretuseesmärkide saavutamiseks.

Mart Uba
Biomeetria sektori juhataja

Veiste põlvnemine

Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasis on üle 2,37 miljoni veise andmed. Suurema osa nendest moodustavad praeguse karja esivanemad. Vanemate lehmade andmed pärinevad 1960-70ndatest aastatest, mil Eestimaal hakati jõudluskontrolli arvutusi teostama elektronarvutitel. Tollaste arvutite enda ja andmekandjate ebapiisavate mälumahtude tõttu on need andmed kohati lünklikud, kuid me täiendame neid säilinud ja aretusühistu poolt kontrollitud lehmakaartide põhjal. Sellega tegeleb JKK põlvnemisandmete peaspetsialist. Eeskätt täiendame ja korrastame suuretoodanguliste lehmade ja nende eellaste andmeid. Viimasel ajal oleme asunud uurima, milliseid huvitavaid andmeid saab suuremahulisest andmebaasist välja võtta.

Kõige suurema järglaskonnaga veiste isa on JKK andmebaasi andmeil pull **Jaco** (25841) 32 616 järglasega, kellest 16 217 on emasloomad. Talle järgneb **Profil** (25965) 27 725 järglasega. Tegelik järglaste arv on kindlasti veidi suurem, kuna JKKl pole täpseid andmeid karjade kohta, kus jõudluskontrolli ei tehta.

Kui nüüd vaadata sama asja lehmade osas, siis kõige rohkem järglasi tõi ilmale kaua aega karjas püsinud Estonia OÜ lehm Emi (EE 732945), kelle 17 poegimisest sündis 16 elusvasikat, neist 8 lehm- ja 8 pullvasikat.

Kui lehmade isadepoolne põlvnemine läheb kas kohe või eelnevates põlvkondades välismaale, siis nende emad on enamasti kohalikku päritolu, sest emasloomi on imporditud vähe. Huvipakkuv on vaadelda lehmade põlvnemist nõu puhtast emasliini pidi: lehma, tema tütreid, tütrtütreid jne. Selles osas on kõige arvukama järglaskonnaga 10.08.1974. a sündinud Väandra Katsesovhoosi lehm **Lõigu** (inv.nr. 1381). Temal on JKK andmebaasi põhjal olnud 10 järgmise põlvkonna vältel 224 lehmjärglast. Lõigu tegelik lehmjärglaste arv võib olla veel suurem, sest meile on seni teada vaid 1 tema tütar (10.12.1978. a sündinud Leegu). Leegul oli 6 poegimisest 6 tüdrit, mis ilmselt panigi aluse suurele järglaskonnale. Praegusel ajal on meie andmeil karjas 80 Leegu järglast, neist enamik Selja OÜs ja

Piistaoja Katsetalus (mõlemad tekkinud Vändra Katsesovhoosi baasil), kuid neid on sattunud veel mujalegi (Peri POÜsse, Soone Farm OÜsse, üksikuid on ka väiketaludes). Vanimana neist lüpsab ainsana veel 3. põlvest elusolev Lesta (EE 310763 sünd. 22.12.1994. a) Ants Roosilehe karjas. Seni noorim ja ainus 10. põlvkonna esindaja sündis 02.03.2006. a Peri POÜs. Lõigu eelpoolnimetatud tütar Leegu 2 tütrest said pulliemad. Leegu tütar Liiga lüpsis 1987. a viiendal laktatsioonil 10 011 kg piima ja oli emaks kolmele EHF pullile: Granaadile (24922), Geegile (24760) ja Vuntsile (25595) ning tütrele Liirele, kes neljandal laktatsioonil andis 11 296 kg piima. Leegu teine tütar Leina lüpsis viiendal laktatsioonil 10 078 kg ja oli emaks samuti kolmele pullile: Feinerile (25084), Feinile (24697) ja Einole (24519). Neist viiel pullil on meie andmebaasis kokku 188 otsest lehmjärglast (Feineril järglasi pole). Seega võime öelda, et Lõigu on olnud esiemaks sadadele Eesti lehmadele.

Arvukuselt järgmine on Estonia OÜ lehma **Naksi** (inv.nr. 927 sünd. 21.10.1971. a) "perefond", kus on teada 209 lehmjärglast 9 põlvkonnast. Ilmselt võib temagi tegelik järglaskond olla suurem, sest teada on 2 tütar, kuid oma 12 eluaasta jooksul võis tal neid olla rohkem. Nii nende kui ka teiste lehmade järglaskond võib olla veelgi suurem seetõttu, et enne taasiseseisvumist toimus aktiivne tõuloomade müük ida poole ja järglasi võib neil olla ka endise Nõukogude Liidu avarustes.

Suurim teadaolev põlvkondade arv - 12 - on Estonia OÜs 04.03.1968. a sündinud lehmale **Maile** (inv.nr. 3592). Temal on JKK andmetel 12 põlvkonna vältel olnud 200 lehmjärglast. Neid lehmi, kel on teada 11 põlvkonda, on 8 ja 10 põlvkonda on teada 51-l.

Mõnda huvitavat võib leida ka senise tipplehma **Rallu** (EE 1207309) põlvnemises, kelle käes oli juunikuuni Eesti 305-päevase piimatoodangu rekord 15 783 kg. Rallu esiema Rässu on pärit kunagisest Harju rajooni "Rahva Võidu" kolhoosist ning on sündinud 22.06.1978. a. Kui Lõuna-Eesti majandid hakkasid üle minema holsteini karjale, osteti üks tema tütre tütardest Põlva kolhoosi. Üks Rässu järgmise põlvkonna esindaja sattus Hiiumaale Tõnu Kapteini karja. Viimane müüs pärast jõudluskontrolli lõpetamist osa loomi Uusojas Tiidule ning Rässu "pere" vanim elusolev esindaja ongi seal. Sama lehma 2 tütar müüdi aga Adoranna OÜle, kus nad "tootsid" lihavesiseid. Põlva Agro OÜ karjas on aga mitmeid Rallu emapoolseid sugulasi, kes on samuti hakkama saanud märkimisväärselt toodangutega, sh Rallu poolõde (EE 1203035) – 14 084 kg.

Inno Maasikas

Jõudluskontrolli andmetöötlusosakonna juhataja

35. ICARi kongress

Seekordne ICARi kongress toimus 4. - 10. juunil Soome Vabariigis Kuopios. Kongress koosnes erinevatest seminaridest: INTERBULLi seminar, ICARi laborite seminar, FAO-ICARi seminar, ICARi seminar. Jõudluskontrolli Keskuse esindajad võtsid sel aastal osa kolmest seminarist.

Interbulli koosolek koosnes kahest osast: teaduslikust seminarist ja nn ärikoosolekust. Ärikoosolekul esitati Interbulli Keskuse aastaaruanne ja ülevaade edasistest plaanidest. Oluliseks teemaks oli rahvusvahelise hindamise läbiviimise korraldamine. Jõuti kokkuleppele, et nelja korralise hindamise asemel toimub edaspidi kolm korralist hindamist ja testhindamisi on endiselt kaks. Uus hindamise graafik hakkab kehtima 2007. a augustis.

Teise olulise teemana käsitleti sigivustunnuste rahvusvahelise hindamise temaatikat. Erinevates maades kasutatavate

aretustunnuste paljususe tõttu on tunnuste grupeerimine ja hindamise valimine osutunud oodatust keerukamaks. Sigivustunnuste kavandatud testhindamine loodetakse probleemidest hoolimata läbi viia käesoleva aasta septembris.

Teaduslikul seminaril esitatud ettekanded võib tinglikult jagada järgmiselt: 1) sigivustunnuste hindamine; 2) ühine geneetiline hindamine Taani, Rootsi ja Soome andmetega (nn Põhjamaade mudel); 3) arengud erinevate maade rahvuslikus hindamises ja hindamistulemuste avaldamise temaatika; 4) hindamisprogrammide edasiarendamine.

ICARi laborite seminaril esinesid nii ICARi kui ka Rahvusvahelise Piimatööstuste Laboratooriumide Kontrolli Keskuse (CECA LAIT) poolt valitud esinejad.

Anti ülevaade ICARi laboratooriumite arengustaadiumitest aastatel 1994-2006 ja käsitleti tuleviku perspektiive. Rääkides tulevikust, rõhutati laboratooriumide kvaliteedisüsteemi sertifitseerimise vajadust. Sertifikaat oleks kehtiv 3 aasta jooksul ja sertifitseeritud laboratooriumidest moodustuks võrk, kus omavahel vahetatakse informatsiooni, korraldatakse väljaõpet ja auditeerimist ning võetakse osa ringtestidest.

Tähtsustati protseduurireeglitele vastavat piimaproovide analüüsimeetodit. Kui varasematel aegadel tuli ühel laborandil analüüsida päevas 20-40 piimaproovi, siis kaasajal teeb üks automaatne piimaanalüsaator 500 proovi tunnis, määrates ühest proovist 6-8 piima kvaliteedinäitajat. See omakorda paneb laboratooriumile suure vastutuse analüsaatorite määramise täpsuse osas. Tulevikus peaks ICAR võimaldama paremat infovahetust laboratooriumide vahel, kasutades uusi tehnoloogiaid.

ICARi seminar jagunes teemade alusel erinevateks sessioonideks. Plenaaristungil andsid kongressi korraldajad ülevaate Soome põllumajandusest ja tõuaretusest. Järgnevatel sessioonidel räägiti lehmade tervisetunnuste parandamisest jõudluskontrolli ja geneetilise hindamise abil, uutest võimalustest piimaveiste jõudluskontrollis (täiustatud arvutusmeetodid, töövahendid), uute tehnoloogiate kasutuselevõttust jõudluskontrollis ja põllumajandusloomade identifitseerimisest. Ettekanded olid ka söötmisest ning lammaste, kitsede ja pühvlite jõudluskontrollist. Ühel sessioonil tutvustasid tootjad oma piimatootjale suunatud tootearendust ning uuringuid.

Toimus ka ICARi üldkogu, kus kinnitati uuendused rahvusvahelistes jõudluskontrolli eeskirjades, ICARi põhikirjas ning valiti ICARi juhatuse uued liikmed. ICARi presidendiks sai Neil Petreny Kanadast.

Lisaks toimunud seminaridele külastasid osavõtjad Peltosalmsis asuvat põllumajanduskooli. Kooli juures esitleti Soomes kasvatatavaid piimatõuge (ääršir, holstein, lääne-soome ja ida-soome maatõug). Kongressil esitatud ettekanded võib leida aadressil: www.icar.org/kuopio_presentations.htm

Tähelepanu!

Suvekuudel jõuab JKK laborisse rohkem riknenud piimaproove. Kui proovid ei ole korralikult segatud, siis kuumade ilmade tõttu proovid riknevad. Rõhutame, et on väga oluline proovid 30 minutit pärast lüpsi läbi loksutada ning säilitada temperatuuril +2°C - +6°C.

Selle aasta sügisel saab paljudel jõudlusandmete kogujatel läbi tunnistuse kehtivusaeg. Uusi tunnistusi saab taotleda alates oktoobrist. Uue tunnistuse saamiseks tuleb läbida jõudluskontrollialaseid teadmisi kontrolliv test, mille viib läbi maakonna zootehnik-peaspetsialist.

Sigade andmetes esinevate vigade vähenemine

	2003 I kv	2004 I kv	2005 I kv	2006 I kv
Tõulisus	1670	244	204	100
Kahtlane isa	106	45	23	1
Kahtlane sünniaeg	504	153	107	96

Tööjuubelid

01.08.2006 Jelena Pellijeff - 25
01.08.2006 Riina Tomusk - 25
03.09.2006 Aarne Põlluäär - 5
23.09.2006 Kaivo Ilves - 10

Seakasvatajate poolt enim vaadatud trükised

Seakasvatajate poolt enim vaadatud kodulehe trükised I poolaastal 2006

Päringud:

1. Paaride valik
2. Nooremiste aktuaalsed J_SAVid
3. Tartu KSJ kultide aktuaalsed aretusväärtused, v.a testkuldid
4. Tartu KSJ testkultide aktuaalsed aretusväärtused
5. Tartu KSJ aktiivsete kultide efektiivsus
6. Noorkultide aktuaalsed J_SAVid
7. Tartu seemendusjaama aktuaalsed aretusväärtused
8. Nooremiste aktuaalsed V_SAVid
9. Kultide tütarde keskmised pesakonna suurused
10. Kultide järglaste keskmised testiandmed

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede
jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7738

Sigade jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7765

Kõrvamärkide müük 738 7762

Järvamaa klienditeenindaja 738 7751

Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-,
Jõgeva-, Valga-, Võrumaa
klienditeenindaja 738 7752

Lääne-, Põlva-, Rapla-,
Tartu- ja Viljandimaa
klienditeenindaja 738 7753

Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa
klienditeenindaja 738 7754

Põlvnemisandmed (veised) 738 7756

Geneetiline hindamine
(veised) 738 7731

Geneetiline hindamine (sead) 738 7735

Raamatupidamine 738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Vissi konkursid

15. juunil 2006 toimus Upal Saarte Viss, kus osales 14 loomaomanikku 43 loomaga. Eesti maatõu Vissiks sai Jaan Kiideri lehm Blondi. Holsteini tõu Vissi tiitli pälvis Jaan Kesküla lehm Dolly. Punase tõu Vissi tiitli pälvis Valjala POÜ lehm Trulla, kes valiti ka Saarte Vissiks. JKK tunnustab kõiki osalejaid ning võimaldab neil kasutada programmi Vissuke täispaketti tasuta käesoleva aasta juulikuust kuni detsembri lõpuni.

20. juunil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2006, kus osales 13 loomaomanikku 54 loomaga. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Tess. JKK autasustas ka sel aastal esmaspoeiginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeiginud grupi kolm auhinnalist kohta pälvisid AS Tartu Agro lehmad: I koha Kanni, II koha Bella ja III koha Kaare.

Seminar seakasvatajatele

9. – 10. novembril 2006 korraldab Jõudluskontrolli Keskus seminari “Tarkusi seakasvatajale”, kus esinevad erinevate ettekannetega teadlased Eesti Maaülikoolist ja Eesti Tõusigade Aretusühistust. Seminar toimub Pärnus Strand Hotellis ning seminarist osavõtt on tasuline. Täpsem informatsioon seminarile registreerimise kohta ilmub augustis.

Muhedat

Gorilla, lõvi ja kana vaidlevad, kes neist on kõige tugevam. “Kõik taganevad, kui ma vastu oma rinda trummi löön,” ütleb gorilla. “Kõik põgenevad, kui ma mõiratan,” ütleb lõvi selle peale. “Te ei suuda ettegi kujutada seda meedia tähelepanu, kui ma kasvõi korra aevastan,” ütleb kana.

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Kas Jõudluskontrolli Keskus on monopolne ettevõtte või mitte? Sellele küsimusele vastates võib pikalt keerutada ja lõplik vastus sõltub paljuski vastaja isiklikust arvamusest ja sõnaosavusest. Tõsi on aga see, et Jõudluskontrolli Keskusele on Eestis tegutsevad aretus-organisatsioonid olnud eelkõige koostööpartnerid. Minus tekkis segadus, kui lugesin ajakirjast „Tõuloomakasvatus 2/2006“, et Jõudluskontrolli Keskus tekitab sigade aretuses sektorisisest konkurentsi. Olen ikka arvanud, et aretus ja jõudluskontroll on omavahel nii seotud, et üks ei saa teiseta. Sellest tulenevalt olen aretajates näinud konkurentide asemel koostööpartnereid, mistõttu tekitas see jutt konkurentsist minus suuri vastuolusid ja isegi pisut pahameelt.

Õnneks oli ka minul koos paljude aretajatega võimalus osaleda Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu (ETKÜ) poolt korraldatud Euroopa Holsteini ja Punasekirju Holsteini Konföderatsiooni liikmesorganisatsioonide juhtidele mõeldud seminaril, mis oli igati hästi korraldatud. Pärast seminari jõudsime kolleegidega arutades ühisele arusaamisele: „ETKÜ seadis lati kõrgele järgmiste seminaride korraldajatele.“

Jõudluskontrolli Keskus ei ole ETKÜs näinud konkurenti, vaid koostööpartnerit, kes sunnib meid ikka ja jälle rohkem pingutama. Ausalt öeldes oleme Jõudluskontrolli Keskuses ennast aretus-organisatsioonidega võrrelnud ja üritanud vähemalt samaväärsed või mõnes osas ka pisut paremad olla.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Lihaveisekasvatataja
Vissuke**

Jõudluskontrolli Keskusel on koostöös Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu ja Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsiga valmimas internetirakendus, mis võimaldab lihaveisekasvatatajatel igal ajal sündmusi registreerida ja saada ülevaadet karja olukorrast. Aretajate huvides võimaldab süsteem lisaks farmi majandamisele ka kõigi kasutajate andmete õigeaegset koondamist kesksesse andmebaasi. Lihaveisekasvatatajale annab uus süsteem võimaluse igal ajal ja igas internetiga varustatud arvutis näha ning täiendada oma karja andmeid keskses (Jõudluskontrolli Keskuse) andmebaasis.

Andmevahetus pihuarvutiga

Jõudluskontrolli Keskus arendab Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu klassifitseerijate töö lihtsustamiseks mõeldud tarkvara, mis võimaldab loomade lineaarse hindamise tulemused sisestada hindamise käigus pihuarvutisse ja sealt hiljem andmebaasi eksportida. Arendustöö tulemusena peaks andmete edastamine olema kiirem, täpsem ja mugavam. Lisaks loodab Jõudluskontrolli Keskus saada kogemuse, kuivõrd on analoogset lahendust võimalik tulevikus laiemalt kasutada.

**Seminar “Tarkusi
seakasvatatajale”**

9. – 10. novembril 2006 korraldab Jõudluskontrolli Keskus Pärnus Strand hotellis seminari seakasvatatajatele. Sigade käitumist ja heaolu, emiste võõrutusjärgset kurnatust, põrsaste kõhulahtisuse põhjuseid, sealiha kvaliteeti, lihakehade hindamist ja muid teemasid käsitlevad teadlased Eesti Maaülikoolist ja Eesti Tõusigade Aretusühistust. Seminarist osavõtt on tasuline ning vajalik on eelnev registreerimine.

**Muudatused loomakaitse-
seaduses**

Alates 1. jaanuarist 2007 hakkavad kehtima muudatused loomakaitse-seaduses. Muudatuste kohaselt ei kohaldata loomakaitse-seaduses vedamise kohta sätestatud nõudeid üksiku looma vedamise või looma mitteärilisel eesmärgil vedamise korral juhul, kui loomaga on kaasas loomapidaja, kes vedamise ajal tagab looma tervise ja heaolu. Nimetatud erandid annavad loomapidajale võimaluse lihtsustada looma veoga seotud igapäevatoiminguid. Vedamine toimub mitteärilisel eesmärgil, kui vedamise eesmärk ei ole saada majanduslikku kasu. Ärilisel eesmärgil vedamisega on tegemist juhul, kui looma veetakse eesmärgiga teda müüa või vahetada või loomast muul viisil tulu saada.

Muudatuste kohaselt tuleb üle 8 tunni kestva veo puhul teekonnaplaan koostada ja kohalikule järelevalveasutusele esitada vaid kabjaliste, veiste, lammaste, kitsede ja sigade vedamisel.

5. jaanuarist 2007 hakkavad Euroopa Liidu territooriumil kehtima uued nõuded loomade veole, mida teostatakse ärilisel eesmärgil. Tulenevalt Euroopa Nõukogu määrusest nr 1/2005 rakenduvad lisakohustused ja nõuded vedajatele ja veoga kokku puutuvatele isikutele. Täpsem informatsioon Veterinaar- ja Toiduameti koduleheküljel: www.vet.agri.ee.

Lüpsirobot Eestis

Septembrist on Eestis töötamas esimene lüpsirobot. Kuna lüpsiroboti puhul ei ole kontroll-lüpsid ajaliselts korrapärasel, siis on toodangute arvutamine tavapärastest meetoditest erinev. Õnneks on toodangute arvutamiseks olemas meetodid ka lüpsiroboteid kasutatavatele karjadele ning koostöös teiste maade jõudluskontrolli organisatsioonidega on Jõudluskontrolli Keskus juurutamas Eesti jaoks sobivat meetodit.

Kõrgetoodanguliste karjade uuslüksiperiood ja lehmade tiinestumine

Eelmise kuu infolehes käsitlesime sigimisprobleeme kõrgetoodangulistel lehmadel. Käesoleva analüüsi eesmärgiks on uurida, kuidas mõjutab lehmade toodang uuslüksiperioodi ja tiinestuvust Eestis. Esialgne oletus oli, et kõrgematoodangulistel lehmadel on uuslüksiperiood pikem ja nende tiinestamiseks läheb vaja rohkem seemendusi. 2005. aasta andmete põhjal sai välja valitud karjad, kus lehmade arv aasta lõpul oli sada või enam. Selliseid karju oli kokku 240. Vaatluse alla sai võetud neis karjades 2005. a toimunud poegimised, neile eelnenud seemendused ja 305-päevaste laktatsioonide toodangud. Analüüsi võeti neid lehmaid, kel oli kindlalt teada tiinestava seemenduse aeg. Seejärel sai kindlaks tehtud karjade keskmine seemenduste arv ühe täiskasvanud lehma kohta. Analüüsides on välja jäetud need karjad, mille poegimiste puhul oli teada vähem kui 50% tiinestavaid seemendusi, neid oli 25 (ilmselt kasutati neis palju käest- või vabapaaritusi või ei olnud seemendusandmed korralikult esitatud). Lehmad said jaotatud gruppidesse vastavalt 1000 kilogrammisele erinevusele 305-päevase laktatsiooni toodangus. Kõigepealt on karjad jaotatud kahte gruppi: esimesse need, kus kontroll-aasta piimatoodang oli üle 8000 kg lehma kohta (20 karja) ja teise ülejäänud 195 karja.

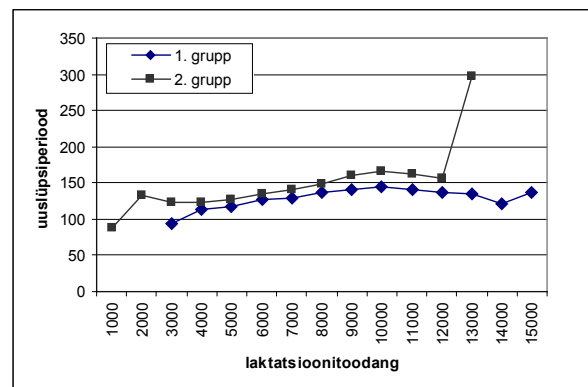
Tabel 1 ning graafikud 1 ja 2 näitavad, milline oli nende lehmade uuslüksiperiood ja tiinestumiseks vajalike seemenduste arv vastavalt toodangule.

Mõlemale grupile on iseloomulik, et kuni toodanguni 11 000 kg lehma kohta uuslüksiperiood järjest pikeneb, kuid alates 11 000-st hakkab hoopis veidi langema. Tiinestumiseks vajalike seemenduste arv tõuseb mõlemas grupis samuti kuni toodanguni 11 000 kg, siis kõrgematoodangulistest karjades langeb, kuid madalamatoodangulistest tõuseb järsult. Väga suuri järeldusi on siin veel vara teha, sest 2. grupis on üle 11 000 kg toodanguga lehmade arv väike.

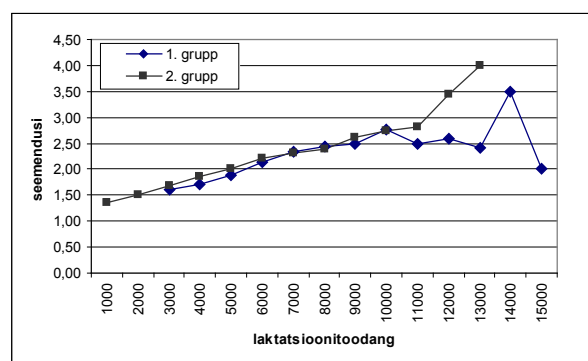
Tabel 1. Karjade võrdlus, kus aastalehmi üle 99 ning toodang alla või üle 8000 kg

305-p. lakt. min	305-p. lakt. max	Lehmi 1. grupp	Lehmi 2. grupp	Uuslüksiperiood 1. grupp	Uuslüksiperiood 2. grupp	Seemendusi 1. grupp	Seemendusi 2. grupp
1000	1999		23		88		1,35
2000	2999		215		133		1,52
3000	3999	31	1571	94	123	1,61	1,69
4000	4999	109	5804	113	124	1,70	1,86
5000	5999	444	10595	118	127	1,89	2,01
6000	6999	1105	10828	127	135	2,13	2,20
7000	7999	1548	7070	129	141	2,34	2,32
8000	8999	1394	3174	137	149	2,43	2,40
9000	9999	941	1004	141	160	2,50	2,62
10 000	10 999	482	258	144	167	2,76	2,75
11 000	11 999	200	50	140	162	2,49	2,82
12 000	12 999	96	9	136	156	2,58	3,44
13 000	13 999	29	2	134	297	2,41	4,00
14 000	14 999	4		121		3,50	
15 000	15 999	2		137		2,00	
305-p. lakt. (kg)		7981	6473				
kokku / keskm.		6385	40 603	132	134	2,34	2,13

Graafik 1. Uuslüksiperioodi pikkus 1. ja 2. grupis

Graafik 2. Seemenduskordade arv 1. ja 2. grupis

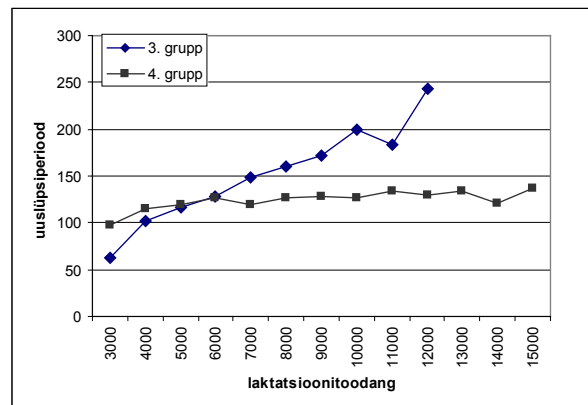

Järgnevalt sai vaadeldud karju, kus keskmine toodang oli vähemalt 8000 kg lehma kohta. Keskmine seemenduste arv lehma kohta kõikus neis 1,47-st 3,34-ni. Selgelt eristusid neli karja, kus seemenduste arv lehma kohta oli üle kolme, sest n.ö tagant järgmisel karjal oli keskmine seemenduste arv 2,55. Seetõttu said keskmise uuslüksiperioodi pikkuse ja seemenduste arvu analüüsida 305-päevase laktatsiooni toodangu sõltuvuse kohta tehtud kahe grupi kohta eraldi. 3. grupis oli keskmine seemenduste arv lehma kohta üle kolme ja 4. grupis 1,47 - 2,55.

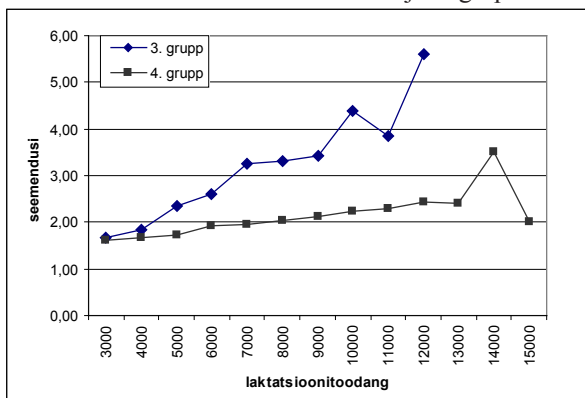
Võrdlustulemused on tabelis 2.

Graafikutelt 3 ja 4 on hästi näha, kuidas 3. grupi kuuluvatel karjadel pikeneb lehmade 305-päevase toodangu tõustes uuslüksiperiood ja suureneb tiinestumiseks vajalike seemenduste arv. Karjades, kus tiinestumiseks kulub alla kolme seemenduse lehma kohta, on uuslüksiperiood stabiilne ja ei sõltu eriti toodangust. Seemenduskordade arv tõuseb mõlema grupi karjades, kuid 3. grupis palju järsemalt.

Graafik 3. Uuslüksiperioodi pikkus 3. ja 4. grupis

Graafik 4. Seemenduskordade arv 3. ja 4. grupis

Tabel 2. Karjade võrdlus, kus seemendusi lehma kohta üle või alla kolme ning toodang üle 8000 kg

305-p. lakt. min	305-p. lakt. max	Lehmi 3. grupp	Lehmi 4. grupp	Uuslõpsi-periood 3. grupp	Uuslõpsi-periood 4. grupp	Seemendusi 3. grupp	Seemendusi 4. grupp
3000	3999	3	28	63	98	1,67	1,61
4000	4999	18	91	102	115	1,83	1,67
5000	5999	111	333	116	119	2,34	1,74
6000	6999	330	775	128	126	2,60	1,93
7000	7999	457	1091	149	120	3,26	1,95
8000	8999	422	972	160	127	3,30	2,05
9000	9999	273	668	172	128	3,42	2,12
10 000	10 999	114	368	199	127	4,39	2,25
11 000	11 999	27	173	184	134	3,85	2,28
12 000	12 999	5	91	243	130	5,60	2,42
13 000	13 999		29		134		2,41
14 000	14 999		4		121		3,50
15 000	15 999		2		137		2,00
305-p. lakt. (kg)		7981	8140				
kokku / keskm.		1760	4625	153	125	3,19	2,02

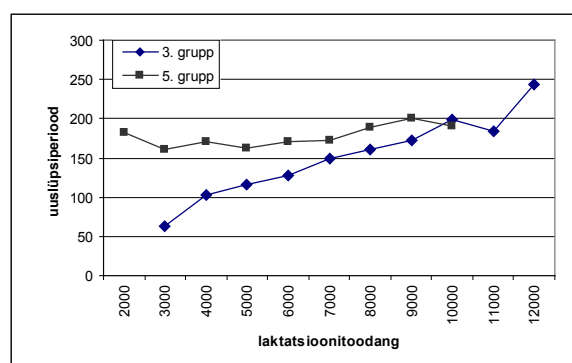
Seejärel sai võrreldud 3. grupi karju karjadega, kus aastalehmi oli samuti vähemalt sada, keskmine aastatoodang oli alla 8000 kg lehma kohta, aga seemendusi lehma kohta oli samuti üle kolme. Selliseid karju oli seitse (grupp 5). Lehmade keskmine 305-päevase laktatsiooni toodang oli neis 5950 kg piima. Graafikute 5 ja 6 on näha, et viimastes on uuslõpsi-periood reeglina pikem, kuid stabiilsem ja ei sõltu nii palju toodangust kui kõrgema toodanguga karjades. Tiinestamiseks vajalike seemenduste arv tõuseb aga mõlemas grupis koos toodangu tõusuga.

Selliseid analüüse on võimalik teha ka üksikkarjade kohta eraldi, erinevate aastate kohta, jaotada kari toodangu järgi gruppidesse jne. Analüüsi soovi korral palume võtta ühendust telefonil 738 7757.

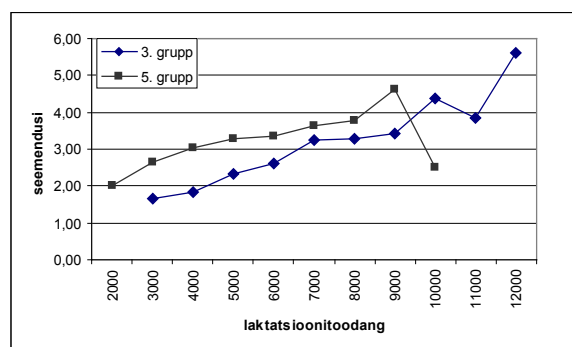
Tabel 3. Karjade võrdlus, kus seemendusi lehma kohta üle kolme ning toodang üle või alla 8000 kg

305-p. lakt. min	305-p. lakt. max	Lehmi 3. grupp	Lehmi 5. grupp	Uuslõpsi-periood 3. grupp	Uuslõpsi-periood 5. grupp	Seemendusi 3. grupp	Seemendusi 5. grupp
2000	2999		5		182		2,00
3000	3999	3	38	63	160	1,67	2,66
4000	4999	18	181	102	171	1,83	3,03
5000	5999	111	292	116	163	2,34	3,29
6000	6999	330	262	128	171	2,60	3,34
7000	7999	457	133	149	172	3,26	3,62
8000	8999	422	41	160	189	3,30	3,78
9000	9999	273	8	172	200	3,42	4,63
10 000	10 999	114	2	199	190	4,39	2,50
11 000	11 999	27		184		3,85	
12 000	12 999	5		243		5,60	
305-p. lakt. (kg)		7981	5950				
keskm.		1760	962	153	169	3,19	3,31

Graafik 5. Uuslõpsi-perioodi pikkus 3. ja 5. grupis

Graafik 6. Seemenduskordade arv 3. ja 5. grupis

Inno Maasikas
Jõudluskontrolli andmetöötlusosakonna juhataja

Tähelepanu!

Peagi saab paljudel jõudlusandmete kogujatel läbi tunnistuse kehtivusaeg. Uusi tunnistusi saab taotleda alates oktoobrist. Uue tunnistuse saamiseks tuleb taas sooritada jõudluskontrollialaseid teadmisi kontrolliv test, mille viib läbi maakonna zootehnik-peaspetsialist. Teadmiste värskendamiseks on kasulik läbi vaadata “Piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamat”, mille täiendatud versiooni on võimalik saada JKK kodulehelt või maakonna zootehnik-peaspetsialistilt. Teavet testi sooritamise aja kohta saab oma maakonna zootehnik-peaspetsialistilt.

Külmaga muutub kõrvamärkide materjal hapramaks ning puruneb kergemini. Seetõttu palume ostetud kõrvamärke enne märgistamist hoida soojemas ruumis. Külmas hoitud kõrvamärkide kõrvapanekul võib märgi teravikuga osa puruneda ning märgistamine ebaõnnestuda.

Suurima 305-päevase laktatsiooni toodanguga lehmad 2006. aasta III kvartalis

Tööjuubelid

04.10.2006 Helle Koka – 30
08.10.2006 Irina Niinepuu – 15
02.12.2006 Evi Prins – 10
16.12.2006 Mae Uri – 25

Eesti punane

Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt. nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg	Valgu %
1327649	Silla	Põlva Agro OÜ	3	13543	480.7	3.55	439.4	3.24
2276618		Tartu Agro AS	2	13390	546.7	4.08	452.5	3.38
542619	Riisa	Põlva Agro OÜ	5	13363	492.0	3.68	444.3	3.32

Eesti holstein

1207316	Viira	Põlva Agro OÜ	3	16438	548.6	3.34	529.2	3.22
1206616	Linnu	Põlva Agro OÜ	3	16369	660.0	4.03	541.0	3.31
549612	Ralli	Põlva Agro OÜ	5	16299	578.2	3.55	485.1	2.98

Eesti maakari

2679846	Lusy	Salme POÜ	2	8020	303.4	3.78	245.4	3.06
1611366	Naaskel	Erman Ülle	4	7884	300.1	3.81	271.5	3.44
281592	Tulla-Kari	TÜ Mereranna PÜ	6	7825	350.2	4.48	267.6	3.42

www.jkkkeskus.ee
keskus@jkkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede
jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7738

Sigade jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7765

Kõrvamärkide müük 738 7762

Järvamaa klienditeenindaja 738 7751

Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-,
Jõgeva-, Valga-, Võrumaa
klienditeenindaja 738 7752

Lääne-, Põlva-, Rapla-,
Tartu- ja Viljandimaa
klienditeenindaja 738 7753

Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa
klienditeenindaja 738 7754

Põlvnemisandmed (veised) 738 7756

Geneetiline hindamine
(veised) 738 7731

Geneetiline hindamine (sead) 738 7746

Raamatupidamine 738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Erinevate tõugude populaarseimad kuldid vahemikus 01.01.2006 – 01.09.2006

Kuldi nimi	Registrinumber	Tõug	Seemenduste arv	Farmide arv
Baltus	1212-105-04	L	557	27
Andante	703-674-04	L	392	27
Klokker	223-758-04	Y	369	26
Admiral	223-759-04	Y	353	24
Micro	223-829-04	P	472	22
Magnet	223-1008-05	P	450	22
Geraldo	223-971-04	HxP	386	20
Gregori	223-972-05	HxP	372	23
Bim	703-290-03	DxL	308	20
Qyram	703-188-05	DxL	297	16

Holsteini tõu Viss 2006

18. augustil toimus Luigel eesti holsteini tõu Viss 2006, kus osales 19 loomaomanikku 69 loomaga. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Juuni. JKK autasustas ka sel aastal esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud grupi auhinnalised kohad pälvisid: I koha AS Tartu Agro lehm Freia, II koha AS Tartu Agro lehm Piisa ja III koha Aravete Tartu OÜ lehm Pupi.

Muhedat

Kaks matkajat jõuavad karjamaale, kus satuvad silmitsi tigeda pulliga.

“Küll on hea, et ma täna endale jooksukingad jalga panin,” arutleb üks matkajatest.

“Mis vahet seal on, pull on sinust ju ikka kiirem,” vastab teine.

“Seda küll, aga nii olen ma vähemalt sinust kiirem.”

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b, Tallinn	tel 655 7250	qsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	qsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		qsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	qsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääna küla, Paide vald	tel 385 0286	qsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	qsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	qsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	qsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	qsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	qsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	qsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	qsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	qsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	qsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	qsm 520 6231	R 10.00-13.00 *

* Muutub vastuvõtuaeg Võrumaa kontoris! Alates 1. novembrist on Võrumaa kontoris vastuvõtt teisipäeviti 10.00-13.00

Hea klient!

Jälle kord on üks aasta lõppenud ja uus alanud ning käimas on möödunud aasta kohta kokkuvõtete tegemine. Juba praegu võib julgelt väita, et möödunud aasta oli enamikele loomapidajatele suhteliselt edukas, kuid seekord saavad ka aretusorganisatsioonid möödunud aastat edukaks lugeda ja seda ka rahvusvahelises mõttes.

Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) jaoks oli oluline ICARi eritempli saamine, mis andis meie tehtud tööle rahvusvahelise tunnustuse. Eesti jõudluskontrolli tase oli niivõrd muljetavaldav, et mind esitati JKK esindajana ICARi inspektoriks, mis annab võimaluse osaleda ICARi juhatuse töös. Eesti Tõuloomakasvatuse Ühistu tõestas erinevate Euroopa riikide holsteini tõu aretajatele meie piimatootmise head taset, korraldades Euroopa Holsteini ja Punasekirju Holsteini Konföderatsiooni tegevjuhtide koosoleku, mille raames näidati tegevjuhtidele ka Eesti paremaid karju. Eesti punase tõu aretust tunnustas Euroopa Punaste Tõugude Assotsiatsioon, valides Tõnu Põlluääre organisatsiooni presidendiks. See võimaldab kaasa rääkida erinevate Euroopas levinud punaste tõugude aretamises.

Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi pikaajalise töö tulemusena on polettidele jõudnud kodumaine lihaveise liha. Lisaks toimus Ülemaailmse Herefordi Assotsiatsiooni peasekretäri visiit Eestisse. Kuid see on vaid põgus ülevaade möödunud aastast.

Loodetavasti osutub alanud aasta Eesti loomakasvatusele sama edukaks!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Aasta töötaja ja Päikesekiir**

Juba neljandat korda valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2006. aasta JKK Aasta töötaja on sigade ja muude loomade sektori juhataja Külli Kersten.

Kolmandat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegi preemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2006. aasta Päikesekiireks valiti autojuht Villem Timma.

Uus hindamismudel

Senisest täpsema ja usaldusväärsema tulemuse saamiseks kasutame alates 2006. aasta novembrist jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste geneetilisel hindamisel kaasaegset, nn juhuslike regressioonikordajatega kontrollpäeva loomamudelit, kus igale pullile arvatud aretusväärtuse saame väljendada tema individuaalse laktatsioonikõvera kaudu.

Lineaarse hindamise andmed pihuarvutile

Jõudluskontrolli Keskusel valmis rakendus lineaarse hindamise andmete registreerimiseks pihuarvutile. Rakendust on katsetanud ETKÜ spetsialistid loomade hindamisel. JKK tavapärasel andmehõivel on kaks töömahukat sammu - sündmuste registreerimine paberil ja nende põhjal hilisem andmesisestus arvutisse. Pihuarvutil saab sündmuste registreerimisega vajalik töö korraga tehtud. Sel viisil hoitakse kokku tööjõudu, vigade tegemise võimalus on väiksem ning andmete registreerimise saab programmeerida kiireks ja mugavaks. JKK usub, et andmete kohapealse elektroonilise registreerimise päralt on jõudluskontrolli läbiviimise tulevik.

Toimus seminar "Tarkusi seakasvatatajale"

JKK korraldas 2006. a novembris Pärnus seminari "Tarkusi Seakasvatatajatele". Varem on JKK korraldanud sarnaseid seminare piimaveisekasvatatajatele.

Lektoritena esinesid teadlased Eesti Maaülikoolist (EMÜ). Tiiu Saare ettekanne käsitles põrsaste kõhulahtisuse ja võrutusjärgse kangumise põhjuseid. Saime põhjaliku ülevaate sigade tsirkoviirusest ja proliferatiivsest enteropaatiast. Professor Meili Rei rääkis liha kvaliteedi mõjust lihatoodetele. Alo Tānavots tutvustas ultraheliaparaadi tööpõhimõtteid ning kultide hindamistulemusi. Sooja vastuvõtu osaliseks sai Mati Roasto ettekanne toiduhügieeni ja -kontrolli ning toiduohutuse ja seakasvatuse teemal. Huvitav oli kuulata Ragnar Lemingu ettekannet sigade käitumise ja heaolu teemal, sest paljud praegustest spetsialistidest ei ole seda koolis õppinud. Väga suurt huvi pakkus Vaike Paasi kui praktiku ettekanne oma kogemustest emiste tiinestamisel OÜ Pihlaka Farmis. Aretusprogrammi "Marmorliha" eesmärkide kaasajastamisest rääkis Eesti Tõusigade Aretusühistu juhatuse esimees Raivo Laanemaa.

Tagasisidelehtedelt selgus, et seminar vastas osalejate ootustele. Rahul oldi nii korraldusliku poolega kui ka esinejate ja ettekannetega. Eriti kõrgelt hinnati Mati Roasto, Vaike Paasi ja Ragnar Lemingu ettekandeid. Väga oluliseks peeti ka ühise koosolemise võimalust.

Paljud seminaril osalenud tuleksid seminarile ka tulevikus. Edasistel seminaridel soovitakse esinema rohkem praktikuid (seakasvatatajad, farmijuhid), samuti söötmisspetsialiste ja veterinaare.

Täname kõiki esinejaid ja osalejaid ning loodame, et saame sarnastel seminaridel kokku ka edaspidi!

Uuendused

Alates 2006. a novembrist on võimalik kõigil soovijatel kontroll-lüpsid JKKsse edastada elektrooniliselt (Vissuke → Sündmused → KL). Kui siiani oli kontroll-lüpside edastamiseks kaks moodust –

laudalehel või failina, siis nüüd saab iga lehma tulemused registreerida Vissukeses. Andmed on võimalik sisestada ette kuvatud nimekirja järgi või loomapidajale sobivas loomade järjestuses. Kõigi andmete

elektroonilise edastamise korral ei ole JKKsse laudalehte enam vaja saata. Sel juhul tuleb igasse piimaproovikasti kindlasti lisada saateleht.

Lühendid jõudluskontrolli andmete juures

Jõudluskontrolli- või aretussüsteemide teemalistes ettekannetes kasutatakse mõnikord lühendeid, mis võivad kuulajatele tunduda võõrad ja arusaamatud. Mida need toodangute juures kasutuses olevad tähised tähendavad?

Kuna rahvusvaheliselt kasutatakse jõudluskontrolli tegemiseks väga erinevaid meetodeid, siis ICARi reeglilik määrab ära erinevate meetodite tähistused:

Meetod A - Jõudluskontrolli andmete registreerimisega tegeleb inimene, kes on palgatud jõudluskontrolli organisatsiooni poolt. Eesti näite puhul peaks A-kontrolli korral jõudlusandmete kogujad olema Jõudluskontrolli Keskuse palgal.

Meetod B - Jõudluskontrolli andmete registreerimisega tegeleb loomapidaja või tema poolt palgatud inimene (jõudlusandmete koguja). Eestis ongi kasutusel B-meetod.

Meetod C - Jõudluskontrolli andmete registreerimisega tegelev isik ei ole nii konkreetsetl määratletud ning jõudluskontrolli andmete registreerimisega tegeleb vastavalt olukorrale loomapidaja või jõudlusandmete koguja või jõudluskontrolli organisatsiooni ametlik esindaja. Lühidalt öeldes on see meetodite A ja B kombinatsioon.

Number A, B või C järel näitab jõudluskontrolli teostamise intervalli nädalates. Näiteks Eestis oleme kasutanud meetodit B4, kus number 4 näitab 4-nädalast intervalli. Rahvusvaheliselt on levinud ka 6- ja 8-nädalased intervallid.

Kasutusel on ka meetod, kus kontroll-lüpsid tehakse ühel korral õhtusel ja teisel korral hommikul ajal. Sellist meetodit tähistatakse tähega "T". Eestis on see tuntud vahelduvlõpsi meetodina. Meetodit, kus kontroll-lüps tehakse kõikidel kordadel kas ainult õhtusel või ainult hommikul ajal, tähistatakse tähega "C".

Selliste lühenditega kombineerides seletataksegi erinevad kasutuses olevad meetodid.

Eestis kasutatavaid meetodeid tähistatakse järgmiselt:

B4 – tavameetod, kus kontroll-lõpsi teostab loomapidaja või jõudlusandmete koguja ning kontroll-lõpsid toimuvad 4-nädalase intervalliga.

BT4 – vahelduv-meetod, kus kontroll-lõpsi teostab loomapidaja või jõudlusandmete koguja ning kontroll-lõpsi teostatakse 4-nädalase intervalliga sellisel, et ühel kuul tehakse kontroll-lõps õhtusel ja järgneval kuul hommikul lõpsil.

Eraldi tähistatakse vajadusel veel lõpsikordade arv päevas:

Lõpsikordade arv päevas	Sümbol
Lõpsimine üks kord päevas	1 x
Kolm lõpsikorda	3 x
Neli lõpsikorda	4 x
Pidev lõps (näiteks lõpsirobot)	R x
Regulaarne lõps, mis ei toimu iga päev samal ajal (nt 10 lõpsikorda nädalas); esitatakse lõpsikordade arvuna päevas	näiteks 1,4 x
Loomad, keda nii lõpstakse kui kasutatakse ammlehmadena	S x

Eestis on siiani levinud kahe- ja kolmekordsed lõpsid ning lisandunud on ka lõpsirobotiga "pidev lõps".

Oluline on ka fakt, et kõikide meetodite täpsust võrreldakse referentsmeetodi – A4 tulemustega. Viimane on eriti oluline uute meetodite juurutamisel.

Milliseid meetodeid kasutavad mõned tuntumad riigid? ICARi andmetel (<http://www.waap.it/enquiry/>) on kasutatavad meetodid järgmised: Soomes B4 ja C4; Rootsis B4; Norras B; Taanis B (varasematel aastatel on kasutuses olnud ka A4); Leedus A4 ja AT4; Poolas A4, AT4 ja A8; Prantsusmaal A4, A6, A5, A7 ja AT; Hollandis A3, A4 ja A6 ning USA-s A4, AT ja B. Kõikidel

riikidel on kasutatavad meetodid kujunenud vastavalt kohalikele võimalustele ning traditsioonidele. Euroopas eristuvad Põhjamaad B-meetodiga Kesk- ja Lõuna-Euroopa riikidest, kus kasutatakse rohkem A-meetodit.

Kaivo Ilves

Direktor

Kuidas vähendada kõrvamärkide kadumist

Kõrvamärkide kadumist ja purunemist mõjutavad kõrvamärkide ja märgistamise kvaliteet ning farmis valitsev olukord. Kuna Eestis kasutatakse alates 2000. aastast firma Allflex kõrvamärke, on kõikides karjades kasutusel ühesuguse kvaliteediga kõrvamärgid. Kõrvamärkide kao protsent on karjades aga väga erinev.

Viimase aasta jooksul on Eestis 100 veise kohta asendatud keskmiselt 7 kõrvamärki. Siiski on ka karju, kus see number on 35–40 ning karju, kus on asendatud vaid 1–2 kõrvamärki (vaatluse all olid karjad, kus on rohkem kui 100 lehma ja lehmikut). Seega ei saa kõrvamärkide kadumises süüdistada nende kvaliteeti, vaid põhjust tuleb otsida märgistamise kvaliteedi ja karjas valitsevate tingimuste hulgest.

Märgistamisel on oluline paigaldada kõrvamärk kõrva keskele. Kõrvamärgi paigaldamisel kõrva tipu lähedale või kõrva äärtesse on selle kõrvast rebenemise oht suur. Prantsusmaal läbi viidud uuringu kohaselt on vaid 62% kõrvamärkidest lõõnud kõrva keskele. Suur osa märkidest (18,8%) on lõõnud kõrva ülemisse äärde ning 5,3% märkidest paiknesid kõrva tipus.

Kõrvamärk tuleb paigaldada nii, et suurem, nupuga osa, oleks kõrva seespool. Nii on vähem võimalusi selleks, et kõrvamärk jääks sulu- või söödasõime piirete taha kinni. Valepidi paigaldamine suurendab kõrvamärkide kadu kuni 50%.

Kõrvamärk tuleb paigaldada ühe kiire vajutusega. Teise kõrvamärgi panemine on raskem, kuna loom teab, et talle tehakse haiget ning ta võib hakata rabelema. Seetõttu on vajalik looma pea enne märgistamist korralikult fikseerida.

Kui kõrvamärk on paigaldatud, tuleb märgi mõlemat osa liigutada üksteise suhtes ca 45° võrra, et tagada kõrvamärgi poolte liikuvus. Selleks, et hoida ära põletikku märgistamishaavas, on soovitatav kõrvamärgi teravikuga osa enne kõrva panemist kasta desinfitseerivasse lahusesse või pihustada kõrva pärast märgistamist desinfitseeriva lahusega.

Kindlasti tuleb märgistamisel kasutada õigeid, just konkreetsete märkide paigaldamiseks mõeldud töökorras märgistamistange. Märgistamistangide nõel ei tohi olla kõver ega murdunud, sest vigaste tangidega ei ole võimalik märke lõpuni kinni suruda.

Kui kõrvamärgid on paigaldatud õigesti, kuid märkide kadu on siiski suur, tuleb põhjust otsida loomade pidamistingimustest. Laudas avaldab märkide kõrvas püsimisele suurt mõju lauda sisustuse seisukord, vähemal määral mõjutavad kasutatavad materjalid. Suurem on kõrvamärkide kadu lautades, kus on tihedad sõimevõred ning künade/sõime ja muude piirete servad on katkised. Sõimevõrele tuleks eelistada lihtsaid sõimepiirdeid. Kui laudas kasutatakse kõikvõimalike asjade kinnitamiseks nõõri või traati, võivad kõrvamärgid nendesse takerduda ning tagajärjeks on lõhkine kõrv ning kadunud kõrvamärk.

Karjamaal on suurem kadu sellisel puhul, kui piirdena kasutatakse okastraati. Kõrvamärke kaob vähem, kui karjamaa on piiratud elektritaraga või paralleelsetest lattidest aiaga. Kui karjamaa on võsastunud ning seal on puutüükaid, kände vms, siis on loomadel rohkesti võimalusi kõrvamärgid kaotada.

Tähelepanu tuleb pöörata ka loomade sanitaarsele seisukorrale – kui loomad sügavad ennast mingil põhjusel väga palju, on oht, et sügamise käigus jääb kõrvamärk kuhugi kinni ning rebeneb

kõrvast. Samuti tuleb jälgida seda, et vasikad ei imeks pärast jootmist üksteise kõrvu, sest on olnud palju juhtumeid, kus kõrvamärk on just selle tõttu kaotsi läinud.

Kõrvamärkide asendamine on loomapidajale tülikas, sest võtab aega ning alati ei ole lihtne lüüa asendumärki täiskasvanud veisele. Seetõttu soovitame kriitilise pilguga üle vaadata kohad, kus veised liiguvad, et kõrvaldada kõrvamärkide kaotamise võimalikud põhjused.

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Arengud geneetilises hindamises

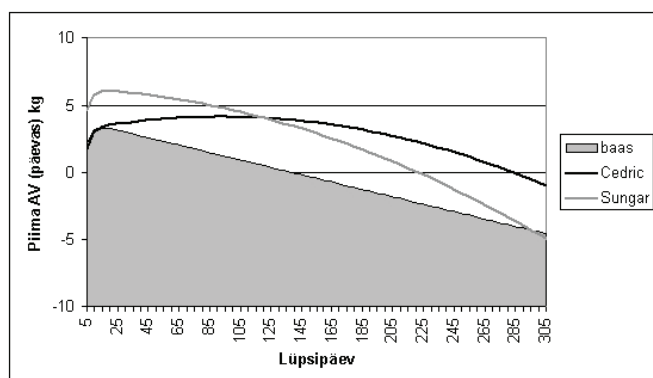
Möödunud 2006. aastal oli lüpsikarja geneetilises hindamises mitu märkimisväärset sündmust.

Kevadisel hindamisel avaldasime esmakordselt pullide paremusjärjestuse üldindeksi alusel ja välimikutunnuste rahvusvahelise hindamise tulemused holsteini tõugude grupis. Kolmandaks oluliseks sündmuseks oli geneetilise hindamissüsteemi uuendamine ja eelkõige uue hindamismudeli juurutamine jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste hindamisel. Septembrikuus toimunud rahvusvahelise testhindamise läbisime edukalt ja 14. novembril avaldatud tulemused on saadud juba uut mudelit kasutades. Järgnev on põgus ülevaade uue mudeli omadustest ja eelistest senisega võrreldes.

Sarnaselt senise mudeliga on uus hindamismudel Saksamaal loodud ja alates 2003. aastast seal ka ametlikult kasutusel. Eelmisega võrreldes vajab uus mudel märkimisväärselt suuremat arvuti võimsust ja hindamise aega. Need omadused olid ka põhiliseks takistuseks mudeli varasemal juurutamisel paljudes maades. Mudelite sisuline erinevus seisneb laktatsioonikõvera kuju hindamises. Senine mudel eeldas looma kõikidel laktatsioonipäevadel konstantset geneetilist efekti ja hindas ühesuguse laktatsioonikõvera kuju tervele loomade gruppidele. Uus mudel hindab laktatsioonikõvera kuju igale loomale eraldi ning see ei pea sarnanema võrdlusloomade laktatsioonikõvera kujuga.

Näiteks mingi pulli piimatoodangu aretusväärtus senise mudeli korral oli kõikide 305 laktatsioonipäeva ühesuguse aretusväärtuse summa ehk $+4 \text{ kg} \times 305 \text{ päeva} = +1220 \text{ kg}$. Uue hindamismudeli järgi on pullidel Cedric ja Sungar enam-vähem samasugune piimatoodangu aretusväärtus, kuid selle kujunemine laktatsiooni jooksul on täiesti erinev (vt Joonis 1). Igapäevases aretustöös saame joonisel esitatud informatsiooni kasutada näiteks paaridevalikul, et vältida tulevaste lehmade kinnijätmisel liiga suurt päevatoodangut.

Joonis 1. Pullide Cedric ja Sungar piimatoodangu aretusväärtuse kujunemine 1. laktatsiooni andmetel

Piimatootmise arenedes on laienenud ka JKK poolt salvestatava informatsiooni maht ja struktuur. Uus hindamismudel võimaldab

geneetilises hindamises kasutada lisandunud informatsiooni senisest usaldusväärsema tulemuse saamiseks. Järgnevas loetelus on esitatud põhilised uue mudeli eelised:

1. Programm arvestab kahe- või kolmekordse lüpsiga.
2. Toimub vahelduva (hommikune/õhtune) lüpsi andmete analüüs ja erinev arvestamine (madalam kaal).
3. Toimub jõudlustunnuste korrigeerimine karjasiseses heterogeense variatsiooni osas (eesmärgiks on üksikute lehmade haigestumisest või ebavõrdsest kohtlemisest vms põhjustatud kontrollpäeva toodangu muutuse mõju vähendamine karja lehmade aretusväärtusele).
4. Võimaldab nii pulli kui ka lehma hindamistulemusi senisest detailsemalt ja ülevaatlikumalt esitada (näiteks lisaks erinevate aretustunnuste laktatsioonikõvera kujule väljastab programm iga pulli tütarde jaotuse lüpsisageduse alusel).
5. Hindamisprogrammi omadustest tulenevalt on aretusväärtused täpsemad ja stabiilsemad, väheneb noorte pullide üle- või alahindamine.
6. Tõugude ühine hindamine, mille eeliseks on suuremad kari*kontrollpäev klassid ja seetõttu stabiilsemad hindamistulemused.

Hindamissüsteemi uuendamise raames tuleb esile tõsta veel kahte muudatust: 1) baaspullide arvu suurendamine; 2) punasekirju holsteini pullidele üldindeksi arvutamine EPK skaalal.

Suhteliste aretusväärtuste erinevuse vähendamiseks järjestikustel hindamisaastatel kasutatakse IV 2006 hindamisest alates suhteliste üldaretusväärtuste arvutamisel baaspullidena senise kolme aastakäigu pullide asemel eesti holsteini tõul viie aastakäigu pulle ja eesti punasel tõul kaheksa aastakäigu pulle.

Punasekirju holsteini pulle on reeglina kasutatud eesti punase karja aretuses. Nende pullide EPK tütarde lineaarne hindamine on läbi viidud eesti punase tõu hindamisreeglite alusel ja sellest tulenevalt on nende pullide välimikutunnuste geneetiline hindamine toimunud eesti punase tõu raames. Jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste aretusväärtused on nendel pullidel aga tõule vastavalt esitatud holsteini tõu baasil. Rangelt arvutamisreegleid järgides nendele pullidele üldindeksit arvutada ei tohiks, sest selleks pole vajalikku kolme komponenti ühe tõu piires. Teades aga, et kahe tõu ühisel hindamisel arvutatakse igale aretustunnusele tõugudevaheline erinevus, saame seda informatsiooni kasutades esitada looma aretusväärtuse mõlema tõu baasil.

Punasekirju holsteini nendele pullidele, kellel on usaldusväärne välimiku aretusväärtus EPK hindamisest, teisendatakse jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste aretusväärtused EPK baasile. Saadud aretusväärtuste alusel arvutatakse jõudluse ja udara tervise üldaretusväärtus ja omakorda nende alusel üldindeks SKAV (suhteline koguaretusväärtus) EPK baasil. Hindamistulemuste tabelite seas on EPK üldindeksi tabel ainuke koht, kus (punase tärniga tähistatud) punasekirju holsteini pullide kõik aretusväärtused on eesti punase tõu baasil.

Mart Uba

Biomeetria sektori juhataja

Tähelepanu!

Selleks, et piimaproovide analüüsimine sujuks tõrgeteta, tuleb proovikastid täita proovipudelitega nii, et täis proovipudelite vahele ei jääks tühikuid või tühje pudeleid.

Igas piimaproovikastis peab olema laudaleht või piimaproovide saateleht (vt JKK koduleht → Piimaveised → Vormid → Piimaproovide saateleht). Saatelehe täitmine on kindlasti vajalik sündmuste ja kontroll-lüpside elektroonilise edastamise korral.

Tutvumas Soome jõudluskontrolliga

Möödunud aasta oktoobris külastas Jõudluskontrolli Keskuse (edaspidi JKK) 15-liikmeline grupp Soome Vabariiki. Kahepäevase reisi eesmärgiks oli tutvuda Soome aretus- ja jõudluskontrolli süsteemiga, keskendudes peamiselt piimaveiste jõudluskontrollile. Lootsime üht-teist õppida ja mõne hea idee ka Eestisse kaasa tuua. Reisisihi valikul olid määrava tähtsusega 3 asjaolu:

1. Soome jõudluskontrolli süsteemi hea tase, mida on rahvusvaheliselt tunnustatud 2006. aasta ICARi kongressi korraldusõiguse andmisega.

2. Meie vastuvõtja, Soome piimaveiste jõudluskontrolli eest vastutav, ProAgrias töötav Juho Kyntäjä on töötanud ka Eestis, mistõttu tunneb ta meie olukorda ja räägib päris hästi eesti keelt. Tagantjärele tarkusena võin väita, et reisi planeerides alahindasin seda asjaolu.

3. JKK ei ole Soomes “õpipoiss”, sest soomlased võtsid oma praegu kasutusel oleva andmebaasimudeli üle just JKKlt. Seega on nad teadlikud meie tasemest, mis on oluline eelkõige seetõttu, et kohtumisel ei räägita näiteks loomade märgistamise vajalikkusest jõudluskontrolli läbi- viimisel.

Millised aga on Soome ja Eesti jõudluskontrolli süsteemide peamised erinevused?

Erinevus on juba organisatsioonilises ülesehituses. Kui Eestis tegeleb JKK jõudluskontrolli tsükliga algusest lõpuni, siis Soomes on see erinevate loomapidajatele kuuluvate organisatsioonide vahel jaotatud. Näiteks:

- piimaproovide kokkuvedu ja piimaproovide analüüsimeetodite teostab Valio piimatööstus;

- kogu andmetöötlus ja infotehnoloogiline arendus (programmeerimine) toimub andmetöötluskeskuses Maatalouden Laskentakeskus;

- jõudluskontrolli ideoloogiline arendamine ja keskne juhtimine toimub ProAgria keskuses, kus aretusorganisatsiooniga FABA tihedat koostööd tehakse;

- piirkondlik jõudluskontrolli korraldamine koos erinevate nõustamisvaldkondadega toimub ProAgria piirkondlikes kontorites.

Andmetöötlus, aretustöö ja jõudluskontroll toimub küll erinevates organisatsioonides, kuid tegemist on ühe organisatsiooni tütarfirmadega.

Loomapidajale on üheks suuremaks ja ka olulisemaks erinevuseks see, et Soomes on kõik loomakasvatusega seotud andmed ühes andmebaasis (jõudluskontroll, veterinaaria, loomade registri andmed ja ka piimakvoodi täitmine), seega on sealsele loomapidajale võõras andmete topeltesitamine või Eestis toimuv järelkontroll-lüps. Viimast just seetõttu, et jõudluskontrolli andmeid võrreldakse jooksvalt kvoodiandmetega. Järelkontroll-lüps tehakse ainult üksikutel juhtudel kõrgetoodangulistest karjadest.

Soome süsteemi tugevus on kindlasti jõudluskontrolli (loe: karjakontrolli) süsteemi laiaulatuslikkus, mis hõlmab kogu majapidamist toodangutest majandusliku tasuvuseni.

Toimunud reis andis meile kinnitust Soome väga heast tasemest, mille eelduseks on eelpool mainitud ühine andmebaas ja hea nõuandesüsteem. Õnneks ei ole ka Eestil põhjust häbenemiseks, sest meil on jõudluskontrolli süsteem küll väikese mahulisem, kuid andmete kvaliteedi osas oleme loodetavasti paremadki ehk oskar-lutsulikult: “kui kogu rehkendust ei jõua teha, siis tee pool, aga tee hästi!”.

Kaivo Ilves
Direktor

Tööjuubelid

01.01.2007 Ly Kogermann – 15

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk		gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

NB! Alates jaanuarist asub Harjumaa kontor uuel aadressil: Tuleviku 3, Laagri, Harju maakond.

Hea klient!

Kui palju võis olla 2004. aasta aprillis neid inimesi, kes hoides käes JKK Sõnumeid, pidasid seda naljaks? Sellele küsimusele ei oska keegi täpselt vastata, aga kolme aasta jooksul ilmunud 12 numbrit tõestavad, et nali see kindlasti ei olnud.

Nalja tegemise asemel oli meie eesmärgiks tutvustada teile lähemalt Jõudluskontrolli Keskuses toimuvat, juhtida tähelepanu uuendustele ja olulistele asjadele, selgitada jõudluskontrolliga seotud teemasid ja vahelduseks ka muhedat nalja teieni tuua. Aasta alguses toimunud küsitlus näitas, et üldiselt on meil see õnnestunud, kuid kohati on teie ootused suuremad. Kindlasti üritame teie soovidega arvestada ja tulevikus teid huvitavatel teemadel JKK Sõnumites või infolehtedes kirjutada.

Hoides käes jälle aprilli numbrit, mis maagilist 13ndat numbrit kannab, siis loodetavasti ei võta seda keegi halva naljana. Tõsiselt teemasid tuleb kindlasti tõsiselt võtta ja tagasivaadet 2006. aastasse võib uskuda. Kuid traditsiooniliselt on aprilli numbrisse ka väike nali peidetud, mis vaheldust pakkuma peaks.

Soovin kõigile rõõmsat naljakuud!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**2006. aasta parimad veisekasvatajad**

Maaelu Edendamise Sihtasutus (MES) valib parimat piima- ja lihaveisekasvatajat koostöös Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu, Veterinaar- ja Toiduameti, Jõudluskontrolli Keskuse, Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi, Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu, Eestimaa Talupidajate Keskliidu ja Põllumajandusministeeriumiga. Kui varem

valiti parimaid piimakarjakasvatajaid kahes grupis, siis sellest aastast valitakse parim piimakarjakasvataja ja parim lihaveisekarjakasvataja.

2006. aasta parimaks piimakarjakasvatajaks tunnistati **Ahto Vili (Torma Põllumajandusosaühing)** Jõgevamaalt ja parimaks lihaveisekarjakasvatajaks **Leino Vessart (OÜ Karitsu Rantšo)** Raplamaalt.

2006. aasta jõudluskontrollist

1. jaanuaril 2007 oli jõudluskontrollis 99 596 lehma, mis moodustab 91,5% Eesti lehmadest. Jõudluskontrollialuseid piimakarju oli 1475. Keskmise lehmade arv karjas oli 67,5 lehma.

2006. aasta oli tulemuslik. Aastalehma kohta saadi 6862 kg piima. Maakondadest oli parim Põlvamaa 7715 kg-ga. Kahes karjas saavutati aastalehma toodanguks üle 11 000 kg piima: Lea Puuri Õunapuu talu lehmad lüpsid 11 907 kg ning OÜ Põlva Agro lehmad 11 145 kg piima. Suurima laktatsiooni piimatoodangu lüpsis EHF lehmadest Haavi – 16 794 kg, EPK lehmadest Loodi – 13 593 kg (mõlemad OÜ Põlva Agro), EK lehmadest OÜ Sarapiku Piim lehm Põnna – 9395 kg. Avo Kruusla lehm Õuni püstitas eesti punast tõugu lehmade eluajatoodangu rekordi – 96 539 kg.

2006. aastal pöörati JKKs suurt tähelepanu elektroonilise teenuse arendamisele. Loomapidajate seas said kiiresti populaarseks kontroll-lüpsi tulemuste edastamine Vissukese kaudu ja subkliinilise ketoosi võimalikku esinemist näitav analüüs.

Sigade jõudluskontrollis oli 1. jaanuari 2007. a seisuga 43 karja ja 17 380 siga. Viljakamad emised olid Ermo Sepa talus, kus elusalt sündis 11,9 põrsast pesakonnas. Kõige rohkem põrsaid pesakonnas võõrutati OÜ Pihlaka Farmis – 11,5. Sama farm oli ka emiste kasutamise efektiivsusest parim – karja keskmine toodanguindeks oli kõrgeim (25,5). Parimad emised viljakuse suhtelise aretusväärtuse järgi olid AS Ruixi Mõisas – 105,7, jõudluse suhtelise aretusväärtuse järgi OÜ Estpig Tännassilma farmis – 117,2.

Sigade jõudluskontrollis oli pööratud suunatud andmete kvaliteedile. Loodi sigade põlvnemisandmete elektroonilise edastamise võimalus loomade müümisel ühest karjast teise. Rakendatud on andmete õigsuse kontroll kolmel tasandil – andmete sisestamisel Possusse, andmete kandmisel andmebaasi ja andmebaasis andmete vahel tekkivate seoste alusel. JKK ja ETSAÜ ühistööna valmis seemendusjaama kultide info dünaamiline avaldamine JKK andmebaasist aretusühistu koduleheküljel. Sellised uuendused on vähendanud ebaloogiliste andmete arvu miinimumini.

Uuendused

Esimesena Eestis võttis lüpsirobotid kasutusele AS Pakar Harjumaal 2006. aastal. Jõudluskontrolli toodanguarvutamine vajab robotlülpsil erikäsitlust. Kontrollpäeva (24 tunni) piimatoodangu, piima rasva-, valgu- ja karbamiidisalduse ning somaatiliste rakkude arvu arvutamisel lähtume ICARi (Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee) soovutestest. Kontrollpäeva piimakoguse täpselt hindamiseks vajame vähemalt

14 viimase lüpsi algusaega ja lüpsikogust. Piimakomponentide sisalduse määramiseks on vaja võtta üks piimaproov. Kontrollpäeva piimaalgu- ja karbamiidisaldus ja somaatiliste rakkude arv võetakse võrdseks selle ühe proovi analüüsitulemustega. Rasvaprotsendi hindamiseks kasutame hollandlaste (Peeters, Galesloot) poolt väljatöötatud regressioonvõrrandit. Võrrandi rakendamiseks on vaja teada

piimaproovi rasva- ja valgusisaldust, ajavahemikku kontroll-lüpsi ja sellele eelneva lüpsi vahel ning ajavahemikku kahe kontroll-lüpsile vahetult eelneva lüpsi vahel, piimakogust proovivõtul ja sellele eelneval lüpsil, päevi laktatsiooni algusest, laktatsioonikorda, proovivõtu kellaaega ja kuud.

Vastavalt kokkuleppele ei ole JKK-l õigust regressioonivõrrandit avaldada.

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2006. aastal

1. jaanuaril 2007 oli jõudluskontrollis 99 596 lehma, mis moodustab 91,5% Eesti lehmadest. Lehmade arv on aasta jooksul vähenenud 1689 lehma võrra. Eesti holsteini tõugu lehmi oli karjas 73 629 (73,9%), eesti punast tõugu lehmi 25 206 (25,3%), eesti maatõugu lehmi 561 (0,6%) ning muud tõugu lehmi 200 (0,2%).

Jõudluskontrollialuste piimakarjade arvu vähenemine jätkus ka 2006. aastal. 01.01.2007 oli karjade arv 1475, mis on 561 võrra vähem kui 01.01.2006. Kõige enam vähenes arv Pärnumaal (73 karja), Viljandimaal (69 karja) ning Saaremaal (64 karja).

Keskmine lehmade arv karjas on suurenenud 67,5 lehmanti. Suurimad karjad on Järvamaal keskmiselt 131,7 lehmaga ning Jõgevamaal 104,1 lehmaga karjas ja väikseimad Hiiumaal 17,5 lehmaga ning Võrumaal 33 lehmaga karjas.

2006. aastal suurenes taas lehmade piimatoodang. Toodang lehma kohta tõusis 2005. aastaga võrreldes 353 kg võrra – aastalehma kohta saadi 6862 kg piima. Võrreldes tulemust 1993. aastaga, mil oli viimaste aastakümnete madalaim piimatoodangu tase, on toodang 13 aastaga kahekordistunud (1993. a 3428 kg).

Piimatoodang eesti holsteini tõul oli 7069 kg (+347 kg võrreldes 2005. aastaga) ning eesti punase tõul 6338 kg (+376 kg). Eesti maatõugu lehmade toodang oli 4394 kg, mis on 130 kg vähem kui 2005. aastal. Piimajõudluskontrollis olevad lihavedid ja lihavedide ristandid lüpsid keskmiselt 4008 kg piima aastalehma kohta. Antud number peaks panema loomapidajad mõtlema, kas ikka tasub selliseid lehmi piima tootmiseks pidada.

Maakondadest olid 2006. aastal parimad Põlvamaa, Tartumaa, Lääne-Virumaa, Järvamaa ja Jõgevamaa (vt tabel 1).

Kõige enam suurenes toodang Valgamaal – 602 kg, järgnesid Tartumaa 541 kg ning Võrumaa 538 kg-ga. Hiiumaa lehmade toodang vähenes 2005. aastaga võrreldes 134 kg võrra.

9000 kg või enam piima saadi 2006. aastal kokku 16 karjas. See on kahe võrra rohkem kui 2005. aastal. 8001-9000 kg saadi 78 karjas, mis on 9 karja võrra rohkem kui eelmisel aastal. 7001-8000 kg saadi 190 karjas (+9).

Suurim piimatoodang aastalehma kohta oli karjades, kus oli 901-1200 lehma. Nende nelja karja keskmine piimatoodang oli 8964 kg. Madalaima toodanguga olid karjad, kus oli kuni 10 lehma – 5509 kg.

Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi olid: 3-7 aastalehma – Liivi Harma, Harjumaa (3-8727-4,07-355-3,44-300-656); 8-20 aastalehma – Luule Viisalu, Raplamaa (12-8980-4,46-

400-3,50-314-714); 21-50 aastalehma – Lea Puur, Viljandimaa (33-11 907-3,97-473-3,35-399-872); 51-100 aastalehma – Sirje Kornel, Lääne-Virumaa (65-9457-3,87-366-3,40-322-688); üle 100 aastalehma – OÜ Põlva Agro, Põlvamaa (1134-11 145-3,79-422-3,34-372-794).

16 000 kg piiri ületas 2006. aastal viis lehma, kes kõik lüpsavad OÜ Põlva Agro karjas. Suurima piimatoodangu saavutas eesti holsteini tõugu lehm Haavi, kelle teise laktatsiooni toodang oli 16 794 kg. Eesti punast tõugu lehmadest lüpsis laktatsiooni jooksul kõige enam OÜ Põlva Agro lehm Loodi (4. laktatsioon, 13 593 kg), eesti maatõugu lehmadest OÜ Sarapiku Piim lehm Põnna (4. laktatsioon, 9395 kg).

2006. aastal saavutati uus suurima eluajatoodangu rekord eesti punast tõugu lehmade seas. Avo Kruusla lehm Öuni on eluaja jooksul lüpsnud 96 539 kg piima. Siiani oli 93 787 kg-ga edetabeli tipus lehm Noorik, kes läks karjast välja juba 31. jaanuaril 1980. aastal. Eesti holsteini tõugu lehmadest, kes 2006. aastal karjas olid, on kõige enam piima eluajal tootnud AS Adavere Agro lehm Siili – 91 852 kg, eesti maatõugu lehmadest Ants Loit'i lehm Belinda 49 441 kg.

Esimese poegimise vanus on aastate jooksul paranenud. Kui 2001. aastal oli see näitaja 30,5 kuud, siis 2006. aastal juba 28,9 kuud. Põlvamaal ja Tartumaal poegivad lehmad esimest korda keskmiselt 27,5 kuu vanuselt, Läänemaal 31 kuu vanuselt.

Kinnisperioodi pikkus oli keskmiselt 75 päeva. See näitaja on viimaste aastate jooksul püsinud sarnasena, kõikides 1-2 päeva võrra. Uuslõpsiperiood on pikenenud 141 päevani. Võrreldes 2005. aastaga muutus uuslõpsiperiood 4 päeva pikemaks.

Seoses uuslõpsiperioodi pikenedamisega on ka poegimisvahemik pikenenud. 2006. aastal oli see 421 päeva, 2005. aastal 416 päeva. Võrreldes 2001. aastaga on poegimisvahemik koguni 2 nädalat pikem. Kõige pikem oli poegimisvahemik eesti holsteini tõugu lehmadel – 426 päeva. Eesti punast tõugu lehmade poegimisvahemik oli 407 päeva, eesti maatõugu lehmadel 405 päeva ning muud tõugu lehmadel 391 päeva.

2006. aastal sündis jõudluskontrollialustes karjades 94 321 vasikat, mis on 1363 vasikat rohkem kui 2005. aastal. Surnultsündide osakaal on veidi vähenenud. 2006. aastal lõppes 7,1% poegimistest surnultsünniga, mis on 0,2% võrra vähem kui 2005. aastal. Esmaspoegimistest lõppes surnultsünniga 10,2%, mis on 0,4% vähem kui 2005. aastal.

Karjast läks välja 29 767 lehma. Peamisteks väljamineku põhjusteks olid udarahaigused (24,7%), järgnesid ahtrus (22,0%) ning jäsemete haigused (13,3%).

Udara tervise ja piima kvaliteediga on aastate jooksul palju tööd tehtud, kuid siiski ei vähene keskmine somaatiliste rakkude arv piimas (SRA) Eestis tervikuna. 2004. aastal oli SRA 386 000, 2005. aastal 385 000 ja 2006. aastal koguni 397 000. Maakondadest on suurim probleem somaatiliste rakkudega Ida-Virumaal (463 000), Viljandimaal (447 000) ning Harjumaa (424 000). Kõige parem on olukord Saaremaal (320 000), Valgamaal (352 000) ning Läänemaal (355 000).

Kvaliteetseim piim oli üle 9000 kg lüpsnud karjadel – SRA 301 000. Vähem kui 5000 kg piima lüpsnud karjade keskmine SRA ületas 400 000 piiri ning alla 3000 kg piimatoodanguga karjades oli SRA 690 000.

Parimad karjad SRA järgi olid 3-10 aastalehmaga karjadest Viive Jaani Läänemaalt (4 lehma, SRA 43 000), Viive Ling Saaremaalt (6 lehma, SRA 44 000) ja Harri Kommel Saaremaalt (8 lehma, SRA 50 000); 11-100 aastalehmaga karjadest Silva

Tabel 1. Lehmade piimatoodang maakondades

Jrk nr	Maakond	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva %	Valku %	R + V kg
1.	Põlva	6116	7715	4,14	3,35	578
2.	Tartu	6198	7521	4,19	3,39	570
3.	Lääne-Viru	12 004	7256	4,07	3,36	539
4.	Järva	16 210	7210	4,14	3,34	540
5.	Jõgeva	10 417	7182	4,24	3,41	549
6.	Võru	3307	6888	4,28	3,32	523
7.	Ida-Viru	2249	6631	4,06	3,39	494
8.	Rapla	6577	6612	4,05	3,29	485
9.	Pärnu	11 042	6588	4,20	3,33	496
10.	Valga	3134	6542	4,19	3,40	496
11.	Harju	5379	6369	4,21	3,28	477
12.	Viljandi	7371	6070	4,27	3,38	464
13.	Saare	5525	6067	4,26	3,39	464
14.	Lääne	2729	5855	4,28	3,28	443
15.	Hiiumaa	690	5062	4,24	3,26	379

Maidre Pärnumaalt (karjas 16 lehma, SRA 95 000), Heli Suurna Raplamaalt (21 lehma, SRA 101 000) ja Rein Reigo Raplamaalt (11 lehma, SRA 104 000) ning üle 100 aastalehmaga karjadest Aardla Piimaühistu Tartumaalt (133 lehma, SRA 162 000), Aivar Alviste Tartumaalt (121 lehma, SRA 180 000) ja AS Merix Kinnisvara Jõgevamaalt (174 lehma, SRA 196 000).

Loodame, et saame ka järgmisel aastal kirjutada headest tulemustest. Soovime kõigile piimatootjatele jõudu ja edu!

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Jõudluskontrolli tulemustest ICARi liikmesriikides

JKK Sõnumite lugejate seas läbi viidud küsitlusest selgus, et lugejaid huvitab ka see, mis toimub teistes riikides ja millisel tasemel on Eesti teiste riikidega võrreldes. ICAR (Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee) kogub oma liikmesriikidelt andmeid jõudluskontrolli olukorra ning tulemuste kohta. Tulemusi saab iga huviline vaadata aadressil www.icar.org. Kahjuks ei ole paljude riikide 2006. aasta näitajad veel registreeritud. Toome siin ära praeguseks ICARi kodulehel avaldatud andmed.

Riik	Lehmi jõudlus-kontrollis 01.01.06	Lehmi jõudlus-kontrollis %	Karjade arv 01.01.06	Keskmine karja suurus	Piimatoodang aastalehma kohta	
					2005	2006
Rootsi	331 069	85,0	6212	51,3	9040	9108
Taani	506 084	93,0	4708	108,0	8660	8778
Šotimaa	102 344		662	154,0	8416	8614
Põhja-lirimaa	94 918		799	118,0		7922
Tšehhi	407 348	96,3	2642	154,0	7032	7155
Eesti	101 285	89,8	2036	49,7	6509	6862
Austria	379 400	71,9	25 264	15,0	6507	6627
Austraalia	910 388	46,0	4746	192,0	6476	6626
Slovakkia	157 462	70,6	741	212,5	5927	6267
Läti	117 929	58,2	10 671	11,1	5084	5296

Andmete elektrooniline sisestamine!

Alates 2006. a novembrikuust saavad loomaomanikud esitada läbiviidud kontroll-lüpsi andmeid JKKle elektrooniliselt programmi Vissuke kaudu. Kuust kuusse on andmete sellisel viisil esitamine kasvanud. Kui 2006. a novembris esitati viie omaniku 625 lehma andmed, siis 2007. a veebruaris juba 23 omaniku 3835 lehma andmed. JKK on omalt poolt kontroll-lüpsi andmete edastamise võimalust pidevalt täiustanud, et seda kasutajale mugavamaks teha. Siinkohal juhime tähelepanu mõnede asjaoludele ja soovitudele lüpsiandmete edastamisel.

- Piimakogus tuleb alati esitada 0,1 kg täpsusega.
- Kui kasutatakse lehmade jagunemist farmide-gruppide vahel, tuleb jälgida, et iga lehm (eriti esmaspoeginu) saaks kuuluma mingisse farmi või gruppi.
- Kui andmete sisestamisel kasutatakse ekraanile kuvatavat nimekirja, siis pole vaja midagi märkida nendele lehmadele, kelle piima pole ja proovi ei võetud (kinnislehmad, värskeltpoeginud). Haige tunnus märgitakse vaid neile, kellelt ei saanud proovipäeval haiguse tõttu proovi võtta.
- Omanikud, kes teevad vahelduvat kontroll-lüpsi, peavad ise jälgima, et proovivõtmine kuust kuusse toimuks vaheldumisi kord õhtul, kord hommikul. Kellaaegade märkimisel tuleks jälgida, et need oleks reaalsed, näiteks kell 17.00 ei ole kindlasti hommikune aeg.
- Kui kontroll-lüps teostatakse ühel päeval, aga andmeid sisestatakse sel ja mitmel järgneval päeval, tuleb olla tähelepanelik, et vastavas lahtris oleks kontroll-lüpsi teostamise kuupäev, mitte sisestamise kuupäev.
- Sisestatud kontroll-lüpsi andmed säilivad esialgu sisestaja enda arvutis (nn märkmikus). JKKsse on nad soovitatav saata ühekorraga, sest jupikaupa saatmisel kipub ära ununema, mis on juba saadetud ja mis mitte.
- Pärast JKKsse andmete ärasaatmist omanik neid enam ise parandada ei saa.

Inno Maasikas

Jõudluskontrolli andme-töötlusosakonna juhataja

Tähelepanu!

Jõudluskontrolli proovide võtmine peab toimuma “Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodika” järgi.

Laboratooriumisse saadetak jõudluskontrolli piimaproov peab olema värske, visuaalselt puhas ja koguseliselt küllaldane (40 ml, piimanivoo pudelile märgitud kahe kriipsu vahel), et oleks võimalik kvaliteetselt määrata piima kvaliteedinäitajad.

Kui piima on normist **vähem**, siis:

1) ei ole õige konservaine konsentratsioon piimaproovis (üks tablett on mõeldud 40 ml piimale) ja proovipudeli põhja võib moodustuda jogurtitaoline piimamass;

2) vajadusel (näiteks analüsaatori rikke korral) ei ole võimalik teha kordusanalüüsi.

Kui piima on normist **rohkem**, siis:

1) on raskendatud piimaproovi täiendav mehaaniline segamine operaatori poolt;

2) piimarasv jääb korgi külge ning tulemus ei väljenda piima tegelikku rasvasisaldust ja somaatiliste rakkude arvu.

Kui piimaproov on **must** (visuaalselt nähtavad mustuseosakesed) või **hapu**, siis:

1) analüüsitulemused ei väljenda piima tegelikke kvaliteedinäitajaid;

2) ummistub analüsaatori pipett ja halvemal juhul ka kogu voolusüsteem, mis toob kaasa vajaduse katkestada analüüsimine. Operaator peab täiendavalt pesema analüsaatori piima läbivoolusüsteemi, halvemal juhul selle lahti võtma, puhastama või vahetama piimavoolikud. Seejärel tuleb uuesti kontrollida analüsaatori korrasolekut kontrollpiimaga ja alles seejärel saab jätkata piimaproovide analüüsist.

Piimaproove ei utiliseerita enne kui piimaproovide kasti kõik proovid on analüüsitud ja analüsaatori töö õigsust on kontrollitud kontrollpiimaga. Harvad ei ole juhud, kui mittekvaliteetse piimaproovi tõttu tuleb uuesti analüüsida kogu kasti proovid (maksimaalselt 80 piimaproovi).

Seejärel võib üks must või hapu piimaproov seisata analüsaatori töö määramata ajaks.

Arvestades eeltoodut võib öelda, et piimaproovide õigeaegsel ja kvaliteetsel analüüsimisel on väga tähtis eeskirjade järgi proovide võtmine ja puhtad piimaproovid.

Eduard Punga

Analüüsides osakonna peatehnoloog

JKK uus teenus

Vastu tulles mitmete meie meesklientide soovidele alustab JKK selle aasta aprillist meeste jõudmisandmete kogumist. Projekti eesmärgiks on koostada andmebaas neist eesti meestest, kes jõuavad. Andmebaasi R-ossa kantakse nende meeste andmed, kes ei jõua või lihtsalt ei taha.

Eelmise aasta teises pooles läbi viidud pilootprojekti kontrollmõõtmiste tulemused näitasid, et meeste jõudmine sõltub põhiliselt tõust, vanusest, motivatsioonivormist ja tahtejõust. Et pisut illustreerida pilootprojekti tulemusi, toon siinkohal ära väljavõtte 01.01.2006 katseprotokollist:

1. Ants Tartumaalt jõudis tööle alles kell 9.15.
2. Ülo Pärnust jõuaks ära süüa 7 sardelli, oleks vaid õlut.
3. Mart Harjumaalt enam ei jõua.
4. Otto Valgast jõudis põgeneda.
5. Villu Jõgevamaalt jõuaks küll, aga ta ei viitsi.

Meie uue teenusega tutvuda ja oma jõudmisandmeid sisestada saate aadressil www.jkkeskus.ee/joudevmees/. Kõik jõudmisandmete kogujad peavad omama vastavat tunnistust, mille väljastavad JKK spetsialistid siis, kui jõuavad.

Meeldivat koostööd soovides,
Jõu-An Ikka
Projektijuht

JKK Sõnumite küsitlus

Jaanuarikuu JKK Sõnumite vahelt leitud küsitluse täitis ja tagastas JKKle 245 inimest. Saime küsitlusest palju asjalikke ja huvitavaid ettepanekuid ning teemasid, mida üritame edaspidi JKK Sõnumite ja infolehtede väljaandmisel kajastada. **Aitäh kõigile küsitluse täitjatele!**

Õnn naeratas JKK saunalina loosimisel **Krista Karask**’ile Ida-Virumaalt. **Palju õnne!**

JKK 2006. aasta arvudes

- JKK andmebaasis oli 31.12.2006 seisuga 141 906 sea, 2 461 168 veise ja 593 kitse andmed.
- 2006. aastal sisestati JKKs 1 233 565 piimaveiste sündmust. Loomapidajad sisestasid elektrooniliselt 161 851 piimaveiste sündmust.
- Possu kaudu sisestati sigade andmebaasi 180 231 põlvnemise ja toodangu kirjet.
- Lihaveiste andmebaasi sisestati 10 227 sündmust.
- 31.12.2006 seisuga oli programmi Vissuke kasutajaid 431, Possu kasutajaid 45 ja Liisu kasutajaid 23.
- Sigade jõudluskontrolli alustas kolm ja lõpetas neli farmi. Piimaveiste jõudluskontrolli alustati 14 ja lõpetati 576 korral. Lihaveiste jõudluskontrolli alustati 40 ja lõpetati 102 korral.
- Klientidele korraldati üks seminar ja 16 infopäeva.
- Anti välja 371 veiste ja 43 sigade jõudlusandmete koguja tunnistust.
- Viidi läbi 33 seafarmi külastust, 565 piimakarja külastust ning teostati 165 järelkontroll-lüpsi (millest 114 olid esmakordsed ning 51 teistkordsed).
- JKK laboris analüüsiti 1,64 miljonit piimaproovi, mis on 136 666 proovi kuus. Liitritesse ümberarvutatuna teeb see 5500 liitrit piima kuus.
- JKK piimaproovide kogumise auto läbib iga kuu 315 piimaproovi kogumise punkti. Piimaringide pikkus kokku on 10 720 kilomeetrit. 2006. aastal läbiti piimaproovide kogumisel ca 129 000 kilomeetrit, mis oleks ligikaudu 3,2 tiiru ümber maakera.
- Piimaproovide laborisse jõudmisest kuni vastuste postitamiseni kulub keskmiselt kaks päeva.
- Müüdi 105 398 veiste, 29 434 lammaste, 10 751 sigade ja 783 kitsede kõrvamarki ning 16 599 veiste, 1040 lammaste ja 21 kitsede asenduskõrvamarki.

Tööjuubelid

10. tööjuubel

01.06.2007 Malle Unt – zootehnik
Pärnumaal

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjuma	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Oleme Jõudluskontrolli Keskuses viimastel aastatel töötanud andmete usaldusväärsuse tõstmise nimel ja andmete täpsust kõikjal rõhutanud. Aasta tagasi saadud ICARi eritempli kasutamiseõigus oli Jõudluskontrolli Keskusele ühe olulise eesmärgi täitumine. Kui teenuse täpsus on saavutatud, siis järgmine samm on Jõudluskontrolli Keskuse jaoks töö teenuse kättesaadavuse nimel. Oluline aspekt on teenuse mugavus kliendile, tegemata järeleandmisi andmete usaldusväärsuses. Oleme arendanud jõudluskontrolli süsteemi lambakasvatatajatele (Pässu), lihavesisekasvatatajale (Liisu) ning uuendanud sigade jõudluskontrolli andmekogumissüsteemi Possu näol. Õnneks on ka piimaveisekasvatatajatele mõeldud Vissuke pidevalt arenenud, kuid piimaveiste jõudluskontrolli süsteem tervikuna on mõnda aega olnud muutusteta.

Tänaseks on selged eesmärgid, mille suunas piimaveiste jõudluskontrolli teenust soovime arendada. Klientidele huvipakkuvamad on ehk jõudluskontrolli lihtsustamine ja elektrooniline andmevahetus. Kahjuks ei oska me keegi Jõudluskontrolli Keskusest täna lubada, millised uuendused või muutused on järgmiseks aastaks ellu viidud.

Kindel on aga see, et juba käesolevast kuust katsetame oma võimekust kiirendada teenust tasemeni „täna kogutud proovide vastused väljastame järgmisel päeval“. Loomulikult suudame sellist teeninduse taset pakkuda ainult siis, kui meile tulevad korrektselt täidetud paberid!

Loodan väga, et järgmiseks aastaks suudame lahendada aastaid probleemiks olnud andmevahetuse PRIAga, mille tulemusena kaoks ära andmete topeltesitamise vajadus.

Kuid ka siin kehtib vanasõna „tibusid loetakse sügisel“ ja eks meiegi oleme sügisel targemad.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Eesti piimatoodangu rekord**

Põlva Agro Osühingu lehm Võrgu ületas maikuus senise piimatoodangu rekordi koguni 741 kg võrra. Lehm Võrgu kolmanda laktatsiooni toodang oli 17 535 kg (22.06.06-3-17535-2.6-456-2.73-479-935), mis on Eesti lehmade seas läbi aegade suurim laktatsiooni piimatoodang. Võrgu isa on pull Etazon Lambro-Et, kes on kuulus oma tütarde kõrge piimatoodangu poolest.

Eelmine rekord kuulus Põlva Agro OÜ lehm Haavile, kelle teise laktatsiooni toodang oli 16 794 kg (15.01.06-2-16794-2.58-434-3.26-548-981).

JKK koostatud tabelis “Teadaolevad rekordlehmad läbi aegade” kuuluvad 16 esimest kohta Põlva Agro OÜ lehmadele.

Veiste andmebaasi saab laadida looma foto

Foto laadimine eeldab sisselogimist ID-kaardiga. Foto lisamiseks otsite veiste andmekogus vastava looma ja kui sellel loomale ei ole varem pilti esitanud, siis avaneb tabeli allosas link Lisa pilt. Pildi ülesripitaja saab oma pilte asendada ja kustutada oma pildi vaatamisel põlvnemisandmetes või veiste andmekogus vajutades .

Tagamaks piltide õigsust on fotode riputamine võimalik ID-kaardiga sisenedes ning teiste kasutajate pilte ei saa muuta ega kustutada.

Fotode avaldamise eesmärk on kiire ülevaate saamine lehma või pulli välimikust.

Uued analüsaatorid

JKK ostis Taani firmalt Foss Analytical A/S piimas üldbakterite arvu määramiseks analüsaatorid BactoScan FC 100 ja BactoScan FC 50. Analüsaatorid toolikusega vastavalt 100 ja 50 proovi/tunnis, töötavad läbivoolu tsütomeetria põhimõttel. Praegu toimub analüsaatorite paigaldamine ja kalibreerimine.

Seadmete vahetamise tingis asjaolu, et samast firmast 1999. a ostetud eelmise põlvkonna analüsaatoritele ei toodeta enam tagavaraosaid ja proovide analüüsimiseks vajalikke kemikaale.

Elektroonilised kõrvamärgid nüüd ka Eestis

Jõudluskontrolli Keskus tellis maikuus esimesed elektroonilised kõrvamärgid. Tellitud kõrvamärkide näol on tegemist katsepartiiga. Elektrooniliste kõrvamärkide (edaspidi EID) kasutamist igapäevatöös katsetatakse AS Tartu Agro Vorbuse farmis koostöös DeLaval ASiga.

EID märk sarnaneb väliselt pörsaste märgistamisega kasutatavale nn nõobile. Kõrvamärgis on andmekandja, millesse on salvestatud looma registrinumber. Lisaks salvestatud infole on looma registrinumber kõrvamärgile ka trükitud. Seega on looma võimalik identifitseerida nii spetsiaalset lugejat kasutades kui visuaalselt.

Elektroonilistel kõrvamärkidel on mitmeid eeliseid. Pärast sündi pannakse loomale paremasse kõrva tavapärane kõrvamärk ning vasakusse kõrva andmekandjat sisaldav kõrvamärk (EID). Märgistamiseks sobivad praegu kasutusel olevad aplikaatortangid.

Kui farmi tehnoloogia toetab EID lugemist, ei ole edaspidi noorloomadele ja lehmadele enam eraldi respondereid vaja kasutada. Loom identifitseeritakse EID märgi kaudu ning kaob vajadus kasutada igapäevatöös lisaks inventari- ja/või registrinumbrile ka respondri numbrit.

Maailmas on EID märgid kasutust leidnud loomade identifitseerimisel automaatsõõtjate ja -jootjate puhul, loomade sorteerimisel, loomade kaalumisel, identifitseerimisel lüpsiplatsil nii tavalüpsi kui kontroll-lüpsi käigus ning lihatööstustes.

JKK on teinud Põllumajandusministeeriumile ettepaneku seadusandluse muutmiseks, et Eestis seadustada EID kõrvamärkide kasutamine.

Täidetud laudakaardi tellimine

Alates juulikuust on Jõudluskontrolli Keskusest võimalik tellida põlvnemisandmetega laudakaarte.

Täidetud kaardi hind on 2 krooni, kaartide tellimiseks palume pöörduda klienditeenindajate poole.

Taani jõudluskontrollist

Maikuus käisid JKK töötajad tutvumas Taani piimaveiste jõudluskontrolliga. Taani sai külaskäiguks valitud põhjusel, et jõudluskontrolli tehakse sarnaselt Eestiga B-meetodil ning farmeritele pakutakse kõrgetasemelist jõudluskontrolli teenust.

Taanis on 550 000 lehma ning 5000 karja. Jõudluskontrollis on 96% lehmadest. Piimatoodang lehma kohta oli 2006. aastal 8778 kg, rasvasisaldus 4,31%, valgusisaldus 3,43%.

Farmid on perefarmid, keskmine suurus 110 lehma ja 100 hektarit. Piimakvoot karja kohta on keskmiselt 840 000 kg. Peamine kasvatatav piimatõug on taani holstein (72%), järgnevad džörsi (12%), taani punane (8%) ja punasekirju holstein (1%).

18,6% karjadest on suurusega kuni 50 lehma, 28,2% karjades on 51-100 lehma, 43,7% karjades 101-200 lehma, 6,2% karjades 201-300 lehma, 1,2% karjades 301-400 lehma. 11 karjas on 401-500 lehma ning 10 karjas rohkem kui 500 lehma. Keskmine karja suurus on kümne viimase aasta jooksul kahekordistunud.

Pidamisviisidest on valdav vabapidamine — 550 karjas on lüpsirobot, ca 3500 karjas lüpsiplats ning ca 1000 karjas peetakse lehma lõas.

RYK (*Registrering og YdelsesKontrol*) — asutus, mida külastasime — pakub piimaveiste jõudluskontrolli teenust kogu riigis ning on iseseisev organisatsioon Taani Veisekasvatuse Föderatsiooni omanduses.

RYK ülesanded on:

- ◆ loomade registri pidamine,
- ◆ kõrvamärkide administreerimine,
- ◆ piimajõudluskontroll,
- ◆ vastutab andmete kogumise eest,
- ◆ vastutab andmete kvaliteedi eest.

Jõudluskontrolliorganisatsioonis on tööl kokku 55 täisajaga töötajat, kellest 43 on kontrollassistendid (tehnikud). Tehniku ülesandeks on kontroll-lüpsi seadmete ja piimaproovide transport ja andmevahetuse korraldamine. Lisateenusena pakutakse ka kontroll-lüpsi tegemist (ca 10 kontroll-lüpsi kuus). Tehniku piirkond koosneb keskmiselt 110 karjast ning ta külastab 10 karja päevas (5 karjal võtab kontroll-lüpsi vahendid ja andmed ning 5 karjale viib kontroll-lüpsi vahendid). Kontroll-lüpsi ametlikuks seadmeks on Tru-Testi elektrooniline piimameeter, mis mõõdab piimakoguse ning võtab piimaproovi (erandiks on lüpsirobotiga karjad, kus on kasutusel spetsiaalne proovivõtutehnoloogia ning lüpsiplatsid, kus on kohapealsed piimameetrid), Tru-Testi *DataHandler* ning ribakoodiga piimaproovipudelid. Kontroll-lüpsil identifitseeritakse lehm, *DataHandleri* abil ühendatakse lehm ja piimaproovipudeli ning kontroll-lüpsi info. Kontroll-lüpsi lõppedes kontrollitakse andmed ja parandatakse vead, misjärel saadetakse andmed keskusesse.

Piimaproovid transporditakse laborisse, mis teenindab kogu riiki. Piimalabor on eraettevõtte, mis kuulub Eurofinsile ning jõudluskontrolliorganisatsioonil ja farmeritel osalus selles ettevõttes puudub. Piimaproovist analüüsitakse rasva, valgu, laktoosi ja karbamiidisaldus ning määratakse soomastiliste rakkude arv. Vajadusel kasutatakse jõudluskontrolli piimaproovi ka haigustekitajate kindlakstegemiseks (*Salmonella Dublin* ning paratuberkuloos).

Jõudluskontrolli teenuse eest maksab 100% ulatuses farmer.

Loomade märgistamiseks on kasutusel ka elektroonilised kõrvamärgid, mis võimaldavad looma kiiresti identifitseerida. Lühiajal on Taanis plaan 100% üle minna elektroonilisele identifitseerimisele ja seda eelkõige tapamajade soovil, kellel

võimaldab see oma tööd automatiseerida loomade vastuvõtul.

Loomade andmebaas kuulub Taanis farmerite organisatsioonile ja seda kasutavad erinevad organisatsioonid andmete sisestamiseks ja andmete saamiseks. Kasutusel on personaalarvutiprogrammid, internetipõhised programmid ja PDA(piuharvuti)-programm KvikKoen. Lisaks on võimalik andmeid edastada ka paberil või telefonitsi. Andmete vahetus toimub ka erinevate farmi *management* programmidega. Andmete edastajateks on farmerid, piirkondlikud kontorid, laborid, veterinaarid, seemendusjaamad/seemendajad, piimatööstused, lihatööstused.

Lisaks piimaveiste andmetele sisaldab andmebaas ka taimekasvatuse, seakasvatuse ja ökonoomika andmeid.

PDA-programm KvikKoen on tehtud farmeritele ning võimaldab kiiremat ja täpsemat andmevahetust. Programm võimaldab kasutada alati aktuaalseid andmeid (ainus eeldus on internetiühendus). Puudusena toodi välja probleeme interneti ühendusega farmides ja riistvara (piuharvutite) oodatust halvemat kvaliteeti ja töökindlust.

Taanis nähtu ja kuuldu tekitas palju mõtteid, mida Eesti jõudluskontrolli arendamisel kasutada.

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

ICARi üldkoosolekVeronas

Seekordne Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) üldkoosolek toimus Itaalia kuulsas linnas Veronas. Üldkoosolek erines varasematest eelkõige seetõttu, et koosolekule järgnes praktiline seminar jõudluskontrolli läbiviimisest. Toimus ka ICARi juhatuse koosolek, kus jätkus viimaste aastate aktuaalne arutelu ICARi kvaliteedimärgi olemuse üle. Eelmisel aastal sai Jõudluskontrolli Keskus kvaliteedimärgi *ICAR Special Stamp*, mille uuendamine vanade reeglite kohaselt polnud vajalik. Sellest aastast alates annab ICAR välja uut kvaliteedimärgi *Certificate of Quality*, mis kehtib kolm aastat.

Ühe uuendusena on käivitumas ka projekt “Interbeef”, mis on rahvusvaheline lihavede ühise hindamise projekt. Projektile kulutatakse käesoleval aastal kokku 80 000 eurot (mida loodetakse projekti käivitumisel tagasi teenida).

Suurim muutus ICARis oli, et alates sellest aastast võivad ICAR liikmeks astuda lisaks jõudluskontrolli organisatsioonidele ka tootmisettevõtted (nt kõrvamärkide või lüpsitehnika tootjad). Sellise muudatusega soovitakse parandada koostööd tootmisettevõtetega, samas annab see jõudluskontrolliorganisatsioonidele võimaluse olla kursis uuendustega.

Praktilise seminari võib alateemade kaupa jagada neljaks.

1. Tootmisettevõtete uuendused, millest ambitsioonikaaim oli firma SAE Afikim poolt tutvustatud farmi piimaanalüsaator, mida huvilistel õnnestus viimasel päeval Bologna Ülikooli katsefarmis töötamas näha. Ambitsioonikus seisnes analüsaatori väiksuses ja faktis, et seade on lüpsiagregaadi üks osa.

2. Parimad kogemused jõudluskontrolli läbiviimisest, kus tutvustati Kanada ja Taani jõudluskontrolli süsteeme ning ühe USA jõudluskontrolliorganisatsiooni piimalaborite lihtsaid tööpõhimõtteid (nt labor töötab kuni proove on).

3. Konkurentsist organisatsioonide vahel ning organisatsiooni arengutest konkurentsi tingimustes rääkisid Suurbritannia, USA ja Hollandi esindajad. Nenditi, et vahemaad ei ole tänapäeval määravad, mida tõestab Hollandi soov teha jõudluskontrolli ja juhtida aretust Hiinas.

4. Väliteenistuse ja assistentide koolitusest olid ettekanded

Suurbritannia, Itaalia, Soome, Iirimaa ja USA esindajatelt. Läbivaks jooneks ettekannetes oli probleem inimeste leidmisega ja eelkõige fakt, et noored ei soovi seda tööd teha. Samas on üldine suund karjade suurenemise suunas ja infotehnoloogia kiire areng, mis annab võimaluse tööd farmis lihtsustada.

Kõik ettekanded on kättesaadavad ICARi kodulehel: http://www.icar.org/%5Cpages%5C2007_annual_meeting.htm.

Järgnevalt mõtteid erinevatest sõnavõttudest.

- Lüpsitehnoloogia uuendamisel tuleks mõelda ka kontroll-lüpsi läbiviimisele ja piimameetrite asukohale (piimameetrid ei peaks asuma liialt kõrgel või madalal, mis töö ebamugavaks teeb). Probleem on eriti tõsine A-kontrolliga riikides, kus assistendid võtavad proove iga päev.

- Riigi rolli vähenemine jõudluskontrollis on olnud ja on üldine trend.

- Jõudluskontroll peab olema võimalikult lihtne ja mugav, kuid samas täpne.

- Organisatsioonide omavaheline konkurents tiheneb, vajadus on teenuse hinda odavana hoida ja leida odavamaid tehnoloogiaid.

- Infotehnoloogia areng — andmete edastamisel on kasutusel internetiprogrammid, personaalarvutiprogrammid ja pihuarvutite programmid. Näiteks Soomes (karja keskmine lehmade arv ainult 23) on sügisest mobiililahendus andmete edastamiseks.

- Suund on paberivaba teenuse suunas.

- Karjade arv väheneb, kuid karja keskmine suurus on pidevas suurenemises.

- Assistentide oskuste juures on kasvava tähtsusega tehniliste/infotehnoloogiliste teadmiste olemasolu.

- Piimaproovide kasutamine ka muude analüüside tegemiseks (vajalik on piimaproovide ühene identifitseerimine).

- Universaalsemad laborid — ühes laboris jõudluskontroll, veterinaaria, sööt, muld, vesi jne.

- Teenuse aja vähendamine — kuidas vähendada kontroll-lüpsi ja vastuste vahelist aega.

Kaivo Ilves

Direktor

Tähelepanu!

01. juunist 2007. a. võttis Eesti Post külade jaoks kasutusele uued postiindeksid. Iga küla sai oma individuaalse indeksi kui seda veel ei olnud. JKK klientide andmebaasis on üle 4000 küla, neist enamiku postiindeks muutus. JKK andmebaasis muutmise aluseks olid vald ja küla ning küla nimi pidi esinema kliendi aadressväljas. Muutmata jäid nende klientide indeksid, kes olid palunud oma kirjad saata mujale kui külanimest moodustatud aadress (neid on üle 200). Osadele taludele on Eesti Post andnud eriindeksi, mis erineb küla n-õ üldindeksist.

Kui on kliente, kes on oma Eesti Postist tellinud indeksi või kelle indeks on JKK andmebaasis vale, palume sellest teatada oma maakonna zootehnikule või klienditeenindajale.

Kui Teile väljastatud arvel on kirjas: “Käesolev arve on tasutud lunasummana Eesti Postile”, siis seda arvet **ei ole vaja JKKle uuesti maksta**. Kuna mitmed kliendid on seda siiski teinud, on neil tekkinud ettemaks.

Sellega seoses palume Teil pöörata tähelepanu arvel olevale tekstile, kus on **ettemaksu olemasolu korral** kirjas selle suurus. See on summa, mille võrra võite käesolevat arvet **vähem tasuda**. Küsimuste tekkimisel helistage raamatupidamisse numbril 738 7704.

Piima analüüsitulemuste vaatamine Jõudluskontrolli Keskuse kodulehel

Piimatootjatel on võimalus vaadata piimatööstuste võetud piimaproovide analüüsitulemusi internetist kohe pärast analüüsitulemuste edastamist piimatööstustele. Selleks tuleb minna JKK kodulehele aadressiga www.jkkkeskus.ee ja valida menüüst **Labor** või **Vissuke**.

Valides **Labor**, tuleb edasi valida **proovide tulemused** ja siis **Piimatootjale**. Sisestades piimatööstusest Teile antud kasutajanime ja salasõna, avatakse rakendus, kus täites koodivälja 8-kohalise koodiga (sama numbri kleebib proovivõtja **laudas** piimaproovipudeli kaanele), vaadeldava perioodi alguse- ja lõpuvälja kuupäevadega kujul PPKKAA ja vajutades väljale **Täida päring** kuvatakse ekraanile aken analüüsitulemustega.

Tähelepanu! Kuupäevade välju täites ei tohi päeva, kuu ja aastanumbrite vahele panna punkti ega teisi märke.

Analüüsitulemused on esitatud tabeli kujul proovide analüüsimise ajalises järjekorras. Kuupäev ja kellaaeg näitavad piimaproovis üldbakterite arvu määramise aega. Tuleb mees pidada, et ajavahemik piimaproovi võtmisest piimatootja farmist kuni proovide analüüsimiseni ei tohi ületada 36 tundi. Seetõttu võivad erineda ka proovide võtmise ja analüüsimise kuupäevad.

Tabelis on toodud üldbakterite (bakterid) ja soomaatiliste rakkude (som.rakud) arvu analüüsitulemus määratud kuupäeval ning bakterite (2 jooksva kuu) ja soomaatiliste rakkude (3 jooksva kuu) geomeetrilised keskmised.

Pidurdusainete väljal 0-ga märgitu näitab pidurdusaineteta piima ja 1-ga viitab pidurdusainete (antibiootikumid, pesu- või desinfitseerimisained) olemasolule piimas. Pidurdusaine esinemisel läheb automaatselt e-kiri piirkondlikule veterinaarinspektorile.

Järgneb külmumistäpi lahter, mille arvuline väärtus võiks olla suurem kui 0,520. Tegelikult määrab piima kvaliteedi võõrvee olemasolu või mitteolemasolu piimas. Seda ei kajasta labori väljastatav külmumistäpp. Võõrvee olemasolu selgitamiseks toorpiimas puudub Eestis kord.

Piima valgu-, rasva-, ja laktoosisaldused on väljendatud protsentides. Ebaloosulikul kõrge või madal piima rasvaprotsent viitab valesti võetud piimaproovile, reeglina mitteküllaldasele segamisele enne proovi võtmist. Piima urea (karbamiidi) sisalduse ja piimavalgu protsente kõrvutades on võimalik otsustada lehmade söötmise üle.

Tabeli viimases lahtris on välja arvatud piima rasvata kuivaine %, mis saadakse piima valgu- ja laktoosisalduse ning piima keskmise mineraalainete sisalduse 0,7 liitmisel ja peab olema suurem kui 8,5.

Soovides korrata või muuta päringu ajavahemikke, tuleb vajutada **Võimalus teha uus päring**, mis kuvab ette uuesti päringute akna.

Tulemuste vaatamisel **Vissukesest** tuleb samuti programmile teada anda piimatööstusest Teile antud kasutajanimi(d) ja salasõna(d) valides rippmenüüst **Üldised** ja edasi juba järjestikku **Meierei proovid** ja **Seadistamine**.

Eduard Punga

*Analüüsides osakonna
peatehnoloog*

Vissi konkursid

1. juunil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2007, kus osales 12 loomaomanikku 58 loomaga. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Liisu. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeiginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeiginud grupi I koha pälvis AS Tartu Agro lehm Immi, II koha OÜ Kõpu PM lehm Egiptus ja III koha võitja OÜ Vaimastvere Agro lehm Ripsi.

Saarte Viss korraldati 15. juunil Upal. Osales 11 loomaomanikku 39 loomaga. Eesti maatõu Vissiks sai Liia Sooääre Ürsi. Punase tõu Vissi tiitli pälvis Kärja PÜ lehm Mella. Holsteini tõu Vissi tiitli pälvis Kõljala POÜ lehm Reedik, kes valiti ka Saarte Vissiks.

EPK konkursil valis kohtunik parima loomaesitleja, kelleks sai Tartu Agro'st Tiina Rodim. Saaremaal olid valijateks JKK töötajad ja parimaks tunnistati Mereranna OÜ lüpsja Eerika Remmelg.

JKK tunnustab kõiki osalejaid!

Läti liitus Interbulli hindamisega

Viimastel aastatel on kolleegid Lätist aktiivselt arendanud lüpsikarja geneetilise hindamise süsteemi.

Sarnaselt meiega otsisid nad Saksamaalt hetkel kõige kaasaegsema hindamismudeli kasutuslitsentsi. Selle konkreetse mudeliga toimub jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste hindamine Saksamaal ja Austrias ning alates möödunud aasta novembrist ka Eestis. Uue hindamismudeli juurutamise ja vastava testlahenduse eduka läbimise järel sai Lätist käesoleva aasta maikuu hindamisel uus liige Interbulli jõudlustunnuste hindamisel nii holsteini tõugude kui ka punaste tõugude gruppis.

Õnnitleme Läti kolleege selle aretuseks olulise tähtsuse saavutamisel!

Kliendiküsitluse tulemustest

Märtsikuus said paljud kliendid JKKst saadetud küsitluslehed, milles uurisime rahulolu pakutavate teenustega ja klienditeenindusega. Täidetud küsimustikke saabus tagasi täpselt 100. Kõige enam oli vastajaid Lääne-Virumaalt, Raplamaalt ja Võrumaalt. Vastajate karja suurus oli alates 4 lehmast kuni 1200 lehmani. **Aitäh kõigile küsitluslehe täitjatele!**

Tulemusi vaadates oli heameel tõdeda, et vastajad on JKK teenusega rahul. Kõige kõrgemalt hinnati teeninduse taset JKK piimalaboris ning maakonnaspetsialistide kompetentsust. Madalaim oli rahulolu piimatööstuste proovide analüüsitulemuste väljastamiskiirusega, kuigi ka siin oli keskmine hinne suurem kui 4. Oleme püüdnud väljastamiskiirust parandada, kiirendades nädala lõpus analüüsitut proovide tulemuste edastamist.

Küsitluse üks eesmärke oli teada saada, mida loomapidajad JKKlt praegusele teenusele lisaks ootavad. Saime asjalikke ettepanekuid, mida püüame tulevikus arvestada. Teie ettepanekud ja soovid JKK teenuse veel paremaks muutmiseks on ka edaspidi teretulnud.

Suur tänu südamlike soovide ja tervituste eest, mis olid paljudele küsitluslehtedele kirjutatud! Seekord naeratas Fortuuna JKK saunalina loosimisel Pilvi Merisalu'le Võrumaalt. **Palju õnne!**

Muhedat

“Juku, kui aedikus on 20 lammast ja üks aiaaugu kaudu sealt välja pääseb, siis kui palju lambaid jääb aedikusse?”

“Mitte ühtegi.”

“Ikka 19 jääb, sa ei tunne üldse aritmeetikat.”

“Vabandust õpetaja, tunnen küll aritmeetikat, Teie lihtsalt ei tunne lambaid.”

Raamatupidamise telefoninumber

JKK raamatupidamisega saab ühendust otsenumbri 738 7704. Kui helistate numbril 738 7700, siis referent suunab Teie kõne raamatupidajale.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiumaa-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Paljud nimetavad praegust ajastut infotehnoloogia ajastuks ja tänaseks on kõik loomapidajad, eriti veel Jõudluskontrolli Keskuse kliendid, kokku puutunud erinevate registrite või andmebaasidega. Üldiselt suhtuvad inimesed andmebaasidesse teatava aukartusega ja ehk isegi teatava hirmuga, et neis leidub kõikvõimalikku infot meie ja meie tegevuse kohta.

Huvitava väljakutse pakkus mulle mõni aeg tagasi Maalehe ajakirjanik Heli Raamets, kes tundis huvi maailma suurima piimatoodanguga lehma vastu. Kusjuures asja tegi lihtsamaks asjaolu, et ta ei täpsustanud, kas huvi pakub päeva-, laktatsiooni- või eluajatoodang.

Teda huvitas, et kas Eestimaal juba paarkümmend aastat räägitud müüt Kuuba rekordlehmast vastab tõele või mitte.

Olin maailma suurima piimatoodangu üle varemgi mõtisklenud, kuid vastus puudus, õigemini ei olnud ma sellega põhjalikult tegelenud. Igatahes peaks teoreetiliselt olema JKK antud küsimusele õige vastaja ja nii tuli küsimusele vastus leida.

Olles tuttav Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee ICARi tegevuse ja inimestega, siis alustasin ma otsinguid just sealt. Saatsin järelepärimise organisatsiooni juhtfiguuridele, kuid kahjuks keegi neist täpset vastust ei teadnud. Seejärel eeldasin, et selline rekord peaks kuuluma holsteini tõugu lehmale ja võtsin ühendust Maailma Holstein Friisi Föderatsiooniga, kus minu kurvastuseks küsimusele vastust samuti ei teatud.

Kõik teavad või eeldavad, et rekordtulemus pärineb Põhja-Ameerikast, kuid täpsem info puudub tänaseni.

Õnneks teame kõrgemaid piimatoodangu andmeid Eesti kohta:

- kontrollpäeva toodang 76,8 kg,
- 305-päevane laktatsioon 17 535 kg,
- eluajatoodang 129 648 kg.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Kõrvamärgid koju kätte piimaprooviautoga!**

Alates oktoobrist pakub Jõudluskontrolli Keskus loomapidajale kõrvamärkide kätetoimetamiseks uut teenust – transporti piimaproovide kogumisauga. Kuna piimaproovide auto sõidab paljudele loomapidajatele lausa lauda juurde, jääb ära kõrvamärkide tõttu postiasutusse, maakonnakeskusesse või Tartusse sõit ning kõrvamärkide ning nende transpordi eest saab tasuda ülekandega.

Kõrvamärkide tellimiseks helistab loomapidaja JKKsse (tel 738 7762) ja teeb valiku Eesti Posti või JKK piimaprooviauto vahel. JKK registripetsialist vaatab, millal kogutakse kliendi piimaproovid ning teavitab kõrvamärkide tellijat proovide kogumisajast ja -kohast. Kui kliendile see koht ja aeg sobib, registreerib registripetsialist tellimuse.

Kui kõrvamärke on vaja kiiremini saada, on registripetsialistil võimalus vaadata, millised piimaringid läbivad veel lähikonda sobival ajal. Kui leitakse sobiv koht ja aeg, registreeritakse tellimus andmebaasis.

Kõrvamärkide tellimusi transpordiks piimaprooviautoga võetakse vastu piimaringile eelneva päeva lõunani, et JKKs jõutakse tellimus komplekteerida.

Kõrvamärkide kättesaamiseks peab tellija olema kokkulepitud kogumispunktis õigeaegselt. Autojuht võtab paki üleandmisel loomapidajalt või tema esindajalt allkirja märkide kättesaamise kohta. Kui klienti nimetatud ajaks kogumispunktis ei ole, tuuakse kõrvamärgid JKKsse tagasi ning saadetakse tellijale postiga. Sellisel juhul maksab loomapidaja nii transpordikulu kui postikulu. Seega tasub kõrvamärkide kättesaamise aega meeles pidada, et mitte liigselt raha kulutada.

Kõrvamärkide transport on tasuline: 1 – 5 kõrvamärgi kohaletoimetamine maksab 25, 6 – 20 kõrvamärki 30, 21 – 50 kõrvamärki 35, 51 – 100 kõrvamärki 40, 101 – 200 kõrvamärki 45, 201 – 300 kõrvamärki 60, 301 – 500 kõrvamärki 75, üle 500 kõrvamärgi 100 krooni. Hinnad sisaldavad kaibemaksu.

Transporditeenust pakub JKK praegu vaid esmaste kõrvamärkide tellimisel mandril asuvatele klientidele.

Asenduskõrvamärgid peab loomapidaja kätte saama 20 päeva jooksul tellimuse esitamisest. Et piimaprooviauto sõidab loomapidaja juurest läbi tavaliselt korra kuus, ei ole JKKl võimalik kindlustada asendusmärkide õigeaegset kohaletoimetamist.

Kõrvamärkide transporditeenust saavad kasutada kõik JKK lepingulised kliendid – nii piimaveiste, lihaveiste kui sigade jõudluskontrolli tegijad. Uue teenuse eelised on:

1. Teil ei ole vaja kõrvamärkide kätte saamisel sularahaga arveldada.
2. Kui Teie laudas on proovide kogumispunkt, siis tuuakse märgid lauta kohale ja Te ei pea postkontorisse minema.
3. Suurematel karjadel on võimalus tellida kuni 500 kõrvamärki ühe pakina.
4. Tellides kõrvamärgid kätte piimaproovide autoga, on kõrvamärkide transport pisut odavam.

SMS teenuse tellimise karidest

Jõudluskontrolli Keskus on kaks kuud pakunud loomapidajatele võimalust saada mobiilile lühisõnum kontroll-lüpside ja/või meiereiproovide tegemise kohta. Teenust saab tellida Vissukeses. Teenuse seadistamisel oleme täheldanud järgmisi probleeme.

▪ Telefoni seadistamine on jäetud „Kinnitussõna ootele“. Kinnitussõna saab mobiiltelefonist. Kuivõrd soovime olla kindlad, et loomapidaja antud mobiili number on korrektne, siis saadame sellele numbrile katseks SMSi, mis sisaldab juhuslikult genereeritud arvu – kinnitussõna. Kui kinnitussõna on kaduma läinud või ei ole ekslikult antud mobiilinumbrile tõttu üldse saadud, siis kustutage „kinnitussõna ootel“ rida ära ja seadistage telefon uuesti.

▪ Mobiil on seadistatud korrektselt, aga teateid ikka ei tule. Veenduge, et teadete tellimine on ikka tehtud – soovitud lahtritesse on pandud „linnukesed“.

▪ Ei saa tellida meiereiproovide teateid. Kas te näete Vissukeses meiereiproovide vastuseid? Kui ei, siis seadistage kõigepealt see ära, mille peale lisandub tellimise lehel meiereiproovide tellimise veerg ja lülitage teenus sisse.

Piim, euronormid ja raha

Peame loomulikuks, et poelettidel on saadaval suures valikus kvaliteetseid piimatootmeid. Selle üheks eelduseks on kasutatav kvaliteetne toorpiim. Euroopa Liidu õigusaktidega on toorpiimale kehtestatud ühtsed kohustuslikud nõuded, mis peavad tagama kõigile piimatoodete kasutajatele toidu ohutuse.

Nendeks õigusaktideks on 1. jaanuaril 2006 kõigis EL liikmesriikides rakendunud kolm Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsekohalduvat määrust:

1) 852/2004/EÜ, mis kehtestab üldnõuded toiduainete hügieeni kohta;

2) 853/2004/EÜ, mis kehtestab loomset päritolu toidu hügieeni erireeglid;

3) 854/2004/EÜ, mis kehtestab erieeskirjad inimtoiduks ettenähtud loomsete saaduste ametlikuks kontrolliks.

Järgnevalt nendest pikkadest dokumentidest mõned piimatootmisega seotud punktide mõtted, mida peaks teadma.

Määrus nr 852 ütleb, et esmane vastutus toidu ohutuse eest lasub toidukäitlejal, kelleks on ka piimatootja. Selles on toodud ka hügieeni üldsätted esmatootmise, heade hügieenitavade ja hügieeni üldnõuete kohta, samuti nõuded seadmetele, veevarustusele, isiklikule hügieenile ja söötadele piimatootmises.

Määrus nr 853 kehtestab valdavale osale loomset päritolu toidule käitlemise täpsed hügieeninõuded, sealhulgas ka toorpiima tootmisele ja kvaliteedile. Määruses esitatakse sanitaarnõuded toorpiima tootmisele, hügieeninõuded piimafarmile, nõuded ruumidele ja seadmetele, hügieeninõuded lüpsil, piima kogumisel ja transpordi ajal ning töötajate hügieeninõuded. Ka on toodud nõuded toorpiima kvaliteedile, selle kontrolli võimalike läbiviijate loetelu, kontrolli korraldus ja toidukäitlejate kohustus neid nõudeid täita. Lisa III, IX jao, I peatüki, III osa punkt 3 ütleb, et lehma toorpiima bakterite koguarv ei tohi ületada **100 000 kolooniat milliliitris kahe jooksva kuu geomeetrilise keskmise arvestuses ja somaatiliste rakkude arv 400 000 somaatilist rakku milliliitris kolme jooksva kuu geomeetrilise keskmise arvestuses**.

Punkt 4 sätestab, et üksikute antibiootiliste jääkainete kogused või antibiootiliste jääkainete koguhulk ei tohi ületada lubatud maksimaalväärtusi.

Punkt 5 kehtestab, et juhul kui toorpiim ei vasta määruse punkt 3 ja/või 4 nõuetele, siis peab toidukäitleja, meil reeglina piimatööstus, teavitama pädevat asutust ja rakendama asjakohaseid meetmeid olukorra parandamiseks.

Määrus nr 854 kehtestab eeskirjad inimtoiduks ettenähtud loomsete saaduste ametlikuks kontrollimiseks. Need eeskirjad näevad ette ka määrusega nr 853 piimatootmisettevõtetele ja toorpiimale esitatud hügieeninõuete täitmise kontrolli.

Määruse IV lisa II peatüki punkt 2 ütleb, et kui piimatootja ei ole kolme kuu jooksul alates pädeva asutuse esimesest teavitamisest suutnud viia toorpiima vastavusse määruse 853 III lisa, IX jao, I peatüki, III osa punkti 3 nõuetega, siis peatatakse toorpiima tarnimine ettevõttest.

Peatamine jääb kehtima kuni piimatootja **ei tõenda ise**, et toorpiim vastab jälle kehtestatud kriteeriumitele. See tähendab, et piimatootja peab võtma ise või laskma kompetentsel isikul võtta kõiki protseduurireegleid järgides piimaproovi. Kui piimaproovi analüüsides tulemused näitavad piima vastavust kehtestatud normidele, siis lubatakse jätkata selle farmi piima tarnimist. Selliste analüüsidega seotud kulud peab tasuma toorpiima tootja.

Eestis teostab järelevalvet määruste täitmise üle Veterinaar- ja Toiduamet, kes on nende määruste mõistes tunnustatud pädevaks

asutuseks.

Määruste mõtteks on kaitsta nii toodete tarbijaid kui ka piimatootjaid. Piimatootjad peavad olema kaitstud juhuslike ja sageli nendest mitte põhjustatud tagajärgede eest. Näiteks Eestis esinevad elektrikatkestused, mille tagajärjeks võib olla lehmade lüpsmata jätmine ja somaatiliste rakkude arvu oluline suurenemine toorpiimas. Oluliseks muutub see karjade ja igapäevaste lüpsikoguste suurenemisel. Piimatootjate riskide vähendamiseks võetakse Saksamaal osades liidumaades, kus on suured karjad, kaks proovi nädalas, kaheksa proovi kuus. Leedus võetakse suurtootjate toorpiimast iga päev piimaproovid, et tagada piima eest õiglane maksmine.

Riigil või piimatöötlejale on õigus kehtestada toorpiimale kõrgemad kvaliteedinõuded kui EL normid seda ette näevad. Sel juhul on piimatöötleja kohustatud sellise piima eest lisatasu maksma.

Kõrgema kvaliteedinõude kehtestamise näiteks on ühekordsete analüüsitulemuste alusel toorpiima eest maksmine. Määruse nr 853 IX jao III osa punktis 3 on kehtestatud kvaliteetse toorpiima kvaliteedinäitajad bakterite ja somaatiliste rakkude arvule vastavalt kahe ja kolme kuu geomeetrilise keskmisena. Sellest määrusest tulenevalt on täiesti seadusekohane, et mõned suure bakteriarvuga (näiteks 600 000 ml) või somaatiliste rakkude arvuga (näiteks 1 000 000 ml) piimapartiid on lubatavad. Sellise piima eest peab maksma kui kvaliteetse piima eest, tegemata mahahindlust, kui vastavad geomeetrilised keskmised jäävad allapoole kehtestatud piiri.

Määruse mõttega ei ole kooskõlas Põllumajandusministri 27. aprilli 2005. aasta määrus nr 47, kus toorpiima kvaliteediklasside kehtestamisel ei ole näidatud nende seost vastavate geomeetriliste kekmistega. Tagajärjeks on piimatootjate ebavõrdne kohtlemine Eestis. Teiste EL liikmesriikide vastavates dokumentides on kvaliteediklasside seos geomeetriliste kekmistega selgelt ja üheselt näidatud.

Tulenevalt eelpool toodud määrustest ei ole Euroopa Liidus toorpiima külmumistäpp kontrolli objektiks. Igal liikmesriigil on vajadusel õigus kehtestada toorpiima kvaliteedile ühtseid teaduslikult põhjendatud lisanõudeid, mis on kooskõlas heade tavade ja eelpool toodud määruste eesmärkidega. Selleks võib olla protseduur võõrvee lisamise kindlakstegemiseks toorpiimas, millest peab riik teavitama ka Euroopa Komisjoni. Arvukad uuringud on näidanud, et ainult piima külmumistäpi määramine ei ole võõrvee määramiseks piisav, sest paljude karjade naturaalse piima külmumistäpp võib erinevatel loomulikel põhjustel muutuda suurel määral.

Kehtiv Põllumajandusministri määrus nr 47, 27.04.2005 räägib piima külmumistäpist ja võõrveest toorpiimas. Selle kohaselt ei tohi toorpiima lisada võõrvett. Jõudluskontrolli Keskuse laboratooriumis tehtud analüüsid määravad toorpiima külmumistäpi. Nende alusel ei ole aga võimalik tuvastada võõrvee lisamist toorpiimale. Sellest tulenevalt ei tohi laborist väljastatud külmumistäpi tulemuse alusel teha ka mahaarvamisi piima hinnast või piim üldse vastuvõtmata jätta.

Kõik lepingud, millised on sõlmitud suuliselt või kirjalikult piimatootjate ja piimatöötlejate vahel ja ei ole kooskõlas EL määrustega, on õigustühised, sest Eesti on kohustunud liitumisel Euroopa Liiduga täitma kõiki EL õigusaktide tingimusi. Määruste vääramisest põhjustatud majandusliku kahju saab sisse nõuda kahju põhjustajalt seaduslikus korras.

Mart Kuresoo
Laboratooriumi juhataja

Programmide turvalisusest

Jõudluskontrolli Keskuse tegevusvaldkond on põllumajandusloomade jõudluskontrolli läbiviimine ja nende geneetilise väärtuse hindamine ning piima kvaliteedi sõltumatu kontrollimine. Tänapäeval on mõeldamatu nende ülesannete täitmine infotehnoloogia vahendeid kasutamata. Loomapidajate tarbeks oleme koostanud veebiprogrammid Vissu/Vissuke piimaveiste, Liisu lihaveiste ja Pässu lammaste jõudluskontrolli tegemise hõlbustamiseks. Sigade jõudluskontrolli läbiviimiseks pakume farmiprogrammi Possu. Infotehnoloogilisi rakendusi kasutades ei tohi unustada info turvalisuse tagamist.

Info turvalisus (Äripäeva IT juhtimise käsiraamatu järgi) tähendab info kolme põhiomaduse – salastatuse, käideldavuse ka tervikluse nõuete tagamist, kus:

- **salastatus** ehk konfidentsiaalsus tähendab tundliku info kaitset volitamata teatavakssaamise või avalikustamise eest,
- **käideldavus** tähendab vajaliku info ja infoteenuste õigeaegset kättesaadavust volitatud kasutajatele,
- **terviklus** tähendab info ja tarkvara õigsuse ja täielikkuse säilitamist ning info kasutamises/töötlemises osalemise tuvastatavuse tagamist.

Kui jõudluskontrolli info käideldavuse ja tervikluse eest vastutab JKK, siis info salastatuse tagamisel vajame, lugupeetud loomaomanikud, teie mõistmist ja koostööd.

JKK veebirakenduste kasutamine eeldab kasutajaks registreerimist. Vastava vormi leiate kodulehelt <http://www.jkkeskus.ee/page.php?page=0304>. Kasutajanimi ja salasõna teatatakse Teile e-kirjaga või postiga. Kasutajanimeks pakub JKK mõnda kliendile viitavat sõna, aga salasõna koosneb reeglina kaheksast juhuslikust sümbolist, mis sisaldab nii tähti kui ka numbreid ning mille esimeseks sümboliks on täht, suur- ja väiketähti ei eristata. Segaduste vältimiseks ei kasutata kasutajanimedes ja salasõnades täpitahti.

Küsimuste tekkimisel aitab Teid andmetöötlusosakonna juhataja Inno Maasikas, telefon 738 7757, inno.maasikas@jkkeskus.ee.

Kasutajanime ja salasõna abil antakse Teile õigused, millistele andmetele on juurdepääs ja mida on õigus teha. Kui Te tahtlikult või tahtmatult annate kasutajanime ja salasõna kellelegi teisele, siis sellel teisel isikul on täpselt samad õigused nagu Teil endal. Mõelge sellele.

Jõudluskontrolli Keskus soovitab:

- **Ärge andke oma salasõna nõustajatele** ja teistele Teile teenust pakkuvatele isikutele. Kui Teil on konsulendiga pikaajaline koostöö, siis JKK annab Teile avalduse alusel konsulendile karja andmetele juurdepääsuks eraldi salasõna. Vastav avalduse vorm on meie koduleheküljel olemas. Otstarbekas on juurdepääsu õigus taotleda tähtajaliselt, näiteks kuuks või aastaks ja vastava ajavahemiku möödumisel peatatakse juurdepääsuõigused automaatselt.

- Farmi töötajatele võib, aga tingimata ei pea eraldi kasutajanime/salasõna taotlema. **Töötaja lahkumisel töölt tuleb salasõna ära vahetada.** Vissuke kasutajad saavad seda teha ise **Üldised** → **Salasõna** alt, teiste programmide kasutajad peavad pöörduma JKK poole. Salasõna valikul peaks lähtuma samadest põhimõtetest nagu JKK seda teeb.

- **Kasutage ID-kaarti.** ID-kaardipõhine autentimine on suurusjärgu võrra turvalisem paroolipõhisest. Selline võimalus on Vissuke kasutajatel. ID-kaardi kasutamine eeldab, et JKK teab Teile isikukoodi.

Kalle Pedastsaar
direktori asetäitja IT alal

Uus jõudluskontrolli leping ja hinnakiri

Oktoobrikuu trükistega koos saadab Jõudluskontrolli Keskus piimaveiste jõudluskontrolli klientidele uue piimaveiste jõudluskontrolli tüüplepingu. Senine lepingu vorm oli 2001. aastast ning vajas kaasajastamist.

Koos lepinguga on uus hinnakiri, mis hakkab kehtima detsembrist. Uue põhimõttena võetakse kasutusele tasu looma andmete töötlemise ja säilitamise eest. Tasu on 70 senti looma (lehm, lehmik, pull, pullik) kohta. Arvestamise aluseks on loomade arv JKK andmebaasis eelmise kuu lõpu seisuga. Sama põhimõte hakkab kehtima ka lisateenustega Vissukese tasustamisel, hind 35 senti looma eest. Piimaproovi hind ei muutu.

Kuna maksustamise aluseks saab loomade arv JKK andmebaasis, siis palume Teil oktoobris ja novembris kontrollida JKK andmebaasi vastavust Teie tegelikule loomade arvule. Erilist tähelepanu palume pöörata noorkarjale!

Uued lepingud palume allkirjastada ning lepingu üks eksemplar saata tagasi JKKsse koos piimaproovidega.

Küsimuste korral pöörduda: Kaivo Ilves, telefon 738 7700, kaivo.ilves@jkkeskus.ee.

Ümberkorraldused andmetöötles

Alates septembrist on andmetöötles osakonnas töö ümberkorraldatud selliselt, et vahendajad tegelevad lisaks klienditeenindusele ka andmete sisestamisega. Lisaks senisele kolmele vahendajale töötab vahendajana varasem sisestaja Heili Reinhold (tel 738 7759). Tema ülesandeks on sidepidamine **Saaremaa, Harju ja Viljandi maakondade** jõudlusandmete kogujatega ja eeskätt nende andmete loogiliste vigade parandamine. Ülejäänud maakondade jaotus vahendajate vahel jäi endiseks. Seoses uue töökorraldusega võib andmete sisestamisel jooksvate probleemide lahendamiseks (nt vahelduva kontroll-lüpsi kellaajad puudu) Teiga ühendust võtta ka teise maakonna vahendaja.

Tähelepanu!

Laudalehed eraldatakse piimaproovidest enne analüüsimist, seetõttu on erakordselt tähtis, et igal laudalehel oleks hilisemate segaduste vältimiseks märgitud õige proovikasti number. Kastist väljavõtmisel küll kontrollitakse lehti visuaalselt ja kui võimalik, kirjutatakse puuduv kasti number juurde, kuid sageli on suuremad loomapidajad pannud kõik lehed ühte kasti ning siis on õige kasti numbri leidmine raske. Seetõttu palume **kirjutada kasti number laudalehele** kohapeal nagu ka kõik teised laudalehel nõutavad andmed.

Vastavalt Mõtetesaduse §49le ei tohi alates 2008. aasta 1. jaanuarist taadelda mõõtevahendit, mille kohta enne käesoleva seaduse jõustumist 01.05.2004:

- 1) ei olnud Eestis väljastatud tüübikinnitustunnistust ega ole ka EÜ üksikdirektiivides või mitteamatkaalude direktiivis esitatud nõuetele vastavust tõendavat materjali,

- 2) oli Standardiamet või Tehnilise Järelevalve Inspeksioon väljastanud tüübikinnitustunnistuse, kuid mõõtevahend on ümber ehitatud nii, et see ei vasta tüübikinnituse aluseks olnud tehnilisele dokumentatsioonile või selle märgistus ei vasta tüübikinnitustunnistusele.

Alates 01.01.2008 on ülalnimetatud kaalusid võimalik vaid kalibreerida.

JKK katsetas Tru-Testi DataHandlerit

Et kontroll-lüpsi läbiviimine on väga töömahukas, on JKK juba mõnda aega otsinud võimalust leida kaasaegseid vahendeid kontroll-lüpsi tegemise lihtsustamiseks. Üks võimalus on kaasaegse pihuarvuti kasutamine kontroll-lüpsi andmete sisestamiseks. Siin tekivad probleemid sellega, et enamasti on klahvistik ning ekraan nii väikesed, et laudas on neid ebamugav kasutada. Samuti kardavad need vahendid niiskust ja mustust, mida laudatingimustes vältida ei saa. Pakutakse ka laudatingimustesse sobivaid pihuarvuteid, kuid nende hind on ca 30 000 – 40 000 krooni.

Eelmises JKK Sõnumites kirjutasime Taani jõudluskontrollist ja seal kontroll-lüpsil kasutatavast Tru-Testi DataHandlerist. Augustikuus katsetasime nimetatud vahendit kontroll-lüpsil ka Eestis – Jõgevamaal Viraito OÜ-s.

DataHandler võimaldab kontroll-lüpsiks vajalikud andmeid laadida arvutist, sisestada kontroll-lüpsi andmed lüpsi jooksul ning saadud tulemused omakorda laadida arvutisse, korrigeerida neid ja saata JKK andmebaasi.

Andmebaasist saadud fail laaditakse DataHandlerisse enne kontroll-lüpsi spetsiaalse programmi abil. Fail sisaldab infot karja kohta (kontroll-lüpsi kuupäev, kliendi jõudluskontrolli kood, lüpsikordade arv, andmed lüpsiplatsi kohta) ja lüpsvate piimaveiste identifitseerimisnumbreid.

Lüpsi käigus sisestatakse looma number, proovipudeli ja kasti number ning kui loom on lüpstud, piima kogus kilogrammides. Looma numbri sisestamisel piisab kolme viimase numbri sisestamisest, et leida sisselaaditud nimekirjast õige loom.

Kontroll-lüpsi lõppedes laaditakse info DataHandlerist arvutisse, kus saab kontrollida ja parandada vead, muuta andmeid (nt kasti- või proovinumbrit,

piimakoguseid) või lisada neid (nt loom on haige). DataHandler näitab ka infot loomade kohta, kellele on sisestatud kontroll-lüpsi andmed kahekordselt, loomi, kellel puudub piimaproov ning “tundmatuid” loomi, keda on lüpsi ajal juurde lisatud.

Kahjuks ei võimalda DataHandler registreerida erinevaid loomadega toimunud sündmusi (nt poegimine, kinnijätmine, väljaminekud jne). Seega oleks DataHandler küll loomapidajale abiks, kuid ei rahuldaks kõiki vajadusi.

Esialgsete katsetuste tulemusena võime välja tuua mõned DataHandleri puudused ja eelised:

- Programm on inglise keelne ja loodud USA turule, arvestades sealseid karjapidamise tavasid, mis meile probleeme tekitab.

- Eeliseks on kindlasti seadme töökindlus (vee- ja põrutuskindel) ja eelpoolnimetatud pihuarvutist odavam hind.

Merle Lillik

Tartu- ja Jõgevamaa zootehnik

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Muhedat

Farmer ostis endale uue pulli ja lasi selle lehmade sekka.

Sel ajal kui farmer elutoas sõpradele uue pulli liikusid tegi, astus tuppa tema noorem poeg ja teatas valju häälega, et uus pull kargab punast lehma.

“Nii ei ole ilus öelda,” noomis ta poega. “Kui ta nüüd seda kirju lehmaga teeb, võid tulla ja öelda, et pull üllatas kirjut lehma.”

Varsti on poiss jälle elutoas tagasi.

“Noh, kas ta üllatas kirjut lehma?”

“Ja kuidas veel! Kirju lehm oli väga üllatunud kui pull jälle punast kargas.”

Tööjuubelid

10. tööjuubel

13.11.2007 Merle Kruus – IT osakonna biomeetria sektori peaspetsialist

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Suvises numbris kirjutasin Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) plaanidest ja muuhulgas nimetasin ka JKK – PRIA võimalikku koostööd andmete topeltesitamise vältimiseks. Meie ühine eesmärk oli/on korraldada andmete liikumine selliselt, et loomapidajad ei peaks esitama andmeid topelt nii JKKle kui PRIAle. Täidetud peavad olema ainult neli tingimust:

- * Vissukesse logimiseks kasutatakse ID-kaarti,

- * Vissukeses esitatakse nii JKKle vajalikud poegimisandmed kui PRIAle vajalikud märgistamisandmed,

- * Andmete esitaja peab olema ka PRIAs registreeritud kui volitatud andmete esitaja,

- * Peale andmete esitamist on vajalik ka andmete kinnitamine e-pria portaalis!

Suvist numbrit kirjutades uskusin, et juba 2007. aasta jõuludeks suudame Teie tööd vähendada. Kahjuks pean tõdema, et meie jõulusoov ei täitunud. Põhjus on selles, et PRIA ostab tarkvara arendust sisse ning planeeritud töödega ei ole valmis jõutud.

See tähendab, et alanud 2008. aastal on tulemas kaks väga olulist muudatust veisekasvatajatele:

- * Andmeid saab hakata esitama PRIAle Vissukese või Liisu kaudu,

- * Muutub poegimisandmete ja väljamineku põhjuste esitamine.

Seega ootame Teid kõiki peagi toimuvatele infopäevadele ning soovime Teile tegusat uut aastat!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uus koondaruanne

JKKs valmis piimatootjale uus ülevaatlik trükis – karja andmeid koondav “Koondaruanne”. See koosneb kaheksast tabelist ja kahest graafikust, mis annavad ülevaate karja olukorrast. Detsembris saadeti kõigile üle 10 lehмага loomapidajatele koondaruanne tema karja kohta. Aruande tellimiseks tuleb JKKsse saata avaldus, näidates kas trükist soovitakse ühekordselt või igakuiselt. Aruande hind on 59 krooni.

Koondaruande tabelid ja graafikud:

1. Toodangunäitajad: lehmade arv karjas kontrollpäeval ning kontroll-lüpsi keskmised tulemused. Esitatud on ka karja kogu- ning jooksva 12 kuu keskmine toodang lehma kohta.
2. Karja struktuur: veiste arv vanusegruppide kaupa, lehmade vanus aastates ning laktatsioonides.
3. Loodetavad poegimised: tabelis on järgmise viie kuu loodetavate poegimiste arv lehmade ja lehmikute kaupa. Loodetavad poegimised arvestatakse viimase seemenduse põhjal.
4. Kontrollpäeva piimatoodang ja somaatiliste rakkude arv. Graafiliselt on esitatud keskmine toodang lehma kohta kontrollpäeval ning som. rakkude arv.
5. Piima keskmine karbamiidisialdus. Lisaks on välja toodud karbamiidi soovituslik alam- ja ülempiir.
6. Udara tervise näitajad. Tabelis on udara tervise näitajad 5 viimase kontroll-lüpsi kohta.
7. Taastootmisnäitajad: andmed seemenduste, poegimiste ning väljamineku kohta.
8. Aretusnäitajad: seemendamisel kasutatud pullide arv aasta algusest arvates, Eestis hinnatud pullide aretusväärtused, karjasolevate lehmade SPAV ning aasta algusest sündinud vasikate keskmine põlvnemisindeks.
9. Sigimisnäitajad: esitatud sigimisnäitajad on arvutatud viimase 12 kuu jooksul poeginud lehmade andmete põhjal: vanus esimesel seemendusel, esmaspoegimisiga, poegimisvahemik, uuslõpsiperioodi ja kinnisperioodi pikkus, seemenduste arv tiinestumise kohta, tiinestumine 1. seemendusest ja päevade arv poegimisest esimese seemenduseni.
10. Karjast väljaminek: lehmade ning lehmikute väljaminek põhjuste lõikes ning väljaläinud

loomade keskmine vanus.

Loodame, et “Koondaruanne” annab vajalikku informatsiooni (s.h võrdlused eelmiste ajaperioodidega) kõigile, kelle jaoks on oluline oma karjas toimuv.

Possu uus versioon seakasvatajatele

Valmis on saanud sigade jõudlusandmete kogumise programmi uus versioon – Possu 3. Seni kasutusel olnud Possu 2 oli heaks abimeheks emisekarja majandamisel, kuid ta ei andnud ülevaadet kõikidest vanuserühmadest. Uus versioon annab võimaluse vaatluse alla võtta ka noorsead ja nuumikud alates võõrutamise momendist. Possu 3 võimaldab koostada käibearuannet, mille koostamine käsitsi iga kuu lõpus on väga töömahukas protsess. Lisaks loomade käibele on uues versioonis ka söötade käive ja minimaalsed majanduslikud analüüsid söödakulu ja juurdekasvude kohta. Possu 3-ga on võimalik töötada erinevat tüüpi farmides – täistsükliliga seafarmis, põrsatootmisele spetsialiseerunud või nuumikute kasvatamisega tegelevas farmis. Possu uue versiooniga on võimalik hallata kogu karja.

Lihaveiste tapaandmed jõuavad JKK andmebaasi

Tabiveres 16. novembril toimunud lihaveisekasvatajate infopäeval allkirjastati akt, mis võimaldab andmevahetust Estonian ACB Vianco ja Jõudluskontrolli Keskuse andmebaaside vahel. Praktikas on andmevahetus siiski ühesuunaline – kõigi Estonian ACB Vianco kaudu Rakvere Lihakombinaati viidud lihaveiste tapaandmed jõuavad JKK andmebaasi. Oluline on teada ka seda, et kasutusse lähevad ainult aretuseks vajalikud andmed nagu registrinumber, tapakuupäev, rümbamass, lihakus (SEUROP), rasvasus ja looma tüüp (pullmullikas, kastraat, lehm, lehmnullikas). Loomapidaja ja Estonian ACB Vianco vahelised rahalised suhted jäävad Jõudluskontrolli Keskuse eest varjatuks. Tapaandmete kajastamine JKK andmebaasis peaks tulevikus andma suurepärase võimaluse lihakvaliteedi parandamiseks aretuse kaasabil.

Sigivustunnuste aretusväärtused tiinestumisvõime langustendentsi pidurdamiseks

Paljudes maades on lüpsikarja aretuses juba aastaid kasutusel mitmed taastootmistunnuste aretusväärtused. Nende olulisust rõhutab asjaolu, et alates 2004. aastast toimub pullide rahvusvahelises hindamises regulaarselt kasutusea, poegimiskerguse ja surnultsünni ning 2007. a veebruarist alates ka emapoolse sigivuse tunnuste hindamine.

Funktsionaalsete tunnuste rahvusvahelise hindamise korraldamiseks alustas 1995. aastal tegevust väike rahvusvaheline initsiatiivgrupp. Selle grupi edukas töö võeti esmakordselt kokku 1997. aasta sügisel toimunud konverentsil, kus esitati valdkonna põhilised eesmärgid ja tegevused. Loomade tervise, poegimise, surnultsünni ja kasutusea kõrval käsitleti ka lehmade sigivuse kui majanduslikult olulise tunnuse kirjeldamise, andmete kogumise ja geneetilise hindamise korraldamise teemasid.

Pullide rahvusvaheline hindamine tütarde sigivusnäitajate alusel osutus pikaajaliseks probleemiderohkeks ettevõtmiseks. Keerukaks osutus kooskõla (geneetilise korrelatsiooni) leidmine erinevates riikides ajalooliselt kasutuselolevate erinevate aretustunnuste vahel. Esimese ametliku rahvusvahelise hindamiseni jõuti alles käesoleva aasta veebruarikuu hindamisel ehk ligikaudu kümme aastat hiljem. Igale konkreetsele riigile esitatakse pullide aretusväärtus seal kasutuseloleva aretustunnuse skaalal, võimaldades erinevate riikide pulle omavahel vahetult võrrelda/järjestada. Siinkohal olgu loetletud levinumad sigivuse aretustunnused:

- kordusseemenduse puudumise määr protsentides 56 päeva (N56) (osades maades ka 90 päeva) jooksul;
- päevade arv poegimisest esimese seemenduseeni ehk taastumisperioodi pikkus (TPP);
- esmasseemenduse vanus päevades;
- seemenduste arv tiinestumiseks;
- päevade arv esimese ja viimase seemenduse vahel;
- uuslõpsipäevade arv;
- poegimisvahemik päevades.

Eestis taastootmistunnuste geneetilist hindamist ametlikult ei toimu, kuid valdkonnast ja andmetest ülevaate saamiseks ning muutuste jälgimiseks on Jõudluskontrolli Keskuses alates 2003. aastast tehtud mitmeid analüüse ning mitu geneetilist hindamist.

Järgnevas ülevaates tutvustatakse sigivustunnuste geneetilise hindamise korraldamise praegust seisundit ning tulemusi.

Kirjandusele ja senistele analüüsidele tuginedes on enamusel sigivustunnustel madal päritavus, ulatudes näiteks aretustunnuse N56 korral ainult 1-5%ni. Oluliselt suurem on päritavus tunnusel TPP, ulatudes erinevates riikides umbes 10%ni. Need kaks tunnust valiti geneetilise hindamise nn kahe-tunnuse loomamudelisse, kus tunnus TPP suurendab tunnuse N56 tulemuse usaldusväärsust. Võimalikult täpse aretusväärtuse saamiseks võetakse hindamisel arvesse järgmiste keskkonnategurite mõju: kari, tõug, seemendusaasta, seemendusküü, laktatsioon, taastumisperioodi pikkus. Nn juhusliku efektina on mudelis lehma alaline keskkonnaefekt, seemenduspulli efekt ja seemendustehnika efekt.

Varasematel aastatel kasutati tiinestumisvõime aretustunnusena Saksamaa eeskujul tunnus N90, kuid alates käesoleva aasta kevadest kogutakse andmeid Interbulli Keskuse soovile, soovitusel vastu tulles tunnusele N56.

Sigivustunnuste hindamiseks kogutakse andmeid iga lehma kuni seitsme laktatsiooni kohta. Tulemuse usaldusväärsuse

ja täpsuse huvides kasutatakse andmete kogumisel järgmisi kitsendavaid tingimusi:

- kui lehmale on näidatud tiinestumine esimesest seemendusest ja pärast seda on märgitud väljaminek ahtruse tõttu, siis esimese laktatsiooni korral jäetakse välja selle lehma andmed, järgnevate laktatsioonide korral jäetakse välja viimase laktatsiooni andmed. Kokku oli selliseid laktatsioone umbes 27 000.

- jäetakse välja abordid ja muud liiga lühikesed tiinused (st tiinuse kestus on lühem kui 265 (280 - 15) päeva). Kokku oli selliseid laktatsioone umbes 1100.

- poegimisvahemiku olemasolul kontrolliti, kas tiinestava seemenduse tulemuseks on normaalse pikkusega tiinus. Selgus, et 66 700 laktatsiooni korral (7,3% üldarvust) puudus sobiv seemendus. Taustaks: 2006. aastal jäi sobiva seemenduse puudumise tõttu "isata" 12% sündinud vasikatest. N56 tulemus osutus ebaõigeks ja muudeti 57 765 korral (6,3%). 2354 korral osutus tiinestavaks 1. seemendus märgitud kordusseemenduse asemel ja ülejäänud kordadel 1. seemenduse mittesobivuse tõttu on ilmselt kordusseemendus jäänud märkimata.

Hindamistulemused. Sigivustunnuste hindamise tulemused avaldatakse suhtelise aretusväärtusena, kus baaspullide keskmine on 100 punkti ja standardhälve on 12 punkti ning geneetiliselt eelistatud tulemus on suurem kui 100 punkti. Tunnus tähistusega STPP on taastumisperioodi pikkuse suhteline aretusväärtus, kus STPP > 100 väljendab pulli tütarde lühemat taastumisperioodi eakaaslastega võrreldes. Tunnus tähistusega SMN56 on emapoolse tiinestumisvõime suhteline aretusväärtus, kus SMN56 > 100 väljendab pulli tütarde paremat tiinestumist esimesest seemendusest eakaaslastega võrreldes. Baaspullide valimise tingimused on samad mis jõudlustunnuste hindamisel, kuid sigivustunnuste madala päritavuse tõttu on iga baaspulli tütarde miinimumarvuks 50 teiste tunnuste 20 asemel.

Seosed jõudlustunnuste ja sigivustunnuste aretusväärtuse vahel (tabel 1) näitavad, et aretus suurema jõudluse saavutamiseks toob kaasa tiinestumisvõime vähenemise. Kõrge jõudluse aretusväärtusega pullide kasutamise tõttu on oodata tulevaste lehmade tiinestumisvõime langust ja seda nii eesti punast kui ka eesti holsteini tõugu lehmadel (tabel 2). Selle probleemi teadvustamine ja probleemsete pullide kasutamise piiramine võimaldavad lehmade tiinestumisvõime vähenemist ohjeldada. Ülevaade kõrge üldaretusväärtusega pullide aretusväärtustest koos sigivuse aretusväärtustega on esitatud lisalehel (lisalehel on ka tähistuste seletus). Madala tiinestumisvõime aretusväärtusega pullide esiletoomiseks on nende vastav aretusväärtus esitatud rasvases kirjas. Näeme, et madala SMN56 aretusväärtusega pullidel on reeglina kõrge STPP aretusväärtus. Lahtiseletatult tähendab see, et kiirest poegimisjärgsest taastumisest ehk varajases esimesest innast tingitud seemenduse tulemus on keskmisest madalam. Näiteks aretajate seas populaarsel pullil Frello on väga madal SMN56 väärtus (70 punkti) ja väga kõrge STPP väärtus (131 punkti). Tema üliaktiivse seemenduspullina kasutamise tõttu seemenduspullina 2006. a ja 2007. a (vastavalt 17% ja 19% seemendustest) on suure tõenäosusega tulevaste lehmade seas palju keskmisest madalama tiinestumisvõimega Frello tütreid.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et oma karjale aretuspullide valimisel saab aretaja pulli sigivustunnuste aretusväärtust arvestades hoida karja tiinestumisvõime taset soovitud piirides.

Tabel 1. Korrelatsioon pullide jõudlustunnuste ja sigivustunnuste suhtelise aretusväärtuse vahel (tütred ≥ 50)

	Sigivustunnused			
	EHF (376 pulli)		EPK (195 pulli)	
	SMN56	STPP	SMN56	STPP
Piim	- 0.38	+ 0.40	-0.08	+0.26
Rasv	- 0.24	+ 0.32	-0.05	+0.21
Valk	- 0.36	+ 0.44	-0.10	+0.32

Tabel 2. Seemenduseks kasutatud pullide* aretustunnuse SMN56 kaalutud keskmise väärtus tõu piires seemendusaasta järgi

Seemendusaasta	EPK			EHF		
	Pullide arv	Seemenduste arv	SMN56	Pullide arv	Seemenduste arv	SMN56
2000	42	43 721	98	120	154 443	103
2001	55	40 540	97	125	155 670	104
2002	54	40 125	99	116	154 201	100
2003	53	37 617	97	135	152 206	97
2004	37	28 479	90	111	118 729	95
2005	21	11 433	90	65	117 307	97
2006	23	4971	89	50	94 256	91
2007	17	2820	98	37	44 359	90

*pullil seemendusi ≥ 10 ja karjade arv sigivustunnuste hindamises ≥ 10

Mart Uba

Biomeetria sektori juhataja

Vahelduva kontroll-lüpsi tegijatele!

Käesoleval ajal teeb kontroll-lüpsi vahelduval meetodil 49,2% meie klientidest, kellele kuulub 84,9% jõudluskontrollialustest lehmadest. Seega määratakse enamiku lehmade päevatoodang alternatiivmeetodil. Nimetatud meetodi kasutamisel on kohustuslik täita teatud reegleid, mis on kirjas jõudluskontrolli läbiviimise meetodikas ja piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamatus. Enamasti nende järgi ka toimitakse, kuid vahetevahel unustatakse osa tähtsaid andmeid esitamata.

Teistest enam on jäänud laudalehele märkimata lüpsi- või sellele eelnenud lüpsi kellaaeg, vahel ka mõlemad. Tihti ei märgita õigesti õhtust kellaaega. Vahelduva kontroll-lüpsi puhul loeme õhtuseks kellaaegs aegu kella 12.00st 24.00ni, hommikuseks 00.00st kuni 12.00ni. Seega 4.30 tähendab hommikust aega, õhtune aeg tuleb kirjutada 16.30.

Kui laudalehe päisesse on trükitud ette **kontroll-lüps õhtusel lüpsikorral**, peab lüpsi aeg olema õhtune aeg. **Soovitame tungivalt lüpsikordade vahelduvusest kinni pidada**, siis on lehma arvutatud toodang ja tegelik toodang parimas vastavuses. Kui tõesti **mõjuval põhjusel** polnud võimalik lüpsi õhtul läbi viia, tuleb sõna **õhtusel** maha tõmmata, kirjutada asemel **hommikusel** ning lüpsi ajaks peab siis loomulikult olema märgitud hommikune kellaaeg.

Kõik nimetatud puudujäägid laudalehe täitmisel aeglustavad andmete sisestamist ja töötlemist ning venitavad pikemaks Teile tulemuste väljastamise aega. Me võtame Teiega tingimata telefonitsi ühendust, et puuduvaid andmeid teada saada, ent alati ei pruugi Te kohe kättesaadav olla. JKK ei võta puuduvaid kellaaegu eelmise kuu laudalehelt, sest lüpsijad võivad muutunud olla.

Vahel on juhtunud, et vastava lüpsikorra toodangu asemel kirjutatakse laudalehele siiski päevatoodang, eriti siis kui jõudlusandmete koguja ise on töölt ära (puhkusel, reisil jne). Seepärast soovitame asendajat täpselt instrueerida, kuidas vahelduva lüpsi andmeid esitada.

On olnud ka juhuseid, kus loomapidaja pakub meile eelmise

lüpsi ajaks eelmise kuu kontroll-lüpsi kuupäeva. Eelmise lüpsi aeg on kontroll-lüpsile eelnenud lüpsikorra kellaaeg.

Need loomapidajad, kes sisestavad kontroll-lüpsi andmeid ise, peavad tähelepanelikult jälgima, et saaks igale farmile ja grupile õige lüpsiaeg. On olnud juhuseid, kus loomapidaja tegi kontroll-lüpsi küll õigel ajal (hommikul või õhtul), kuid sisestas andmed valesti. Sellise vea parandamine on JKKs küllalt keerukas, sest päeva- ja kõik muud toodangud tuleb ümber arvutada, kuna toodangu arvutamine hommikuse või õhtuse lüpsi järgi on erinev.

Inno Maasikas

Andmetöötluse osakonna juhataja

Andmete topeltesitamisest

Aastaid on loomapidajad kirunud olukorda, kus tuleb andmeid esitada JKKle ja PRIAle. Viimasel ajal on kuulda arvamust, et JKK võiks võtta andmed PRIAst. Miks see kõik siis ei toimi?

Kõige lihtsam vastus on: JKK ja PRIA vajavad erinevaid andmeid. Lisaks sellele vastusele on oluline ka ajategur.

Vaatleme näiteks registreerimisandmeid. Nõude kohaselt tuleb loom märgistada 20 päeva jooksul peale sündi ja andmed edastada PRIAle 7 päeva jooksul alates märgistamisest. Seega saab PRIA looma sünni ja märgistamise kohta andmed 27 päeva jooksul sünnist, millele võib lisanduda teatav aeg andmete sisestamiseks.

JKK puhul on vajadus, et teatada tuleb kõik sündmused, mis on toimunud kahe kontrollpäeva vahel, kusjuures kahe kontrollpäeva vaheline aeg ei tohi reeglina ületada 22 - 37 päeva. Kuid, kui poegimispäevale järgneb kontrollpäev, siis peab andmed esitama juba järgmiseks päevaks.

Esimese probleem: JKK vajab üldjuhul andmeid kiiremini, kui PRIA seda võimeline pakkuma on. Teine probleem: me mõlemad vajame küll ühiseid andmeid, ent meil on ka andmeid, mis on lähtuvalt eesmärgist erinevad.

Kui JKK võtaks andmed PRIAst, siis peaks PRIA arendama süsteemi selliselt, et nad sisestavad ka jõudluskontrolliks vajalikud andmed meile vastava loomaomaniku kontrollpäevaks. Miks PRIA ei võta JKKst andmeid? Sellele küsimusele peaks PRIA esindaja vastama.

Nagu juhtkirjast lugeda võib, siis oleme viimasel ajal töötanud selle nimel, et arvutikasutajatele pakkuda võimalust andmeid lihtsamini esitada. Loodame, et saame selle õige pea käivitada ning sellega hoida kokku loomapidajate liigset töö- ja ajakulu.

Kaivo Ilves

Direktor

Tähelepanu!

Inbriidingukoefitsient F näitab populatsioonis või sugulasisendite ristamisel saadud kahe isendi genotüüpide suhtelist sarnasust – mida suurem on sarnasus, seda suurem see näitaja on. Näiteks isa x tütre või ema x poja ja õde x vend järglastel on F 0,25 ehk 25%, poolõde x poolvend on F 0,125 ehk 12,5%. Juhul kui F on alla 0,0156, siis on vanemate sugulus piisavalt kauge ja ei oma olulist tähendust.

Inbriiding mõjutab põllumajandusloomade kvantitatiivseid tunnuseid, nagu suurus, elujõud ja viljakus. Mida suurem on inbriidingu osakaal, seda madalamad antud näitajad on. Samuti võimendab inbriiding loomadel mittesoovitavaid tunnuseid, nagu välimikuvead.

Parimad teadaolevad laktatsioonid dets. alguse seisuga

Eesti holstein							
Nimi	Omanik	Lakt. nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg	Valgu %
Võrgu	Põlva Agro OÜ	3	17535	456.2	2.60	478.7	2.73
Pali	Põlva Agro OÜ	3	16624	591.0	3.56	491.3	2.96
Siiru	Põlva Agro OÜ	4	16362	467.5	2.86	510.1	3.12
Eesti punane							
Märsi	Saimre OÜ	4	14382	477.6	3.32	453.7	3.15
Silla	Põlva Agro OÜ	4	14029	477.9	3.41	452.1	3.22
Viiu	Lea Puur	7	13795	480.1	3.48	432.9	3.14

Meenutagem!

2009. aastal on põhjust tähistada jõudluskontrolli 100 aastast ajalugu Eestis. Kuidas on jõudluskontrolli (varasema nimetusega karjakontrolli) tehtud läbi aja?

JKK teeb ettepaneku panna kirja oma mälestused, meenutused aastatetagusest jõudluskontrolli läbiviimisest. Kirjutage oma kogemustest seoses jõudluskontrolli protsessiga – proovide võtmisest või andmete esitamisest, ühesõnaga erinevatest jõudluskontrolli tahkudest. Eriti teretulnud on mälestused sõjajärgsest ajast, kui karjakontroll praktiliselt lakkas olemast, selle taastamisest 1960-ndatel, masinarvutusele üleminekust. On olemas vaid andmetöötajate omapoolne nägemus sellest. Tahame teada ka loomapidajapoolseid mälestusi, millised raskused esinesid, mida positiivset masinarvutusele üleminek kaasa tõi. Kuigi paljud tolaeagsed jõudluskontrolli assistendid (praeguse mõiste järgi JAK-d) on juba pensionil, on võib-olla siiski olemas neid, kes panevad oma mälestused kirja.

Jutustage vabas vormis, oma kogemuste ja näidete kaudu. Tööde pikkus ei ole piiratud. Paremad tööd leiavad äramärkimist ning tõenäoliselt leiavad nad ka kajastamist jõudluskontrolli juubeliaastal.

Meenutused palume JKKsse edastada hiljemalt 1. juuniks 2008. a.

Meenutusi ootame nii paber kandjal kui elektrooniliselt. Need võib anda piirkonna zootehniku kätte või saata piimaproovidega või Eesti Postiga.

JKK Aasta töötaja

Viis aastat on JKK töötajad endi hulgast valinud Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2007. aasta JKK Aasta töötaja on Tiia Püssa, arvutivõrgu peaspetsialist–andmebaasi administraator. Kolleegide sõnul on Tiia positiivse ellusuhtumisega hoolas perenaine–varahoidja JKKle usaldatud andmetele, kes tagab turvatunde kolleegidele ja klientidele.

Neljandat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegipremia “Päikesekiir” laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2007. aasta Päikesekiireks valiti vanemreferent Riina Tisler — abivalmiduse ja rõõmsameelsuse eest.

Uus töötaja

Alates 7. jaanuarist töötab meil raamatupidaja–palgaarvestajana Anita Minin.

Muhedat

Pull läheb lehma juurde ja ütleb talle: “Lehm, kuule, kas sa mult jõusööta ei taha osta, hästi odav aga kuramuse hea ...” Lehm põrnitseb pulli veits aega altkulmu ja küsib: “Ega sa mind lüpsata ürita?”

Tööjuubelid

30. tööjuubelit tähistasid 1. jaanuaril 2008. a Tiia Püssa — arvutivõrgu peaspetsialist–andmebaasi administraator ja Inno Maasikas — jõudluskontrolli andmetöötajate osakonna juhataja

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Täna on Jõudluskontrolli Keskusel 2007. aasta kohta kokkuvõtted tehtud ning 2008. aasta tegemised täies hoos. Hea meel on tõdeda, et veiste piimatoodang ja sigade sigivusnäitajad näitasid eelmisel aastal positiivset trendi.

Jõudluskontrolli Keskusele on oluline ka see, et eelmisel aastal suutsime oma töö ümberkorraldamise tulemusena kiirendada jõudluskontrolli teenuse osutamist piimaveisekasvatajale.

Hea et jaanuaris – veebruaris kehtima hakanud veiste poegimisandmete ja väljamineku põhjuste esitamise muudatused on ilma suuremate tagasilöökideta käivitunud.

Täienenud on teenuste valik. Eelmisest aastast pakutavad uued teenused piimaveisekasvatajale, – “Koondaruanne”, “Kõrvamärkide transport piimaproovide kogumispunkti”, “SMS-teade” –, on leidnud positiivse vastuvõtu ja loodetavasti muutuvad veelgi populaarsemaks.

Möödunud aastal tehtud arendused Possu on samm-sammult rakendumas. Possu nuumikute moodul on seakasvatavates huvi tekitanud ja esimestelt kasutajatelt oleme juba saanud programmi kohta positiivset tagasisidet.

Loodetavasti on lugemise hetkeks ka paljuräägitud JKK ja e-PRIA projekt käivitunud ning aktiivsemad piimatootjad andmete toepeltesitamisest lahti saanud.

Käesoleva aasta algusest oleme alustanud pihuarvutite tutvustamist, mis võimaldab muuta JKK ja loomapidaja vahelise andmete liikumise veelgi kiiremaks, täpsemaks ja mugavamaks, kuid selles osas on ilmselt sügis õige aeg tibus lugemiseks.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

E-arve JKK-st

Jõudluskontrolli Keskus hakkab pakkuma oma klientidele võimalust saada arve e-postiga. E-arve muudab asjaajamist lihtsamaks klientidel, kel raamatupidamine ja loomakasvatustöötajad asuvad erinevates kohtades. Samuti paraneb arve kättesaamise kiirus. Pdf-vormingus arve saadetakse kliendi esitatud e-postiaadressile.

Esimese etapina on valminud e-arve rakendus seakasvatatajatele ning esimene e-arve väljastati märtsis. E-arvest huvitatud seakasvatatel palume pöörduda Vaike Konga poole (vaike.konga@jkkkeskus.ee), kes registreerib e-posti aadressi, millele hakatakse arveid väljastama.

Järgmise etapina on kavas e-arvete väljastamine piimatööstustele. Seejärel võetakse arendusse e-arvete väljastamine piimaveise jõudluskontrolli tegijatele.

Kui valmivad tehnilised võimalused veisekasvatatele e-arvete väljastamiseks, siis teatame, kellele e-arve soovijad saavad edastada e-posti aadressid.

“Vaade tulevikku”

Märtsi alguses korraldas JKK ajurünnaku “Vaade tulevikku”. Kokku kutsuti veiste ja sigade aretusorganisatsioonide nõukogude ja juhatuste liikmed. Ajurünnaku eesmärk oli kujundada arusaam, milline on Eesti loomakasvatuse aastal 2014. JKK jaoks on tähtis teada loomapidaja vajadusi ja soove tulevikus, et pakkuda vajalikke lahendusi.

Ajurünnakul jäid kõlama mõtted:

- loomakasvatuse Eestimaal jätkub, sest nõudlus toiduainete järgi kasvab kogu maailmas;

- kasumlikkuse võti on efektiivsus.

Efektiivsus on valdkond, mille tõstmisesse saab oma tegevuse ja andmetega anda suure panuse Jõudluskontrolli Keskus.

Uued töötajad

Jaanuarist vastab üldtelefonile ja tegeleb postiga vanemreferent Aimi Sörg.

Kõrvamärke müüb ja postitab alates märtsikuust registrispetsialist Favsta Ossul. Senine kauaaegne registrispetsialist Helve Vares jäi pensionile.

2007. aasta piimatoodang

2007. aastal ületas Eesti piimatoodang 7000 kg piiri – aastalehma kohta saadi 7052 kg piima. Toodang lehma kohta suurenes aasta jooksul 190 kg võrra.

Võrdluseks: Rootsi lehmad andsid keskmiselt 9217 kg piima, mis on 2165 kg enam kui Eestis. Taanis oli toodang 8919 kg, Ungaris 8362 kg, Tšehhis 7513 kg. Lätis oli toodang 5478 kg, Leedus 5863 kg. Eesti lehmad lüpsavad ka rohkem kui Poola (6688 kg) ja Slovakkia lehmad (6517 kg).

Toimus Possu 3 esitlus

14. märtsil toimus Possu programmi uue versiooni esitlus. Koolitusest võttis osa 26 inimest. Possut tutvustati kolmele erinevale sihtgrupile:

- spetsialistidele, kellel puudub Possuga töötamise kogemus;
- seafarme teenindavatele veterinaararstidele;
- Possu programmi kogemustega kasutajatele.

Uutele Possu huvilistele ja veterinaaridele tutvustas programmi kasutamise võimalusi Külli Kersten. Possu 3 erinevused võrreldes eelmise versiooniga tõi välja Aivar Annamaa, kes tutvustas ka täiesti uut, nuumikute osa. Farmidel on võimalik ise otsustada, kas hallata põhikarja ja nuumakarja andmebaasi koos või mõlemat eraldi asuvates arvutites. Emiste ja/või nuumikute andmebaasi moodustamiseks on vaja tellida Jõudluskontrolli Keskusest hinnakirja alusel litsents või litsentsid, mis väljastatakse aastaks.

Huvi nuumikute mooduli vastu oli üllatavalt suur – viis farmi soovisid esimesel võimalusel tööle hakata Possu 3-ga. Juba enne esitlust töötas nuumikute mooduliga kaks farmi – OÜ Markilo Kureoja farm ja Jampo SK OÜ. Nende farmide spetsialistid on aidanud uut moodulit testida. Täname neid!

Eestlasest Soomes

Soome ajakirja “Sika” jaanuarinumbris ilmus põhjalik artikkel Aasta Põllumehest 2007 Ermo Sepast. Artikkel on nähtav ka JKK kodulehel (alamlehel Sead valida menüüst artiklid).

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2007. aastal

1. jaanuaril 2008 oli jõudluskontrollis 94 671 lehma, mis moodustab 90,9% Eesti lehmadest. Lehmade arv vähenes aasta jooksul 4925 lehma võrra. Eesti holsteini tõugu lehmi oli karjas 70 745 (74,7%), eesti punast tõugu lehmi 23 187 (24,5%), eesti maatõugu lehmi 524 (0,6%) ning muud tõugu lehmi 215 (0,2%).

Jõudluskontrollialuste piimakarjade arv on samuti vähenenud. 1. jaanuaril 2008 oli jõudluskontrollis 1276 piimakarja, mis on 199 võrra vähem kui 1. jaanuaril 2007. Kõige enam vähenes arv Saaremaal (26 karja), Raplamaal (21 karja) ning Viljandimaal (20 karja). Ida-Virumaal on eelmise aastaga võrreldes jõudluskontrollis 3 karja vähem, kuid see maakond on 34 jõudluskontrollialuse karjaga üks väiksemaid. Vähem on karju jõudluskontrollis vaid Hiiumaal – 32.

Karja suurust arvestades lõpetasid jõudluskontrolli kõige enam karjad, kus oli kuni 10 lehma. Nende karjade arv vähenes 129 karja võrra. Karju, kus oli 11–50 lehma, jäi vähemaks 63 võrra. Jõudluskontrolli lõpetanud karjadest müüdi paljudel puhkudel lehmad teistesse karjadesse, kuid tihti viis nende lehmade edasine tee lihatööstusesse.

On näha, et karjad muutuvad üha suuremaks. Keskmine karja suurus oli aastavahetusel 74,2 lehma. Võrreldes 2002. aasta lõpuga on karja suurus kahekordistunud. Suurimad karjad on Järvamaal keskmiselt 139,8 lehmaga, Lääne-Virumaal 110,9 lehmaga ning Jõgevamaal 109,4 lehmaga karjas, ja väikseimad Hiiumaal 20,0 lehmaga ning Võrumaal 39,1 lehmaga karjas.

2007. aastal saadi aastalehma kohta 7052 kg piima. Piimatoodang eesti holsteini tõul oli 7273 kg (+204 kg võrreldes 2006. aastaga) ning eesti punase tõul 6476 kg (+138 kg). Eesti maatõugu lehmade toodang oli 4469 kg, mis on 75 kg enam kui 2006. aastal. Piimajõudluskontrollis olevad lihavedid ja lihavedide ristandid lüpsid keskmiselt 4261 kg piima aastalehma kohta.

7000 kg piiri ületas Põlvamaa, Tartumaa, Lääne-Virumaa, Järvamaa, Jõgevamaa ja Raplamaa lehmade keskmine toodang.

Kõige enam suurenes toodang Raplamaal – 451 kg, järgnesid Viljandimaa 304 kg ning Lääne-Virumaa 227 kg-ga. Hiiumaa lehmade toodang vähenes eelmise aastaga võrreldes 135 kg võrra.

Üle 11 000 kg said karja keskmiseks toodanguks Põlva Agro OÜ ja Lea Puur. Üle 10 000 kg piima saadi Torma POÜs, kus toodang suurenes aastaga 9632 kilogrammilt 10 104 kilogrammini.

Tabel 1. Lehmade piimatoodang maakondades

Jrk nr	Maakond	Aasta-lehmi	Piima	Rasva		Valku		R + V
			kg	%	kg	%	kg	
1.	Põlva	6076	7884	4,11	324	3,34	263	587
2.	Tartu	6066	7699	4,13	318	3,39	261	579
3.	Lääne-Viru	11 976	7483	4,03	302	3,36	252	553
4.	Järva	15 369	7431	4,11	305	3,36	249	555
5.	Jõgeva	9998	7285	4,20	306	3,40	248	554
6.	Rapla	6216	7063	4,06	287	3,31	234	520
7.	Võru	3262	6965	4,29	299	3,32	231	530
8.	Valga	3150	6718	4,22	283	3,41	229	513
9.	Pärnu	10 294	6706	4,19	281	3,33	224	505
10.	Ida-Viru	2071	6636	4,08	271	3,38	224	495
11.	Harju	5169	6516	4,18	273	3,29	214	487
12.	Viljandi	6902	6374	4,26	272	3,38	216	487
13.	Saare	5403	6133	4,23	259	3,38	207	467
14.	Lääne	2790	6036	4,28	258	3,28	198	456
15.	Hiiumaa	652	4927	4,28	211	3,26	161	371

Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi 2007. aastal:

3...7 lehma: Vello Tori (Raplamaa) 6-8428-4,27-360-3,50-295-655

8...20 lehma: Luule Viisalu (Raplamaa) 13-8800-4,47-393-3,43-301-695

21...50 lehma: Lea Puur (Viljandimaa) 33-11 040-3,98-439-3,42-378-817

51...100 lehma: Ants Raadik (Viljandimaa) 84-8682-3,94-342-3,44-299-640

Üle 100 lehma: OÜ Põlva Agro (Põlvamaa) 1136-11 181-3,77-422-3,31-370-792

9000 kg või enam piima saadi 2007. aastal kokku 22 karjas. See on 6 võrra rohkem kui 2006. aastal. 8001–9000 kg oli piimatoodang 96 karjas, mis on 18 karja võrra rohkem kui eelmisel aastal. 7001–8000 kg saadi 206 karjas (+16). Alla 2000 kg lüpsid lehmad 13 karjas.

Suurim piimatoodang aastalehma kohta oli karjades, kus oli 901–1200 lehma. Nende nelja karja keskmine piimatoodang oli 8859 kg. Toodangu suuruselt järgnes kolm karja, kus on rohkem kui 1200 lehma – keskmiselt 7857 kg piima lehma kohta. Madalaima toodanguga olid karjad, kus oli kuni 10 lehma – 5722 kg.

2007. aastal saavutati uus suurepärase 305-päevase laktatsiooni piimatoodangu rekord. Maikuus ületas OÜ Põlva Agro lehm Võrgu senise Eesti rekordi 741 kg võrra. Võrgu kolmanda laktatsiooni piimatoodang oli 17 535 kg.

Parimad lehmad 305 päeva laktatsiooni piimajõudluse järgi:

EPK: Märsi 1046298 (Saimre OÜ, Viljandimaa) 4-14 382-3,32-478-3,15-454-931

EHF: Võrgu 3810712 (Põlva Agro OÜ, Põlvamaa) 3-17 535-2,60-456-2,73-479-935

EK: Teeli-Kari 2018638 (TÜ Mereranna PÜ, Saaremaa) 4-8251-4,14-342-3,53-291-633

Parimad esmaspoeginud 305 päeva laktatsiooni piimajõudluse järgi:

EPK: 5884483 (AS Tartu Agro, Tartumaa) 1- 12 389-3,70-459-3,32-411-870

EHF: 5641505 (Torma POÜ, Jõgevamaa) 1-14 657-3,20-470-3,08-452-921

EK: Sire-Kari 5113354 (TÜ Mereranna PÜ, Saaremaa) 1-8030-3,75-302-3,18-255-557

Üle 10 000 kg lüpsis 305-päevase laktatsiooni jooksul kokku 4787 lehma, kellest 4303 olid eesti holsteini tõugu ning 484 eesti punast tõugu.

2006. aastal saavutatud suurim eluajatoodang eesti punast tõugu lehmade seas, 96 539 kg piima, jäi 2007. aastal ületamata. Avo Kruusla (Põlvamaa) lehm Öuni oma eluajatoodangut ei suurendanud, kuna läks 2007. aastal karjast välja õige pea pärast poegimist. Eesti holsteini tõugu lehmadest, kes 2007. aastal karjas olid, on kõige enam piima eluajal tootnud AS Adavere Agro (Jõgevamaa) lehm Siili, kes oli edetabeli tipus ka eelmisel aastal. Siili saavutas eluajatoodanguks 97 549 kg. Eesti maatõugu lehmadest oli jätkuvalt tipus Ants Loit'i (Viljandimaa) lehm Belinda, kelle eluajatoodang oli 53 254 kg. Ka Siili ja Belinda läksid 2007. aastal kahjuks karjast välja.

Eelmisel aastal tõdesime, et vaatamata lüpsmis- ja pidamistingimuste paranemisele ja teavitustööle keskmine somaatiliste rakkude arv 1 ml piimas (SRA) ei vähene. 2007. aasta tulemusi vaadates ei ole muutust paremuse poole toimunud.

Eesti keskmine SRA oli nii 2006. kui 2007. aastal 397 000.

Kvaliteetseim piim oli 8001–9000 kg ning üle 9000 kg lüpsnud karjadel – SRA vastavalt 320 000 ja 321 000. Vähem kui 2000 kg lüpsnud karjade keskmine SRA oli 827 000. Maakondadest oli suurim probleem somaatiliste rakkudega jätkuvalt Ida-Virumaal (459 000). Kõige parem oli olukord Saaremaal (325 000).

Parimad karjad SRA järgi olid järgmistel loomapidajatel: 3–10 aastalehmaga karjad – Aare Roots Lääne-Virumaalt (5 lehma, SRA 32 000), Luule Tamp Lääne-Virumaalt (4 lehma, SRA 38 000) ja Silvi Siirmann Läänemaalt (6 lehma, SRA 65 000); 11–100 aastalehmaga karjad – Illar-Arved Lüllmaa Raplamaalt (karjas 11 lehma, SRA 56 000), Ülo Parker Raplamaalt (11 lehma, SRA 60 000) ja Helle Melsas Valgamaalt (12 lehma, SRA 81 000) ning üle 100 aastalehmaga karjad – AS Merix Kinnisvara Jõgevamaalt (188 lehma, SRA 173 000), Aardla Piimaühistu Tartumaalt (115 lehma, SRA 182 000) ja Aivar Alviste Tartumaalt (142 lehma, SRA 188 000). Suurte karjade esikolmikus olid eelmisel aastal samad piimatootjad.

2007. aastal sündis jõudluskontrollialustes karjades 91 047 vasikat, mis on 3274 vasikat vähem kui 2006. aastal. Poegimisi oli kokku 96 183, millest esmaspoegimisi 28 981 ehk 30,1%. Surnultsünniga lõppes 7% poegimistest, esmaspoegimistest koguni 10,4%.

Esimese poegimise vanus on jätkuvalt paranenud. 2007. oli see 28,5 kuud. Parim on see näitaja Tartumaal (27,5 kuud), Põlvamaal (27,6 kuud), Rapla- ja Järvamaal (27,8 kuud). Üle 30 kuu on esimese poegimise vanus vaid Läänemaal – 30,7 kuud.

Kinnisperioodi pikkus oli sarnaselt 2006. aastaga keskmiselt 75 päeva. Uuslüksiperiood pikenes 1 päeva võrra 142 päevani. Eesti punasel tõul oli uuslüksiperioodi pikkus 128 päeva, eesti holsteini tõul 147 päeva, eesti maatõul 140 päeva ja muud tõugu lehmadel 112 päeva. Poegimisvahemik oli 2007. aastal 421 päeva.

Karjast läks välja 32 819 lehma, mis on 3052 lehma võrra rohkem kui eelmisel aastal. Peamisteks väljamineku põhjusteks olid taas udarahaigused (25,0%), järgnesid ahtrus (23,9%) ning jäsemete haigused (14,6%). Keskmine väljamineku vanus üha nooreneb. Esmakordselt oli see alla 6 aasta – 5 aastat ja 10 kuud.

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Jõudluskontrolli piimaproovide kvaliteet

Piimaproovide kvaliteetseks ja kiireks analüüsimiseks Jõudluskontrolli Keskuse piimaanalüüside laboratooriumis on esmatähtis, et:

1) piimaproov oleks värske, visuaalselt puhas, s.t puuduvad silmaga nähtavad mehaanilise mustuse osakesed;

2) konservaine tablett oleks täielikult lahustunud ja segatud kogu piimaprooviga õigeaegselt, s.t piimaproov on ühtlaselt roosa värvusega;

3) piimaproov on koguseliselt küllaldane, s.t piimanivoo on pudelile märgitud kahe kriipsu vahel ~40 ml.

Kui ülaltoodud eeltingimused on täidetud, saame rääkida piimaproovide kvaliteetsest analüüsimisest ja õigeaegsest tulemuste väljastamisest kliendile.

Piimaproovi kvaliteedi osas ei saa teha mingisuguseid järeleandmisi. Laboris kasutusel olevad piimaanalüsaatorid vajavad ainult kvaliteetseid piimaproove, sest nende tootlikkus on väga suur (sõltuvalt analüsaatorist 300–500 proovi/tunnis) ning ühest proovist määratakse omakorda viis piimakomponenti.

Selline analüsaator nõuab **kvaliteetset ja ainult kvaliteetset piimaproovi**, kindlustades omakorda piimakomponentide sajandikkohaga määramise täpsuse.

Vaatamata nende kolme, esmapilgul lihtsana tunduva tingimuse täitmisele, jõuab laborisse ikkagi piimaproove, mis ei ole kvaliteetsed.

Jõudluskontrolli piimaproov on ideaalne keskkond bakterite kasvuks, kuna sisaldab nende eluks vajalikke toitaineid nagu piimasuhkur, valgud, mineraalid, on neutraalse pH-ga ja lüpsisoe. Selleks et vältida värskest lüpsitud piima kvaliteedi langust, ongi piimaproovipudelisse lisatud konservaine Bronopoli tablett, mis peab säilitama piimaproovi esialgse kvaliteedi kuni analüüsimiseni. Ometi on praktikas näha, et ka see abinõu ei aita alati 100%-liselt.

Põhjusi on siin mitmeid:

1) esialgne piima kõrge bakteriaalne saastatus, mille põhjuseks on mustad lüpsiseadmed, sõnnikupritimed jms, mis pärsivad konservaine toimet;

2) lahustunud konservaine tabletiga piimaproovi ei ole õigeaegselt segatud (20–30 min pärast piima lisamist proovipudelisse tuleb pudel ümber pöörata) ja seega on osa piimast konserveerimata, mis jätab võimaluse bakterite kiireks arenguks;

3) lüpsisooja piima kõrge bakteriaalse saastatuse tõttu toimub kiire bakterite arvu kasv, iga 20 minutiga kahekordistub algne üldbakterite arv. Ajal, millal konservaine tablett lahustub piimaproovis ja segatakse kogu piimaprooviga, võib toimuda piimaproovi kvaliteedi halvenemine.

Selleks et vähendada ebakvaliteetsete piimaproovide sattumist laboratooriumisse, peab proovid võtma selleks volitatud isik või loomapidaja, keda on informeeritud proovide nõuetekohasest võtmisest. Laboratoorium omakorda püüab kindlustada, et kõikides proovipudelites on konservaine tablett, pudelid ja kastid pestakse õigel tehnoloogilisel režiimil (nõuetekohane pesulahuse kontsentratsioon ja temperatuur), proove hoitakse kuni analüüsimiseni külmkambris ja analüüsimine toimub hiljemalt laborisse toomisele järgneva tööpäeva jooksul.

Loomapidajalt ootame aga omakorda, et:

1) piimaproovid võetakse vahetult enne äraviimist (eelmise päeva õhtul ja/või äraviimise päeva hommikul), mitte mitmed päevad varem;

2) pärast konservaine tableti lahustumist piimaproovis (20-30 minutit) pööratakse piimaproovipudelit 2-3 korda ümber, et konservaine jaguneks piimaproovis ühtlaselt ja tagaks proovi säilimise;

3) piimaproovi hulk on küllaldane (piimanivoo pudelil kahe kriipsu vahel), et kindlustada õige konservaine kontsentratsioon proovis ja vajadusel võimaldada teha kordusanalüüsi;

4) piimaproovikaste hoitakse võimalikult jahedas kuni nende transportimiseni laboratooriumisse.

Püüdes mõlemapoolselt rakendada eeltoodut ka tegelikkuses, on võitjad nii loomapidajad, kes saavad kiiresti piimaproovide kvaliteetsed analüüsitulemused kui ka laboratoorium, kes säästab sellega nii aega kui ka raha, mis muidu kuluks ebakvaliteetsetest piimaproovidest põhjustatud analüsaatoririkete kõrvaldamiseks.

Puhastel ja eeskirjade järgi võetud jõudluskontrolli piimaproovidel on määrav osa piimaproovide õigeaegsel ja kvaliteetsel analüüsimisel.

Eduard Punga

Piimaanalüüside laboratooriumi peatehnoloog

Tähtpäevi

• 1. juunil tähistab Jõudluskontrolli Keskus oma 15-ndat aastapäeva. 1. juunil 1993 moodustati EV Tõuaretusinspeksiooni Jõudluskontrolli Keskus. Kuni selle hetkeni tegelesid jõudluskontrolli korraldamise ja läbiviimisega ELVI Piimaanalüüside Laboratoorium ja Andmetöötlusosakond ning Tõuaretusinspeksiooni spetsialistid.

• 10 aastat tagasi osales Eesti esmakordselt holsteini tõugu pullide jõudlustunnuste rahvusvahelises hindamises.

2008. aasta on sigade jõudluskontrolli süsteemi arengus eriline mitmete ümmarguste tähtpäevade poolest.

• 25 aastat tagasi avanes võimalus jõudluskontrolli kokkuvõtete tegemiseks arvuti abil. Algselt nimetati seda masinarvutuseks. Sigade jõudlusandmed farmidest edastati JKK-sse spetsiaalsetel pabervormidel, aasta kokkuvõtted, mida nimetati seakarja boniteerimiseks, aga koostati farmi jaoks arvuti abil. Esimesi alustajaid oli neli. Sellist jõudlusandmete kogumise süsteemi kasutati 15 aastat.

• 25 aastat jõudluskontrolli arvuti abil täitub ühel JKK praegustest klientidest – Jampo Seakasvatuse Osahingul. See farm on 25 aasta jooksul koos JKK-ga kaasa teinud kõik süsteemi arengud.

• 10 aastat möödub Oracle andmebaasi loomisest, mis oli eelduseks personaalarvutitele üleminekuks.

• 10 aastat möödub personaalarvutite kasutuselevõtmisest seafarmis.

• 10 aastat tagasi hakati jõudlusandmeid farmides koguma tarkvaraprogrammiga db-Planer.

Aprillikuised uuendused

On hea meel teatada, et alates aprillist on JKK-st võimalik soetada elektroonilisi kõrvamärke, mis sobivad kõikide põllumajandusloomade märgistamiseks. Kuigi väliselt sarnanevad need märgid sigade identifitseerimisel kasutatavate

“nööpidega”, ei ole tegemist pelgalt plastikust abivahenditega loomade eristamiseks. Uued märgised on varustatud elektroonilise kiibiga, millele on võimalik salvestada väga erinevat infot alustades looma nimest ja lõpetades omaniku ning tema abikaasa poolt looma seltsis veedetud ajaga (sekundilise täpsusega). Lisaks infokandja funktsioonile annavad uued kõrvamärgid võimaluse loomade positsioneerimiseks. Loomapidajal on võimalik pidevalt jälgida oma loomade liikumist karjamaal, nende sotsiaalset ja sugulist aktiivsust ning hinnata loomade sööda ja vaba aja kasutamist.

Elektrooniliste kõrvamärkide kasutuselevõtt on hea uudis ka VTA ja PRIA ametnikele, kes nüüdsest saavad teostada kontrolli kontorist lahkumata. Ka on lihtsam leida näiteks söödasõime taha peitu pugenud loomi, kes varem võisid jääda “kahe silma vahele”.

Tuleb lisada, et loomade jälgimiseks on vajalik GPS-seadme sarnane lisavidin.

Elektroonilised märgid ei sobi mesilaste ega suguliselt väga aktiivsete loomade märgistamiseks, sest antud isendid muudavad jälgimisseadme pildi kirjuks või hüplevaks, mis mõjub halvasti inimese silmade tervisele.

Uue teenusena on Vissukese kasutajatel võimalik ise valida oma loomade toodangunäitajaid, vanemaid ning kokkuostetava toorpiima hinda. Selleks on uus elektrooniline andmevahetuslehekülg “Soovikontsert”. Ära hoidmaks piimatööstuste pretensioone toorpiima kvaliteedi hüppelise paranemise osas, ei ole loomapidajatel võimalik ise valida somaatiliste rakkude hulka müüdavas toorpiimas.

Kuna kõiki uuendusi ei ole praktikas veel testitud, siis aprillis võib esineda nende töös tõrkeid, seepärast palume neisse suhtuda mõistvalt ja heatahtlikult.

Kena karjakevadet soovib Jõudluskontrolli Keskus!

Tööjuubelid

1. aprillil **Pille Simmo** (autojuht) — **25**
1. mail **Kalle Pedastsaar** (direktori asetäitja IT alal) — **30**
4. mail **Küllil Kersten** (sigade ja muude loomade sektori juhataja) — **10**

www.jkkkeskus.ee
keskus@jkkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Sarnaselt teiste Eestis tegutsevate tõuaretusorganisatsioonidega täitis Jõudluskontrolli Keskusel käesoleva aasta juunis 15 tegutsemisaastat. 15 aastat tagasi alustas Jõudluskontrolli Keskus tööd 70 inimesega, kellest 22 töötab ka täna meie asutuse heaks. 15 aasta jooksul oleme vahetanud nime kahel korral – 1998. aastal Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Keskuseks ning 2001. aastal tagasi Jõudluskontrolli Keskuseks. Selle aja jooksul tegelesime lisaks jõudluskontrolli arendamisele ka esialgse loomade registri loomisega ning maksime välja esimesed otsetoetused.

Hea koostöö loomapidajate ja erinevate aretusorganisatsioonidega on võimaldanud meil arendada jõudluskontrolli süsteemi soovitud suunas. Lisaks veistele ja sigadele on meie andmebaasi lisandunud andmed lammaste ja hobuste kohta.

Jõudluskontrolli tegemine on muutunud 15 aasta jooksul tänu paljudele asjaoludele kiiremaks, mugavamaks ja kaasaegsemaks. Tänu loomapidajate vajaduste ning võimaluste muutumisele on jõudluskontroll muutunud bürokratlikust paberimäärimisest kaasaegseid tehnoloogiaid kasutavaks teenuseks.

Kui käesoleval aastal tähistame Jõudluskontrolli Keskuse 15ndat sünnipäeva, siis juba järgmisel aastal möödub 100 aastat esimese karjakontrolli organisatsiooni (Vändra Põllumeeste Seltsi karjakontrolli osakond) loomisest. Täna Eestis jõudluskontrolli eduloos peame väärtustama fakti, et suutsime säilitada jõudluskontrolli järjepidevuse 90ndatel aastatel, kui teised Balti riigid oma süsteemi lammutasid ja endale sellega “karuteene” tegid.

Täna oleme olukorras, kus võime uhkusega oma kogemusi ja Eestis toimuvat tutvustada!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Pihuarvuti JKKst koos nutiVissuga

JKK töötab välja piimaveiste jõudluskontrolli klientide tarbeks eestikeelse pihuarvuti tarkvara nutiVissu. NutiVissu koosneb kahest osast: proovitegemine ja Vissuke pihuarvutil. Proovitegemise programm hõlbustab kontroll-lüpsi tegemist. Vissuke pihuarvutil on väikse ekraani jaoks kohandatud. Sarnaselt lauaarvutil töötava Vissukesega saab sellega teha looma ja karja kohta päringuid ning registreerida sündmusi, kaasaarvatud sündmuste koosesitamine JKKsse ja PRIAsse.

Lisaks tarkvarale on võimalik JKKst soetada ka pihuarvuti, milleks on Psion Teklogix'i WorkAbout PRO.

Farmi koondaruanne

JKK pakub piimatootjale karja andmeid koondavale “Koondaruandele” lisaks “Farmi koondaruannet”. Loomapidajad, kellel on ettevõttes mitu farmi, saavad näha iga farmi tulemusi ning leida iga farmi kitsaskohad ja tugevused.

Sarnaselt “Koondaruandele” koosneb farmi koond 8 tabelist ja 2 graafikust. Andmed on kahel trükiel veidi erinevad – farmi aruandes ei käsitleta noorloomade infot. “Farmi koondaruande” hind on 50 krooni farmi kohta (hinnale lisandub käibemaks). Aruande tellimiseks tuleb JKKsse saata sellekohane avaldus, näidates avaldusel, kas trükist soovitakse igakuiselt või üks kord kvartalis (jaanuar, aprill, juuli, oktoober). Tellijad saavad koondi kõigi oma ettevõtte farmide kohta. Aruanded saadetakse piimatootjale koos teiste JKK trükistega.

EID-märgid lammastele

JKK pakub lammaste märgistamiseks elektroonilist transponderit sisaldavaid kõrvamärke (elektrooniline ehk EID-märk). Kõrvamärgis on andmekandja, kuhu on salvestatud looma registrinumber. Lamba kõrvamärgipaar koosneb ühest tavapärasest kõrvamärgist ning ühest EID-märgist. Kõrvamärkide paar maksab 40 krooni. Märgistamiseks sobivad kasutusel olevad märgistamistangid. Esimesed lammaste EID-kõrvamärgid said kõrva AS Saaremaa Ökoküla loomad.

Päevalüpsi rekord

Maikuus ületas Kõljala Põllumajandusliku OÜ lehm Täpik seni kehtinud Eesti päevalüpsi rekordi, milleks oli Põlva Agro OÜ lehm Hesa lüpstud 76,8 kg. Täpik suutis 2005. a septembrist püsinud rekordit lüüa 2,5 kiloga, lüpstes maikuu kontroll-lüpsil 79,3 kg päevas.

Mobiil-ID

JKK pakub Vissukesse ja Liisusse sisenemisel ühe autentimisvõimalusena Mobiil-ID.

Mobiil-ID on ID-kaardi analoog ja võimaldab teha samasid e-toiminguid. Mobiil-ID kasutamise eeliseks on sõltumatus kaardilugejaga varustatud arvutist. Lisaks ei tule Mobiil-ID kasutamiseks paigaldada arvutisse lisatarkvara.

Mobiil-ID teenuse lepingu saavad sõlmida seni ainult EMT kliendid EMT või Elioni esindustes. NB! Mobiil-ID teenus eeldab ka ID-kaardi olemasolu!

EMT eraisikust kliendiga sõlmitakse Mobiil-ID kasutamiseks lepingu lisa. Firma mobiiltelefoni kasutaja peab sõlmima eraisikuna EMT liitumislepingu Mobiil-ID kasutamiseks. Mobiil-ID on eraisiku omand, nagu ka ID-kaart, seepärast ei ole vaja liitumisel firma volitust.

Isikut tõendava dokumendina on vaja kaasa võtta oma ID-kaart. Seejärel annab EMT uue SIM-kaardi. Mobiilinumbr ja kõikide teenuste kasutus jääb endiseks. Samuti salvestatakse uuele SIMile vajadusel ümber telefoniraamat (kui telefoninumbrid on SIMil hoitud). Seejärel tuleb Mobiil-ID teenus aktiveerida.

Teenuse kasutamine on lihtne: vajutada nuppu „Sisenen Mobiil-IDga”, seejärel kinnitada mobiilil klahvivajutusega, et seal on näha samasugune kontrollkood kui arvutiekraanil. Sisselogimiseks sisestatakse PIN1 (saab kaasa EMTga lepingu sõlmimisel), digiallkirja andmiseks PIN2.

Kuni 2008. aasta lõpuni on Mobiil-ID tasuta, edasi hakkab maksma 10 krooni kuus. Kõik tehingud Mobiil-IDga on tasuta – võib sisse logida ja digiallkirja anda nii palju tahad.

Mobiil-ID kohta leiata pikemat lugemist aadressil <http://www.id.ee/mobiil>.

Jõudlusandmete ja veisteregistri andmete koosesitamine

Teatavasti peab jõudluskontrollialuse karja omanik andmeid esitama kahte kohta – jõudlusandmed JKKsse ja loomade registri andmed PRIAsse. Lisaks sellele, et sarnaste andmete esitamisel kahele poole peab tegema topelt tööd, on kerged tulema ka erinevused JKK ja PRIA andmebaasides. Arusaam, et ühe sündmuse kohta peab andmeid esitama üks kord ja ühte kohta, on ärksate loomakasvatajate survele tekkinud ammu. Kerge öelda, aga keeruline realiseerida, kuivõrd see eeldab PRIA ja JKK head tahet ja koostööd infosüsteemide arendamisel. Nii venis arendus pool aastat kavandatust kauemaks. 2008. aasta maikuus jõudsi me niikaugele, et asi töötab.

Kuidas andmete koosesitamine käib? Andmed esitatakse elektroonselt ainult JKKsse, vt Vissukeses Sündmused > Poegimine > JKK+PRIA ja Sündmused > Väljaminek > JKK+PRIA. Vissuke „oskab“ moodustada viit liiki e-PRIA dokumente: märgistamist, esmakordset poegimist, looma karjast väljaviimist, looma tapmist ja kadumist. Esimesed kaks saab tekitada poegimise andmete sisestamisel, ülejäänud tekitatakse sõltuvalt väljamineku põhjusest väljamineku andmisel. Jõudlusandmete esitamine ja töötlemine ei erine kuigivõrd harjumuspärasest andmete esitamisest – esitatud andmed kontrollitakse hoolikalt ja muutused tehakse JKK andmebaasi kohe. Kui see õnnestus, siis töödeldakse andmed PRIA jaoks. Dokumendist sõltuvalt küsib Vissuke kasutajalt täiendavat infot, nt märgistamisel looma asukohta, märgistamise aega ja registrinumbrit, ja salvestab selle JKK serverile nn „PRIA märkmikku“, aga mitte veel PRIAsse. Selle kaudu saab Vissukese kasutaja täieliku kontrolli, mida ja millal ja kas ta üldse e-PRIAsse andmeid saadab. Võib tekkida küsimus, et miks lihtsat asja keeruliseks ajada ja miks andmed ei võiks kohe e-PRIAsse jõuda? Sellel on mitu põhjust:

- e-PRIAsse on mõttekas andmed saata korraga koos, mitte kirje kaupa. Igast saatmisest tekib portaalis kinnitamist vajav dokument! Vähem saatmisi, vähem kinnitamist vajavaid dokumente.
- Tehnilise riski hajutamine. PRIA server võib olla maas, andmevahetuskiht X-tee ei tööta jms. Kui saatmine kohe ei õnnestu, saab seda kahjudeta hiljem korrata.
- Andmete saatmiseks e-PRIAsse peab Vissukesse sisselogima ID-kaardi või Mobiil-ID abil. Sellisel juhul tekib PRIA märkmikku ka PRIAsse saatmise nupp! Andmete sisestamisel Vissukeses seda nõuet ei ole, seda saab teha ka läbi harjumuspärase kasutajanime/salasõna. Nt andmesisestuse võib teha pihuarvutis ja hiljem logida ID-kaardi abil Vissukesse ja saata andmed sealt.

Sellega ei ole asi veel lõppenud. Kindlasti tuleb andmed peale PRIAsse edastamist ka e-PRIAs kinnitada!

Kokkuvõttes, jõudlusandmete ja veisteregistri andmete koosesitamine on võimalik. Jõudlusandmete esitamisel ei muutu peaaegu midagi, veisteregistri andmete e-PRIAsse saatmisel on vaja täita kolm sammu: (1) Andmete sisestamine Vissukeses, tekib „PRIA märkmik“. (2) Vissukeses „PRIA märkmikust“ andmete saatmine e-PRIAsse. (3) e-PRIAs andmete kinnitamine.

Seda artiklit ei saa loomulikult võtta kui kasutusjuhendit. Üksikasjalikult olen tutvustanud programmi kasutamist JKK ja ETKÜ ühistel maakondlikel infopäevadel. Vilunud Vissukese kasutajate jaoks ei ole jõudlus- ja veisteregistri andmete koosesitamine raskusi valmistanud.

Tehke elu lihtsamaks – esitage andmed ühekorraga!

Kalle Pedastsaar
Direktori asetäitja IT alal

Pihuarvutiga farmitöö lihtsamaks

Pihuarvuti, nagu nimigi ütleb, on oma olemuselt väike arvuti, mis omab sageli pea sama funktsionaalsust kui tavaline sülearvuti, kuid seda väiksemas kestas. Sissejuhatava ülevaate, mis on pihuarvuti ja mida ta võimaldab leiab veebileheküljelt <http://digitark.elion.ee/?p=755>. Nagu meie kogemus näitab, saab pihuarvutit kasutada edukalt farmitöös. See on kohapeal mugav vahend paberivabaks sündmuste registreerimiseks. Nt vasika märgistamisel saate poegimise andmed saata JKKsse ja märgistamise andmed PRIAsse otse laudast. Pabereid ei ole vaja täita, kontoris ei ole vaja arvuti taha istuda ja andmeid sisestada. Kõik on juba tehtud! Või tekib vajadus täiendava informatsiooni järgi – palun, peaaegu kõik, mis on võimalik Vissukeses, on võimalik ka pihuarvutil laudas!

Pihuarvuteid on saada laias valikus. JKK on teinud valiku ja arendab farmitöökaks vajalikku tarkvara Windows Mobile operatsioonisüsteemis töötavatele pihuarvutitele. Kui on soov JKK pakutavaid programme kasutada, peab seda seadme soetamisel silmas pidama. Ka tuleb arvestada, millistes tingimustes pihuarvutit hakatakse kasutama. Arvutipoodides müüvad laiatarbe pihuarvutid, mis näevad välja nagu toekad mobiiltelefonid, lauta hästi ei sobi. Need on mõeldud kasutamiseks heades tingimustes. Tingimused laudas arvuti kasutamiseks on kõike muud kui kerged – ebapiisav valgus, niiskus ja mustus, madal temperatuur talvel, seade võib käest maha kukkuda jms. Lauta sobivad ennekõike raskete tingimuste jaoks mõeldud robustsed pihuarvutid nn käsiterminalid, näiteks firmade PSION ja SYMBOL tooted. Üks asi veel – pihuarvutit peaks saama kasutada mobiiltelefonina! Mitte küll helistamiseks, milleks on mobiiltelefon jätkuvalt mugavam, vaid GPRS kaudu internetiühenduse saamiseks.

JKK pakub farmitöökaks nuti Vissut, mis koosneb kahest osast: Proovitegemine ja Vissuke pihuarvutil.

Rakenduste kasutamine on lisateenustega Vissukese kasutajale tasuta. Kehtivad Vissukese kasutajanimed ja salasõnad.

Proovitegemise programm hõlbustab kontroll-lüpsi läbiviimist. Üksikasjaliku juhendi programmi kasutamiseks leiab veebilehelt <http://www.jkkeskus.ee/nutiVissu/kltegemine.pdf>. Kontroll-lüpsi tegemise eel moodustatakse pihuarvutisse lüpsvate lehmade nimekiri. Programmi kasutamine on selline, et tuleb otsida nimekirjast välja lehm, piimaproov panna kirjes näidatud kasti ja pudelisse, ning kirjesse lisada vaid piimakogus.

Näide: Siin on nimekirjast otsitud omaniku 1229 lehma 411 Jaama kirje. Eelmisel kontroll-lüpsil oli piim 17.9 kg, lehm on tiine ja laktatsiooni algusest on möödas 432 päeva. Piimaproov tuleb panna proovikasti 6754 kohale 31. See info tekib nimekirja tegemisel. Piimakogused on lahtrid, mida programmi kasutaja täidab. Lehm on registreeritud kahe kontroll-lüpsi piimad – 12.7 ja 15.1 kg.

„Vissuke“ pihuarvutil on väikse ekraani jaoks kohandatud Internetirakendus aadressil <http://www.jkkeskus.ee/nutiVissu>. Sellega saab teha looma ja karja päringuid ning registreerida

sündmusi, kaasaarvatud sündmuste koosesitamine JKKsse ja PRIAsse. Parim viis programmiga tutvumiseks on seda katsetada. Selleks ei ole pihuarvutit vaja, rakendus töötab igal Interneti ühendatud arvutil.

Kalle Pedastsaar

Pihuarvutiga laudas

Olen pihuarvutit pool aastat kasutanud Haage Agro OÜs kontroll-lüpsi tegemiseks. Miks ma pihuarvutit kasutan? Eeliseks on mugavus, kiirus ning aja kokkuhoid.

Aja kokkuhoid – kontroll-lüpsi tulemusi ei pea laudalehele ümber kirjutama või Vissukesse eraldi sisestama, vaid tulemused saab edastada eksportfailina Vissukeses olevasse kontroll-lüpsi märkmikku. Märkmikus saab ridu kustutada, kirjeid muuta, kontrollida kas kõik piimaproovid on olemas ning lõpuks saata andmed töötlusesse.

Mugavus – pihuarvutiga registreeritud lehmade piimakogused salvestatakse kohe, tavalise kontroll-lüpsi piimakogused summeeritakse 24 tunni toodangu saamiseks hiljem kokku, s.t kontroll-lüpsi läbiviija ei pea koguseid ise kokku liitma.

Tihti on vaja kontroll-lüpsi ajal täpsustada andmeid konkreetse looma kohta (nt madal piimatoodang, viimase poegimise aeg, lehma eelnevate kontroll-lüpside andmed, kinnijätmise aeg jne). Selleks kasutan Vissukest pihuarvutil, mis on mulle farmis “elektrooniliseks laudaraamatuks”.

Pihuarvuti kergendab tööd nii farmi juhatajatel, seemendajatel kui jõudlusandmete kogujatel. Seemendaja saab kiiresti kätte kogu informatsiooni indleva looma kohta: millal poegis, kas on eelnevaid seemendusi, millise pulliga jne. Farmi juhataja saab kasutada loomade ümbergrupeerimisel Vissukeses olevaid abitabeleid “loodetav poegimine”, “soovituslik kinnijätmine”.

Pihuarvuti on võimalus andmete edastamiseks ning karja kohta oleva info vaatamiseks ka neile, kellel praegu puudub arvuti ja Interneti kasutamise võimalus laudas.

Merle Lillik

Zootehnik-peaspetsialist

Kolleegid Soomest külastasid Eestit

1.-3. aprillini olid Jõudluskontrolli Keskuses külalised Soomest. 18-liikmeline grupp koosnes peamiselt ProAgria nõustajatest, lisaks olid esindajad söödafirmadest Suomenrehu Oy ja Rehuraisio OY, T&K. Kaasas olid ka ajakirjanikud ajakirjast “Käytännön Maamies” ja ajalehest “Maaseudun Tulevaisuus”.

ProAgria on katusorganisatsioon, kuhu kuuluvad maapiirkondade nõustamiskeskused ja neid ühendav organisatsioon, andmetöötluskeskus ja aretusorganisatsioon FABA, mis omakorda ühendab aretuse ja kunstliku seemendusega tegelevaid organisatsioone. ProAgria vastutab ka jõudluskontrolli tegemise eest Soomes.

Põhjanaanabrid külastasid Jõudluskontrolli Keskust, Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistut, Maasikamäe piisonifarmi, AS Tartu Agro Vorbuse farmi ning Nopri talu.

Kuna Soomes on keskmiseks karja suuruseks 25 lehma, siis oli külaliste sooviks näha suuremaid karju. Karjad valisime selliselt, et oleks esindatud piimatootmine koos alternatiivse tegevusega (Maasikamäe), suur kari (Tartu Agro) ja tootmine koos töötlemisega ning peretevõtlus (Nopri talu). Et enamus külalisi oli käinud ainult Tallinnas ja mõned üksikud ka Tartus, siis oli eesmärk näidata ka Eestimaad. Seetõttu külastasime Eesti erinevates piirkondades asuvaid farme.

Farmikülastustel tunti huvi lisaks loomakasvatustele küsimustele nii farmide majandamise, nõustamisteenuste kui

Eesti põllumajanduspoliitika vastu.

JKKs tutvustasime jõudluskontrolli süsteemi Eestis, piimalabori tööd, meie infotehnoloogilisi rakendusi ja geneetilist hindamist. ETKÜs räägiti veiste aretusest Eestis, näidati pulle ning sperma võtmist ning käitlemist.

Meile teadaolevalt on külaskäigust Soomes ilmunud vähemalt üks artikkel, kus tutvustati Nopri talu tegemisi.

Eestis nähtu oli külalistele muljetavaldav. Kõigile vastuvõtjatele esitati rohkesti küsimusi ning bussisõidul oli kuulda tunnustavaid kommentaare. Täname veelkord kõiki loomapidajaid, kes olid lahkelt nõus oma tegemisi tutvustama!

Aire Pentjärv

Väliteenistuse juhataja

Asendusmärkide väljastamine muutub!

Alates 1. juulist ei pea JKK lepingulised kliendid postiasutusest asenduskõrvamärkide kättesaamisel enam lunasummat tasuma. **Kõrvamärkide ning nende saatmise eest tuleb tasuda pakis oleva arve alusel.**

Nimetatud moel on asenduskõrvamärkide kättesaamine kliendile soodsam, sest jääb ära tasumine rahakaardi eest, mis muutis asendusmärgi kokkuvõttes kalliks. Asenduskõrvamärgid saadetakse JKKst kliendile tähtitud maksikirjana või tähtitud standardpakina. Loodame, et uus kord ei tekita segadusi arvete maksmisel!

Asenduskõrvamärke on 1. juulist võimalik kätte saada ka piimaprooviautoga – seda juhul, kui kõrvamärgi tellimise kuupäeva ja piimaringi kuupäeva vahel ei ole rohkem kui 20 päeva. JKK võtab igal esmaspäeval PRIAst andmed eelmisel nädalal tellitud asendusmärkide kohta ning edastab need kõrvamärkide tootjale. Valmistatud kõrvamärgid saavad JKKsse tavaliselt neljapäeval või reedel, misjärel need sorteeritakse ning pakitakse. Kliendid, kelle piimaring on sobival ajal ning kes on vastava teenuse tellinud, saavad kõrvamärkide saabumise järgselt mobiiltelefonile SMS-teatega täpse aja ja koha, millal ja millisesse kogumispunkti asenduskõrvamärgid saavad. Kui mingil põhjusel ei ole võimalik kõrvamärke sel ajal vastu võtta, tuleb sellest teavitada JKK registrispetsialisti (tel 738 7762).

Asenduskõrvamärkide transporditeenust saab tellida Vissukeses, JKK registrispetsialisti või piirkonna zootehnik-peaspetsialisti abil. Tellimisel tuleb registreerida mobiiltelefoni number, millele SMSi soovitakse. Teenust ei pea igal kõrvamärkide tellimiskorral uuesti tellima. Kui teenus on aktiivne, siis asenduskõrvamärkide saabumisel saadetakse kõrvamärgid võimaluse korral alati piimaprooviautoga.

Kõrvamärkide kättesaamiseks peab tellija olema kokkulepitud kogumispunktis õigeaegselt. Autojuht võtab paki üleandmisel loomapidajalt või tema esindajalt allkirja kõrvamärkide kättesaamise kohta. Kui klienti nimetatud ajaks kogumispunktis ei ole, tuuakse kõrvamärgid JKKsse tagasi ning saadetakse tellijale postiga. Sellisel juhul tasub loomapidaja nii transpordikulu kui postikulu.

Kui kõrvamärkide tellimise kuupäeva ja piimaringi kuupäeva vahe on rohkem kui 20 päeva, saadab JKK kõrvamärgid ka teenuse tellinud klientidele postiga.

Sarnaselt kõrvamärkide transpordiga on asenduskõrvamärkide transport tasuline. Transporditeenuse hind sisaldab SMS-teadet kõrvamärkide saabumise kohta ning kõrvamärkide transporti JKKst kokkulepitud piimaproovide kogumispunkti. Kuni 10 asendusmärgi transport maksab 25 krooni. Täpsem info Jõudluskontrolli Keskuse hinnakirjas.

Noppeid JKK 15 aastases ajaloost

Jõudluskontrolli Keskus loodi 1. juunil 1993 ELVI aretuskeskuse andmetöötuse osakonna ja piimalaboratooriumi baasil. Esialgu töötati edasi olemasoleva tehnikaga, milleks olid suurarvuti EC-1055 ja vanad piimaproovide analüsaatorid, mis määrasid vaid piimarasva ja -valgu sisaldust. Andmebaasi süsteemi ADABAS-i kasutades panime alguse oma klientide andmebaasile ja veiste registrile. 1994. a hakati Eestis sisse viima veiste ühtset numeratsiooni, kus iga lehm hakkas algul ühes, siis mõlemas kõrvas kandma kollast kõrvamärki, millel oli unikaalne number. Süsteem rakendus jõudsalt ja muutus alates 2000. a kohustuslikuks. Esimesed kõrvamärgid ostsid 14. aprillil 1994 Adavere Agro AS, Selja Osühing ja Lanksaare talu.

1994. a saabus JKKsse Itaalia abi korras Olivetti server koos 8 personaalarvutiga, mis ühendati Novell-võrku. Tarkvarana muretseti Oracle andmebaasisüsteem, millele otsustati üle viia kogu jõudluskontrolli andmetöötlus.

1994. a oktoobris võttis piimaanalüüsise labor kasutusele uued analüüsaatorid, mis määrasid peale piima rasva- ja valgusisalduse ka somaatiliste rakkude arvu ja karbamiidi sisalduse piimas ning salvestasid vastused ka personaalarvuti diskettidele. Proovivastuste tagastamise kiirendamiseks saadeti analüüsi tulemused kliendile otse laborist ja alles hiljem sai klient meilt teise kirja karjakontrolli arvutustega. Nii kestis see kuni uuele süsteemile üleminekuni 1998. aastal. Üks põhilisemaid erinevusi varasemaga võrreldes oli kuutoodangute arvutamise meetodika muutus. Kui seni arvutati tehtud kontroll-lüpsi põhjal selle kuu toodang, siis nüüdsest mindi üle periooditoodangu arvutusele, milleks on toodang eelmisele kontroll-lüpsile järgnevast päevast kuni jooksva kuul tehtud kontroll-lüpsi päevani. Karjakontrolli kokkuvõtted saadeti tagasi

kohe samal päeval, kui piimaproovid olid laboris tehtud ja piimakogused arvutisse sisestatud. Omanikule hakati järgmiseks proovilüpsiks laudalehti ette trükkima. Samale lehele sai kirjutada kõik lehmadega vahepealsel perioodil toimunud sündmused. Oluline muudatus oli ka see, et omanik sai teate tema esitatud andmetes olevate loogiliste vigade kohta.

Seoses uuele süsteemile üleminekul ja arvutite ning Interneti laiemal levikuga tegeldi alates 1998. a sellega, et loomaomanik pääseks üle Interneti oma arvutist JKK andmebaasi. Aprillis 1998. a katsetasid seda esimesena Torma Põllumajandusühing ja Kuie Põllumajandusühistu. Interneti-teenuste hulk suurenes pidevalt. 2003. a aprillis loodi loomapidajale võimalus sisestada üle Interneti loomadega toimunud sündmusi. Selles vallas olid esimesteks katsetajateks Haage Suurtalu ja Rein Nurmsalu.

Inno Maasikas

Andmetöötuse osakonna juhataja

Muhedat

Tekste siltidel:

Selvepesumajas: "Automaatsed pesumasinad. Kui tuli kustub, siis palun võtke oma riided ära".

Kiriku uksele: "See on värv taevasse, kõik on teretunud. (Tuuletõmbuse tõttu suletud, palun kasutage teist ust).

Farmi juures: "Pakitud hobusesõnnik 10 krooni kott. Kui soovite kotte ise täita, siis poole odavam".

Londonis ühel uuel hoonel, mida pidi ametlikult avama Wales'i prints:

"Kuni avamiseni suletud. Jääb suletuks ka pärast avamist. Avatakse homme".

Fotosalongi uksele: "Olen lõunal. Kui kella viieks tagasi ei ole, jään ka õhtusöögile".

Tervisetoodete poe aknal: "Haiguse tõttu suletud".

Tööjuubelid

1. sept **Anne Rosenberg** (Järvamaa zootehnik) – 15

1. sept **Aime Lokk** (projektijuht-konsultant laboris) – 10

22. sept **Deniss Protopopov** (analüütik-seadmete hooldaja laboris) — 10

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Viimastel kuudel on enamik meediaväljaannetest toinud meid negatiivsete uudistega. Olgu märksõnadeks Eesti majanduslangus, järgmise aasta riigieelarve, sündmused Gruusias või siis tänavune ilm. Ilmast rääkides on minule jäänud tunne, et sellel aastal saavad ka paljud “linnainimesed” ilmastiku tekitatud probleemist aru ja selliseid lahmivaid kommentaare või mõtteavaldusi on vähem kuulda. Kõike seda negatiivset lugedes/kogedes tekib küsimus: “On meie igapäevases elus ka midagi positiivset?” Meil, Jõudluskontrolli Keskuses, on! Tulevikku vaadates on oluline, et meie uued teenused on leidnud tootjate poolt sooja vastuvõtu. Seakasvatajatele mõeldud Possu uus versioon on üle saamas oma sünniraskustest ning programmi kirjutamisel tehtud näpuvead on parandatud. Meeldivalts positiivse vastuvõtu osaliseks on saanud selle aasta algusest piimatootjatele pakutav Koondaruanne, millele oleme loomapidajate soove arvestades lisaks teinud Farmi koondaruande. Omalt poolt oleme ehk vähem reklaaminud kõrvamärkide ja asendusmärkide saatmist meie piimaprooviautoga, kuid ka seda võimalust kasutavad loomapidajad järjest rohkem ja rohkem. Üha populaarsemaks muutub loomapidajatele loodud võimalus esitada loomade registri andmeid PRIAsse läbi Vissukese. Lisaks ilmus Soome põllumajandusajakirjas Käytännön Maamies nr 10/2008 artikkel, milles antakse igati positiivne ülevaade Jõudluskontrolli Keskuse tegemistest ning Eesti piimanduse arengu eduloost. Positiivsetele uudistele pani punkti septembrikuu Maamajanduses ilmunud prof Olav Kärki mõtteavaldus: “Meie jõudluskontrolli ja karjaaretuse süsteem on väga heal tasemel, seal töötavad asjatundjad ja väga pühendunud inimesed.”

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Lammaste geneetiline hindamine

Lammaste jõudluskontrolli läbiviijaks Eestis on Eesti Lambakasvatajate Selts, kes alates 2004. a teeb seda Jõudluskontrolli Keskuse loodud tarkvara ja andmehoiu teenust kasutades. Täiendava teenusena on JKKs kujundamisel lammaste geneetilise hindamise süsteem. Toimunud on esmane geneetiline hindamine ehk testhindamine. Hinnati viljakuse aretusväärtus elusalt sündinud tallede arvu alusel ja jõudluse aretusväärtus tallede 100 päeva massi alusel. Testhindamise tulemuste ja ühiste arutelude põhjal kujundab ElaS edasised sammud ametliku geneetilise hindamise tegemiseks.

Uuendusmeelsed seakasvatajad

Lõppenud on üleminek Possu kolmandale versioonile – kõik jõudluskontrolli tegevad farmid töötavad Possu 3-ga. Suurimaks täienduseks on ülevaate saamise võimalus noorte, kasvavate sigade ööpäevasest juurdekasvust, kasutatud sööda kogustest ja söödaväärindusest. Mitmel viimasel aastal on seasööt olnud kallis, aga sealiha müügist saadav rahasumma ei ole suurenenud. Seetõttu on omanikul oluline omada ülevaadet, kui hästi tema seakari väärib sööda juurdekasvuks. Seda mõjutab nii aretustase kui ka ratsioonide koostis. Söödaväärindus näitab, mitu kg sööda on kulutatud ühe kg juurdekasvu tootmiseks. Kui Possust tulevad söödakulu analüüsid näitavad liiga suurt numbrit, tähendab see ka suurt rahakulu. See omakorda sunnib üle vaatama ratsioonid ja kui need on optimaalsed, siis tuleb põhjust otsida seakarja aretustasemest.

Neid näitajaid hinnati kunagi Kehtna ja Tartu seakasvatuse katsejaamades, aga need asutused on tänaseks oma töö lõpetanud. Loodame väga, et Possu 3 suudab seda lõiku mingilgi määral asendada ja omanikud oskavad ööpäevaste juurdekasvude, sööda koguste ja söödaväärinduse analüüside abil üles leida oma farmi kitsaskohad ning need likvideerida. Tulenevalt farmi tootmise iseärasustest on programmi võimalik kasutada nii täistsükliliga seafarmis kui ka ainult emiseid või ainult nuumikuid kasvatavas farmis.

Andmete koosesitamine kasvab

Pikalt kavandatud JKK jõudlusandmete ja PRIA veisteregistri andmete koosesitamine käivitub selle aasta mais. Lühidalt – loomakasvataja saab Vissukese kaudu esitada samaaegselt mõlemale asutusele loomade poegimise/märgistamise ja väljamineku andmeid. Pakutud teenus on hästi vastu võetud – siiani on olnud 33 teenuse kasutajat, kes on saatnud e-PRIAsse 4600 kirjet, kusjuures populaarseimat, vasika märgistamist on saadetud 3000 kirjet, mis moodustab 8,5% piimaveiste märgistamise kirjetest.

Oleme veendunud, et koosesitatud andmete maht kasvab edaspidi veelgi. Eelduse selleks annab teenuse edasiarendamine loomapidajate spetsiifilisi vajadusi arvestades. Aravete Agro OÜ soovil, kes saadab sündmusi failiga, lisasime võimaluse saata koos poegimise andmetega ka märgistamise andmed. Poegimise kirjes tuleb elusatele vasikatele anda täiendavalt vaid registrinumber. Märgistamisandmetes vajalik märgistamise kuupäev pannakse samaks poegimise kuupäevaga ja ehitise koodi, kus poegiv lehm asub, leiab programm. Vajadusel saab neid enne e-PRIAsse saatmist Vissukese PRIA-märkmikus muuta (põhjalikult on see kajastatud Vissukese failivahetuse juhendis).

Teine ettepanek tuli Estonia OÜlt sooviga lihtsustada noorloomade elusmüügi andmete esitamist. Suurtootja võib ühele ostjale müüa korraga palju loomi ja siis on loomakaupa andmete esitamine, kus muutub vaid looma registrinumber, väga tüütu. Nüüd saab anda elusmüüki kuni 20 loomale korraga.

Täiendav info aretuspulide valikuks

Kõrge piimatoodanguga lehmadel on sageli probleemid tiinestumisega. Augustikuu hindamisest alates saab aretaja oma karjale pulle valides vältida neid loomi, kellel on tütarde sigivusnäitajate alusel hinnatud sigivuse aretusväärtus väga madal. Pullide suhteline sigivuse aretusväärtus avaldatakse JKK piimaveiste geneetilise hindamise lehel koos suhtelise üldaretusväärtuse SKAV tulemustega.

2008. a ICARi konverents

Seekordne Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) konverents toimus 16.–20. juunini Niagara Falls'is USAs. Konverentsi tööpäevad olid tihedad, käsitleti palju erinevaid teemasid, mis on seotud jõudluskontrolliga, aretusega ja loomade identifitseerimisega.

Konverents koosnes järgmistest seminaridest:

16. juunil oli põhiteemaks piimalaborites toimuv. Päeva esimesel poolel toimus ICARi laborite seminar (ühine seminar koos Põhja-Ameerika Piimalaborite Juhtide Assotsiatsiooniga (NALMA)), päeva teisel poolel oli NALMA seminar.

Laborite teema jätkus 17. juunil erinevate laboriseadmete tutvustamisega.

17. juunil toimus üheaegselt kaks seminari – identifitseerimisalane seminar ning jõudluskontrolliorganisatsioonide juhtidele suunatud seminar.

Identifitseerimisalasel seminaril tutvustati ICARi rolli põllumajandusloomade märgistamise korraldamisel. ICARi ülesandeks on loomade identifitseerimise rahvusvaheliste standardite arendamine, identifitseerimisvahendite (nii plastik- kui elektroonilised kõrvamärgid, mikrokiibid, vatsaboolid) testimine ja tunnustamine, identifitseerimisvahendite ja nende tootjate registreerimine. ICARi identifitseerimise alamkomitee osaleb ISO töögrupis, mis tegeleb elektroonilise märgistamisega, jälgib loomakasvatavate ja tööstuse huvisid ning koos ekspertidega töötab välja identifitseerimisvahendite testimise ja kinnitamise põhimõtted. ICARi alamkomitee koos ISOga nõustab Euroopa Liidu Komisjoni lammaste ja kitsede elektroonilise märgistamise osas ning teeb koostööd teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega. Alamkomitee eesmärgiks on eelkõige kasu tuua identifitseerimisvahendite kasutajatele, kelleks on loomapidajad, märgistamisteenuse osutajad ning riiklikud instantsid.

Seminaril osalejatele tutvustati ka plastik- ja elektrooniliste kõrvamärkide testimise nõudeid ning protsessi üldiselt ning räägiti, kuidas kõrvamärke Prantsusmaal testitakse.

Ka ICARi seminari ühel sessioonil käsitleti identifitseerimisega seotud teemasid ning tutvustati erinevate maade kogemusi elektrooniliste kõrvamärkide kasutamisel igapäevatoos.

Jõudluskontrolliorganisatsioonide juhtide seminaril räägiti jõudluskontrollist Kanadas ja Ameerika Ühendriikides.

18. juunil alanud ICARi seminar oli jaotatud sessioonideks:

Plenaaristungil andsid korraldajad ülevaate USA põllumajandusest ning piimatootmisest. Järgnevatel sessioonidel räägiti genoominfo kasutamisest aretuses, uutest tehnoloogiatest seemendusandmete käitlemisel, piimaveiste jõudluskontrollist erinevates riikides, teenustest ja toodetest, mis annavad jõudluskontrollile lisaväärtust ning uute tehnoloogiate mõjust jõudluskontrollile. Ettekanded olid ka villajõudlusest ning lammaste ja kitsede piimajõudluskontrollist.

Toimus ka ICARi üldkogu, kus ICARi alakomiteede ja töögruppide juhid esitasid aruanded kahe aasta jooksul tehtust, kinnitati uuendused rahvusvahelistes jõudluskontrolli eeskirjades, valiti ICARi juhatuse uued liikmed (Clara Diaz Hispaaniast ja Marco Winters Suurbritanniast). Üldkogul anti välja kaks kvaliteeditunnistust (*Certificate of Quality*): Suurbritannia firmale NMR (*National Milk Records*) ja Iisraeli tõuaretusühistule (*Israel Cattle Breeders Association*). NMRi kvaliteeditunnistusega on seotud ka JKK – taotlusedokumentidele andis hinnangu JKK direktor Kaivo Ilves.

Kui võrrelda jõudluskontrolli ja jõudluskontrolliorganisatsioone

Ameerikas jõudluskontrolliga Eestis, siis leidub seal palju erinevusi.

Kui meil võtab piimaproovid ja edastab andmed loomaomanik, siis seal on piimaproovide võtmine ja andmete edastamine üks jõudluskontrolliorganisatsiooni poolt pakutav teenus. Organisatsiooni palgal olev kontrollassistent on kui “müügimees”, kelle ülesanne on proovivõtu teenust ja andmeedastuse teenust müüa.

Meie jõudluskontrolli nurgakiviks on keskse andmebaasi ja Interneti-rakenduste pakkumine ning kasutamine. USA farmerid kasutavad laialdaselt personaalarvutite põhiseid farmi juhtimise programme, millest populaarseimad on *Dairy Comp 305* ja *PCDART*. Kuna neil ei ole andmed keskses andmebaasis, siis on ka loomade geneetiline hindamine pisut keerulisem kui Eestis. Meeldiv oli nentida, et meie viimase aja pingutused pihuarvutite ja elektrooniliste märkide osas on ka Põhja-Ameerikas väga aktuaalne teema. Kahjuks ei õnnestunud meil nende kasutamist küll karjas näha, aga selleteemalisi ülevaatlikke ettekandeid oli piisavalt.

Eestis otsime pidevalt erinevaid andmete töötlemise võimalusi ja viise, kuidas loomapidajale andmed võimalikult sobivaks kujundada. Sealsed jõudluskontrolliorganisatsioonid ei tegele andmetöötusega ise, vaid tellivad selle enamikul juhtudel teenusena andmetöötluskeskusest. USA ja Kanada organisatsioonid panevad rõhku laboriteenustele ning otsivad võimalusi, kuidas saada piimaproovist võimalikult palju näitajaid, mis farmerile vajalikud on (haiguste diagnoosimine – paratuberkuloos, veiste viiruslik kõhulahtisus, leukoos). Lisaks jõudluskontrolliorganisatsioonidele tegelevad uute võimaluste otsimisega ka paljud ülikoolide juures asuvad uurimisinstiituteid ja piimalaborid.

Erinevaid jõudluskontrolliorganisatsioone võrreldes tõdesime, et kõige paindlikum ja mitmekesisemat teenust pakuv oli organisatsioon, kus ühe juhtimise all olid nii piimalabor, IT-arendus kui andmetöötlus.

USA ja Kanada jõudluskontrollist on pikemalt juttu ajakirjas Tõuloomakasvatuse nr 3/2008.

Järgmine suurem ICARi konverents toimub 2010. aasta juunis Riias.

Aire Pentjärv
Väliteenistuse juhataja
Kaivo Ilves
Direktor

Piima külmumistäpp

Vesi on koguseliselt piima suurim loomulik koostisosa. Vee ülesandeks on piimas sisalduvate ainete hoidmine lahustunud, emulgeerunud ja suspenseerunud kujul. Selline piima koostis komponentide jagunemise viis tagab nende hea kasutamise organismi poolt. Samal ajal on piima suur veesisaldus ka piima suhteliselt lühikese säilivusaja ja kiire riknemise põhjuseks. Piima säilivust halvendab ka piimale tahtlikult või tahtmatult lisatud võõrvesi. Sellest tulenevalt on püütud välistada võõrvee sattumist piima. Võõrvee olemasolu selgitamine piimas on aga suhteliselt keeruline, sest loomuliku vee hulk piimas võib erinevatel põhjustel muutuda. Dr. Donald E. Pritchard, *Dairy Extension Specialist NCSU department of Animal Science* artiklis “Piima külmumistäppi mõjutavad faktorid” on toodud loomade söötmise mõjud piima külmumistäpile. “Söömine võib mõjutada piima külmumistäppi märkimisväärselt. Kiudaine tase söödas

omab otsest mõju külmumistäpile, vähese kiudainesisaldusega sööt mõjutab külmumistäpi nihet 0 °C suunas. Ka teised faktorid, nagu muutuv temperatuur ja tõug, võivad avaldada vastastikust mõju koos sööda kiudainesisaldusega piima külmumistäpile. Lehmadel, kes on üle viidud suure kuivainesisaldusega toidult haljale karjamaale (oletatavasti kõrgema kiudainesisaldusega toidult madalama kiudainesisaldusega toidule), võib esineda kohanemisperioodi kestel piima külmumistäpi tõus. Halvema kvaliteediga karjamaa võib põhjustada külmumistäpi tõusu. Põhjuseks võib oletada, et kiudainete tase on kõrgem ja energia ning teiste omastatavate toitainete hulk on madalam. (See võib põhjustada madalamat piimatoodangut ja võib mõjutada piimakomponente ning vere kontsentratsiooni). Pikal ajaperioodil ligipääsu piiramine vee ja/või sööda juurde võib avaldada mõju külmumistäpile. Kui lehmad on pikka aega jootmata ja seejärel joovad suurel hulgal vett, siis selle tagajärjel suureneb piima loomulik veesisaldus. Vastupidine mõju on suure koguse sööda tarbimisel pärast pikemat vaheaega.

Sool avaldab samuti mõju külmumistäpile. Kui soola (NaCl) taset eksperimentaalselt tõsteti 0-4%, siis külmumistäpp langes 0,005 °C.

Mõned uurimused näitavad kuidas külmumistäpp muutub aasta jooksul. Suveajal on märgata kõrgema külmumistäpiga piimaproovide arvu suurenemist (lähem nullile).

Kuumade ilmadega on piimatoodangu säilitamiseks kõige tähtsam loomade kvaliteetne söötmine ja jootmine”.

Eestis reguleerib toorpiima kvaliteediklassidega seonduva (sh külmumistäpp) põllumajandusministri 30.07.2008. a määrus nr 79.

Traditsiooniline meetod piimale võõrvee lisamise selgitamiseks on selle külmumistäpi määramine krüoskoopmeetodiga, mis on massanalüüsiks suhteliselt kallis. Selle asemel kasutatakse kaudset meetodit, mille puhul mõõdetakse piima elektrijuhtivust ja laktoosisisaldust ning kasutatakse empiirilist seost piima külmumistäpi arvutamiseks. Selline meetod on sobilik külmumistäpi määramisel normaalse piima puhul, mille laktoosisisaldus ja muu koostis ja konsistents on normaalne. Kõrgema somaatiliste rakkude arvu ja muude kõrvalekallete puhul piimas ei ole kindlust, et analüüsi tulemus (külmumistäpp) hindab adekvaatselt võõrvee olemasolu piimas. Võõrvee olemasolu hindamiseks analüüsiti EL asutajamaades MilkoScan meetodil saadud kõrgema külmumistäpiga piimad uuesti krüoskoobiga. Sellise topeltanalüüsi lõpetamiseks kehtestas EL hügieeninõuete eeskirjas nõude, mis kohustas alla piirnõrmi külmumistäpi puhul veterinaare farmis otsustama, kas piimale on lisatud võõrvett.

Tähelepanu

Mõõtmisvahendite regulaarne kontrollimine. Kontrolllülpsil kasutatavate piima mõõtmise vahendite rikked ja/või ebaregulaarne hooldamine võivad kaaasa tuua mõõtmisvigu, mis seavad karja toodangunäitajate tõesuse kahtluse alla. Selleks, et Jõudluskontrolli Keskus saaks klientidele tagada korrektsete toodanguandmete kogumise ja säilitamise, peavad kontroll- lülpsil kasutatavad kaalud olema kontrollitud 1 kord 24 kuu jooksul ja piimameetrid ning lüpsiplatside piimamõõturid 1 kord 12 kuu jooksul.

Laudalehest. Laudalehe täitmisel on vajalik kõigi laudalehe päises asuvate väljade täitmine. Lisaks kuupäevale on kindlasti tarvis märkida lüpside kellaajad ja piimaproovikasti number.

Sellisel toimis enamuse EL liikmesriike, kuni külmumistäppi hinnati ELis toorpiima kvaliteedinäitajana. Alates 1. jaanuarist 2006 ei ole toorpiima külmumistäpp ELis enam toorpiima kvaliteedinäitaja. Üheks põhjuseks on ebapiisav korrelatsioon krüoskoop- ja MilkoScan meetodi vahel, mille tulemusena ei ole selle meetodiga adekvaatselt võimalik hinnata piima võltsimist. See kajastub ka analüüsi “täpsust” hindavas külmumistäpi laiendmääramatuses. Näiteks on JKK piimalaboris külmumistäpi määramisel MilkoScaniga laiendmääramatus 1%. Kui analüüsi tulemusena saadi külmumistäpi väärtuseks näiteks -0,515 °C, siis 1% laiendmääramatuse puhul on analüüsi tulemuseks vahemik -0,510 °C kuni -0,520 °C, kus kõik külmumistäpi numbrid on ühesuguse tõenäosusega ja õiged. Sellest tulenevalt saab väita, et võõrvesi on piimas siis, kui piima külmumistäpp on analüüsi tulemusena -0,510 °C või kõrgem, sest uue määrase järgne mittelubatud tulemuse piir on -0,515 °C.

Sellest loogikast lähtuvalt muudeti Taanis 1. jaanuarist 2007 hoiatuspiir varasemalt näitajalt -0,516 °C kuni -0,509 °C-ni, mida kontrollitakse kord nädalas. Piiri ületamisel makstakse piima eest 10% vähem. Saksamaal on piir -0,505 °C, kaks kontrolli aastas, mille ületamisel võetakse piima kilo hinnast ühe kuu jooksul maha 0,50 eurot 100 kg piima kohta (7,85 Eesti senti kg piima kohta). Hollandis on piir -0,504 °C, kaks kontrolli aastas, mille ületamisel võetakse piima kilo hinnast ühe kuu jooksul maha 0,45 eurot 100 kg piima kohta.

Mart Kuresoo

Laboratooriumi juhataja

Koondaruanne abistab piimatootjat

Alates 2007. aasta detsembrist on Jõudluskontrolli Keskusest võimalik tellida erinevaid karja andmeid ühendavat Koondaruannet, 2008. aastal lisandus võimalus saada sarnane analüüs ka farmide kaupa – Farmi koondaruanne.

Hea on tõdeda, et saame pakkuda piimatootjale vajalikku infot. Tõdemust kinnitab see, et septembri keskel oli Koondaruande tellijaid juba 138, Farmi koondaruannet saadame 11 loomapidajale.

Saadud tagasiside näitab, et sellist andmeid koondavat trükist on karja olukorra ja arengu hindamisel vaja. Trükisel on kasutajaid nii farmijuhatajate, aretusspetsialistide kui firmajuhtide hulgas.

Kindlasti ei kata Koondaruanne kõiki vajadusi. Ootame Teiepoolset tagasisidet, milliseid loomapidajale vajalikke teenuseid ja analüüse võiks JKK veel pakkuda.

Aire Pentjärv

Cargobussi kasutamine. Kui Teil tekib vajadus saata Cargobussiga piimaproovid või piimameetrid laborisse, siis tellige kindlasti uksest ukseni teenus kuni laborini (JKK laboratoorium, Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu). Vastasel juhul viiakse saadetis Cargobussi Tartu terminali, kuhu see võib seisma jääda. Samuti ei tohi saadetist anda bussijuhile edasitoimetamiseks Tartusse. Laboril ei ole võimalust käia bussidelt pakke ära toomas.

Laudalehest. Teadmiseks loomapidajatele, kes ise sisestavad sündmusi – arvuti kaudu juba edastatud sündmust pole vaja laudalehele kirjutada ja JKKsse saata, see tekitab segadust ja asjatult vigu. Piisab andmete ühekordsest edastamisest.

Soome ajakirjas tutvustati Eesti piimatootmist

Eelmises lehes kirjutasime, et aprillis käisid JKKs ja kolmes farmis külalised Soomest. Augustis ilmus ajakirjas "Käytännön Maamies" sellest reisist kaks artiklit. Esimene tutvustas Eesti loomakasvatuse arengut ning JKKd, teine artikkel jutustas AS Tartu Agro tegemistest.

Ajakirjaniku tunnustuse pälvib Eesti kiire areng piimatootmises. Artiklis antakse kiitev hinnang ka JKK tegemistele. Erilist tähelepanu väärivad infotehnoloogia ja andmetöötuse areng. Eesti saavutusi kommenteerib Soome nõustamis- ja jõudluskontrolliorganisatsiooni ProAgria arendusjuht Juho Kyntäjä artiklis järgmiselt:

"Seitsmeteistkümnese iseseisvusaasta jooksul on Eestis toimunud suured muutused. Alguses ei olnud areng sugugi vaid positiivne. Piimatoodang lehma kohta jõudis iseseisvumisele tasemele 1997. a. Kui vaatame 2000ndatel toimunud arenguid, on piimatoodang lehma kohta Soomes kasvanud 145 kg aastas. Eestis on suurenemine olnud peaaegu kahekordne - 300 kg aastas. Keskmise toodangu erinevus on 2007. a tulemuste põhjal sellele vaatamata siiski veel üle 1700 kg. Toodangu osas on Eestis veel tegemist, et Soome karjadele järele jõuda, kuid see on võimalik. Teine oluline asi on piima kvaliteet, mis meil on juba varem korda saadud, kuid Eesti poolel jätkub seda tööd veel pikemaks ajaks."

Eesti jõudluskontroll on Kyntäjä arvates tasemel. "Soome ja Eesti jõudluskontrollis on ajalooliselt väljakujunenud erinevusi, kuid nende alusel ei saa süsteeme paremusjärjestusse panna."

Kyntäjä vaimustavad eestlaste poolt jõudluskontrolli jaoks tehtud programmid. "Lühikese ajaga on seal loodud paindlik süsteem, mis on mõneski kohas juba ees meil pikaajaliselt arendatud vahenditest."

Eestlastelt tasub Juho Kyntäjä sõnul käia hankimas kogemusi ja oskusi eriti suurte üksuste kohta. "Kuna karja suurus on meist ees, leidub Eestis oskusi, mida on vaja suurte komplekside juhtimisel nii tööjõu kasutamise osas kui ka selles, kuidas vabas turumajanduses hakkama saada. Eesti suurkarjade piimatootmise konkurentsivõime on selgelt soomlastest ees".

Tartu Agrot tutvustavas artiklis räägitakse ettevõttest tervikuna ja piimatootmise tulemustest. Ajakirjanik annab ülevaate aretustööst, loomade pidamisest ja söötmisest ning muudest igapäevastest tegemistest karjas. Ettevõtte kõrge piimatootmise tase saab tunnustuse osaliseks.

Hiiumaa loomapidaja!

Oktoobrikuust alates teenindab Hiiumaa kliente Aarne Põlluäär, kes on ühtlasi ka JKK zootehnik Saaremaal. Hiiumaa kontori asukoht ei muutu, ent uued vastuvõtuajad on iga kuu teine ja neljas kolmapäev kell 12.00-16.00.

Uus töötaja

Alates 1. septembrist müüb ja postitab kõrvamärke Ilme-Tiiu Jõudu.

Muhedat

Vana õpetaja kõnnib mööda teed ja näeb, kuidas Atsi talu noorem poeg üritab ümber läinud heinakoormaga midagi peale hakata.

"Tule puhka veidi, ajame paar sõna juttu, siis tulen sulle appi!" ütleb õpetaja. "Isale see ei meeldiks," vastab poiss ja harutab heinakuhja edasi.

"Ei noh, tule siis võta tilk vettki," jätkab õpetaja. "Isale see ei meeldiks," vastab poiss uuesti.

"No kas ta on sul mõni orjapidaja või? Kus ta on, õpetaksin teda lapsi kasvatama!" ärritub õpetaja. "Heinakuhja all," kõlab vastuseks.

Tööjuubelid

4. nov **Maire Põhjala** (Harjumaa zootehnik) – 10

16. nov **Mart Uba** (biomeetria sektori juhataja) – 30

3. dets **Mart Kuresoo** (laboratooriumi juhataja) — 35

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lilik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lilik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Alanud aasta on Jõudluskontrolli Keskusele juubeliaasta. Kui eelmisel aastal möödus 15 aastat Jõudluskontrolli Keskuse moodustamisest, siis 2009. aastal täitub 100 aastat Eesti esimese jõudluskontrolli organisatsiooni loomisest. Karjakontrolli tehti üksikutes taludes ja mõisates juba 19. sajandi lõpul, kuid 1909. aasta 8. märtsil otsustati asutada Vändra Põllumeeste Seltsi juurde karjakontrolli osakond. Esimene kontrollring alustaski tööd 1. mail 1909. aastal Hans Virkuse eestvõttel. Eesti esimeseks kontrollassistendiks sai Soomes õppinud Ernst Tomingas.

Selline on põgus tagasivaade jõudluskontrolli algusele Eestis.

Julgen lubada, et kõigil huvilistel on võimalik selle aasta vältel jõudluskontrolli ajaloost rohkem lugeda. Esimest meenutuskildu on võimalik lugeda juba käesoleva infolehe viimaselt leheküljelt.

Täna kõiki neid, kes vastasid meie üleskutsele kirjutada oma mälestusi jõudluskontrolli tegemisest! Oma meenutused on Jõudluskontrolli Keskusesse saatnud Virve Aasna, Laine Domberg, Hilda Ilves, Virve Lehtma, Maret Luhari, Elvi Martinson, Milli Metsaots, Krista Murumägi, Ervin Piirsalu, Valdur ja Vilma Rauniste, Leelo Seebold, Liivi Sepp ja Silvia Tutt. Lisaks meenutustele on meile saabunud ka vanu fotosid ja dokumente.

Praegustes oludes on paslik meenutada, et meie loomapidajad on teinud jõudluskontrolli ka varasematel majanduslikult raskematel aegadel, vaatamata valitsevale riigikorrale. Jõudluskontrolli saja-aastane ajalugu annab tuge nii loomapidajatele kui JKK töötajatele.

Soovin kõikidele Jõudluskontrolli Keskuse klientidele head uut aastat!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Esimesed vasikad said elektroonilise kõrvamärgi

Detsembris märgistati esimesed vasikad Eestis elektroonilise kõrvamärgiga. EMÜ Märja katsefarmi lehmvasikad identifitseeritakse nüüd sünnijärgselt märgipaariga, milledest üks on tavaline ning teine elektroonilist transpondrit sisaldav nõõbikujuline kõrvamärk.

Märja katsefarmis täidab elektrooniline kõrvamärk ka praktilist otstarvet – DeLaval vasikate jootmiseade identifitseerib vasika kõrvamärgi abil ning annab igale vasikale temale ette nähtud koguse. Jääb ära vajadus osta vasikatele respondriga kaelarihmad ning loomi on võimalik nii jootmisel kui edaspidi sorteerimisel, kaalumisel, lüpsiplatsil jne identifitseerida vaid ühe numbri – registrinumbriga.

Elektroonilised kõrvamärgid võeti 2007. a lisamärgina kasutusele AS Tartu Agro Vorbuse farmis, kus kaelaskantava respondri asemel identifitseeritakse lehm lüpsiplatsil kõrvamärgi abil.

Maailmas kogub elektrooniliste kõrvamärkide kasutamine üha enam populaarsust.

Liisu ja e-PRIA koostöö

Lihaveiste programm Liisu võimaldab nüüd esitada sündmusi korraga JKKsse ja PRIAsse. Koos esitada saab poegimise ja väljamineku andmeid.

Poegimise sisestamisel tuleb täiendavalt anda märgistamise kuupäev, et vasikate märgistamist saaks esitada ka PRIAsse.

Elusmüügi korral peab sisestama lisaks kuupäevale looma uue omaniku JKK kliendikoodi ja valima uue ehitise registri numbri. Muu väljamineku korral tuleb lisaks täita tapmise koht ja tapmise tüüp, kui pole tegemist kadumise või hukkamisega. Salvesta-nupu vajutamisel analüüsitakse andmed, tehakse täiendused JKK andmebaasis ja ettevalmistused PRIAsse edastamiseks.

Kõike eelnevat saab teha kasutajanimega või ID-kaardiga Liisusse sisenedes.

PRIAsse edastamine toimub uuel leheküljel, kus saab valida, milliseid andmeid soovitakse saata. PRIAsse saab saata ainult ID-kaardiga Liisus olles. Kui vastus saatmisele on positiivne, tuleb need dokumendid e-PRIAs kinnitada.

E-arve laialdasse kasutusse!

Paberile trükitud arve asemel on võimalik saada arve oma e-posti aadressil. See annab võimaluse JKKl saata arve otse raamatupidajale, mitte koos jõudluskontrolli tulemustega farmi. Eriti mugav on teenust kasutada loomapidajal, kelle raamatupidamine asub farmiga võrreldes teises asukohas.

Piimaveisekasvatajatel on e-arve tellimiseks järgmised võimalused:

1. Vissukese kasutajad saavad arve saaja e-posti aadressi registreerida lingil **Seaded → eArved**, pannes kirja e-posti aadressi ning kasutaja nime.

2. Arve saaja e-posti aadressi saavad registreerida ka JKK zootehnika peaspetsialistid maakondades ning JKK andmetöötlusosakond (sooviavaldus saata e-posti aadressil keskus@jkkkeskus.ee).

Registreeritud e-posti aadressi omanik saab JKKlt teate elektroonilise arve tellimise kohta. Kirjas on ka näidatud, kes aadressi registreeris. Vajadusel on võimalik e-arve saajat edaspidi muuta.

Lihaveisekasvatajad saavad praegu e-arve tellida läbi JKK, saates sellekohase soovi aadressil keskus@jkkkeskus.ee.

E-arveid väljastab JKK nii jõudluskontrolli teenuse kui kõrvamärkide eest.

Lisa "Koondaruande"

Veebruaris saavad kliendid, kes on tellinud "Koondaruande" täiendavalt uue trükise "Karjade võrdlus". See koosneb kahest graafikust, millest ühel on tulemused võrrelduna kõigi ülejäänud karjadega ning teisel võrrelduna karjadega, mis asuvad samas suurusgrupis. Joonised on jaotatud: tulemused, mida saab panna skaalale "halvim-parim" ning näitajad, mille puhul on tulemused reastatud väikseimast väärtusest suurima väärtuseni. Graafikute kõrvale on toodud ka halvim/madalaim ning parim/suurim tulemus, karja enda tulemus ning vastavalt Eesti keskmine või suurusgrupi keskmine tulemus.

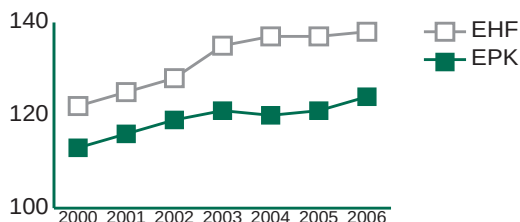
Uute näitajatena on trükisel lehmade toodang elupäeva kohta, toodang esimesel, teisel ning hilisematel laktatsioonidel ja lehmikute %, kes on karjast välja läinud vanuses kuni 6 kuud ning üle 6 kuud.

Karjade võrdlus tehakse aasta- ja poolaasta tulemuste põhjal.

Täiendav informatsioon pullide valimisel: sigivuse ja tootliku ea aretusväärtused

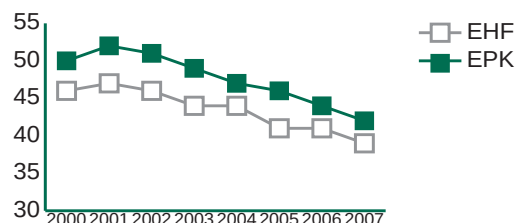
Lehmade piimatoodangu kasvuga kaasnevaks negatiivseks ilminguks on sigimisvõime langusest tingitud uulüpsiperioodi pikkuse (joonis 1) ja poegimisvahemiku suurenemine. Poegimisvahemiku pikenedes suurenevad kulutused söötmisele, seemendustele ja ravile ning väheneb vasikate müügist saadav tulu. Enamasti ei kata täiendavast piimatoodangust saadav tulu neid kulusid.

Joonis 1. Uulüpsiperioodi pikkus UPP poegimisaasta järgi.

Paljude aastate jooksul on ahtrus lehmade väljamineku üks peamine põhjustaja (rohkem kui 20% väljaminekutest), lühendades lehmade tootlikku iga (joonis 2). Märgime, et lehma tootlik iga tähisega LTI on vahemik esimesest poegimisest kuni väljaminekuni.

Joonis 2. Lehmade tootlik iga LTI väljamineku aasta järgi

Esitatud negatiivsete ilmingute ohjeldamiseks on paljude maade lüpsikarja aretuses juba aastaid kasutusel mitmed taastootmistunnuste aretusväärtused. Nende olulisust rõhutab asjaolu, et alates 2004. aastast toimub pullide rahvusvahelises hindamises regulaarselt tootliku ea, poegimiskerguse ja surnultsünni ning 2007. a veebruarist alates ka emapoolse sigivuse tunnuste hindamine. Eestis avaldati esimene taastootmistunnuse aretusväärtus 2008. a augustis ja selleks tunnuseks oli tiinestumine esimesest seemendusest ehk kordusseemenduse puudumine esmasseemenduse järel 56 päeva jooksul tähistusega N56.

2009. a jaanuari hindamistulemustes on aga tehtud kaks muudatust: Jõudluskontrolli Keskuse kodulehe pullide üldaretusväärtuse lehel avaldatakse N56 asemel suhteline sigivuse aretusväärtus SGAV ja täiendavalt tootliku ea suhteline aretusväärtus STAV. Järgnev on nende aretusväärtuste lühike tutvustus.

Sigivustunnuste aretusväärtuse hindamiseks kasutati kahe tunnusega BLUP loomamudelit, kus N56 kõrval oli teiseks aretustunnuseks taastumisperioodi pikkus TPP (vahemik poegimisest esimese seemenduseni päevades). Valitud tunnuste eeliseks teiste sigivustunnustega (seemenduste arv tiinestumiseks, uulüpsiperioodi pikkus, poegimisvahemiku pikkus) võrreldes on aretusväärtuse varajane teadaasaamine, põhiliseks puuduseks osutus aga N56 aretusväärtuse ebaselge majanduslik mõju. Geneetiline korrelatsioon kahe hinnatava aretustunnuse vahel ei ole aretajale soodne – lühikese taastumisperioodiga kaasneb reeglina halb tiinestumine, ja vastupidi. Seega jääb ühe või teise või mõlema aretusväärtuse avaldamisel sageli selgusetuks, millise pulli kasutamine aretuspullina on aretajale majanduslikult kasulik. Probleemi

kirjeldamiseks on tabelis 1 esitatud nelja tuntud pulli sigivuse suhtelised aretusväärtused SN56 ja STPP ning nende tütarde keskmine uulüpsiperioodi pikkus UPP kui majandusliku kasulikkuse väljendaja.

Tabel 1. Sigivuse suhtelised aretusväärtused ja keskmine uulüpsiperioodi pikkus

Pulli nimi	SN56	STPP	UPP (päevades)
B.B.JACO	88	107	135
E.LAMBRO	124	80	148
BELLWOOD	104	102	144
FRELLO	68	131	138

Ebaselgus aretusväärtuste tõlgendamisel ajendas sigivuse geneetilist hindamist täiendama. Hindamismudelisse lisati kolmas aretustunnus – seemendusperioodi pikkus SPP (vahemik esimesest seemendusest tiinestava seemenduseni päevades). TPP ja SPP summa on uulüpsiperioodi pikkus UPP ja nende tunnuste aretusväärtuste summa on uulüpsiperioodi pikkuse aretusväärtus. Kahe aretustunnuse kasutamise eeliseks uulüpsiperioodi pikkuse aretusväärtuse hindamisel on asjaolu, et tunnustevahelise geneetilise korrelatsiooni alusel saame esialgse SPP aretusväärtuse juba TPP ja N56 andmete olemasolul. Tiinestava seemenduse kui täiendava informatsiooni lisandumisel (sageli alles järgmise poegimisega) tunnuste aretusväärtus täpsustub. Sarnaselt on läbi paljude aastate toimunud jõudlustunnuste aretusväärtuse hindamine, kus algul ainult esimese laktatsiooni andmete alusel hinnatakse ka teise ja kolmanda laktatsiooni tunnuste aretusväärtust.

Pullide uulüpsiperioodi pikkuse suhtelise aretusväärtuse ja nende tütarde keskmine uulüpsiperioodi pikkuse UPP vahel on keskmisest tugevam geneetiline korrelatsioon (tabel 2).

Tabel 2. Pullide UPP suhtelise aretusväärtuse ja tütarde keskmine UPP vaheline korrelatsioon pullidel, kellel on hindamises vähemalt 50 tütart

Tõug	Pullide arv	Korr.
EPK (+RH)	266	-0.57
EHF	459	-0.58

Mida suurem on uulüpsiperioodi pikkuse suhteline aretusväärtus, seda lühem on tema tütarde uulüpsiperioodi pikkus ja seega ka poegimisvahemik karjakaaslastega võrreldes (tabel 3). Kui tootjale on lühem UPP majanduslikult kasulik, siis UPP suhtelist aretusväärtust kasutades saab ta sobivaid aretuspulle vastavalt valida.

Tabel 3. UPP suhteline aretusväärtus SUPP ja tütarde keskmine UPP valitud pullidel

Pulli nimi	Tüt.arv	SN56	STPP	SSPP	SUPP	UPP _{teg}
LAMBERG	4501	104	110	117	115	127
CEDRIC	4140	99	114	110	114	128
B.B.JACO	7437	88	107	98	103	135
P.JAAP	4822	100	96	98	96	137
D.R.LUTZ	373	103	89	89	87	141
E.LAMBRO	3106	124	80	90	82	148
CELS	2386	112	75	79	74	149

Sigivustunnuste aretusväärtuse hindamine ja avaldamine toimub sarnaselt teiste aretustunnustega kolm korda aastas. Uulüpsiperioodi pikkuse suhtelist aretusväärtust käsitletakse

kui sigimisevõimet üldistavat aretusväärtust tähisega SGAV (Suhteline siGivuse AretusVäärtus). SGAV avaldatakse koos pulli üldaretusväärtusega kui täiendav geneetiline informatsioon pulli kohta. Sarnaselt SKAVga on eesti punase karja aretuses kasutatud punasekirju holsteini pullide SGAV arvutatud ka EPK baasil. (Eelnevalt samal teemal: JKK Sõnumid nr 16, jaanuar 2008)

Piimatootmise efektiivsuse suurendamise oluliseks teguriks on lehmade tootlik iga.

Lehmade pikem tootlik iga võimaldab vähendada karja uuendamise kulusid, sest vähem loomi on tarvis asendada. Viimane omakorda võimaldab suurendada valiku intensiivsust. Lisaks võimaldab pikem tootlik iga suurendada toodangut, kuna karjas on suhteliselt rohkem täiskasvanud lehmi. Tunnuse tootlik iga aretusväärtuse hindamine on eriline seetõttu, et hindamise hetkel on paljud loomad karjas ja pole teada nende karjas püsimise aeg. Lineaarset hindamismudelit kasutades saab jõudluse, udara tervise, välimiku jt aretustunnuste väärtuse hinnata lehma esimese laktatsiooni jooksul, tootliku ea aretusväärtuse aga alles looma väljaminekul. Lihtsustatud käsitluses võib öelda, et pulli tootliku ea aretusväärtuse saab teada siis, kui enamus tema tütardest on karjast välja viidud.

Sobivaks vahendiks tootliku ea geneetilisel hindamisel on paljuski aretajate vajadustest lähtuv V. Ducrocqi ja J. Sölkneri loodud tarkvara “*Survival Kit*”. Programmiga saame analüüsida andmeid, mis mõõdavad aega mingi ettemääratud sündmuse toimumiseni. Hinnatakse, milline on looma karjast väljalangemise risk enne määratud sündmust.

Eestis hinnatakse pulli tütarde karjast väljalangemise riski enne 7. laktatsiooni algust. Riski hindamisel arvestatakse ajas muutumatute ning ajas muutuvate efektidega. Ajas muutumatud efektid on tõug, esimese poegimise aeg, poegimisvanus ja juhusliku efektina isa ja emaisa. Ajas muutuvad efektid on kari*aasta, lehma piimatoodangu erinevus karjakaaslastest igal laktatsioonil, laktatsioon*lõpsipäevade arv (30. päev, 150. päev, 240. päev, kinnijätu päev), karja suuruse muutus aastalõpu seisuga eelmise aastaga võrreldes. Iga hinnatava pulli iga tütre puhul koostatakse sündmuste rida, mille ta läbis enne karjast väljaminekut või enne seitsmenda laktatsiooni algust või enne hindamisaega (kui on karjas). Praeguse hindamismudeli järgi on kaua karjasolnud lehmad oma karjasoleku ajal läbinud kuni 70 ajalist tähist.

Tootliku ea aretusväärtuse hindamine ja avaldamine toimub sarnaselt teiste aretustunnustega kolm korda aastas. Suhteline tootliku ea aretusväärtus STAV (Suhteline Tootliku ea AretusVäärtus) on arvutatud tõu piires nn libiseva baasi alusel (sarnaselt jõudlustunnustega). Mida suurem on STAVi väärtus, seda parem (ajaliselt pikem) on tütarde karjaspüsivus eakaaslastega võrreldes. Eesti punase karja aretuses kasutatud punasekirju holsteini pullide STAV on arvutatud ka EPK baasil. STAV avaldatakse koos pulli üldaretusväärtusega kui täiendav geneetiline informatsioon pulli kohta.

Mart Uba

Biomeetria sektori juhataja

Tähelepanu

Kui saadate piimameetrid kontrollimiseks JKKsse, ei ole vaja kaasa saata voolikuid ning lisamensuure (Tru-Test). Piimameetrite kontrollimisel võetakse lisavoolikud ära ning nii võivad nad ekslikult kaotsi minna.

Vissukele on parim Firefox

Iga Windows-arvutiga tuleb kaasa veebisirviija Internet Explorer (edaspidi IE) ja sellepärast on see kasutajate seas üsna populaarne. Kuid ajad on muutumas ja järjest rohkem arvutikasutajaid vaatab alternatiivsete veebisirviijate Firefox, Opera, Google Chrome jne poole. Need kõik on veebist tasuta saadaval ja miks siis mitte katsetada – ehk hakkab meeldima. Opera on väidetavalt väga kiire, Chrome on omapärase kasutajaliidesega ja võimaldab anonüümset veebis surfamist, Firefox on aga hästi laiendatav ja omab neist ainukesena ID-kaardi tuge. Kui veebirakendus eeldab isikutuvastamist ID-kaardiga, siis on valida vaid Internet Exploreri ja Firefox'i vahel. Kui aga veebirakendus (nt meie Vissuke, Liisu) võimaldab isikutuvastamist mobiiltelefoniga mobiil-ID abil, siis saab kasutada kõiki veebisirviijaid.

Vissuke jaoks soovitatakse kasutada Firefox'i, sest arendust testitakse selles igakülselt. Teistes veebisirviijates, kaasaarvatud IE, ei pruugi tulemus olla parim. Näiteks on Firefoxis enamiku tabelite veerud sorditavad, aga IEs mitte.

Vaatame lähemalt Firefox'i seadistamist. Programmi, pealegi eestikeelse, saab aadressilt <http://www.mozilla.com>.

ID-kaardi kasutamiseks paigaldage draiver: <http://www.id.ee> → Tarkvara → ID-kaardi draiver Firefoxile. Vissuke kasutab turvalist ühendust, mille sertifikaadi on JKK kokkuhoiu pärast ise allkirjastanud. Selline teguviis ei ole üldiselt usaldustäratav ja Firefox annab igaks juhaks turvahoiatuse “Turvalise ühenduse viga”. Kasutajal jääb nüüd üle kas usaldada JKKd ja nõustuda “või võid ka lisada erandi . . . → Lisa erand → Hangi sertifikaat → Kinnita turvalisuse erand”, või loobuda programmi edasisest kasutamisest. Sarnaselt siinkirjeldatuga tuleb käituda ka teiste veebisirviijate kasutamisel ja nõustuda JKK allkirjastatud turvasertifikaadiga.

Kalle Pedastsaar

Direktori asetäitja

Korduma kippuvad küsimused

○ Mida teha, kui olen Vissuke kaudu sündmused sisestanud ja hiljem avastan, et nt sünnikuupäev läks valesti?

Kui on sisestamisel eksitud, siis saate vea parandada, kui saadate kirjaliku teate või helistate oma maakonna klienditeenindajale. Ise saab esitada vaid **uusi sündmusi**. Iga katset esitada mingit parandust tõlgendatakse kui uut sündmust ja see tekitab vaid uusi vigu juurde.

○ Kas ma võin kontroll-lüpsile järgneval päeval toimunud sündmused kohe Vissukeses registreerida?

Vissukesse ei ole soovitatav lüpsikarjas toimunud sündmusi (poegimine, kinnijätmine, väljaminek) kontroll-lüpsi järgselt sisestada enne, kui tulemused ilmuvad Vissukesse. Kui sisestate uued andmed enne kontroll-lüpsi vastuste ilmutumist Vissukesse, siis võivad kontroll-lüpsi andmed osutuda vigaseks.

○ Kas ma pean lehma abordi registreerimisel Vissukeses “Poegimiste sisestamine JKK +PRIA” kaudu nupu “mõlemad” maha võtma?

Ei pea. JKK saadab e-PRIAsse edasi ainult neile vajaliku info.

Kätte on jõudmas 2008. aasta jõudluskontrolli ametlike kokkuvõtete tegemise aeg. Palun parandage andmetes tekkinud vead jaanuarikuu jooksul, et saaksime õigeaegselt avaldada korrektsed tulemused.

Möödunud märgates

Meenutab Laine Domberg
Aasta 1961, november. Äsja Türi Sovhoostehnikumi lõpetanud tüdruk, laborandina, mahajäänud kodukolhoosis, Paunkülas, oma esimesel töökohal.

Kolhoosiesimees jagas hommikul töökäske. Ta oli maamees, suured kõrge säärega kummikud jalas. Ta pöördus minu poole ainult sõnadega, mitte pilguga: „Nii, nüüd on sedasi, kulla Laine! Hobune rakenda ette, piimapudelite kast ja piimakaal reele ja sõida lauda juurde. Lüps algab lõunal kell 14:00. Vaata, et sa hobusega hästi ringi käid, muu pole tähtis,“ ütles nii ja juba ta oligi läinud.

Kolm korda päevas lüpsiti neid lehmi, kes andsid üle 12 kg päevas piima. Laudad asusid üksteisest kolme kilomeetri kaugusel. Piimaproovide tegemiseks oli väike ruum vanas veskis. Küttekoldeks oli puupliit suure sissemüüritud katlaga. Peale selle oli ruumis käsitsi ringiaetav vurr piimaproovide tsentrifuugimiseks.

Kõige raskemaks tööks oli korkide keeramine butüromeetritele. See kõik nõudis suurt jõudu, lihtsalt öeldes „sepa kätt“. Sõrmedel olid suured rakud, mis läksid kohe katki piimapudelite pesemisel pesupulbrises vees. Inimene aga harjub kõigega – varsti olid sõrmed tugevad ja töö oli muutunud palju meeldivamaks.

Peagi tundsin ma tervet karja nimepidi. Jälgisin jõudluskontrolliraamatuid täites nende rasvaprotsente ja toodangunäitajaid. Nende andmete järgi sai valida karja täiendust, kuna jäeti kasvama parimate lehmade järglased.

Laborandi tööks oli kõik välja arvestada: aasta, kuu, 300 päeva toodang ja võirasva kilogrammid. Töövahenditeks olid vana arvemasin „Feliks“ ja sõber arvelaud.

Suvel toimus lehmade lõunane lüps käsitsi Paunküla järve ääres. Lehmad sulistasid soojas järvevees. Sealt tulid nad lõunase lüpsi ajaks välja ajada. Mõnele meeldis rohkem vees olla, kui ennast

lüpsta lasta. Siis tuli ohelik sarvi panna ja üleannetu välja tuua.

Aeg liikus kiiresti edasi paremuse poole. Suure katla asemel ilutses elektri boiler ja käsivurri asemel elektrivurr. Laboratoorium oli sisustatud ilusate laudade ja kappidega, raadiost kostus mõnusat muusikat.

Mõne aja möödudes hakkas tööle Tartus suur laboratoorium, kus töödeldi kõigi majandite piimaproovid. Andmed tulid majanditesse tagasi.

Vastuvõtuaeg Paides

Alates jaanuarist on Järvamaa zootehnika Anne Rosenberg'i vastuvõtuaeg üks kord nädalas: kolmapäeval 9.30-15.00.

Valga kontori asukoht

Alates novembrist võtab Valgamaa zootehnik Evi Prins kliente vastu aadressil Aia 17 (samamajas asub PRIA Valga büroo). Vastuvõtuaeg on endised: iga kuu 2. ja 4. esmaspäev kell 10-13. Evi Prins on kättesaadav mobiilil 520 6231.

JKK Aasta töötaja

Viis aastat on JKK töötajad endi hulgast valinud Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2008. aasta JKK Aasta töötaja on Mae Uri, kauaaegne JKK programmeerija. Mae on andnud oma panuse raamatupidamise, kõrvamärkide müügi, PRIA andmevahetuse, e-arve teostuse, sigade andmebaasi, Possu programmi töö toimise. Tema tehtud analüüsid on korrektsed. See on töö, mis ei vaja kontrollimist.

Viiendat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegipreemia „Päikesekiir“ laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2008. aasta Päikesekiireks valiti väliteenistuse juhataja Aire Pentjärv — abivalmiduse ja rõõmsameelsuse eest.

Tööjuubelid

22. jaanuaril on **30.** tööjuubel labori analüütik-autojuhil **Toomas Vain**'il.

18. märtsil täitub **10** aastat JKKs pearaamatupidaja **Kadri Hermits**'al.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Tänaseks on JKK Sõnumid ilmunud juba viis aastat ning käesolev number on järjekorras 21. Viie aasta jooksul on muutunud pisut JKK Sõnumite välimus, kuid sisult on jäänud meie infoleht üldjoontes endiseks. Olulised teemad on olnud ikka jõudluskontrolli ja Jõudluskontrolli Keskusega seonduv. Nii saate ka selle numbri uudiste rubriigis lugeda veisekasvatajatele mõeldud uutest teenustest ning Soome seakasvatajate huvist Possu programmi vastu. Kui varasematel aastatel oleme edastanud ainult Jõudluskontrolli Keskuse uudiseid, siis seekord kajastame ka Maaülikooli geneetika laboratooriumi ICARilt saadud akrediteeringut. Heade kolleegide saavutuste kirjeldamine pole meil uus suund, vaid seekordne erand on seotud asjaoluga, et ICAR organisatsioonina on ikkagi jõudluskontrolli organisatsioonide katusorganisatsioon ning geneetika laboratooriumi akrediteering suurendab rahvusvaheliselt ka meie usaldusväärsust.

Nii nagu varasemalt on ka seekord siseküljel kirjutatud jõudluskontrolli nüanssidest või juhitud tähelepanu olulistele asjadele. Kuna aga hetkel on meid ümbritsev elu piisavalt tõsine, siis tagalehel on lisaks Krista Murumäe meenutustele võimalik kõigil huvilistel tutvuda ühe väga lihtsa moodusega, kuidas tõsta piimatoodangut ja seda tänasel majanduslikult raskel ajal ilma igasuguste kulutusteta!

Head lugemist ja jõudu praeguseks keeruliseks ajaks!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Veiste müük

Nüüdsest on loomaomanikel võimalik oma loomade müügikuulutusi avaldada ka JKK kodulehel. Selleks tuleb müüjal sisestada oma kontaktandmed ning märkida pakutavad loomad Vissukeses või Liisus, mille tulemusena JKK kodulehel kuvatakse müügis olevate loomade nimekiri.

Lisaks mugavusele on loomade müügist huvitatutele lisaväärtuseks asjaolu, et ostuhuvilistel on võimalik vaadata ka müügis olevate loomade põlvnemisandmeid ja toodangunäitajaid.

Geneetikalaboril ICARi akrediteering

Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi geneetika labor sai Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) akrediteeringu veiste põlvnemisandmete õigsuse kontrollimiseks DNA analüüside põhjal.

ICAR kehtestas 2007. a miinimumnõuded laboritele, kus tehakse DNA analüüsi aretuse eesmärkidel. Rahvusvaheliseks standardiks põlvnemisandmete õigsuse kontrollimisel on DNA markerid. Alates 2010. aastast peab olema ICARi akrediteering kõigil veiste põlvnemisandmete õigsust kontrollivatel laboritel. Seni on akrediteeringu saanud 19 laborit 13 riigist.

ICARi akrediteering annab klientidele kindluse, et eksperiti vastuses ei tule kahelda. Samu DNA markereid kasutades saadakse ükskõik millises maailma laboris, kus veiste põlvnemisandmete õigsuse kontrollimisega tegeldakse, sama tulemus.

Loomaomanikel on võimalus tellida EMÜ geneetikalaborist järgmisi teenuseid:

- veised – põlvnemisandmete õigsuse kontrollimine (DNA ja veregrupid), piimavalkude pärilike tüüpide määramine (CSN2, CSN3, LGB) ja holsteini tõugu veistele BLAD-test;
- hobused – põlvnemisandmete õigsuse kontrollimine DNA markerite põhjal;
- lambad – PrP geeni polümorfismi selgitamine (skreipiresistentsus);
- sead – sigade stressiresistentsuse uuring (PSS-test).

Paaride valik

Kõikidel Vissukese kasutajatel on võimalik kasutada uut Vissukese lisaosa PV (Paaride valik). Uus programm aitab loomapidajal leida oma karjale sobivaimad pullid. Programm näitab, millised pullid sobivad konkreetsetele lehmadele. Pullide leidmisel välditakse sugulusaretust ning iga tunnuse, mida parandada, valib programmi kasutaja ise. Lineaarselt hinnatud lehmade puhul on võimalik kasutada ka välimikuhindeid (lineaarselt hindamata loomadel ema-isa välimikuhindeid).

Lisaks sobivate pullide leidmisele on programmis kokkuvõtte enamlevinud välimikuvigadest ning juhitakse tähelepanu pullidele, keda võiks konkreetsel lehmal või kogu karjas vältida.

Paaride valiku programm on testimisjärgus ning sügiseni kõigile kasutajatele tasuta. Vältimaks tõrkeid esimestel katsetustel soovitame enne programmiga töötamist tutvuda programmi juhendiga.

Põhjanaanabrid huvituvad Possu programmist

Juba mitmel korral on JKKsse jõudnud teave soomlaste huvist meie sigade jõudlusandmete kogumise programmi vastu. Mitu korda olid huvitujateks Eesti seafarmerid, kellest Soome konsulendid. Ka Soome farmerid on huviga meie programmi arendamist jälginud – maailm on väike ja kahe maa farmeritel on tihedad kontaktid. Eelmise aasta lõpus ostis Eesti Tõusigade Aretusühistu Soomest tõumaterjali ja seekord huvitusid Possu programmist FABA (Soome Põllumajandusloomade Aretusühistu) spetsialistid. 18. märtsil toimus kolmepoolne kohtumine Possu programmi ja Eesti sigade aretussüsteemiga tutvumise eesmärgil. Osa võtsid FABA, ETSAÜ ja JKK spetsialistid. FABAt esindasid Timo Serenius ja Matt Puonti – direktorid sigade aretuse ja ekspordi alal. JKK esitles Possu programmi osaliselt soome- ja osaliselt ingliskeelsena, sest tõlkimine on veel pooleli. Põhjanaanabrid said kaasa demoversiooni. Soomlaste arvamus Possust oli positiivne ja huvi programmi vastu oli oodatust suurem. Kiidusõnad Raivo Laanemaale, tänu kellele see kohtumine aset leidis!

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2008. aastal

1. jaanuaril 2009. a oli jõudluskontrollis 92 282 lehma, mis on 2389 võrra vähem kui aasta tagasi. Jõudluskontrollialused lehmad moodustasid 91,8% kõigist lehmadest. ICARi liikmesriikides on see number suurem vaid Šveitsis (100%), Tšehhis (97,2%), Norras (96%) ning Taanis (93%). Lähematest naabritest on Rootsis jõudluskontrollis 86%, Soomes 78,3%, Lätis 65,6% ja Leedus 47,6% lehmadest. Seega võime olla uhked, et meil on tunnustatud toodanguarvestusse haaratud suurem osa karjadest.

Kõige enam oli lehmi Järvamaal (14 505), Lääne-Virumaal (11 729) ning Jõgevamaal (9920). Kõige väiksem oli lehmade arv Hiiumaal – 424 ning Ida-Virumaal – 1891.

Jõudluskontrollis olevate piimakarjade arv oli 1. jaanuaril 1136, mis on 140 võrra vähem kui 1. jaanuaril 2008. Sarnaselt 2007. aastaga vähenes karjade arv kõige enam Saaremaal (23 karja). Järgnesid Jõgevamaa ja Hiiumaa 15 karjaga. Hiiumaal oli 2009. aasta alguses vaid 17 piimaveiste jõudluskontrolli tegevast karja. Väikseim karjade arvu vähenemine oli Viljandimaal ja Võrumaal, vastavalt 2 ja 3 karja võrra.

Kõige enam vähenes kuni 10 lehmaga karjade arv – siin grupis lõpetas jõudluskontrolli 91 piimakarja. 11-50 lehmaga karjade arv vähenes 43 ning üle 50-lehmaliste karjade arv 6 võrra. Kui varem on kõige rohkem olnud kuni 10 lehmaga karju, siis 2008. aasta lõpuks oli neid 35% kõigist karjadest ning karju, kus oli 11-50 lehma, juba 37%. 51-100 lehma oli 9% karjades ning 100 ja rohkem lehma 19% karjades.

Lehmade arv karjas suureneb pidevalt. Keskmine karja suurus oli aastavahetusel 81,2 lehma. Suurimad karjad on Järvamaal keskmiselt 154, Jõgevamaal 134 ning Lääne-Virumaal 117 lehmaga ja väikseimad Hiiumaal 25 ning Võrumaal 41 lehmaga.

2008. aastal saadi Eestis aastalehma kohta 7390 kg piima, mis ületas 2007. aasta toodangut 338 kg võrra. Eesti holsteini tõul oli piimatoodang 7582 kg (+309 kg võrreldes 2007. a) ning eesti punase tõul 6891 kg (+415 kg). Eesti maatõugu lehmade toodang oli 4748 kg, mis on 279 kg enam kui 2007. aastal.

Tartumaa ja Põlvamaa lehmade toodang ületas 8000 kg piiri. Hästi lüpsid ka Lääne-Virumaa, Jõgevamaa ja Järvamaa lehmad.

Tartumaa oli maakondadest ka suurima toodangutõusuga (744 kg), järgnesid Viljandimaa 511 ning Jõgevamaa 476 kilogrammiga. Ida-Virumaal oli suurenemine vaid 7 kg võrreldes eelmise aastaga. Hiiumaa lehmade toodang, mis paaril eelmisel aastal vähenes, jõudis 2005. aastaga võrdse tulemuseni.

Jätkuvalt on tiptasemel Põlva Agro OÜ ja Lea Puuri karjad. Mõlemas karjas lüpsid lehmad üle 11 000 kg piima.

Tabel 1. Lehmade piimatoodang maakondades

Jrk nr	Maakond	Aasta-lehmi	Piim kg	Rasv %	Rasv kg	Valk %	Valk kg	R + V kg
1.	Tartu	5927	8443	4,08	344	3,37	285	629
2.	Põlva	6039	8131	4,09	333	3,34	272	605
3.	Lääne-Viru	11826	7780	4,02	313	3,36	262	574
4.	Jõgeva	9787	7761	4,18	324	3,40	264	588
5.	Järva	14854	7637	4,08	312	3,38	258	570
6.	Rapla	5943	7315	4,00	293	3,32	243	536
7.	Võru	3394	7013	4,21	295	3,34	235	530
8.	Pärnu	9797	7004	4,16	291	3,34	234	525
9.	Valga	3252	6907	4,25	293	3,42	236	530
10.	Viljandi	6757	6885	4,21	290	3,38	233	523
11.	Harju	4674	6871	4,14	284	3,30	227	511
12.	Ida-Viru	1889	6643	4,08	271	3,37	224	495
13.	Saare	5277	6498	4,17	271	3,40	221	492
14.	Lääne	2827	6485	4,24	275	3,30	214	489
15.	Hiiu	455	5196	4,34	225	3,33	173	398
	Eesti kokku	92698	7390	4,12	304	3,36	249	553

Parimad tootjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi olid 2008. aastal:

3-7 lehma: Rein Aru Jõgevamaalt – 6-9005-4,35-391-3,39-305-697

8-20 lehma: Merje Peters Pärnumaalt – 9-9354-4,40-411-3,23-302-714

21-50 lehma: Lea Puur Viljandimaalt – 32-11 401-3,87-441-3,40-387-829

51-100 lehma: Allar Arusalu Järvamaalt – 54-9071-4,11-373-3,54-321-694

Üle 100 lehma: OÜ Põlva Agro Põlvamaalt – 1145-11 652-3,80-443-3,32-387-830

Karja suurust arvestades oli suurim piimatoodang aastalehma kohta karjades, kus oli 901-1200 lehma. Nende nelja karja keskmine piimatoodang oli 9954 kg. Toodangu suurusel järgnesid kolm karja, kus on rohkem kui 1200 lehma – keskmiselt 8052 kg piima lehma kohta. Madalaima toodanguga olid endiselt väikesed karjad, kus oli kuni 10 lehma – 6060 kg.

10 000 kg või enam piima saadi 2008. a kokku kaheksas karjas, millest viies on rohkem kui 100 lehma. 9001-10 000 kg saadi 28 karjas ning 8001-9000 kg piima saadi 90 karjas. Alla 3000 kilogrammi piima lüpsid lehmad 22 karjas.

Tippkarjad paistavad silma ka udara tervise ning kvaliteetse piima poolest. Üle 10 000 kg lüpsvate karjade keskmine SRA 1 ml piimas oli 270 000, 9001-10 000 kg lüpsvate karjade SRA oli 310 000. Halvim ehk 690 000 on see näitaja karjades, kus piimatoodang on alla 3000 kg.

Eesti lehmade keskmine SRA 1 ml piimas oli 2008. aastal 390 000, mis 2007. a võrreldes on veidi paranenud. Augusti kontroll-lüpside keskmine SRA ulatus lausa 424 000ni, parimad tulemused olid veebruaris ning märtsis (376 000).

Parimad karjad aasta keskmise SRA järgi olid järgmistel loomapidajatel:

3-10 aastalehmaga karjad: Harri Kommel Saaremaalt (8 lehma, SRA 46 000), Aino Turb Järvamaalt (6 lehma, SRA 49 000) ning Aare Roots Lääne-Virumaalt (5 lehma, SRA 52 000).

11-100 aastalehmaga karjad: Vello Mikk Viljandimaalt (16 lehma, SRA 71 000), Kunnar Rei Saaremaalt (11 lehma, SRA 71 000) ning Heini Tiits Jõgevamaalt (11 lehma, SRA 72 000).

Üle 100 aastalehmaga karjad: Põdrangu PÜ Lääne Virumaalt (115 lehma, SRA 157 000), AS Merix Kinnisvara Jõgevamaalt (194 lehma, SRA 172 000) ning AS Diner Lääne-Virumaalt (140 lehma, SRA 177 000).

2008. a saavutati uus eesti punast tõugu lehmade laktatsiooni piimatoodangu rekord. AS Tartu Agro lehma Neti 3. laktatsiooni piimatoodang oli 16 051 kg. Eesti holsteini tõu suurima laktatsioonitoodangu saavutas AS Tartu Agro lehm nr 2211534, kelle 3. laktatsiooni piimatoodang oli 16 937 kg. Parim eesti maatõugu lehm oli OÜ Sarapiku Piim (Lääne-Virumaa) lehm Põnna, kes 5. laktatsioonil lüpsis 9847 kg piima.

Suurima eluajatoodanguga lehmad 2008. a olid Sallasto OÜ eesti punast tõugu lehm Kanni (92 961 kg), AS Väätsa Agro eesti holsteini tõugu lehm Iti (97 781 kg) ning Põldeotsa OÜ eesti maatõugu lehm Melissa (54 514 kg). Kindlasti on pikaajalisel karjaspüsimisel oma osa ka lehma heal välimikul – Kanni valiti 1996. aastal EPK Vissiks.

Esimese poegimise vanus oli 2008. a 28,3 kuud. See on veidi paranenud võrreldes eelmise aastaga. Üle 30 kuu on esimese poegimise vanus Ida-Virumaal ja Läänemaal – 30,3 kuud. Kõige nooremad esmaspoegijad on Põlvamaal (26,9 kuud), järgnevad Jõgevamaa (27,0) ning Järvamaa (27,5). Esimese poegimise vanus on siiski karjades väga erinev. Üle 50-pealistes karjades oli kõige madalam karja keskmine esmaspoegimisvanus 22,5 kuud ning kõige suurem 41,5 kuud. See näitab, et nii mõneski karjas on vaja noorloomade söötmise ning pidamise korraldamisel teha veel palju tööd. Kõrge esmaspoegimise eaga karjades oli ka keskmine piimatoodang elupäeva kohta väga madal. See tähendab, et noorlooma üleskasvatamiseks tehtud kulutused saadakse tagasi väga pika aja pärast.

Kinnisperioodi pikkus lühenes ühe päeva võrra 74 päevani ning uulüpsiperiood oli sarnaselt 2007. a keskmiselt 142 päeva pikkune. Ka kinnisperioodi ning uulüpsiperioodi pikkused varieeruvad karjade lõikes: üle 50-pealiste karjade lühim keskmine kinnisperiood oli 49 päeva, pikim 387 päeva. Uulüpsiperioodi pikkus erines neis karjades 80 päevast 423 päevani. Poegimisvahemik oli 2008. aastal 422 päeva, kusjuures kõige pikem oli see eesti holsteini tõugu lehmadel (426 päeva) ning kõige lühem eesti maatõugu lehmadel (404 päeva). Karjades, kus oli üle 50 lehma, oli poegimisvahemiku pikkuseks 361–693 päeva. Neid numbraid vaadates võib järeldada, et on karju, kus inna avastamisega ning loomade tiinestamisega on kõik korras ning on karju, kus sigivusnäitajate parandamisega tuleb kõvasti vaeva näha.

2008. aastal sündis jõudluskontrollialustes karjades 89 603 vasikat, kellest 51,2% olid pullvasikad ning 48,8% lehmvasikad. Surnultsünniga lõppes 7,6% poegimistest: esmaspoegimistest 11,1% ning korduvalt poegimistest 5,9%. Kui sündinud vasikate arv on aasta-aastalt vähenenud, siis surnultsünnide arv on suurenenud. 2006. a registreeriti 7119 surnultsünni, 2007. a 6773 surnultsünni ning 2008. a 7218 surnultsünni. Karjade lõikes on surnultsünnide esinemine väga erinev: kui üle 50-pealiste karjade parim tulemus on 0,6%, siis halvim on 27,2%.

Kaksikud pullvasikad sündisid 635 poegimisel, kaksikud lehmvasikad 670 poegimisel ning erisoolised kaksikud 1201 poegimisel. Mitmikute sünd registreeriti kuuend korral. Karjast läks välja 30 351 lehma. Peamisteks väljamineku põhjusteks olid udarahaigused ja -vead (21,6%), sigimisprobleemid (18,9%) ning jäsemete haigused ja vead (14,3%). Keskmine väljamineku vanus oli 5 aastat ja 8 kuud.

Loodetavasti aitavad JKK pakutavatel trükistel “Koondaruanne” ning “Karjade võrdlus” näidatud tulemused igapäev leida oma karja nõrgad kohad, mille parandamine aitab vähendada kulutusi ning muuta piimatootmist efektiivsemaks.

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Korduma kippuvad küsimused

○ Kui kasutan paarituseks oma karja pulli, millel ei ole tõuraamatunumbrit, kas on mõtet seda kirja anda?

Andmed on soovitatav siiski esitada (registrinumbriga), see on oluline sündinud vasika tõu määramiseks.

○ Mida pean tegema, kui vasikas jääb ilma isata? Saatsin JKKsse seemendustunnistuse koopiat, kuid vasikas on ikka ilma isata.

Vasikale saab isa anda ainult ETKÜ konsulent, esitades JKKle isa paranduse vastaval vormil.

○ Kas lühike inventarinumber on vajalik või võin kasutada ainult kõrvamärgil olevat numbrit?

Lühike inventarinumber pole kohustuslik, kuid väga soovitatav.

○ Kust ma näen, mida uut on Vissukeses?

Vissukesest valida menüüribalt “üldised” ning sealt alamenüü “uudised”.

○ Kui esitan sündmusi ka PRIAsse Vissukese kaudu, siis kuidas saan parandada, kui avastan, et olen teinud vea?

Kui märkate, et olete teinud vea, siis helistage palun piirkondlikule JKK klienditeenindajale, kes parandab vea JKK andmebaasis. e-PRIs saab dokumenti parandada nii kaua, kuni Te ei ole seda lõplikult kinnitanud, sh ridu saab kustutada ja juurde lisada. Pärast kinnitamist tuleb PRIAs parandada vead nende kehtestatud korra kohaselt

○ Kuidas ma saan muuta looma inventarinumbrit? Kas Vissukeses on selleks ka mingi võimalus?

Looma inventarinumbrit saab ise Vissukeses muuta ainult mullika poegimise sisestamisel. Kui soovite muuta karjasolevate lehmade inventarinumbreid, siis tuleb muudetavad numbrid (vana ja uus inv. nr või registrinumber ja uus inv. nr) panna paberile ning saata JKKsse, kus klienditeenindaja muudab need Teile sobivaks.

○ Teen kontroll-lüpsi vahelduval meetodil. Kui jaanuaris oli kontroll-lüps õhtul ja veebruaris jäi kontroll-lüps vahele, siis millisel lüpsikorral pean tegema märtsi kontroll-lüpsi – õhtusel või hommikul?

Vastuse annab juba kontroll-lüpsi meetodi nimi – vahelduv. Seega peavad kontroll-lüpsid toimuma vahelduvalt hommikul ja õhtusel lüpsikorral. Kui jaanuaris oli kontroll-lüps õhtusel lüpsikorral, siis järgmine kontroll-lüps peab toimuma hommikul lüpsil. Kuna veebruaris kontroll-lüpsi ei tehtud, on järgmine kontroll-lüps märtsis. Märtsi kontroll-lüps tuleb teha hommikul, aprillis õhtul, mais hommikul jne.

Tähelepanu

2009. aasta 1. jaanuarist kehtivad toetuste taotlejate jaoks kohustuslikud majandamisnõuded (s.h nõuded loomade märgistamisele ja registreerimisele). Lisaks tähtaegadele, mis puudutavad loomade märgistamist ning sellest teatamist, kontrollitakse ka seda, et asenduskõrvamärgid oleks looma kõrva kinnitatud 7 päeva jooksul arvates nende JKKst väljastamisest. Kui saate teate asendusmärkide saabumisest postiasutusse, tuleb kõrvamärgid sealt võimalikult kiiresti ära tuua. Postiga või piimaprooviautoga saadud asenduskõrvamärgid tuleb koheselt ka loomadele kõrva kinnitada. Nii ei teki ohtu, et nõuete mittetäitmise tõttu võidakse toetusi vähendada.

Piimaproovide segamine. Suvekuudel jõuab JKK laborisse palju riknenud piimaproove, sellega seoses tuleb Teile meelde, et konservandi täielikuks lahustumiseks peab piimaproov olema korralikult segatud. Esmalt tuleb piimaproovi pudelit loksutada vahetult pärast proovi võtmist. Et vältida klimbi tekkimist proovipudeli põhja ja et konservant jaguneks pudelis ühtlaselt, tuleb proovi loksutada ka teist korda 20-30 min pärast proovi võtmist. Piimaproove tuleb säilitada jahedas temperatuuril +2...+6 °C.

Poegimiskerguse esitamine. Selleks, et pullide hindamisel oleks võimalik kasutada tõeseid andmeid ja et JKK andmebaas oleks korrektne, palume iga looma poegimise puhul märkida, milline oli selle tegelik kulg.

Piimaprooviautoga tellitud kõrvamärgid. Prooviautoga tellitud kõrvamärkide üleandmine toimub vaid käest-kätte. Seepärast juhu, kui Teil endal ei ole võimalik kokkulepitud ajal tellitud saadetist vastu võtma tulla, palume Teil enda asemel saata mõni teine usaldusväärne isik.

Möödunud märgates

Meenutab Krista Murumägi
Asusin 1962. a maikuus tööle Hulja sovhoosi seleksioonäär-zootehnikuna. Hulja veisekari oli komplekteeritud 1953/54. aastal Viisu, Kohila, Auvere ja Pekingi sovhoosi karjast toodud loomadega. Aretus oli korras, sest sovhoosi direktor Hans Loite oli loomakasvataja hingega mees.

Huljas ei kasutatud käibelolevaid karjakontroll-raamatuid. Direktor Loite ja peazootehnik Udo Johanson olid kasutusele võtnud suured tabelikujulised vormid, kus ühel suurel joonistuspaberipoognal olid kogu lüpsigrupi lehmad. Sinna oli märgitud kontroll-lüpsid, seemendused, poegimised, kinnijätmised vastava kuu lahtrites. Kasutati värvipliiatseid: poegimine – punane, seemendus – sinine, kinni – kollane. Väga hea ja ülevaatlik.

Mulle meeldis see väga, polnud tarvis lehekülgi lapata ja otsida. Täiendasime üht-teist, tegime veel mõnda asja käepärasemaks. Kui põllumajanduse ministeerium 60ndate alguses jõudluskontrolli dokumentide võistluse korraldas, võtsime sellest osa ja saime auhinnalise koha. Pidasime oma süsteemi kohaselt arvestust lõpuni. Ka tõulavade zootehnikud ja rajooni asjamehed algul küll porisesid, kuid leppisid meiega. Lasime trükkida paksule joonistuspaberile need blanketid. Lehele mahtus 12 lehma. Igal aastal oli oma lehmade raamat.

Suur töö oli laktatsioonitoodangute rehkindamine. Zootehnikutele arve-masinaid ei jätkunud. Öhtul peale raamatupidajate tööpäeva lõppu sain enda kasutusse vana arvemasina Felix. See oli niisugune, kus kangikestega liigutasid numbrid paika, väntasid edasi-tagasi. Ragises kõvasti. Ikkagi parem kui pliatsi ja paberiga. Kuutoodangud kontroll-lüpside põhjal rehkindasin arvelauaga – puunuppudega lollikindel arvuti.

Nime mõju toodangule

Ajakirjas Anthrozoös (vol 22, no 1) avaldatud Briti teadlaste uuringu järgi annavad lehmad, kellele peremees on nime pannud, aastas 3,4% rohkem piima kui nende nimetud liigikaaslased.

Pärast 2008. a kontrollaasta tulemuste teatavakssaamist võtsin ette uurimistöö, et selgitada välja, millise nimega lehmad lüpsid eelmisel aastal Eestis kõige rohkem. Et vältida juhuslikkust, on vaatluse all vaid need lehmad, kellele üks või teine nimi oli pandud vähemalt 10 korda. Töö tulemusena selgus, et enim lüpsid Halbi nime kandvad lehmad (13 lehma keskmine toodang oli 12 266 kg). Üle 11 000 kg lüpsid lehmad, kes kandsid nimesid Anta, Vahvel, Tullas, Poldi, Võrgu ja Maimik. Ka need lehmad, kes lüpsid 10 000-11 000 kg aastas kandsid mitte väga tavapäraseid nimesid: Tupsik, Rallu, Lanna, Lemma, Ake, Maagi, Inger, Hesa, Nelke, Nuka, Haavi, Kilgas ja Hirmi.

Tundsin huvi ka, kuidas lüpsavad väga tavalise nimega lehmad. Nende tulemused osutusid väga keskpärasteks või alla selle. Mustiku nime kandvad lehmad lüpsid keskmiselt 6343 kg, Kirjakud 6439 kg ja Punikud 6546 kg. Veidi parema tulemuse andsid Moonid – 6905 kg. Siit järeldus, et parema tulemuse annavad mittetraditsioonilise nimega lehmad.

Kui lehmale nime panek valmistab raskusi, siis võib selle üldse panemata jätta, sest Eesti oludes on ilma nimeta lehmade keskmine toodang kõrgem (7821 kg) kui nime kandvatel lehmadel (7265 kg). Kõige halvemini lüpsid Taadu-nimelised lehmad – 5167 kg, kes jäid tagantpoolt järgmisele alla tervelt 402 kilogrammiga. Pole see Taadu mingi õige lehma nimi, pigem pulli oma. Hästi ei lüpsa ka lehmad, kellele on pandud inimese nimi. Kõik Ilonad, Piretid, Barbarad, Kadrid ja Tiid lüpsid keskmiselt alla 6000 kg aastas.

Inno Maasikas

Andmetöötlusosakonna juhataja

Tööjuubel

22. mail on 25. tööjuubel jõudluskontrolli andmetöötluse osakonna Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja Tea Kivimaa'l.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on oma 16 tegevusaasta jooksul arendanud organisatsiooni ja jõudluskontrolli teenuseid eelkõige teie huve arvestades. Kindlasti on Jõudluskontrolli Keskuselgi asju, mis on paremini või halvemini õnnestunud. Kuid viimasel ajal oleme rahvusvahelises suhtluses märganud suhtumise muutumist meie tegevusse. Ka varasematel aastatel ei ole me kogenud negatiivset suhtumist, kuid meie tegevust kuulati rohkem kui ülevaadet toimunut. Viimasel ajal tuntakse aga meie tegemise vastu huvi just õppimise või kogemuste saamise eesmärgil. Ida-Euroopa riigid mõtlevad täna eelkõige teenuse odavamaks muutmise võimaluste ja teenuste arendamise üle, millega Jõudluskontrolli Keskus alustas juba peaaegu viis aastat tagasi. Selle aasta septembris ootame Eestisse kolleege Poolast, kes tahavad tutvuda meie jõudluskontrolli süsteemiga. Lisaks Ida-Euroopa riikidele oleme ka lääne riikides huvi tekitanud. Eelmises JKK Sõnumites kirjutasime FABA huvist Possu vastu, aga ka näiteks kolleegid Ameerika Ühendriikide Wisconsinis osariigist planeerivad järgmiseks aastaks Jõudluskontrolli Keskuse külastamist. Nende peamiseks eesmärgiks on õppida meie kogemusi Interneti-tarkvara arendamisel. Kui me räägime aga tarkvara arendamisest, siis see saab toimuda ja on ka toimunud tänu tarkvara kasutajatele ja nende kommentaaridele. Täname teid!

Head lugemist!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

ICARi seminar

Maikuus toimus Horvaatias järjekordne ICARi üldkoosolek ja seminar, millest võttis osa JKK direktor Kaivo Ilves.

Üldkoosolek oli oma olemuselt sarnane kõikide organisatsioonide üldkoosolekutega, kus arutletakse organisatsiooni arengute üle ning võetakse vastu vajalikke otsuseid. Programmi huvitavam osa oli aga seminar, mille esinejatest valdav osa töötab jõudluskontrolli süsteemis ja kes oma ettekannetes tutvustasid jõudluskontrolli praktilist poolt. Seminar oli mõeldud eelkõige tegevjuhtidele, kuid sobis kuulata kõikidel piimaveiste jõudluskontrolli või aretusega seotud praktikutel.

Kogu seminari jooksul oli võimalik kuulata ettekandeid maailmas kasutatavatest uudsetest lahendustest (piimakomponentide määramine farmis või geneetikaga seonduv), jõudluskontrolli tegemist lihtsustavatest igapäevastest võimalustest (kiipide kasutamine piimaproovipudelitel, kontrolllõpside tegemine suurtes ja väikestes karjades, elektrooniliste kõrvamärkide kasutamine), aga ka silmaringi laiendavaid ettekandeid (kuidas on toimunud jõudluskontrolli organisatsiooni reform ja areng Taanis ja Kanadas ning miks Šveitsis organisatsioonide ühinemine ei toimunud).

Järgmine ICARi konverents toimub 2010. aastal juuni alguses meie lõunanaabrite pealinnas Riias.

Lammaste geneetiline hindamine

Eesti Lambakasvatavate Seltsi ja Jõudluskontrolli Keskuse vahelise kokkuleppe alusel teeb JKK 1. juuniks, 1. augustiks ja 1. oktoobriks lammaste geneetilise hindamise. Esimene ametlik hindamine on toimunud ja 1. juunil esitati ElaSile avaldamistingimustele vastavate jäärade viljakuse ja 100 päeva massi aretusväärtused.

Seemenduste sisestamisest

Seemenduste sisestamiseks on Jõudluskontrolli Keskusel uus tarkvara, mis on senisest töövahendist lihtsam ning

mugavam. Uus tarkvara ei vaja eraldi installeerimist, vaid on kohe kasutatav aadressil www.jkkkeskus.ee/insem. Lisaks seemenduste sisestamisele on seemendajal uues töövahendis võimalik näha ka seemendustulemusi.

Seemenduste sisestamise tarkvara on võimalik kasutada kõigil seemendajatel. Kuna kunstliku seemendusega seonduv on Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu vastutusalas, siis tarkvara kasutamiseõigused annab Tõnu Põlluäär (tel 749 3234, punane.kari@mail.ee).

Veterinaarandmete töötlemine Vissukeses

Piimaveiste veterinaarandmete töötlemise arendustööd on jõudnud niikaugele, et on käivitatud pilootprojekt kuues karjas. Eesmärk on sellel aastal alustada teenuse pakkumist kõigile soovijatele. Mida teenus sisaldab? Lühidalt – loomakasvataja jaoks kohustuslikku ravimi- ja raviarvestust piimaveisekarjas. Sellealane andmete töötlemine on koondatud Vissukese alammenüüsse VET ja vaikimisi on see nähtav vaid karja omanikule, s.t teised Vissukese kasutajad karja veterinaarandmeid ei näe ega saa ka esitada. Küll saab karja omanik ise neid õigusi teistele Vissukese kasutajatele anda. Käesolevas lühikirjutises ei ole võimalik avada uue teenuse täisfunktsionaalsust, ehk annavad mõningase ettekujutuse VET menüüs sisalduvad alapunktid:

- o Ravimid (ametlikud ravimid, ravimid lisaks ametlikele).
- o Ravimite müüjad.
- o Ladu (ülevaade, haldamine, aegunud ravimid).
- o Ravi (sisestus, pooleliolev ravi, keelu all loomad, kulu looma kohta, ravimiarvestus).
- o Haiguste ajalugu.
- o Profülaktika sisestus (lehmad, lehmikud, pullikud).

Uus käibemaksumäär

Seoses käibemaksu tõusuga muutuvad 1. juulist 2009 JKK teenuste ja toodete hinnad. Uuenenud hinnakirjaga on võimalik tutvuda JKK kontorites ja kodulehel www.jkkkeskus.ee.

Erineva suurusega karjade tulemused

Veebruaris said Koondaruande tellijad Karjade võrdluse trükise, kus iga loomapidaja sai näha, millised on tema tulemused võrreldes teiste sarnase suurusega karjadega ning Eesti keskmise tulemusega. Karjad on grupeeritud suuruse järgi järgnevalt: 5–50 lehma, 51–100 lehma, 101–300 lehma, 301 ja enam lehma.

Aprillikuu Sõnumites tõime välja erinevate gruppide mõned suurimad/väikseimad ning parimad/halvimad näitajad. Ka maakondades toimunud infokoosolekutel näidati nimetatud tulemusi. Kuna nähtu tekitas huvi ning trükise saajad nägid vaid

oma suurusgrupi näitajaid, siis avaldame siin kolme suurema grupi 2008. aasta keskmised tulemused. Augustis saavad kõik koondaruande tellijad juba tulemused seisuga 1. juuli 2009. Siis on võimalik võrrelda, kas näitajad on paranenud või hoopis halvemaks muutunud.

Väikeste karjade puhul võib mõni ekstreemse tulemusega üksiklehm karja keskmist tugevasti mõjutada, mistõttu alla 50 lehmaga karjade andmeid me käesolevas artiklis ei avalda.

Andmeid vaadates tuleb iga näitaja puhul kindlasti arvestada, et alati ei ole suurem number väiksemast parem ja vastupidi.

Näitaja	51–100 lehma			101–300 lehma			üle 301 lehma		
	Suurim	Väikseim	Keskmine	Suurim	Väikseim	Keskmine	Suurim	Väikseim	Keskmine
Piimatoodang lehma kohta (kg)	9376	3499	6492	9801	2924	6998	11652	5668	8045
Elupäeva piim (kg)	18	5,7	8,7	17,6	6,7	12,4	22,6	9,4	15,3
Lehmade vanus (k)	86	43	62	77	46	59	68	45	53
Lehmade vanus (lakt.)	4,3	1,6	2,8	4,1	2,0	2,6	3,1	1,9	2,3
Lehmade praakimine (%)	45,3	3,9	22,0	36,0	9,3	23,4	45,1	9,9	26,0
Surnultsünde (%)	22,6	1,2	7,5	27,2	0,6	7,3	12,7	3,8	7,7
Esmaspoegimisiga (k)	41,0	22,5	29,6	41,5	23,6	29,0	36,8	24,2	27,8
Poegimisvahemiku pikkus (p)	693	361	427	507	362	424	480	381	419
Uuslõpsiperioodi pikkus (p)	423	80	149	230	92	145	200	102	139
Kinnisperioodi pikkus (p)	149	49	81	150	54	77	123	56	73
Lehmikute vanus 1. seemendusel (k)	31,3	12,4	19,1	27,2	13,3	18,9	25,1	13,6	17,4
Päevi poegimisest 1. seemenduseni	153	60	92	131	59	85	130	56	85
Seemendusi tiinestumise kohta	2,7	1,0	1,8	3,8	1,4	2,0	3,2	1,2	2,1
Tiinestumine 1. seemendusest	100,0	27,5	59,6	75,8	22,0	47,5	82,6	8,6	46,3
Lehmikute väljam. (alla 6 k, %)	25,8	0	3,3	28,6	0	4,8	19,1	0	6,3
Lehmikute väljam. (üle 6 k, %)	27,5	0	5,7	43,7	0	7,1	11,8	0,8	4,6

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Vissukese kasutamisest

Nüüd, kus meie kliendid on juba mitu aastat kasutanud Vissukese programmi oma veiste andmete vaatamiseks, trükiste tegemiseks ja andmete sisestamiseks, saab teha juba kokkuvõtteid ja üldistusi. Vissukesse on sisse lülitatud statistiliste andmete kogumine, mis võimaldab teha kindlaks, kui palju kordi on üht või teist alalõiku kasutatud. Kuna Vissuke on pidevas täienemises ja muutumises, siis loomulikult neid osi, mis said sellesse lülitatud hiljem, on vähem kasutatud kui vanemaid. Statistiliste andmete kogumine on samuti muutusi läbi teinud ning seetõttu ei saa teha kogu Vissukese eksisteerimisperioodi kohta ühtset statistikat, näiteks möödunud aasta 6. maini ei kogutud andmeid iga üksiku reporti käivitamise kohta eraldi, teada on vaid reportide poole tehtud pöördumiste üldarv – 77 343. Mainitud kuupäevast alates on teada andmed üksikute reportiliikide kohta eraldi. Enim kasutatakse udara tervise analüüsi, sellele järgneb piimaproovide vastuste trükk, enam-vähem võrdsele leiavad kasutamist laudalehe ettetrükk ja söötmise analüüs.

Tore on see, et kasutatakse ka lehmade ja lehmikute seemenduste trükist, mida me ise paberkandjal omanikele ei saada. Teenimatult vähe käivitatakse aga veareportit. Me saadame

igale kliendile veareporti küll paberil, kuid vigu parandatakse pidevalt ka kontroll-lüpside vahelisel perioodil ja enne järjekordset piimaproovide töötlust oleks soovitatav vaadata, kui palju parandamata vigu on veel alles jäänud. Rohkem on vaadatud küll vigade statistikat “karja andmete esitamise probleemide” all (pea 16 400 korda). Alljärgnevas tabelis on toodud üksikute reportide poole pöördumised seisuga 10. juuni 2009. a.

Reporti liik	Kordi
Piimaproovide vastused	3 580
Laudalehe ettetrükk	1 350
Kuu- ja kvartalitükised	1 540
Udara tervise analüüs	3 770
Söötmise analüüs	1 480
Noorkarja trükised	530
Seemendustulemused	660
Aastakokkuvõtted	540
Veareport	140

Sündmuste sisestamisi on tehtud üle 105 500 korra, mille jooksul on sisestatud veidi üle 804 000 loomadega toimunud sündmuse, peale selle ligi 387 000 kontroll-lüpsi. Lehmade ja lehmikute nimekirja poole on pöördutud vastavalt üle 115 000 ja 49 000 korra, pullide nimekirja poole peaaegu 42 000 korda, loodetavate poegimiste vastu on tuntud huvi peaaegu 28 000 korral. Lehmakaarte on trükitud pea 65 000 ja vasikakaarte veidi üle 32 000. Karja inventuur on samuti populaarne (üle 52 000 pöördumise), sest see võimaldab saada kiiresti lühiülevaate oma karjast ja käibest.

Populaarsed kasutuslaid on veel andmete mahalaadimine Excel-tabelitesse (peaaegu 43 000 korda), piimakombinaadi proovide vaatamised (üle 28 000 korra), kontrollaasta keskmiste ja kontroll-lüpsi keskmiste vaatamised (vastavalt üle 20 000 ja 22 000 korra). Karjade võrdlust on kasutatud vaid veidi üle 1300 korra.

Oma salasõna muutmist on siiani kasutatud vähe – vaid 104 korda, ometi on see hea võimalus valida endale meelepärasem salasõna või muuta seda vajadusel (näiteks kui eelmine JAK lahku töölt).

Uuematest võimalustest on palju kasutatud ühtset andmeesitust nii PRIA-sse kui ka JKK-sse (4540 korda), selle käigus on PRIA-le esitatud 20 084 looma märgistamine.

Paaride valiku programm kogub samuti populaarsust, selle erinevaid osi on kasutatud 12 850 korral.

Inno Maasikas

Jõudluskontrolli andmetöötlusosakonna juhataja

Miks kõrvamärgid kõrvast kaovad?

Kõrvamärkide kadumise põhjustest oleme varasemates lehtedes mitmel korral kirjutanud, kuid vaadates tellitud asenduskõrvamärkide koguste erinevusi sama suurusega karjades, tuleb teemat jätkuvalt käsitleda.

Kõrvamärkide kadumist ja purunemist mõjutavad kõrvamärkide kvaliteet, märgistamine ning farmis valitsev olukord. Kuna Eestis kasutatakse kõigis farmides ühe tootja kõrvamärke, peaks nende kvaliteet mõjutama kõiki farme sarnaselt. Siiski erinevad tellitud asenduskõrvamärkide arvud kordades. Kui paremates farmides on viimase aasta jooksul tellitud kuni 5 asendusmärki 100 looma kohta, siis mõnes karjas on asendatud 30% kõrvamärkidest. Viimastel aastatel on suuri investeeringuid tehtud lüpsifarmidesse. Uutes vabapidamislaudades on aina vähem kohti, mis võiksid

põhjustada kõrvamärkide kõrvast kadumist. Halvem on olukord noorkarjalautades. JKKs tehtud statistika kohaselt tellitakse 45% asenduskõrvamärkidest kahe aasta jooksul pärast vasika märgistamist – seega tellitakse need noorloomadele.

Karjades, kus kadu on väga suur, tuleb kriitiliselt üle vaadata loomade pidamistingimused ning jälgida ka seda, kas märgid on kõrva pandud nõuetekohaselt. Nimetatud riskide vähendamine aitab keerulistes majandusoludes vähendada liigseid kulutusi kõrvamärkide asendamisele.

Pidamistingimused mõjutavad kõrvamärkide kadumist väga suurel määral. Künade/sõime, jootjate ja muude piirete katkised servad, tihe sõimevõre, pallinöörid (mida on laudas erinevate asjade kinnitamiseks kasutatud) on kohad, kuhu kõrvamärk võib kinni jääda ning seetõttu kõrvast rebeneda. Karjamaal “näppavad” kõrvamärke piirdena kasutatav okastraat, võsa, kuivanud puutüükad jne. Paljudes karjades viiakse veistele karjamaale heinarullid, millelt on nöörid eemaldamata. Ka sellisel juhul võib nöörid jääda kõrvamärgi taha ning rebida kõrva lõhki ning kõrvamärgi kõrvast.

Vasikate puhul tuleb jälgida seda, et vasikad ei imeks pärast jootmist üksteise kõrvu, sest ka nii võib kõrvamärk kaduda. Mõni vasikas oskab kõrvamärgi naabri kõrvast nii osavalt kätte saada, et märgita jäänud vasika kõrv ei ole rebenenud ning samas on ka kokkulöödud kõrvamärk ühes tükis.

Oluline on kõrvamärkide korrektne kõrva kinnitamine. Tavapärase kõrvamärki peab olema kinnitatud kõrva keskele kõõluste vahele, elektrooniline kõrvamärk kõrva pikitelje ning esimese ja teise neljandiku vahelise mõttelise joone ristumiskohta. Kõrvamärgi suurem, nupuga pool peab olema kõrva siseküljel. Vastupidisel puhul suureneb taas võimalus, et kõrvamärk jääb millegi taha kinni.

Enne kõrva kinnitamist on soovitatav kõrvamärk kasta antiseptilisse lahusesse. Nii väheneb oht põletiku tekkeks ning märgistamisel tekkinud haav kõrvas ei lähe liiga suureks. Põletikuhoht on suurem ka juhul, kui märgistamisel on vigastatud mõnda veresoont. Seega on vasika pea fikseerimine märgistamisel väga oluline – loom ei saa rabeleda ning kõrvamärk lüüakse õigesse kohta.

Talvekülmade ajal soovitame varus olevaid kõrvamärke enne märgistamist hoida soojemas ruumis. Külm plastik muutub hapramaks ning seetõttu võib märgi teravikuga osa puruneda ning märgistamine ebaõnnestuda.

Aire Pentjärv

Tähelepanu

“Piimaveiste põlvnemis- ja jõudlusandmete kogumise, nende õigsuse kontrollimise, töötlemise ja säilitamise korra” punktis 4.5 on sätestatud, et **ajavahemik kahe kontrollpäeva vahel võib olla 22–37 päeva ning üks kord kontrollaasta jooksul kuni 65 päeva**. See annab loomapidajale võimaluse erakorralisel puhul (loomade haigestumine, tormist põhjustatud elektrikatkestus, jõudlusandmete koguja ootamatu haigestumine jne) jätta aastas üks kontroll-lüps vahele. Kahjuks on karju, kus kontroll-lüpsid jäävad tegemata mitmel kuul ühe aasta jooksul. Selleks, et toodanguandmed oleksid usaldusväärsed ning nii Eesti-siseselt kui rahvusvaheliselt tunnustatud, soovitame kontroll-lüpspe kergekäeliselt mitte tegemata jätta.

Kui puhkuste ajaks või muul põhjusel on farmi palgatud **asendaja**, kelle tööülesannete hulka kuuluvad ka jõudluskontrolliga seotud tegevused, on jõudlusandmete koguja kohustatud selle inimese välja õpetama. Selleks, et nii jõudlusandmete koguja kui väljaõppe saanud inimene saaksid alati kinnitada väljaõppe toimumist, tuleb koostada dokument (tõend), kus on kirjas jõudlusandmete koguja ning koolititava(te) nimed, käsitletud teemad, koolituse kuupäev ning allkirjad.

Juhul kui Te olete 10 korda püüdnud siseneda **Vissukesse vale parooliga**, pannakse Teie kasutajanimi lukku ning sinna ei saa siseneda enam ka õige parooliga. N-ö lahtilukustamiseks tuleb pöörduda JKK tehnilisse teenindusse telefonil 738 7734.

Möödunud märgates

Milli Metsaots

Alates 1973. aastast olin Järvamaal, selleaegses Paide rajoonis. Kirna kolhoosis töötasin algul lühikest aega veisekasvatuse zootehnikuna ja siis juba kuni kolhoosi likvideerimiseni seleksioneerina.

Paide rajoon oli sel ajal üheks paremaks põllumajandusrajooniks Eestis. Siin olid paremad põllumaad, samuti edenes paremini ka loomakasvatussaaduste tootmine. Üldse olid seitsmekümnendad aastad Eesti põllumajandusele edukad. Suurenesid nii teravilja hektarisaagid kui ka piima ja lihatoodangu numbrid. Kirna kolhoos sai üle 4000 kg piima lehma kohta juba 1974. aastal. Toota tuli muudkui rohkem ja rohkem – turg oli ju olemas ja see turg nõudis aina juurde ja juurde. Kogu tegevus kolhoosis toimus nn nõukogude ajal ikka partei ja valitsuse juhtimisel. Rajooniorganid andsid majanditele ülesandeid mida ja kui palju on vaja aastast toota. Et neid ülesandeid täita, oli kombeks koostada igakuisel abinõude plaane. Näiteks kolhoosi juhataste otsusega kinnitati “Veiste taastootmise parandamise ja ahtruse vähendamise abinõude plaan”. Minu kui veisekasvatuse zootehniku ülesandeks oli selle plaani järgi suveperioodil:

- kindlustada iga päev lüpsikarja häireteta haljassööda ettevedu,
- igakuiselt viia läbi loomakasvatajatega nõupidamised töötulemuste kohta,
- karja taastootmise kindlustamiseks seemendada iga kuu 40 mullikat jne.

Peale igasuguste abinõude plaanide koostamise moodustati majandis tööde parandamiseks ka komisjone. Näiteks moodustati ahtruse tõrje komisjon. See komisjon oli 2–3 liikmeline ja selle ülesandeks oli igakuine veiste tiinuse kontroll. Kontrolli tulemused tulid ette kanda juhataste koosolekul. See komisjon tegeles ka põhikarja loomade väljaprakeerimisega.

Kui algul rajooniorganid kinnitasid majanditele aastaplaanid, siis 1980. aastal partei rajoonikomitee soovitusel hakati majanditele andma ka igakuilisi ülesandeid. 1980. aasta mais pidi Kirna kolhoos lehmalt saama 445 kg ja kokku tootma 2420 tonni piima. Sama aasta septembri ülesanne anti juba kolme arvuga – lüpsla lehma kohta 360 kg, päevas 12 kg ja toota kuus kokku 1950 tonni piima.

Alates 1983. aastast arvestati ka erasektori poolt toodetud ja müüdud piim ning liha majandi kaudu riikliku plaani täitmiseks, kusjuures vastutus riikliku plaani täitmise eest jäi majandile. Nii rakendati ka kolhoosnikud ja samuti kõik teised, kes soovisid loomadega tegeleda, riikliku plaani täitmisele. Inimesed hakkasid nii maal kui linnas pulle kasvatama. Majanditesse võeti tööle eraldi inimene, kes organiseeris loomade vedu lihakombinaati. Kõik olid rahul.

Saarte Viss

17. juunil peeti 15. korda Saarte Vissi. Osales 11 loomaomanikku 39 loomaga. Holsteini Vissiks pärjati Vifi Kõljala POÜ karjast. Punase tõu Vissi tiitli pälvis Kõljala POÜ lehm Mallik, kelle ka publik valis Saarte Vissiks.

Muhedat

Kenal naisterahval on aed, kus kõik kasvab ja on lopsakas, kuid tomatid ei taha sugugi punaseks minna. Kuna aga roheliste tomatitega pole suurt midagi peale hakata, läheb ta naabrinaiselt nõu küsima. “Kuidas sinu aias tomatid nii ilusad punased on, minul aga ainult rohelised?”

“Aga sa mine öösel aeda ja jaluta seal alasti ringi, tomatid näevad seda ja punastavad piinlikkusest.”

Järgmisel hommikul on naabrinaine kohal ja uurib, et kuidas läks.

“Nii ja naa, tomatid on küll endiselt rohelised, aga kurgid on ööga 5 tolli pikemaks kasvanud.”

Otsime kaanestaari!

JKK on Eesti jõudluskontrolli aasta-raamatute kaane kujundamisel kasutanud fotosid veistest ja sigadest. Ka sinu loom võib saada aastaraamatu kaanestaariks, kui saadad hiljemalt detsembriks meile pildifaili (keskus@jkkkeskus.ee).

www.jkkkeskus.ee
keskus@jkkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Enamus JKK Sõnumite lugejatest teab, et 2009. aastal möödus 100 aastat organiseeritud jõudluskontrolli alustamisest Eestimaal.

Juubeliaasta kulmineerus raamatu “100 aastat jõudluskontrolli Eestis” ilmunisega. Raamatu esitlust täiendas JKK ruumides korraldatud näitus esemetest ja meenutustest jõudluskontrolli ja Jõudluskontrolli Keskuse ajaloost. Näitusel sai lehitseda nii esimese Eesti Vabariigi aegseid karjakontrolli aastaraamatuid, tolleaegseid karjaraamatuid, katsuda margapuud või boniteerimisel kasutatud mõõtmisvahendeid, vaadata millised olid esimesed Eestis kasutusele võetud kõrvamärgid. Näitus kinnitas – tehnika ja sellest tulenevalt trükiste ja asjade, tegevuste vorm võib muutuda, ent jõudluskontrolli sisu püsib. Tsiteerides 1910. aastal avaldatud Liivimaa kontrollühisuse esimest näidispõhikirja: “Ühisus asutatakse selle otstarbega, et järjekindlate proovilüpside ja piima rasva kindlaksteegemise abil niisuguseid kariloomi soetada, kes vähese toidu juures palju ja rasvarikast piima annavad.”

Minu käest on küsitud, et kas 100 aastat on palju või vähe võrreldes teiste riikidega? Me ei saa eestlaslikult uhkustada faktiga, et olime ühed esimesed. Enne Eestit on jõudluskontrolliga alustatud kõikides Põhjamaades ning mõnedes teistes Euroopa riikides. Aga ka näiteks Austraalia alustas jõudluskontrolliga 100 aastat tagasi. Eestist hiljem on jõudluskontrolliga alustatud Kanadas, Suurbritannias, Belgias, Itaalias ja lähimatest riikidest ka Leedus.

Kindlasti on pika ajaloo kõrval oluline meie tänane olukord ja selles osas võime tõdeda, et “eestlane olla on uhke ja häa!” Siinjuures on mul hea meel tänada kõiki jõudluskontrolliga tegelevaid loomaomanikke ning nende abilisi (assistendid, konsulendid, ametnikud), tänu kellele saame nii ümmargust tähtpäeva uhkusega tähistada!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Jõudluskontrolli juubeli-raamat

1. oktoobril toimus Jõudluskontrolli Keskuses raamatu “100 aastat jõudluskontrolli Eestis” esitlus. Raamat annab hea ülevaate jõudluskontrolli kujunemisest ning arengust kuni tänapäevani. Kui kümme aastat tagasi andis Jõudluskontrolli Keskus välja raamatu “90 aastat jõudluskontrolli Eestis”, siis praeguse raamatu puhul ei ole tegemist eelmise kordustrukiga. Juubeliraamatus on Inno Maasikas uurinud ja kirjeldanud väga põhjalikult jõudluskontrolli kujunemist eelmise sajandi algusaastatel. Hilisemast ajast annavad ülevaate Eha Lokk, Arvi Olkonen ning tänased Jõudluskontrolli Keskuse töötajad. Lisaks arenguloole on võimalik lugeda ka laudas assistendina töötanud inimeste isiklikke mälestusi jõudluskontrollist.

Raamatu saadame oktoobrikuu jooksul kõikidele lepingulistele klientidele – nii piimaveise-, lihaveise- ja seakasvatajatele. Lisaks on alates novembrist raamat koos kõigi meenutustega kättesaadav ka elektrooniliselt meie kodulehelt ning raamatuna Jõudluskontrolli Keskuse kõikides kontorites.

Juubeliraamatu valmimisele andis suure panuse Põllumajandusministeerium. Tänuõnu on väärt kogu raamatu toimetust: Kaivo Ilves, Inno Maasikas, Aire Pentjärv, Toomas Rimmel, Eneken Ulmas. Keelelise korrektuuri tegi Aimi Sõrg.

Huvitavat lugemist!

Külalised Poolast

15.–17. september võõrustas Jõudluskontrolli Keskus kolleege Poola Piimakarjakasvatavate ning Tõuaretajate Ühendusest. Külaskäigu eesmärk oli tutvuda Eesti piimakarjakasvatusega ning meie jõudluskontrolli süsteemiga. Eestis tehtav pakkus külalistele suurt huvi – Jõudluskontrolli Keskuses veedetud päeval uuriti põhjalikult jõudluskontrolli ja tõuaretuse erinevaid tahke. Taaskord saime uhkust tunda Eesti jõudluskontrolli üldise hea taseme ja meie poolt klientidele pakutavate IT-lahenduste üle. Informatsiooni ja võimaluste rohkus pälvis siirast tunnustust.

Külalistel oli huvi ka meie karjades toimuva vastu. Külastasime Poola kolleegidega Kõpu PM Osaühingut, Saimre Osaühingut, Soone Farm OÜd ja Aravete Agro OÜd. Karjade valikul oli aluseks külaliste soov näha erineva pidamis- ja lüpsmisviisiga karju. Kõpus oli võimalik näha ka kontroll-lüpsi tegemist. Täname kõiki loomapidajaid meeldiva vastuvõtu eest!

JKK osaleb ICARi kvaliteedisüsteemis

2006. aastal sai Jõudluskontrolli Keskus ühena viimastest ICARi eritempli kasutamisoiguse. ICARi eritempel oli tunnistuseks, et Eesti jõudluskontrolli süsteem vastab rahvusvahelistele reeglitele. ICARi eritempli saamiseks esitas JKK ICARi juhatusel taotlusedokumendi, milles olid kirjeldatud kõik jõudluskontrolliga seotud tegevused. 2006. aasta veebruaris külastasid Eestit ka ICARi juhatuse liikmed, kes käisid meie tegevust kohapeal hindamas ning jäid nähtuga rahule.

2007. aastast muudeti organisatsioonide hindamise süsteemi, sest kord juba eritempli saanud riigid võisid seda kasutada aastaid ilma tegevuste regulaarse auditeerimiseta. Kasutusele võeti kvaliteedisertifikaat (*Certificate of Quality*), mis kehtib kolm aastat. Eritemplit omavate organisatsioonide puhul toimub esmane hindamine taotlusedokumendi põhjal, kolme aasta möödudes hindavad audiitorid organisatsiooni lisaks taotlusedokumendile ka kohapeal.

Jõudluskontrolli Keskus on saanud ka ise uues kvaliteedisüsteemis osaleda. 2007. aastal sai kvaliteedisertifikaadi *Holstein UK* (Suurbritannia), kelle dokumenti hindas JKK direktor Kaivo Ilves. Käesoleva aasta suvel hindas *Cattle Information Service* (Šotimaa) taotlusedokumendi JKK väliteenistuse osakonna juhataja Aire Pentjärv. Auditi tulemused esitati ICARi juhatusel, kes teeb lõpliku otsuse kvaliteedisertifikaadi väljaandmise kohta.

Jõudluskontrolli Keskus esitas oma taotlusedokumendi kvaliteedisertifikaadi saamiseks kevadel ning see on praegu hindamisel.

Veterinaarrakendus Vissukeses

Programmis Vissuke on uus rakendus VET (veterinaaria). VET hõlmab kogu piimaveisekarja (lehmad, noorkari) ravimiarvestust ning ravi. Andmete sisestamise ja töötlemise õiguse on JKK andnud karja omanikule, kes omakorda saab töötlemisõigusi edasi anda teistele kasutajatele. Seda saab omanik teha Vissukeses (seaded > Vet seaded). Seni, kuni õigusi edasi antud ei ole, on veterinaarandmed näha ainult karja omanikule.

Uus rakendus annab ülevaate ostetud/kulutatud/utiliseeritud ravimite ning ravimite jäägist laos. Loomapidaja saab ülevaate ravimitele kulunud rahast, karja tervislikust olukorrast, teostatud profülaktilistest töödest jne. VETi ravimiarvestus on kooskõlas Eestis kehtiva seadusandlusega. Veterinaarravimite nimekiri on kooskõlastatud Ravimiametiga ning ettepanekud haiguste osas on teinud Eesti Maaülikooli õppejõud.

Avades haigusloo, sisestades loomale ravi andmed saab omanik ja/või vetarst teha iga looma kohta eraldi või kogu karja puudutavaid analüüse. Olulisemad neist on:

- haiguste ajalugu rahalise arvestusega kokku või looma kohta;
- kasutaja poolt etteantud perioodis ravimite kulu kokku ning keskmine kulu ravitud looma kohta;
- ühes kuus kulutatud/utiliseeritud ravimid jne.

Rahalist arvestust näeb eraldi lehmale ja noorkarjale. Kui kliendil on mitu farmi, saab andmeid näha ka erinevate farmide lõikes.

Looma haiguslood (ravid looma sünnist karjast väljaminekuni, raviskeem, kulunud raha jne) on Vissukese alamenüüs *jõudluskontroll*. Vajadusel saab haiguslugu trükkida paberile.

VET rakenduses on kaks põhilist osa: ladu ja ravi.

Ladu koosneb kolmest alajaotusest:

1. Täielik *ülevaade* laos olevatest ravimite (ostu kuupäevad, partiide numbrid ning hetkel allesolevad ühikud). Inventuur laos aitab otsustada, kas ravimit on juurde vaja tellida.
2. Veterinaarravimite *lao haldamine* sisaldab ostetud ravimeid, kuhu saab neid juurde lisada, vajadusel maha kanda või kustutada. Kasutaja näeb sellel hetkel kogu laos oleva kauba väärtust, konkreetse ravimipartii kasutamise ajalugu (mitmele loomale, ühikute jaotus), rahalist väärtust ning piima/liha keeluage.
3. Maha kantud ja aegunud ravimid on alamenüüs *aegunud ravimid*.

Lühiülevaade jõudluskontrollist Poolas

Septembris Eestit külastanud Poola Piimakarjakasvatavate ning Tõuaretajate Ühenduse delegatsioon andis ülevaate jõudluskontrollist Poolas. Kuni 2006. a tegeles jõudluskontrolliga Poola Riiklik Aretuskeskus. Siis toimus reorganiseerimine ning piimaveiste jõudluskontroll anti Poola Piimakarjakasvatavate ning Tõuaretajate Ühenduse (PPTÜ) alluvusse. Üle viidi nii ülesanded, töötajad kui andmebaas. Kaks aastat varem oli PPTÜle üle antud tõuraamatupidamine ning aretustegevus. PPTÜ on kogu Poolat hõlmav loomapidajate ühendus, kuhu kuulub 20 piirkondlikku veisekasvatavate aretusühingut ühtekokku 6800 liikmega. Lisaks aretustegevusele ning piimaveiste jõudluskontrollile tegeleb PPTÜ veiste lineaarse hindamisega ning pakub söötmisnõuannet. PPTÜ koosseisus on 7 piimalaborit, kolmest regionaalsest osakonnast koosnev väliteenistus ning andmetöötlus. Kõik IT arendustööd ostetakse praegu erafirmalt sisse, kuid tulevikus on plaan luua oma arendusmeeskond.

Jõudluskontrolli tehakse Poolas A-meetodil, mis tähendab, et kontroll-lüpsid teeb jõudluskontrolliorganisatsiooni palgal olev kontrollassistend. Lisaks tavapärasele 4-nädalase intervalliga kontroll-lüpsile pakutakse Poolas ka võimalust teha kontroll-lüpsi 8-nädalase intervalliga. Viimasena nimetatud meetodi osakaal on küll väga väike, aga see sobib suurepäraselt jõudluskontrolliga alustavatele karjadele. Hiljem teadlikuse suurenemisega lähevad

Nende ravimite kasutamine loomade raviks on välistatud.

Ravi aluseks on konkreetsele loomale avatav haiguslugu ning sellele lisatavad/täiendavad kirjed *ravimised*. Ühe haiguse kohta võib olla mitu ravi rida nt energiavaeguse kohta eraldi read glükoosi ja kaltsiumipreparaadi manustamise kohta või ka hoopis puududa. Haiguse/diagnoosi valik toimub fikseeritud nimekirjast. Ravi sisestamine on lihtne. Määratakse ravi alguse kuupäev, kellaaeg, ravimi nimetus ja partii number. Sellega täidetakse ka juba read piima- ja/või lihakeelu kohta tundides. Raviskeem (nt 20 ml kolm päeva), ravipikkus päevades (millega määratakse ravi lõppemise kuupäev tunni täpsusega). Veel on võimalus lisada täiendavaid märkusi nt udarapõletiku korral märgi: 1. ja 2. veerand, manustamise viis (valik rippmenüüst), mitu korda ja kui palju ühikuid korraga. Alamenüü on ka hetkel pooleliolevate loomade ravi kohta.

Sisestatud kirjeid nii lao kui ka ravi osas saab vajadusel muuta või kustutada (nt vale diagnoos, eksitud ravimi valikuga või raviskeemiga jne). Mahukate profülaktiliste tööde (nt kinnislehma udararavi, sõrahooldus, nudistamine jne) sisestamise lihtsustamiseks on alamenüü, kus võimalik ravi anda korraga mitmele loomale. Vajalike loomade leidmiseks saab teha nimekirjadest päringuid lehmadele farmi, grupi või lüpsipäevade alusel ning noorkarjale loomade vanuse järgi.

Eraldi alamenüü on *ravitud loomade* kohta, mis annab ülevaate kogu karjas ravitud loomadest (lehmad, lehmikud ja pullid). Tabelis on veerg *juhud*, kus kajastub konkreetse looma haiguslugude arv, mis sisaldab kõiki ravimisi ja ravikulusid.

Vissukese VET rakenduse kasutamisel on hulk eelised: lihtsustab kasutatavate ravimite arvestuse pidamist, aitab jälgida ning hoida kontrolli all kulutusi ravimitele ja ravile, väljatrükkide võimalus (k.a kohustuslik ravimiarvestus), iga looma haiguslood sünnist kuni karjast väljaminekuni, arvestus piima- ja/või lihakeelu all olevatest loomadest, pooleliolev ravi, veterinaarandmeid saab kasutada komplekselt koos teiste jõudluskontrolli näitajatega looma kohta käivate otsuste tegemisel jne. Tegemist on areneva rakendusega ning iga kasutaja ettepanekud on oodatud.

Merle Lillik

Väliteenistuse osakonna Jõgeva- ja Tartumaa zootehnik

karjad üle 4-nädalase intervalliga jõudluskontrolli süsteemile.

Poolas on kokku ligi 2,7 miljonit lehma, kellest ligi 580 000 on jõudluskontrollis (21,5%). Jõudluskontrollis on karju 18 335 ning karjas on keskmiselt 31,6 lehma. Suuremad karjad on Lääne-Poolas, kus Lubuskie vojevoodkonnas on keskmine karja suurus üle 100 lehma ning Zahodnio-Pomorskie, Dolnoslaskie ning Opolskie vojevoodkonnas 51–100 lehma. Kõige väiksemad karjad on Łódź-Poolas, kus karjas on vähem kui 20 lehma. Üle 92% karjadest on suuremad kui 10 lehma, 10 protsendis karjades on rohkem kui 50 lehma. Piimatoodang lehma kohta oli 2008. aastal 6817 kg, mis on 129 kg rohkem kui 2007. aastal.

Kõige enam kasvatatakse Poolas holsteini tõugu lehmi – 92,6%, järgnevad punasekirju holstein ja simmental, keda on vastavalt 2,9% ja 1,5%. Huvi kohalike tõugude (poola punane, poola mustakirju, poola punasekirju) kasvatamise vastu tõuseb. Kuigi protsentuaalselt on neid lehmi küllalt vähe, suureneb nende arv siiski järjekindlalt. Põhjuseks loomade hea tervis, pikk kasutusaeg, vastupidavus keerulisemates söötmis- ja pidamistingimustes.

Trendid piimakarjakasvatases: lehmade arv riigis väheneb; jõudluskontrollialuste lehmade arv suurenes, kuid pärast 1. juulit 2009 on langema hakanud; jõudluskontrollialuste karjade arv väheneb; jõudluskontrollialuste lehmade osakaal ning karja keskmine suurus suurenevad.

Veiste pidamise määrus

Alates 01.09.2009 kehtib põllumajandusministri määrus nr 90, millega on kehtestatud nõuded veiste pidamise ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta. Määruses on muuhulgas märgitud, et:

- loomapidaja tagab siseruumis peetava veise tervise kontrollimise vähemalt üks kord päevas;
- veise sõrgu kontrollitakse mitte harvemini kui kuue kuu tagant ja hooldatakse vajaduse korral;
- veise pidamise kohas peab olema piisavalt ruumi, et loomal oleks võimalik takistamatult süüa, juua, maha heita, lamada ja üles tõusta ning jäsemeid välja sirutada;
- veise pidamise ruum peab olema varustatud tulekustutusvahenditega, mille korrasolekut kontrollitakse korrapäraselt;
- elektripiitsa on lubatud kasutada ainult üle 12 kuu vanuse veise puhul, kes keeldub liikumast, kui loomale on tagatud edasi liikumiseks piisav ruum ja antud selleks piisav aeg;
- veise pidamise ruumi või ehitise põrand ei tohi olla libe;
- veist ei tohi pidada alaliselt pimedas. Veise pidamise ruum või ehitis peab olema piisavalt valgustatud kas loomuliku valguse või kunstliku valgustusega igapäevaselt vähemalt kella 9st kuni kella 17ni. Peab olema võimalus kasutada ööpäev läbi lisavalgusallikat,

et vajaduse korral kontrollida looma heaolu ja tervist;

- aasta ringi lõaspeetavale veisele peab olema tagatud korrapärane juurdepääs õues asuvale jalutusväljakule (kehtima 01.09. 2019);
- veise ase peab olema piisavalt pikk ja lai, et loom saaks tasasel pinnal vabalt seista ja lamada, püsti tõusta ja lamama heita;
- sugupulli aedik peab asetsema nii, et loomal oleks võimalik näha ja kuulda ümbruses toimuvat;
- rühmana peetavatele nuumpullidele peab olema eraldatud ruumi vähemalt 3 m² looma kohta ning lisaks 0,5 m² iga 100 kg eluskaalu kohta kui looma kehakaal ületab 500 kg,
- poegimisabi tohib anda vaid käsitsi kasutatavat vahendit kasutades. Kui see ei õnnestu, võetakse ühendust veterinaararstiga;
- lüpsil olevat lehma, välja arvatud laktatsiooni lõpetav lehm, lüpstakse vähemalt kaks korda päevas,
- rühmas veiste pidamise korral peab söödasõim olema paigutatud nii, et kõik loomad pääseksid takistamatult sööma. Söötmiskohal tuleb täiskasvanud looma kohta arvestada vähemalt 60 cm sõimepikkusega.

Täielik määruse tekst on toodud elektroonilises Riigi Teatajas ja Jõudluskontrolli Keskuse kodulehel.

Raamatu “100 aastat jõudluskontrolli Eestis” koostamine

Sada aastat jaguneb perioodideks, mil karjakontrollil oli erinev ulatus, eestvedajad, eesmärgid jne. Erilist tähelepanu on raamatus pööratud karjakontrolli algaastatele enne I maailmasõda, selle ajal ja kuni esimeste aastaraamatute ilmuniseni 1920. aastate algul juba Eesti Vabariigis. Eesti oli tsariajal jaotatud kahe kubermangu vahel ning mõlemas osas kulges elu omaette, tekkisid ja eksisteerisid paralleelsed organisatsioonid. Tolleaegne Eestimaa kubermang haaras Harju-, Viru-, Järva- ja Läänemaad (koos Hiiumaaga). Lõuna-Eesti kuulus Liivimaa kubermangu koosseisu, tema neli maakonda Tartu-, Võru-, Pärnu- ja Viljandimaa asusid Eesti territooriumil ja moodustasid nn Põhja-Liivimaa; Riia, Cēsise, Valmiera ja Valga maakond moodustasid nn Lõuna-Liivimaa, mis põhiosas hõlmas praegust Lätimaad. Saaremaa kuulus ka Liivimaa koosseisu, kuid seal karjakontrolliga enne I maailmasõda algust ei tehtud. Suurmajapidamised (mõisad) olid peaaegu eranditult sakslaste käes ning nendel eksisteerisid omad põllumajandulikud organisatsioonid ning seetõttu saame jälgida karjakontrolli tekkimist nelja erineva organisatsiooni all. Karjakontrolli sünnipäevaks Eestis loetakse 1. maid 1909. a, mil Hans Virkuse eestvõttel loodi Väandras esimene kontrollühing. Samal aastal viisid mõlema kubermangu mõisnikud sisse karjakontrolli mitmetes mõisates üle Eesti. Eestimaa kubermangus oli mõisate karjakontrolli organiseerijaks Estländische Landwirtschaftliche Verein. Esimene talupoegade kontrollühing Eestimaa kubermangus tekkis alles 1911. a Kullamaal. Eestvedajaks kujunes siin Tallinnas asuv Eestimaa Põllumeeste Keskseks. Liivimaa mõisate osas oli organiseerijaks Livländische Gemeinnützige and Ökonomische Sozietät ja talude osas Põhja-Liivimaa Põllutöö Keskseks asukohaga Tartus. Kõik seltsid löid enda juurde karjakontrolli osakonnad, palkasid tööle instruktorid, töötasid välja kontrollühistute tüüpõhikirja, juhised ja abitabelid assistentidele, jagasid valitsuse antud abirahasid.

Juubeliraamatus on kirjeldatud nende ühingute erinevaid tekkelugusid. Kõikjal kus võimalik, püüti kasutada ainult originaalmaterjale või vähemalt samal perioodil ilmunud ülevaateid, kokkuvõtteid, artikleid. Artikli “Jõudluskontrolli vanemast ajaloost” kirjutamise käigus tutvus autor paljude arhiivimaterjalidega ja trükis avaldatud kirjutistega tolle ajajärgu kohta. Eesti Ajalooarhiivist, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiviraamatukogust ja Tartu Ülikooli Raamatukogust õnnestus kätte saada palju tol ajal trükis ilmunud materjale mõisate ja talude karjakontrolli kohta. Samas peab märkima, et üheski raamatukogus pole täielikku komplekti tollal väljaantud

aastaraamatutestki. Eriti palju tuli välja seni avaldamata materjali karjakontrolli tekkimise ja leviku kohta Liivimaa kubermangu mõisates ja Eestimaa kubermangu talukarjades, mida polnud seni ükski uurija avastanud ega kasutanud.

Eesti Vabariigi ajal 1920–1940 ning sellele järgnenud okupatsioonide perioodil 1940–1945 ilmusid väga mahukad ja põhjalikud karjakontrolli aastaraamatud. Neis kõigis on ülevaatlilikud koondtabelid, artiklid karjakontrolli tähtsündmustest aasta jooksul jms. Üksikkarjade tulemused avaldati alati kõik nimeliselt kas talude või karjaomanike nimede järgi.

Eha Lokki artikkel “Jõudluskontrolli areng Eesti taasiseseisvumiseni” annab ülevaate karjakontrollist Eesti Vabariigi algusaegadest kuni Jõudluskontrolli Keskuse loomiseni.

Ülevaate jõudluskontrolli proovide analüüsimisest ja andmete töötlemisest annavad artiklid “Meenutusi jõudluskontrolli arvutiseerimisest” ja “Piimaproovide analüüsimise mehhaniseerimisest ja tsentraliseerimisest”. Jõudluskontrolli arengute kohta taasiseseisvud Eestis on raamatus mitu artiklit, mis kajastavad Jõudluskontrolli Keskuse tänapäevaseid tegemisi, saavutusi ja uuendusi.

Artikleid ilmestavad graafikuid ja tabelid andmetest, mis on teada kogu või peaaegu kogu 100-aastase perioodi kohta (karjakontrollis olnud loomade arv, nende aastatoodang, päevalüps jt). Pikaajaliselt jõudluskontrolliga seotud inimeste meenutused ja fotod annavad edasi seda olustikku ja elu, mis oli ja on kontroll-lüpside tegijal laudas.

Loodan, et raamat pakub kõigile meie klientidele äratundmis- ja avastamisrõõmu jõudluskontrolli ajaloo tundmaõppimisel.

Soovin kõigile head lugemiselamust!

Inno Maasikas

artikli “Jõudluskontrolli vanemast ajaloost” autor

Tähelepanu

Peagi saab paljudel jõudlusandmete kogujatel läbi tunnistuse kehtivusaeg. Uue tunnistuse saamiseks tuleb sooritada jõudluskontrollialaseid teadmisi kontrolliv test, mille viib läbi maakonna zootehnik-peaspetsialist. Erinevalt varasemast kasutatakse seekord valikvastustega testi asemel jõudluskontrollialaseid teadmisi käsitlevat küsimustikku. Teavet testi sooritamise aja kohta saab oma maakonna zootehnik-peaspetsialistilt.

Möödunud märgates

Meenutab Aini Maalmeister

Peale EPA lõpetamist 1971. a asusin tööle J. Gagarini nim. Näidissovhoostehnikumi. Viiratsis algas õppimine ja kogemuste omandamine kahe vanema kolleegi kõrval zootehnik-selekttsionäärina. Majandis oli üle 1800 lehma ja lisaks noorkari. Tuli täita lehmakaarte, hinnata lehmade ja lehmikute välimikku, loomi kaaluda jne. Tol ajal tehti kontroll-lüpsi 3 korda kuus. Piimaproovide analüüs tehti majandi laboris, kus määrati rasva% ja puhtus. Ametis oli kaks laboranti, nemad täitsid karjakontroll-raamatut. Sinna märgiti lehma poegimine, piima kogus, rasva%, kinnijätt, väljaminek ja arvestati ka laktatsiooni toodang. Tartusse hakati meie majandi piimaproove saatma 1974. a kevadel, sellest ajast alustati ka valgu% määramist. Samal aastal läks karjakontroll ja boniteerimine üle masinarvutusele. Need trükised on pikaajalisel säilitamisel.

Suur töö oli aasta lõppedes boniteerimine. See oli lehmade hindamine 100 punkti süsteemis ja koosnes paljudest näitajatest. Lehmade hindamisel anti hindamispallid järgmiste näitajate eest: toodang, välimik, masinlülpsi kiirus, eluskaal, tõulisus, ema klass, isa klass, isa kategooria (piim, rasva%, tütreid). Punktide alusel arvestati üldklass: eliitrekord, eliit, I klass, II klass, klassita. Noorkarja hindamise aluseks olid eluskaal, välimik, tõulisus, ema klass, isa klass, isa kategooria. Nende alusel määrati üldklass. Terve karja loomade andmed kanti pikkadele lehtedele käsitsi.

Boniteerimise tulemused esitati kõrgele komisjonile. Komisjoni esimees oli Tartust (väga range proua), komisjoni liikmeteks olid rajoonide tõuaretuse zootehnikud (3-4 inimest). Kaasa tuli võtta kõik oma raamatud ja lehmakaardid, muretseda auto ja sõita Viljandisse. Komisjonile tuli anda vastused kõikidele küsimustele ja tõestada oma töö õigsust. See oli nagu diplomitöö kaitsmine.

Käsitsi tööd oli palju, töö pingeline ja väsisit silmi. Hea oli see, et boniteerimine oli tasustatav. Olenevalt loomade arvust oli võimalik teenida kuni 120 rubla. Kui meie töötasu oli 68 rubla kuus, siis oli see meeldiv lisa.

Raamatupidajale

Kui tasute meie arvete eest ülekandega:

- Palun kirjutage selgitusse vähemalt üks arve number, mille eest tasute. Selgitus "piimaproov" või "jõudluskontroll" ei seostu meil Teiega.

- Kui maksate mitut arvet korraga, võite teha ühe ülekande, mitte igale arvele eraldi. See aitab ülekande tasu kokku hoida.

- Kui Teie arvet maksab Teie asemel keegi teine, tuleks selgitusse lisada ka jõudluskontrolli tegija (arve saaja) nimi. Arvel olev nimi tuleb selgitusse kirjutada ka siis, kui maksekorraldusel on maksjaks märgitud talu nimi.

- Väga palju laekub JKKle ettemakse ja summasid, mis moodustavad vaid osa arvest. Seeläbi kaob Teil kontroll, kui palju Te tegelikult meie maksma peate. Soovitame jälgida arvel rida "tasumata arvete summa seisuga...". Üldjuhul on seal kuupäevaks arve väljastamisele eelnenud päev, mis tähendab, et kui soovite tasuda kogu võla, tuleb sellele liita veel käesoleva arve summa.

Muhedat

Külakõrtsis saavad kokku kaks farmerit. Vanemal ja muidu teada-tuntud konservatiivsel hääral on ühes kõrvas ilus kiviga kõrvarõngas.

"Kuidas siis nii?!"

"Ah, las ta olla," pomiseb vanem farmer pahuralt.

"Ei noh, mis ajast sa nõnda edevaks oled muutunud," ei jäta teine mees järele.

"Sest ajast, kui mu naine selle minu autost leidis."

Tööjuubilar

5. novembril on **30.** tööjuubel jõudluskontrolli andmetöötluse osakonna Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja **Heili Reinhold**'il.

Õnnitleme!

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Möödunud aasta viimased kuud tõid Jõudluskontrolli Keskusele meeldivaid uudiseid. Kiituseks tehtud töö eest oli ICARi kvaliteedimärgi kasutusõiguse saamine ja ka Eesti Tõusigade Aretusühistu tunnustus Possu eest. Lisaks tunnustusele saime positiivsed vastused käesoleva aasta plaanide rahastamistaotlustele (MAK meede 1.1 Koolitus- ja teavitustegevus). Tähelepanelikumad lugejad märkasid juba meie seekordset kliendilehte kätte võttes, et traditsioonilist kujundust on täiendatud Euroopa Liidu ja Maaelu arengukava sümbolika lisamisega, mis juhivad tähelepanu rahastamisallikale. Lisaks JKK Sõnumitele said positiivse rahastamisotsuse veel mitmed koolituse ja infopäeva taotlused, mistõttu soovitan operatiivse info saamiseks jälgida Jõudluskontrolli Keskuse kodulehte.

Lisaks juba mainitud rõõmustavatele uudistele on meeldiv tõdeda, et eelmisel aastal suutsime pakkuda oma piimaveisekasvatajatest klientidele mitmeid tarkvarauuendusi: paaride valiku programm, müüginfo programm (kasutada saavad ka lihaveisekasvatajad), veterinaaria rakendus ning seemenduste sisestamiseks mõeldud infosüsteem.

Kui meie tänased plaanid õnnestuvad, siis suudame ka sellel aastal teile uusi ja vajalikke teenuseid pakkuda!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Piimaveiste jõudluskontroll vastab rahvusvahelistele nõuetele

Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) hindas Eesti jõudluskontrolli süsteemi kvaliteeti. Eelmise aasta novembri lõpust on Jõudluskontrolli Keskusel õigus kasutada kvaliteedimärki ICAR *Certificate of Quality* (ICARi kvaliteedisertifikaat).

ICAR *Certificate of Quality* antakse jõudluskontrolli valdkonnale või valdkonna mingile osale. Jõudluskontrolli Keskus taotles kvaliteedimärki piimaveiste jõudluskontrollile tervikuna (märgistamine, jõudlusandmete kogumine, piimaproovide analüüsimine, toodangu arvutamine ning geneetiline hindamine).

Seekordsed audiitorid olid Eestile 2006. aasta ICAR *Special Stamp*'i taotlemisest juba tuttavad Andrea Rosati ja Frank Armitage. Mõlemad audiitorid on jõudluskontrolli alal suurte kogemustega ning ka rahvusvaheliselt väga tunnustatud spetsialistid. Andrea Rosati töötab Roomas ICARi ja EAAPi (Euroopa loomakasvatusteadlasi ühendav organisatsioon) tegevjuhina. Frank Armitage töötab ICARi tehnilise konsultandina, kuid oli 2008. aastani ICARi asepresident.

Audiitorid tõid Eesti tugevustena:

- koostöö aretusorganisatsioonidega ja Maaülikooli geneetika laboratooriumiga põlvnemisandmete osas,
- JAK-de atesteerimissüsteem,
- järelkontroll-lüpside valimi moodustamise põhimõtted,
- piimalabori enesekontrollisüsteem,
- infotehnoloogia võimaluste kasutamine (Vissuke ja andmevahetussüsteemid),

◦ Interbulli saadetavate andmete kvaliteet.

Lisateenustest märgiti Jõudluskontrolli Keskuse 2008. aastast pakutavat trükist "Koondaruanne".

Oluline on ka fakt, et JKK hindamisel ei toodud esile ühtegi puudust. Välja pakuti mõned ideed, mida soovitatakse tulevikus arendada. Terviseandmete kogumine on tänaseks juba sisuliselt lahendatud veterinaaria rakenduse valmimisega Vissukeses. Teisi ettepanekuid on Jõudluskontrolli Keskuses varasemalt hinnatud ning arutletud koostöös Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistuga.

Jõudluskontrolli Keskus võib ICARi kvaliteedimärki kasutada aastani 2012, misjärel tuleb esitada uus taotlus ning valmistuda audiitori(te) külastuseks.

Ametlik ICAR *Certificate of Quality* üleandmine leiab aset 2. juunil Riias toimuval ICARi üldkogul.

Aasta Tegu seakasvatases

Eesti Tõusigade Aretusühistul (ETSAÜ) on traditsioon tunnustada seakasvatuse valdkonnas tegutsevaid tublisid inimesi ja edukaid ettevõtteid. 2009. aastal otsustati välja anda tiitel "Aasta Tegu seakasvatases". Komisjon arutles viie tunnustust vääriva teo vahel ja otsustas tiitli anda Possu programmile, mis on valminud Jõudluskontrolli Keskuses. Possu programm annab farmi omanikele ja aretusspetsialistidele põhjaliku ülevaate seakasvatuse efektiivsusest ja aretustulemustest, programmil on oluline roll ETSAÜ aretusprogrammi "Marmorliha" elluviimisel. Programmi edukuse tagab hea koostöö seafarmide omanike, Eesti Tõusigade Aretusühistu ja Jõudluskontrolli Keskuse vahel. Tunnustusega kaasneva meene, Aare Freimanni tehtud istuva sea kuju, andsid Jõudluskontrolli Keskuse esindajale üle ETSAÜ nõukogu esimees Aare Mölder ja juhatuse esimees Raivo Laanemaa aastalõpu pidulikul üritusel 4. detsembril Roosna-Alliku mõisas.

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Poegimistunnuste aretusväärtus karja tulemuslikumaks taastootmiseks

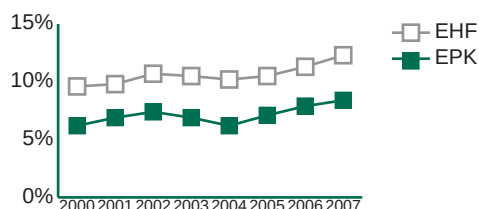
Piimakarja aretus piimatoodangu suurendamise suunas on sarnaselt paljude karjakasvatustasemetega ka Eestis toonud kaasa negatiivsed mõjud karja taastootmisele. Täiendavast piimatoodangust saadavad tulud ei kata tihti probleemsete (raskete) poegimistega kaasnevaid kulusid. Loodetav tulu (nt tõuloomade müügist) on väiksem surnultsündide sagenemise tõttu. Poegimistunnuste aretusväärtuse kasutamine aretusloomade valikul aitab ülaloodud negatiivseid suundumusi pidurdada või isegi vältida. Ettevalmistused poegimistunnuste aretusväärtuse hindamiseks ja avaldamiseks on lõppjärgus ja ülevaade peatselt aretajate kasutusse jõudvatest aretustunnustest on esitatud järgnevalt.

Tavaliselt jagatakse poegimised nende raskusastme järgi kolmeks grupiks: normaalsed, vajasis abistamist ja vajasis veterinaarset abi. Keskliste näitajate arvutamiseks liideti kaks viimast gruppi ühiseks nn probleemsete poegimiste grupiks. Probleemsete poegimiste tõlgendamine ja fikseerimine on karjades üsna erinev ning seetõttu on järelduste tegemine keskmise statistilise näitaja alusel küsitava väärtusega. Surnultsündide mõiste on konkreetsem ja seetõttu on aastate jooksul jõudluskontrollis salvestatud andmestik usaldusväärsem. Probleemsete poegimiste arvu suurenemine viimastel aastatel (joonis 1) võib olla tingitud nii andmete korrektsemast esitamisest kui ka probleemide tegelikust sagenemisest poegimisel. Surnultsündide osatähtsuse suurenemine (joonis 2) võib olla tingitud nii keskkonnast (söötmise ja pidamise tingimused) kui ka karjas kasutatud geneetilisest materjalist. Teadmine, et probleemseid poegimisi ja surnultsündide esineb esimesel poegimisel järgnevatest rohkem, avaldub selgelt ka meie mõlema suurema tõu andmetel (tabelid 1, 2). Alahindamata söötmise ja pidamise olulist mõju karja edukal taastootmisel, käsitletakse järgnevalt aretuspulide mõju poegimisele.

Joonis 1. Probleemsete poegimiste osatähtsuse muutus lehmade sünniaasta järgi tõugude viisi 1. poegimisel

Joonis 2. Surnultsündide osatähtsuse muutus lehmade sünniaasta järgi tõugude viisi 1. poegimisel

Tabel 1. EPK lehmade probleemsete poegimiste (PP) ja surnultsündide osatähtsuse muutus lehmade sünniaasta järgi

Lakt. number	Poegimiste arv	PP%	Surnult-sünni %
1	86 584	12.7	7.1
2	72 324	6.4	4.7
>=3	132 303	6.8	4.4

Tabel 2. EHF lehmade probleemsete poegimiste (PP) ja surnultsündide osatähtsuse muutus lehmade sünniaasta järgi

Lakt. number	Poegimiste arv	PP%	Surnult-sünni %
1	239 595	14.2	9.7
2	191 725	8.7	5.7
>=3	319 800	8.5	5.6

Poegimisega seotud aretustunnused saab jagada kahte gruppi:

1. poegiva lehma omadused normaalse poegimise toimumiseks ning elusa vasika ilmaletoomiseks,
2. sündiva vasika omadused normaalse poegimise toimumiseks.

Esimeses grupis hinnatakse pulli mõju tema tütarde poegimisomadustele ehk hinnatakse tütrele pärandatud võimet tuua normaalse poegimise käigus ilmale elus vasikas. Teises grupis hinnatakse pulli mõju tema järglaste sünniomadustele ehk hinnatakse vasikale pärandatud elujõudu ja sobivust normaalse poegimise toimumiseks.

Statistiliseks analüüsiks saab iga pulli kohta arvutada tema tütarde esimese poegimise (või kõikide poegimiste) andmete alusel keskmise probleemsete poegimiste osatähtsuse ja ka surnultsündide osatähtsuse. Nimetatud osatähtsused saab arvutada iga pulli kohta ka kõikide järglaste andmete alusel. Tabelisse 3 valitud kahe pulli andmetest selgub, et nn "hea" ja "halva" pulli tütarde surnultsündide keskmine tase erineb ligikaudu kolm korda. Antud näitel on "hea" pulli paremus 100 tütre kohta 13 elusat vasikat rohkem. Samas vasika isana poegimisel kuuluvad mõlemad pullid oma näitajate osas pigem "heade" pullide hulka. Sarnane erinevus (tabel 4) on ka järglaste sündide alusel valitud kahe pulli vahel.

Tabel 3. Surnultsündide osatähtsuse protsents pulli tütarde esimesel poegimisel 2007–2009. aastal

Pull	Lehma isana		Vasika isana	
	Tütarde arv	Surnult-sünni %	Järglaste arv	Surnult-sünni %
"hea"	638	6	317	9
"halb"	1089	19	3470	11

Tabel 4. Surnultsündide osatähtsuse protsents pulli järglaste sündimisel 2007–2009. aastal

Pull	Vasika isana		Lehma isana	
	Tütarde arv	Surnult-sünni %	Järglaste arv	Surnult-sünni %
"hea"	437	7	122	7
"halb"	385	19	14	14

Esitatud näidete eesmärk on esile tõsta suurt erinevust aretuspulide vahel ja seega võimalikku kasu või kahju ühe või teise pulli kasutamisel. Praktises aretustöös puudub aretaval seni ülevaatlik informatsioon pullide sobivuse kohta. Statistiliste näitajate puuduseks on keskkonnamõjust tingitud ebatäpsus. Poegimistunnuste aretusväärtuse hindamine ja tulemuste lisamine pulli kirjeldusse loovad aretajale võimaluse senisest teadlikumalt aretuspulli valida.

Veiste märgistamine Ukrainas

Poegimistunnuste geneetiliseks hindamiseks lehma poegimisandmete alusel kasutatakse kahe tunnusega BLUP loomamudelit, kus esimeseks tunnuseks on poegimiskergus kolme väärtusega (normaalne, abi, veterinaarne abi) ja teiseks tunnuseks surnultsünd kahe väärtusega (elus, surnud). Hindamisel kasutatakse kõikide jõudlustunnuste hindamiseks valitud lehmade kuni seitsme poegimise andmeid tingimusel, et esimese poegimise andmed on olemas ning lehma vanemad ja ka vasika isa on andmebaasis registreeritud.

Hindamismudelil kajastuvateks efektideks on tõug, kari, poegimisvanus, poegimiskord, vasika sooline kuuluvus ja poegimisaasta ning vasika isa efekt ja lehma alaline keskkonnaefekt. Jõudluskontrolli poegimisandmete põhjal hinnatud tunnuste päritavuskoefitsiendid (0,9% poegimiskergusle ja 1,9% surnultsünnile) on teiste maadega võrreldes keskmisest madalamad ja selle üheks põhjuseks võib olla sündmuste registreerimise kvaliteet. Keskmisest tugevam tunnustevaheline geneetiline korrelatsioon näitab, et probleemsete poegimiste korral on surnultsündide sagedus suurem kui normaalsetel poegimistel.

Noorkarjale seemendus- või paarituspulli valimisel peetakse oluliseks tema sobivust lehmikule normaalse poegimise toimumiseks. Abiks sobivuse hindamisel on pulli aretusväärtused vasika isana. Poegimistunnuste geneetiline hindamine vasika sünniandmete alusel toimub ülaloesitatud hindamismudeliga. Erinevuseks on, et kui eelnevas mudelis võetakse arvesse vasika isa mõju lehma poegimistulemusele, siis selles mudelis võetakse arvesse lehma isa mõju vasika sünnitulemusele. Lähteandmetena kasutatakse suuremates karjades (rohkem kui 50 lehma) alates 2000. a algusest sündinud kõikide vasikate poegimisandmeid tingimusel, et vasika isa on andmebaasis registreeritud. Surnultsündinud vasikatele luuakse registreerimisnumbri puudumise tõttu ajutine fiktiivne number. Päritavuskoefitsiendid (9,7% poegimiskergusle ja 2,2% surnultsünnile) näitavad, et poegimise kulgu mõjutab vasika isa tinglikult 10 korda tugevamini kui lehma isa. Samas on pulli geneetiline mõju surnultsünnile lehma isana või vasika isana peaaegu võrdne.

Poegimistunnuste aretusväärtuse hindamine ja avaldamine toimub sarnaselt teiste aretustunnustega kolm korda aastas. Iga poegimistunnuse suhteline aretusväärtus on arvutatud tõu piires nn libiseva baasi alusel (sarnaselt jõudlustunnustega). Kõikide aretustunnuste puhul suurem väärtus on aretuslikult parem. Aretusväärtuste avaldamine on kavandatud JKK kodulehe pulli geneetilise hindamise lehel.

Lehmade sigimisvõime paranemine, tootliku aja pikenemine ja normaalse poegimise käigus elusalt sündinud vasikate arvu suurenemine väljendavad aretaja tulemuslikku tööd karja taastootmisel. Tõhusaks abimaterjaliks selles töös on taastootmistunnuste aretusväärtus, nende seas ka poegimistunnuste aretusväärtus.

Mart Uba
Biomeetria sektori juhataja

Eelmisel aastal organiseeriti Ukrainas kaks loomade märgistamise projekti. Euroopa Komisjoni korraldatud projekt hõlmas kõikide loomaliikide märgistamist ning ÜRO Toitlus- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) projekt piirdus veiste märgistamisega. FAO projektimeeskond koosnest neljast liikmest, kellest kaks olid FAO esindajad (projektijuht ning juriidiline ekspert), kohalik juriidiline ekspert ning tehniline ekspert. Tehniline ekspert olin mina.

Tegemist oli ajaliselt lühikese projektiga ning seetõttu oli võimalus külastada üksikuid Ukraina farme. Ukraina veisekasvatust iseloomustavad väikesed karjad (80% loomapidajatel on kuni kolm lehma), kuid me nägime ka üle 2000-pealist lüpsikarja, mis oli üsnagi muljetavaldav ettevõtte. Nähtu põhjal julgen väita, et Ukraina maaelu iseloomustab suhteliselt madal tehniline tase. Kuid ka siin kehtib ütlus “erand kinnitab reeglit”.

Aastavahetuse seisuga oli Ukraina loomade registris arvel umbes 5 000 000 veist. Positiivne on, et märgistamise seadusandlus vastab üldjoontes Euroopa Liidu nõuetele. Ukrainas kasutatakse loomade märgistamiseks kohaliku tootja valmistatud kõrvamärke, mis tundusid kvaliteetsed (tootjal puudus ICAR/ISO sertifikaat kõrvamärkide vastavuse osas). Märgistamist korraldab põllumajandusministeeriumi alluvuses olev riigiettevõtte Loomade Identifitseerimise ja Registreerimise Agentuur. Ukraina süsteemi puhul oli üllatav, et loomade märgistamisega võivad tegeleda vastava väljaõppe saanud ja litsentseeritud inimesed ehk nn märgistamise agendid. Kokku tegeleb loomade märgistamisega umbes 5000 inimest, kellest 2000 ei ole eelnimetatud agentuuri palgal, kuid võivad litsentsi alusel loomade märgistamisega tegeleda. Kuna märgistamine on riiklik tegevus, siis ka looma märgistamise hind on riiklikult kehtestatud ning sõltub loomapidaja ettevõtlusvormist. Füüsilisele isikule maksab ühe looma märgistamine ~ 78 Eesti krooni ja juriidilisele isikule ~ 62 Eesti krooni. Märgistamise hind on tootja jaoks lõpphind ning see peaks katma kõik märgistamisega seotud kulud (sh ka asendusmärk). Hinna erinevus on seotud peamiselt sellega, et juriidilised isikud omavad ise vastava litsentsiga töötajat ja neil ei tule tasuda tööjõukulusid.

Märgistamissüsteemi puuduseks on, et seaduses on kohustus loomi märgistada ja on määratletud kontrollorganid (Tõuaretusinspeksioon ja Veterinaarsüsteem), kuid puuduvad karistuse mehhanismid. On küll keelatud märgistamata tõuloomade müümine või märgistamata loomade toodangu realiseerimine (liha või piima müük), kuid karistused rikkumiste eest on määratlemata, mistõttu ka sisuline kontroll puudub.

Ukraina tugevustena tuleb mainida põllumajanduse potentsiaali eeskätt looduslike ressursside arvestades ja tegelikult ka spetsialistide teadmiste head taset.

Projektiväliselt oli väga meeldiv kogeda ukrainlaste positiivseid mälestusi Eestist ja üldiselt suhtumist Eestisse.

Kaivo Ilves
Direktor

Tähelepanu

Detsembris alustasime **Vissukese VET-mooduli koolitustega**. Koolitus on mõeldud nii loomapidajatele, kellele Vissuke on igapäevane töövahend kui veterinaaridele, kelle arvepidamist ja aruandlust VET-moodul võiks lihtsustada. Koolitused jätkuvad ka 2010. aastal. Eelregistreerimine on vajalik, sest kohtade arv on piiratud. Jälgige reklaami JKK kodulehel. Koolitus on tasuta.

Alates detsembrist ei ole JKK kodulehel piimaveiste statistika osas **“Kontrollaasta” tabelis** nähtavad enam piima karbamiidisalduse ega somaatiliste rakkude arvu näitajad. Juurdepääsu andmetele peatasime, sest mõned firmad kasutasid neid oma agressiivses müügitöös abivahendina klientide mõjutamiseks. Jätakuvalt on antud näitajaid võimalik näha Vissukeses.

Järva- ja Pärnumaa klientide teenindamisest

2010. aasta töi muudatused piirkondlike zootehnikute koosseisus. Järvamaa kliente hakkas teenindama Saive Kase, senine Viljandimaa zootehnik.

Pärnumaa zootehnik on Maire Põhjala, varasem Harjumaa zootehnik. Loomapidajate vähenemine ning majanduslik surutis sundis JKKd väliteenistuse koosseisu vähendama.

Täname Anne Rosenbergi ja Malle Unti hea koostöö eest!

Saartel uus zootehnik

Saare ja Hiiumaa maakonna piirkondlik zootehnik on alates detsembri keskpaigast **Maire Tamm**. Maire mobiilil on 5332 4204. Kontorite asukohad ja lauatelefonid on endised. Muutus ka vastuvõtuaeg Hiiumaa Käina kontoris – iga kuu 1. ja 3. kolmapäeval kell 12–16.

Viljandi kontori asukoht

JKK Viljandi esinduse ruum muutus – uus tuba on 3. korrusel, kabinet nr 317.

JKK Aasta töötaja

Kuus aastat on JKK töötajad endi hulgast valinud Aasta töötaja. See on töötaja, kelle töö on eriti tunnustamist väärt. 2009. aasta töötaja on Jõgeva ja Tartu piirkonna zootehnik Merle Lillik. Merle on uute ideede genereerija ja rakendaja, kes on südamega tegelenud Vissukese VET-mooduli väljatöötamise, arendamise ning tutvustamisega. Kolleegide arvates jõuab Merle palju, on initsiatiivikas, töökas, pühendunud, põhjalik, positiivne ning on alati nõus kogemusi jagama.

Traditsiooniliselt valiti ka kolleegipremia Päikesekiir laurea. See on töötaja, kes on kolleegide arvates kõige sümptaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. Seekordne Päikesekiir on piirkondlik zootehnik Malle Unt – alati positiivne, naerusuine ja humoorikas.

Õpetame Vissukest suhtlema vene keeles

Arvestades venekeelsete klientidega on Vissuke tõlgitud osaliselt vene keelde. Tõlgitud on päringud, Exceli tabelid ja peamenüü, tõlkimata on veel sündmuste esitamine, raportid (Vissukese lehmakaart on tõlgitud) ja juhendmaterjalid.

Suhtluskeele muutmiseks tuleb vajutada peamenüü all olevale keele muutmise lingile, mis lülitab Vissukese käimasoleval sessioonil kasutama valitud keelt. Samas korratakse ka viimast päringut uues suhtluskeeles. Näiteks tegite päringu „Loodetavad poegimised lähema 90 päeva sees“ ja soovite näha, kuidas see vene keeles paistab. Vajutage vene keele lingile, selle peale kuvatakse tabel „Предполагаемые отёлы в следующие 90 дней“.

Keele eelistust ei salvestata, seega peab vene keele kasutamist peale Vissukese järjekordset käivitamist alati uuesti tellima.

Piimaveisekasvatate küsitlus

Novembris saatsime piimaveise jõudluskontrolli klientidele koos trükistega küsitluslehe, et saada tagasisidet. Küsitluse analüüsitulemustest järgmises JKK Sõnumites. Auhinna loosimisel oli õnne Vello Padaril Hiiumaalt, kes sai piimaveiste juubeliaasta logoga sooja pleedi omanikuks.

Muhedat

Kaks kanget farmerit sattusid baaris õllekannu taga ärplema, kummal on rohkem maid.

“Mul on teravilja all üle 200 hektari ja siis on mul veel sama palju karjamaade all,” teatab esimene.

“Heh, see on ju ainult õue-aiamaa,” teatab teine. “Mul kulub päev, et jeebiga oma valduste ühest veerest teiseni jõuda.”

“Jajahh, mul oli ka kunagi selline auto,” kostab esimene farmer seepeale.

Tööjuubel

13. veebruaril on 15. tööjuubel väliteenistuse osakonna juhataja **Aire Pentjärv**’el.

Õnnitleme!

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwalldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiumaa, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwalldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwalldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

2009. aasta tulemustest on tänaseks kõik oma kokkuvõtted ja järeldused juba teinud. Hea meel on tõdeda, et veebruari keskel jõudluskontrolli tulemustest kokkuvõtteid tehes oli tunda, et tulemuste vastu on huvi suur ja need on oodatud. Lisaks JKK Sõnumitele ja Jõudluskontrolli aastaraamatule on möödunud aasta tulemusi kajastatud ka ajakirjades Tõuloomakasvatus ning Maamajandus. Jõudluskontrolli tulemused on ka oluliseks kriteeriumiks parima piimakarjakasvataja ja parima lihakarjakasvataja valimisel.

Heameelt valmistab, et tulemused lähevad aasta-aastalt paremaks ja seda isegi rasketel aegadel, nagu möödunud aasta paljudele meie klientidele oli.

Jõudluskontrolli Keskuses oleme viimastel aastatel pingutanud selle nimel, et pakkuda oma klientidele uusi teenuseid ja parandada olemasolevaid. Viimase kahe aasta jooksul oleme juurutanud ligi kakskümmend uuendust.

Seejuures on oluline, et oleme muutunud ka seemendajale ja loomaarstile paremaks partneriks. Seemenduste sisestamiseks mõeldud programm muutus möödunud aastal kindlasti kasutajasõbralikumaks ning muutub sellel aastal veel informatiivsemaks. VET-moodul Vissukeses on saamas järjest populaarsemaks ning sama ootame ka meie uult teenuselt Mastiit 12.

Ilusat saabuvat kevadet soovides!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Mastiit 12 – uus teenus!

Alates aprillikuust alustab Jõudluskontrolli Keskus uue teenuse pakkumisega – Mastiit 12. Teenus Mastiit 12 võimaldab määrata piimaproovist 11 enamlevinud mastiidi tekitajat: *Staphylococcus aureus*; *Staphylococcus sp.*; *Streptococcus agalactiae*; *Streptococcus dysgalactiae*; *Streptococcus uberis*; *Escherichia coli*; *Enterococcus sp.* (sh *E. faecalis* ja *E. faecium*); *Klebsiella sp.* (sh *K. oxytoca* ja *K. pneumoniae*); *Serratia marcescens*; *Corynebacterium bovis*; *Arcanobacter pyogenes*; *Peptostreptococcus indolicus*. Lisaks määratakse veel penitsilliini resistentsust (beeta-laktamaasi geeni).

Mastiit 12 proovi hind koos käibemaksuga on 375 krooni ning korraga toodud 5 ja enama proovi korral on proovi hind 50 krooni võrra odavam.

Mastiit 12 olulised eelised teiste mastiidi tekitajate määramismetoodikate ees on:

- Mastiit 12 võimaldab saada mastiidi tekitaja vastuse ühe tööpäeva jooksul (kui proovid on JKKs enne kella 10.00).
- Mastiit 12 võimaldab määrata mastiidi tekitaja ka jõudluskontrolli (konserveeritud) piimaproovist.
- Mastiit 12 tulemused säilitatakse Vissukeses ja on seotud looma andmetega.

Loomaomanik saab analüüsitulemused paberil ja Vissukesest. Vissukese kaudu on võimalik tellida analüüsivastused ka oma e-posti aadressile või mobiiltelefonile SMS-lühisõnumina.

Piirkondlikud infopäevad

Aasta on alanud JKKle teisiti – esimest korda saime teavitustegevuseks toetust Maaelu Arengukavast. Toetuse abil oleme JKK ja ETKÜ piirkondlike infopäevade sisu ja vormi täiustanud, nt Piret Kalmus Eesti Maaülikoolist on rääkinud terviseandmete kasutamisest karja majandamisel, oleme klientidega külastanud kaasaegse lüpsitehnikaga farme. Toetuse abil toimusid infopäevad peaaegu pooltele maakondadele, võimalusi vaagides ja osavõtjate tagasisidet analüüsides otsustame, kas tulevikus taotleda toetust kõigile infopäevadele.

ELi rahastamisel tehtud infopäevade jaotusmaterjal on ka JKK kodulehel (piimaveiste lehel link üritused).

IT-arendused
hobusekasvatatajatele

Euroopa Liidu liikmena on Eestile kohustuslik Komisjoni määrus nr 504/2008, millega rakendatakse hobuslaste identifitseerimise meetodid.

Hobuslaste register asub PRIAs. JKKs on loodud hobuste tõuraamatu pidamise tugiprogramm ning JKK majutab hobuste tõuraamatu andmeid oma andmebaasis. Tõuraamatu ja registri vastavuse saavutamiseks hakatakse tõuraamatu hobuste andmeid registriga vahetama mainitud tugiprogrammi kaudu. See toob kaasa rea täiendavate tunnuste kogumise ja salvestamise. Tähtsamad on UELN (*Universal Equine Life Number* – hobuslaste universaalse elunumbri süsteem), transpondri number ning toiduks tarvitamise keelu piirkuupäevad. UELN on unikaalne 15-kohaline tähtnumbriline kood, mis kannab teavet konkreetse hobuse ning andmebaasi ja riigi kohta. Mõtteliselt koosneb UELN kahest osast: kuuekohaline UELNile vastav (riigi) aretusühingu identifitseerimiskood ja hobusele määratud individuaalne üheksakohaline identifitseerimisnumber. Vajalike täienduste ja lisanduva funktsionaalsuse programmeerimine on praegu töös.

Andmevahetus tõuraamatust registrisse hakkab toimuma reaalajas. Programmi sisenemine toimub ainult ID-kaardiga, sest riikliku registriga suheldes on vajalik isiku tuvastamine. Kasutajanimede andmise ja salasõnade jagamise ning administreerimisega tegelevad EHS ja ESHKS.

Uus geneetiline baas
lüpsikarja geneetilises
hindamises

Aretusväärtuse geneetiliseks baasiks on mingil konkreetsel aastal ehk nn baasaastal sündinud lehmade keskmine aretusväärtus. Lüpsikarja rahvusvahelises geneetilises hindamises väljakujunenud tava kohaselt muudetakse baasaastat iga viie aasta järel viie aasta võrra. Seda tava järgides on Eestis alates 2010. aasta aprilli hindamisest järgneva viie aasta jooksul geneetilise baasi arvutamise aluseks 2005. a sündinud lehmade aretusväärtus senise 2000. a sündinud lehmade aretusväärtuse asemel. Pikemalt sel teemal käesoleva lehe sisekülgedel.

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemused 2009. aastal

1.01.2010 oli jõudluskontrollis 88 414 lehma, mis moodustab 93,3% Eesti lehmadest. Võrreldes eelmise aastaga on lehmade arv vähenenud 3868 võrra. Eesti holsteini tõugu lehmi oli 67 593 (76,5%), eesti punast tõugu lehmi 20 126 (22,8%), eesti maatõugu lehmi 456 (0,5%) ning muud tõugu lehmi 239 (0,3%). Jõudluskontrollialuste karjade arv oli suurim Pärnumaal (141 karja) ja Viljandimaal (101 karja). Piimakarjade arvu langus jätkub endiselt. 1. jaanuaril 2010 oli jõudluskontrollis 1024 karja, mis on 112 võrra vähem kui 1. jaanuaril 2009. Seoses väikeste karjade vähenemisega tõuseb karja keskmine suurus, mis aastavahetusel oli 86,3 lehma. See on 5 lehma rohkem kui aasta tagasi ja võrreldes 2004. a on nn keskmine kari kaks korda suurem.

Vaatamata keerulistele majandusoludele piimatoodang siiski tõusis. 2009. a toodang ületas eelmise aasta tulemust 57 kg võrra – aastalehma kohta saadi 7447 kg piima. Eesti holsteini tõugu lehmad andsid 7614 kg piima (+32 kg) ning eesti punast tõugu lehmad 6995 kg (+104 kg). Eesti maatõugu lehmade toodang oli 4701 kg, mis on 47 kg vähem kui 2008. aastal.

2009. a püstitas AS Tartu Agro eesti holsteini tõugu lehm Jacqueline uue suurepärase laktatsiooni piimatoodangu rekordi 18 935 kg. Varasem tipptulemus ületati koguni 1400 kg võrra. Parim eesti punast tõugu lehm oli AS Tartu Agro lehm 2275901, kelle 5. laktatsiooni toodang oli 15 068 kg, parim eesti maatõugu lehm, OÜ Sadala Piim lehm Lulli andis 11 706 kg piima.

Eluaja piimatoodangu rekorditabelit täiendas uue rekordiga 100 000 kg piiri ületajana Teeääre Agro OÜ (Harjumaa) eesti holsteini tõugu lehm Ritsikas, kes oli 2009. a lõpuks lüpsnud 102 784 kg piima. Eesti punast tõugu lehmadest oli parim Enn Areni (Viljandimaa) lehm Öienupp (95 438 kg), eesti maatõugu lehmadest Põldeotsa OÜ (Pärnumaa) lehm Melissa (61 049).

Tabel 1. Lehmade piimajõudlus maakondades

Jrk nr	Maakond	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva %	Rasva kg	Valku %	Valku kg	R + V kg
1.	Tartu	5766	8507	4,09	348	3,38	288	636
2.	Põlva	5986	8027	4,08	328	3,36	270	598
3.	Jõgeva	9480	7923	4,17	330	3,41	271	601
4.	Lääne-Viru	11214	7731	4,01	310	3,34	258	568
5.	Rapla	5602	7665	4,12	316	3,33	255	571
6.	Järva	13863	7457	4,09	305	3,37	251	556
7.	Võru	3110	7237	4,29	311	3,36	243	554
8.	Pärnu	9626	7148	4,17	298	3,34	239	537
9.	Viljandi	6768	7040	4,22	297	3,38	238	535
10.	Ida-Viru	1669	6997	4,09	286	3,38	237	523
11.	Harju	4442	6960	4,17	290	3,32	231	521
12.	Valga	3281	6860	4,29	294	3,43	236	530
13.	Saare	5314	6684	4,22	282	3,41	228	510
14.	Lääne	2847	6588	4,29	283	3,31	218	500
15.	Hiiu	420	4947	4,44	220	3,32	164	384

Kõrgetoodanguliste karjade tipus on juba kaheksandat aastat Põlva Agro OÜ ja Lea Puuri karjad. Teist aastat järjest on kõige väiksemate karjade parima tulemuse saavutanud Rein Aru piimakari.

Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi:

3–7 lehma: Rein Aru (Jõgeva) – 7-9048-4,32-391-3,30-299-689

8–20 lehma: Jaan Allingu (Jõgeva) – 17-9940-3,96-394-3,33-331-724

21–50 lehma: Lea Puur, (Viljandi) – 32-11 406-3,99-456-3,38-385-841

51–100 lehma: OÜ Küti Mõis, (Lääne-Viru) – 62-10 012-3,90-391-3,48-348-739

Üle 100 lehma: OÜ Põlva Agro, (Põlva) – 1118-10 943-3,90-426-3,32-363-790

10 000 kg või enam piima saadi üheksas karjas, millest kuues on rohkem kui 100 lehma. 9001–10 000 kg saadi 26 karjas ning 8001–9000 kg piima saadi 89 karjas. Karja suurust arvestades oli kõrgeim piimatoodang aastalehma kohta karjades, kus on 901–1200 lehma. Nende karjade keskmine piimatoodang oli 9157 kg. Järgnesid karjad, kus on 301–600 lehma – keskmiselt 8077 kg piima. Madalaima toodangu olid väikesed, kuni 10 lehmaga karjad (5576 kg).

Suuretoodangulised karjad paistavad silma ka madalama somaatiliste rakkude arvu poolest. Üle 10 000 kg lüpsvate karjade piima keskmine SRA oli 328 000/ml ja 9001–10 000 kg lüpsvate karjade SRA 322 000/ml. Karjades, kus piimatoodang on alla 4000 kg, oli keskmine SRA üle 600 000/ml. Kuigi udara tervisele on tähelepanu pööratud, on somaatiliste rakkude arv pikki aastaid püsinud samal tasemel – Eesti keskmisena veidi alla 400 000/ml. Kõige parem on olukord Saare-, Lääne-Viru- ja Valgamaal, kus keskmine piima SRA oli 2009. a vastavalt 345 000, 346 000 ja 353 000. Kõige rohkem on probleeme Harju- ja Ida-Virumaal, kus SRA oli 448 000 ja 429 000.

Parimad karjad somaatiliste arvude järgi:

3–10 aastalehmaga karjad: Janek Alits Jõgevamaalt (3 lehma, SRA 26 000), Jüri Rikken Järvamaalt (5 lehma, SRA 50 000) ja Kaarel Voitk Tartumaalt (6 lehma, SRA 57 000).

11–100 aastalehmaga karjad: Vello Mikk Viljandimaalt (11 lehma, SRA 83 000), Arvo Sulengo Põlvamaalt (15 lehma, SRA 88 000) ja OÜ Elting Jõgevamaalt (19 lehma, SRA 101 000).

Üle 100 aastalehmaga karjad: Abja Farmid OÜ Viljandimaalt (481 lehma, SRA 181 000), AS Merix Kinnisvara Jõgevamaalt (200 lehma, SRA 185 000) ja Raivo Musting Põlvamaalt (144 lehma, SRA 202 000).

Lisaks toodangunäitajatele paranesid veidi ka muud tulemused. Esimese poegimise vanus oli 2009. a 27,9 kuud. Samas peavad sigimisspetsialistid optimaalseks esmaspoegimisvanuseks 22–24 kuud (A. Brand et al.: *Herd Health and Production Management in Dairy Practice*, 2001). Kõige nooremad esmaspoegijad (26,7 kuud) on Põlvamaal ja Jõgevamaal, kõige vanemad Ida-Virumaal (29,9 kuud) ja Saaremaal (29,6 kuud).

Kinnisperioodi, uulüpsiperioodi ning poegimisvahemiku pikkus vähenesid ühe päeva võrra vastavalt 73 päevani, 141 päevani ning 421 päevani. Kõige pikem oli poegimisvahemik eesti holsteini tõugu lehmadel – 427 päeva. Eesti punast tõugu lehmade poegimisvahemik oli 407 päeva ning eesti maatõugu lehmadel 400 päeva. Eelnimetatud allika kohaselt on soovituslik kinnisperioodi pikkus 45–65 päeva ja uulüpsiperioodi pikkus 85–125 päeva. Poegimisvahemik peaks olema väiksem kui 395 päeva.

2009. a sündis jõudluskontrollialustes karjades 85 372 vasikat, mis on 4231 võrra vähem kui 2008. a. 50,9% neist olid pullvasikad ning 49,1% lehmvasikad. Surnultsünniga lõppes 7,9% poegimistest – 12,2% esmaspoegimistest ning 5,9% korduvalt poegimistest. Sealjuures on esmaspoeginutel surnultsündide osakaal suurenenud (2007. a 10,4%, 2008. a 11,1%).

Karjast läks välja 30 121 lehma. Peamiseks väljamineku põhjuseks olid udarahaigused ja vead (21,6%), sigimisprobleemid (18,3%) ning jäsemete haigused ja -vead (15,5%). Keskmine väljamineku vanus oli 5 aastat ja 7 kuud. 20,2% väljaläinud lehmadest läks välja esimese viie poegimisjärgse nädala jooksul. Esmaspoeginuna väljaläinutest läks laktatsiooni alguses välja 22%. Esmaspoeginud lehmade nii suur väljaminek juba laktatsiooni alguses on väga kurb, sest üleskasvatamise kulutused on tehtud ja loodetud tulu jääb saamata. Peamised laktatsiooni alguse väljamineku põhjused esmaspoeginute puhul on ainevahetushaigused – (15,2%) ja raske poegimine – (14,3%). Vanemate lehmade puhul on esikohal ainevahetushaigused – (23%) ja jäsemete haigused – (9,9%).

Karjasolevate lehmade keskmine vanus aastavahetusel oli 4 aastat ja 8 kuud. Kõige vanemad on eesti maatõugu lehmad (keskmine vanus 5 aastat ja 7 kuud), järgnevad eesti punast tõugu lehmad (4 aastat ja 11 kuud) ning eesti holsteini tõugu lehmad (4 aastat ja 7 kuud).

Aire Pentjärv
Väliteenistuse juhataja

2010. aasta aprillikuu geneetilise hindamisega kaasnevad muutused

Looma aretustunnuse väärtus väljendab tema geneetilist üleolekut või allajäämist võrdlusloomade keskmise ehk nn geneetilise baasi suhtes. Võrdlusloomadeks on ühe konkreetse viie või kümne lõppeva sünniaastakäigu ehk nn baasaasta lehmad. Rahvusvahelises geneetilis hindamises väljakujunenud tava kohaselt muudetakse baasaastat iga viie aasta järel viie aasta võrra. Järjekordne baasaasta muutus toimib Eestis alates 2010. a aprillikuu hindamisest. Järgneva viie aasta jooksul arvutatakse igal hindamisel geneetiline baas 2005. aastal sündinud lehmade aretusväärtuse keskmisena. Kõikide pullide ja lehmade aretusväärtust korrigeeritakse baasaasta lehmade aretusväärtuse keskmise võrra, mille tulemusel baasaasta lehmade keskmine aretusväärtus on võrdne nulliga ja iga konkreetse looma aretusväärtus väljendab tema geneetilist paremust või halvemust nn baasaasta keskmisest lehmast. Uus geneetiline baas moodustub aktiivsetest, s.t veel valdavalt karjasolevatest lehmadest (tabel 1).

Tabel 1. Ülevaade baasloomadest baasaasta muutmisel

Tõug	Baas-aasta	Lehmi		Lehmi karjas	
		hindamisel	arv	%	
EHF	oli: 2000	18 720	1032	1,4	
	on: 2005	21 509	12 240	17,2	
EPK	oli: 2000	6347	507	2,2	
	on: 2005	6074	3627	15,5	

Aretustöö tulemusena on uue baasaasta lehmad keskmiselt geneetiliselt paremad kui senise baasaasta lehmad (tabel 2).

Tabel 2. Aretustunnuste hinnanguline muutus seoses baasaasta muutusega

Aretustunnus	Eesti holstein	Eesti punane
piim(kg)	+669	+562
rasv(kg)	+19	+16
valk(kg)	+21	+14
SCS*	-0,06	-0,02

*somaatiliste rakkude skoor väljendab somaatiliste rakkude arvu SRA suurus. Negatiivne SCS on positiivse tähendusega, sest näitab SRA vähenemist.

Korrigeerides eelmise (jaanuar 2010) geneetilise hindamise tulemusi uuele geneetilisele baasile, saame täpselt samasuguse loomade järjestuse kui senise baasiga, kuid nende aretusväärtused on tabelis 2 esitatud muutuse võrra väiksemad. Tegelikud 2010. a aprilli hindamistulemused erinevad arvutuslikust täiendava informatsiooni lisandumise tõttu. Näiteks pulli Belmar aretusväärtust mõjutavad lisaks geneetilise baasi muutusele nii seni hindamises olnud tütarde täiendavad toodanguandmed kui ka hindamisse lisandunud 442 tütre esmased toodanguandmed (tabel 3).

Tabel 3. Pulli Belmar jõudlustunnuste aretusväärtused erineva baasaasta alusel

Baas-aasta	Hindamine	Tütarde arv	Piim (kg)	Rasv (kg)	Valk (kg)
2000	I 2010	4602	+1801	+32	+60
2005*	I 2010	4602	+1132	+13	+39
2005	II 2010	5042	+1107	+15	+38

* –arvutuslik

Sarnaselt paljude teiste riikidega arvutatakse meil rasva- ja valgusisalduse aretusväärtus piimatoodangu, rasvatoodangu ja valgutoodangu aretusväärtuse ja baasaasta lehmade teise laktatsiooni keskmise piimatoodangu ning rasva- ja valguprotsendi alusel. Tõugude areng lehmade keskmise toodangu alusel eelneva viieaastase perioodiga võrreldes, kus valgusisaldus märgatavalt (+0,17) suurenes ja rasvasisaldus natuke (-0,03) vähenes, on muutunud: valgusisalduse suurenemine on pidurdunud, kuid rasvasisaldus on märkimisväärselt vähenenud (tabelid 4, 4a). Piimatoodangu suurenemises on eesti punane

kari oma 87 kg mahajäämuse muutnud 264 kg-ks eduks eesti holsteini karjaga võrreldes.

Tabel 4. Baasaasta (2000) lehmade 2. laktatsiooni 305 p toodang ja võrdlus eelmise baasiga

Tõug	Sünniaasta	Piim (kg)	Rasva%	Valgu%
EHF	1995	5122	4,19	3,09
	2000	6597	4,16	3,26
		+1475	-0,03	+0,17
EPK	1995	4185	4,38	3,23
	2000	5572	4,35	3,40
		+1387	-0,03	+0,17

Tabel 4a. Baasaasta (2005) lehmade 2. laktatsiooni 305 p toodang ja võrdlus eelmise baasiga

Tõug	Sünniaasta	Piim (kg)	Rasva%	Valgu%
EHF	2000	6597	4,16	3,26
	2005	8131	4,00	3,31
		+1534	-0,16	+0,05
EPK	2000	5572	4,35	3,40
	2005	7370	4,22	3,42
		+1798	-0,13	+0,02

Rasva- ja valgusisalduse aretusväärtused arvutatakse alates 2010. aasta aprillikuu hindamisest järgnevalt:

$$EHF \text{ AVrasva\%} = (AVrasv * 100 - AVpiim * 4,00) / (AVpiim + 8131)$$

$$AVvalgu\% = (AVvalk * 100 - AVpiim * 3,31) / (AVpiim + 8131)$$

$$EPK \text{ AVrasva\%} = (AVrasv * 100 - AVpiim * 4,22) / (AVpiim + 7370)$$

$$AVvalgu\% = (AVvalk * 100 - AVpiim * 3,42) / (AVpiim + 7370)$$

Näitena esitatud pulli Belmar rasvasisalduse aretusväärtuse paranemine eelmise hindamisega võrreldes on osaliselt tingitud populatsiooni rasvaprotsendi vähenemisest (tabel 5).

Tabel 5. Pulli Belmar rasva- ja valgusisalduse aretusväärtus erineva baasaasta alusel

Baasaasta	Hindamine	Rasva% AV	Valgu% AV
2000	I 2010	-0,51	+0,01
2005	II 2010	-0,32	+0,01

Üldaretusväärtused SKAV, SPAV, SSAV, SVAV, SGAV, STAV ning kõik välimiku ja poegimise aretustunnused väljendatakse suhtelise aretusväärtusena, kus baasloomade keskmiseks kehtestatakse 100 punkti ning standardhäälsiks 12 punkti. 2010. aastal on baasloomadeks eesti holsteini tõu ja eesti punase tõu hindamises vastavalt 1998.–2002. a ja 1995.–2002. a sündinud pullid, kellel on hindamises vähemalt 20 tütar vähemalt kolmes karjas. Erandiks on välimikutunnuste suhtelise aretusväärtuse arvutamine, kus hinnatud pullide vähesuse tõttu kasutatakse baasloomadena 1993. aastal ja hiljem sündinud pulle. Tuleb märkida, et baaspullide jõudlustunnuste keskmise taseme suurenemise tõttu (tabel 6) on tipp-pullide erinevus keskmisest väiksem ja seetõttu ka nende piimajõudluse suhteline aretusväärtus SPAV väiksem kui eelmisel hindamisel.

Tabel 6. Suhtelise aretusväärtuse baasi muutus seoses baaspullide muutusega

Tõug	Pullide		AV piim (kg)	AV rasv (kg)	AV valk (kg)
	sünd	arv			
EHF	1997-2001	276	376	7	9
	1998-2002	299	440	9	11
	Baaside erinevus		+64	+2	+2
EPK	1994-2001	107	-188	-8	-5
	1995-2002	74	-103	-5	-3
	Baaside erinevus		+85	+3	+2

Mart Uba

Biomeetria sektori juhataja

Kliendiküsitluse tulemustest

2009. a novembris saatsime oma piima-veisekasvatavate klientidele küsitluslehed. Välja saadeti ca 1000 küsitluslehte, tagasi saime 285 vastust. Kõige enam oli vastajaid Pärnu-, Lääne-Viru- ja Viljandimaalt. Karja suurust arvestades saime kõige enam vastuseid karjadest, kus on 11–50 lehma.

Aitäh kõigile vastanutele!

On hea meel tõdeda, et vastajad on JKK teenusega rahul. Kõige kõrgemalt hinnati probleemide lahendamise kiirust maakondades, keskuse klienditeenindajate kompetentsust ja üldist teeninduse taset maakonnakontorites. Madalaim oli rahulolu piimatööstuste poolt võetud proovide tulemuste JKKst kättesaamise kiiruse ja mugavusega.

Soovisime ka teada saada, kuidas kliendid hindavad programmi Vissuke. Vissukese puhul sai kõrgema hinde kajastatava info vajalikkus. Kasutamismugavust hinnati veidi madalamalt, mis tähendab, et programmi on võimalik muuta veel kasutajasõbralikumaks. Paljud vastajad märkisid siiski, et halva või hoopiski puuduva internetiühenduse tõttu ei ole Vissukest võimalik kasutada. Samuti vajab osa kliente täiendavat Vissukese koolitust. Sellisel puhul soovitame julgelt pöörduda meie zootehnikute poole, kes saavad oma teadmistega abiks olla. Lisaks praegusele infole soovitakse Vissukeses näha nii sööda- kui geneetikalabori analüüsitulemusi.

Kuigi JKK saadetak info on kättesaadav ka Vissukeses, soovitakse andmeid ka edaspidi saada paberil. Kõige vähem vajatakse interneti olemasolul lisateenuste (udara tervise jne) paberil väljastamist.

Piirkonnakontori vastuvõtupäeva peeti enamasti vajalikuks, eelkõige vastajad väiksematest karjadest.

Vastajad esitasid ka mitmeid soove ja ettepanekuid, mida püüame edaspidises tegevuses arvestada. Suur tänu küsitluslehtedele kirja pandud südamlike soovide ja heade sõnade eest!

Pääs JKK rakendustesse

JKK klienditeeninduselt on IT osakonda jõudnud info, et meie klientidel on olnud probleeme JKK veebirakendustesse sisenemisel. Probleemseks kohaks on osutunud veebilehitseja teade ebatavalise ühenduse kohta Firefox kasutajatel ja veebilehekülje vigaste turvasertifikaatide veateade Internet Exploreri kasutajatel. Kõigil klientidel, kellel on probleeme JKK kodulehel olevatesse rakendustesse sisenemisel võivad julgesti ühendust võtta IT osakonnaga tel 738 7749.

Uued tuuled märgistamises

Aasta algusest on JKK väljatöötanud uut loomade identifitseerimise süsteemi, mis põhineb looma unikaalsel häälel. Inspiratsiooni saime telefonikõnest, kus üks jaapani proua uuris, et kas JKK tegeleb ka loomahäälte salvestamisega – meie ingliskeelset nime võib tõlkida “Loomade plaadistamis- või salvestuskeskus”.

Projekti eesmärk on pikemas perspektiivis välja vahetada esmalt veiste, seejärel ka teiste loomaliikide märgistamiseks kasutatavad kollased kõrvamärgid, mis on ebaesteetilised, sageli loetamatud ja mis kergesti ära kaovad. Projekti esimeses osas on juba programmeeritud internetipõhine tarkvara, mis on võimeline eristama ja tuvastama piiramatul hulgal nii lehmade kui vasikate häälefaile. Loomapidajal tuleb lauta paigaldada vaid piisavas koguses mikrofone, mis on ühendatud portatiivse vee- ja tolmukindla helistuudioga. Kui audiosüsteem paigas, piisab loomade tuvastamiseks nende häälitsemisele ärgitamisest. Kuigi testperioodil kasutasime ruumipuudusest ja veiste sööda suhteliselt kõrgest hinnast tingituna märgistatud mesilasi, oleme kindlad, et süsteem toimib ka lehmade puhul.

Loomapidajatele on hea uudis ka, et ilusama või omapärasema häälega loomadest on moodustamisel segakoor MUU-lased. Esimene ülesastumine on Vissi konkursil.

Tööjuubelid

1. aprillil **Vaike Konga** (klienditeeninduse sektori juhataja) – **30** ja **Ludmilla Aan** (Virumaa piirkondlik zootehnik) – **15**

24. mail **Toomas Rimmel** (keskuse zootehnik) – **10**

1. juunil **Eduard Punga** (labori peatehnoloog) – **35**

5. juunil **Eve Rämmar** (analüütik) – **10**

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Käesolevas numbris on üsna palju lugeda juuni alguses Riias toimunud ICARi konverentsist. See on mõisteta, sest jõudluskontrolliga tegelevatele organisatsioonidele on see üritus kõige olulisem rahvusvaheline sündmus, kus on võimalik teiste riikide kolleegidega kogemusi vahetada ning tutvuda meie valdkonna uuemate arengutega.

Konverentsijärgselt tuleb tunnistada, et meie lõunanaabrid tegid konverentsi korraldamisel suurepäraselt tööd. Konverentsil osales umbes 400 osalejat 45 erinevast riigist. Kuna üritus toimus Eestile niivõrd lähedal, siis oli seekord ka Eesti delegatsioon tavapärasest arvukam. Lisaks Jõudluskontrolli Keskusele olid konverentsil Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu, Veterinaar- ja Toiduameti ning Eesti Maaülikooli esindajad.

Kahjuks kattus ICARi konverents ajaliselt Lihaveisekasvatajate Seltsi 10. juubeliteemaga, mistõttu ei saanud ma üritusel osaleda, kuid soovin Lihaveisekasvatajate Seltsile ning kõigile lihavesikasvatajatele edaspidiseks palju jõudu ja edu oma tegemistes ning ettevõtmistes!

Loodan, et lihavesikasvatuse tormiline areng ei pidurdu veel niipea!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

ICAR 2010

31. maist kuni 4. juunini toimus Riias 37. Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) konverents. ICARi konverentsil oli Eesti esinejatele kaks ettekannet: Haldja Viinalass Eesti Maaülikoolist tutvustas oma esitluses Balti riikide vahelist aretusala koostööd, Kaivo Ilves JKKst rääkis oma ettekandes jõudluskontrolli korraldusest Eestis.

ICARi konverentsi raames toimus ka järjekordne Balti Aretuse ja Geneetika konverents, kus teiste hulgas esines ka Mart Uba JKKst ettekandega "Kasutusea geneetiline hindamine Eestis".

Traditsiooniliselt toimus koos ICARi konverentsiga ka Interbulli koosolek. Koosolekul läbivaks teemaks oli genoominfo ning selle kasutamine aretuses. Samuti räägiti lihavesikeste rahvusvahelise geneetilise hindamise pilootprojektist Interbeef ning selle edasistest arenguplaanidest.

ICARi üldkogul andsid oma tegevusest aru kõigi ICARi töögruppide ja alamkomiteede juhid. ICARil on neli alamkomiteed (piimamõõtmisvahendid, loomade identifitseerimine, piimaanalüüsid, Interbull) ja 12 töögrupp (jõudlusandmete registreerimine, kunstlik seemendus, välimiku hindamine, funktsionaalsed tunnused, laktatsiooni arvutamise meetodid, põlvnemise registreerimine, geneetiline ekspertiis, lihajõudlus ja Interbeef, kitsede piimajõudluskontroll, lammaste piimajõudluskontroll, villa-jõudlus, arengumaade töögrupp).

Järgmine konverents toimub kahe aasta pärast Iirimaal Corkis.

Riias esitatud ettekanded on kättesaadavad aadressil http://www.icar.org/Documents/Riga_2010/index.htm.

JKK direktor valiti ICARi juhatusse

Riias toimunud ICARi üldkogul valiti Kaivo Ilves ICARi juhatuse liikmeks. Lisaks Eestile on juhatuses esindatud Taani, USA, Austraalia, Saksamaa, Prantsusmaa, Suurbritannia, Hispaania, ning Itaalia FAO esindajaga. Juhatus liikme mandaat kehtib neli aastat. Riias valiti ICARile ka uus president. Kanada esindaja Neil Petreny ametiaeg sai läbi

ning uueks ICARi presidendiks valiti taanlane Uffe Lauritsen.

Lisaks ICARi juhatuse töös osalemisele juhib alates juunist JKK direktor Kaivo Ilves ICARi loomade identifitseerimise alamkomiteed. Töögrupi ülesanded on:

1) tavakõrvamärkide testimise korraldamine;

2) elektrooniliste identifitseerimisvahendite (kõrvamärgid ja lugejad) testimise korraldamine;

3) osalemine uute identifitseerimisvahendite standardite väljatöötamises;

4) koostöö arendamine teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega (ISO, OIE).

Töögrupp koosneb kuuest liikmest ning lisaks Eestile on esindatud Austraalia, USA, Saksamaa, Prantsusmaa ja Suurbritannia.

Külalised Põhja-Ameerikast

Jõudluskontrolli Keskust külastasid 5.-8. juunini külalised Põhja-Ameerika kahest jõudluskontrolliorganisatsioonist: Canwest DHI (Kanada) tegevjuht Neil Petreny (ICARi president 2006–2010) ja AgSource Cooperative Services (Wisconsin, USA) asepresident Patrick Baier (vastutusala on piimaveiste jõudluskontroll).

Külaliste vastuvõtu planeerimisel võtsime aluseks nende soovi näha nii Jõudluskontrolli Keskust kui Eesti farme. Jõudluskontrolli Keskuse peakontoris andsime ülevaate meie tegevusest ning jõudluskontrolli korraldusest Eestis. Meie tegemised pälvisid siirast huvi ning tunnustust. Samas saime soovitusi edasiste võimalike tegevuste kohta.

Külalisi võõrustasid ka kolm piimatootjat: Tiit Niilo Nopri talu, AS Perevara ja OÜ Aravete Agro. Täname kõiki vastuvõtjaid! Eesti piimafarmide kõrge tase avaldas külalistele muljet.

Lisaks töökohtumistele näitasime külalistele ka Eestimaad – matk Meenikunno rabas, Lõuna-Eesti kaunis loodus, Tartu ja Tallinn ning Setomaa suitsusaun jäävad neile kauaks meelde.

Järgmisi külalisi on Jõudluskontrolli Keskusesse oodata oktoobris, kui Eesti võõrustab Põhjamaade jõudluskontrolli organisatsiooni.

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

ICAR 2010 teemad

ICARi konverentsil käsitletust tuleb kindlasti nimetada sessiooni, kus tutvustati soomlaste välja töötatud ja meilgi kasutusele võetud mastiidi haigustekitajate DNA määramisel põhinevat *Pathoproof*-meetodit. Lisaks firma Finnzymes Oy esindaja Mikko Koskineni teenust ja firmat tutvustavale sissejuhatusele esinesid ettekannetega Finnzymes'i emafirma Thermo Fisher Scientific, Inglismaal tegutseva piimalabori ja Põhja-Ameerika jõudluskontrolliorganisatsioonide esindajad. Kuigi erinevad ettekanded käsitlesid seda progressiivset haigusetekitajate määramise meetodit erinevatest aspektidest, oli kõikide sõnum sarnane: teenus on sõltumata selle pakkujast loomapidajale lihtne ja mugav kasutada, annab praktiliselt alati vastuse ja loomapidajale võimaluse paindlike ravistrateegiatega ja kiire kontrolli rakendamiseks. Mainiti ka, et kuigi DNA määramine on juba pikalt kasutusel olevast "külvmisest" kallim, jäävad ära nt segakasvust tingitud vastuseta proovid, mille osakaal võib olla isegi kuni 40%.

Jõudluskontrolli puudutavate teemade seas leidis rohkem kajastamist loomade terviseandmete kogumine ja kasutamine. Kuigi Skandinaaviamaades kogutakse loomade terviseandmeid juba aastaid, on muu maailma jaoks see teema uus ja huvitav. Siiski olid mitmed teemat puudutavad ettekanded pigem käivitatud projekte kui andmete kasutamist kirjeldavad.

Samuti tuleb veel märkida Prantsusmaa ja Taani ülevaated elektrooniliste identifitseerimisvahendite kasutamiskogemustest, mitmete maade ettekanded jõudluskontrolliklientidele pakutavatest teenustest, Inglismaa holsteinikasvatavate "virtuaalse lehma" tutvustus ning Iisraeli teadlaste uuring, mille eesmärgiks oli lehmade lamamisaja pikkuse kasutamine loomadel inna avastamiseks ja nende heaolu ning tervisliku seisundi hindamiseks.

Taani teadlased on uurinud, kas ja kui palju kandub eelmise lehma piima järgmise lehma piimaproovi lüpsiseadmete ning proovivõtuseadmete kaudu. Edasikandumine võib anda vale tulemuse somaatiliste rakkude arvu määramisel või haigusetekitajate kindlakstegemisel. Tutvustatud töös tulid probleemid esile halvasti seadistatud robotlüpsiseadmete puhul. Korrektsete seadistuste ning lüpsiplatsidel kasutatavate seadmete puhul esineb ülekandumist vaid vähesel määral.

Tavapäraselt tutvustasid oma viimase aja saavutusi ka laboriseadmete ja identifitseerimisvahendite tootjad.

ICARi laborite kokkusaamine oli suunatud rahvusvahelistele strateegiatele ja uute arenduste väljatöötamisele. Räägiti laborite võrgustiku olevikust ja tulevikust. Laboritevahelise professionaalsustesti esmaseks eesmärgiks on olnud anda igale laborile võimalus hinnata oma analüütilise tegevuse tulemust absoluutväärtusena ja võrrelduna teiste laboritega.

Samuti räägiti vajadusest luua rahvusvaheline referentssüsteem, mis pakub täiendava tee rutiinmeetodite kalibreerimiseks, kindlustades tõese analüütilise tulemuse. Selleks on vajalik luua süsteem kvaliteetse referentsmaterjali tootmiseks ja toimetamiseks laboritele. Prantsusmaa ja Belgia esindajad tutvustasid uusi võimalusi piima rasvhappelise koostise määramisel. Samade analüsaatoritega võiks määrata ka mineraale, laktoferriini, ketoosi esinemist jm.

ICARi konverentsi raames on alati võimalik külastada ka korraldajamaa farme. Ühe tuuri käigus külastasime kahte ettevõtet, millest esimene tegeleb piimaveisekasvatusega, teraviljakasvatusega, hobusekasvatusega, õlletootmisega ja toitlustamisega. Karjas on 700 veist, piimatoodang ca 8000 kg lehma kohta. Maist oktoobrini on kõik lehmad ööpäevaringselt

karjamaal, kus neid ka lüpstakse. Lüpsmiseks on karjamaal teisaldatavad lüpsiplatsid. Talveperioodil on lehmad laudas lõaspidamisel.

Teises farmis oli 600 veist, neist 250 lehma. 2009. aasta lõpus valmis farmis Läti esimene biogaasitehas, kus sõnnikust ja maisist toodetakse elektrienergiat.

Teisel grupil oli võimalus külastada kahte piimakarja ja ühte punahirvefarmi. Ühe lüpsifarmi omanik on hollandlane, kelle karjas on 260 lüpsilehma keskmise toodanguga 10 000 kg. Teisel on omanikuks lätlane, karjas on 310 lehma keskmise toodanguga 8000 kg. Kuigi mõlemad on oma piirkondade parimad, on nende suhtumine väga erinev. Kui hollandlane importis kogu vajaliku tehnika ja teadmised Taanist ja Hollandist ning Läti laboritest ega nõuandesüsteemist midagi head ei arvanud, siis lätlane usaldab omamaist süsteemi.

Punahirvede kasvandus, kus on hetkel 300 põhikarja hirve, on omaniku väitel Euroopa suurim. Peremees tegeleb nii hirvede aretuse ja tõuloomade müügiga kui hirveliha ja lihasaaduste tootmise ja müügiga. Asi on seal ette võetud suurelt, seda näitab kas või Belgiaist palgatud loomakasvatustjuht ja Saksamaalt sisse ostetud lihunik.

vahendasid

Aire Pentjärv, Toomas Remmel, Mart Kuresoo

Foss'i sümposium Hollandis

Taani firma Foss Analytical korraldas piimalaborite sümposiumi Hollandis. Sümposiumil oli osavõtjaid 170 enam kui 30 riigist. 1956. aastal asutatud väikefirma Foss on kasvanud selle ala turuliidriks maailmas. Arendustööks on pidevalt eraldatud vähemalt 10% käibest. Firms töötab üle 200 inseneri ja teadlase, kes teevad koostööd arvukate teaduskeskuste ja klientidega. Rohkem kui 80 riigis on piima-analüüsides kesklaboratooriumid, kuhu on müüdnud enam kui 2200 MilkoScan'i, 2500 Fossomatic'ut ja 1000 Bactoscan'i. Enamikus sellistes laborites analüüsitakse jõudluskontrolli- ja makseproovid koos, mis annab teenusele suurema usaldusväärsuse ja madalama hinna.

Euroopa suurim ja tehniliselt parimal tasemel toorpiima laboratoorium asub Hollandis Zutphenis. Piimaproovide transport laboris toimub konveieritega, mis toimetavad proovid analüsaatorite ette paigutatud proovisoojenditesse ja edasi automaatsetesse etteandeseadmetesse. Bakteriproovid analüüsitakse allajahutatud ruumis. Paljude üheaegselt töötavate seadmete tööd jälgib paar inimest. Kallile inimtööle eelistatakse keerulisi tehnilisi lahendusi. Selle eelduseks on kõigi proovipudelite märgistamine kas riba- või raadiosagedusliku koodiga. Põhjuseks on ka Hollandi 19 500 piimafarmis elava 1,5 miljoni lüpsilehma piimaproovide analüüsimine ühes laboratooriumis.

Aastaid oli tähtsaim valgu ja rasva koguse määramine piimas. Lisandunud on karbamiidi määramine, mis koos valgu- ja rasvasisaldusega annab aluse lehmade tasakaalustatud söötmise korraldamiseks. Atsetooni ja betahüdrobutüraadi määramine poegimisjärgsel kuul annab võimaluse kiiresti avastada ketoosihaiged lehmad ja tasakaalustada ratsiooni, parandades sellega lehmade söömist.

Makseproovides hinnatakse piima ohutust, kvaliteeti, piimarasva ning -valgu kogust ja inimese tervist säilitada ja parandada võivaid näitajaid. Tarbijad soovivad osta sobiva rasvhappelise koostisega piimatooteid, milles rasv peaks olema valdavalt küllastumata kujul. Küllastunud rasvad viivad kolesterooli taseme tõusuni inimese organismis, mis põhjustab südamehaigusi.

Uuringud on näidanud, et inimese toidus annavad suure osa küllastunud rasvhapetest piimatooted. Lihas ja lihatoodetes on nende kogus kaaluühiku kohta ligikaudu kolm korda väiksem. Suurbritannias sureb iga kolmas inimene südamehaiguste tagajärjel. Selline informatsioon ja tarbija nõudmised on sundinud piimatöötlejaid otsima lisaväärtusega tooteid, mis võimaldab neil jääda kasumlikuks. Uute analüsaatoritega saab piimast määrata küllastunud-, küllastumata-, polü- ja monoküllastunud rasvhappeid. Kui lehm sööb toiduga päevas 600 grammi taimerastva, milles on keskmiselt 10 erinevat rasvhapet, siis toodab ta 1200 grammi piimarasva, milles on enam kui 400 erinevat rasvhapet. 50% sellest piimarasvast toodetakse taimerastvast, teine pool aga valdavalt kiudaine seedimise produktidest. Need andmed võimaldavad farmis kohandada lehmade söötmist selliselt, et piimas ja selle läbi ka piimatoodetes suureneks küllastumata rasva kogus.

Piima ohutuse ja kvaliteedi hindamisel on uueks võimaluseks võrrelda nn normaalse ja uuritava piima neeldumisspektrit. Sellega saab kindlaks teha piima valgu ja rasva võltsimist, näiteks valgu- või rasvataoliste ainete lisamist piimale. Võimalik on ka pesuainete ja teiste piimale lisatud või sinna tahtmatult sattunud ainete olemasolu kindlakstegemine. Makseproovide süsteemi neid komponente veel lisatud ei ole.

Hollandis toimub toorpiima eest maksmine makseagentuuri andmete alusel, kellele piima töötleja annab ostetud piima kogused ja labor analüüsitulemused. Maksesüsteem on kõigile tootjatele/ töötlejatele ühine ja kohustuslik. Igast piimapartiist määratakse rasva-, valgu-, laktoosi- ja karbamiidisisaldus ning piima kogus, mille alusel määratakse piima hind. Hinnast mahaarvamised toimuvad trahvipunktide alusel, kus ühe trahvipunkti maksumus on 0,5 eurot 100 kg piima kohta kuu jooksul.

Bakteriproove analüüsitakse 2 korda kuus: 100 000–250 000 üks trahvipunkt; üle 250 000 kaks trahvipunkti;

Somaatilisi rakke 2 korda kuus: viimane proov ja geom. keskmine üle 400 000 üks trahvipunkt;

Külmumistäpp 2 korda aastas > -0,505°C üks trahvipunkt;

Pidurdusainete olemasolul iga koorem 0,25–0,38 EUR/kg, sõltuvalt piima hinnast turul.

Kõrgemaid nõudmisi piimale ei esitata seetõttu, et mitte kahjustada piimatootjate konkurentsivõimet turul ja sellistele nõudmistele vastavast piimast on võimalik valmistada kvaliteetseid piimatooteid. Lisaks määratakse piimast vabu rasvhappeid, võihapet tekitavaid spoore ja vatiproov.

Huvitav oli ettekanne USA farmeritele kuuluvast kooperatiivist Dairy One. Sellesse on koondunud 14 kirdeosariigi 5200 farmi, kus on ligikaudu 600 000 lehma. Karja suurus jääb 20 ja 5000 lehma vahele. 43% karjades oli 2009. aastal 50–100 lüpsilehma. Kooperatiivi nõustajatelt ja laboritest on võimalik saada kõikvõimalikku tootmiseks vajalikku informatsiooni. Kooperatiiv müüb toodetud piima parima turuhinnaga, mida võimaldab piima suur kogus. Piima eest maksmine toimub toodetud rasva- ja valgukoguse järgi, arvestades ka laktoosi ja mineraalainete kogust. Somaatiliste rakkude arvestuspiiriks on 350 000 sr/ml. Sellest madalama näidu puhul makstakse piimatootjale lisatasu, suurema puhul makstakse proportsionaalselt vähem. USAs võib maksimaalne somaatiliste rakkude arv toorpiimas olla kuni 700 000 sr/ml, mille puhul makstakse kg piima eest ligikaudu 45 Eesti senti vähem kui piima eest, milles on 350 000 sr/ml. Euroopa Liitu müüdiv juust valmistatakse piimast, mille sr arv peab olema alla 400 000 ml. Bakterite üldarvu normiks on 31–50 kolooniat/ml. Madalama hulga puhul makstakse väikest

lisatasu, suurema puhul proportsionaalselt vähem.

Sümposiooni ettekandeid on võimalik mitmes keeles lugeda aadressil www.foss.dk/Campaign/CMTsymposium.aspx.

Mart Kuresoo

analüüside laboratooriumi juhataja

Mastiidiproovid analüüside laboris

Lehma udarapõletiku ehk mastiidi põhjuseks on udarasse sattunud bakterid. Mastiit on piimakarjakasvataja kõige salakavalam ja ohtlikum vaenlane, mistõttu on väga oluline selle haigusetekiitajate spetsiifiline ning varajane tuvastamine. Alates käesoleva aasta aprillist on JKKs võimalik mastiiditekitajaid määrata. Sellega seoses said piimaanalüüside laboratooriumi töötajad veebruaris väljaõppe Soome firma Finnzymes Oy töötajatelt.

Mastiiditekitajate bakterite tuvastamine piimast põhineb kahe-etapilisel protsessil, kus esiteks bakteri DNA eraldatakse piimast ja sellele järgneb erinevate bakterite DNA tuvastamine väga tundliku PCR-meetodi abil.

Erinevad bakteritüved omavad unikaalset DNA järjestust, mis puudub teistel bakteritüvedel. Kasutades Finnzymes Oy analüüsi meetodit, mõõdetakse iga bakteritüve unikaalset DNA hulka PathoProof Mastitis PCR (*Polymerase Chain Reaction*) reaktsioonis, mille avastamist tunnustati 1993. a Nobeli keemiapreemiaga. Meetod põhineb spetsiifilise DNA hulga suurendamisel olenevalt algsest DNA hulgast. Seega, kui mastiiditekitaja bakteri DNAd leidub piimas teatud hulgal, siis kasutades PCR-reaktsiooni saab seda DNAd tuvastada ning analüüsi tulemus on positiivne. Ja vastupidiselt – kui mastiiditekitaja bakter (seega ka bakteri DNA) puudub piimas, siis PCR-reaktsioon ei tööta ning analüüsi tulemus on negatiivne.

Koguselist piimaproovis avastatud haigusetekiitajate bakterite hulka (ehk bakterite DNAd) väljendatakse skaalas alates + ehk vähesel määral kuni +++ ehk suurel määral esinevaks. JKK piimalaboris määratud erinevate piimatootjate segupiimades on esinenud vähemal või suuremal määral kõigi määratavate haigustehitajate bakterite DNAd.

Olulise tähtsusega DNA-analüüsi läbiviimises on piimaproovi puhtus, sest analüüsi käigus lisatavaid lahuste koguseid mõõdetakse mikrolitrites ja filterkolonn võib piimas leiduvate mehhaaniliste osakeste (sõnnikutükid, turba- ja heinapuru) tõttu DNA ekstraheerimisel ummistuda.

Loomapidaja, kes teab, millised bakterid põhjustavad lehmade udarapõletikke, võidab nii ajas kui ka rahas, sest tal on võimalik alustada loomade ravi kohe õigete ravimitega. Uus meetod annab võimaluse kontrollida ostuloomade tervislikku seisundit ja ravi edukust. Paagipiimast võetud proov annab hea ülevaate karjas levinud mastiiditekitajate kohta, mis omakorda aitab õige mastiiditõrjekava koostamisel. Vähemtähtis pole ka see, et saadetud proovidele saadakse alati vastus, mida on võimalik edasiste otsuste tegemisel kasutada.

Eduard Punga

analüüside laboratooriumi peatehnoloog

Tähelepanu

Et vältida segadusi ühelt kontroll-lüpsi meetodilt teisele üleminekul (nt üleminek vahelduval või kolmekordsele lüpsile), palume **kontroll-lüpsi meetodi muutmise kindlasti teatada piirkonna zootehnikule**, enne kui toimub kontroll-lüps uue meetodi järgi.

100 tonni piima ühelt lehmalt

Oma elu jooksul üle 100 000 kg piima lüpsnud lehm on JKK andmebaasi põhjal teada kaheksa, neist seitse on karjast välja läinud. Elus on Selja OÜ lehm Lali, kes ületas 100 000 kg piiri tänavu aprillikuus.

Esimesena ületas 100 000 kg piiri Estonia kolhoosi lehm Mirvik, kes sündis 11. aprillil 1961. a ja läks karjast välja 30. juunil 1977. a. Eluaja jooksul on kõige enam piima andnud Estonia OÜ (kolhoosi) lehm Eta, kes lüpsis kokku 129 707 kg piima. Rekordlehmadest elas

vanimaks Estonia OÜ lehm Emi, kes oli pikka aega kõige vanemaks lehmaks jõudluskontrollikarjades üldse.

Senised 100 000 kg piiri ületajad on olnud eesti holsteini tõugu. Eesti punast tõugu lehmadest jõudis kõige lähemale sellele rajajoonale Enn Areni karjas olnud lehm Õienupp, kes karjast väljamineku ajaks 27. aprillil 2010 oli lüpsnud 99 483 kg piima.

Inno Maasikas
andmetöötlusosakonna juhataja

Nr	Nimi	Sünd	Karjast väljaminek	Piima kg
189	Eta	9.05.1979	28.01.1997	129 707
732945	Emi	18.10.1985	26.01.2005	122 750
353	Nääpsu	10.11.1983	23.07.1995	107 708
1462	Mirvik	11.04.1961	30.06.1977	106 016
949	Loodus	9.08.1979	30.12.1992	104 887
8	Nelta	14.01.1981	25.01.1993	103 641
375466	Ritsikas	30.11.1994	8.02.2010	102 783
256577	Lali	24.07.1995		100 256

Vissi konkursid

Mai alul toimus Luigel eesti holsteini tõu Viss 2010, kus osales 23 loomapidajat 87 lehmaga. Tiitli pälvis Nigula Piim OÜ lehm Kaili. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud grupi I koha sai Adavere Agro AS lehm Neemo. II koht kuulus Kokale Kaiu LT Osühingust ja III koht lehmale Lessu Aravete Agro OÜst.

Saarte Viss korraldati juuni keskpaigas Upal. Osales 13 loomaomanikku 43 lehmaga. Esmaspoeginute klassi võitja eesti punast tõugu loomade osas oli Saare Farmer OÜ lehm Preili ja eesti holsteini osas Rauni Põllumajanduse Osühingu lehm Pammi. Kõljala Põllumajandusliku OÜ loomad võitsid Vissi tiitli. Lehm Laino on EHF Viss ja Säaris EPK Viss.

Eesti punase tõu Viss 2010 valiti 3. juulil Ülenurmel. JKK tunnustab kõiki osalejaid!

Mõtteid ja soovitusi suveks

Umbrohud on taimed, mis on selgeks saanud kõik ellujäämise saladused peale rividena kasvamise.

Kuidas eristada umbrohtu kasulikust taimest? Rohides tuleb maa seest ilusti koos juurtega välja ainult kasulik taim.

Parim viis, kuidas aiatoide teha: pane pähe laia äärega õlgkübar, selga mugav õhku läbilaskev riietus, võta paremasse kätte näiteks külm õlu ja vasakuga juhata, kust tuleb kaevata.

Kui juhend näiteks herneseemnete pakendil näitab, et taim vajab toetamist, siis tähendab see, et lõpuks ometi saate rakendada oma lapse või lapselapse teadmisi, kelle inseneriharidusse te juba nii-ii pikalt olete investeerinud.

Sääsed on putukad, kes õpetavad teid kärbestesse suhtuma kui positiivsetesse kangelasestesse.

Töö teeb õndsaks, aga see ei ole praegu tähtis.

Tööjuubelid

5. juubel: 13. juunil **Merle Lillikul** (Tartu- ja Jõgevamaa zootehnik) ja 11. juulil **Maila Kirsil** (Lääne- ja Raplamaa zootehnik).

30. juubel: 1. septembril **Aino Vaikmaal** (labori analüütik), 22. septembril **Grista Kuuskal** (labori analüütik), 24. septembril **Lea Käärikul** (Hiiu, Ida-Viru, Jõgeva, Valga ja Võru maakonna klienditeenindaja).

40. juubel: 1. juulil **Vello Rool** (põlvnemisandmete spetsialist).

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzvaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzvaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Taas on käes sügis ja vanasõna kohaselt tuleb hakata tibusid lugema. Teraviljakasvatajad on tänaseks oma salved juba täitnud ning esmased kokkuvõttedki on tehtud.

Kummaline on siinjuures see, et kui räägitakse teravilja hinna tõusmisest maailmaturul ning seetõttu ka võimalikust teraviljatoodete hinnatõusust, siis arvatakse, et tegemist on kartellikokkuleppega. Kui aga kõikide suuremate kütuse müüjate hinnatõus toimub sisuliselt ühel ajal, siis mõistavad kõik, et järelikult on muutunud maailmaturuhinnad.

Ka piimatootjad on saanud viimasel ajal positiivseid uudiseid. Justkui kingitusena tõuraamatu 125. aastapäevaks on jõudnud info tõuloomade eduka müügi kohta teleekraani kaudu paljude linnainimesteni. Tõuloomade ekspordimaana tundub Türgi väikese Malta kõrval lausa põhjatu. Lisaks tõuloomade ekspordile kajastab Eesti trükimeedia uudiseid piimahinna tõusust ning järjest rohkem räägitakse piima (tegelikult toiduainete üldisest) puudusest.

Kui ideaalis ei tohiks peatse euro tulekuga hinnad muutuda, siis kas meie põllumehed on muutumas lähitulevikus konkurentsivõimelisemaks? Eks seda näitab aeg. Kui mõni aeg tagasi tunnustati Eesti tublimaid ettevõtteid (www.konkurents.ee), siis avalikkuse ette toodi põhiliselt Ericsson Eesti AS ja Tallink Grupp AS. Oluliselt vähem kajastati teisi tunnustatud ettevõtteid, kelle seas oli ka Markilo OÜ, kes tunnustati konkurentsivõimelisimaks põllu- ja metsamajandusettevõtteks.

Palju õnne tervele Markilo OÜ kollektiivile eesotsas Urmas Lahega!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Veiste kõrvamärkide valik täienes

Jõudluskontrolli Keskus pakub veiste märgistamiseks nüüdsest ka kõrvamärke, mille tagumine pool on suurem kui seni kasutusel olevatel kõrvamärkidel. Suured kõrvamärgid võeti kasutusele nende veisekasvatajate soovest arvestades, kes kurtsid, et kõrvamärgi tagumise poole numbrid on liiga väikesed. Uue kõrvamärgipaari esimene pool on sarnane siiani kasutusel olevaga ning sellele on trükitud JKK logo, Eesti ISO kood EE, veise 10-kohaline registrinumber ja ribakood. Tagumine, teravikuga pool, on sama suur kui esimene pool ja sellele on trükitud JKK logo, EE ja registrinumber.

Loomapidajad, kes soovivad osta suuri kõrvamärke, peavad seda kindlasti märkide tellimisel teatama. Suurte kõrvamärkide hind on 21 krooni.

Veisekasvatajad saavad valida, kas loomade märgistamisel kasutada kõrvamärke:

1. mille tagumine pool on veidi väiksem kui esimene pool (praegu kasutusel olevad veiste plastkõrvamärgid);
2. kõrvamärke, mille mõlemad pooled on ühesuurused (suured kõrvamärgid);
3. või kõrvamärgipaari, mis koosneb elektroonilisest märgist ning tavaasuurega plastkõrvamärgist.

Veiste kõrvamärkide asendamine toimub alati esmase kõrvamärgi alusel. Kõrvamärkidele, mis on ostetud suure kõrvamärgina, tellitakse asendusmärk alati suure kõrvamärgina ja tavamärgid asendatakse alati tavamärgiga.

Lätlased kasutavad meie Mastiit 12 teenust

Lätis Ulbrokas asuv piimaanalüüside laboratoorium on toonud augustis ja septembris JKK laborisse piimaproove, millest sooviti määrata mastiiditekitajad, kasutades teenust Mastiit 12.

Läti veterinaarid peavad saadud tulemusi väga informatiivseteks. Ulbroka laboril on plaanis taotleda Euroopa Liidu abiprogrammidest raha meetodi rakendamiseks vajalike seadmete hankimiseks.

Vissuke on täienenud karja tervise analüüsidega

Vissuke on saanud viimasel ajal mitmeid täiendusi, nt aruanded *Saamata piim* ja *Probleemsed lehmad*.

Sageli jääb märkamata, et kõrge SRAga lehmadel saadakse ka piima palju vähem kui see terve udaraga looma puhul võimalik oleks. Tabelis *Saamata piim* on JKK välja toonud viimase kontroll-lüpsi andmete põhjal hinnangulise piimakao. Saadud koguse põhjal on võimalik välja arvutada ka rahaline kaotus.

Vaade *Probleemsed lehmad* esitab nimekirja karja udaraprobleemidega lehmest. Lehmad on jaotatud eraldi nimekirjadesse analoogselt Koondaruandel oleva udara tervise näitajatega.

Lõunanaabrid külas

JKKd külastas septembris Läti kolleegide kaheksaliikmeline delegatsioon. Esindusse kuulusid Läti andmetöötluskeskuse, põllumajandusministeeriumi ning Riia lähedal Ulbrokas asuva piimalabori esindajad. Külastuse eesmärgiks oli tutvuda meie jõudluskontrolli üldise ülesehitusega, aga ka tutvuda JKK finantssüsteemiga – Lätis on jõudluskontroll siiani riigi finantseeritud, kuid järgmisel aastal planeerib Läti valitsus toetuse vähendamist. Huvi äratas ka meie assistentide atesteerimise ning mõõtmisvahendite kontrolli jälgimise korraldus.

Järgmised külalised on meil oktoobris, kui Eestit külastavad Põhjamaade jõudluskontrolliorganisatsioonide esindajad.

Karjade SRA ja karbamiidiandmed

2009. a detsembris peatasime piima karbamiidisalduse ja soomaatiliste rakkude arvu näitajate avaldamise JKK kodulehel piimaveiste statistika osas "Kontrollaasta" tabelis, sest mõned söödafirmad kasutasid neid oma agressiivses müügitöös. Paljud kliendid avaldasid soovi neid andmeid siiski näha. Et andmeid näeksid vaid jõudluskontrolli tegijad, on nimetatud tabel koos SRA ja karbamiidinäitajatega nähtav Vissukese kasutajatele, kes Vissukesse sisenemisel kasutavad ID-kaarti või Mobiil-IDd. Tabeli asukoht: Vissuke → Üldised → KL vabariigis.

Vissukesse lisandus karja tervise analüüse

Vissukesse on lisandunud mitmeid täiendusi. Vaatesse *Täiendavad*→*SRA analüüsid* on lisandunud kaks uut: *Saamata piim* ja *Probleemsed lehmad*.

Kontrollpäeva tulemuste põhjal on võimalik hinnata, kui palju piima jääb kõrge SRAga lehmadel saamata. Mastiidi korral on selgelt näha otsesed kulud: ravikulud ja praaki läinud piim ning loomade sunnitud praakimine karjast. Sageli jääb aga märkamata, et kõrge SRAga lehmadel saadakse ka piima palju vähem kui see terve udaraga looma puhul võimalik oleks. Uuringute põhjal moodustab lehmadel saamata jäänud piim mastiidi põhjustatud kahjustest tervelt 66%, järgnevad kulud karja uuendusele (22,6%), praaki läinud piim (5,7%), ravimid ja vet. teenus (5,6%) ning lisatööd (0,1%) (National Mastitis Council, 1996).

Tabelis *Saamata piim* on JKK välja toonud viimase kontrolllõpsi andmete põhjal hinnangulise piimakao. Arvutuste aluseks on võetud raamatus "*Herd Health and Production Management in Dairy Practice*" (A. Brand jt) esitatud protsendid.

Saadud koguse põhjal on võimalik välja arvutada ka rahaline kaotus. Selleks saab igaüks sisestada tabeli all olevasse hinnalahtrisse piima hinna ning tabelis olevate andmete põhjal arvutatakse rahaline kaotus päevas ning kuu jooksul. NB! Kroonide ja sentide eraldamiseks tuleb kasutada punkti!

Klikkides lingil *Vaata piimakao muutuse trendi*, on kahe viimase aasta tulemused näha graafiliselt.

Vaade *Probleemsed lehmad* esitab nimekirja karja udara-probleemidega lehmadest. Lehmad on jaotatud eraldi nimekirjadesse sarnaselt *Koondaruande* tabelis *Udara tervise näitajad* toodud alajaotustele:

1. Kroonilised (lehmad, kellel sel ja eemisel kuul oli SRA > 250);
 2. Laktatsiooni jooksul korduvalt kõrge SRAga lehmad;
 3. Lehmad, kellel 1. kontrolllõpsil peale poegimist on SRA > 250.
- Välja on toodud ka paranenud lehmad, kelle piima SRA eelmisel kontrolllõpsil oli suurem kui 250, viimasel kuul väiksem kui 250.

Nimekirju on võimalik koostada farmide, gruppide, tõugude kaupa või otsida vaid esmaspoeginud lehmi.

Kirjas on viimase 13 kuu kontrollpäeva piimatoodang ning SRA, samuti jooksva laktatsiooni toodang ja hinnanguline mastiidist tulenev piimakadu. Kui lehma andmetes on registreeritud mõni haigus või teostatud veterinaartoiming, on selle kuu juures ka märges *VET*. Märges on tumedam, kui registreeritud on mastiit. Kui lehma piimast on määratud ka mastiiditekitajad Mastiit 12 analüüsiga, on analüüsi teostamise kuu all märges *Mastiit12*.

Et nimekirjas *VET*-märgusi näha, peaksid haigused olema ka andmebaasis registreeritud. Need loomapidajad, kes ei soovi täielikku ravi- ja ravimiarvestust *VET*-moodulis pidada, võivad registreerida vaid esinenud haigusjuhud. Nii on võimalik analüüsida, millised probleemid karjas esinevad. Registreeritud info on abiks nii praakimisotsuste tegemisel kui karja täienduse valikul.

Mastiidiga on seotud ka üks varasem täiendus. Nimelt on Mastiit 12 teenust kasutanud karjadel lisaks kõigi üksikproovide tulemustele võimalik näha ka proovide koondandmeid. *VET*→*Mastiit12 koond* toob välja proovide arvud kuude kaupa ning näitab, mitmest proovist iga konkreetset mastiiditekitajat on leitud.

Täiendavad→*Väljaminek* väljaläinud loomade päringule lisandus karjast väljamineku statistika põhjuste ning poegimisjärgse kuu põhjal. Kevadistel infopäevadel rääkisime sellest, et palju lehmi läheb karjast välja esimese kuu jooksul pärast poegimist. Nüüd on igaühel võimalik tabelis toodud andmete põhjal analüüsida olukorda oma karjas. Päringut on võimalik teha ka farmide, gruppide ja tõugude järgi ning kuni kahe aasta väljaminekute kohta.

Ka toodanguanalüüsidele on lisa tulnud. *Täiendavad*→*Lakt päringud* esitab kontrollpäeva keskmised näitajad (piima kg, R%, V%, SRA ja karbamiid) laktatsioonijärgude kaupa, kusjuures eraldi on välja toodud esmaspoeginud ning vanemad lehmad. Vastava grupi loomade arvule klikkides avaneb ka sellesse alajaotusse kuuluvate lehmade nimekiri.

Tänu kasutajate ettepanekutele täieneb Vissukese analüüsides valik pidevalt. Selleks, et kursis olla, mida Vissukeses uut on, tasub aeg-ajalt vaadata uudiseid (*Vissuke*→*Üldised*→*Uudised*).

Aire Pentjärv

Väliteenistuse juhataja

Ümarlaud Soomes mastiiditekitajatest

Septembris korraldas Thermo Fisher Scientific (kellega hiljuti ühines Finnzymes OY) Soomes Espoos ümarlaua klientidele, kes kasutavad *PathoProof*-meetodit mastiiditekitajate määramiseks. Osavõtjaid oli Saksamaalt, Austraaliast, Hispaaniast, Šveitsist, Suurbritanniast, Hollandist, Taanist, Prantsusmaalt, Soomest ja Eestist. Kahjuks puudusid ümarlaualt Põhja-Ameerika laborite esindajad. Sealsed laborid kohtuvad Põhja-Ameerika Piimalaborite Assotsiatsiooni aastakonverentsil, kus seda meetodikat kasutavad laborid oma kogemusi jagavad.

Praegu kasutab *PathoProof*-meetodit mastiiditekitajate määramiseks 30 laborit üle maailma. Neist 5 on Soomes, 4 Saksamaal, 4 Põhja-Ameerikas. 65% kasutajatest on jõudluskontrolli piimaproove analüüsivad laborid. Meetodi kasutuselevõttust on huvitatud paljud laborid üle maailma, eriti suur on huvi Saksamaal ja Põhja-Ameerikas.

Ümarlaval andsid võõrustajad ülevaate Finnzymes'i tegevusest Thermo Fisher Scientific'is osana ja edasistest arenguplaanidest. Tutvustati *PathoProof*-meetodi praegust seisundit ning uurimissuundi ja tulevikuaenguid. Praegu pakub firma kahte komplekti: *Major3* ja *Complete12*, millest viimast kasutab ka JKK. Esimesega saab määrata 3 peamist nakkusliku mastiidi tekitajat – *Staphylococcus aureus*, *Streptococcus agalactiae* ja *Mycoplasma bovis*. JKK kasutab *Complete12* komplekti, mis võimaldab määrata 12 nakkuslikku ja keskkondlikku mastiiditekitajat. *Complete12* komplekti on järgmisel aastal plaanis lisada veel mõnede haigustekitajate määramise võimalus (*Mycoplasma bovis* jne).

Korraldajad vastasid ka ümarlaval osalejate küsimustele, mis puudutasid eelkõige mastiiditekitajate määramise tehnilist poolt.

Kõik ümarlaval osalejad andsid lühiülevaate oma tegevusest ning Austraalia DTS Food Laboratories, Saksamaa LKV (Landeskontrollverband) Wesser-Erms ja Soome Valio labori esindajad tutvustasid põhjalikumalt, milliseid proove analüüsitakse ning millised on olnud tulemused. Kõige kogenumaks osalejate seas oli Soome Valio labor, kus mastiiditõrje programmi raames uuritakse ainult udaraveeranditest võetud proove ning proovide maht oli ilmselt kõigile üllatuseks – kuni 570 proovi päevas.

Pärast esitlusi toimus ümarlauavestlus, kus tõstasid küsimused nii tehnilisest poolest kui tulemuste tõlgendamisest. Paljudes riikides on tulemuste tõlgendamisel ning tegevuse planeerimisel suureks abiks tõhus koostöö veterinaaride ja loomapidajate vahel. Selgus, et riikidel on erinevad probleemid – kui taanlaste põhitähelepanu on suunatud *Streptococcus agalactiae* tõrjumisele, siis Hollandis on probleemiks *Staphylococcus aureus*. Paljud riigid kasutavad antud meetodikat oma mastiiditõrje programmis ning seetõttu on ka proovide päritolu laboriti erinev (piimatank, lehma üldproov, udaraveerandi proov). Äratundmisrõõmu tekitas meil Taani esindaja seal kasutatava andmebaasi tutvustus. Andmebaasi kantakse lisaks mastiiditekitajatele ka informatsioon loomade ravimise kohta ning

seeläbi on farmeril loomaga toimunud väga hea ülevaade.

Kohtumise lõppedes lepitati kokku, et sarnaseid ümarlaudu, kus asjaosalised saavad omavahel infot jagada ning kogemusi vahetada, korraldatakse ka edaspidi. Samuti hakatakse korraldama ringtette, kus laborid saavad määramistulemusi omavahel võrrelda.

Aire Pentjärv

Standard- ja vahelduva kontroll-lüpsi võrdlus

2010. a kasutati jõudluskontrolli andmeid kahes bakalaureusetöös, mis uurisid piimalehmade praakimispõhjuseid ning standard- ja vahelduva kontroll-lüpsi meetodi tulemusi Eesti näitel.

Üha enam jõudluskontrolli tegijaid teeb vahelduvat kontroll-lüpsi, kuna see meetod võimaldab kokku hoida kulusid ning säästa aega ja raha. Kuna vahelduv kontroll-lüpsi meetod juurutati Saksamaal välja töötatud metoodika alusel, siis oli asjakohane bakalaureusetöös võrrelda omavahel standard- ja vahelduva kontroll-lüpsil saadud tulemusi Eesti näitel. Lõputöös “Standard- ja vahelduva kontroll-lüpsi võrdlus Haage Agro OÜ andmete põhjal” kasutati nimetatud ettevõtte kontroll-lüpside andmeid. Selleks mõõdeti 2009. a juunist kuni 2010. a märtsini 268 lehma piimatoodangud nii standard- kui ka vahelduva kontroll-lüpsi meetodil.

Andmete analüüsil võrreldi hommikuse ja õhtuse kontroll-lüpsi tulemuste alusel arvatud kontrollpäeva piimatoodanguid standardkontroll-lüpsil saadud kontrollpäeva tulemustega. Kontrollpäeva piimatoodangu võrdlemisel selgus, et hommikuse lüpsi tulemuste alusel arvutuslikult tuletatud ööpäevane piimatoodang oli kõikidel laktatsioonikuudel suurem kui standardkontroll-lüpsil saadud piimakogus.

Erinevus mõlema lüpsikorra tulemuste osas on seletatav asjaoluga, et hommikuse ja õhtuse lüpsi vahe oli 11 tundi ning õhtuse ja hommikuse lüpsi vahe 13 tundi.

Vastupidiselt piimatoodangule leiti, et hommikuse lüpsi piimaproovi baasil arvutuslikult saadud kontrollpäeva keskmine piima rasvasisaldus oli kõikidel laktatsioonikuudel madalam kui standardse kontroll-lüpsi baasil saadud piima rasvasisaldus.

Kontrollpäeva piima valgusisalduse võrdlusel selgus, et hommikuse lüpsi piimaproovi baasil arvutuslikult saadud tulemus oli kõikidel laktatsioonikuudel madalam kui standardkontroll-lüpsi tulemus.

Piima rasva- ja valgusisalduse muutus, vastupidiselt piimatoodangule, on seletatav asjaoluga, et need kaks näitajat on negatiivses korrelatsioonis piimatoodanguga. Piimatoodangu suurenedes rasva- ja valgusisaldus väheneb ning vastupidi.

Saadud võrdlustulemused kinnitavad vahelduva kontroll-lüpsi metoodika õigsust, et kontrollpäeva piimatoodangu prognoosimisel tuleb arvestada lüpsi vaheaega eelmisest lüpsist kontroll-lüpsini. Täpsema laktatsioonitoodangu saamiseks tuleb kontroll-lüps teha vaheldumisi ühel kuul õhtuse ja järgmisel kuul hommikuse lüpsi korral ning ühest lüpsikorrast võetud piimaproovid ei anna täpset tulemust ööpäevase piima rasva- ja valgusisalduse kohta.

Uurimistöö järeldused:

1) Saksamaal väljatöötatud regressioonikordajate kasutamisel piima- ja valgutoodangu arvutamisel vahelduva kontroll-lüpsi korral saadakse Eesti tingimustes praktiliselt samad tulemused nagu standardkontroll-lüpsi meetodi kasutamisel;

2) arvatud laktatsiooni piimatoodang on täpsem kui ühe kontroll-lüpsi põhjal arvatud kontrollpäeva toodang. Mida rohkem on laktatsiooni jooksul kontroll-lüps tehtud, seda täpsemaks muutub arvatud laktatsioonitoodang ning

arvutuslikult saadud ja tegeliku kontrollpäeva piimatoodangu erinevus laktatsiooni käigus väheneb ning lõpuks tasandub;

3) vahelduva kontroll-lüpsi meetodi puhul arvatud piima rasva- ja valgutoodang on väga tugevas positiivses korrelatsioonis standardmeetodi kontrollpäeva rasva- ja valgutoodanguga;

4) mida enam on vahelduva kontroll-lüpsiga kuid, seda enam väheneb erinevus standardse ja vahelduva kontroll-lüpsi alusel arvatud rasva- ja valgusisalduse vahel.

Mida jälgida andmete esitamisel

Vabapaarituste esitamisel tuleb jälgida, et ei tekiks olukorda, kus kliendi esitatud dokumentide järgi on üheaegselt karjas kaks erinevat pulli. Seda juhtub, kui paaritused esitatakse JKKle väga hilja pärast pulli karjapanekut või äravõtmist ja enam ei mäletata, millal sündmus toimus. Kõik paaritused peavad olema jõudnud andmebaasi enne, kui neid läheb vaja vasika isa määramiseks. Juhul kui pull on pikemat aega karjas, tuleb vähemalt 6 kuu möödudes esitada nende mullikate (lehmade) nimekiri, kes temaga karjas on, sest mõned neist võivad varsti poegima hakata. Kui pulli karjasolek jätkub, soovitame märkida endale üles, mis kuupäevani on paaritused esitatud ja seejärel esitada uus nimekiri eelnevale järgmisest päevast. Palume JKKle mitte saata dokumente ilma pulli karjasoleku lõppkuupäevata, sest neid ei saa sisestada ega kliendi teadmata sinna suvalist kuupäeva panna. Kui klient sisestab sündmused ise, siis soovitame esmalt sisestada paaritused, siis veenduda, et need on andmebaasis olemas ja alles seejärel sisestada poegimised (eriti nn poegimiste ekspress-sisestamisel).

Omanikul on lubatud kord aastas **kontroll-lüps vahele jätta**, kuid mõnel kuul ei soovita me seda teha:

- jaanuar, sest selle kuu lüpside põhjal lõpetatakse eelmise kontroll-aasta arvutused;

- aprill, sest 31. märtsil lõpeb kvoodiaasta ja aprillikuu lüps on vaja teada kvoodiaasta toodangu arvutamisel;

- juuli, sest juulikuu lüpside põhjal arvutatakse omaniku poolaasta toodang 30. juuni seisuga, mida kasutatakse koondaruandega kaasneva karjade võrdluse tegemisel.

Piimalaborisse saadetavatel **Mastiit12 proovidel** peab kaasas olema saateleht (seda saab JKK kodulehelt), millele on kirjutatud karjasoleva looma number ja vajadusel ära märgitud udaraveerand, kust proov võetud (igal proovil vaid üks!) või piimatanki number. Saatelehele kleepida ribakood õiget pidi (neid saab maakonna zootehniku käest). Kui ribakood pudelikaanel on läbi kriipsutamata, tehakse piimaproovist ka tavapärased jõudluskontrolli analüüsid. NB! Jõudluskontrolli analüüsi ei saa teha piimast, mis on ebanormaalse konsistentsiga (vesine, tükiline jne). Sellistel piimaproovidel tuleb kaanel olev ribakood kindlasti läbi kriipsutada ning proovid asetada kasti lõppu.

Mastiidiproovide tulemusi saavad tasulise Vissukese kasutajad vaadata kohe pärast proovide tegemist VET-moodulist, tööpäevadel enne 10 laborisse jõudnud proovide puhul alates kella 15st.

Inno Maasikas

Jõudluskontrolli andmetöötlusosakonna juhataja

Tähelepanu

Alates augustist ei avalda JKK oma kodulehel **kontroll-lüpsid_tippkarjad** ja **kontrollaasta_tippkarjad** karjade nimekirjas nende klientide andmeid, kelle piimamõõturite viimasest kontrollist on möödas rohkem kui 18 kuud või kaalude viimasest kontrollist on möödas rohkem kui 30 kuud. Sellise piirangu põhjuseks on asjaolu, et neid andmeid ei saa pidada usaldusväärseteks.

Uurimus “Piimalehmade praakimispõhjused”

Erinevaid jõudluskontrolli andmeid on kasutanud oma kõrgkooli lõputöodes paljud tudengid.

Lõputöös “Piimalehmade praakimispõhjused” uuriti nelja karja näitel, kas seoses muudatustega söötmisses ja pidamises on muutunud lehmade praakimispõhjused. Võrdlusperioodideks võeti 2000–2002 ja 2007–2009.

Valitud nelja karja puhul olid eesti holsteini ja eesti punast tõugu lehmade peamisteks praakimispõhjuseks udarahaigused, jäsemete haigused ja ahtrus. Suuri erinevusi nende põhjuste osas tõugude võrdluses ei esinenud. Eesti punast tõugu piimalehmade praakimisel oli suurem osakaal günekoloogilistel haigustel.

Kahe perioodi jooksul muutusid toodangutase ja söötmistingimused. Karjades, kus oli mõlemal perioodil lõaspidamine, vähenes holsteini tõugu lehmade ainevahetushaiguste tagajärjel praakimine. Eesti punast tõugu lehmade osas ainevahetushaiguste ja sigimisprobleemide tõttu praakimine suurenes. Vabapidamisega eesti punast tõugu lehma kasvatavates karjades olulisi muutusi polnud, kuid udarahaiguste tõttu praagiti mõlemal perioodil ligi pooled praagitutest, mis on 1,5 korda suurem Eesti keskmisest.

Pidamisviisi muutudes muutusid ka praakimispõhjused vaadeldud karjades. Kui lõaspidamisel polnud jalgadega suuri probleeme, siis vabapidamisele üleminekul suurenes holsteini tõugu lehmade praakimine jäsemete haiguste tõttu, aga vähenes udarahaiguste ja sigimisprobleemide tõttu praakimine. Eesti punasel tõul seevastu oli vabapidamisel suurem just udarahaiguste ja sigimisprobleemide tõttu praakimine. Seega võiks antud lõputöö järgi väita, et veisetõul ikkagi on teatud eripära pidamisviisi muutustele reageerimisel.

EPK Viss 2010

Eesti punase tõu Viss 2010 valiti Ülenurmest juulikuus. Konkursil osales 10 loomaomanikku 64 loomaga. Vissi tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Kelli. JKK autasustas esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud grupi I koha pälvis AS Tartu Agro lehm Kupi, II koha AS Tartu Agro lehm Palmi ja III koha võitja OÜ Vaimastvere Agro lehm Bella.

Tõuloom 2010

Ülenurme põllumajandusmuuseumis septembris toimunud näitusel “Tõuloom 2010” tekitas pealtvaatajates mõnusat elevust rõõmus ja kirju djuroki ja pieträani ristandpörsas OÜst Pihlaka Farm, võites tiitli Publiku lemmik. Ka ajakirjanikud ei jäänud ükskõikseks ja kajastasid teemat pikalt ajalehes Postimees. Pörsakese omanikud said auhinna Eestis tšintšiljanahast tehtud punase rinnaehte, Eesti Karusloomakasvatavate Aretusühistu poolt väljapandud auhinna.

Muhedat

Kena linnatüdruk abiellub farmeriga. Ühel hommikul teatab mees, et täna tuleb seemendustehnik ühte lehma seemendama.

“Pean ise põllule minema, ole nii kena ja näita seemendajale õige lehma kätte. Et sul seda looma lihtsam leida oleks, löön naela seina just selle õige lehma juurde.”

Seemendustehniku saabudes juhatab neiu tolle laudas otsejoones õige lehma juurde.

Seemendaja on kena linnapreili asjatundlikkusest lausa rabatud ja uurib, et kuidas ta küll seda tegi.

“Lihtne, naela järgi,” vastab noor perenaine ja seab end minekule.

“Ahahh, aga miks see nael seal on?”

“Hm, ma päris täpselt ei tea, vast selleks, et saaksite sinna oma püksid riputada ...”

Tööjuubilarid

10. tööjuubelit tähistavad: autojuht **Kalle Noorma** 18. detsembril ja üldosakonna juhataja **Eneken Ulmas** 29. detsembril.

Õnnitleme!

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Alanud aasta on tervele Eestile oluline ja seda eriti tulevikku silmas pidades – Eesti on äsja liitunud eurotsooniga ning meid ootab ees järjekordne valimismelu koos kõikvõimalike ilusate lubadustega. Ilmselt on mõlema teema osas nii optimiste, kes usuvad eurosse ja valimistesse, kui ka neid, kes leiavad, et valimistega ei muutu midagi ja et euro kasutuselevõtt ei olnud kõige õigem mõte. Kahjuks ei saa me kunagi teada, et mis oleks olnud, kui ja eestlastel on erinevaid ütlusi, mis on seotud sõnadega “oleks-poleks”. Selge on see, et Jõudluskontrolli Keskuse ülesanne ei ole teha majanduslikke või poliitilisi prognoose, mida oodata euro tulekust või millised on ühe või teise erakonna tugevad ja nõrgad küljed. Just sellepärast leiate seekordsest JKK Sõnumitest taaskord infot selle kohta, mis meie asutuses või lähivälismaal toimunud on või sellest, mis meie arvates teile huvitav lugemine võiks olla.

Kui saabunud aasta on oluline terve Eesti jaoks, siis möödunud aastat võib lugeda kordaläinuks meie aretussüsteemile ja seda eelkõige veiste aretuses – tähistasime tõuraamatu juubelit, veiste ekspordist rääkisid ilmselt enamus veisepidajatest. Põllumeeste tunnustamise suursündmusel ehk aasta põllumehe konkursil oli Tanel Bulitko aretusorganisatsiooni juhina ka üks nominentidest – palju õnne!

Jõudluskontrolli Keskuse töötajad valisid detsembris parimat kolleegi. JKK kolleegipreemia aasta töötaja 2010 pälvis analüüside laboratooriumi peatehnoloog Eduard Punga. Õnnitlused!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Spermalao arvestus

Alates 2010. a novembrist on seemenduste sisestamise programmi kasutajatel võimalik pidada farmi laos oleva sperma arvestust. Ostetud sperma tuleb programmi kasutajatel sisestada, laost maha lähevad spermadoosid seemenduste sisestamise järel automaatselt. Kui spermadoos on mingil põhjusel praagitud, saab selle maha kanda. Kui loomapidajal on mitu seemendajat või kui spermat hoitakse mitmes erinevas kohas (farmis), saab programmi abil hallata kõiki ladusid ka eraldi. Töövahend võimaldab lihtsalt jälgida laos olevaid spermakoguseid pullide lõikes ning planeerida spermaostusid.

Selleks, et lisaks seemenduste sisestamisele pidada ka laovarvestust, peab programmi kasutaja oma soovist JKKd teavitama. See on lihtne: tuleb klikkida menüüribal asuval lingile “Spermaladu” ja seejärel klikkida nupul “Registreeri”.

Tarkvara Liisu arendamine

Lihaveisekasvatajad, kellel on lisaks Liisu programmile ka Vissukese kasutamise kogemus, on huvi tundnud, et millal saab Liisu sama heaks nagu on Vissuke.

Täna ei saa me veel lubada, et Liisu on varsti Vissukesega võrdväärne, kuid muutusi paremuse poole loodame aasta jooksul kindlasti. 2010. a novembris kohtusid JKK programmeerijad ETKÜ lihaveisekasvatuse spetsialistidega ja üheskoos arutleti mida Liisus parandada. Kuna JKKl on andmebaasis paljude loomade tapaandmed ja mõned lihaveisekasvatajad registreerivad kaalusid korralikult, siis tulevikus tahame teha toodanguandmete kohta paremaid analüüse ja võrdlusi. Praeguses Liisus on sigivust ja taastootmist puudutav info minimaalne, mistõttu planeerime ka seda valdkonda paremaks muuta. Omaette teema on terviseandmete kogumine ja töötlemine. Piimaveisekasvatajatele tegime Vissukesse VET-osa, kus on võimalik loomade haigusi ja ravimisi registreerida ning kasutada erinevaid analüüse. Tõnu Kaptein Hiiumaalt oli üks esimesi lihaveisekasvatajaid, kes seda ka Liisus soovis näha, ja seda isegi enne, kui Vissukeses oli programm valmis. Hetkel on veel lahtine, kui lihtne või keeruline

on Vissukese VET-osa Liisusse tuua, või tuleb kõik uuesti programmeerida, aga veterinaaria osa peaks tulevikus ka Liisus olema.

Ootame lihaveisekasvatajate arvamusi, millised analüüsid neile karjamajandamisel abiks oleksid.

Allflexi esindaja Eestis

Eestit külastas novembri alguses identifitseerimisvahendite tootja Allflex esindaja. 2010. a suvest tegeleb Eestiga kliendihaldur Mathieu Patriat, kelle eesmärk oli kuulata meie muresid ja mõtteid koostöö paremaks muutmise kohta. Loomulikult oli tema ülesanne ka tutvustada Allflexi uusi tooteid. Kuna külalisel oli huvi kohtuda mõne Eestimaa talunikuga, külastasime Soone Farm OÜd.

Uuemad märgistamisvahendid, mis tulevikus Eesti loomapidajani võivad jõuda on näiteks liikuva nõelaga märgistamistangid ja veiste märgistamiseks mõeldud elektroonilised kõrvamärgid. Uus märk on kombinatsioon elektroonilisest märgist ja tavamärgist, ehk lisaks nööbi osale on kõrvamärgil ka plastikust allosa, millele on registrinumber trükitud suurelt.

Läti loobus veisepassist

Alates 15.11.2010 on kehtiv Euroopa Komisjoni otsus (www.ldc.gov.lv/?n=265), mis vabastab Läti Põllumajanduse Andmetöötuse Keskuse (*Valsts aģentūra Lauksaimniecības datu centrs*) veisepasside trükkimisest ning nende postitamisest loomapidajatele. Läti tegi vastava taotluse 2010. a alguses ning juuni lõpul külastasid Lätit Euroopa Komisjoni ametnikud, et kontrollida sealse loomade registri tegevust. Kohapealse kontrolli käigus veenduti loomade registri toimimises. Läti Põllumajanduse Andmetöötuse Keskusel aitab nimetatud otsus omakorda tegutseda ka vähendatud eelarve tingimustes.

Kontonumbrite muutus

Alates 1.01.2011. sulgeb rahandusministeerium osa kasutusel olevaid pangakontosid, sellega seoses palume arvete tasumisel pöörata tähelepanu JKK arvetel olevatele kontonumbritele. Uued kontonumbrid on arvetel kirjas alates 2010. a novembrist.

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Kas lüpsikari Eestis on jätkusuutlik?

Lüpsilehmade arv Eestis on viimase kümne aasta jooksul vähenenud keskmiselt rohkem kui tuhande lehma võrra aastas, langedes jõudluskontrollialustes karjades 2010. a lõpuks alla 89 000 piiri.

Novembrikuises piimafoorumi ettekandes ennustas põllumajandusminister aga järgmisel kolmel-neljal aastal lehmade arvu paigalseisu või isegi pisikest kasvu. Lootes, et piimatootmise majanduslik taust soodustab järgnevatel aastatel lehmade arvu suurendamist, peab seda võimaldama ka meie lüpsikarja taastootmise võimekus. Kas võimaldab? Vastust otsime järgnevas arutluses.

Selleks, et lehmade arv karjas ei väheneks, tuleb iga praagitud lehma asemele valida lehmikute hulgast asendaja. Aretusliku selektsiooni tingimustes praagitakse lehmad tavaliselt siis, kui lehmikud poegivad. Lehmade sunnitud praakimise korral jäävad lehmakohad lühemaks või pikemaks ajaks tühjaks praakimise ajal poegivate lehmikute puudumise tõttu. Kauemaks jäävad lehmakohad tühjaks aga siis, kui lehmikuid on füüsiliselt vähem kui taastootmiseks tarvis. Milline on olukord meie karjades? Kas nn keskmisel (arvutuslikul) lehmäl sünnib tema eluaja jooksul piisaval arvul lehmvasikaid, et vaatamata erinevas vanuses (vasikana, tiine lehmikuna) toimunud sunnitud praakimisele on iga praagitud lehma asendamiseks olemas vähemalt üks lehmik? Millised on erinevused eesti punase tõu ja eesti holsteini tõu vahel?

Otsime vastust järgmistele küsimustele:

- Mitu lehmvasikat toob ilmale keskmine lehm oma eluaja jooksul?
- Kui suur on sunnitud praakimise osatähtsus lehmikute hulgas?
- Mitu lehmikut iga väljaläinud lehma kohta jõuab esimese poegimiseni?

Arvutustes kasutame EPK ja EHF loomade andmeid karjadest, kus jõudluskontrolli pole analüüsitava aasta jooksul lõpetatud.

2009. a praagiti mõlema tõu puhul keskmiselt 26% kõikidest lüpsikarja lehmadest (tabelid 1 ja 2). Praagitud EPK lehma tootlik aeg oli keskmiselt 44 kalendrikuud ja selle aja jooksul sündis tal keskmiselt 2,9 elusat vasikat. Praagitud EHF lehma vastavad näitajad olid 41 kalendrikuud ja 2,5 elusat vasikat. Kuna natuke rohkem kui pooled vasikatest on pullikud, siis iga EPK ja EHF lehma kohta sündis vastavalt 1,45 ja 1,25 lehmikut. Lihatoõgu pullide järglasi välja jättes on tulemuseks vastavalt 1,35 ja 1,20 lehmvasikat. Ehk 10 praagitud EPK lehma asendamiseks sündis 13–14 lehmikut ja 10 EHF lehma asendamiseks sündis 12 lehmikut.

Tabel 1. EPK praagitud lehmade arv ja praakimise osatähtsus ning keskmine vanus, tootlik aeg, elupiim, tehtud seemenduste ja saadud vasikate arv praakimise aasta järgi.

Aasta	Lehmade arv	Praakimise %	Vanus kuudes	Tootlik aeg kuudes	Elupiim kg	Seemenduste arv	Vasikate arv
2005	6174	22	75	45	19163	5,5	3,1
2006	6560	23	76	46	19814	5,5	3,1
2007	7499	27	74	44	20147	5,4	3,0
2008	6524	25	73	44	20672	5,3	2,9
2009	6499	26	73	44	21505	5,2	2,9

Tabel 2. EHF praagitud lehmade arv ja praakimise osatähtsus ning keskmine vanus, tootlik aeg, elupiim, tehtud seemenduste ja saadud vasikate arv praakimise aasta järgi.

Aasta	Lehmade arv	Praakimise %	Vanus kuudes	Tootlik aeg kuudes	Elupiim kg	Seemenduste arv	Vasikate arv
2005	18126	22	73	43	20230	5,6	2,9
2006	19902	24	73	44	21119	5,7	2,8
2007	22205	26	72	43	21242	5,4	2,7
2008	21340	25	70	41	21284	5,1	2,6
2009	21637	26	69	41	21582	5,0	2,5

Lüpsikarja (laiendatud) taastootmisega poleks muret, kui kõik sündinud lehmikud jõuaksid poegimiseni. Paraku eelnevate aastate numbrid seda ei kinnita. 2009. a esmaspoegijate sünniaastateks on valdavalt 2006. ja 2007. aasta. Esimese eluaasta jooksul praagiti nende aastakäikude vasikatest 16% eesti punast tõugu ja 15% eesti holsteini tõugu lehmvasikat. Allesjäänute seast, keda pärast aastaseks saamist oli vähemalt üks kord seemendatud või paaritatud, ei jõudnud lüpsikarja lähtevarust vastavalt 7% ja 8%. Viimases numbris sisaldub ka umbes 4% ehk vähemalt 1150 välismaale müüdud EHF lehmikut.

Arvestades eelneva põhjal lehmikute keskmiseks väljalangevuseks 23%, saame, et iga praagitud EPK lehma asendamiseks oli meil $1,35 \cdot 0,77 = 1,04$ lehmikut. Iga praagitud EHF lehma asendamiseks oli meil $1,2 \cdot 0,77 = 0,92$ lehmikut.

Arvutuse tulemusi üldistades oli Eesti keskmises karjas 2009. a 10 EPK lehma asendamiseks kasutada 10 lehmikut ja 10 EHF lehma asendamiseks napilt 9 lehmikut. Viimase viie aasta jooksul on mõlemal tõul aastalehmade arv jõudluskontrolli aastaraamatu andmetel pidevalt langenud.

EPK lehmade arvu säilitamiseks on arvutuslikult küll lehmikud olemas, kuid tegelikkuses mitte, sest eesti punast tõugu lehmad "toodavad" järelkasvu ka eesti holsteini tõule (tabel 3). Kui osas karjades toimus lehmikute praakimine lüpsikarja vähendamise või likvideerimise eesmärgil, ka siis on Eesti jaoks tervikuna tulemuseks lüpsilehmade arvu vähenemine.

Tabel 3. Eesti punast tõugu emaga eesti holsteini tõugu lehmade arv lüpsikarja jõudmise aasta järgi

Esimese poegimise aasta	Lehmade arv
2005	672
2006	805
2007	869
2008	1237
2009	1438

Kokkuvõtteks – olukord karja taastootmisel Eestis tervikuna on murettekitav. Piimatoodangu kasvuga kaasnenud lehmade sigivusnäitajate halvenemine ja karjaspüsivuse lühenemine on omased ka praegusele noorkarjale ja seetõttu karja taastootmise kiiret paranemist oodata ei ole. Olukorra parandamise abinõudena tuleks noorkarjakasvatuse tähtsustamise kõrval tänaseid seemendus-pulle valides silmas pidada, et vajame oma karjadesse praegusest paremate

taastootmisomadustega lehma. Saades tulevaselt lehmalt tema eluaja jooksul rohkem vasikaid, paraneb aretusliku selektsiooni tase ja samal ajal suureneb karja keskmine piimatoodang täiskasvanud lehmade osatähtsuse suurenemise tõttu.

Mart Uba
biomeetria sektori juhataja

Kokkuvõte Mastiit 12 senistest analüüsitulemustest

Alates 2010. a aprillist pakub JKK piimatootjatele mastiiditekitajate määramise teenust Mastiit 12. Kuna mastiiditekitajad tehakse kindlaks bakteri DNA põhjal, saab mastiiditekitaja piimaproovist kiiresti kindlaks teha. Enne kella 10 laborisse saabunud piimaproovide vastused on üldjuhul farmerile kättesaadavad juba sama päeva õhtupoolikul.

Novembri lõpuks oli JKKs analüüsitud 976 piimaproovi. Proovidest 99 olid võetud piimatankist, 741 lehma üldpiimast ja 136 udaraveerandist.

Kõige enam leiti tankiproovidest *Streptococcus uberis*, mida oli 89% proovides. Teistest keskkondlikest haigustekitajatest olid enam levinud enterokokid (*Enterococcus sp.*) – 71% proovides. Enterokokid on lehma rooja normaalmikrofloora hulka kuuluvad bakterid, mis väliskeskkonnast on piima sisse sattunud tihti puuduliku lauda/lüpsihügieeni tõttu. Vähem esines koliformseid baktereid *Klebsiella sp.* (22%) ning *Escherichia coli* (14%).

Stafülokokke (*Staphylococcus aureus* + KNS) esines 84% proovides, 80% proovidest leiti penitsilliiniresistentsust näitavat beetalaktamaasi (stafülokokkide toodetav ensüüm).

Nakkuslikest udaramikroobidest oli 80% tankiproovides *Corynebacterium bovis*, 71% proovides *Streptococcus dysgalactiae* ja 61% proovides *Arcanobacterium pyogenes*. Kõige probleemsemad nakkuslikud haigustekitajad *Staphylococcus aureus* ja *Streptococcus agalactiae* esinesid vastavalt 47% ja 19% tankiproovides.

Lehma üldpiimast leiti kõige enam stafülokokke (*Staph. aureus* + KNS), mida esines 82% JKK piimalaborisse saadetud proovides. Penitsilliiniresistentsust leiti 60% proovides. 57% proovides oli enterokokke. Teisi keskkondlikke haigustekitajaid oli piimaproovides järgmiselt: *Str. uberis* 44%, *Klebsiella sp.* 22,3 ja *E. coli* 19% proovides.

Nakkuslikest haigustekitajatest oli taas kõige enam *C. bovis* (53% proovides); *A. pyogenes* ja *P. indolicus* esines 61% proovides ja *Str. dysgalactiae* 23% proovides. *Staph. aureus* esines 23%-l uuritud lehmadest ja *Str. agalactiae* 15% lehmadel.

Udaraveeranditest võetud proovidest leiti samuti kõige enam stafülokokke (76% proovides). 43,4% veerandiproovidest olid beetalaktamaaspositiivsed. Keskkondlikest haigustekitajatest oli kõige enam *Str. uberis* (38% proovides) ja *E. coli* (24% proovides). Enterokokke leiti 22% veerandiproovides ja klebsiellat 8% proovides. Nakkuslikest haigustekitajatest esines 34% proovides *C. bovis*, 27% proovides *A. pyogenes* ja *P. indolicus* ja 15% proovides *Str. dysgalactiae*. *Staph. aureus* esines 13% udaraveerandiproovides ja *Str. agalactiae* 8% proovides.

Sajas udaraveerandiproovis esines kuni kolm haigustekitajat, 36 proovis oli haigustekitajaid rohkem. Saksa teadlased loevad üle kolme haigustekitajaga veerandiproove saastunuks – see tähendab, et proovivõtmise käigus on proovipudelis sattunud baktereid ka väliskeskkonnast, mistõttu proovis esinevaid keskkondlikke baktereid ei saa kindlalt lugeda mastiidi põhjuseks.

Paljud lehmad on pärast mastiiditekitaja määramist lühema või pikema aja järel karjast välja läinud. Peamiseks

väljaminekupõhjuseks on märgitud mastiit. On ka lehma, kes on liikunud ühest karjast teise. Kahjuks on uued loomaomanikud saanud oma karja lehma, kelle piimas on kindlaks tehtud *Streptococcus agalactiae* või beetalaktamaaspositiivne *Staphylococcus aureus*. Rõõm karja suurenemise üle võib osutuda üürikeseks, kuna “tänu” uutele lehmadele võib karja tervis hoopis oluliselt halveneda. Seetõttu on oluline teada nii oma karjas valitsevat olukorda kui uurida kõiki uusi nakatumisi ning karja toodud loomi. Kõigi piimatootjate ühine eesmärk peaks olema toota head ja kvaliteetset piima. Järgenditel mastiiditõrje on selle eesmärgi saavutamise võti.

Aire Pentjärv
väliteenistuse juhataja

Lüpsikiiruse andmed

JKK on taas loonud võimaluse lehmade lüpsikiiruse andmete esitamiseks. Nõukogude ajal küll lüpsikiiruse esitamist nõuti, aga tolleaegsete tehniliste võimaluste tõttu oli see väga töömahukas ja sellepärast võeti arvud sageli laest. Loobusime aastateks mitteusaldusväärsete andmete kogumisest. Tänapäevaks on olukord muutunud. Koostöös Tervise- ja Loomakasvatuse Arenduskeskusega soovime hakata taas lüpsikiiruse infot koguma. Kogutud andmed annavad võimaluse kasutada neid veiste hindamises ning seeläbi loomade karja valikul.

Farmides töötab kümneid lüpsiroboteid, rääkimata kaasaegsetest lüpsiplatsidest, mis on loonud eelduse lihtsalt registreerida ja esitada lüpsikiiruse andmeid. Jutt käib karjadest, kes esitavad JKKle kontroll-lüpsi andmeid failiga.

Palun tutvuge Vissukeses andmevahetuse juhendiga, kuidas lüpsikiirust kontroll-lüpsil ja robotlülpsil esitada. Andmefaili tuleb lisada vaid lüpsikiiruse veerg, mis on väga tõenäoliselt saadav farmiprogrammist. DeLvali robotitelt ja lüpsiplatsidelt on lüpsikiiruse andmeid juba esitatud. Ka Lely lüpsirobotitelt tulevad lüpsikiirused – kasutame Taani andmeformaati ja seal on lüpsikiirus vaikimisi sees. Seetõttu ei pea Lely lüpsirobotite omanikud midagi spetsiaalselt tegema!

Andmebaasis registreeritakse lüpsikiirus ainult 1. laktatsiooni 60–90. päeval toimunud kontroll-lüpsi andmetest, teiste lüpside andmetes võib lüpsikiirust anda, aga neid ei kasutata.

Kalle Pedastsaar
direktori asetäitja

Tähelepanu

Alates jaanuarist 2011 ei avalda JKK oma kodulehel **kontroll-lüpsid_tippkarjad** ja **kontrollaasta_tippkarjad** karjade nimekirjas nende klientide andmeid, kelle piimamõõturite viimasest kontrollist on möödas rohkem kui 13 kuud või kaalude viimasest kontrollist on möödas rohkem kui 25 kuud. Sellise piirangu põhjuseks on asjaolu, et neid andmeid ei saa pidada usaldusväärseteks.

Kui loomapidaja on aasta jooksul lehma **farmidesse-gruppidesse jaotanud või vastupidi – farmid-grupid likvideerinud**, võib kontrollaasta trükiseid vaadates tekkida küsimus, miks trükisel on mingi 2–3 lehmaga grupp. Põhjuseks on see, et karjast väljaläinud lehmad jäävad andmebaasis nende farmide-gruppide hingekirja, kus nad olid väljamineku hetkel. Kuigi need grupid võivad olla aasta lõpuks likvideeritud.

Soovitame võimalusel säilitada aasta vältel stabiilsust, et aastat kokkuvõtvaid trükiseid vaadates ei tuleks üllatusi.

Põhjamaade jõudlus- kontrolliorganisatsioonide kokkusaamine Tartus

Põhjamaade jõudluskontrolliorganisatsioonide esindajad kohtusid oktoobris Tartus. Esindatud oli Eesti, Soome, Norra, Taani ja Rootsi. Programm jaotati kolmele päevale ning lisaks tööalasele infovahetusele külastati ka farme – OÜ Aravete Agrot Järvamaal ning OÜ Soone Farmi Tartumaal. Farmid jätsid külalistele väga hea mulje.

Töökoosolekul arutati nii jõudluskontrolli igapäevaseid ja tehnilisi sõlm-punkte kui ka tulevikku puudutavaid teemasid. Eesti ja Rootsi jõudluskontroll on oma olemuselt suhteliselt sarnased. Soome tõuseb esile sellega, et neil on jõudluskontrolli kõrval tugev ja üldist tootmist toetav nõuandesüsteem, mida on Eestis ka kiidetud. Taani organisatsioon paistab silma, ja seda terves maailmas, väga hea tehnilise taseme poolest (sh teadmised). Taani jõudluskontrolli organisatsioon teeb aktiivselt koostööd paljude lüpsiseadmeid tootvate firmadega ja nende ettepanekutesse suhtutakse tootearenduses tõsiselt.

Töökoosolekul oli arutlusel ka üle maailma kiirelt populaarsust koguv teenus, mida Eestis pakume nime all Mastiit 12. Lisaks Eestile pakuvad piimatootjatele seda teenust ka Soome ja Taani. Rootsis käivad katsetused ja tänaseks on ilmselt teenus juba käivitatud. Norras ei ole teenuse juurutamist veel tõsisemalt arutatud. Soome ületab teenuse mahtude poolest enamikku riike, aga samas ei säilita proovitulemusi andmebaasis. Taanis on tänu riiklikule mastiiditõrjeprogrammile teenuse kasutamine reguleeritud juba seaduslikult. Nii näiteks ei tohi loomi müüa teise karja, kui karja ei ole mastiiditekitajate osas kontrollitud.

Seoses uute tehnoloogiate kasutusele-

võtuga on maailmas järjest enam tähelepanu all küsimus, et kas ja kellel on õigus karjaandmetega kaubitseda. Jõudluskontrolliorganisatsioonidel on olnud hea tava lepinguga reguleerida seda, et loomapidaja andmeid ei avaldata ilma tema nõusolekuta kellelegi. Sõltuvalt riigist ja selle traditsioonidest on andmete avaldamisel teadusasutustele erinevusi. Viimastel aastatel on aga internet ja infotehnoloogia jõudsalt arenenud ning seoses sellega on väga paljudel firmadel/organisatsioonidel ligipääs loomapidajate andmetele, mis suurendab võimalust, et karja andmeid kasutatakse loomapidaja teadmata ärilistel eesmärkidel. Ka sellel teemal teeb Taani juba ettevalmistusi ning Taani loomapidajatel soovitakse farmitehnoloogiat tarnivate firmadega lepingu sõlmimisel lisada sinna klausel, et andmete müük/levitamine on ilma loomapidaja nõusolekuta keelatud.

Sarnaseid Põhjamaade jõudluskontrolli-organisatsioonide töökoosolekuid peetakse üldjuhul üks kord aastas ning korraldamisõigus liigub riikide vahel rotatsiooni korras. Järgmine koosolek toimub 2011. a oktoobris Taanis.

Muhedat

Punase fooritule ajal tormab veoautojuhi juurde naiivitar ning koputab aknale. “Vabandage, teil pudeneb koormast pidevalt midagi tänavale!”

Veautojuht ainult ühmab midagi umbmäära selle peale ja sõidab edasi. Järgmisel ristmikul jõuab naiivitar uuesti veoautole järele ja kordub sama pigem ühepoolne dialoog.

Kui veok järgmise punase tule all uuesti kinni peab, on hingeldav tüdruk taas platsis. Seekord ei jää veoautojuht enam ootama, mis piigal öelda on, vaid kerib akna alla ja teatab: “Kuule, kenake, ära mind rohkem jälita, see auto on liivapuistur!”

Tööjuubilarid

15. jaanuaril on **10.** tööjuubel Järva- ja Viljandimaa zootehnik **Saive Kasel.**

5. veebruaril on **10.** tööjuubel arvutivõrgu peaspetsialist **Andrei Tšepelevitšil.**

1. märtsil on **30.** tööjuubel Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja **Eha Mäetagal.**

Õnnitleme!

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Käesolev number avab JKK Sõnumite kaheksanda aastakäigu. Sarnaselt varasematele aastatele teeme ka käesolevas aprilli numbris tagasisivaate möödunud aasta toodangunäitajatele. Loomulikult on igal tootjal oma eesmärgid ja soovid ja küllap igaüks on oma hinnangu möödunud aasta numbritele juba andnud. Toodangunumbrite trende kokku võttes võime nentida, et elame ilusal ajal – hoolimata aastast, on see siis ühe loomaliigi kasvatajatele raskem ja teistele kergem või vastupidi, – lähevad toodangunumbrid igal aastal suuremal või vähemal määral ikka paremaks. Samas nagu elus ikka, nii on ka aastakokkuvõtetes näitajaid, mis võiksid olla pisut paremad.

Minevikust olulisem on muidugi see, mis ootab meid sel aastal ja kaugemas tulevikus. Jõudluskontrolli Keskusest vaadatuna ootan huviga, kuidas leiavad kasutust erinevad uued võimalused, millega oleme juba alustanud või kohe-kohe alustamas nagu Mastiit 12, elektroonilised kõrvamärgid ja nende lugejad, pihuarvutid või DeLaval'i pakutav Herd Navigator, mille puhul ka JKKl on oma roll täita.

Toon esile ka kaks keskkonnasõbralikku ja innovaatilist piimatootjat:

Aatmaa AS, kes palus endale edaspidi trükiseid paberil enam mitte saata, sest kõik andmed ja trükised on ka Vissukese kaudu kergesti kättesaadavad.

Õnne Piimakarjatalu Osaühing, kes katsetas alates möödunud aasta lõpust kontroll-lüpsi tegemisel pihuarvutit ja selle võimalusi ning otsustas kontroll-lüpsi lihtsustamiseks selle investeeringu teha ning pihuarvuti soetada.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Kontroll-lüpsi teenus JKKlt

Kontroll-lüpsi tegemine on töömahukas ning nõuab teadmisi ning oskusi. Loomapidajad on tihti mures, kes kontroll-lüpsi teeb, kui kontroll-lüpsi tegija haigestub või lahkub töölt. Käesolevast aastast on loomaomanikel kontroll-lüpsi tegija puudumisel võimalik tellida kontroll-lüpsi tegema JKK piirkonna zootehnik.

Kontroll-lüpsi teenus on tasuline, tellija peab tasuma nii väljakutse kui töötundide eest. Väljakutse hind sõltub kontroll-lüpsi meetodist, kuna vastavalt meetodile on vaja piimakogus mõõta ning piimaproov võtta ühel, kahel või kolmel lüpsikorral. Väljakutse hind ei sõltu loomade arvust, küll aga sõltub hind sellest, kas kontroll-lüpsi teeb üks või kaks JKK inimest. Kui farmis tehakse tavapäraselt kontroll-lüpsi mitmekesi, peab abiline olema ka JKK zootehniku teostataval kontroll-lüpsil. Kui farmi poolt abilisi ei anta, tuleb JKKst kontroll-lüpsi tegema kaks inimest.

Töötunni hind sõltub lüpsi kellaaegadest ning arvestusse läheb nii kontroll-lüpsi tegemise aeg kui (vajadusel) sündmuste kogumiseks kuluv aeg.

Kontroll-lüpsi teenuse tellimiseks tuleb ühendust võtta oma piirkonna zootehnikuga ning kokku leppida sobiv kontroll-lüpsi aeg.

Uued märgistamistangid

Jõudluskontrolli Keskuse märgistamistangide sortiment laienes uute tangidega. Allflexi uued tangid erinevad teistest seni kasutusel olnutest selle poolest, et nõi, millele kinnitatakse kõrvamärgi ogaga osa, on liikuv. Kui loom rabeleb märgistamisel ja tõmbab pea eemale, liigub nõi sirgelt tangide otsa, moodustades 90kraadise nurga asemele sirge. Nii saab tangid looma kõrvast kergesti kätte ja looma kõrva rebenemise võimalus väheneb.

Loomapidaja tunneb uued tangid ära värvi järgi – Allflexi liikuva nõiela tangid on rohelised. Liikuva nõiela tangide hind on 40 eurot (sh käibemaks).

Uued EID-märkide lugejad

Lisaks elektroonilistele kõrvamärkidele pakub JKK loomapidajatele ka elektrooniliste kõrvamärkide lugejaid. Täna seni oleme pakkunud firma Allflex lugejaid, mis võimaldavad EID-märke lugeda ja loetud märgid kaabli või *bluetooth*-ühenduse abil arvutisse laadida. Hetkel katsetame ka firmade Agrident ja Datamars lugejaid. Agridenti lugejaid on meil kaht tüüpi: lihtsat tüüpi "*stick reader*" ehk analoog Allflexi lugejaga, mille tehnilised võimalused on sarnased. Agridenti teise lugeja kasutamine on piiratud ja seda on võimalik kasutada ainult integreerituna meie pakutavate pihuarvutitega Psion Workabout Pro. Kolmas lugeja, Datamarsi oma, koosneb kahest osast – lugejast ja antennist, kuid lugejat saab kasutada ka ilma antennita. Datamarsi lugeja erineb teistest selle poolest, et tegu on lihtsamat tüüpi pihuarvutiga ehk lugejat on võimalik eelnevalt programmeerida erinevate sündmuste kogumiseks. Näiteks loomade märgistamisel on võimalik määrata, millist informatsiooni ja millisel kujul registreerida. Samuti on võimalik määrata, millist infot ei küsita, aga vaikimisi salvestatakse (nt märgistamise kuupäev). Kui selline ettevalmistus on tehtud, siis looma märgistamisel ei ole vaja muud teha, kui vajalik info järjest registreerida ning kogutud info hiljem arvutisse laadida. Kui JKK jõuab testimisega järeltulele, et katsetatud lugejad võivad olla huvipakkuvad meie loomapidajatele, siis tutvustame neid lähemalt.

Mastiidiproovide tulemuste laboritevaheline võrdlus

Soome firma ThermoFisher Scientific tegi möödunud aasta detsembris võrdluskatsed laborite vahel, mis määravad piimaproovidest mastiiditekitajaid baktereid. Test saadeti 19 laborile üle maailma. Laboritele saadeti 5 piimaproovi, milles igaühes olid 1-2 peamist mastiiditekitajate bakterite tüve.

JKK analüüsides labori määratud piimaproovides tuvastati kõigis peamised mastiiditekitajate bakterite tüved. JKK labori saadetud tulemused loeti usaldusväärseteks ja test sooritatuks.

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2010. aastal

1. jaanuaril 2011 oli jõudluskontrollis 88 984 lehma, mis moodustab 93% Eesti lehmadest. Lehmade arv on aastataguse ajaga võrreldes suurenenud 570 võrra. Eesti holsteini tõugu lehma oli karjas 68 685 (77,2%), eesti punast tõugu lehma 19 481 (21,9%), eesti maatõugu lehma 480 (0,5%) ning muud tõugu lehma 338 (0,4%).

Kõige enam oli lehma Järvamaal (13 388) ja Lääne-Virumaal (11 004). Kõige väiksem oli lehmade arv Hiiumaal (487) ning Ida-Virumaal (1692).

Piimakarjade arvu langus jätkub endiselt. 1.1.2011 oli jõudluskontrollis 931 karja, mis on 93 võrra vähem kui 1.1.2010. Jõudluskontrollialuste karjade arv oli suurim Pärnumaal (120 karja) ja Viljandimaal (96 karja), kõige vähem oli karja Hiiumaal – 18 karja. Kõige suurem karjade arvu vähenemine oli Pärnumaal (-19 karja) ja Raplamaal (-10 karja). Hiiumaa karjade arv suurenes ühe võrra.

Kuna jõudluskontrolli lõpetasid peamiselt väikekarjad, siis keskmine karja suurus on üha suurem. Aastavahetusel oli keskmiseks karja suuruseks 95,6 lehma, mis on 9 lehma rohkem kui aasta tagasi ja kolm korda suurem kui 10 aastat tagasi. Suurimad karjad on Järvamaal keskmiselt 176 lehmaga ja Jõgevamaal 164 lehmaga ning väikseimad karjad Hiiumaal 27 lehmaga ning Võrumaal 53 lehmaga.

Lehmade piimatoodang suureneb jätkuvalt. 2010. aasta toodang ületas eelmise aasta tulemust 166 kg võrra – aastalehma kohta saadi 7613 kg piima. Eesti holsteini tõugu lehmad andsid 7778 kg piima (+164 kg võrreldes 2009. aastaga), eesti punast tõugu lehmad 7152 kg (+157 kg) ja eesti maatõugu lehmad 4850 kg, mis on 149 kg rohkem kui 2009. aastal. Muud tõugu lehmade piimatoodang oli 5190 kg (+740 kg).

Maakondade võrdluses olid parimad Tartu ja Põlva, kus piimatoodang oli vastavalt 8572 ja 8103 kg lehma kohta. 3., 4. ja 5. koha pärast oli väga pingeline võistlus Lääne-Virumaa, Rapla ja Jõgeva maakonna vahel (piimatoodang vastavalt 7928, 7925 ja 7918 kg).

Kõrgetoodanguliste karjade tipus püsivad jätkuvalt Lea Puuri ja Põlva Agro OÜ karjad. Teist aastat järjest saavutas 8–20 lehmaga karjade parima tulemuse Jaan Allingu kari.

Tabel. Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi 2010. aastal.

Aasta-lehmi	Omanik	Maa-kond	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva %	Rasva kg	Valku %	Valku kg	R+V kg
3–7	Mare Kahar	Järva	7	9878	4,17	411	3,42	338	749
8–20	Jaan Allingu	Jõgeva	16	9794	3,98	390	3,36	329	719
21–50	Lea Puur	Viljandi	32	11405	3,75	428	3,39	386	814
51–100	Aivi Kuutok	Järva	97	8933	4,31	385	3,22	287	672
üle 100	Põlva Agro OÜ	Põlva	1117	10898	3,92	427	3,26	355	783

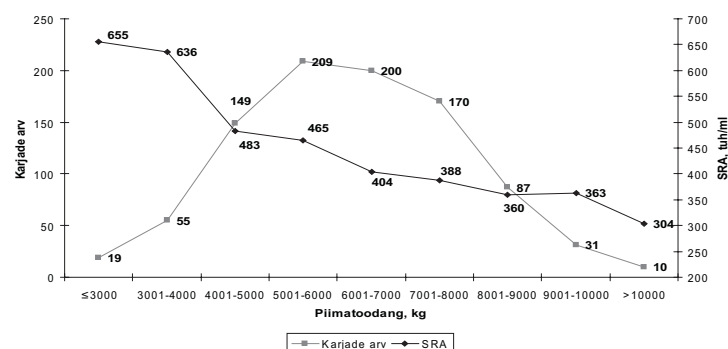
Parimad lehmad tõugude arvestuses 305-päevase laktatsiooni piimatoodangu järgi olid OÜ Maasikamäe Piimakari eesti punast tõugu lehm Täksi (4. laktatsiooni piimatoodang 15 148 kg), ASi Tartu Agro eesti holsteini tõugu lehm Lili (3. laktatsioon, 16 831 kg) ja OÜ Sadala Piim eesti maatõugu lehm Aafrika (3. laktatsioon, 10 696 kg).

Eluaja jooksul on 9 Eesti lehma tootnud rohkem kui 100 tonni piima. Neist kaks lisandusid auväärsesse ritta 2010. aastal. Selja OÜ (Pärnumaa) lehm Lali oli 2010. aasta lõpuks lüpsnud 104 460 kg piima ja Kehtna Mõisa OÜ (Rapla) lehm Ruti oli andnud 100 529 kg piima. Teeääre Agro OÜ (Harjumaa)

lehm Ritsikas, kes 100 000 piiri ületas 2009. aastal, suurendas toodangut veidi ka 2010. aastal. Ritsika eluajatoodanguks jäi 103 107 kg. Eesti punast tõugu lehmadest oli jätkuvalt parim Enn Areni (Viljandimaa) lehm Õienupp (99 483 kg), kes selle näitajaga on parim ka eesti punase tõu läbi aegade edetabelis. Ritsikas ja Õienupp läksid kahjuks 2010. aastal karjast välja. Eesti maatõu parim oli Leili Lüüsi (Valgamaa) lehm Nanna (61 995 kg), kes tõu läbi aegade edetabelis on kolmandal positsioonil.

Udara tervis oli 2010. aastal üheks peamiseks JKK infopäevade teemaks. Udaraprobleemide tõttu langeb piima kvaliteet, suurenevad veterinaarkulud ja jääb saamata suur hulk piima. Kui võrrelda erineva toodangutasemega karju, siis paistab silma tõsiasi, et mida suurem on piimatoodang, seda väiksem on keskmine SRA piimas. Üle 10 000 kg lüpsvate karjade piima keskmine SRA oli 304 000/ml ja karjades, kus piimatoodang jääb alla 4000 kg, oli keskmine SRA 655 000/ml.

Joonis. SRA ja karja toodangutase.

Maakondadest on SRA põhjal parimad Saare, Tartu ja Lääne-Viru, kus keskmine piima SRA oli 2010. aastal vastavalt 322 000, 344 000 ja 350 000. Kõige rohkem on probleeme Hiiumaal ja Harjumaal, kus SRA oli 468 000 ja 437 000. Kolmest peamisest piimatõust on parimad eesti punast tõugu lehmad, kelle keskmine SRA oli 370 000. Eesti holsteini tõugu lehmade SRA oli 385 000 ja eesti maatõugu lehmade SRA 648 000.

Parimad karjad somaatiliste arvude järgi:

3–10 aastalehmaga karjad: Selma Viks Hiiumaalt (4 lehma, SRA 29 000), Maia Kallas Võrumaalt (7 lehma, SRA 44 000), Aili-Helgi Ränkel Ida-Virumaalt (4 lehma, SRA 53 000).

11–100 aastalehmaga karjad: Erich Leigri Hiiumaalt (17 lehma, SRA 99 000), Arvo Sulengo Põlvamaalt (14 lehma, SRA 104 000), Rein Jaansalu Saaremaalt (27 lehma, SRA 108 000).

Üle 100 aastalehmaga karjad: Eerika Farm OÜ Tartumaalt (125 lehma, SRA 162 000), Massiaru POÜ Pärnumaalt (196 lehma, SRA 163 000), Farmiks Agro OÜ Järvamaalt (163 lehma, SRA 180 000).

Esimese poegimise vanus oli 2010. a 27,7 kuud, mis on veidi väiksem kui 2009. a (27,9). Kõige nooremad esmaspoegijad (26,5 kuud) olid Jõgevamaal, kõige vanemad Valgamaal (29,6 kuud). Eesti punast tõugu (EPK) lehmade esmaspoegimisvanus oli 27,6 kuud, eesti holsteini tõugu (EHF) lehmadel 27,7 kuud ja eesti maatõugu (EK) lehmadel 29,3 kuud.

Labori akrediteerimine

Kinnisperioodi keskmine pikkus oli 72 päeva (EPK 72, EHF 71 ja EK 81 päeva), uuslõpsiperioodi pikkus oli 141 päeva (EPK 123, EHF 146 ja EK 127 päeva) ning poegimisvahemik oli 422 päeva pikkune (EPK 406, EHF 427 ja EK 401 päeva).

2010. a sündis jõudluskontrollialustes karjades 85 012 vasikat, mis on 360 võrra vähem kui 2009. a. Karjades, kus oli kuni 100 lehma, sündis 1287 vasikat vähem ja 100–300 lehmaga karjades sündis 1768 vasikat vähem. Üle 300 lehmaga karjades sündis 2695 vasikat enam kui aasta varem. 50,8% sündinutest olid pullvasikad ning 49,2% lehmvasikad. Surnultsünniga lõppes 7,7% poegimistest – 11,2% esmaspoegimistest ning 6,1% korduvalt poegimistest. Eesti punast tõugu lehmadel oli surnultsünni 6,1% poegimistest, eesti holsteini tõugu lehmadel 8,2% poegimistest ja eesti maatõugu lehmadel 6,8% poegimistest. Surnultsünnide oli kõige vähem kuni 50 lehmaga karjades (6,8%), kõige rohkem aga 51–100 lehmaga karjades (9,9%). Kaksikud pullvasikad sündisid 599 poegimisel, kaksikud lehmvasikad 581 poegimisel ja erisoolised kaksikud 1054 poegimisel. Mitmikuid registreeriti neljal korral.

Karjast läks välja 26 656 lehma. Peamisteks väljamineku põhjusteks olid udarahaigused ja -vead (20,8%), sigimisprobleemid (18,7%) ja jäsemete haigused ning vead (16,5%). Võrreldes 2009. aastaga on märgatavalt suurenenud väljaminek jäsemeprobleemide tõttu (2009. a 15,5%), udarahaiguste tõttu praagitute osakaal on langenud (2009. a 21,6%). Keskmine väljamineku vanus oli 5 aastat ja 6 kuud. Võrreldes aastaga 2005, kui lehmad läksid karjast välja keskmiselt 6 aasta ja 6 kuu vanuselt, on karjast praagitud lehmad tervelt aasta võrra nooremad.

Karjasolevate lehmade keskmine vanus aastavahetusel oli 4 aastat ja 7 kuud. Kõige vanemad on eesti maatõugu lehmad (keskmine vanus 5 aastat ja 6 kuud), järgnevad eesti punast tõugu lehmad (4 aastat ja 10 kuud) ning eesti holsteini tõugu lehmad (4 aastat ja 6 kuud). Karja suurust arvestades on kõige vanemad lehmad karjades, kus on kuni 50 lehma (5 aastat ja 4 kuud), kõige nooremad on lehmad karjades, kus on üle 300 lehma (4 aastat ja 4 kuud).

Üksikasjalikuma info jõudluskontrolli tulemustest leiab jõudluskontrolli aastaraamatust ning JKK veebilehelt (statistika rubriigist piimaveiste statistika leheküljel).

Aire Pentjärv
väliteenistuse juhataja

Tähelepanu

Piimaveiste jõudluskontrolli isesisestajatel tekib tihti vigu seetõttu, et sündmusi ei sisestata õiges loogilises järjekorras. Meenutame, et andmed tuleb sisestada sellises järjekorras: paaritused, kinnijätud, poegimised, väljaminekud, kontroll-lüpsid. Eriti tähtis on see siis, kui ühele ja samale loomale on vaja sisestada mitu sündmust. Kõik poegimisele eelnenud seemendused või paaritused peavad olema andmebaasis enne poegimise töötlemise alustamist, hiljem sisestatud arvesse ei võeta.

Kui lehm on kinni jäetud, ei saa temale lisada enam ühegi kontroll-lüpsi andmeid, mis eelneb kinnijätule, sest kinnijätmisel lõpetatakse laktatsioon ja selle muutmine pole ilma kinnijätku kustutamisetä võimalik. Pärast lehma väljasaatmist karjast pole talle võimalik enam ühtegi sündmust lisada. Seetõttu on vajalik pärast piimaproovi võtmist oodata, kuni proovid on laboris analüüsitud ja tulemused andmebaasi kantud. Alles **siis võib hakata lehmale sisestama uusi sündmusi, mis toimusid pärast kontroll-lüpsi** (kinnijätt, uus poegimine või väljaminek).

Akrediteerimine on laborite kompetentsuskriteeriumeid kehtestavate rahvusvaheliste standardite nõuetele vastavuse hindamine ja tõendamine. Seejuures on see hindamis- ja tõendamisprotseduur omakorda reguleeritud standarditega ning laborit hinnatakse teatud kindlate, labori taotluses määratletud katsemeetodite ja standardite osas. Akrediteering on sisuliselt tõend labori pädevuse ja võimekuse kohta teatud tegevuste nõuetekohaseks sooritamiseks. Akrediteering ei kahanda vähimalgi määral labori vastutust oma igapäevase töö tulemuste eest. Akrediteerib erapooletu kasumit mittetaotlev akrediteerimisasutus, kes on riigi poolt tunnustatud ja peab vastama asjakohaste rahvusvaheliste standardite nõuetele. Eestis on selleks SA Eesti Akrediteerimiskeskus (EAK). Tagamaks ühe riigi akrediteerimisasutuse tehtud akrediteerimise tunnustamist teistes riikides, on eri riikide akrediteerimisasutused ühinenud vastavasse koostööorganisatsiooni. Euroopas on selliseks organisatsiooniks EA (*European Co-operation for Accreditation*). EAK on liitunud EA liikmete vahelise mitmepoolse vastastikuse tunnustamise leppega (MLA – *Multilateral Agreement*), mis sisuliselt tähendab EAK antud akrediteeringu samaväärsust kõigi teiste EA MLA liikmete poolt antutega. See tähendab, et akrediteeritud laboratooriumis akrediteeritud meetodi järgi analüüsitud proovide analüüsitulemused on aktsepteeritavad ka teistes riikides.

Akrediteerimisel laborile esitatavad põhinõuded on toodud standardis EVS EN ISO/IEC 17025 “Katse- ja kalibreerimislaborite kompetentsuse üldnõuded”. JKK laboratooriumi akrediteeris esmakordselt 15.01.1999. aastal EAK. Akrediteerimisega kaasneb labori järelevalve ja uushindamine. Perioodilise järelevalve ja uushindamise eesmärgiks on kindlaks teha, kas labor täidab jätkuvalt EAK akrediteerimisnõudeid. Järelevalvevisiidid toimuvad kord aastas, uushindamine viiakse läbi viie aasta möödumisel akrediteerituse andmisest. 2011. a jaanuaris toimunud järelevalvevisiidil ei leidnud EAK assessorid ühtegi mittevastavust ja labor vastab jätkuvalt akrediteerimisnõuetele.

Laboratooriumi põhieesmärk on kindlustada tehtavate tööde parim professionaalne tase. Klientide rahulolu laboratooriumi pakutava teenusega on üks tähtsamaid kvaliteedikriteeriume. Selle saavutamist toetab laboris väljatöötatud kvaliteedijuhtimissüsteem, mida kirjeldab kvaliteedikäsiraamat. Kvaliteedikäsiraamat hõlmab laboratooriumi järgmisi tegevusalasid: piimaproovide kogumine ja transport, proovide analüüsimine ja analüüsitulemuste väljastamine. Kvaliteedijuhtimissüsteemi on haaratud kogu laboratooriumi personal, kes on suure kogemusega ja osaleb aktiivselt täiendõppes. Kord aastas võtab labor osa rahvusvahelisest ringtestist CECALAIT ja ICAR rasva-, valgu-, laktoosi- ja karbamiidisisalduse ning külmumistäpi ja somaatiliste rakkude arvu määramisel. Peale selle kalibreeritakse somaatiliste rakkude arvu määrajat (Fossomatic) kord nädalas Kieli standardpiimadega. Igal neljandal nädalal võtab labor osa rahvusvahelisest bakteriloendurite ringtestist, mida korraldab Milk/Dairy Institute Dr Hüfner. Ringtestide tulemused on läbi aegade olnud väga head. Lisaks teeme võrdluskatseid ka Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi ning Terviseameti Tartu laboriga. Siseauditite käigus kontrollitakse labori kõiki tööloike ning kord aastas toimuv juhtkonnaülevaatusel hinnatakse labori kvaliteedijuhtimissüsteemi toimivust ja seatakse edaspidised eesmärgid. Me oleme alati avatud klientidele, kes soovivad viibida oma proovide analüüsimise juures või teha ettepanekuid meie töö paremaks muutmiseks.

Aime Loka
analüüsise laboratooriumi projektijuht-konsultant

Tunnustus Mart Uba tööle

JKK biomeetria sektori juhataja Mart Uba pälvis Põllumajandusministeeriumi sinise teenetemärgi kui piimaveiste geneetilise hindamise ideoloog Eesti Vabariigis. Tema töö on piimaveiste geneetilise hindamise süsteemi kujundamine ja arendamine rahvusvaheliselt tunnustatud tasemele. Lisaks piimaveiste geneetilise hindamise süsteemile on Mart Uba käivitanud Eestis lammaste geneetilise hindamise.

Sinise teenetemärgi laureaadiks saab ministeeriumi ja selle valitsemisala riigiasutuse teenistuja silmapaistvalt hea teenistuskohustuste täitmise eest.

Uued infomaterjalid

JKK valmistas oma klientidele 2 infotrukist. Infovihik "Põllumajandusloomade märgistamine 2011" saadetakse kõigile esmaste ja asenduskõrvarmärkide ostjatele ja tellijatele koos kõrvarmärkidega.

Sigimiskalendrid, nii veiste kui sigade omad, said jõudluskontrolli kliendid koos märtsikuu trükistega.

Veiste sigimiskalendrit ja kõrvarmärkide infovihikut saab ka piirkondlikelt zootehnikutelt. Nende trükiste väljaandmist toetas Eesti Maaelu Arengukava.

Varakevad - õppimise aeg

Lisaks tavapärastele ühistele infopäevadele ETKÜga, korraldas JKK märtsis Jänedal koolituse keskmise suurusega karja pidajatele. Keskenduti karja- ja terviseandmete kasutamisele. Kahepäevase koolituse käigus jagasid oma kogemusi ja teadmisi nii loomapidajad, EMÜ teadlased kui JKK töötajad.

Aprilli alguses tegi JKK infopäeva suurkarjade loomakasvatuse- ja farmi-juhtidele. Infopäeval "Kuidas pikendada looma karjas püsimist" esinesid EMÜ teadlased ja JKK inimesed.

Koolitusi toetas Maaelu Arengukava.

Uus kevad - uus teenus

Aprillis on meie klientidel võimalik tellida abikäsi JKKst. Uue teenuse eesmärk on hinnata tootjate meelsust JKK teenuste suhtes ja ka aidata tootjaid igapäevatoos. Kuna enamusel meist puudub laudas töötamise praktiline kogemus, pakume esimesel aastal oma abi neis valdkondades, mida me tunneme.

Andmetöötluse osakonda saab kasutada loomade näo järgi tuvastamisel nt kontroll-lüpsil, loomadele nimede panekul ning laktatsiooni lõpetanud loomade toodangute ennustamisel pimemeetodil.

IT-osakonna teemaks on telerite digibokside häälestamine kontorites ja töötajate kodudes ning piimamõõturite tehaseadete taastamine kontroll-lüpsil pärast iga lehma lüpsi lõppu.

Piimalabori spetsialistidelt saab abi piimaproovide organoleptilisel hindamisel kontroll-lüpsil ja mastiiditekitajate jälitamisel farmi territooriumil.

Väliteenistus on meelsasti nõus jalutama lehmi laudast välja ning tagasi, mis annab paljudele võimaluse taotleda karjatamistoetust, ja õpetama kontroll-lüpsil arvutimängude pihuarvuti versioone. Seakasvatuse sektor soovib on ainuke, kes kontroll-lüpsi läbiviimist segama ei tule ja teeb ära nende JKK inimeste töö, kes parasjagu "objektile" viibivad.

Üldosakonna katta jäävad lehmade ja sigade PR-valdkond ning tuleohutus kontroll-lüpsil. Ja loomulikult on ka JKK juhtkond valmis appi tulema, sest just nende pädev nõuanne meie töötajatele tagab uue teenuse maksimaalse efektiivsuse.

JKK töötaja saate oma ettevõttesse tellida, kui saadate vabas vormis põhjenduse aadressile segaja@jkkkeskus.ee.

Valga kontor 2. korrusel

Valgamaa piirkondlik zootehnik teenindab kliente endisel aadressil (Aia 17), kuid korrus kõrgemal - II korrus, tuba 202.

Tööjuubilarid

24. aprillil on **5.** tööjuubel IT osakonna tehnilise teeninduse sektori juhataja **Indrek Kanepil**.

24. mail on **35.** tööjuubel labori analüütik-seadmete hooldaja ja piimameetrite testija **Oles Hagelil**.

1. juunil on **30.** tööjuubel kontroll-labori analüütik **Veera Püttseppal**.

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvarmärkide müük	738 7762
Järvamaa klienteennindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienteennindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienteennindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienteennindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienteennindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Kui aasta esimese JKK Sõnumite eessõnas oli juttu muudatustest, mis puudutasid Eestit tervikuna (euro tulek ja lähenevad valimised), siis tänaseks päevaks on ka meie aretusorganisatsioonid muutuste tuules. Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi kauaaegne juhatuse esimees Leino Vessart andis ameti üle ning seltsi juhatuse valis uueks esimeheks Aldo Vaani. Aldo Vaan on oma mitmekülsuse tõttu teada-tuntud tegija ka hobusekasvatavate ja mesinike seas. Soovin Jõudluskontrolli Keskuse poolt uuele juhile jõudu ja edu tema ettevõtmistes!

Muutuste tuuled ei ole ka Jõudluskontrolli Keskust ennast jätnud puutumatuks. Taas kord räägitakse Jõudluskontrolli Keskuse erastamisest. Hetkel ei ole veel ühtegi otsust langetatud, aga üldisem arusaam on, et arutellu peavad olema kaasatud aretusorganisatsioonid.

Muudatustest ei ole pääsenud ka käesolev JKK Sõnumite number, mille vahelt leiavad piimakarjakasvatavad värvilise lisalehe, kus oleme kirjeldanud erinevaid mastiiditekitajaid. Lisalehe mõte tekkis sellest, et Mastiit 12 populaarsuse suurenedes saame järjest enam telefonikõnesid, kus helistajad tunnevad huvi erinevate haigustekitajate päritolu vastu ning tahavad soovitusi edaspidiseks tegevuseks.

Hoolimata muudatustest on ka traditsioonid olulised. Esimesed lehmanäitused on juba möödunud ning Jõudluskontrolli Keskus jätkab Vissi üritustel esmaspoeginute klassi võitjate autastamist. Önnitleme kõiki võitjaid!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Kõik trükised Vissukeses

Alates maikuust on kõik paberile trükitud perioodilised jõudluskontrolli trükised loomapidajale nähtavad ka Vissukeses. Pärast andmete töötlemist JKKs prinditakse trükised ja postitatakse. Samal ajal salvestatakse trükised JKK serverile. Lisateenuste trükistest näeb loomapidaja ka Vissukeses vaid neid, mis on tellitud. Salvestatud trükised on Vissukeses nähtavad kolm kuud. Trükised on kättesaadavad: Vissuke – Raportid – Postituse koopiad. Koondaruanne ja Karjade võrdlus on endiselt Vissuke – Raportid – Ekstra tellitud. Kui keegi soovib trükiseid pikemalt säilitada, peab ta need Vissukesest välja trükkima või salvestama oma arvutisse.

Muudatus sai tehtud eelkõige klientide soove arvestades. Mitmed kliendid on öelnud, et meelsamini vaataksid nad andmeid ekraanilt kui paberilt. Nüüd on soovijatel võimalus pabertrükistest loobuda.

Laboris uus analüsaator

Juunis alustas laboris tööd uus piimaanalüsaator CombiFoss FT+ ja vanematele analüsaatoritele installeeriti uus tarkvara Foss Integrator. Nüüd on võimalus osta analüsaatoritele litsentsid piimast ketokehade (atsetoon ja β -hüdroksüvõihape) ja rasvhapete määramiseks.

Ketokehade määramine võimaldab õigeaegselt avastada subkliinilist ketoosi (energia ainevahetushaigus). Sellega saab vältida piimatoodangu ja reproduktsioonijõudluse langust suure tootlikkusega karjades. Hetkel teeme koostöös Maaülikooliga ketokehade määramise katsetusi ja võrdluskatseid. Kui tulemused osutuvad positiivseks, siis kaalume tulevikus vastava lisavõimaluse soetamist ning teenuse pakkumist laialdasemalt.

Piimaproovides oleks võimalik määrata ka küllastumata- ja küllastunud rasvhappeid, samuti polü- ja monoküllastunud rasvhappeid. Nende tulemuste alusel on farmis võimalik kohandada söötmist suurendamaks küllastumata rasva osa piimas. Rasvhapete määramist teenusena pakume tõenäoliselt kaugemas tulevikus.

Uus EID-märkide lugeja

JKK katsetas Datamarsi lugejat GES3S ja otsustas selle oma tootevalikusse lisada. Lugeja erineb teistest seepoolest, et tegu on lihtsamat tüüpi pihuarvutiga, mida on võimalik eelnevalt programmeerida erinevate sündmuste kogumiseks ja info edastamiseks vastavalt soovitud formaadile. Datamarsi lugejaga ei saa töötada online-ühenduses andmebaasiga, vaid failid andmetega tuleb üles ja alla laadida. Esmajärjekorras oleme lahendanud piimaveiste sündmuste esitamise. Lugeja abil saab registreerida lehmade kinnijätku ja väljamineku, emasloomade tiinuse kontrolli ja paaritamise andmed, ning loomade kaalumise andmed. Lugejast saab vaadata ka mõningaid loomade andmeid, mis on eelnevalt sinna laaditud (üleslaaditav infomaht on väga piiratud).

Lugeja on mõeldud eelkõige looma kiireks identifitseerimiseks elektrooniliste märkide lugemise abil ning vajalike sündmuste sisestamiseks. Seetõttu on seade eelkõige karjadele, kes kasutavad elektroonilisi kõrvamärke. Sündmuste loetelu, mida saaks antud lugejaga esitada, kindlasti laieneb edaspidi ning eeldatavasti on seda võimalik tulevikus kasutada ka lihaveiste omanikel.

JKK kasutab järelkontrollil ribakoodiga proovipudelit

Loomapidajad, kelle karjades on viimastel kuudel tehtud järelkontroll-lüpsi, on märganud, et zootehnikud kasutavad järelkontrollil pihuarvutit ja kasutatavad proovipudelid erinevad tavapärastest – nende kaas on pudeli küljes ja kaanele on kleebitud ribakood. Uus tehnoloogia võimaldab järelkontrolli teha pabervorme kasutamata ja väiksema töökuluga.

Järelkontrolli tegemisel salvestatakse iga looma andmete juurde kohe proovipudeli number. Nii võib pudelid kasti paigutada suvalises järjekorras. Proovi analüüsimisel loeb analüsaatori ribakoodilugeja proovipudeli numbrit ning andmetöötlusel ühendatakse piimaproovi tulemused lehma andmetega.

Sarnast tehnoloogiat loodame tulevikus ühe võimalusena kasutada ka kontrollilüpsil. Puuduseks on vaid kasutatavate töövahendite küllalt kõrge hind.

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Välimiku üldaretusväärtuse SVAV arvutamise uus skeem EPK-le

Eesti punases karjas kasutatud pullide välimiku üldtunnuste aretusväärtus ja välimiku vastava piirkonna lineaarsete tunnuste aretusväärtus ei ole mitte alati eeldatavas kooskõlas. Pulli positiivse udara üldhinde aretusväärtusega on suuremas või väiksemas vastuolus udara lineaarsete tunnuste negatiivne aretusväärtus. Ja on ka vastupidi, kus lineaarsete tunnuste kõrge aretusväärtuse korral on udara üldhinnangu aretusväärtus napilt positiivne. Sarnast olukorda esineb ka jalgade ja tüübi aretusväärtustes. Nimetatud juhtudel on tüübi, udara ja jalgade üldhinde alusel moodustatud välimiku üldhinne SVAV rohkem või vähem eksitav, sest selles ei kajastu mitte kuidagi lineaarsete tunnuste aretusväärtus. Teades, et lineaarsete tunnuste hinnang ja vastav üldhinnang kirjeldavad mõnevõrra erinevaid omadusi, on välimiku üldaretusväärtuse saamiseks otstarbekam kasutada kogu teadaolevat informatsiooni.

Tuginedes Saksaamaal VITs 1997. aastast kasutuselolevale skeemile, toimub EPK välimiku üldaretusväärtuse arvutamine nüüd järgmiselt:

- arvutame tüübi, udara ja jalgade vaheindeksi välimiku lineaarsete tunnuste vastava grupi kaalutud summana.
- arvutame tüübi, udara ja jalgade üldindeksi vastavalt selle üldtunnuste aretusväärtuse ja eelmises sammus arvutatud vastava vaheindeksi kaalutud summana.
- arvutame välimiku üldindeksi SVAV eelmises sammus arvutatud üldindeksite kaalutud summana.

SVAVi arvutamise sammud ja lineaarsete tunnuste ning indeksi kaalud on esitatud lisas 1. Enamuse lineaarsete tunnuste puhul on suurem aretusväärtus parem, kuid laudja sirguse, tagajalgade külgvaate, nisade asetuse ja nisade pikkuse puhul on aretuslikult ebasoovitavad nii madalad kui ka kõrged väärtused (näiteks nisade pikkuse puhul on ebasoovitavad nii liiga lühikesed kui ka liiga pikad nisad). Nimetatud tunnuste

puhul vähendab erinevus keskmisest (100 punkti) väärtusest vaheindeksi väärtust. Jalgade külgvaate puhul on eelistatud keskmisest püstisemad jalad ja seetõttu arvutatakse selle tunnuse korral hälve mitte 100st, vaid 94st.

Sarnaselt lineaarsete tunnuste aretusväärtusega standardiseerime välimiku piirkonna üldindeksid ja välimiku üldindeksi SVAV nii, et baaspullide keskmine väärtus on 100 punkti ja standardhälve 12 punkti. Avaldame lineaarsed tunnused, arvutatud välimiku piirkonna üldindeksid ja välimiku üldindeksi SVAV.

Korrelatsioonid seniste üldtunnuste ja arvutatud üldindeksite vahel näitavad, et kõige suurem erinevus on udara üldhinde ja sellest tulenevalt SVAVi väärtuses.

Tabel 1. Korrelatsioon EPK pullide välimiku seniste ja uute üldhinnete väärtuste vahel

Pullide arv	Tüüp	Udar	Jalad	SVAV
311	0.98	0.72	0.97	0.91

EPK aretuses on kasutatud paljusid punasekirju holsteini pulle. Üheksal pullil nendest on välimiku järgi hinnatud vähemalt 20 tütar mõlema tõu karjades. Tabelis 2 esitatud korrelatsioon nende pullide hinnete vahel näitab uuendatud üldtunnuste oluliselt paremat kooskõla esialgsete väärtustega võrreldes.

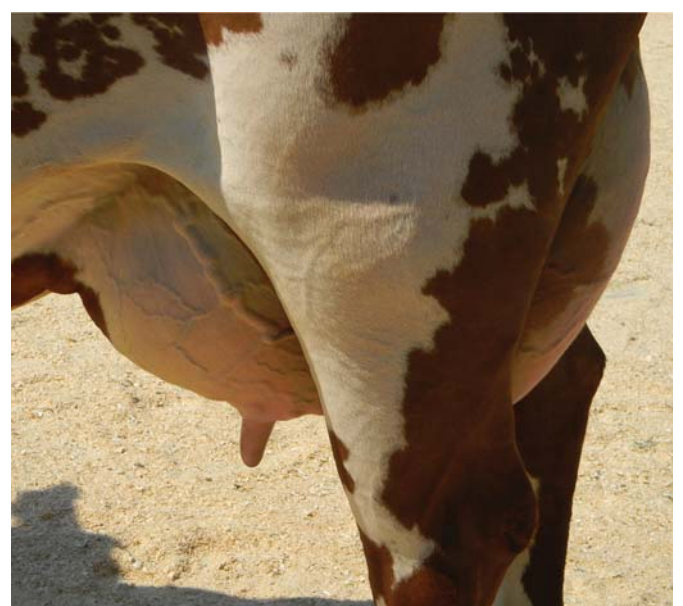
Tabel 2. Korrelatsioon EPK ja EHF karjades hinnatud 9 punasekirju holsteini pulli välimiku seniste ja uute üldhinnete väärtuste vahel

Hinnang	Tüüp	Udar	Jalad	SVAV
Esialgne	0.40	-0.30	0.63	0.38
Uus	0.75	0.82	0.65	0.74

Mart Uba
Biomeetria sektori juhataja

Kommentaare lehma välimikule

2011. a EPK Reservviss Vööbe (Kõpu PM OÜ). Esmaspoeginud lehm, kellel on väga hea tüüp, mis väljendub kere sügavuses ja sirges seljajoones. Pisut on probleemiks, et laudjas on tõusev, kuid mitte palju. On korrektne jalgade seis ning hea sõranurk. Silma hakkab hästi kinnitunud eesudar ning hea nisade asetuse.

Tähelepanekud ja fotod Tõnu Põlluäär

Lisa 1

SVAVi arvutamise skeem

alates "aprill 2011" hindamisest, EPK

Tunnused		I osa Lineaarsete tunnuste kaalumine	II osa Osaindeksite arvutamine				III osa SVAVi arvutamine
Lineaarsed tunnused							
Suurus/kõrgus	0.20		0.75 I_tüüp				0.30 (I-tüüp) SVAV 0.20 (I_jalad) 0.50 (I_udar) -
Kere sügavus	0.35 tüüp						
Laudja sirgus	0.20*						
Laudja laius	0.25						
Tagajalad külgvaates	0.50**		0.50 I_jalad				0.20 (I_jalad) 0.50 (I_udar) -
Sõranurk	0.25 jalad						
Sõrgats	0.25						
Eesudara kinnitus	0.20						
Tagaudara kinn. kõrgus	0.20						0.50 (I_udar) -
Udara keskside	0.20 udar			0.75 I_udar			
Udarapõhja kõrgus	0.15						
Nisade asetus	0.15*						
Nisade pikkus	0.10*						1.00 I_ptüüp
Piimatüüp	1.00 piimatüüp						
Üldtunnused							
Tüüp		0.25					
Udar							
Jalad			0.50	0.25			

* Hälbed 100st vähendavad indeksi väärtust

** Hälbed 94st vähendavad indeksi väärtust

ETKÜ selgitus

Kuni viimase hindamiseni oli EPK pullide hindamisel probleemiks, et mõnedel pullidel välimiku üld- ja üksiktunnuste aretusväärtuste hinnangud ei läinud omavahel klappima. See tähendab, et kui üldtunnus oli päris hea, siis üksiktunnused seda ei kinnitanud ja olid hoopis halvad, esines ka vastupidiseid situatsioone. Näiteks hea udara aretusväärtusega pull ei pruukinudki udarat parandada. Toon võrdlusena IV 2010 ja II 2011 hindamisest pullide Garham 356 ja Milstrand-Red 6536 tütarde hinded udarale (tulemus sulgudes). Garhami udara üldhinne oli 97 (109), samas kõik udara üksiktunnused olid head või väga head: eesudara kinnitus 118 (117), tagaudara kõrgus 109 (109), keskside 104 (103), udara põhja kõrgus 117 (116), nisade asetus 114 (113) ja nisade pikkus 105 (106). Milstrandil (vaid EPK tõus hinnatud tütre) esines aga vastupidine olukord: üldhinne udarale ülikõrge 121 (88), aga üksiktunnused kõik väga negatiivsed: eesudara kinnitus 74 (70), tagaudara kõrgus 78 (73), keskside 83 (90), udara põhja kõrgus 70 (70), nisade asetus 96 (100) ja nisade pikkus 115 (111). Taolise erinevuse põhjus oligi selles, et aretusväärtuste hindamise aluseks olid vaid üldtunnused ega arvestatud üksiktunnuseid. Üldhinde määramisel oli suurem kaal udara väljanägemisel (näiteks mahukus) ja üksiktunnused jäid niimoodi tagaplaanile. Kes valikul üksiktunnuseid ei vaadanud, see tegi oma jaoks Milstrandi kasutades vale otsuse ja Garhami kasutamine oli ilmselt tema madalama udara üldhinde tõttu tagasihoidlikum. Nüüd on see probleem lahendatud. EPK pullide aretusväärtuse hindamismudelit on muudetud 2011. a teisest hindamisest nii, et

arvestatakse nii üld- kui ka üksiktunnused. Nii saame täpsema info pulli tütarde välimikutunnustest ja saame aretust soovitud suunas juhtida. Aretusväärtuste arvutamisel arvestatakse tunnuseid alljärgnevalt (Mart Uba artikli lisa 1):

Tunnus	üldhinne +	üksiktunnused	=
Tüüp	25% +	75%	100%
Udar	25% +	75%	100%
Jalad	50% +	50%	100%

Aretuspullide üle ei saa otsustada ainult üldtunnuste põhjal. Kindlasti peab jälgima üksiktunnuste hindeid.

Tõnu Põlluäär

Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu aretusosakonna juhataja

Tähelepanu

Viimasel ajal on sagenenud juhtumid, kus kontroll-lüpside isesisestajatel ei lähe proovipudelite numbrid proovilüpside failis ja proovikastis kokku. **Kui Te tõstate proove kastis ümber, siis tehke vastavad parandused ka failis.** Näiteks kui kastis jäid pudelid nr 37 ja 78 tühjaks ja Te tõstate proovid ümber nii, et kõik kohad oleks täis, siis muutke ka failis proovinumbrit ära, et iga lehm saaks ikka oma õige proovi kätte. Lely tüüpi robotlüpsil ei tohi proove üldse ümber tõsta, sest robot nummerdab proovid ise ja neid numbreid pole Teil võimalik mahalaaditavas failis parandada.

Allflex - üks maailma suuremaid kõrvamärkide tootjaid

JKK esindajad külastasid mais Allflexi tehast, kust pärinevad ka kõik Eestis kasutatavad kõrvamärgid. Allflex on loomade identifitseerimisvahendeid tootvatest firmadest maailma tuntuimaid ja suuremaid. Firma peakontor ning kõige olulisem tootmisüksus asub Prantsusmaa väikelinnas Vitres. Vitre tehase on nn täistsükliline tehase, kus toimub kõrvamärkide tootmine, trükkimine ning klientidele saatmine. Peale tavamärkide toodetakse Vitres ka elektroonilisi kõrvamärke, lihasesse paigaldatavaid kiipe ning elektrooniliste kõrvamärkide ning kiipide lugejaid. Lisaks asuvad Allflexi tootmisüksused veel Brasiilias ja Hiinas, kuid Vitre tehases toodetud märgid võib leida kõikjal maailmas (umbes 80% toodangust läheb ekspordiks). Kui Prantsusmaa tehase on täistsükliline, siis paljudes maades on tehased, kus Prantsusmaal toodetud kõrvamärgile trükitakse numbrid. Suurimad printimisüksused on lisaks Vitre tehasele Šotimaal, Belgias, Poolas, Norras, Saksamaal, Türgis, Kanadas (Quebecis), Ameerika Ühendriikides, Argentiinas, Austraalias, Uus-Meremaal ning Indias. Lisaks tootmisüksustele on Allflexil paljudes riikides veel oma esindused.

Kui rääkida veel Vitre üksusest, siis täna töötav tehase ehitati 1978. a. Loomulikult on kogu tootmine aja jooksul uuenenud. Tehases töötab kolmes vahetuses umbes 200 inimest, tehase töötab 24/7 süsteemiga ja aastast seisab tootmine ainult kolmel päeval – kaks päeva jõulude ajal ning 1. mail. Märkide tootmiseks on kokku 32 liini, 15 laserit numbrit printimiseks, 4 liini kõrvamärkide kiibi tootmiseks, 3 tavakiibi tootmisliini ning 22 elektrooniliste identifitseerimisvahendite programmeerimise liini. Tehase toodab 1,2 miljonit märki päevas ehk 400 miljonit märki aastas.

Kaivo Ilves

Vissi konkursid

Eesti punase tõu Viss 2011 valiti 11. juunil Ülenurmel. Osales 12 loomapidajat 60 loomaga. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud grupi I koha sai Kõpu PM OÜ lehm Vööbe. II koht kuulus Hüpikule ja III koht Talvile Tartu Agro AS Rahinge laudast. Vissi tiitli pälvib Kupi Tartu Agro AS Vorbuse farmist.

Saarte Viss korraldati 15. juunil Upal. Osales 13 loomaomanikku rekordarvulise 49 lehmaga. Esmaspoeginute klassi võitja eesti punast tõugu veiste seas oli Kärkla Põllumajandusühistu lehm Unistaja ja eesti holsteini osas Kõljala Põllumajandusliku OÜ lehm Tuuni, kes pärjati ka Vissi tiitliga. Kõljala lehm Sääris võitis EPK Vissi tiitli.

Muhedat

Talumees käis kord linnakeses vajalikke nipsasju soetamas. Ühest ärist ostis pange ja kruustangid, linnukaupmehe juurest aga ühe hane ja kaks kana. Jääb aga talumees siis mõtlema, et kuidas ta üksi kogu selle kraami koju viib. Linnukaupmees soovib, et pangu kruustangid pange, hani võtku ühe ja kanad teise kaenla alla. Talumees kiidab mõtte heaks ja astub minema.

Koduteel satub ta kokku väikese vanema naisega, kes uurib, et kuidas Heina tänavat leida. Mees lahkelt nõus aitama, sest temagi kodutee läheb Heina tänavale kaudu.

“Tulge minuga kaasa, tean otseteed läbi pargi, mis otse Heina tänavale viib,” teeb talumees ettepaneku.

“Ei saa, olen korralike elukommetega väike lesknaine, hakkate mulle viimati veel seal pargis külge lööma,” kõlab vastuseks.

“Kuidas, tont võtaks, te seda ette kujutate?” imestab talumees, viibates peaga oma kandamile.

“Oh, see on lihtne, hane paned pange alla, kruustangid pange peale ja mina hoian kanu!”

Tööjuubelid

1. augustil tähistab **30.** tööjuubel IT arendussektori juhataja **Jelena Pellijeff.**

1. augustil on **30.** tööjuubel programmeerija **Riina Tomusk'il.**

23. septembril on **15.** tööjuubel JKK direktor **Kaivo Ilves'el.**

Õnnitleme!

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a (II korrus), Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Mastiit 12 abil määratavad haigustekitajad

Haigustekitaja	Allikas	Nakatumine	Iseloomustus	Ennetamine, tõrje
Nakkuslikud haigustekitajad				
<i>Staphylococcus aureus</i>	Nakatunud udarad, lüpsja käed	Lüpsitoimingute käigus	Peamiselt kroonilist laadi põetlik, aeg-ajalt kliinilised haigustunnused. Pidev kõrge SRA, järk-järguline udara tihkestumine ja piimatoodangu langus. Nakatunud loomad on põhiline uute infektsioonide allikas. Noored loomad võivad ravile alluda, kuid enamasti on nad tabandunud kogu eluks. Ravitulemus halvem võrreldes teiste tekitajatega, sest üle 60% juhtudest esineb penitsilliiniresistentsus (proov beetalaktamaaspositiivne).	Lüpsihügieen (kummikindad jne), nisade lüpsieelne ja -järgne deso. Nakatunud loomad tuleks eraldada tervetest ja lüpssta lüpsi lõpus. Kinnisperioodiaegne ravi, ravile allumatute praakimine. Kontrolli kõiki ostetud lehma enne oma karja toomist!
<i>Streptococcus agalactiae</i>	Nakatunud udarad	Lüpsitoimingute käigus, väga nakkav	Sage haigestumine kliinilisse udarapõletikku, väga kõrge jahutipiima SRA (800 000–1 000 000/ml). Kroonilise põletiku arenemisel tekivad piimateedes ummistused ja fibriniist tihendid, udarafunktsiooni häired.	Lüpsihügieen, nisade lüpsijärgne deso, tähelepanu nisade seisukorrale – vältida haavu, nisanaha kuivust, ägedat udaraturset. Allub hästi ravile. Kõik nakatunud lehmad tuleb tervetest eraldada ja ravida. Haiguse edasikandumise vältimiseks kinnisperioodiaegne ravi. Kontrolli kõiki ostetud lehma enne oma karja toomist!
<i>Streptococcus dysgalactiae</i>	Nakatunud udarad (nisa- ja udaranaha vigastustel olevad bakterid) ja keskkond	Lüpsitoimingute käigus ja keskkondlik kontakt	Põetlik mõnevõrra sarnane <i>S. aureus</i> ja <i>Str. agalactiae</i> nakkusele. Peamiselt kliinilised udarapõletikud esimeste poegimisjärgsete kuude jooksul. Ravile allumine väga hea. Aeg-ajalt esineb koos <i>A. pyogenes</i> / <i>P. indolicusega</i> .	Lüpsihügieen (kummikindad, individuaalsed udarapesurätikud), nisade eel- ja järel-deso (nahka pehmendavaid aineid sisaldava vahendiga). Piisavalt kuiva allapanu. Tähelepanu nisade seisukorrale – vältida haavu, nisanaha kuivust, ägedat udaraturset. Kinnisperioodiaegne ravi.
<i>Corynebacterium bovis</i>	Nakatunud udarad (eluneb nisajuhas)	Lüpsitoimingute käigus	Peamiselt varjatud udarapõletikud, kliinilisi põletikke harva. Põletikud kergekujulised, SRA vähene suurenemine. Kergesti lehmalt-lehmale nakkav. Tihti paraneb ravita. Peetakse kõrge nakkusohu indikaatoriks.	Nisade lüpsijärgne deso. Kinnisperioodiaegne ravi.
Koagulaasnegatiivsed stafülokokid				
<i>Staphylococcus spp.</i>	Naha mikrofloora, harva keskkond	Naha mikroorganismid nakatavad nisakanali	Kliiniline udarapõletik enamasti kerge kuluga (helbed piimas), põetlik võib muutuda krooniliseks. SRA 200 000–400 000/ml. Esineb penitsilliiniresistentsust (proov beetalaktamaaspositiivne).	Keskkonnahügieen – puhtad ja kuivad asemed. Tähelepanu nisade olukorrale, vältida piimaleket nisadest. Lüpsihügieen (kummikindad jne), nisade lüpsijärgne deso. Kinnisperioodiaegne ravi.

Keskondlikud haigustekitajad				
<i>Streptococcus uberis</i>	Keskond (sõnnik, allapanuks kasutatav põhk)	Lüpsi vaheaegadel ja kinnisperioodi alguses allapanu ja asemete kaudu. Võib levida ka lüpsitoimingute käigus (udarapesulapid, lüpsiseadmed).	Kliinilised põletikud reeglina esimeste poegimisjärgsete kuude jooksul, äge udaraturse kliinilise põletiku korral. Põhjustab udarafunktsiooni langust. Kroonilise varjatud põletiku korral kõrge SRA. On tundlik penitsilliinile, kuid võrreldes teiste streptokokkidega on ravitulemus halvem – võib jääda kroonilist põletikku pödemä.	Lehmade ja asemete puhtus – regulaarne sõnniku eemaldamine, kuiv allapanu. <i>Strep. uberisest</i> põhjustatud mastiidi esinemisel tuleb allapanu kindlasti asendada värskega. Lüpsihügieen, nisade eel- ja järeldeho. Kinnisperioodiaegne ravi.
<i>Enterococcus spp.</i>	Keskond (sõnnik)	Keskondlik kontakt	Nii kliinilised kui varjatud põletikud. Ravile allumine väga halb, sest on resistene paljude antibiootikumide suhtes.	Lehmade ja asemete puhtus – regulaarne sõnniku eemaldamine, kuiv allapanu. Hea lüpsihügieen, vajadusel nisade eeldeso, kinnisperioodiaegne ravi. Sageid leidmine piimaproovidest viitab puudulikule hügieenile laudas.
<i>Escherichia coli</i>	Allapanu, sõnnik, pinnas	Keskondlik kontakt	Võib avalduda üliägedalt, põhjustades looma surma või udaraveerandi täieliku piimatuse. 10%-l tabandunud lehmadest kiire palaviku tõus, järsk toodangu langus, söögiisu kadu ja dehüdratatsioon. Tabandunud udaraveerandi piim võib olla suurte klompidega, vesine või verine. Samas võib olla ka leebema kuluga. Ühes karjas võib esineda erinevate tunnustega. Kroonilist põletikku on harva, mistõttu karja keskmine SRA ei ole kõrge.	Lehmad puhtad ja kuivad, nisade eeldeso. Vältida mudaseid ja seisva veega aladega karjamaid. Tähelepanu söötmisele – energia, proteiin, seleen, E-vitamiin. Kui <i>E. coli</i> leitakse jahutipiimast, võib see olla piima sattunud saastunud nisanahalt.
<i>Klebsiella spp.</i>	Orgaaniline allapanu (saepuru), sõnnik, saastunud nisadesolahus	Keskondlik kontakt	Äge kliiniline põletik, mis võib kulgeda palju raskemalt kui <i>E. Coli</i> põhjustatud mastiit. Osal haigestunud lehmadest kiire palaviku tõus, järsk toodangu langus, söögiisu kadu, dehüdratatsioon, lehm jääb maha. Tabandunud udaraveerandi piim võib olla klompidega, vesine või verine. Tihti lõpeb udaraveerandi piimatusega või lehma surmaga.	Lehmad puhtad ja kuivad, nisade eeldeso. Mitte kasutada allapanuna saepuru ja ümbertöödeldud sõnnikut (asendada põhu või liivaga).
<i>Serratia spp.</i>	Pinnas ja taimed	Keskondlik kontakt	Esineb tavaliselt niiskes keskkonnas, sõnnikus, haavades. Võib põhjustada kliinilist põletikku, mis allub halvasti laktatsioonigaegsele ravile. Võib põhjustada ka pikaajalist kroonilist põletikku.	Lehmad puhtad ja kuivad, nisade eeldeso (mitte kasutada kloorheksidiini sisaldavaid aineid).
<i>Arcanobacterium pyogenes</i> , <i>Peptostreptococcus indolicus</i>	Nisavigastused, abstsessid, saastunud allapanu	Kärbsed	Kinnislehma mastiit või nn suvemastiit. Poegimisjärgsed kliinilised udarapõletikud. Mäda, ravile allumatu halva kuluga äge udarapõletik. Haigestunud udaraveerand võib jääda piimatuks.	Keskonnahügieen – puhtad ja kuivad asemad, kärbsetõrje. Nõuetekohased pidamistingimused, töökorras lüpsiseadmed. Tähelepanu nisade seisukorrale – vältida haavu, nisanaha kuivust, ägedat udaraturset.

Allikad: Udarapõletikke põhjustavad mikroobid (P. Kalmus); *Description of the 12 bacterial genes identified by the PCR test* (J. Katholm); *Reference Guide for Mastitis-Causing Bacteria* (C. S. Petersson-Wolfe & J. Currin, Virginia Tech Mastitis & Immunology Laboratory & Virginia Maryland Regional College of Veterinary Medicine); *Interpretation and Use of Laboratory Culture Results and the Characteristics of Various Mastitis Pathogens* (University of Minnesota)

Põhjalikum info Mastiit 12 teenuse kohta: www.jkkeskus.ee -> Piimaveised -> lisateenused -> Mastiit 12

Hea klient!

Eesti valmistub taas kord talve tulekuks ning meie loomanäitused on tänaseks peetud. Kui vissivõistlustel väliskülalisi kuulata, siis ühed tunnistavad, et meie loomad on muutunud ilusamaks ja Eestis esimest korda olidajad tõdevad üllatusega, kui ilusad on meie loomad. Teisisõnu – meie loomapidajad ja aretajad on teinud aastate jooksul head tööd. Mõistagi paneb see meenutama, mis on toimunud jõudluskontrolli süsteemis Eesti iseseisvusaja jooksul. Jõudluskontrolli Keskus loodi 1993. aastal ning juba esimestest aastatest alates pöörasime suurt tähelepanu jõudluskontrolli teenuse kvaliteedile. Loomulikult oli selge, et süsteem tuleb ümber korraldada, aga siin tuleb ühtlasi tunnistada, et meie loomakasvatuse areng on olnud äärmiselt kiire ja tootjad on oma arenguga esitanud meile aina uusi ja uusi väljakutseid. Aegade jooksul oleme saanud nõu ja abi paljudelt riikidelt, aga täna, 15 aastat hiljem on meeldiv märgata, kuidas Eesti jõudluskontrolli süsteem on saamas nii mõnelegi riigile eeskujuks ja oleme riik, kus on, mida õppida.

Poola või Läti kolleegide küsimused, kuidas korraldada jõudluskontrolli lüpsrobotiga farmides või kuidas on Eestis korraldatud andmevahetus farmide ja JKK vahel karjades, kus piima mõõtmine toimub elektrooniliselt ja andmed salvestatakse jooksvalt laudaarvutisse, ei tundugi enam nii üllatavad. Pisut üllatav on kuulda, et Eesti on esimene riik Ida-Euroopas, kes juurutas teenuse, mida Eesti piimatootjad tunnevad Mastiit 12 nime all. Üllatus on ka see, et Euroopa alles arutleb, kuidas elektrooniliste märkide kasutamine veistel võiks olla loomapidajale vabatahtlik ning liikmesriik peaks võimaldama ametliku märgisena kasutada ka elektroonilist märgistamisvahendit, samas kui Eestis on see juba mõnda aega kasutusel. Kui otsida riike, kellel on kogemusi selles vallas, siis Euroopas neid väga palju peale Eesti ei olegi.

Suur tänu kõigile, kes panevad meid mõtlema, kuidas loomapidajatele paremat teenust pakkuda!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Mastiit 12 proovide analüüsimisest**

Teenuse Mastiit 12 piimaproovide analüüsimise töökorraldus muutub alates oktoobrist 2011. Kui laborisse saabub ühel päeval kokku kuni kolm proovi, siis analüüsitakse need järgmisel päeval. Proove oodatakse laborisse endiselt enne kella 10. Töökorralduse muutmise tingis proovi analüüsimise kõrge omahind ja seda eriti väikeste mahtude juures. Analüüsimiskorralduse tõhustamine võimaldab proovi hinda hoida senisel tasemel.

Mastiidianalüüsides II laboritevaheline võrdlus

JKK analüüsides labor võttis osa teisest rahvusvahelisest mastiiditekitajate bakterite määramise ringtestist. ThermoFisher Scientific saatis käesoleva aasta juunis üle maailma 16 laborile viis piimaproovi, milles igaühes olid 1–3 peamist mastiiditekitaja bakteri tüve.

JKK labor tuvastas kõigis viies piimaproovis kõik mastiiditekitajate bakterite tüved. Erinevus esines kolme bakteritüve koguselises (kas ++ või +++) määramises.

Samuti leiti kahes piimaproovis üks ja sama bakteritüvi (*Staphylococcus sp*), mida testi korraldajad ei tuvastanud, küll aga tuvastasid kaheksa testist osavõtvat laborit.

JKK labori saadetud tulemused loeti usaldusväärseteks ja test sooritatuks.

Hinnakujunduse muudatustest

JKK plaanib muuta uuest aastast mõnede teenuste hindasid ja arvete esitamise aluseid. Muutused puudutavad lisateenustega Vissukese ning lisatrukiste kasutajaid. Lisateenustega Vissukese hind tõuseb, kuid kõik seni tasulised trükised on nüüd Vissukeses nähtavad, aruannete eest tuleb tasuda ainult siis, kui soovitakse neid paberil. Piimaveiste jõudluskontrolli põhiteenuseid (piimaproovide analüüsimine ning andmete säilitamine ja töötlemine), hinnamuudatus ei puuduta. Plaanis on soodushind pabertrükistest loobujatele.

Rohkem sigimisalast infot

Vissukeses on uus aruanne, kus on näha seemendaja töötulemused. Vaates *Täiendavad* → *Seemenduste analüüs* → *Seemendustulemused* on perioodis tehtud seemenduste arv, tiinestunud loomade arv ja tiinestumisindeks kogu karja kohta. Samuti on kirjas esmasseemenduste arv ja tiinestumine esimesest seemendusest. Kui karjas on mitu seemendustehnikut, saab töö tulemusi võrrelda seemenduste arvu ja esmasseemenduste tulemuste põhjal.

JKK teadmised ja kogemused Kosovos

JKK IT osakonna IT arendussektori juhataja Jelena Pellijeff on viimasel kahel aastal osalenud Euroopa Liidu Kosovo abiprojektis. Selle projekti eesmärk on organiseerida väikeste loomade ja sigade märgistamine Kosovos ning luua loomade identifitseerimise, registreerimise ja liikumise kontrolli infosüsteem, mis sisaldab ka GISi (geoinfosüsteemi) loomist. Selles projektis osalevad lisaks spetsialistid Inglismaalt, Kosovost, Albaaniast.

Farmide registreerimise ja kariloomade märgistamisega alustati Kosovos juba 2005. a (samuti EL projekti raames), aga viimased viis aastat ei toiminud süsteem tehniliste põhjuste tõttu. Sellepärast oli projektiteeskonna esmane ülesanne korraldada farmide ümberregistreerimine ja kontrollida üle veiste arv.

Nagu paljudes riikides, kus alustatakse loomade märgistamist ELi abil, on esialgu loomaomanikule kõik tasuta. Loomade märgistamise ja andmete edastamisega tegelevad projekti palgatud eraettevõtjatest veterinaarid ja zootehnikud, kõrvamärkide eest maksab riik. Kuna Kosovo poliitiline situatsioon on keeruline, eriti neljas enklaavis Kosovo-Serbia piiril, on raske asju neis piirkondades korraldada. Aga vaatamata sellele suutsid veterinaarid just seal lisaks loomade märgistamisele vaktsineerida ka lambad ja kitsed brutselloosi vastu ning sead CSF vastu ja edastada need andmed keskandmebaasi.

Projekt lõpeb veebruaris 2012 ja loodetavasti jääb infosüsteem toimima.

ICARi konverents

ICAR vahekonverents peeti Bourg-en-Bresse'is Prantsusmaal 22–24. juunini 2011. Ettekandeid esitati 6 jaos, kuid tinglikult võib jagada sessioonid kaheks:

1. - Uued tehnoloogiad farmimajanduses, aretuses ning piima analüüsimises;
 - Uute tehnoloogiate kasutamine jõudluskontrollis;
 - Komplekstunnuste fenotüüpiseerimine;
 - Uued genoomivahendid selektsioonis ja farmijuhtimises;
 - Piimaanalüüsid: uued tehnoloogiad, arendused, huvitavad kriteeriumid inimese jaoks, aretus ja juhtimine.
2. - Jõudluskontrolli organisatsiooni juhtimine,
 - ICARi kvaliteedisertifikaat,
 - Uued lähenemised jõudluskontrolli korraldamises ehk kuidas muuta jõudluskontroll farmerile atraktiivsemaks.

Eesti jaoks olid väga huvitavad ettekanded sessioonis „Uute tehnoloogiate kasutamine jõudluskontrollis“. Seal anti ülevaade elektroonilise andmevahetuse kasutamisest EL põllumajandussektoris, suurt tähelepanu pöörati loomade elektroonilise identifitseerimise (RFID) küsimustele, tutvustati moodsaid võimalusi loomade inna avastamiseks aga ka näiteks sõra haiguste elektroonilisest registreerimisest sõrahoolduse käigus. Võõrustajad prantslased andsid hea ülevaate moodsate vahendite – elektrooniliste piimameetrite, nutiarvutite, GPRS, RFID – kasutamisest oma jõudluskontrolli süsteemis. Need kõik on valdkonnad, millega ka JKK oma teenuste arendamisel iga päev kokku puutub. Teemade aktuaalsust iseloomustab näiteks elektrooniline andmevahetus ja sellega seonduvad probleemid. Meil on kasutusel mitmed eritüübilised lüpsiplatsid, mitut marki robotid. Aga nii nagu seadmed on erinevad, on ka võimalused elektrooniliseks andmevahetuseks erinevad ja mida laiemalt piirkonda vaadata, seda suuremad on erinevused kasutatavate süsteemide vahel. Kuna Eestis on viimastel aastatel toimunud tehnoloogia osas suur areng, siis andmevahetuse korraldamine eritüübiliste seadmetega on olnud meile parajaks pähklik. Täpselt samade probleemidega seisavad silmitsi nüüd need riigid, kus see areng on veel toimumas. Rõõm oli kuulda, et on ellu kutsutud EL projekt andmevahetuse probleemidega tegelemiseks põllumajandussektoris – agriXchange.

Töökoosolekul, mille teemaks oli ICARi kvaliteeditunnistus, rääkisid esinejad, millist kasu said nende organisatsioonid tunnustuse taotlemisest. Audiitorid ja organisatsioonide esindajad vahetasid muljeid, mida nad kogesid audiitori ja taotleja rollis olles.

Traditsiooniliselt teistele sarnastele konverentsidele pakkusid korraldajad osalejatele võimalust külastada erinevaid põllumajandusettevõtteid (juustutööstus, tapamaja, piimafarmid, linnufarm, lihasekasvatuse, kitsekasvatuse). Jõudluskontrolli Keskuse delegatsioon külastas kolme perefarmi. GAEC Morel on farm, kus on 124 holsteini tõugu lehma toodanguga 11 004 kg piima lehma kohta. Lehmi lüpstakse 2x10 lüpsiplatsil. Aastas müüakse 1208 tonni piima (piim läheb tööstusesse, kus tehakse emmentali juustu), lisaks piimale on oluline sissetulekuallikas tõuloomad. 50%-l lehmest kasutatakse embrüosiirdamist. Farmil on 350 ha haritavat maad, millest 50 ha on rohumaad ja ülejäänud jaguneb maisi, odra, nisu, soja ja rapsi vahel.

GAEC de la Seillette'i farmis oli 88 montbeliarde'i tõugu lehma, kelle keskmine piimatoodang on 9606 kg. Lüpsmiseks on 18 kohaline lüpsikarussell. 516 tonni piima müüakse Bleu de Bresse'i juustu tootvasse ettevõttesse, ülejäänud piim söödetakse vasikatele, kuna farm nuumab aastas 300 bressou vasikat, kes realiseeritakse 100 päeva vanuselt (keskmine

lihakeha mass 142,5 kg). Bressou on kohalik vasikaliha kaubamärk (täispiimaga söödetud 100–160 päevaselt lihaks realiseeritavad vasikad). Farmil on 163 ha maad millest 49 ha-l kasvatatakse maisi, lisaks on rohumaad ja teraviljapõllud. 50 ha on kalatiikide all.

GAEC des Cours'i farmis oli 126 hosteini ja montbeliarde'i tõugu lehma toodanguga 10 539 kg piima lehma kohta. Lehmi lüpstakse lüpsirobotitega. Farm müüb aastas 1250 tonni piima (või, koore ja juustu tootmiseks), lisaks kasvatab realiseerimisvalmis ca 300 bressou vasikat ja 4000 siga. Farmil on 290 ha maad, millest 130 ha-l kasvab mais, 68 ha on rohumaade all ja ülejäänud pinnal kasvab oder ja nisu.

Farmikülastustel jäi silma seemendaja tööauto, mis on sisustatud selliselt, et seemendajal on kõik tööks vajalik üheskoos – seemendusvahendid, spermanõu, arvuti, ribakoodilugeja (info sperma kohta loetakse lugejaga kõrrele) jne.

Järgmine ICARi konverents toimub 2012. aastal Iirimaa Corkis.

Kaivo Ilves, Kalle Pedastsaar, Aire Pentjärv

Vissukese täiendused

Vissuke on viimaste kuude jooksul saanud mitu täiendust. Vaates *Täiendavad* → *Poegimine* → *Sündinud vasikad* saab ülevaate valitud perioodi sündidest – kui palju sündis elusaid vasikaid, kui palju sündis surnult, kui palju sündis mitmikke. Näha on nii elusalt kui surnult sündinud vasikate sugu.

Alajaotuse *Üle karja* all on veiste käive, mis aitab saada ülevaate karjasolevatest loomadest valitud ajavahemiku alguses ja lõpus ning loomade liikumisest (karjast väljaminek, karja lisandunud loomad jne) antud perioodil. See on kogenud loomakasvatajatele ilmselt teada-tuntud aruanne.

Maikuu lõpus sai Marko Sildniku ettepanekul valmis elektrooniline sünniregister (*Täiendavad* → *Töölehed* → *Sünniregister*). Sünniregistrisse on kantud kõik sündinud ja karja ostetud loomad, samuti surnultsünnid. Sünniregistris näeb loomade sugu, tõugu ja põlvnemist, kajastatud on ehitised, kuhu loom on PRIA loomade registri andmetel liikunud, karjast väljamineku aeg ja põhjus. Seemendatud loomadel on kirjas ka kõik seemendused.

Sünniregistri saab vajadusel kanda Excelisse, et soovi korral sellesse lisada täiendavat informatsiooni. Loodetavasti vähendab see tulevikus mahukat paberitööd.

Eelnimetatud töövahendid on karja arvepidamisel abiks kindlasti just neile, kes regulaarselt kõik loomadega toimunud sündmused JKK andmebaasis registreerivad, sest vaid sellisel juhul kajastab JKK väljastatav info karja tegelikku seisu.

Piimakarja edu aluseks on lehmade head sigimisnäitajad. Seemendustulemustest saab ülevaate *Täiendavad* → *Seemenduste analüüs* → *Seemendustulemused*. Aruandes on perioodil tehtud seemenduste arv, tiinestunud loomade arv ja tiinestumisindeks kogu karja kohta. Samuti on kirjas esmasseemenduste arv ja tiinestumine esimesest seemendusest. Vaadeldava perioodi lõpp on aruandes vaikumisi 3 kuud enne “täna”, kuna JKK loeb tiineks loomad, kes on tiinuse kontrollis tiineks tunnistatud või keda ei ole 90 päeva jooksul pärast laktatsiooniperioodi viimast seemendust seemendatud ja puudub tiinuse kontrolli tulemus “mittetiine” või “kahtlane”.

Sigimistulemusi mõjutavad paljud tegurid, ja kindlasti on oluline, et karjas töötaks hea seemendustehnik. Kui karjas on mitu seemendustehnikut, saab nende töötulemusi võrrelda seemenduste arvu ja esmasseemenduste tulemuste alusel.

Lisaks nimetatutele on Vissukesse lisandunud teisigi täiendusi, mis aitavad olemasolevat informatsiooni karjas paremini kasutada. Muudatuste ja täienduste info on kajastatud Vissukese uudiste rubriigis.

Täname kõiki abilisil!

Aire Pentjärv
väliteenistuse juhataja

Tähelepanekud sündmuste edastamisest

Lehmade väljamineku registreerimisel tekitavad mõned põhjused loomapidajates segadust.

Põhjust 24 *Udara vead* tuleb kasutada juhul, kui lehm viiakse karjast välja udara (nisade) välimiku vigade tõttu – näiteks lehm on nisade asetus selline, et teda ei ole võimalik robotiga lüpsata või on lehm rippudar ja seetõttu ei ole teda võimalik enam karja jätta. Ekslikult kantakse selle põhjusega aga välja ka loomad, kelle udar on viga saanud (õige põhjus 25 *Udara ja nisade traumad*) või kõrge somaatiliste rakkude arvuga lehmad (sest “viga on ju udaras”) – siin peab kasutama põhjust 26 *Mastiit*.

Sama probleem on põhjusega 31 *Jäsemete vead*. Ka seda põhjust tuleb kasutada juhul, kui loom viiakse karjast välja jalgade välimiku vigade tõttu (mis ilmselt edaspidi tekitaksid loomal liikumis- ja terviseprobleeme, nagu nt saabeljalgsus, pehme sõrgats jne). Jalavigastuste korral tuleb kasutada põhjust 32 *Jäsemete traumad*, ja jalahaiguste (nt laminiit) korral põhjust 33 *Jäsemete haigused*.

Põhjust 23 *Madal toodang* näeb ka loomade puhul, kelle päeva/ laktatsioonitoodangud on olnud väga head, kuid mõne haiguse tõttu on looma piimatoodang järsult vähenenud ja loom viiakse karjast välja. Sellisel puhul peaks põhjusena registreerima siiski haiguse. Nt: lüpsma tulnud noor lehm jääb kõhnaks, isutuks, tõmbab piima ära. Kas see on madal toodang? Pigem on siiski tegemist terviseprobleemiga.

Kuna väljamineku põhjuseid esitab JKKle loomapidaja, siis tekitavad küsimusi ka mõned haigused. Sageli küsitakse, millise väljamineku põhjuse alla läheb nn “maksahaigus”. Maks võib kahjustuda erinevatel põhjustel – parasiidid, mürgistused, ebakvaliteetne sööt, ainevahetushaigused jne. Kui tegu on hepatiidi, hepatoosi või maksatsirroosiga, võiks põhjuseks registreerida 36 *Seedeelundite haigused*. Kui muutused maksas on tingitud ainevahetusprobleemidest, siis tuleb kasutada põhjust 34 *Ainevahetushaigused*. Kahtluse korral tasub kindlasti nõu küsida oma loomaarstilt.

Küsimusi on tekitanud ka tümpaania. Tümpaania puhul tuleb kasutada põhjust 36 *Seedeelundite haigused*.

Kuigi põhjuste nimekirjas on ka 44 *Muud põhjused*, soovitame seda kasutada tõepoolest vaid siis, kui väljamineku põhjus ei sobi ühegi nimekirjas olevaga. Kui looma karjast välja viimiseks on mitu põhjust, siis tuleb leida üks peamine, millest kõik probleemid alguse on saanud ja see registreerida.

Elusmüügi puhul (21 ja 51) peab loomapidaja sündmuse esitama nii JKKle kui PRIAle. Juhtub, et loomapidaja teatab sellest vaid PRIAle ja JKKs jäävad loomad karjast välja kandmata.

Põhjust *Elusmüük* ei soovita me kasutada juhul, kui loom müüakse vahendajale, kes looma lihatööstusesse viib. Sellisel puhul tuleb JKKs registreerida looma praakimise tegelik põhjus (mastiit, sigimisprobleemid jne) ja PRIAs registreerida looma liikumine vahendajale. Kui sündmuste edastamisel kasutatakse Vissukese töövahendit JKK+PRIA, tuleb nimekirjast valida tegelik põhjus, ning teha märge kasti “Loom liigub vahendaja juurde”. Nii saame andmeid analüüsides praakimispõhjustest

korrektse ülevaate ja elusmüügi andmetes ei kajastu loomad, kes tegelikult lihatööstusesse saadeti.

Meilt on küsitud, miks ühte või teist haigust ei ole eraldi väljaminekupõhjusena võimalik registreerida. Et väljamineku põhjuste nimekiri ei oleks väga pikk ja üksikasjalik, on paljud haigused liigitatud üldnimetaja alla. Täpsemat haiguste arvestust saab pidada Vissukese VET-vahendit kasutades.

Kui väljamineku põhjuse registreerimisel tekib küsimusi, tasub alati konsulteerida JKK piirkondliku zootehnikuga, kes aitab leida õige lahenduse.

Aire Pentjärv

2012. aasta koolitused

Tuleval aastal on JKK-l plaanis mitmeid koolitusi ja infopäevi. Jätkame andmete registreerimise koolitusega, mis sai positiivse tagasiside nii 2010. aastal Kubijal suurkarjade kui ka 2011. aastal Jänedal talukarjade esindajatelt. Järgmisel aastal on see koolitus suunatud keskmise suurusega piimaveisefarmide jõudlusandmete kogujatele ning toimumiskohaks on Lääne-Virumaa.

Udaratervisele oleme tähelepanu pööranud ka varem, ent nüüd on plaanis kahepäevane koolitus tervenisti pühendada udaratervisele. Peale Eesti spetsialistide on seal võimalus kuulata Taani ja Kanada mastiiditõrje kogemusi. See koolitus on mõeldud eelkõige suurte piimaveisekarjade loomakasvatuse ja farmijuhtidele.

Lisaks üle-Eestilistele koolitustele on JKK-l kavas temaatilised piirkondlikud infopäevad. Neli infopäeva “Teadmisi naaberfarmist” toimuvad erinevate maakondade edumeelsetes farmides, kus käsitletakse üht olulist ja aktuaalset teemat: aretusstrateegia, uued tehnoloogiad andmehõives või looma ettevalmistamine müügiks/näituseks. Farmis kohapeal räägivad teema lahti tunnustatud spetsialist ja kohapealne praktik ning vajadusel näidatakse loomaga seonduvaid töövõtteid või tehnoloogiat töös. Kuna infopäevad toimuvad farmides, siis seetõttu on osavõtjate arv piiratud.

JKK teavitab sihtrühma saabuvast koolitusest või infopäevast kutsega, samuti on koolituste info olemas portaali pikk.ee sündmuste kalendris. JKK piirkondlikud zootehnikud on koolitusplaaniga kursis ning alati tasub neile oma soove väljendada.

Nimetatud üritused saavad teoks tänu Eesti Maaelu Arengukava koolitus- ja teavitustegevuse toetusele.

Eneken Ulmas
üldosakonna juhataja

Tähelepanu

Tuletame meelde paberil andmete esitajatele järgmist:

- on soovitatav, et väljamineku põhjus oleks kirjutatud numbriliselt vastavalt käsiraamatus toodud juhendile. Sageli saabub JKKle umbmääraste sõnalisi põhjuseid, näiteks “jalad”, aga jalgadega on seotud kolm erinevat praakimispõhjust, mistõttu tuleb põhjus klienditeenindajal telefonikõnega täpsustada;

- noorkarja väljamineku lehel tuleb näidata ka väljaläinud looma sugu, sest lehmikud ja pullikud võivad olla samade inventari numbritega;

- ärge unustage meile teatamast infot ostetud loomade kohta! Ise te loomi karja võtta ei saa. Loomade liikumise vorm on JKK koduleheküljel olemas ja selle võib saata ka meiliga.

Neile, kes sisestavad kontroll-lüpsi andmeid ise, tuletame meelde, et haigetel loomadel, kellelt proovi ei võeta, ei tohi märkida ei kasti ega proovinumbrit, küll võib neile anda piimakoguse.

Sügisised Vissi konkursid

Tartu Sügisnäituse ja Tõuloom 2011 raames valiti 3. septembril ka Eesti maakarja Viss 2011. Tiitli pälvis Eerika Farm OÜ lehm Heidi, kes pärjati Vissi tiitliga ka 2009. a.

Eesti holsteini tõu Viss 2011 valiti 8. septembril Luigel, kus osales 24 loomapidajat 92 loomaga. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Selle grupi I koha sai Tartu Agro AS lehm Lindi Red, kes sai ka Vissi tiitli. II koht kuulus Kehtna Mõisa OÜ Oliviale ja III koht Sussile Estonia OÜst.

Infot Kosovost

Kosovo on väike riik Balkani poolsaare lääneosas, mis on umbes 4,5 korda väiksem kui Eesti ja kus elab ligi 1,7 miljonit inimest. Enamus nendest on albaanlased, kes uhkelt nimetavad ennast kosovarideks. Hetkel on Kosovos käimas umbes 300 erinevat ELi projekti lisaks rahvusvahelise rahuvalve kontingendile ja õigusriigi missioonile.

Kosovo kariloomade andmebaasis on registreeritud 95 782 farmi, nendest 82 614 on koos koordinaatidega. Enamus farme peab 1–2 lehma, tootmiskarju on vähe.

Lehmade ja pullide arv on 519 039, mis tegelikult ei vasta tõele, kuna väljaminekud registrisse ei laeku korralikult. See on probleemiks paljudes riikides ja üks abinõu, mis aitab seda lahendada, on riigitoetused. Sellel aastal maksis riik toetusi loomaomanikule, kes peab vähemalt 15 lehma, ja see aitas pisut korrastada veiste registrit. Järgmisel aastal on Kosovol plaanis toetada karju, kus on vähemalt 5 lehma.

Lammaste, kitsede ja sigade märgistamise kompaania on pooleli ja hetkel on märgistatud ja andmebaasis registreeritud lambaid 135 214, kitsi 14 809, sigu 11 373.

Vanimad lehmad

Eesti lehmakari nooreneb aasta-aastalt, alla 5aastaseid lehmi on praegu karjas 65,7%, 5-10aastaseid 32,8%, 10-15aastaseid 1,47% ja üle 15aastaseid üksnes 20, mis on karja koguarvust vaid 0,02%.

Praegu on karjas kindlalt teadaoleva põlvnemisega lehmadest vanim Tõnu Järveotsale kuuluv EPK tõugu Kauni, kes on sündinud 23. detsembril 1992. Kauni on 13 korda poeginud ja toonud neli lehmvasikat, ainsana on neist jõudnud põhikarja 2007. aastal sündinud tütar Kanni. Kauni on kogu elu olnud küllalt tagasihoidliku toodanguga.

1993. aastal sündinud lehmadest on karjas vaid üks – 28. märtsil 1993 sündinud Orja, kes kuulub Saare Farmer OÜle. Orja on samuti EPK tõugu, poeginud 13 korda ning toonud viis lehmvasikat, kellest kolm jõudsid ka põhikarja, kuid praegu on neist elus üks. Orja ise peab praegu vanaduspõlve, enam ta ei lüpsa, kuid karjast teda välja ka ei viida. Saare Farmeri töötajate sõnul on ta üks isepäine lehm, laudas oli tal alati oma kindel koht. Kui farmis mindi üle karusell-lüpsile, keeldus Orja karusellile minemast ja teda peeti edasi eraldi laudas koos värskeltpoeginud lehmadega.

Muhedat

Vana mees leiab tiigi kaldalt konna, püüab selle kinni ja hakkab endale tasku toppima. Konn vanameest sensuaalse häälega paluma: "Taaduke-kullake, päästa mind needusest, suudle mind huultele, muutun imekauniks noorikuks." Vana mõtleb hetke, üritab siis aga uuesti konna tasku pista. Konnake üritab uuesti vanameest ära rääkida: "Taaduke-kullake, aita mind, suudle mind huultele, muutun imekauniks noorikuks."

"Minu eas on targem omada rääkivat konna," pobiseb vanamees endamisi habemesse ja peidab konna taskusse.

Tööjuubilarid

4. oktoobril on 35. tööjuubel kontroll-labori analüütik **Helle Kokal**.

2. detsembril on 15. tööjuubel Põlva, Valga ja Võru zootehnik **Evi Prinsil**.

16. detsembril on 30. tööjuubel IT osakonna programmeerija **Mae Uril**.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma, Paide vald, Järva mk	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Taas oleme astunud uude aastasse ning sarnaselt eelmistele aastatele tehakse kokkuvõtteid möödunud aastast, antakse uue aasta lubadusi ning seatakse plaane ja eesmärgid.

Tagasisivaatena möödunud aastasse kasutan võimalust õnnitleda Jõudluskontrolli Keskuse nimel kõiki konkursi aasta põllumees 2011 nominente ning aasta põllumeest, kelleks valiti Avo Samarüütel Tartumaalt. Siinkohal on mul hea meel meenutada, et Männiku Piima head jõudluskontrolli tulemused aitasid kaasa parima piimakarjakasvataja tiitli saamisele, see konkurss toimus möödunud aasta jaanuaris.

Tulles tagasi alanud aastasse ja tutvustades Jõudluskontrolli Keskuse plaane peatuksin ma kahe uudise juures.

Esiteks tahame laiendada pakutavate kõrvamärkide valikut ja hakata pakkuma kahe erineva tootja kõrvamärke.

Teist uudist reklaamisime juba pisut meie eelmises numbris – märtsi lõpul toimub udara tervise seminar, kus lisaks Eesti lektoritele esinevad ka välislektorid Taanist ja Kanadast.

Alanud aastaks soovin kõigile meie klientidele edu ja plaanide täitumist!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

ICARi andmevahetuse töögrupis JKK töötaja

Novembris kinnitati JKK direktori asetäitja IT alal Kalle Pedastsaar ICARi andmevahetuse töögrupi liikmeks. Töögrupi ülesanne on töötada välja ühtne reeglistik, mis võimaldaks lihtsustada erinevate süsteemide vahelist andmevahetust. Eesti jaoks on oluline olla kaasatud eelkõige farmiarvuti ja andmebaasi vahelise andmevahetuse ühtse standardi väljatöötamisse.

Lisaks Eestile osalevad töögrupis Prantsusmaa, Austraalia, Taani, Inglismaa, Holland, Kanada ja Saksamaa.

Inglismaa jõudluskontrolli-organisatsiooni hindamas

2011. a detsembris avanes väliteenistuse juhataja Aire Pentjärvel võimalus hinnata ICARi kvaliteedisertifikaadi audiitorina Inglismaa jõudluskontrolliorganisatsiooni NMR (*National Milk Records*). Auditi käigus andsid NMRi spetsialistid ülevaate jõudluskontrolli korraldusest ja reeglitest, andmete kogumisest, kontrollimisest ja säilitamisest ning farmeritele pakutavatest erinevatest teenustest ja IT-vahenditest. Samuti oli võimalus viibida ühes farmis kontroll-lüpsil ning jälgida piimaproovide teekonda proovivõtmisest kuni vastuste postitamiseni. Auditi tulemuste kohta tuleb esitada kokkuvõtte ICARi juhatusele, kes teeb otsuse kvaliteedisertifikaadi väljaandmise kohta.

NMR on suurim jõudluskontrolli-organisatsioon Suurbritannias, osutatakse teenust 4800 piimafarmile, kus on ca 450 000 lehma. Organisatsioon kuulub 6000 aktsionäri ning seda juhib kuueliikmeline direktorite nõukogu. Igapäevast tööd korraldab NMR valdkonnajuhtidest koosnev juhatus.

Kontroll-lüpsse teevad peamiselt NMRi palgal olevad tehnikud (ca 500), kontroll-lüpsi kastid võtab farmist peale piimatööstuse auto ning NMRi kaubikud transpordivad jõudluskontrolli ja kvaliteediproovid piimatööstustest laborisse. Laboris määratakse jõudluskontrolli piimaproovidest rasva- ja valgusisaldus ning SRA (piima karbamiidisaldus määratakse vaid vähestele farmidele).

NMRil on Inglismaal kolm laborit, millest kaks tegelevad peamiselt piimatööstuste kvaliteediproovidega ja üks jõudluskontrolli piimaproovidega. Üks labor piimatööstuste proovide analüüsimiseks on ka Põhja-Iirimaal. Umbkaudu aasta pärast jääb NMRil Inglismaale kaks piimalaborit, kuna uue laborihoone ehitamise järel suletakse labor, mis siiani tegi vaid jõudluskontrolli piimaproove ning uues laboris hakatakse analüüsima nii jõudluskontrolli- kui piimatööstuste proove, samuti haigustekitajate esinemist (mastiit, BVD, IBR, leptospirosis, paratuberkuloos).

Sündmused ja kontroll-lüpsi tulemused edastatakse NMRisse enamasti vastavaid jõudluskontrolli programme kasutades, võimalik on andmed saada ka paberil. Ka vastused on võimalik saada paberil või arvutiprogramme kasutades. Andmete kontrollimiseks võrreldakse kontroll-lüpsi tulemusi igal kontrollpäeval tankipiima vastavate näitajatega (piimakogus, rasva- ja valgusisaldus, SRA).

Geneetilise hindamisega tegeleb DairyCo, kuhu kõik jõudluskontrolliorganisatsioonid edastavad andmed. Pärast hindamist lisatakse hindamistulemused loomade jõudluskontrolli andmebaasi. Tõuraamatu pidamisega tegelevad tõuaretusseltsid, kes annavad välja tõuraamatunumbreid ja hoiavad põlvnemisandmeid.

Paberivaba teenus ja lisatrükised paberil

Oleme saanud klientidelt positiivset tagasisidet piimaveiste jõudluskontrolli paberivaba teenuse kohta. Paberivaba teenuse tellimisel tuleb arvestada, et see tähendab kogu edaspidist suhtlust ainult elektroonilisel viisil. Ka arved saadab JKK teile elektrooniliselt. Enne teenuse tellimist analüüsige, kas elektrooniline suhtlus sobib teie töökorraldusega.

Tasulise Vissukese kasutajad vast märkasid, et ümbrikus polnud aruannete trükke. Kõik aruanded on alates jaanuarist Vissukesest kättesaadavad. Kui te soovite neid siiski saada paberil, siis tellimuse saab teha Vissukeses (*Seaded* → *Paberraportite tellimine*) või saates meili keskus@jkkkeskus.ee. Nii paberraportite kui e-arvete tellimist saab Vissukeses teha omanikuõigustes isik.

Vissukese Vet-moodulist

Kaks aastat on loomaomanikel/veterinaararstidel olnud võimalus kasutada programmi *Vissuke* lisana rakendust VET (veterinaaria). Selle aja jooksul on VET loomaomanike abiga saanud rida täiendusi. Alguses pakutud võimalustele on lisandunud täiendavaid andmete analüüse, mis annavad parema ülevaate karja tervisest.

Olulisemad lisandunud aruanded on: Kliinilised udarapõletikud, Lehmikute/pullide haigestumine, Sigimise aruanne.

Nimetatud aruannete saamiseks piisab sellest, kui avada loomadele ainult haiguslood. Rahalist arvestust võib iga omanik/loomaarst pidada eraldi. Oluline on ka diagnooside täpne määramine ja registreerimine. Nt ravitud kliiniliste udarapõletike aruannet ei näe omanik, kes avab haigusloo, kus kliinilise udarapõletiku korral on diagnoosiks pandud ainult udarapõletik. Siin on oluline koostöö loomaomaniku ja -arsti vahel.

Kliiniliste udarapõletike aruanne sisaldab karja udaraterwise näitajaid viimase kuu, 3 ja 6 kuu ning libiseva 12 kuu jooksul. Aruandes tuuakse välja üks kord ravitud lehmade protsent ning korduvalt ravitud lehmade osakaal karjas, lehmade arv ja protsent, kelle SRA on üle 200 000, mastiidi juhte mastiiti haigestunud lehmade kohta jne. Eelnimetatud näitajate kohta on lisatabel lehmade jaotusest kuude lõikes viimase 12 kuu jooksul. Eraldi on välja toodud poegimisjärgsed kliinilised mastiidid 1. laktatsiooni lehmadel ning vanematel lehmadel. Aruanne sisaldab lisaks veel kahte tabelit, millest esimeses on lehmade nakatumise ja SRA seos karjas ning teises mastiidi sõltuvus laktatsioonijärgkudest.

Kõrvutades omavahel kõrgema SRAga lehmade info (udara tervise aruanne, mastiit12), ravitud kliiniliste udarapõletike andmed, jälgides tankipiima SRA dünaamikat ning määrares mastiiditekitajad ka tankipiimas saame hea ülevaate karja tegelikust udaraterwise olukorrast.

Veterinaarandmete esitajad saavad vaadata ka lehmikute/pullide esmakordsete haigestumiste statistikat. Aruandes on kaks eraldi tabelit: viimase 12 kuu diagnoosid kuni 12 kuu vanustel vasikatel ning üle 12 kuu vanustel noorloomadel. Lisaks tabel ravijuhtude kohta vanuselise jaotuse järgi (1–14 päeva, 15–30 päeva, 2 ja 3 kuud, 4–6 kuud ning 7–12 kuud). Registreerides igapäevaselt noorkarja terviseandmeid, jälgides ööpäevast juurdekasvu (lehmikute kaalumise raport) ning viimase 12 kuu väljamineku statistikat saame nii iga looma kui ka kogu noorkarja probleeme kiiremini tuvastada. Lehmikud/pullid on VETis eraldi alajaotustes.

Sigimise osa koosneb kahest alamenüüst: aruandest ja probleemide jaotusest kuude kaupa. Aruanne sisaldab erinevaid sigimisnäitajaid viimase kuu, 3 ja 6 kuu ning libiseva 12 kuu jooksul: eraldi on välja toodud 1. laktatsiooni lehmad ja vanemad ravitud lehmad, rasked poegimised, abortide ja surnultsündide arv, ravijuhud diagnooside järgi, praakimine sigimise/raskete poegimiste tõttu jne. Probleemide jaotus kuude kaupa annab ülevaate libiseva 12 kuu jooksul ravitud loomade päramiste peetustest ja emakapõletikest ning rasketest poegimistest. Peale eelnevate näitajate on lisatud ka poegimiste arv käesoleval kuul.

Sigimise aruande, seemenduste aruande ning koondaruande analüüs aitab ennetada ja avastada sigimisega seotud probleeme karjas. Tiinuse kontrolli tulemuste ning poegimiste regulaarsel registreerimisel on oluline samuti poegimise raskuse esitamine, sest nii saab seda infot kasutada ka sigimisaruande koostamisel.

Kliiniliste udarapõletike, lehmikute/pullide haigestumiste statistika, sigimise andmete analüüs koos teiste jõudluskontrolli näitajatega karjas aitavad avastada kõrvalekaldeid enne, kui nad on muutunud probleemiks, ning teha õigeid otsuseid. Selle tulemusel paraneb nii udaratervis, produktiivsus kui noorloomade tervislik olukord.

Merle Lillik
väliteenistuse piirkondlik zootehnik

Identifitseerimine Lõuna-Ameerikas

Detsembri alguses toimus Tšiili pealinnas Santiagos loomade identifitseerimise seminar Ladina-Ameerika ja Lõuna-Ameerika riikidele. Seminari korraldasid FAO, ICAR ja FEPAL (Pan-Ameerika Piimandusföderatsioon, mis ühendab erinevaid piimandusega seotud organisatsioone). Seminari eesmärk oli nii kaardistada olukord selles piirkonnas kui ka tutvustada Euroopa kogemusi ja uuendusi loomade märgistamisel. Kogu seminar oli jaotatud kuueks tsüklikuks ja töökorralduse järgi algas iga tsükkel ettekannetega, millele järgnes 2-tunnine arutelu erinevates töögruppides lähtuvalt osaleja huvist (piimakari, lihakari, teised loomaliigid).

Esimesel päeval sai selgeks, et piirkonna tase selles valdkonnas on üsna ebaühtlane, kuid edumeelsematel riikidel on Euroopa standardid sisuliselt juurutatud. Huvitav oli jälgida arutelusid, kuidas osalejad otsisid oma küsimustele vastuseid ja lahendusi, sest valdav osa esindatud riikidest peavad oma piirkonda veisekasvatuse jaoks sobivaks ja veiselihaks eksport Euroopasse, kus loomade märgistamine on üks esmanõuetest, on enamikus riikides väga olulisel kohal. Ekspordi olulisust nõuetesse suhtumisel kirjeldab väga ilmekalt Tšiili ja Uruguai süsteemide võrdlemine, millega oli võimalik pisut lähemalt tutvuda seminarile eelneval nädalal. Uruguai ekspordib põhiosa oma veiselihatoodangust ja loomade märgistamine on terves riigis kõigile kohustuslik. Samas on Tšiilis kriteeriumid, millistes karjades või piirkondades on märgistamine kohustuslik ja millistes vabatahtlik. Kriteeriumid jagunevadki peamiselt kaheks – lähtuvalt piirkonnast (kui piirkonnas on olnud haiguspuhanguid või piiriäärsed alad) või lähtuvalt turustamisväljundist (ainult identifitseerimissüsteemis olevate karjade toodangut võib eksportida, kuid märgistamine ei ole ainuke nõue, mida jälgitakse). Ka Tšiili plaanib lähitulevikus muuta märgistamine kõigile loomapidajatele kohustuslikuks.

Huvitav on asjaolu, et kui Euroopa riigid alles arutlevad, kas Euroopas võtta kasutusele veiste elektrooniline märgistamine või mitte, siis neis riikides on veiste elektrooniline märgistamine juba suhteliselt levinud.

Kaivo Ilves
direktor

Cooprinsem – Tšiili Jõudluskontrolli Keskus

Tšiilis on veiste koguarv ca 3,7 miljonit. Piimalehmi on 475 000 ning jõudluskontrolli all on neist 175 000. Jõudluskontrolli organisatsioon on Tšiilis viis, suurim neist on üle 80% turuosaga kooperatiiv Cooprinsem. Ettevõtte alustas 1968. a kunstliku seemenduse teenuse pakkumisega ja meile üllatuseks ei olnud eesmärgiks mitte parema aretusmaterjali levitamine, vaid hoopis veterinaarse olukorra parandamine. Jõudluskontrolli teenuse pakkumisega alustati alles 1974. a. Külastuse käigus selgus, et Eesti ja Tšiili jõudluskontrolli organisatsioonides on nii mõndagi sarnast. Ka Cooprinsemil on oma piimalabor, väliteenistuse, andmetöötuse ja geneetilise hindamise üksused ning sarnaselt Eestile arendatakse kasutatav tarkvara oma organisatsioonis.

Erinevustest rääkides võib alustada juba mahtudest. Cooprinsemi jõudluskontrolli süsteemis on 515 karja ligi 143 000 piimaveisega. Kuid ettevõtte tegevusvaldkond on oluliselt laiem, lisaks eelnimetatud jõudluskontrollile ja kunstlikule seemendusele tegeleb firma veterinaarravimite, taimekaitsevahendite, väetiste, söödalisaandite ja lüpsiseadmete müügiga, kusjuures loomakasvatuse valdkonnas on firma sarnaselt jõudluskontrolli teenuse pakkumisele ka sperma, veterinaarravimite ja lüpsiseadmete müüginäitajatelt kindel turuliider. Firmal on sisuliselt kaks peakontorit, millest üks on nn administratiivne peakontor ja teise, Osorno väikelinnas asuvasse on koondatud teenuse pakkumine, sh jõudluskontrolliga seonduv.

Seelses laboris on lisaks piimalaborile (jõudluskontroll ja piimatööstuse kvaliteediproovid) ka veterinaarlabor (brutselloos, leukoos, rinotrahheiit, paratuberkuloos, veiste viirusdiarröa). Laboris on võimalik teha vee- ja mullaanalüüse ning uuest aastast avatakse labor söödaproovide analüüsimiseks. Ettevõtte osanike arv on 247, kuid teenuseid pakutakse 14 000 looma- ja taimekasvatajale. Osanike väike arv on tingitud asjaolust, et osanikuks saamisel on oma kriteeriumid, mida paljud põllumehed ei täida. Olulisemate kriteeriumidena tutvustati meile, et osaniku põhitegevus peab olema loomakasvatus ning enne osanikuks saamist tuleb teatud aastad olla ettevõtte klient. Ettevõttes töötab üle 550 töötaja ja ettevõtte pakub oma teenuseid peamiselt veise- ja lambakasvatajatele, nõustajatele, piimatööstustele, tootjaorganisatsioonidele, kuid firmal on ka 7 bensiinijaama.

Jõudluskontrolli juurde tagasi tulles tuleb Tšiili kolleegide kiituseks märkida, et lisaks jõudluskontrolli tarkvarale on arendatud ka raamatupidamist lihtsustav tarkvara, söödaratsioonide tarkvara ja karjamaade majandamist hõlbustav tarkvara. Loodud tarkvarade puuduseks on asjaolu, et nad on arendatud eraldiseisvatena ja programmide omavaheline andmevahetus ei toimi ideaalselt, kuid ka selles osas on väidetavalt paranemismärke.

Kui veisekasvatusest üldisemalt rääkida, siis oma aretusmaterjali (sperma) nad impordivad ja peamiseks importijateks on USA, Holland, Saksamaa, Skandinaavia ja Uus-Meremaa, kusjuures viimast peeti looma tagasihoidlikuma suuruse tõttu kõige sobivamaks. Külastasime ainult ühte piimafarmi, kuid vestluse käigus selgus, et sarnaselt Uus-Meremaale peetakse ka Tšiilis loomi karjamaal ja traditsioonilist farmikompleksi enamikul juhtudel ei eksisteeri. Karjamaal asub üldjuhul üsna avatud seintega lüpsikoda ja tundub, et piima üritatakse toota võimalikult väikeste investeeringutega, sest nähtud lüpsikodad või vasikate varjualused olid ajahambast pisut räsitud ning teedel nähtud traktoripark ei olnud enam kõige moodsam. Tõugudest on põhiliseks tõuks holstein (ca 95%), kuid kuna piimatööstused makstavad korralikku boonust ka piimarasva ja piimavalgu eest ning udaratervissele pannakse väga suurt rõhku, siis on Skandinaavia aretusmaterjal leidnud sealsete karjakasvatajate seas sooja vastuvõtu. Kui otsida veel sarnasusi Eesti ja Tšiili vahel, siis sealne piimahind on üle 30 eurosendi ning eelmise aasta piimatoodang ületas napilt 8000 kg piiri. Piimatoodang ületab küll Eesti toodangut, kuid see number iseloomustab ainult 36% loomade toodangutaset.

Kaivo Ilves

Genoominfo kogumine ja kasutamine kogub populaarsust

EAAPi (Euroopa Loomakasvatuse Föderatsioon) konverentsil Norras Stavangeris tõdeti, et genoominfo kasutamine on tulnud, et jääda. Genoominfo tähtsus areustöös ja teaduses suureneb lähiaastatel kordades. Samas ei kao kuhugi jõudlusandmete kogumise vajadus ja traditsiooniline aretusväärtus. Traditsiooniline aretusväärtus on usaldusväärne ja hindamatu tähtsusega ka genoomaretusväärtuste arvutamisel, sest genoominfo on lisainfo. Selleks, et loomi saaks hinnata vaid genoominfo baasil, kulub mitmeid aastaid, mil andmebaasis on piisaval hulgal genotüüpiseeritud loomi, et arvutatava genoomaretusväärtuse usaldusväärsus oleks piisavalt kõrge.

Genoominfo ei ole kõikvõimas ja endiselt ei suudeta põhjendada kogu variatsiooni. Käibelolev 50 K genoomkiip, mis mahutab 50 000 geneetilise markeri infot, selgitab maksimaalselt 80% variatsioonist. Suurema tihedusega kiibid ei anna piisavalt lisainfot, et nende kasutamine oleks otstarbekas. Genotüüpiseerimise kõrge hind on endiselt selle massilise kasutuselevõtu takistuseks. Kuid juba praegu annab genoominfo lisamine ilmselge ajalise eelise aretuses ning

rahalise kokkuhoiu võimaluse aretusfirmades.

Milliseid loomi testida? Genotüüpiseerimine on soovituslik nii traditsioonilise põlvnemisindeksi järgi valitud noortele pullidele kui ka nende emadele. Seda soovitatakse eelkõige väikeste populatsioonide puhul. Genoominfo lisamine geneetilisse hindamisse annab suurima efekti tunnuste puhul, millel on kõrgem päritavus (tootmistunnused). Tunnuste puhul, millel on madal päritavus, nagu seda on funktsionaalsed tunnused, on genoominfo lisandumise efekt väiksem, kuid mitte vähem oluline. Funktsionaalsete tunnuste genoomaretusväärtuste suur variatsioon arvatakse olevat põhjustatud keskkonna ja genotüübi koosmõjust.

Genotüüpiseerimise hind ei ole ainus takistus genoominfo kasutamisel. Genotüüpiseerimisega suureneb kogutav, säilitatav ning töötletav andmehaht plahvatuslikult, mistõttu tuleb välja töötada uus riist- ja tarkvara, mis suudaks selle väljakutse vastu võtta.

Genoominfo lisaboonuseks on põlvnemise määramine, mille tulemusel korrastub ka põlvnemise andmestik. Mikrosatelliitide järgi vanemate määramine on liiga kulukas ning genoomanalüüsi kasutuselevõttuga leiab see meetod järjest vähem kasutust.

Juba paar aastat on mitmed riigid kasutanud rahvuslikul hindamisel genoominfot. Sel suvel toimus esimene rahvusvaheline genoomhindamine, mille viis läbi Interbull. Rahvusvahelisel genoomhindamisel osales seitse riiki/piirkonda: Saksamaa, Taani-Soome-Rootsi, Prantsusmaa, Holland, Uus-Meremaa, Poola ja USA. Rahvusvahelise genoomhindamise metoodikat täiustatakse ning järgmisel genoomhindamisel on lisandumas veel riike, kes sel korral ei suutnud etteantud kriteeriume täita. ETKÜ pakub Osnabrücki pullide spermat, kel on rahvuslik genoomaretusväärtus. Eesti päritolu veiste genoominfot veel ei koguta.

Liia Taaler

biomeetria sektori peaspetsialist

Tähelepanu

Uute lüpsifarmide kohta on vaja JKK klienditeenindaja-vahendajale teatada, millise farmi numbri uue farmi jaoks kasutusele võtate. JKK registreerib, millist lüpsimeetodit kasutama hakatakse (vahelduv KL, robotlüps, lihtsustatud kolmekordne või tavaline). Kui uus farm asub uues kohas, siis peab JKK selle fikseerima ka piimaringide tabelis. Samuti tuleb JKK-le teatada, kui lähete vahelduvalt kontroll-lüpsilt üle lihtsustatud kolmekordsele lüpsile.

Jõudlusandmete koguja, kes ei tee karjas ise kontroll-lüpsi, ei registreeri või ei edasta sündmusi, **peab välja õpetama** kõik inimesed, kes karjas neid tegevusi teostavad. Õigesti tehtud kontroll-lüps ning korrektselt registreeritud sündmused aitavad vältida vigu ja tagavad jõudlusandmete usaldusväärsuse.

Koolituse kohta koostatakse dokument, milles on kirjas käsitletud teemad. Dokument kinnitatakse mõlemapoolselt allkirjaga.

Lüpsikiiruste andmebaasi registreerimine toimib ainult registri-numbriga. Inventarinumbriga esitades jäävad nad registreerimata.

Aasta algus on puhkuseplaanide tegemise aeg. Seepärast tasub mõelda, kuidas vajalikud tööd tehtud saab ning kes on need inimesed, kes on vajadusel võimelised asendama teie spetsialiste.

Alates 2011. a on loomaomanikel võimalik kontroll-lüpsi tegija puudumisel **tellida kontroll-lüpsi tegema JKK piirkonna zootehnik**. See teenus sobib ajutise vajaduse korral, nt kui kontroll-lüpsi tegija on puhkusel, haigestub või lahkub töölt.

Kontroll-lüpsi teenuse tellimiseks võtke ühendust oma piirkonna zootehnikuga ning leppige kokku sobiv kontroll-lüpsi aeg. Rohkem infot JKK kodulehel (*Piimaveised* → *Lisateenused*).

Põhjamaade jõudlus-kontrolliorganisatsioonid kohtusid Taanis

Oktoobri lõpul toimus Taanis järjekordne Põhjamaade jõudluskontrolli organisatsioonide kohtumine. Seekordsel kohtumisel olid kohal Eesti, Taani, Rootsi ja Soome esindajad.

Traditsiooniliselt andis koosoleku alguses iga riik lühikärgelise oma maal toimuvast. Ühine kõikidele põhjamaadele on mastiidekitaja määramise teenuse (Eestis Mastiit 12 nime all) juurutamine. Kuna Taanis on veiste elektrooniline märgistamine eelmisest aastast kohustuslik, siis on taanlaste prioriteediks elektroonilise kõrvamärgi võimaluste parem kasutamine. Soome ja Rootsi tegelevad sarnaselt Eestiga kontroll-lüpsi lihtsustamisega pihuarvuti ja ribakoodiga proovipudelitel abil.

Kõige keerulisemas olukorras on Soome, kus karjad on väikesed ning vahemaad karjade vahel suhteliselt suured, mistõttu vajalikud investeeringud uute tehnoloogiate kasutuselevõtuks jõudluskontrollis on kallid. Vahemaade probleemi tõdes ka Rootsi. Seetõttu oleks A-kontrolli teostamine nendes riikides väga kulukas. Seevastu Taanis on karjad üksteisele küllalt lähedal ning kontroll-lüpsi teenuse pakkumisel ei teki suuri transpordikuluseid. Kui Soome jõudluskontrolliorganisatsioon on suurel määral keskendunud ka nõustamisele, siis Taani jõudluskontrolli assistentide ülesandeks on vaid kontroll-lüpsi tegemine. Loomakasvatusalast abi saavad Taani farmerid spetsialiseerunud nõustajatelt.

Üsna pikalt arutati farmiarvuti ja andmebaasi vahelise andmevahetuse probleemistiku üle. Jällegi eristus taanlaste süsteem teistest. Kui teised riigid soovivad ka farmiarvutist andmeid võtta, siis Taanis peetakse farmiarvutis olevate andmete usaldusväärsust madalaks ja kõiki andmeid kontrollib ja registreerib

jõudluskontrolli assistent. Rõõmustav oli, et kõik Põhjamaad on võimalike lahenduste osas ühisel arvamusel, keerukaks võib olukorra teha ainult see, et erinevad riigid defineerivad sündmusi pisut erinevalt.

Lisaks põhiteemadele olid kõne all kameie igapäevased mured nagu proovipudelite kvaliteet, farmitöök sobivate mõistliku hinnaga pihuarvutite pakkumiste puudumine, kontroll-lüpsi lüpsirobotiga farmis või loomade identifitseerimise probleemid lüpsiplatsil.

Järgmise kohtumise organiseerivad rootslased 2013. aasta jaanuaris.

JKK kolleegipreemia

JKK kolleegipreemia aasta töötaja 2011 pälvis üldosakonna juhataja Eneken Ulmas. Enekeni töö on seotud koolituse ja teavitustegevuse toetusprojektidega. Nende abil on saadud pakkuda klientidele infopäevi, erinevaid trükiseid. Ta on tegelenud toetustega seonduva keeruka paberimajandusega ning hoidnud silma peal, et kõik õigel ajal tehtud saaks. Lisaks on ta hästi omandanud kunstmiku kujundustööd, meened, kodulehe jälgimine. Kolleegide sõnul on Eneken töökas, sõbralik, jagab infot oma tegemistest, küsib arvamust kolleegidelt.

Muhedat

Kohtumajas toimub uue aasta esimene istung, mida juhtiv kohtunik on just jõulupuhkuselt tulnud, puhunud ja heas tujus.

“Miks te siin olete?” uurib ta süüpingis istujalt.

“Politsei ütles, et otsisin jõulukinke liiga vara.”

“Kuidas nii, see ju küll mingi kuritegu ei ole,” imestab kohtunik.

“Noh, ma tegin seda enne kaupluse avamist.”

Läänemaa esindus kolis

Jaanuarist alates võtab Läänemaa piirkondlik zootehnik kliente vastu aadressil Jaani 10, Haapsalu. See on nn Läänemaa põllumajandusmaja, JKK ruum on 2. korrusel. Vastuvõtuaeg on endine, kolmapäeviti 9–15.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrusel, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma, Paide vald, Järva mk	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrusel, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Aasta on alanud Jõudluskontrolli Keskusele eriti tõiselt. Lisaks möödunud aasta kokkuvõtetele oleme organiseerinud meie piimatootjatele kaks koolitust. Kui esimene, andmete registreerimise koolitus, oli meie jaoks juba kolmas omataoline, siis udaratervise koolitus oli JKK jaoks täiesti uus kogemus. Koolitus sai ainukordne ja huvitav oma esinejate poolest, lisaks Eesti tunnustatud spetsialistidele avaldasid oma seisukohti Taani riikliku mastiiditõrje programmi juht Jørgen Katholm ning Kanada suurima jõudluskontrolliorganisatsiooni CanWest DHI turundus- ja klienditeeninduse juht Richard Cantin.

Täname suure teadmistehuvi eest!

Uudne oli ka salasõnade vahetamine, millest käesolevas lehes juttu on. Kui salasõnade vahetus nii mõneski hämmeldust ja ilmselt ka pahameelt tekitas, siis rõõmu valmistab, et üldiselt on meie loomapidajad üsnagi avatud uuendustele. Elektrooniliste märkide kasutamine leiab üha uusi ja uusi kasutajaid veisekarjades, kuid on leidnud kasutust juba ka seakasvatustes. Elektrooniliste märkide kasutamise kasvuga on tekkinud suurem huvi EID-märkide lugejate ning andmete kogumise-edastamise süsteemide vastu.

Mastiit 12 teenus juurdub meil visalt, aga proovide arv näitab tõusutrendi. Kuid proovide arvust olulisem on see, et meil on juba mitmeid kliente, kes on teenuse omaks võtnud ning tegelevad sihipäraselt mastiiditõrjega.

Selle aasta alguses otsustasime muuta meie kodulehel asuva Veiste müüginfo piima- ja lihaveisekasvatajatele tasuta teenuseks, mis kohe teenuse kasutamisele positiivselt mõjus.

Ilusat kevadet soovides!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Kõrvamärgiuudised

- Märtsikuust on veiste asenduskõrvamärkidenä kasutusel Allflex Ultra kõrvamärgid. Väliselt on Ultra kõrvamärk äratuntav musta värvi n-ö "nupu" järgi. Sisuline erinevus seisneb endisest kvaliteetsemas lukustussüsteemis. Allflex Ultra kõrvamärgid on edukalt läbinud ICARi kõrvamärkide tunnustamise testi. Peagi hakkame müüma Ultra kõrvamärke ka veiste esmaseks märgistamiseks mõeldud kõrvamärkidenä.

- JKK on müünud esimese koguse elektroonilisi kõrvamärke emiste identifitseerimiseks. Mitmes seafarmis on viimastel aastatel uuendatud tootmis-komplekse ja sisustatud need kaasaegsete tehnoloogiliste lahendusega, kus on kasutusel emiste automatiseeritud söötmissüüis ehk söötmine nn robotiga. Sellise söötmissüsteemi tegevus põhineb looma identifitseerimisel elektroonilise kõrvamärgi abil, mis võimaldab sigu sööta sea tiinusele vastava söödakogusega.

Salasõnade vahetus

Piiratud juurdepääsuõigustega veebirakendustes (Vissuke, Liisu jne) pakub JKK autentimiseks kolme võimalust: kasutajanime/salasõna, ID-kaarti ja Mobiil-ID. Kasutajanime/salasõna kasutamise puuduseks on vähene turvalisus – iga inimene, kes neid teab, saab juurdepääsuõiguse rakendusele. Nende teadasaamine ei ole kuigi keeruline, sageli annab konto omanik need vabatahtlikult teistele kasutamiseks, jätab need arvuti juures nähtavale kohale või laseb veebilehitsejal salvestada.

Salasõnade vahetuse nõue on kantud soovist „jalutamaläinud“ kontode kasutusõiguste peatamiseks. JKK järgib järgmisi põhimõtteid:

- Salasõna pikim kasutus on 180 päeva;
- Salasõna aegumise teadasaamisest alates peab salasõna vahetama 7 päeva jooksul;
- Salasõna ei saa kohe uuesti kasutada. Selleks peab olema eelmisest kasutusest möödas vähemalt 30 päeva ja tehtud vähemalt kolm salasõna vahetust teiste salasõnade vastu.

Kahjuks ei läinud salasõna vahetuse

nõude juurutamine valutult, sest mitmed veebirakendused ei olnud selle toetamiseks täielikult valmis. Segadust oli palju ja JKK palub selle tekitamise eest vabandust!

Nüüd on probleemid lahendatud ja veebirakenduste kasutajad saavad probleemide korral sisselogimisel asjakohast tagasisidet:

- Salasõna on aegumas. Vahetage salasõna rakenduses, mis seda võimaldab või paluge salasõna vahetus teha JKK-l.

- Salasõna on aegunud. Kasutaja on jätnud õigeaegselt salasõna vahetamata ja sellepärast on juurdepääs kontole peatatud. Uue salasõna saamiseks pöörduge JKK-sse.

- Konto on lukustatud. Vale kasutajanime/ salasõna kombinatsiooni on kasutatud vähemalt 10 korda. Konto avatakse automaatselt tunni aja pärast, kui aga rakendust on vaja kiiresti kasutada, siis helistage JKK-sse. Salasõna vahetuse järel on see situatsioon kerge tulema, sest jätkatakse vana salasõna kasutamist. Ka veebilehitseja võib jätkata vana salasõna automaatset pakkumist, kui konto salasõna vahetuse järel jääb see veebilehitsejas tegemata. Probleemide ilmnemisel veenduge, et veebilehitseja on korrektselt seadistatud, näiteks Internet Exploreris saab seda teha *Tools → Internet Options → Content → AutoComplete Settings* alt.

Kokkuvõttes võib öelda, et kasutajanime/salasõna kasutamine ei ole eriti turvaline ega probleemivaba. Kasutage parem ID-kaarti ja/või mobiil-ID!

Tipplem Jacqueline

Tartu Agro AS lehm Jacqueline võttis juba 2009. aastal lehmade 305päevase piimatoodangu rekordi oma nimele lüpskes neljandal laktatsioonil 18 935 kg piima. Nüüdseks on ta lõpetanud kuuenda laktatsiooni ja lüpsnud eluajal kokku üle 100 000 kg. Oma 107 281 kg piimatoodanguga (31.12.2011 seisuga) asub ta sajatuhandeliste klubis auväärsel neljandal kohal. Kui Jacqueline veel kaks laktatsiooni karjas püsib, on tal kõik eeldused asuda esikohale, sest kõik temast eespool olevad lehmad on karjast välja läinud. Selleks peab ta lüpsma kahel järgmisel laktatsioonil kokku vähemalt 22 427 kg piima.

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemused 2011. aastal

1. jaanuaril 2012 oli jõudluskontrollis 89 338 lehma, mis moodustab 93,5% Eesti lehmadest. Võrreldes eelmise aastavahetusega suurenes lehmade arv 354 võrra. Eesti holsteini tõugu lehma oli karjas 69 817 (78,1%), eesti punast tõugu lehma 18 683 (20,9%), eesti maatõugu lehma 501 (0,6%) ning muud tõugu lehma 337 (0,4%).

Kõige enam oli lehma Järvamaal (13 296), Lääne-Virumaal (11 075) ja Pärnumaal (9828). Kõige väiksem oli lehmade arv Hiiumaal – 494 ja Ida-Virumaal – 1733. Pärnumaal suurenes lehmade arv aastatagusega võrreldes 235 võrra, Tartumaal 93 ja Põlvamaal 92 lehma võrra. Saaremaal seevastu lehmade arv vähenes 211 lehma võrra ja Järvamaal oli 92 lehma vähem kui aasta tagasi. Järva- ja Raplamaa karjades oli kõigist maakonna lehmadest holsteini tõugu 98,4%, eesti punast tõugu lehmade osakaal oli suurim Saaremaal (75,5% maakonna lehmadest) ning Valga- ja Viljandimaal (vastavalt 48,9 ja 48,7%).

1. jaanuaril 2012 oli jõudluskontrollis 879 piimakarja. Suurim karjade arv oli Pärnumaal (112), Viljandimaal (94) ja Raplamaal (80). Hiiumaal oli piimaveiste jõudluskontrollis 17 karja ja Ida-Virumaal 21 karja. Jõudluskontrollis olevate piimakarjade arv vähenes aastaga 52 võrra, millest 9 karja olid Lääne-Virumaalt ja 8 karja nii Pärnumaalt kui Saaremaalt.

Keskmine karja suurus on juba 101,6 lehma ehk võrreldes eelmise aastaga suurenes nn “keskmine kari” 6 lehma võrra. Suurimad karjad on Järvamaal keskmiselt 182 lehmaga ja Jõgevamaal 171 lehmaga, väikseimad karjad Hiiumaal 29 lehmaga ning Võrumaal 57 lehmaga.

Piimatoodang on aasta-aastalt suurenenud. Mullu saadi aastalehma kohta 7756 kg piima, mis on 143 kg rohkem kui 2010. a. Eesti holsteini tõugu lehmad andsid 7926 kg piima (+148 kg võrreldes 2010. a) ja eesti punast tõugu lehmad 7268 kg (+116 kg). Eesti maatõugu lehmade piimatoodang aga vähenes 389 kg võrra, lehma kohta saadi vaid 4461 kg piima.

Tartumaa lehmade toodang oli 8753 kg, Põlvamaal 8296 kg, Lääne-Virumaal 8157 kg ja Jõgevamaal 8043 kg. Üle Eesti keskmise saadi lehmadel piima veel Järvamaal (7890 kg) ja Raplamaal (7848 kg). Kõige madalam oli taas Hiiumaa lehmade piimatoodang 4348 kg.

Võrreldes 2010. a suurenes piimatoodang kõige enam Läänemaal (+336 kg), Järvamaal (+283 kg) ja Lääne-Virumaal (+289 kg). Hiiumaa, Saare-, Rapla- ja Viljandimaal toodang hoopis vähenes vastavalt 341, 117, 77 ja 5 kg.

Mitmed parimad karjad on tipus olnud ka eelnevatel aastatel: 3–7 lehmaga karjadest oli teist aastat esimene Mare Kahari kari, 8–20 lehmaga karjade tipus on kolmandat aastat järjest Allingute pere piimakari, Lea Puuri lehmad olid jätkuvalt parimad 21–50 lehmaga karjade hulgas. 51–100 lehmaga karjade etteotsa tõusis Allar Arusalu piimakari, üle 100pealiste karjade hulgas sai parima toodangu OÜ Soone Farm kari.

Tabel 1. Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi 2011. aastal:

Aasta-lehmi	Omanik, maakond	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva %	Rasva kg	Valku %	Valku kg	R+V kg
3–7	Mare Kahar, Järva	6	9100	4,27	388	3,49	318	706
8–20	Vallo Allingu, Jõgeva	20	10211	3,90	399	3,27	333	732
21–50	Lea Puur, Viljandi	35	11174	3,82	427	3,47	388	815
51–100	Allar Arusalu, Järva	53	9025	4,14	374	3,46	312	686
Üle 100	OÜ Soone Farm, Tartu	202	11200	4,06	455	3,38	378	833

10 000 kg või enam piima saadi 13 karjas, neist üheksas on rohkem kui 100 lehma. 9001–10 000 kg saadi 39 karjas ning 8001–9000 kg piima saadi 80 karjas. 24 karja piimatoodang oli väiksem kui 3000 kg.

Parimad lehmad 305-päevase laktatsiooni piimajõudluse järgi olid ASi Tartu Agro eesti punast tõugu lehm 8092762 (2. lakt toodang 15 805 kg), ASi Võhmata PM eesti holsteini tõugu lehm 7808982 (2. lakt, 17 851 kg) ja Massiaru POÜ eesti maatõugu lehm Lillik 4778646 (5. lakt, 10 393 kg). Rohkem kui 12 000 kg piima laktatsiooni jooksul lüpsis 1858 lehma, vähem kui 4000 kg lüpsis 1216 lehma.

Eluajal 100 tonni piima tootnud lehmade nimekiri täienes. Lisandusid ASi Tartu Agro lehm Jacqueline 107 281 kiloga, Raimo Beilmanni (Lääne-Virumaa) lehm Doona 102 514 kiloga, OÜ Rebruk Farm (Järvamaa) lehm Malve (101 293 kg) ja Võhandu POÜ (Võrumaa) lehm Loodi (100 524 kg). Kahjuks läksid Malve ja Loodi 2011. a karjast välja. 2011. a läksid välja ka Selja OÜ (Pärnumaa) lehm Lali ja Kehtna Mõisa OÜ (Raplamaa) lehm Ruti, kes 100 tonni said täis juba 2010. a. Nende eluajatoodanguks jäi 104 460 kg ja 100 705 kg.

Eesti punast tõugu lehmadest oli parim ASi Laatre Piim (Valgamaa) lehm Piimaauto (97 488 kg), kes tõusis läbi aegade edetabelis teisele kohale (1. kohal Öienupp). Lehm Piimaauto läks kahjuks 2012. a veebruaris karjast välja. Eesti maatõu eluajatoodangute tippu tõusis Leili Lüüsi (Valgamaa) lehm Nanna 67 012 kg-ga. Nanna edestas senist parimat Melissat 68 kiloga.

Somaatiliste rakkude arv piimas (SRA) on kahe viimase aasta jooksul veidi langenud. Kui 2009. a oli keskmine SRA 390 000/ml, siis 2010. a oli SRA 383 000/ml ja 2011. a vastavalt 371 000/ml. Võrreldes kolme peamist piimatõugu olid parimad eesti punast tõugu lehmad, kelle keskmine SRA oli 365 000/ml. Eesti holsteini tõugu lehmade SRA oli 372 000/ml ja eesti maatõugu lehmade SRA 597 000/ml.

Maakondadest olid parimad Tartumaa (305 000/ml), Saaremaa (307 000/ml) ja Raplamaa (320 000/ml). Kõige halvem oli olukord Ida-Virumaal (512 000/ml) ja Hiiumaal (444 000/ml).

Kui võrrelda erineva toodangutasemega karju, siis endiselt paistab silma, et mida suurem on piimatoodang, seda väiksem on keskmine SRA piimas. Parim tulemus on karjades, kus lehmad lüpsavad üle 10 000 kg piima ja halvim karjades, kus toodang on väiksem kui 3000 kg (vt joonis).

Parimad karjad SRA järgi:

3–10 aastalehmaga karjad: Maia Kallas Võrumaalt (7 lehma, SRA 70 000), Karl Hokkonen Harjumaalt (7 lehma, SRA 86 000), Ilme Lee Raplamaalt (4 lehma, SRA 95 000).

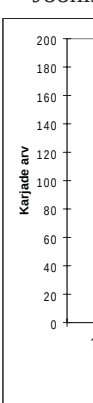
11–100 aastalehmaga karjad: Silvia Pallon Viljandimaalt (13 lehma, SRA 70 000), Ants Kuldma Raplamaalt (17 lehma, SRA 73 000), Jüri Leinpuu Pärnumaalt (11 lehma, SRA 76 000).

Üle 100 aastalehmaga karjad: Hiiumaa Agro OÜ Hiiumaalt (112

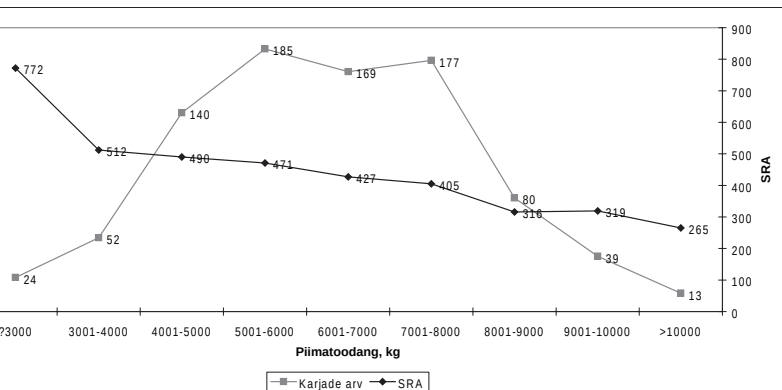
lehma, SRA 148 000), AS Teedla Mõis Tartumaalt (309 lehma, SRA 156 000), Põdrangu POÜ Lääne-Virumaalt (113 lehma, SRA 170 000).

Esimese poegimise vanus oli 27,7 kuud. Kõige nooremad esmaspoegijad olid Põlvamaal (26,5 kuud), kõige vanemad Hiiumaal (29,6 kuud). Eesti punast tõugu veised poegisid esimest korda keskmiselt 27,5 kuu vanuselt,

Joonis

s. SRA ja karja toodangutase

eesti holsteini tõugu veised 27,7 ja eesti maatõugu veised 29,4 kuu vanuselt.

Uuslõpsiperiood pikenes kolme päeva võrra 144 päevani. Kõige pikem oli uuslõpsiperiood eesti holsteini tõugu lehmadel – 149 päeva, eesti maatõugu lehmade uuslõpsiperiood oli 138 päeva pikkune ja eesti punast tõugu lehmadel 129 päeva pikkune. Vastavalt sellele oli ka poegimisvahemik pikim eesti holsteini tõugu lehmadel (430 päeva), eesti maatõugu lehmade poegimisvahemik oli 418 päeva ja eesti punast tõugu lehmadel 411 päeva. Keskmiselt suurenes ka poegimisvahemik kolme päeva võrra 425 päevani. Kinnisperiood lühenes eelmise aastaga võrreldes ühe päeva võrra 71 päevani.

2011. a sündis jõudluskontrollialustes karjades 85 184 vasikat, mis on 172 võrra rohkem kui 2010. a. Sündinud vasikatest olid 51,3% pullikud ja 48,7% lehmvasikad. Surnultsünniga lõppes 7,5% poegimistest – 11,8% esmaspoegimistest (+0,6 võrreldes 2010. a) ning 5,6% korduvalt poegimistest (-0,5). Tõugude lõikes esines surnultsünnide kõige enam eesti holsteini tõugu lehmade poegimisel (8% korduvalt poegimisel ja 12,6% esmaspoegimisel), eesti punast tõugu lehmadel oli surnultsünnide vastavalt 6% ja 8,4% poegimistest ja eesti maatõul 7,6% ja 5,4% poegimistest.

Kaksikud pullvasikad sündisid 680 korral, kaksikud lehmvasikad 737 korral ja erisoolised kaksikud 1199 korral. Mitmikuid registreeriti kuuel korral.

Karjast läks välja 26 916 lehma. Kui 2010. a olid praakimise põhjustest esimesel kohal udarahaigused (20,8%), siis 2011. a praagiti kõige enam sigimisprobleemide tõttu (20,5%), järgnesid udarahaigused ja -vead (19,9%) ning jäsemete haigused ja vead (16,0%). Sigimisprobleemid olid ka peamised eesti holsteini tõugu lehmade praakimispõhjused; eesti punase ja eesti maatõu puhul olid põhiprobleemiks jätkuvalt udarahaigused ja -vead.

Keskmine väljamineku vanus oli 5 aastat ja 6 kuud. Kõige nooremad olid madala toodangu tõttu praagitud lehmad (4 aastat ja 11 kuud). Erinevate haiguste (v.a ainevahetus- ja udarahaigused) tõttu praagiti lehmad 5 aasta vanuselt ja traumade tõttu läksid lehmad karjast välja 5 aasta ja 1 kuu vanuselt. Vanuse tõttu praagitud olid keskmiselt 10 aasta ja 3 kuu vanused.

Karjasolevate lehmade keskmine vanus oli aastavahetusel 4 aastat ja 7 kuud (2,5 laktatsiooni). Vanimad olid eesti maatõugu lehmad (5 a ja 5 k), järgnesid eesti punast tõugu lehmad (4 a ja 10 k) ja eesti holsteini tõugu lehmad (4 a ja 7 k).

Põhjalikum info jõudluskontrolli tulemustest on jõudluskontrolli aastaraamatus ning JKK kodulehel.

Aire Pentjärv
väliteenistuse juhataja

CHARM Blue Yellow II test

Jõudluskontrolli Keskuse laboratoorium kasutab antibiootiliste ainete jääkide määramiseks Delvotesti, kuid selleks on olemas ka teisi võimalusi. Novembris ja detsembris 2010. aastal oli meie laboratooriumil võimalus võrrelda CHARM Blue Yellow II testi (toodetud Ameerika Ühendriikides) meil kasutusel oleva Delvotest SP-NT-ga. Suvel 2011 valideeriti CHARM Blue Yellow II test Belgias Põllumajanduse ja Kalanduse Uurimisinstituudis. Uuriti testi tundlikkust teiste testide, sealhulgas Delvotest SP-NT suhtes. Selgus, et CHARM Blue Yellow II test on tundlikum kui meil kasutatav Delvotest SP-NT. Seda tõestasid ka meie laboratooriumi tehtud võrdluskatsed. Põhjuseks on see, et USAs lubatud antibiootiliste ainete jääkkogused piimas on oluliselt erinevad ELi normidega lubatust. Näiteks on Neomycini lubatud jääkkogus EL toorpiimas kümme korda suurem, kui on USAs lubatud. Valdava osa beeta-laktamaasitundlike antibiootikumide jääkide suhtes on CHARM Blue Yellow II viis korda tundlikum (1 µg/kg) kui ELi referentslabori soovitatud lubatud tase 5 µg/kg.

Hollandis uuriti lisaks tundlikkusele seda, kas kõrge somaatiliste rakkude ja bakterite üldarv ning kõrge või madal rasva- ja valgusisaldus mõjutavad analüüsitulemusi. Kõrge (>4%) ja madala (<2,5%) valgusisaldusega ning kõrge rasvasisaldusega (>6%) proovide puhul saadi valepositiivseid tulemusi, kuid väga vähesel määral. Bakterite üldarvu tase ei mõjutanud tulemusi. Küll aga saadi CHARM Blue Yellow IIga valepositiivseid analüüsitulemusi kõrge somaatiliste rakkude arvuga (rohkem kui 500 000 rakku ml-s) üksiklehmade piimaproovidest. Katses üle miljonilise rakuarvuga piimas saadi valepositiivsed tulemused 21 proovis 30st. Neist ühel juhul oli tegemist toorpiimas esineva loodusliku pidurdusainega. Looduslikud pidurdusained *lysozym* ja *lactoferrin* esinevad mastiitses ja ternespiimas. Nende esinemine takistab testides kasutatavate bakterikultuuride arengut. Looduslikud pidurdusained lagunevad piima kuumutamisel 80 °C juures 10 minuti jooksul, mis võimaldab nende tuvastamist. Kuumutamine ei lagunda aga aineid, mida toodab *Pseudomonas spp*, ja mis annab ka valepositiivseid tulemusi. Delvotestiga saadi valepositiivseid tulemusi, kui proovi somaatiliste rakkude arv oli üle miljoni raku ml-s.

Kokkuvõtteks võib öelda, et normaalse toorpiima puhul ei anna CHARM Blue Yellow II valepositiivsed tulemusi, kuid on tundlikum ELis kehtestatud normidest. Tema inkubeerimise aeg on tunduvalt pikem kui Delvotest SP-NT-l.

Aime Lokk
analüüsides laboratooriumi projektijuht-konsultant

Tähelepanu

Vissukeses (Üldised → Meierei proovid) ja JKK kodulehel (Labor → Proovide tulemused → Piimatootjatele) saab vaadata meiereiproovide vastuseid. Selleks peab loomapidaja pöörduma meierei poole, kellele ta piima turustab ning küsima kasutajanime ja salasõna. Selleks, et oma tulemusi Vissukeses näha, peab kõigepealt seadistama, s.t sisestama meiereilt saadud kasutajanime ja salasõna, vt Seaded → Meierei proovide seadistamine.

Lisaks on loomapidajal võimalus tellida mobiiltelefonile SMS ja/või e-kiri meiereiproovide analüüsitulemuste kohta. Teenuse seadistamine toimub Vissukeses, vt Seaded → SMS ja e-kirja teated.

Andmete üheaegne esitamine JKK-le ja PRIA-le

Alates 2008. a maist on JKK klientidel võimalus esitada andmeid üheaegselt veiste liikumise, põhikarja mineku, poegimise ja sündinud vasikate märgistamise ning karjast väljamineku kohta nii JKK-le kui ka PRIA-le. Esialgu oli see võimalik vaid piimalehmade jõudluskontrolli tegijatel Vissukese kaudu, mõnevõrra hiljem ka lihavesikasvatavatel Liisu programmis. Kuni tänavu 1. märtsini oli seda võimalust kasutanud 265 klienti. Esimesel aastal kasutas andmete üheaegse edastamise võimalust 50 klienti, järgnevalt on igal aastal kasutajate arv suurenenud umbes 50 võrra. Enim kasutavad seda andmete edastamise võimalust suured piimatootjad. 80 suurtootjat, kel oli aastavahetusel karjas vähemalt 100 lehma, olid 1. märtsiks teinud PRIAsse 114 253 andmeedastust, mis moodustab 90,7% viimaste koguarvust (126 044). Kuid ka siin on arenguruumi, sest viimatimainitud suurtootjaid oli lõppenud aastal 202. Mis puudutab erinevaid andmeliike, mida edastatakse, siis neist on esikohal veiste märgistamine, mida on tehtud 75 780 korda (60,1%), sellele järgnevad karjast väljamineku sündmused (tapmine, hukkimine, kadumine, elusmüük välismaale) 25 300 korda ehk 20,1% ja veiste liikumine – 22 013 (17,5%). Märgistamistest langeb 94,5% piimaveiste ja 4,5% lihavesiste arvele, väljaminekutest on 97,2% piimaveiste ja 2,8% lihavesiste omad. Viimastel kuudel on PRIAsse edastatud keskmiselt veidi üle 4000 sündmuse.

Mõned nõuanded andmete üheaegseks esitamiseks. Vissukesse tuleb siseneda kindlasti ID-kaardiga. Veiste väljaminekute esitamisel tuleb juhul, kui loom liigub vahendaja kätte, esitada JKK-le tema karjast väljaviiamise tõeline põhjus, selleks on tavaliselt madal toodang, halb lüpstavus, vanus, sigimisprobleemid, jms

ning lahtrisse “loom liigub vahendaja juurde” teha linnuke. Elusmüüki näidake vaid sel juhul, kui müüte looma teisele lehmapidajale tema karja täienduseks.

Inno Maasikas
andmetöötlusosakonna juhataja

Hilistalvised koolitused toimunud

Kolmandat aastat järjest kujunes märtsikuu ajaks, mil JKK korraldas oma klientidele koolitusi Eesti Maaelu Arengukava toel.

Kuu alguses oli Rakveres andmete kasutamise koolitus keskmise suurusega piimafarmide pidajatele. Kahepäevase koolituse käigus keskenduti karja- ja terviseandmete kasutamisele. Märtsi lõpus toimus rohke osavõtuga udaraterwise teemaline koolitus Udar 2012 loomakasvatuse- ja farmijuhtidele.

Mitmepeäevased koolitused on selleks aastaks peetud, (piirkondlikke) infopäevi on veel ees. Koolituste materjalid on avaldatud ka JKK kodulehel.

JKK pakub tööd

Udaratervis ja sigimisinäitajad on teemad, millest viimastel aastatel on küll palju räägitud, kuid märgatavat muutust paremuse suunas ei ole toimunud. Kuna kaasaegsete teadmiste, ravimite ja probleemide kompleksse lahendamise mõju on aeglane või puudub sootuks, siis JKK on otsustanud valida alternatiivsete vahendite kasutamise tee.

Ootame oma kollektiivi inimest, kes omab laialdasi teadmisi ja praktilist kogemust klaaskuuli, kaartide või šamaanitrümmi kasutamise alal. Tööülesanneteks saavad olema lehmade tiinuse, sündiva vasika soo ja piima kvaliteedi määramine ennustamise meetodil.

Kandidaadilt eeldame riigikeele valdamist suhtlustasandil, interneti kasutamise oskust ja lehmasignaale

tundmist. Kasuks tuleb varasem kontakt lehмага. Omalt poolt pakume meeldivat seltskonda ja uusi kummikuid. CV koos palgasooviga palume saata e-posti aadressile konkurss1loodavaleametikoale. lilleke@jkkkeskus.ee. Tööle asumise aeg on 1. aprill 2012.

www.jkkkeskus.ee
keskus@jkkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma, Paide vald, Järva mk	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Kui Eesti põllumehed võitlevad Brüsselis õiguse eest saada teiste Euroopa põllumeestega võrdseid toetusi, siis Brüsselis käib teinegi arutelu, mis pakub huvi Jõudluskontrolli Keskusele – mõttevahetus veiste elektroonilise märgistamise üle. Huvitavaks teeb arutelu asjaolu, et tegelikult üritatakse seadustada olukorda, mis on juba nii mõneski liikmesriigis praktikas kasutusel. Lisaks Eestile on veiste elektroonilised märgid kasutusel ka näiteks Soomes ja Prantsusmaal ning lausa kohustuslikud Taanis. Elektrooniliste märkide süsteem leiab järjest rohkem toetajaid erinevate loomaliikide juures ning on veiste märgistamisel kasutusel erinevates riikides üle maailma. Kahjuks on Euroopa Liidus siiski liikmesriike, kes ei ole huvitatud oma veisekasvatajatele sellise võimaluse pakkumisest ning seepärast üritatakse tõestada, et elektroonilised märgid ei toimi. Täna siinkohal ASi Saaremaa Ökoküla, kes mai lõpus jagas Jõudluskontrolli Keskuse ja Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti töötajatele oma kogemusi elektrooniliste märkide kasutamisel. Külaskäigu kokkuvõtteks julgen väita, et seal ollakse uue tehnoloogiaga väga rahul ning tööd ilma elektrooniliste märkideta ei kujutata enam etegi.

Kui algne plaan oli Brüsselis vaidlused lõpetada käesoleva aasta lõpuks, siis hea meel on tõdeda, et tänased küsimused ei ole enam niivõrd tehnilised kuivõrd poliitilised ja loodetavasti jõutakse nemendegi vaidlustega positiivse lõpuni.

Lõpetuseks õnnitlen meie kolleegi Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistust, kes juuni lõpul avasid oma pullidele uue farmi!

Ilusat suve jätku soovides!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Kõrvamärkide valik laieneb

Alates juulist on võimalik JKKst tellida veiste märgistamiseks ka n-ö kaks-ühes elektroonilisi kõrvamärke (edaspidi suured EID-märgid). Uued kõrvamärgid sarnanevad tavapärastele plastmärkidele, kuid märgi ülaosas on ka looma registri numbriga kiip. Nii on looma võimalik identifitseerida nii visuaalselt kui EID-märkide lugejat kasutades. Esmaseks märgistamiseks mõeldud kõrvamärgipaar koosneb suurest EID-märgist ja Allflex Ultra plastkõrvamärgist. Fotol on vasakul suured EID-märgid ja paremal senine EID-märkide komplekt.

EID-märkide kasutajatel on võimalus tellida ka korduvkasutatavaid EID-märke. Nende märkide olemasolul saab loomale elektroonilise kõrvamärgi kadumisel koheselt panna uue kõrvamärgi ning asenduskõrvamärgi saabumiseni on looma endiselt võimalik lüpsiplatsil, kaalumisel või vasikate jootmisautomaadis identifitseerida. Asendusmärgi saabumisel lõigatakse korduvkasutatav kõrvamärk kõrvast ning märki saab edaspidi kasutada, asendades vaid teravikuga osa uuega. Korduvkasutatavad kõrvamärgid on roosat värvi, et selgelt eristada, kas looma kõrvas on looma ametlikuks identifitseerimiseks kasutatav EID-märk või korduvkasutatav kõrvamärk.

Juulis saabuvad müüki ka teise tootja kõrvamärgid. Šveitsi firma Datamars osales samuti JKK kõrvamärkide riigihankel ning osutus edukaks. Seega on nüüd loomakasvatajal valida, kas kasutada tuttavaid Allflexi kõrvamärke või proovida, kuidas sobivad Datamarsi kõrvamärgid. Datamarsist tellitakse esialgu plastkõrvamärke veiste, lammaste ja kitsede esmaseks märgistamiseks ning EID-märke veiste ja lammaste märgistamiseks. Pakume ka Datamarsi märgistamistange. Kuigi Datamars kinnitab, et kõrvamärkide paigaldamiseks sobivad ka Allflexi tangid, soovitame kõrvamärke paigaldada sama kõrvamärgitootja tangidega.

Kõrvamärgi kadumisel või loetamatuks muutumisel asendame esialgu kõik kadunud märgid Allflex Ultra kõrvamärkidega.

Kuna kõrvamärkide sortiment üha

suureneb, on oluline, et klient annaks kõrvamärkide tellimisel teada, millise firma ja mis tüüpi kõrvamärke ta soovib. Kõrvamärkide hinnad leiab JKK kodulehel olevast hinnakirjast.

Rahvusvahelises koostöös osalemine

JKK väliteenistuse osakonna juhataja Aire Pentjärv kaasati mitmesse rahvusvahelisse ettevõtmisesse.

Soome taotles ICARilt jõudluskontrolli-süsteemi hindamist ning kvaliteedimärki *ICAR Certificate of Quality*. Seekordne Soome hindamine peab toimuma koos väliseksperti külastusega ja ICAR valis hindajaks Aire Pentjärve.

Juunis Iirimaal toimunud ICARi konverentsil tehti Eestile ettepanek osaleda arengumaade töögrupi töös. Töögrupi ülesanne on töötada välja arengumaadele juhendmaterjale loomade identifitseerimise- ja jõudluskontrolli süsteemi ülesehitamiseks ning juurutamiseks. Töögrupi liikmetena soovitakse näha eelkõige riike, kellel on kogemusi, mida vähemarenenud riikidega jagada. Liikmed peaksid tulema ka maailma erinevatest paikadest ning Aire Pentjärv ja Eesti esindavad kõiki Ida-Euroopa riike. Näiteks Lääne-Euroopa esindaja on Prantsusmaa. Töögrupp teeb tihedat koostööd ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooniga FAO, kelle esindaja on ühtlasi töögrupi juht.

Aire liitumisel ICARi töögrupiga on Eesti esindatud juba kolmes töögrupis. Andmevahetuse töögrupis on Kalle Pedastsaar ja loomade märgistamise töögrupis Kaivo Ilves.

Miks paljudel lehmikutel ei ole põlvnemisindeksit?

Koostöös aktiivsete kasutajatega toimub Jõudluskontrolli Keskuses pidev Vissukese arendamine ja täiustamine. Üheks hiljutiseks täienduseks on lehmikute jõudluse põlvnemisindeksi näitamine. Seetõttu on asjakohane meenutada põlvnemisindeksi arvutamise korda ja seletada, miks üsna paljudele lehmikutele põlvnemisindeksit arvutada ei saa.

Aretuseesmärgist lähtuvalt soovime, et iga järgmine põlvkond loomi oleks eelmisest geneetiliselt võimekam. Noorlooma esimeseks geneetilise võimekuse hinnanguks on tema põlvnemisindeks PI kui vanemloomade aretusväärtuse keskmine. PI arvutamine toimub järgmiselt:

- PI arvutatakse, kui looma isa ja ema on JKK andmebaasis registreeritud.
- PI arvutatakse valemiga $PI = \frac{1}{2} \cdot AV_{\text{ema}} + \frac{1}{2} \cdot AV_{\text{isa}}$, kus AV_{ema} ja AV_{isa} on vastavalt ema ja isa aretusväärtused või nende asemel arvutatud PID.
- Tingimused AV_{ema} ja AV_{isa} saamiseks:

1. ema aretusväärtuseks võetakse kodumaise hindamise aretusväärtus, kui selle usalduskoefitsient ei ole väiksem kui 50%.

2. isa aretusväärtuseks võetakse kodumaise hindamise aretusväärtus, kui selle usalduskoefitsient ei ole väiksem kui 70%. Kui kodumaises hindamises on looma isal mitu aretusväärtust (punasekirju holsteini pullidel on tütreid nii EHF kui ka EPKs), siis kasutatakse looma tõule vastava tõu hindamises saadud tulemust. Kui aretusväärtuse usalduskoefitsient on väiksem kui 70%, kasutatakse andmete olemasolul rahvusvahelise pullide hindamise tulemust.

3. ema aretusväärtuse puudumisel või mittesobimisel (usalduskoefitsient on väiksem kui 50%) arvutatakse PI emale järgmiselt:

- leitakse emaisa AV punktis 2 kirjeldatud tingimustel,
- emaema väärtuseks võetakse looma tõu baasaasta lehmade keskmine AV.

4. isa aretusväärtuse puudumisel või mittesobimisel (usalduskoefitsient on väiksem kui 70%) arvutatakse PI isale järgmiselt:

- leitakse isaisa AV punktis 2 kirjeldatud tingimustel,
- leitakse isaema AV punktis 1 kirjeldatud tingimustel, selle puudumisel võetakse looma tõu baasaasta lehmade keskmine AV.

5. emaisa või isaisa AV puudumisel loomale PID ei arvutata.

Eeltoodust saab järeldada, et PI soovitakse arvutada võimalikult paljudele noorloomadele, kasutades vanemloomade aretusväärtuse puudumisel omakorda nende vanemate aretusväärtust või isade puhul nende aretusväärtust rahvusvahelisest hindamisest. Ometi kõikidel noorloomadel PID ei ole. Miks?

Analüüsime PI puudumise põhjuseid viimase kolme aasta jooksul (alates 2009. a algusest) sündinud lehmikute põhjal. Näeme, et PI puudub 24% EPK lehmikutest ja 15% EHF lehmikutest (tabel 1).

Tabel 1. Lehmikute jaotus PI olemasolu alusel

Tõug	Lehmikute arv	"PI on" arv	"PI puudub" arv	"PI on" %
EPK	30 644	23 157	7487	76
EHF	122 016	104 033	17 983	85

Põhjuseid, miks lehmikule PID arvutada ei saa, on mitmeid. Nendest olulisemate tutvustamiseks jagame lehmikud, kellel pole PID, tinglikult kolme gruppi lehmiku isa alusel (tabel 2).

Tabel 2. Lehmikute jaotus PI puudumisel isa alusel (sulgudes osatähtsus vastavalt "PI puudub" arvust ja lehmikute üldarvust %)

Tõug	Arv	Lehmikud		
		Isa on tundmatu	Isa on meie hindamises	Isa pole meie hindamises
EPK	7487	2838 (38/9,3)	2021 (27/6,6)	2628 (35/8,6)
EHF	17 983	6686 (37/5,5)	7201 (40/5,9)	4096 (23/3,4)

Esimeses grupis on lehmikud, kellel on tundmatu isa (üliharva ka tundmatu ema). PI arvutamise valemi põhjal on ilmne, et ühe või mõlema vanema puudumisel PID arvutada ei saa. Koguarvust on selliseid loomi EPKl 9,3% ja EHFil 5,5% ning PIta loomade hulgast vastavalt 38% ja 37%.

Teises grupis on lehmikud, kelle isa on meie geneetilises hindamises. Nendel puudub PI ühel järgmistest põhjustest:

- isa aretusväärtuse usaldusväärsus on väiksem kui 70% ja ka isaisa aretusväärtuse usaldusväärsus on väiksem kui 70%;
- ema aretusväärtuse usaldusväärsus on väiksem kui 50% ja ka emaisa aretusväärtuse usaldusväärsus on väiksem kui 70%;
- isal, emal ja järglasel pole sama tõug ja isa ei kuulu ka nende nn punasekirjute pullide gruppi, kellele on arvutatud aretusväärtus EPK baasil.

Kolmandas grupis on lehmikud, kelle isa on JKK andmebaasis, kuid kes ei ole meie geneetilises hindamises. Nendel puudub PI ühel järgmistest põhjustest:

- isa on testpull, kelle järglastel pole veel jõudlusandmeid ja isaisa aretusväärtuse usaldusväärsus on väiksem kui 70%;
- isa on importpull rahvusvahelise hindamise aretusväärtusega, kuid isal, emal ja järglasel pole sama tõug.

Kokkuvõtteks. Põlvnemisindeksi arvutamise reeglite ja kasutatava informatsiooni alusel paljudele lehmikutele põlvnemisindeksit arvutada ei ole võimalik. PIga lehmikute arvu suurenemisele aitavad kaasa tundmatu vanemaga loomade arvu vähendamine ning paarituspullide kasutamise ja tõugude ristamise vältimine.

Mart Uba

biomeetria sektori juhataja

38. ICARi konverents Iirimaal Corkis

Maailma jõudluskontrolliorganisatsioonide esindajad saavad kokku igal aastal. Üle aasta toimub suurem, erinevaid teemasid ja koosolekuid-istungeid ühendav konverents. Suurte konverentside vaheaastal saavad ICARi liikmed kokku nn tehnilistel istungitel, mille ettekanded on keskendunud enamasti kindlale kitsamale valdkonnale.

28. maist 1. juunini Corkis toimunud konverentsil oli kokku ligi 700 külast, kes osalesid erinevatel koosolekutel ja sessioonidel. Konverentsi kavas olid lisaks ICARi üldkogule Interbulli ja Interbeefi koosolekud, infopäevad kasumlikust piima- ja veise- ning lambalihatootmisest, ICARi töögruppide koosolekud, erinevaid teemasid käsitlevad sessioonid ja farmikülastused.

Näitusepinnal esitlesid oma tooteid kõrvamärgitootjad, laboriseadmete ja piimamöödurite valmistajad ning teised loomakasvatusele uusi tehnoloogiaid pakkuvad firmad.

Külastasime kahte farmi.

- John O'Sullivan farmis on 250 lehma. Farmis töötavad lisaks peremehele kaks perepoega ja abiline. Farmil on 142 ha maad, millest karjamaid on 54 ha. Möödunud aastal oli farmi toodang 7566 kg piima lehma kohta, rasvasisaldusega 3,83% ja valgusisaldusega 3,37%, SRA oli 176 000/ml. 1 liitri müüdnud

piima eest saadi keskmiselt 36,7 senti. Lehmad veedavad suurema osa aastast karjamaal. Aastal 2011 oli karjatamisperioodi pikkus 265 päeva, parematel aastatel on see olnud ka ca 280 päeva. Peamine sööt on karjamaarohi, lisaks antakse teraviljasilo ja ostetud kontsentraate. Iirimaale omaselt on farmis sesoonne poegimine – suurem osa lehmadest poegib varakevadel. Selle aasta poegimisesoon algas 1. jaanuaril ja 10. veebruariks olid pooled lehmad poeginud. Kuna sesoonse poegimise korral on oluline lehmad õigeaegselt tiinestada, pööratakse sigimistulemustele tähelepanu.

Lisaks piimale moodustab olulise sissetuleku tõuloomade müük (nii lehmikud kui pullikud). Aastal 2011 müüs farm 75 mullikat, parima mullika hind oli sealjuures 3700 eurot. Kõik noorloomad on genotüüpiseeritud, mistõttu tehakse juba varakult valik, millised loomad jätta endale ja millised müüa.

Farmi peamised eesmärgid on toota kõrgekvaliteedilist piima võimalikult väikeste kulutustega, parandada sigimistulemusi, toota väga hea tüübiga loomi, kelle müügil saab kõrget hinda ning kasvatada 2015. aastaks, mil kvoodid kaotatakse, toodang maksimaalseks, samal ajal efektiivsust arvestades.

- Michael ja Kevin Downing peavad 124 piimalehma. Farmi majandamisel on abiks palgatud ka farmijuht, kes on farmis töötanud juba 30 aastat. Farmil on 90 ha maad, millest 70 ha on karjamaad. Piimatoodang oli 2011. a 6293 kg lehma kohta, rasvasisaldusega 4,34% ja valgusisaldusega 3,57%, SRA 131 000/ml. Keskmise müüdnud piimaliitri hind oli 38,60 senti.

Ka selles farmis on sesoonne poegimine ning suurema osa aastast veedavad lehmad karjamaal (2011. a 280 päeva). Kui varasematel aastatel poegis 60% lehmadest kevadel ja 40% sügisel, siis käesoleval aastal lõppes üleminek kevadisele poegimisele. Poegimisperiood algas 14. jaanuaril ja 1. aprilliks oli 90% lehmadest poeginud. Farmi kõik noorloomad genotüüpiseeritakse, et valida karja parimad loomad.

Farmi peamised eesmärgid on suurendada rohusööda abil saadavat toodangut, lühendada poegimisperioodi selliselt, et 80% lehmadest poegiks 6 nädala jooksul ja jätkata kõrgekvaliteediliste tõuloomade tootmist. Farmil on plaan laiendada pärast 2015. aastat.

Nii farmides kui konverentsil esitatud ettekannetes räägiti palju Iirimaal populaarsetest piirkondlikest farmerite koostöögruppidest, kes regulaarselt koos käivad, et saada nõu ja abi üksteise kogemustest ja nõustajatelt. Kui varasemal ajal võrdlesid farmid omavahel tulemusi, siis nüüd võistlevad grupid, millise piirkonna tulemused on paremad. Paremates piirkondades toimuvad aretusala üritused, näitused jne, kus kohalikud farmerid omakorda saavad tutvustada oma heade tulemuste tagamaad. Koostöögruppide hea side nõustajatega ning omavaheline tulemuste võrdlemine on viinud kõrgekvaliteedilisema aretusmaterjali kasutamiseni ning aidanud farmereid ka uute tehnoloogiate (nt genoomhindamine) kasutuselevõtul.

Loomade genoominfo kogumine ja kasutamine aretustöös on maailmas juba tavapraktika ja laialdaselt kasutusel, aga kahjuks mitte Eestis. Väliskolleegides äratas see imestust, et Eesti on jätnud kasutamata võimalused, mida genoominfo kasutamine annab ja ka rahvusvahelises võrdluses on meie loomad selle tõttu halvemas positsioonis. Genoominfo oli konverentsi läbiv teema, mis näitab valdkonna olulisust kaasaegses loomakasvatuses.

Mitmed konverentsi ettekanded tutvustasid uusi tehnoloogiaid. Karjade keskmine suurus kasvab ja seoses sellega jääb loomaomanikul järjest vähem aega iga looma individuaalselt

jälgida. Sensorsüsteemid ja -meetodid võimaldavad seda lünka leevendada. Näiteks mäletsemise *online*-monitoorimine – „Lehmad ei räägi, aga me võime neid kuulata (mäletsemise kaudu)!“. Lehmale pannakse kaela mikrofoniga varustatud sensor (HR-Tag™-Heatime®), mis analüüsib ja iga kahe tunni tagant salvestab mäletsemise andmed. Nende andmete põhjal saab inda avastada ja varakult diagnoosida erinevaid haigusi kui ka ravijärgset tervenemist.

Paljud ettekanded käsitlesid veiste sigimisega seotud teemasid. Õigeaegne inna avastamine on väga kuum teema. Selle abistamiseks pakutakse erinevaid tehnoloogiaid: *HR-Tag™-Heatime®*, *Silent Herdsman®*, *Dairymaster MooMonitor*.

Kõrgtehnoloogiliste lahenduste kasutamine farmis on teinud keeruliseks nende poolt toodetud andmete kasutamise ja töötlemise. Puuduvad standardid ja kokkulepped samalaadsete andmete salvestamiseks. Näiteks jõudluskontrolli andmetöötluses on probleemiks eri tootjate lüpsirobotitelt ja -platsidelt andmete saamine. Seda probleemi on ICAR teadvustanud ja moodustanud elektroonilise andmevahetuse töögrupi.

vahendasid Aire Pentjärv ja Kalle Pedastsaar

Interbulli aastakoosolek

Interbulli seekordne aastakoosolek toimus ICARi konverentsi ühe osana, mille äri- ja töökoosolekul osales kokku 174 inimest 35 riigist. Töökoosolek ehk teaduslike ettekannete koosolek toimus seekord ainult ühel päeval, kus neljal istungil esitati kokku 29 teaduslikku ettekannet. Kahel esimesel istungil olid põhiteemadeks eelkõige genoomhindamine ja selle tulemuste usaldusväärsuse kontrollimine. Järgnevatel istungitel olid teemadeks uuendused nii rahvusvahelises kui ka erinevate riikide rahvuslikus hindamises. Tutvustati näiteks genoominformatsiooni kaasamist erinevate aretustunnuste hindamisse ja täiendavate aretustunnuste hindamist erinevates riikides ning esitati mitu ettekannet robotlüpsiga seotud teemadel.

Ärikoosolekul esitati Interbulli Keskuse aastaaruanne ning edasine tegevuskava. Tutvustati 2012. a bilanssi ja järgneva kahe aasta eelarvet. Eelarve on miinuses, sest kulutused on seoses genoomhindamise, lihaste geneetilise hindamise ja muude täiendavate teenustega märgatavalt kasvanud. Seetõttu on iga riigi osalustasu alates 2012. a senise 3000 € asemel 4000 €. Sellele lisandub tasu konkreetsete aretustunnuste hindamise eest (Eesti osaleb jõudluse, udara tervise ja välimiku tunnuste rahvusvahelises hindamises ja kulud kokku on 11 464 €).

Koosoleku põhiteemaks oli aga endiselt rahvusvahelise genoomhindamise rakendamine. Esitatud kava järgi toimub genoomhindamise testimine pärast septembri korralise hindamise testimist. Enne seda tuleb genoomhindamises osalevatel riikidel valideerida kõikide aretustunnuste rahvusliku genoomhindamise tulemused. Pärast testhindamise tulemuste analüüsi nii Interbulli tehnilise töögrupi kui ka osalevate riikide poolt on positiivse otsuse korral plaanis teine testhindamine 2013. a jaanuaris eesmärgiga teha esimene korraline hindamine 2013. a aprillis. Seonduva teemana arutati eelmise aastakoosoleku otsuse alusel Interbulli Keskusesse genotüübiinfo andmemajutuse loomise erinevaid võimalusi ning otstarbekust. Leiti, et andmemajutuse loomine eeldab suuri investeeringuid ja seetõttu kaalutakse veel erinevaid variante. Eestis loomade genotüüpiseerimist seni veel tehtud ei ole ja seetõttu oleme genoomhindamisega seotud teemade käsitlemisel kõrvaltvaataja rollis.

vahendas Mart Uba

Vissi näitus-konkursid

Sel aastal toimusid vissivõistlused ühe nädala jooksul juunikuus – 6. juunil valiti 18. korda Saarte Viss, osa võtsid 12 loomapidajat 43 lehmaga.

Saarte Viss 2012 tiitli pälvisid eesti holsteini tõugu Pirke ja eesti punast tõugu Kesta Kõljala Põllumajanduslikust OÜst ning Liia Sooääre maakarja tõugu Kelli.

JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeginute grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud lehmade klassi parim holsteini tõugu lehm oli Pirke Kõljala Põllumajanduslikust OÜst ja parim punast tõugu lehm oli Tangel TÜ Mereranna Põllumajandusühistust.

8. juunil valiti Ülenurmel esmakordselt koos nii eesti punase kui eesti holsteini tõu Viss 2012. Punast tõugu lehmade võistlusest võttis osa 37 lehma 11 karjast, holsteine oli 81 looma 22 karjast.

Eesti punast tõugu esmaspoeginute grupi I koha sai lehm Killi Tartu Agro ASi Rahinge laudast. II ja III koht kuulusid Kõpu PM Osühingu lehmadele Melani ja Uisu.

Vissi tiitliga pärjati lehm Hüpik Tartu Agro ASi Rahinge laudast.

Eesti holsteini tõu esmaspoeginute grupi parim oli Trilla Kehtna Mõisa osühingust, II koht kuulus Krootuse Agro ASi lehmale Musi ja III koht Torma Põllumajandusosühingu lehmale Neste.

Viss 2012 tiitli sai Tartu Agro ASi Vorbuse lauda lehm Monita.

EPK piimatoodangu rekord uuenes

Üle hulga aja oli maikuus laktatsiooni rekord, kolme aasta vanune rekord ületati 602 kilogrammiga.

Jõgevamaal asuva Sadala Piim OÜ lehm Tullas saavutas eesti punast tõugu lehmade seas läbi aegade suurima laktatsiooni piimatoodangu. Uue rekordlehma

kolmanda laktatsiooni piimatoodang oli 16 653 kg (rasvasisaldus 3,28% ja valgusisaldus 2,87%).

See tulemus asetab eesti punast tõugu piimaandja Eesti lehmade laktatsioonitoodangu edetabelis 32. kohale. Eelmine punast tõugu rekordiomanik oli Tartu Agro ASi lehm Neti, kelle toodang oli 16 051 kg (laktatsioonitoodangu edetabelis 73. koht).

Lehm Tullasi isa on punasekirju holstein Ludox-Red, emaisa on šviitsi päritoluga Vestak.

Muudatus Võru esinduses

Juunis muutus JKK Võrumaa esinduse asukoht. Aadress jäi endiseks (Liiva 11, Võru), muutus JKK esinduse toa asukoht – II korrus, paremat kätt esimene kabinet.

Paide kontor kolib

Alates augustist asub JKK Järvamaa kontor aadressil Pärnu 58, Paide. JKK kabinet asub II korrusel. Uues Järvamaa põllumajandusmajas asuvad ka PRIA, ETKÜ ja veterinaar keskuse ruumid.

Muhedat

Ühes piiriäärses maakonnas on hundid kenasti signinud ja lammaste murdmine on muutunud lausa igapäevaseks. Loomulikult see lambakasvatajatele ei meeldi ja nad üritavad kiskjaid hävitada nii püsside ja püünistega kui ka muid koledaid vahendeid kasutades.

Jutud olukorrast jõuavad ka linna teadlaste kõrvu, kes saadavad oma spetsialisti mõnda humaansemat lahendust pakkuma. Vallamajas koosolekul selgitab noor teadlane talumeestele: "Lugupeetud lambakasvatajad, meie plaan on selline, et püüame isased hundid kinni ja kastreerime nad. Hundikarjas siis enam juurdekasvu

ei tule ja nii saabki asi kontrolli alla."

Saalis on rahvas vaikne ja seedib ettepanekut. Viimaks tõuseb tagumisest reast üks vanem talumees: "Noormees, te olete meie murest natukene valesti aru saanud. Hundid nimelt mitte ei karga meie lambaid, vaid söövad neid."

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 II korrus, Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 II korrus, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Käesolevas numbris on teiste lugude hulgas võimalik lugeda kahest teemast: andmevahetusest ning jõudluskontrolli süsteemi kvaliteedist. Andmevahetusega seotud teemadest on JKK Sõnumites varemgi kirjutatud, kuid selles piimaveisekasvatajate Sõnumites on väike ülevaade kümne aasta jooksul toimunud. Uudiste osas on juttu Rumisoft tarkvarast, sest elektrooniliste kõrvamärkide kasutuselevõtuga on suurenenud vajadus ka kiirema ja lihtsama andmevahetuse järgi.

Kui eelmises numbris kirjutasime uudisest, et JKK väliteenistuse osakonna juhataja Aire Pentjärv kontrollib väliseksperdina Soome jõudluskontrolli süsteemi, siis nüüdseks on Jõudluskontrolli Keskus ka ise jõudnud kvaliteedisertifikaadi uuendamise taotlemiseni.

Piimaveisekasvatajad saavad oma lehe siseküljelt lühiülevaate piimalabori kvaliteedisüsteemist, mis loodetavasti nii mõnelegi küsimusele vastuse aitab leida.

Loodan, et ka seakasvatajad leiavad seekordsest numbrist huvitavat lugemist ja kasulikke näpunäiteid, sest põrsaste juurdekasvu suurendamine on ju kõigi seakasvatajate eesmärk.

Soovin kõigile head lugemist!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Datamarsi kõrvamärgid**

Alates augustist pakub Jõudluskontrolli Keskus kahe erineva tootja kõrvamärke. Kõrvamärkide ostja saab valida Allflexi ja Datamarsi kõrvamärkide vahel. Datamarsi tootevalikust pakume plastkõrvamärke veiste, lammaste ja kitsede märgistamiseks ning veiste ja lammaste märgistamiseks kõrvamärgikomplekte, milles üks märk on elektrooniline (EID). Võimalik on osta ka Datamarsi märgistamistange. Kõrvamärkide ja tangide hinnad on JKK kodulehel avaldatud hinnakirjas. Esimene kõrvamärgipartii valmistas meile ka halva üllatuse, kuna ilmnes, et saabunud EID-märkide kodeeringus oli viga. Viga oli põhjustatud asjaolust, et Eestis on erinevalt paljudest teistest riikidest kõrvamärgil olev kontrollnumber (viimane number kõrvamärgil) registreerimisnumbri osa. Vea ilmnemisel peatasime ajutiselt EID-märkide müügi, kuni Datamars asendas probleemsed kõrvamärgid tasuta.

Vabandame kõigi loomapidajate ees, kelle karjades see probleem segadust tekitas! Praeguseks on kõrvamärgid asendatud tehniliselt korrektsetega ja JKK pakub kogu eelnimetatud kõrvamärgivalikut.

Eestikeelne EID-märkide lugeja varsti

Eelmise aasta kevadest on Jõudluskontrolli Keskusest võimalik osta EID-kõrvamärkide lugejat GES3S (tootja Datamars). Lisaks elektrooniliste kõrvamärkide lugemise funktsioonile võimaldab see registreerida ja JKKle edastada ka mõningaid piimaveiste sündmusi (tiinuse kontroll, väljaminek, kinnijätt, kaalumine ja paaritus). Kui täna on lugejaga kaasasolev tarkvara (Rumisoft) meie loomapidajate jaoks võõrkeelne ning seetõttu on lugeja kasutamine pisut keerulisem, siis JKK ja Datamarsi koostöös saab see lähiajal tõlgitud ka eesti keelde. Seega ei tohiks lähitulevikus vähene inglise keele oskus meie loomapidajatele enam takistuseks olla. Tulevikus loodab JKK nimetatud lugeja kasutamisevõimalusi veelgi suurendada, pakkudes seda ka lihavede ja lammaste sündmuste kogumiseks

ning edastamiseks. GES3S tuleb toime erinevate tootjate EID-märkidega.

Piimaveise teenuste kvaliteedi tõendamine

JKK on taas uuendamas oma ICARi kvaliteedisertifikaati. Esimest korda saime sertifikaadi 2006. aastal, kui meie jõudluskontrolli toimimist kontrollisid ICARi juhatuse liikmed Andrea Rosati Itaaliast ning Frank Armitage Inglismaalt. Esmakordsel taotlemisel külastasime ka kolme farmi – Haage Agro OÜ, Põlva Agro OÜ ja Soone Farm OÜ. Kuna sertifikaat on kehtiv kolm aastat, siis 2009. aastal pidime oma sertifikaati uuendama, kuid reeglite kohaselt on audiitori külastus kohustuslik iga kuue aasta järel, mistõttu 2009. aastal saime sertifikaadi ilma kontrollvisiidita.

Kvaliteedisertifikaat antakse jõudluskontrolli organisatsioonile lähtuvalt loomaliigist ning organisatsiooni poolt pakutavatest teenustest. JKK taotleb kvaliteedisertifikaati piimaveiste märgistamisele, jõudluskontrolli tegemisele (see hõlmab ka piimalabori ja andmetöötluse tegevust) ning piimaveiste geneetilisele hindamisele.

Seekordsel sertifikaadi taotlemisel on meil oodata taas ühe või mitme audiitori visiiti, mis ilmselt jääb talveperioodi, ja eeldatavalt otsustatakse meie sertifikaadi uuendamine juba 2013. aasta kevadel.

JKK töötajad SEB Tallinna Maratonil

JKK inimesed on aeg-ajalt pannud end proovile ning käinud SEB Tallinna Maratonil jooksma-kõndimas. Sel sügisel osalesime kuuendat korda 10 km distantsil.

18st osavõtnud JKK töötajast sai parima aja (56:15) Mart Uba, kes oma vanuseklassis oli 20. Väleduselt teine oli Oles Hagel laborist, kes oma vanuseklassis sai 30. koha. Naistest oli kiireim Tartu- ja Jõgevamaa zootehnik Merle Lillik, kes jäi 116. kohale oma eagrupid. SEB Tallinna Maratoni 10 km distantsile startis üle 8000 jooksja ja 6700 käija-kepinkondija.

Milliseid mastiiditekitajaid esineb piimaproovides

Alates aprillikuust 2010 pakub Jõudluskontrolli Keskus piimatootjatele teenust Mastiit 12, mis võimaldab piimaproovist määrata 11 enamlevinud mastiiditekitajat ja kindlaks teha, kas piimas leiduvad stafülokokid on penitsilliiniresistentsed või mitte (beetalaktamaasgeeni esinemise põhjal). Teenuse kasutuselevõtu üheks põhjuseks oli vajadus tõhusamalt tegeleda mastiiditõrjega ja seeläbi parandada piima kvaliteeti ja karja tervist. Piima keskmine SRA on JKK andmetel püsinud aastaid enam-vähem samal tasemel – ca 400 000/ml. See on aga märksa kõrgem kui Põhjamaades ja paljudes teistes Euroopa riikides.

Mastiit 12 proove on JKKsse saatnud 204 loomapidajat, proovide arv kokku on veidi üle 4000. 74% proovidest on võetud lehma üldpiimast, 16% tankipiimast ja 10% udaraveerandist.

1–20 lehмага karjadest on teenust kasutanud 35 karja (9% samasse suurusgruppi kuuluvatest karjadest). 21–100 lehмага karjadest on proove saatnud 73 (26%) ja üle 100 lehмага karjadest 126 karja (62% suurtest karjadest).

Uuritud piimaproovides on esinenud kõiki määratavaid haigustekitajaid – kõige enam koagulaasnegatiivseid stafülokokke (*Staph. spp*) ja kõige vähem *Serratia marcescens*-i.

Tankipiimast tehti 638 proovi. Nakkuslikke haigustekitajaid leiti neis proovides järgmiselt: 81% proovides leidis *C. bovis*-t (mida peetakse kõrge nakkusohu indikaatoriks), 70% proovides esines *Str. dysgalactiae*-d (nisa- ja udaranaha vigastustel olevad bakterid, mis lüpsitoimingute käigus edasi levivad), 40% proovides rasketitõrjutavat *Staph. aureus*-t ja 11% proovides *Str. agalactiae*-d (kõige enam piimakvaliteeti halvendav haigustekitaja). Sealjuures oli *Staph. aureus*-e esinemine suurem väiksemate karjade piimaproovides ja *Str. agalactiae*-d esines rohkem suurte karjade (üle 100 lehma) piimaproovides. Koagulaasnegatiivseid streptokokke oli 68% tankiproovides. Penitsilliiniresistentsust leiti 76% proovides, kusjuures väikeste karjade kõik 9 tankiproovi näitasid beetalaktamaasgeeni olemasolu.

Keskkondlikest bakteritest leidis piimaproovides kõige enam enterokokke (69% proovides), mis viitab eelkõige puudulikule hügieenile. Paljudes proovides esines ka *A. pyogenes*-t (65%) ja *Str. uberis*-t (49%).

Lehma üldpiimast tehtud analüüsides (2961 proovi) tulemusel oli nakkuslikest haigustekitajatest kõige enam taas *C. bovis*-t (67% proovides), *Str. dysgalactiae*-d esines 45%, *Staph. aureus*-t 32% ja *Str. agalactiae*-d 11% proovides. Koagulaasnegatiivseid stafülokokke leiti 91% proovides ja keskkondlikest bakteritest oli taas kõige enam enterokokke (77% proovides), mis võisid piimaproovi sattuda halvasti puhastatud nisadelt.

Udaraveerandist võetud piimaproove saadeti analüüsiks 406. Veerandiproovidest leiti kõige enam *Staph. spp*-d (59%), *Str. uberis*-t (26%), *C. bovis*-t (26%) ja *E. coli*-t (25,1%). Analüüsitulemused näitavad, et veerandiproovide võtmisel on hügieenireeglitest paremini kinni peetud – enterokokke leidis vaid 24% proovides. Enamasti on veerandiproovide haigustekitajate nimekirja proovi kohta palju lühem kui lehma üldpiimaproovidel ja see võimaldab selgemini tuvastada mastiidi tegeliku põhjustaja.

Oluline on teada saada, millised mastiiditekitajad piimas esinevad, kuid veelgi olulisem on see, kas ja mida võetakse ette, kui proovide tulemused käes on.

Vaatlesime kümne kõige rohkem proove teinud karja tulemusi.

Võrreldes teenuse Mastiit 12 juurutamisele eelneva, 2009. aasta keskmist SRAd ja 2012. aasta 8 kuu keskmist SRAd nendes karjades, näeme, et kuues karjas on piima SRA vähenenud. Kahes karjas on SRA paranenud isegi rohkem kui 100 000 võrra. Ühes karjas on säilitatud varasem suhteliselt hea tase (SRA 200–300 tuhat) ja kolmes karjas ei ole paranemist toimunud. Tähelepanuväärne on ka see, et enamuses järjepidevalt Mastiit 12 proove tegevates karjades on SRA tase Eesti keskmisest märksa parem. Seega tegeletakse nendes karjades mastiiditõrjega teadlikult ja järjekindlalt.

Jõudluskontrolli Keskus on omalt poolt panustanud Vissukese loomaterwise valdkonna arendamisse. Suureks abiks on olnud loomapidajate asjalikud soovitusel ja ettepanekud. Vissukeses olevad ekraanivaated ja trükised “Probleemsed lehmad” ja “Somaatilised rakud” (loomade tase), “Saamata piim” (karja SRA tase), “Koondaruanne” (viimase viie kuu SRA näitajad) ja Mastiit 12 tulemusi kajastavad vaated lihtsustavad ning aitavad kliendil tegeleda mastiidiprobleemiga

- järjepidevalt (nt kontrollitakse karjas kõiki loomi, kelle SRA tase üle 400 000/ml);
- teadlikult (määrates karjas esinevad udarapõletikke põhjustavad haigustekitajad);
- majanduslikult (otsused, kas looma ravida või karjast välja viia);
- ennetavalt (regulaarne haigustekitajate määramine tankiproovides, karja ja konkreetsete loomade SRA taseme igakuine jälgimine).

Aire Pentjärv
väliteenistuse juhataja
Merle Lillik
piirkondlik zootehnik

Foorum ja kalender Vissukeses

Foorum ja Kalender on Vissukeses olnud üleval juba mõnda aega, kuid suurt kasutamist ei ole need Vissukese kasutajate poolt leidnud. Nende ülesleidmise ja käivitamise taha ei tohiks asi jääda, sest Vissukese päises viidatakse neile vastavate ikoonidega ja . Ju siis on nende rakenduste otstarve jäänud ebaselgeks.

Foorumi eesmärgiks on panna kasutajaid omavahel suhtlema Vissukese teemadel. Kui on täiendus-, parandusettepanekuid, oled leidnud Vissukeses midagi kiidu- või laiduväärset – anna ka teistele teada! Koos mõeldes saab Vissukest paremini arendada! Vissukese foorum põhineb miniBB® (vt www.minibb.com) tarkvaral, milles iga Vissukese kasutaja on teinud samaaegselt ka foorumi registreeritud kasutajaks.

Kalender on Vissukeses **interaktiivne**, s.t et lisaks 9 kuu kalendri kuvamisele on võimalik teha kalendrisse sissekandeid, mille peatsest saabumisest siis Vissuke avalehel sobival ajal teada annab. Omalt poolt paneb JKK kalendrisse, nagu ehk olete juba märganud, teate piimaproovide kogumise päeva kohta. Sissekande tegemiseks tuleb klõpsata vaid sobivale kalendripäevale ja sisestada tekst. Kalendrisse saab korraga teha ühe või mitu (kuni 12) sissekannet. Kui valikud Intervall ja Kordusi on tegemata, siis tehakse sissekanne vaikimisi vaid etteantud kuupäeval. Kui aga soovite sissekannet perioodiliselt korrata, peate samaaegselt täiendavalt tegema valikud Intervall (ajavahemik sissekannete vahel) ja Kordusi (mitu sissekannet kalendrisse tehakse). Sissekandeid sisaldavad kalendripäevad

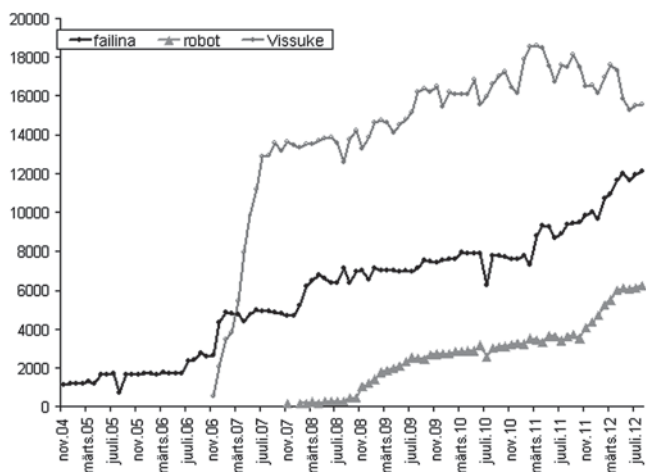
eristuvad kalendris kollase taustaga ja kuupäevale lisaks näidatakse lahtris ka päeva sissekannete arvu. Jäi asi segaseks? Julgelt katsetama! Kui midagi läheb valesti, siis saab sissekannet nii muuta kui ka ära kustutada.

Kalle Pedastsaar
direktori asetäitja IT alal

Kümme aastat kontroll-lüpsi andmete elektroonilist edastust

Tänavu detsembris möödub kümme aastat sellest ajast, kui omanikud said võimaluse ise sisestada elektrooniliselt kontroll-lüpsi andmeid. Uutesse suurfarmidesse paigaldati automatiseeritud lüpsiplatsid, kus platsi arvutustehnika võimaldas identifitseerida lüpsil käinud lehma ja salvestada temalt lüpsitud piimakoguse. Sellega avanes võimalus, et loomapidaja sai edastada proovipäeva lüpsitulemused koos proovikasti ja proovi numbriga elektrooniliselt Jõudluskontrolli Keskusesse ja jäi ära tulemuste ümberkirjutamine laudalehtedele. Esimesena kasutas sarnast võimalust 2002. a detsembris Põlva POÜ ja seejärel alates 2003. a oktoobrist Võhmata PM AS. Praegu on selliseid proovilüpsi tulemuste sisestajaid 24.

Alates 2006. a novembrikuust loodi klientidele võimalus sisestada Vissukese kaudu muude sündmuste kõrval ka kontroll-lüpsi andmeid. Selle võimaluse esimesteks kasutajateks olid Haage Suurtalu Tartumaalt, Viola Piim OÜ, Kaarli Farm OÜ ning Küti Möis OÜ Lääne-Virumaalt. Nimetatud sisestamismoodus saavutas kiiresti populaarsuse, peagi oli sisestajaid mitukümmend ja 2010. a jaanuaris juba üle 100. Veebruaris-aprillis 2011. a sisestati Vissukese kaudu üle 18 500 kontroll-lüpsi kuus, nüüdseks on see arv hakanud langema, sest paljud on üle läinud mugavama, failiga andmete saatmise peale. Aastal 2006 toodi Eestisse esimene lüpsirobot, mille muretses endale AS Pakar Harjumaalt. Robotlüpsi andmete saatmine Jõudluskontrolli Keskusesse on võimalik ainult kohapealsest arvutist mahalaaditud faili laadimisega meie andmebaasi. Viimastel kuudel on robotlüpsi andmeid meile saatnud 36 omanikku. Selle aasta augustis sisestati failiga 24 karja 12 100 kontroll-lüpsi (KL), robotlüpsidena 6074 KLi ja Vissukese kaudu 102 karja 15 571 KLi. Kuidas andmete saatmise viisid on ajavahemikus nov. 2004–aug. 2012 muutunud, on näha alloleval graafikul.

Inno Maasikas
jõudluskontrolli andmetöötlusosakonna juhataja

Kvaliteedisüsteemi korraldus laboris

JKK piimaanalüüside laboratoorium juhindub standardist EVS EN ISO/IEC 17025 “Katse- ja kalibreerimislaborite kompetentsuse üldnõuded” ning lähtub Eesti Vabariigis kehtivatest õigusaktidest ja Eesti Standardikeskuses tunnustatud standarditest. Klientide rahulolu laboratooriumi pakutava teenusega on meile tähtis. Selle saavutamist toetab laboris väljatöötatud kvaliteedijuhtimissüsteem, mis on kirjeldatud kvaliteedikäsiraamatus. Kvaliteedikäsiraamat hõlmab kõiki laboratooriumis tehtavaid töid: piimaproovide kogumist ja transporti, proovide analüüsimist ja analüüsitulemuste väljastamist. Iga tööloogi kohta on koostatud tööjuhendid, mis asuvad töökohtadel ja mida järgitakse tööde teostamisel. Automaatsed analüsaatorid on kalibreeritud nõuetekohaselt ja nende tööd kontrollitakse igapäevaselt kontrollpiimadega, mille tulemused on saadud referentsmeetodeid kasutades. Kord nädalas kalibreeritakse somaatiliste rakkude arvu määrajat (Fossomatic) Kieli standardpiimadega.

Üks kord aastas võtab laboratoorium osa rahvusvahelistest ringtestidest CECALAIT ja ICAR rasva-, valgu-, laktoosi- ja karbamiidisalduse ning külmumistäpi ja somaatiliste rakkude arvu määramisel. Igal neljandal nädalal osaleme rahvusvahelises bakteriloendurite ringtestis, mida korraldab Milk/Dairy Institute Dr Hufner. Ringtestide tulemused on läbi aegade olnud väga head. Peale selle teeb laboratoorium võrdluskatseid ka Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi ning Terviseameti Tartu laboriga.

Siseauditite käigus kontrollitakse labori kõiki tööloike ning kord aastas toimuv juhtkonna ülevaatusel hinnatakse labori kvaliteedijuhtimissüsteemi toimivust ja seatakse edaspidised eesmärgid. Oleme alati avatud klientidele, kes soovivad viibida oma proovide analüüsimise juures või teha ettepanekuid meie töö paremaks muutmiseks.

Proovitulemuste kvaliteet sõltub suures osas ka proovivõtmisest. Piimaproovide kvaliteetseks ja kiireks analüüsimiseks on esmatähtis, et piimaproov oleks värske ja visuaalselt puhas, s.t puuduvad silmaga nähtavad mehaanilise mustuse osakesed. Jõudluskontrolli proovide puhul on väga oluline, et konservaine jaguneks piimaproovis ühtlaselt. Selleks tuleb pärast konservaine tableti lahustumist piimaproovis (umbes 20–30 minuti möödudes) pöörata piimaproovipudelit 2–3 korda ümber. Konservainega piimaproov peab olema ühtlaselt roosa värvusega ja koguseliselt küllaldane (~ 40 ml), et vajadusel saaks teha kordusanalüüsi. Puhastel ja eeskirjade järgi võetud jõudluskontrolli piimaproovidel on määrav osa piimaproovide õigeaegsel ja kvaliteetsel analüüsimisel.

Aime Lokk
analüüside laboratooriumi projektijuht-konsultant

Tähelepanu

JKK teenus Mastiit 12 annab loomapidajale võimaluse **kontrollida ostetavaid loomi** ja nii vältida haigustekitajate toomist oma karja. Samuti saab kontrollida neid lehmi, kelle piimaproovidest ei saanud somaatiliste rakkude arvu siiani JKK laboris määrata piima kvaliteedi tõttu (tükid piimas, ebanormaalse konsistentsiga piim jne).

Rohkem informatsiooni teenuse ja selle kohta, kuidas proove saata, leiate meie kodulehelt www.jkkkeskus.ee → Piimaveised → Lisateenused → Mastiit 12.

Maakarja Viss

Alates 2003. aastast on ürituse „Tartu sügisnäitus & Tõuloom“ raames valitud eesti maatõugu kauneim lehm ehk Maakarja Viss ja reservviss. 1. septembril 2012 toimunud konkursil Tõuloom 2012 osales eesti maatõugu Vissi valimisel kuus loomapidajat seitsme lehmaga.

Maakarja Vissiks pärjati Lea Puuri lehm Pipi Õunapuu talust Viljandimaalt, kes pälvis esmakordselt Vissi-tiitli 2010. a.

Reservvissi tiitel läks Tartumaale, Hillar Loodi Loodimäe talu lehmale Ummi. JKK autasustas reservvissi.

Viis aastat elektroonilisi kõrvamärke Eestis

Viis aastat tagasi, 2007. aastal, võeti Eestis kasutusele esimesed elektroonilised kõrvamärgid (EID-märgid). Uudsed kõrvamärgid võeti kasutusele ASi Tartu Agro, DeLaval OÜ ja JKK koostöös ning esmast praktilist kasutust leidsid kõrvamärgid identifitseerimisvahendina lüpsiplatsil ASi Tartu Agro Vorbuse farmis. Tavapärasele plastkõrvamärgipaarile täiendavalt kõrva löödud EID-märk võimaldas kaelaskantavad respondrid asendada märksa väiksemate ja odavamate identifitseerimisvahendite vastu.

Esimesed vasikad said kohe sünnijärgselt kõrvamärgid, millest üks oli elektrooniline ja teine plastrühm, Eesti Maaülikooli Märja katsefarmis 2008. aastal. Samal aastal müüs JKK esimesed lammaste EID-märgid ASi Saaremaa Ökoküla lammaste märgistamiseks. Seakasvatajad ostsid JKKst esimesed elektroonilised kõrvamärgid 2012. aasta alguses.

Kaasaegse tehnoloogia üha laialdasem kasutamine farmides on avardanud EID-märkide kasutusvõimalusi igapäevatoös. Seda näitab ka üha suurenev EID-märkide kasutajate arv. Viie aasta jooksul on

EID-kõrvamärgi saanud üle 22 000 piima- ja lihaveise, ligi 12 000 lammast ja 14 kitse.

Muhedat

Ettevaatust! Me elame ohtlikus maailmas. Asjad, mis meid ümbritsevad, on küll vajalikud, kuid sageli võivad meile põhjustada valu ja kannatusi. Seepärast on väga oluline lugeda läbi need hüüamärgiga hoiatused, mis aitavad meil hoiduda halvimast. Kõik need hoiatused on kunagi kuskil reaalselt kirjas olnud.

Hoiatus lapsekärul: Enne kokkuvoltimist võtke laps kärust välja!

Hoiatav kiri välgumihkilil: Mitte kasutada näo läheduses!

Veel üks kiri välgumihkilil: Leek võib põhjustada tulekahju!

Hoiatus mootorsael: Ärge peatage ketti käega!

Kiri elektriküünaldel: Kasutamiseks ainult sise- või välitingimustes!

Hoiatus digitaalsel termomeetril: Pärast rektaalset kasutamist mitte kasutada oraalset!

Hoiatus juukseföönil: Magades mitte kasutada!

Hoiatus landil: Ära pane toodet suhu!

Kiri soolatud maapähklite purgil: Võib sisaldada pähkleid!

Hoiatus kööginoal: Hoidke nuga lastest eemal!

Hoiatus elektripuuril: Toode ei ole ette nähtud hammaste puurimiseks!

Hoiatus köögikombainil: Mitte kasutada muul otstarbel!

Alati pole vaja hoiatada, võib hoopis kasutamist õpetada. Kui muu enam ei aita, siis peaksite lugema instruktsiooni.

Õpetus seebikarbil: Tehke seep veega märjaks, hõõruge korralikult, peske nahk, loputage ja kuivatage hoolikalt!

Õpetus tulekustutil: Kandke tulejuurde!

Instruktsioon torude ummistuste eemaldaja pudelil: Kui te ei saa tekstist aru või ei oska lugeda kõiki õpetusi ja hoiatusi, siis ärge toodet kasutage!

Enamus neist pärlitest pärineb küll laiaast maailmast, kuid sarnaseid asjatundlikke näpunäiteid leiab ilmselt ka kohalikus kaubanduses pakutavatel toodetel. Turvalist oktoobrit kõigile!

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu

Tel 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 II korrus, Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 II korrus, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Tulekul Mastiit 16

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskusel on peagi täitumas 20 tegevusaastat, mille jooksul oleme lühikest aega kandnud ka paljudes segadust tekitavat nime Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Keskus. 20 tegevusaasta jooksul on muutunud nii mõndagi, endiselt tegeleme piimaveiste ja sigadega. 20 aastat tagasi oli meie kokkupuuted lihhaveiste teemaga põgusad, kuid see valdkond on tänaseks oluliselt suurenenud nii meie asutuses kui terves Eestis. 20 aasta jooksul on meie tegevusalasse lisandunud lambad, hobused ja paljude üllatuseks ka kitsed. Läbivateks tegevusvaldkondadeks on nende aastate jooksul olnud loomade märgistamine, jõudluskontrolli läbiviimine ja piimaanalüüsid. Kuid usun, et paljud loomapidajad ei mäletagi enam fakti, et esimesed põllumajanduse otsetoetused maksis välja Jõudluskontrolli Keskus ning ka tänane PRIA on tegelikult välja kasvanud Jõudluskontrolli Keskusest.

Kui esmaspilgul tundub 20 tööaastat üsna lühike periood, siis tegelikult on toimunud selle aja jooksul suured muutused kõikides jõudluskontrolli puudutavates valdkondades (loomade märgistamine, loomakasvatuse tehnoloogia, infotehnoloogia ja piimalabori tehnoloogia), mis omakorda mõjutab otseselt Jõudluskontrolli Keskuse igapäevast tööd. Suur tänu kõigile, kes on aidanud ja suunanud meid muutustele!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Varsti laiendatakse mastiiditekitajate määramise võimalusi Jõudluskontrolli Keskuses. Selleks paigaldati detsembris Saksamaal lisafilter dna-analüsaator PCRile, millega määratakse mastiiditekitajaid, ja nüüd saab lisaks eelnevalt määratud 11 bakterile ja beetalaktamaasile määrata ka mükoplasmasid (bakterisarnased mikroorganismid) *Mycoplasma bovis* ja *Mycoplasma spp.*, pärmsent ja vetikat *Prototheca spp.* Need neli viimatinimetatud võivad samuti olla sagedased mastiiditekitajad, mis seni jäid diagnoosimata. Nad ei allu traditsioonilisele antibiootikumiravile ning võivad põhjustada suurt majanduslikku kahju.

Masina äraolek Saksamaal oli ka põhjuseks, miks JKK oli sunnitud detsembris ja jaanuari alguses teenuse Mastiit 12 peatama.

ICARi kvaliteedisertifikaat

Jõudluskontrolli Keskus on taas ICARi kvaliteedisertifikaati uuendamas. Seekord kaasnes sertifikaadi uuendamisega ka väliseksperdi külastus. Meie audiitoriks oli Franz Schallerl Austriast, kes töötab Austria jõudluskontrolli süsteemis sealse laboratooriumi juhatajana. Tema jaoks tegi külastuse huvitavaks asjaolu, et tema juhitud labor Austrias on oma suuruselt võrreldav Jõudluskontrolli Keskuse piimalaboriga.

Jõudluskontrolli Keskuse audit kestis kaks päeva (10.–11. detsembrini), mille jooksul külastasime ka kahte farmi – Sepassaare talu ning Härjanurme Mõis OÜd, kus vaatlesime kontroll-lüpsi tegemist. Jõudluskontrolli Keskuses olles tutvustasime JKKs loodud tarkvarasid (Vissuke) ning meie jõudluskontrolli protsessi samm-sammult.

Lõplik otsus saab selgeks paari kuu jooksul peale külastust, sest väliseksperdi ülesanne on peale külastust kirjutada aruanne, kus muuhulgas tuuakse välja leitud puudused või eksperdi ettepanekud süsteemi parandamiseks. ICARi juhatusel saadetakas aruandes teeb audiitor ka ettepaneku organisatsioonile

kvaliteedisertifikaat omistada või esitab hoopis nimekirja muutustest, mis tuleks organisatsioonil oma süsteemi sisse viia enne kvaliteedisertifikaadi saamist.

Meie külastuse lõpul tõi kontrollija naljatades välja oma kõige suurema hirmu, mis oli Eestis tõeks saanud – “kui kontrolli käigus ei suuda ta midagi leida!”. Aga tõsisemalt rääkides oli ta nähtud kontroll-lüpsidega ning meie jõudluskontrolli korraldusega väga rahul. Eraldi tõi ta välja, et paljudel riikidel oleks Eestilt nii mõndagi õppida (ülevaade piimameetrite kasutamisest, ülevaade jõudlusandmete kogujatest, JKK väliteenistusele loodud internetipõhine töökeskkond jne).

Kokkuvõtlikult võib öelda, et audiitori külastus kulges hästi ja loodetavasti kajastab seda ka Eesti kohta kirjutatav aruanne.

Infot lihhaveiste aretajatele

Lihaveiste jõudluskontrolli andmete kogumine ja töötlemine Jõudluskontrolli Keskuses toimub alates 2000. a septembrist. Esimesed andmete sobivuse uuringud ja katseline lihhaveiste kasvukiiruse geneetiline hindamine toimus 2010. aasta kevadel, kuid erinevatel põhjustel regulaarse hindamise läbiviimiseni ei jõutud. Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi algatusel on teema uuesti aktiivselt päevakorras. Lõppenud aasta novembris JKKs toimunud töökoosoleku arutelu ja sellele järgnenud arendustöö tulemusi tutvustati 19. detsembril ELKSi juhatusel laiendatud koosolekul, kus esitatud ülevaade sai positiivse vastukaja. Aretuses kasutatavate pullide valimiseks tutvustati ülevaates looma sünnikaalu ja võõrutuskaalu alusel hinnatava kasvukiiruse aretusväärtust pulli järglaste kaalude alusel ning sama andmestiku alusel nn ammlehma piimakuse aretusväärtust pulli tütarde järglaste kaalude alusel.

Edasised tegevused regulaarse geneetilise hindamise läbiviimiseni jõudmiseks ja konkreetseid üksikasjad aretusväärtuste avaldamiseks otsustatakse ELKSi, ETKÜ ja JKK ühises töörühmas.

Mastiit16 - suuremad võimalused udarapõletike diagnoosimiseks

Jõudluskontrolli Keskuse laboratoorium alustas 2010. aastal udarapõletiku haigustekitajate määramist Mastiit 12-nimelise testiga. Paraku põhjustavad udarahaigusi veel mitmed mikroobiliigid lisaks testitavatele ja mõned olulised haigustekitajad võivad seetõttu diagnoosimata jääda. Lahenduseks on testi täiendus, mis võimaldab nüüd määrata udarapõletikku põhjustavat 15 mikroobi ja penitsilliiniresistentsust iseloomustavat ensüümi – beetalaktamaasi. Täiendatud test määrab piimast mükoplasmade (sh *Mycoplasma bovis*), pärmseente ja vetikaliste põhjustatud udarapõletikud. Testi lisatud udarapõletiku haigustekitajad võivad esmapilgul tunduda haruldased, kuid nende levik piimakarjades on siiski märkimisväärne. Kõikidele lisatud haigustekitajatele on iseloomulik allumatus traditsioonilisele antibiootikumiravile, sest need haigustekitajad ei ole bakterid! Sellest tulenevalt põhjustavad need korduvaid, kroonilisi udarapõletikke, mis toovad karjale suurt majanduslikku kahju.

Lühiülevaade „uutest tulijatest“

Mükoplasmad on väikesed, bakteritega sarnased mikroorganismid. Nende eripäraks on rakuseina puudumine, mis tekitab ravi seisukohast palju peavalu. Mükoplasmasid ei saa diagnoosida nn rutiinsel mikrobioloogilisel meetodil, sest nende kasvuks on vajalik erisugune proovivõtmine ja säilitamine. Kuid test Mastiit 16 võimaldab seda teha. Mükoplasma liike on palju, kuid üheks peamiseks haigustekitajaks on *Mycoplasma bovis*. Lisaks udarapõletikele põhjustavad mükoplasmad vasikate kopsu- ja liigesepõletikke. Nakkuse saab vasikas nakatunud lehmade piima juues. Eestis 2009–2011 tehtud vasikate uuringust selgus, et enamik uuritud karjade vasikatest olid mükoplasmade poolt nakatunud. Mükoplasmad kuuluvad koos *S.aureus*-e ja *Str.agalactiae*-ga **nakkavate** udarapõletike hulka. See tähendab, et nakkuse allikaks karjas on loom, kes põeb kroonilist mükoplasmade põhjustatud varjatud põletikku. Haiguse levik on karjas kiire. Haigustekitajate ülekande tervetele loomadele toimub lüpsitoimingute käigus, peamiselt udaralappide, lüpsja käte ning lüpsiseadme vahendusel. Seega on mükoplasmade tõrje analoogne teiste nakkavate udarapõletiku haigustekitajate tõrjega karjas, millest on eelnevalt palju räägitud. Mükoplasma udarapõletik on väga probleemne haigus, sest otsene ravi puudub. Mükoplasmaadel ei ole rakukesta, mistõttu antibiootikumid „ei tunne“ neid ära. Klassikalised mükoplasmade põhjustatud kliinilised udarapõletikud ei allu ravile, udarapõletik võib olla korraga mitmes udaraveerandis ja piima muutused on varieeruvad (udaraturse, helbed, vesine piim jne). Mükoplasmapositiivset karja iseloomustavad somaatiliste rakkude arvu tõus, piimatoodangu kadu ja korduvad, ravile allumatud põletikud. Lisaks võib karjas täheldada silmahaiguseid („hall silm“) ning vasikate kopsu- ja liigesepõletikke. Esmaseks tegevuseks peaks olema jahutipiima uurimine, et kindlaks teha mükoplasmade olemasolu karjas. Kuna mükoplasmadega nakatunud karjas on haigustekitajate levik lehmade hulgas suur, on jahutipiim ka lati positiivne.

Pärmseente põhjustatud udarapõletikud ei ole väga sagedased. Pärmseeni on keskkonnas tohutult, sest nad elavad allapanus, söötades, pinnases ning mujalgi lehma ümbritsevas

keskkonnas. Udarapõletikku võivad esile kutsuda mitmed seeneliigid nagu *Candida spp.*, *Cryptococcus spp.* jt. Seente põhjustatud kliiniline udarapõletik ei allu antibiootikumiravile. Põletikus udaraveerand on kõva, piima välimus varieerub, ägedatel juhtudel võib esineda palavik. Üldjuhul on siiski tegemist kergemakujulise põletikuga, mis suurel määral ise tervistub. Udarapõletiku ägenemine antibiootikumiravi ajal võib olla tingitud seente põhjustatud põletikest. Pärmseente leidmine jahutipiimas ei oma otsest diagnostilist tähtsust, sest nad satuvad sinna pigem väliskeskkonnast. Mitmete lehmade üldpiimast leitud pärmseente korral peab olukorda hakkama põhjalikumalt uurima. Teada saamiseks, kas pärmseened on piimaproovi saastajad või tulevad nad udaraveerandist, tuleb uurida udaraveeranditest pärinevaid piimaproove. Seennakkused sagenevad, kui karjas on palju kasutatud erinevaid antibiootikume või ravimite kasutamine ja säilitamine ei ole olnud nõuetekohane. Hallitanud söödad või allapanu on otseseks seente leviku põhjuseks. Seega peab seente diagnoosimisel arvestama mitmeid tegureid. Kordusproovi võtmine (väga puhtalt!) on üheks vajalikuks sammuks.

Prototheca spp. on värvuseta, klorofüllita vetikad, mis põhjustavad udaranakkuseid. Nad on väga laialdaselt levinud lehma ümbritsevas keskkonnas. *Prototheca spp.* on leitud taimedelt, mullast, porist ja veekogudest. *Prototheca spp.* sisaldus võib väga kõrge olla ka lehmade roojas ning sealtkaudu esineb teda enim vabapidamisega lüpsilautade asemel ja käiguteedel. Vesine keskkond sobib ideaalselt selle vetikaliigi paljunemiseks, mistõttu on teda isoleeritud farmide joogiveesüsteemist, joogikünadest, lüpsiseadmete pindadelt ja nisakannudest. Väga märg ja niiske keskkond soodustab nende udaranakkuste levikut, mis tähendab, et tegemist on keskkonnast tuleva nakkusega. *Prototheca spp.* udarapõletik on enamasti kliiniline ja karjas võib esineda kliiniliste udarapõletike puhanguid. Kliinilise udarapõletiku tõttu on udaraveerand tihke ja kõva, piim vesine ja fibriinikämpudega. *Prototheca spp.* ei allu antibiootikumiravile ja põletik muutub sageli krooniliseks. Haiguspuhangu vallandajaks on pidevalt märjad ja saastunud nidad. Lisaks nimetatud riskiteguritele võivad udarapõletikud sagedana, kui nisasüstalde manustamine udaraveerandisse toimub mustalt. *Prototheca spp.* nakkusega karjades on tavaliselt somaatiliste rakkude arv väga kõrge, enamlevinud haigustekitajate osakaal väike, kliinilised põletikud ei allu ravile ning lehmad jäävad kroonilist põletikku põdevaiks. Varjatud udarapõletikuga loomadel on väga kõrge SRA ning iseloomulik on piimatoodangu märkimisväärne langus. *Prototheca spp.* leidmine jahutipiimas ei tähenda veel seda, et karjas on nakatunud loomi, vaid vetikad võivad olla sattunud jahutipiima keskkonnast. Siiski peab see keskkond, kus vetikad elavad, olema märg, must ja lüpsitehnika puudulik. *Prototheca spp.* kahtlusel tuleb esmajärjekorras uurida ravile allumatuid kliinilisi udarapõletikke ning väga kõrge somaatiliste rakkude arvuga lehmade üldpiima. Kui *Prototheca spp.* diagnoos sel viisil kinnitust leiab, tuleb hakata edasi tegutsema.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et mükoplasmade, pärmseente ja *Prototheca spp.* levikuks on ideaalsed märjad, mustad ja soojad keskkonnatingimused. Kroonilised udarapõletikud, mis ravile ei allu, kõrge SRA karjas ning vähenenud piimatoodang

võivad olla just nende haigustekitajate olemasolu tunnuseks. Tuleb alati meeles pidada, et piimaproovide võtmine kas üldpiimast või udaraveerandist peab olema ülipuhas ja proovivõtmiseks vajalikud nõud steriilsed. Mida vähem satub piimaproovi väliskeskkonnast mikroobe, seda usaldusväärsem on labori vastus. Vastasel juhul on tegemist raisatud rahaga, sest proovivastust ei ole võimalik tõlgendada. Jahutipiima uurimine on tungivalt soovituslik kõikidele piimafarmidele, sest annab kõige laiemat ülevaate karja lehmadest, lüpsmisest ja keskkonnast. Uuringu järel saab kavandada edaspidiseid tegevusi juba vastavalt konkreetse karja olukorrale.

Piret Kalmus

Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi suurloomakliinik
Eesti Maaülikool

Mastiidiproovide saatmine

Mastiit 12 (või tulevikus Mastiit 16) analüüsiks saadetak **piimaproovipudel** ning selle **kaas** märgistatakse ribakoodiga, sarnane ribakood kleebitakse ka **saatelehele**. Proovipudeli küljele kleebitud ribakood peab paiknema umbes pudeli keskel. Kui proovikastis olevast piimaproovist soovitakse vaid mastiiditekitaja analüüsi, kriipsutatakse pudeli kaanel olev ribakood läbi (soovitavalt värvilise markeriga) ning proovid asetatakse kasti viimasteks. Kui ribakood on läbi kriipsutamata, tehakse piimaproovist ka tavapäraseid jõudluskontrolli analüüse (sellisel puhul tasub loomapidaja nii jõudluskontrolli piimaproovi kui Mastiit 12 piimaproovi eest).

NB! Jõudluskontrolli analüüse ei saa teha ebanormaalse konsistentsiga (vesine, tükiline jne) piimast. Sellistel piimaproovidel tuleb kaanel olev ribakood kindlasti läbi kriipsutada ning proovid asetada kasti viimasteks. Piimaproovi saatelehele kirjutatakse loomapidaja nimi ja JK kood ning iga proovi andmed. Proovipudeli numbri lahtrisse kleebitakse proovipudeli vastav ribakood. Saatelehele märgitakse piimatanki number, millest proov on võetud või looma number ning vajadusel udaraveerand (PE, PT, VE, VT).

NB! Kui pudelisse on võetud proov rohkem kui ühest veerandist, tuleb see märkida lehma üldpiimana. Üldpiima puhul ristikesi udaraveerandit tähistavatesse lahtritesse ei ole vaja teha.

Farmide ja grupinumbrite muutmine

Jõudluskontrolli Keskuses on iga farmi jaoks fikseeritud selles kasutatav lüpsimeetod (vahelduv kontroll-lüps, robotlüps, lihtsustatud kolmekordne või tavaline lüps). On soovitatav, et ühes farmis oleks kasutusel vaid üks meetod. Kui alati ei õnnestu sellest kinni pidada, siis peab erineva meetodiga lüpstavatel lehmadel olema näidatud ka grupinumber. Näiteks farmis nr 1 grupis nr 1 on kasutusel 3-kordne lüps, kuid kinnijäävatel ja muidu vähe piima andvatel lehmadel samas farmis tehakse kontroll-lüpsi vahelduvmeetodil ja nende jaoks on moodustatud grupp nr 2. **Kuust kuusse peavad grupinumbriid jääma samaks**, mitte nii, et ühes kuus on grupis nr 1 kolmekordne lüps ja järgmisel kuul on see grupis nr 2. Lehmad võivad loomulikult liikuda ühest grupist teise. Sama lugu on robotlüpsidega – kui mõned lehmad farmis robotlüpsiks ei sobi, tuleb neile moodustada eraldi grupp. Sel juhul peab ka robotlüpsi grupil olema oma number ja ülejäänutel teine.

Kui omanikul on vaid üks farm, võib farminumber puududa, kuid **gruponumbriid peavad kindlasti olema, kui kasutatakse erinevaid meetodeid**. Kui kasutate jõudluskontrollis lehmadel farme ja grappe, on soovitatav esmaspoeginutele registreerida farm ja grupp kohe poegimisel.

Kuigi Teil on võimalus ise farme-grappe muuta, on soovitatav teatada ka JKK andmetöötlusosakonda, milliseid muutusi tegite või tahate teha. JKKs registreeritakse, millist lüpsimeetodit muudetud numbriga või uues farmis kasutama hakkate (vahelduv kontroll-lüps, robotlüps, lihtsustatud kolmekordne või tavaline). Uue farmi puhul on vajalik teada anda ka farmi asukoht, sest uue asukoha puhul tuleb see lisada piimaringide graafikusse.

Samuti on vajalik JKKle teatada, kui muudate (kontroll)lüpsimeetodit – lähete vahelduvalt kontroll-lüpsilt üle lihtsustatud kolmekordsele lüpsile või robotlüpsile jne.

Kontroll-lüpside isesisestajatel esinevad sageli järgmised farmi/gruponumbri seotud vead:

1) Farmi või grupi numbriks sisestatakse 0. Kui farmi- või grupinumbrit pole, tuleb see koht jätta tühjaks;

2) Farmi numbriks pannakse omaniku jõudluskontrolli kood või PRIAs kasutatav ehitise number. JKKs on juba ammu kasutusel loomapidaja poolt valitud lühemad farminumbriid, me ei soovita neid ilma põhjuseta muuta;

3) Andmete saatmisel pannakse farmi ja grupi numbriteks suvalised numbrid, kuigi omanikul varem sellise numbriga farmi või gruppi pole olnud. Näitena võib tuua karja, kus sisestati kontroll-lüpsid farmi nr 15 grupi nr 1 lehmadele, kuigi juba aastaid polnud loomapidaja oma ainsas farmis farmi- ega grupinumbrit kasutanud.

Nimetatud vigu esineb kõige enam neil, kes saadavad andmeid failiga, sest andmete failiga saatmisel ei tehta kontrolli farmi ja grupi numbrite osas. Seda eeskätt seetõttu, et farmi- ja grupinumbrite valikul on jäetud omanikule suur vabadus. Ainukesed piirangud on, et farminumber võib olla maksimaalselt 3-kohaline ja grupinumber 2-kohaline. Mitmed omanikud kord jaotavad oma lehmad gruppidesse, siis jälle likvideerivad need. Meie soovitame säilitada vähemalt aasta vältel numbrite osas stabiilsuse, et aasta lõpul trükiseid vaadates ei tuleks karja kokkuvõtetes välja üllatusi. Nt välja-läinud lehmad jäävad neisse farmidesse-gruppidesse, mis nüüdseks on likvideeritud ning tekib küsimus, miks on aasta kokkuvõttes ka juba likvideeritud grupid (tavaliselt vaid mõne lehmaga).

Inno Maasikas

jõudluskontrolli andmetöötlusosakonna juhataja

Tähelepanu

Selleks, et jõudluskontrolli andmebaasis oleksid kogu aeg õiged ja kontrollitud andmed ning vältimaks soovimatute isikute ligipääsu oma jõudluskontrolli andmetele, palume Teil oma karja **Vissukese kasutaja lahkumisest** JKK-le teada anda kas kirja teel või e-posti aadressil keskus@jkkkeskus.ee.

Soovitame **SMS-teenuse kasutajatel**, eelkõige neis ettevõtetes, kus on SMS-teate saajaid mitu, aeg-ajalt kontrollida, kes teate saajate ringi kuuluvad.

Teate saajaid saab lisada ja kustutada programmis Vissuke → Seaded → SMS ja E-kirja teated → Minu aadressid.

Jacqueline püsib rekordikursil

Jõudluskontrolli Keskusel on rõõm teatada, et Eesti 305-päevase piimatoodangu rekordilehm Tartu Agro ASi Jacqueline (4. laktatsioonil 18 935 kg piima) on jõudnud oma eluaja piimatoodanguga Eestis teisele kohale. 17. detsembriks oli ta lüpsnud 123 669 kg piima ja läks sellega mööda OÜ Estonia lehmast Emist, kes andis eluajal 122 750 kg piima. Temast ettepoole jääb veel vaid Estonia OÜ lehm Eta, kelle eluajatoodang oli 129 707 kg piima.

JKK kolleegipreemia

JKK kolleegipreemia aasta töötaja 2012 pälvis Andrei Tšepelevitš, kes töötab infotehnoloogia osakonna tehnilise teeninduse sektori arvutivõrgu peaspetsialistina. Andrei kiituseks kirjutasid kolleegid, et ta on tark, arenev, innovaatiline ja mõtleb oma peaga. Lisaks abivalmis alati ja mitte ainult IT alal. Andrei on serverite väga asjatundlik haldaja, samuti laua- ja sülearvutite ning printerite seadistaja ja turvaja. Andrei on asunud ka teatud määral programmeerijate ridadesse. Väljaspool tööaega on Andrei hoolitsev isa ning lasteaija hoolekogu liige.

JKK koostöö lambakasvatatega

Möödunud aasta sügisel pakkus JKK koostöös Eesti Lambakasvatajate Seltsiga (ELaS) paljudele lambakasvatajatele võimalust osta soodustingimustel lammaste ekspordiks nõutavaid elektroonilisi kõrvamärke (lisamärgisena). Koostöö alguses oli oluline kõrvamärgi hind, kuid lammaste ekspordi kasvamisest muutus määravaks hoopis tellimuste täitmise aeg. Positiivse üllatuse pakkus

tellimus, mille saatsime Prantsusmaale ühel päeval ning tellitud kõrvamärgid olid JKK kontoris juba järgmisel päeval. Tänu usaldusele ja heale koostööle oli sellel perioodil arveldamine ja kõrvamärkide saatmine lihtsustatud, sest arvete maksmise garanteeris ELaS ning mõne tellimuse puhul korraldas ELaS isegi loomade märgistamise. Septembris-oktoobris tellisime ja väljastasime elektroonilisi lisamärgiseid üle 3300 lamba märgistamiseks. Novembris ja detsembris telliti veel ligi 500 lisamärki.

Eksporditurule mõeldes on soovitatav kasutada juba esmasel märgistamisel kõrvamärgipaari, millest üks märk on elektrooniline – see tuleb kokkuvõttes odavam, kui tellida tavamärgid ning hiljem elektrooniline märk lisamärgisena. Samuti hoitakse kokku aega, mis kulub loomade taasmärgistamisele.

Muhedat

Mari ja Jaan istuvad hommikuses kohvilauas ja kuulavad raadiost ilmateadet: "...oodata on 10–15 cm lund, teekoristusfirmad on stardivalmis, autod palume tänavatel parkida paaritute numbritega majadepoolsesse veerde." Seda kuulnud, tormab Jaan välja.

Järgmisel hommikul taas kuulavad Mari ja Jaan raadiost ilmateadet: "Lumetorm läheneb, lumekoristajad sõitsid just välja, autod palume parkida tänavatel paarisarvuliste majadepoolsesse serva." Jälle tormab Jaan kohvilauast minema.

Kolmandalgi hommikul kuulab paar ilmateadet, kuid enne kui meeldiv naishääl jõuab parkimiskorralduste edastamiseni, läheb elekter ära. Segaduses Jaan pöördub Mari poole: "Mis ma siis nüüd teen?"

"Ehk jäta täna auto garaaži," lausub Mari malbelt.

Tööjuubilarid

1. jaanuaril on 35. tööjuubel andmetöötlusosakonna juhataja **Inno Maasikasel** ja IT tehnilise teeninduse sektori andmebaaside administraator **Tiia Püssal**.

7. jaanuaril on 5. tööjuubel üldosakonna raamatupidaja **Anita Mininil**.

21. jaanuaril on 5. tööjuubel üldosakonna vanemreferent **Aimi Sõrgil**.

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 II korrus, Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 II korrus, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Kui juunis möödub 20 aastat Jõudluskontrolli Keskuse loomisest, siis ka JKK Sõnumitel on algamas juubelihõnguline aasta. Nimelt alustame käesoleva numbriga 10. ilmumisaastat. Loomulikult on JKKs toimunud arutelusid, kas jätkamine on mõttekas, kuid õnneks on märgata, et meie väikest ajalehte loetakse ja seepärast oleme tava jätkamas.

Nii nagu JKK Sõnumite ilmumine on saanud traditsiooniks, on traditsiooniks saanud aasta alguses möödunud aasta parimate tunnustamine. Maaelu Edendamise Sihtasutuse eestvedamisel ja koordineerimisel valitakse juba aastaid parimaid karjakasvatajaid, kus JKKl on võimalus oma kandidaadid esitada ning valimisest osa võtta. Seekord oli lõppvalikus neli tublit piimakarjakasvatajat ning viis hakkajat lihhaveisekasvatajat. 2012. aasta parimaks piimakarjakasvatajaks valiti Tõnu Post Kõljala Põllumajanduslikust OÜst ning parimaks lihhaveisekarjakasvatajaks Aldo Vaan Topi Mõis OÜst. Kõljala POÜ 2012. aasta karja keskmine piimatoodang oli 10 842 kg. Kõljala POÜ loomad on juba aastaid osalenud edukalt ka Saarte Vissil, mis tänasel päeval on Eesti ainuke kohalik loomanäitus. Aldo Vaan kasvatab oma majapidamises limusiini ja hele akviteeni tõugu lihhaveiseid ning on samuti aktiivne näitustel osaleja lihhaveisekasvatuse propageerijana. Peale oma karja edendamise juhib Aldo Vaan Eesti Lihhaveisekasvatajate Seltsi presidendina kogu Eesti lihhaveisekasvatust. Lisaks parimatele soovim Jõudluskontrolli Keskuse nimel õnnitleda kõiki piimatootjaid, kuna 2012. aasta jääb meie ajalukku märgilise tähtsusega, sest ületatud sai 8000 kg piir.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Eestikeelne märgilugeja

Oleme reklaaminud, et peagi pakume eestikeelset elektrooniliste märkide lugejat (Datamarsi GES3S). Nüüdseks on JKK pakutavate lugejate tarkvara Rumisoft tõlgitud eesti keelde ning antud meile katsetamiseks. Kui esialgu tundsid lugeja vastu huvi piimakarjakasvatajad, siis viimasel ajal on huvi kasvanud ka lihhaveisekasvatajate seas. Piimakarjakasvatajatel on lisaks lugemiskompleksile võimalik lugejas salvestada ja hiljem JKKsse edastada infot karjas toimunud sündmuste (tiinuse kontroll, väljaminek, kinnijätt, kaalumine ja paaritus) kohta. Lihakarjakasvatajad saavad lähiajal katsetada sündmuste edastamise võimalust, ka oleme suutnud huvilistele leida sobivaid lahendusi, et lugejat oleks võimalik igapäevases või hooajalises töös kasutada. Kui on huvi ja valmisolek eestikeelset tarkvara testida, siis olete oodatud võtma ühendust piirkondliku zootehnikuga, et täpsemalt kokku leppida.

Mastiit 16 töötab

Alates märtsist pakub JKK Mastiit 12 asemel teenust Mastiit 16. Esimese kuuga tehti üle 150 proovi. Teenuse hind sõltub proovide hulgast: 1 kuni 4 proovi maksab 30 € proov, 5 kuni 9 proovi – 27 € proov, 10 ja rohkem proovi – 25 € proov.

Proovide edastamisega seonduv on endine: proovipudel ning pudeli kaas märgistatakse ribakoodiga, ribakood kleebitakse ka saatelehele. Ribakoodid ning saatelehe saab JKKst (sh maakonna zootehnikutelt). Kui piima konsistents pole normaalne, siis tellida vaid mastiidiproov – värvilise markeri või pliitsiga tõmmata üle kaanel oleva ribakoodi ning proov asetada kastis jõudluskontrolli proovide lõppu. Proovid saab saata jõudluskontrolli proovikastis või toimetada ise JKK laborisse. Enne kella 10.00 JKKsse saabunud proovid analüüsitakse üldjuhul samal päeval või hiljemalt järgmisel tööpäeval. Kui laborisse saabub ühel päeval kokku kuni kolm proovi, siis analüüsitakse need järgmisel päeval.

Herd Navigator

JKK ja DeLaval OÜ on olnud pikaaegsed koostööpartnerid. Senine koostöö on hõlmanud kontroll-lüpside ning loomade identifitseerimise teemasid. Uus koostöövaldkond on seotud farmihaldussüsteemiga Herd Navigator, kus DeLaval on meid oma

partneriks valinud. Kui DeLaval tegeleb peamiselt tehniliste küsimustega, siis JKK ülesanne on olla toeks Herd Navigatori abil saadud andmete tõlgendamisel. Koostöö DeLavaliga Herd Navigatori osas algas kaks aastat tagasi ning tänaseks on jõutud esimese piimatootjani, kes süsteemi kasutab. Eesti esimene Herd Navigator töötab Männiku Piim OÜs Tartumaal. Lähiajal on lisandumas uusi piimatootjaid, kelle igapäevatööd Herd Navigator abistama hakkab.

Lihaveiste aretajatele

ELKSi, ETKÜ ja JKK ühistöö tulemusena oleme valmis lihhaveiste kasvukiiruse geneetiliseks hindamiseks ja loomisel on rakendused tulemuste avaldamiseks lihhaveiste infosüsteemis Liisu. Loomade kaalumisanalüüsi alusel nn otsese kasvukiiruse hindamisel saame aretusväärtuse sünnimassile, võõrutusmassile ja aastamassile ning nn emapoolse kasvukiiruse hindamisel saame aretusväärtuse sünnimassile ja võõrutusmassile. Liisu kasutajatele avaldame hindamistulemused nende pullide kohta, kelle järglased on hindamises vähemalt kahes karjas. Lisaks hakkab iga Liisu kasutaja nägema oma karja hinnatud loomade aretusväärtusi.

Esimene ametlik lihhaveiste aretusväärtuse hindamine toimub augustis ja tulemused avaldame septembri alguses. Rakenduste valmimisel on aga juba eelnevalt võimalik tutvuda esialgsete hindamistulemustega.

Eesti Posti postipakkidest

Märtsist muutusid Eesti Posti tingimused maksikirja mõõtmete osas ning see mõjutab postiga esmaste ja asenduskõrvamärkide saatmist. Kuna alusega kõrvamärgid on mõni millimeeter laiemad kui maksikirja lubatav mõõt (20 mm nagu postkasti ava laius), siis maksikirjana pole enam lubatud kõrvamärke postitada. Seega saadame kõrvamärgid tähtsaadetisena edastatava standardpakina. Võrreldes tähtitud maksikirjaga on standardpaki saatmine kallim alla 500-grammiste pakkide osas. Kuni 1-kilose paki hind on 3.07 €. Paki saatmine on käibemaksuvaba.

JKK autoga märkide transpordi hinnad ei muutu. Ilma saatmistasuta saab esmaseid märke osta JKK piirkondlikelt zootehnikutelt. JKK on teinud Eesti Postile taotluse lubada asenduskõrvamärkide väljastamist tähtitud maksikirjana, ent lehe trükkimineku ajaks polnud vastus veel saadud.

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemused 2012. aastal

1. jaanuaril 2013 oli jõudluskontrollis 90 274 lehma, mis moodustab 94% Eesti lehmadest. Võrreldes 2012. aasta algusega suurenes lehmade arv 936 võrra. Eesti holsteini tõugu lehmi oli karjas 71 249 (78,9%), eesti punast tõugu lehmi 18 221 (20,2%), eesti maatõugu lehmi 455 (0,5%) ning muud tõugu lehmi 349 (0,4%).

Kõige enam oli lehmi Järvamaal (13 305), Lääne-Virumaal (10 769) ja Jõgevamaal (9976). Kõige väiksem oli lehmade arv Hiiumaal – 504 ja Ida-Virumaal – 1811. Lehmade arv kasvas kõige rohkem Jõgevamaal (+551), Raplamaal (+297) ja Valgamaal (+198). Lääne-Virumaal, Pärnumaal ja Saaremaal seevastu lehmade arv vähenes vastavalt 306, 256 ja 219 võrra.

Eesti holsteini tõugu lehmade osakaal oli suurim Järvamaal (98,4%) ja Raplamaal (98,0%), eesti punane tõug on peamine Saaremaal (76,1% lehmadest). Kui maatõugu lehmade osakaal on enamikus maakondades alla 1 protsendi, siis Hiiumaal on eesti maatõugu 9,9% kõigist jõudluskontrollialustest lehmadest.

1. jaanuaril 2013 oli jõudluskontrollis 833 piimakarja. Aastaga vähenes karjade arv 46 võrra. Saaremaal on 10 karja vähem kui aasta varem. Seitse karja vähem on Järvamaal ja Pärnumaal. Läänemaal, Jõgevamaal ja Ida-Virumaal karjade arv ei muutunud ja Tartumaal on üks kari ning Hiiumaal kaks karja rohkem kui eelmise aasta alguses.

Kuni 10 lehmaga karjade arv vähenes 22 karja võrra, 11–50 lehmaga karjade arv 17 ja 51–100pealiste karjade arv 4 võrra. Rohkem kui 100 lehmaga karjade arv vähenes 3 võrra. Selles grupis on üle 600 lehmaga karjade arv aga tõusnud kahekümne kuuelt kolmekümne kaheni. Nendes 32 karjas on juba rohkem kui 29 000 lehma, mis moodustab ligi kolmandiku kõigist Eesti lehmadest. Alla 50pealistes karjades, keda on kokku 548 (65,8% karjadest) on 8784 lehma (9,7% lehmadest).

Keskmine karja suurus oli aastavahetusel 108,4 lehma (aasta tagasi 101,6 lehma, kümme aastat tagasi, 2002. aastal oli näitaja 36,0). Suurimad karjad on endiselt Järvamaal keskmiselt 202 lehmaga, Jõgevamaal 181 ja Lääne-Virumaal 152 lehmaga, väikseimad karjad Hiiumaal 27 ning Võrumaal 61 lehmaga.

2012. aastal ületas piimatoodang 8000 piiri – aastalehma kohta saadi 8059 kg piima. See on 303 kilogrammi rohkem kui 2011. aastal ja 2417 kg rohkem kui kümme aastat tagasi (2002. aastal). Eesti holsteini tõugu lehmad andsid 8232 kg piima (+306 kg võrreldes 2011. aastaga) ja eesti punast tõugu lehmad 7539 kg (+271 kg). Eesti maatõugu lehmade piimatoodang suurenes 90 kg võrra, lehma kohta saadi 4551 kg piima.

Maakondadest oli parim Tartumaa, kus lehma kohta saadi 9108 kg piima. Eesti keskmise ületasid ka Põlvamaa (8521 kg), Lääne-Virumaa (8337 kg), Jõgevamaa (8243 kg), Raplamaa (8190 kg), Järvamaa (8154 kg) ja Pärnumaa (8098 kg). Kõige madalam oli Hiiumaa lehmade piimatoodang 4949 kg, mis on siiski 601 kg suurem kui 2011. aastal.

Mare Kahar ja Lea Puur on oma karjade tulemustega tipus

püsinud juba mitu aastat. 2012. aastal rasva- ja valgutoodangu järgi oma grupis esimesteks tõusnud Merje Peters, Aivi Kuutok ja Peri POÜ on samuti oma karjade head taset näidanud juba aastaid (vt tabel).

Kolme karja piimatoodang ületas 11 000 kg piiri. OÜ Soone Farm (Tartumaa) lehmad lüpsid aastalehma kohta 11 451 kg piima, Lea Puuri (Viljandimaa) lehmad 11 391 kg ja AS Võhmata PM (Lääne-Virumaa) lehmad 11 300 kg piima. 10 000–11 000 kg piima saadi kümnes karjas, 9001–10 000 kg saadi 51 karjas ning 8001–9000 kg piima 110 karjas. 18 karja piimatoodang oli väiksem kui 3000 kg.

ASi Tartu Agro lehm Jacqueline saavutas 6. laktatsioonil taas märkimisväärse tulemuse – 305 päevaga lüpsis ta 17 959 kg piima. See on paremuselt läbi aegade kolmas laktatsioonitoodang (esikohal on Jacqueline 4. laktatsiooni toodang 18 935 kg). OÜ Sadala Piim (Jõgevamaa) lehm Tulles saavutas eesti punase tõu läbi aegade parima piimatoodangu, lüpses 3. laktatsioonil 16 653 kg piima. Tubli tulemuse sai ka Massiaru POÜ (Pärnumaa) eesti maatõugu Lillik, kes 6. laktatsioonil lüpsis 10 956 kg piima. Ühe laktatsiooni jooksul 10 000 kg või rohkem piima lüpsnud lehmade arv suurenes eelmise aastaga võrreldes 2131 võrra (11 763 lehma). 1015 lehma laktatsioonitoodang oli väiksem kui 4000 kg.

ASi Tartu Agro lehm Jacqueline on tõusnud ka elueatoodangute tippu. Emi, kes aastaid oli teisel kohal, pidi koha Jacquelinele loovutama. Jacqueline oli 2012. aasta lõpuks lüpsnud kokku 124 452 kg piima (2013. aasta jaanuaris lõppenud 7. laktatsiooni lõpuks 124 800 kg). Läbi aegade edetabeli esikohal on praegu Estonia lehm Eta 129 707 kg-ga.

Üle 100 tonni piima eluajal on 2012. aastal karjas olnud lehmadest lüpsnud veel Raimo Beilmanni (Lääne-Virumaa) lehmad Doona ja 490967 (vastavalt 107 077 ja 104 940 kg), OÜ Tavex (Raplamaa) lehm Elina (106 562 kg), ASi Diner (Lääne-Virumaa) lehm Tuuti (102 731 kg), ASi Tartu Agro lehm 2211008 (100 888 kg), OÜ Põlva Agro lehm Nuka (100 443 kg) ja ASi Väätsa Agro (Järvamaa) lehm Lolo (100 119 kg). Kõik nimetatud lehmad on eesti holsteini tõugu.

Eesti punast tõugu lehmadest oli parim ASi Laatre Piim (Valgamaa) lehm Piimaauto, kelle eluajatoodanguks jäi 98 147 kg piima. Piimaauto on eesti punase tõu läbi aegade edetabelis teisel kohal. Esimene on Enn Areni (Viljandimaa) Öienupp 99 843 kg-ga. Üle 90 000 kg on 2012. aastal karjas olnud eesti punast tõugu lehmadest lüpsnud ka ASi Tartu Agro lehm 3377550 ja 1571790 (95 860 ja 91 457 kg), Kõljala POÜ (Saaremaa) lehm Ell (95 451 kg) ja OÜ Kõpu PM (Viljandimaa) lehm Mustik (90 657 kg).

Eesti maatõugu lehmadest oli suurima toodanguga OÜ Saare Maakari (Saaremaa) lehm Ürdi 70 481 kg-ga. Eesti maatõu läbi aegade edetabelis on Ürdi teisel kohal. Esimene on Leili Lüüsi (Valgamaa) lehm Nanna, kelle eluajatoodang oli 71 712 kg.

Üle 60 000 kg lüpsis 2012. aastal ka Ilse Goshovski (Harjumaa) lehm Taisi – 63 929 kilo.

Keskmine somaatiliste rakkude arv piimas (SRA) paranes veidi. 2011. aastal oli SRA 371 000, 2012. aastal 369 000/ml. Loodame, et viimastel aastatel toimunud positiivne muutus jätkub ka edaspidi. Võrreldes kolme peamist piimatõugu olid parimad eesti punast tõugu lehmad, kelle

Tabel. Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi 2012. aastal

Aasta-lehmi	Omanik, maakond	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva %	Rasva kg	Valku %	Valku kg	R+V kg
3–7	Mare Kahar, Järva	7	9808	4,10	402	3,37	331	732
8–20	Merje Peters, Pärnu	10	9618	4,22	406	3,27	315	721
21–50	Lea Puur, Viljandi	32	11391	3,89	444	3,45	393	837
51–100	Aivi Kuutok, Järva	97	9908	4,17	413	3,25	322	735
Üle 100	Peri POÜ, Põlva	539	10293	4,26	438	3,50	360	799

keskmise SRA oli 364 000/ml. Eesti holsteini tõugu lehmade SRA oli 369 000/ml ja eesti maatõugu lehmade SRA 627 000/ml. Maakondadest on parimad tulemused Raplamaal ja Saaremaal, kus keskmine SRA oli vastavalt 303 000/ml ja 308 000/ml. Rohkem probleeme on Jõgevamaal ja Ida-Virumaal, kus SRA oli 438 000/ml ja 434 000/ml.

Traditsiooniliselt oli kõrgeim SRA augusti kontroll-lüpsidel, kus keskmine SRA ulatus 401 000/ml-ni. Samas on see näitaja parem eelmiste aastate augustikuudest, kus SRA oli 442 000/ml (2010) ja 414 000/ml (2011). Kuude arvestuses parim oli detsembri kontroll-lüpside tulemus – keskmine SRA 335 000/ml.

Parimad karjad SRA järgi:

- 3–10 aastalehmaga karjad: Ilme Lee Raplamaalt (6 lehma, SRA 43 000), Ülo Kuusik Põlvamaalt (5 lehma, SRA 54 000), Vaike Sepper Jõgevamaalt (5 lehma, SRA 67 000).
- 11–100 aastalehmaga karjad: Riina Kalajõgi Järvamaalt (11 lehma, SRA 92 000), Jüri Leinpuu Pärnumaalt (12 lehma, SRA 97 000), Jaan Kesküla Saaremaalt (20 lehma, SRA 98 000).
- Üle 100 aastalehmaga karjad: Hiiumaa Agro OÜ Hiiumaalt (139 lehma, SRA 127 000), AS Terrax Tartumaalt (210 lehma, SRA 129 000), AS Teedla Mõis Tartumaalt (312 lehma, SRA 151 000).

Lehmade esimese poegimise vanus noorenes 27,5 kuuni (2011. aastal 27,7 kuud). Eesti punast tõugu (EPK) ja eesti holsteini tõugu (EHF) lehmade esimese poegimise vanus oli 27,5 kuud, eesti maatõugu (EK) lehmadel 30,5 kuud. Kõige nooremad esmaspoeginud olid Põlva- ja Tartumaal (26,4 kuud), kõige vanemad Hiiumaal (30,2 kuud). 2002. aastal oli esmaspoegimisiga 29,7 kuud.

Kinnisperiood lühenes eelmise aastaga võrreldes taas ühe päeva võrra 70 päevani. Eesti holsteini tõugu lehmade kinnisperiood oli keskmiselt 69 päeva pikkune, eesti punast tõugu lehmadel 71 päeva pikkune ja eesti maatõugu lehmadel 100 päeva pikkune.

Uslüpsiperiood oli 140 päeva, mis on eelmise aastaga võrreldes 4 päeva lühem (EPK 125 päeva, EHF 144 päeva ja EK 146 päeva). Poegimisvahemiku pikkus oli 421 päeva (4 päeva võrra lühem kui 2011. a). Kõige pikem oli poegimisvahemik eesti maatõugu lehmadel – 426 päeva. Eesti holsteini tõugu lehmade poegimisvahemik oli 425 päeva ning eesti punast tõugu lehmadel 407 päeva. Poegimisvahemik on 10 aasta taguse ajaga pikenenud 12 päeva võrra (409 päeva 2002. aastal).

2012. aastal sündis jõudluskontrollialustes karjades 87 284 vasikat, mis on 2100 võrra rohkem kui 2011. aastal. 50,9% sündinud vasikatest olid pullikud ja 49,1% lehmvasikad. Surnultsünniga lõppes 7,6% poegimistest – 11,8% esmaspoegimistest ning 5,6% korduvalt poegimistest. Kaksikud pullvasikad sündisid 711 korral, kaksikud lehmvasikad 729 korral ja erisoolised kaksikud 1347 korral. Mitmikuid registreeriti viiel korral.

Karjast läks välja 27 844 lehma. Praakimise põhjustest olid esimesel kohal udarahaigused ja -vead (21,1%), järgnesid sigimisprobleemid (20,2%) ning jäsemete haigused ja vead (15,5%). Keskmine väljamineku vanus oli 5 aastat ja 5 kuud. Kõige nooremad olid madala toodangu tõttu praagitud lehmad (4 aastat ja 9 kuud). Erinevate haiguste (v.a ainevahetus-, jäsemete- ja udarahaigused) ja traumade tõttu läksid lehmad karjast välja 5 aasta vanuselt. Vanuse tõttu praagitud olid keskmiselt 10 aasta ja 1 kuu vanused (2011. aastal 10 a ja 3 k). Madal toodang oli 25% muud tõugu lehmade praakimispõhjuseks, mis on ka mõistetu. Suurema osa muud tõugu lehmadest

moodustavad piima- ja lihatõugude ristandid, kes ei ole piima tootmises võimelisedki konkureerima piimatõugu lehmadega. See näitab veel kord, et liha- ja piimatõugude ristandeid ei ole otstarbekas jätta piimakarja.

Karjasolevate lehmade keskmine vanus aastavahetuse seisuga ei ole muutunud. Keskmine vanus oli 4 aastat ja 7 kuud (2,5 laktatsiooni). Vanimad olid eesti maatõugu lehmad (5 aastat ja 7 kuud), järgnesid eesti punast tõugu (4 a ja 9 k), muud tõugu (4 a ja 7 k) ning eesti holsteini tõugu lehmad (4 a ja 6 k). Võrreldes 2002. aastaga on kari nähtavalt noorenenud – 2002. aastal oli lehmade keskmine vanus 5 aastat ja 4 kuud.

Põhjalikum info jõudluskontrolli tulemustest on jõudluskontrolli aastaraamatus ning JKK kodulehel www.jkkkeskus.ee.

Aire Pentjärv
väliteenistuse juhataja

Meiereiproovide analüüsimine JKK laboris

Põllumajandusministri määrusega on kehtestatud, et piimaproovide võtmine, säilitamine ja transport laborisse on piima käitleja (töötaja, koguja, edasimüüja jne) ülesanne. Labori vastutus algab proovide vastuvõtust ja lõpeb analüüsitulemuste kehtestatud korras edastamise ning säilitamisega.

Kui piimaproovid saavad labori külmkambris, mõõdetakse kontaktivaba termomeetriga nende temperatuuri, mis peab olema vahemikus 0–4°C. Kui proovide temperatuur on saabumisel lubatust kõrgem, siis proove ei analüüsita. Piimaproove hoitakse külmkambris temperatuuril 0–4°C kuni bakterianalüsaatorile viimiseni. Piimaproovide analüüsimisele eelneb seadmete tehniline, tühilugemi ja mõõtevõime kontroll. Kõik kontrolliks vajalikud materjalid on ostetud seadmete tootjalt ja tunnustatud kontrollmaterjalide pakkujatelt; kõigil kasutatavate materjalide partiidel on kaasas nende kvaliteeti ja kasutusaega kinnitav dokumentatsioon. Peale analüsaatorite töövõime kontrolli ja selle dokumenteerimist alustatakse piimaproovide ettevalmistamist ja analüüsimist.

Ühtlase proovi saamiseks segatakse külmad bakteriproovid hoolikalt paljukordse ümberpööramise teel. Vahetult enne proovi võtmist segab analüsaatori segaja proovi veel kord. Usaldusväärsete tulemuste saamiseks analüüsitakse ligikaudu neljakümne kliendi proovi järel kindla bakteriavuga piimaproov ehk kontrollpiim. Selleks on Saksamaal ettevalmistatud ja dokumenteeritud konserveeritud piimad, mida kasutatakse paljudes ELi laborites. Nende piimadega viiakse läbi ka tunnustatud võrdluskatsed. JKK labor on võrdluskatsetes osalenud alates 2000. aastast ja tulemused on alati olnud lubatu piires. Kontrollpiima tulemuste alusel arvutab analüsaator lisaks ka tööpäeva statistika. Analüüsitulemuste väljatrüki ja nimetatud statistika säilitatakse koos piimaproovide vastuvõtuprotokollidega kahe jooksva aasta jooksul, mis annab võimaluse kontrollida labori töö kvaliteeti.

Kindlate reeglite järgi toimub ka teiste toorpiima komponentide määramine ja analüsaatorite töövõime kontrollimine ning nende tegevuste dokumenteerimine. Somaatiliste rakkude võrdlusmaterjali ostab JKK samuti Saksamaalt. Sellise tunnustatud materjalide kasutamine ja dokumenteeritud kontrollimine võimaldab Eesti ja teiste riikide järelevalveorganitel veenduda Eesti toorpiima ja piimatoodete nõuetekohasuses.

Mart Kuresoo
laboratooriumi juhataja

Üle 200 tonni piima ühelt lehmal!

Soome lehm Jella saavutas suurepärase tulemuse – tema eluaja piimatoodang ületas 200 tonni piiri – 200 797 kg. 18aastane Jella (isa Mustikkapuron Ey) on teine lehm Euroopas ning üheksas lehm maailmas, kes on sellise saavutuseni jõudnud. Jella annab veel piima, mis tähendab, et tema toodangunumber suureneb.

Maailma elueatoodangu rekord kuulub Kanada lehmale Gillette Smurf, kes saavutas 2012. a 216 893 kg, järgnevad Jaapani lehm Amanda (215 218 kg) ja USA lehm My-Word (214 050 kg). Eesti elueatoodangu rekord on Estonia lehma Eta nimel, kes lüpsis 129 707 kg.

Allikad: Holstein International, ProAgria.

Põhjamaade jõudlus-kontrolliorganisatsioonide kohtumine

2013. aasta Põhjamaade jõudluskontrolli-organisatsioonide kohtumine toimus jaanuaris Stockholmis. Kohtumisel olid esindatud kõik Põhjamaade gruppi kuuluvad organisatsioonid ehk osalised olid lisaks Eestile ja Rootsi organiseerijatele ka Soomest, Norrast ja Taanist. Kohtumise alguses tutvustasid Taani ja Rootsi esindajad muudatusi oma organisatsioonides. Kui varasematel aastatel tegeles Taani jõudluskontrolliorganisatsioon ka veiste märgistamisega seotud küsimustega, siis tänase seisuga on Taani kolleegide igapäevane töö seotud ainult jõudluskontrolli korraldamisega. Ilmselt on paljudele meie tootjatelegi tuttav Rootsi piimatootjate ühistu Svensk Mjolk, mis 2013. a alguses samuti reformi läbi tegi. Rootsi piimaveiste jõudluskontroll on uue organisatsiooni Växa Sverige korraldada.

Sisulisi uuendusi tutvustades rääkis Taani kolleeg esialgsetest tulemustest tiinuse määramisel jõudluskontrolli piimaproovist. Lisaks oli juttu ketokehade määramisest jõudluskontrolli piimaproovist, mis aitab leida ketoosikahtlusega lehma. Selle teenuse ettevalmistamisega tegeleb ka JKK. Kui eelmisel kohtumisel rääkisime Mastiit 12 juurutamisest, siis nüüd jagasime juba kogemusi ning arutlesime teemal, kuidas teenust loomapidajale paremaks muuta.

Omaette teemaderingi moodustavad aina suuremat populaarsust koguvad lüpsirobotid. Hoolimata asjaolust, et lüpsirobotid on meie farmides juba üsna tavalised, on nende juures ikkagi momente, mis vajavad suuremat

tähelepanu (andmevahetus, kontroll-lüpsil võetud piimaproovide kasutamine jne). Nii on näiteks katsed näidanud, et kontroll-lüpsil roboti võetud piimaproov ei sobi väga hästi Mastiit 12/16 testide tegemiseks, sest väike osa eelmise lehma piima jääb siiski süsteemi, ning testi tundlikkuse tõttu võib see mõjutada proovi tulemust. Üldisematest küsimustest andsid kõik kohaletulnud ülevaate oma riigis toimuvast ning lepidi kokku, et järgmine Põhjamaade jõudlus-kontrolliorganisatsioonide kohtumine toimub 2014. aastal Norras.

Tagasisivaade tehtule

Juubelid on ikka hea ettekäändeks kokkuvõtete tegemiseks ja hinnangute andmiseks. Nii ka käesolev nupuke vaatab tagasi JKK alternatiivteenuste käekäigule.

Kui 2005. aastal mesilaste märgistamisega alustasime, ei olnud meil aimugi, et see teenus nii laialdast vastukaja võib leida. Kuigi tagasiside oli valdavalt positiivne, pidime projekti katkestama, sest sageli lõhkevad heeliumiballoonid muutsid mesilaste meeldiva sumina ebamääraseks piiksumiseks ja ekspertide arvates tulnuks tõepärasuse huvides muuta laulu “Summ, summ, lendab mesimumm” sõnu ning müügilt korjata kõik populaarse kiirloterii piletid.

JKK laboris oma jogurti välja-töötamisega läks hästi kõik seni, kuni jõuti toote maitseomadusteni. Kasutatud säilitusaine bronopol tagas küll jogurtile piiramatu säilimisaja, kuid andis ka maitse, mida oli võimalik peita vaid jogurtisse küüslaugu või vürtsikilude soolvee lisamisega. Meie tarbijate maitsemeel vajab aga veel harjutamist sellise “sakumm-jogurtiga”.

2007. aastal alustas JKK eesti meeste jõudmisandmete kogumisega. Kuna projektijuhiks oli määratud mees, siis pilootprojektist kaugemale ei jõutud.

2008. a kasutusele võetud elektroonilised kõrvamärgid on põhjustanud nii kiitust kui kriitikat ja kaasa toonud isegi ühe kohtuasja. Paljude loomakasvatavate jaoks on uued märgistusvahendid oluliselt lihtsustanud igapäevast tööd, võimaldades kasutusele võtta innovatiivseid abivahendeid, nagu kõrgtehnoloogiline amm ja elektrooniline isiku/looma tuvastamine. Siiski ei ole me pääsenud ka negatiivsest – anonüümse vihje põhjal alustati väärteomenetlust loomade ebaseadusliku jälitustegevuse paragrahvi alusel.

PS! See, et loomade elektroonilisi märke saab lugeda kaugemalt kui ~40 cm, oli

nali siis ja on seda ka praegu!

2009. aastal nimesderaamatu avaldamine ja selle aktiivne kasutamine on märkimisväärselt tõstnud Eesti keskmist piimatoodangut lehma kohta. See on hea näide sellest, et tõsiteaduslike ideede kasutuselevõtt teenuste arendamisel on kindel edu pant.

2010. aastal alustatud loomade hääle järgi tuvastamise projekt lõppes ootamatult, kui üks loomapidaja Saaremaalt kurtis, et tema lehmad on kõik kahtlaselt sarnase häälega. Selgus, et lüpsja Miina laulis laudas ja praktiliselt kogu karja lehmade salvestatud hääled olid üle lindistatud. Kuna salvestused olid jõudnud ka JKK andmebaasi ja seal totaalse kaose põhjustanud, tuli see projekt pooleli jätta.

Kaks aastat tagasi alustasime oma töötajate väljarentimist loomapidajatele. Teenus osutus nii populaarseks, et mullu tuli tööle võtta uus inimene, kes tegeleb väljarenditud JKK töötajate põhitöökohale tagasi meelitamisega.

Eelinfo harjukatele

Tõenäoliselt maikuust kolib JKK Harjumaal esindus aadressile Teaduse 2, Saku (Põllumajandusameti maja).

Uus töötaja

Veebruaris asus piimaanalüüsides laborisse tööle Marelle Rätsep.

Tööjuubilarid

1. aprillil on 30. tööjuubel piimaanalüüsides laboratooriumi autojuhil **Pille Simmol**.

1. mail on 35. tööjuubel direktori asetäitjal IT alal **Kalle Pedastsaarel**.

4. mail on 15. tööjuubel sigade ja muude loomade jõudluskontrolli sektori juhatajal **Küllil Kerstenil**.

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzvaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Piimaveiste jõudluskontroll	738 7738
Kõrvamärkide müük	738 7762
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Raamatupidamine	738 7704
Kreutzvaldi 46, 51006 Tartu	
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Uudised

Hea klient!

Mai lõpul toimus Taanis järjekordne ICARi seminar, kus oli suurepärane võimalus õppida teiste riikide kogemustest ning saada ülevaade uuendustest. Kui ajalooliselt on ICAR olnud peamiselt piima tootvate põllumajandusloomade keskne, siis aastate jooksul on hakatud tegelema ka villa- ja lihajõudlusega. Siiski tuleb tunnistada, et piimaveiste piimajõudluste temaatika on endiselt suures ülekaalus ja Eestis kasutusel olev jõudluskontrolli süsteem on ICARist päris palju kasu lõiganud. Rõõmustav on, et rahvusvaheline lihaveiste jõudluskontrolli alane koostöö on viimastel aastate saanud kõvasti hoogu juurde. Kui mõned aastad tagasi oli lihaveiste rahvusvaheline geneetiline hindamine (Interbeef) üksikute riikide ettevõtmine, siis tänaseks on huvi suurenenud ja kuuldavasti on ka meie lõunanaabrid süsteemiga liitumas.

Lisaks piima- ja lihaveiste jõudluskontrollile on Eestis ka sigade jõudluskontroll olulisel kohal. Kahjuks peab aga nentima, et sigade jõudluskontrolli alane koostöö ICARis ei käivitunud ning kogu sellega seotud kogemuste hankimine toimub pigem projektipõhiselt lähtuvalt konkreetsete organisatsioonide omavahelisest koostööst.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Piimaveiste jõudluskontrollil kvaliteedimärk

Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) seminaril juunis anti JKK-le üle tunnistus, et JKK-l on õigus jätkuvalt kasutada kvaliteedimärki ICAR *Certificate of Quality* (ICARi kvaliteedisertifikaat). JKK-l on kvaliteedimärk veiste märgistamisele ja piimaveiste jõudluskontrollile tervikuna (jõudlusandmete kogumine, piima-proovide analüüsimine, toodangu arvutamine ning geneetiline hindamine) ning piimaveiste põlvnemisandmete töötlemisele ja tõuraamatu pidamisele. Kvaliteedimärk on kehtiv 2016. a märtsini.

ICARi president Uffe Lauritsen (Taani) ja Kaivo Ilves ICARi kvaliteedisertifikaadiga.

Foto: ICAR

Info lihaveiste andmetööstusest

Juulist muutus Liisu programmi kasutamine tasuliseks. Liisu maksab 3 senti looma eest kuus. Jaanipäeva seisuga oli üle veerandi senistest kasutajatest saanud nõusoleku tasulise Liisu kasutamiseks.

Alates juulist on võimalik ka lihaveiste jõudluskontrolli teenuse raames suhelda JKKga paberivabalt ehk ainult elektrooniliselt. Kõik jõudluskontrolli trükised on kättesaadavad Liisus ning muu vajaliku info saab JKK kodulehelt.

Uus eluaja piimatoodangu rekordiomanik

Eesti 305-päevase piimatoodangu rekordilehm Tartu Agro ASi Jacqueline (4. laktatsioonil 18 935 kg piima) on ületanud oma eluaja piimatoodanguga senise Eesti rekordi. 17. juuniks oli ta lüpsnud 131 462 kg piima ja läks sellega mööda Estonia OÜ lehmast Eta, kelle eluajatoodang oli 129 707 kg piima. Eta läks karjast välja 13. laktatsioonil 1997. a jaanuaris. Loodame, et Jacqueline jõuab laktatsiooni lõpuks 140 000 kiloni.

JKK võõrustab väliskülalisi

Septembris saab sügise tulekuga Jõudluskontrolli Keskus võõrustada mitmeid väliskülalisi. Tänase seisuga on kindel, et septembris toimub Tallinnas rahvusvahelise standardiorganisatsiooni ISO loomade elektroonilise märgistamise töögrupi töökoosolek. Töögruppi kuuluvad ja Tallinnasse on tulemas mitmeid elektrooniliste märgistamisvahendite tootjaid (sh Datamars, Allflex), aga ka erinevate riikide esindajaid (Austraalia, Brasiilia, Kanada, Prantsusmaa, Taani). ISO töökoosolekule eelneb suure tõenäosusega ICARi loomade märgistamise alamkomitee töökoosolek, mida juhivad Jõudluskontrolli Keskuse direktor Kaivo Ilves.

Lisaks eelnimetatud töökoosolekutele on Eestisse oodata veel delegatsiooni Armeenias, kes soovib tutvuda Eesti loomade märgistamissüsteemiga ning kasutada meie kogemusi. Peale märgistamisteemade käivad JKK-l läbivõetamiseks veel ühe välisprojekti läbiviimiseks, mille eesmärk on jagada Eesti kogemusi piimaveiste jõudluskontrollisüsteemi ülesehitamisest. Kui projekt leiab rahastamist täies mahus, siis on Eestisse oodata delegatsiooni, kuhu kuuluvad Albaania, Armeenia, Bosnia ja Hertsovgoviina, Gruusia, Makedoonia, Moldova, Montenegro, Serbia, Ukraina ja Valgevene esindajad.

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfondi:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

ICARi seminar ja terviseandmete konverents

Mai lõpul toimus Taanis järjekordne ICARi seminar. Ettekanded olid seekord praktilise suunitlusega – läbivateks teemadeks olid loomade identifitseerimine, selle olulisus andmete registreerimisel ja farmi majandamisel; piimaproovi võtmine, jõudluskontrolli läbiviimise kvaliteet ning terviseandmete kogumine ja kasutamine. Võib aimata, et antud valdkonnad olid organiseerijate poolt taotluslikud, sest peaarorganisator oli Taani jõudluskontrolli organisatsioon (RYK), kelle igapäevatöö on nende teemadega seotud – Taani on Euroopas esimene riik, kus veiste elektroonilised märgid juba mõnda aega kohustuslikud on; RYKi põhitegevus on kontroll-lüpside läbiviimine karjades; terviseandmete registreerimise ja kasutamise osas võib Taanit koos Põhjamaadega valdavale osale maailmast eeskujuks seada.

Eestis on pisut üle 10% veistest märgistatud elektroonilise kõrvamärgiga (EID-märgid) ja seetõttu oli huvitav kuulata teiste kogemusi EID-märkide kasutamisest ja tuleviku võimalustest.

Mitmel sessioonil käsitleti piimaproovidega seotud teemasid. Kui ajalooliselt tegelesid jõudluskontrolli piimalaborid peamiselt jõudluskontrolli analüüsidega, siis tänapäeval on tehtavate analüüside nimekiri oluliselt pikenenud. Ka analüüsimeetodid on lähtuvalt meetodikast tundlikumad, mistõttu on nõuded piimaproovile rangemad. Traditsioonilistele piima rasva- ja valgusisaldusele, karbamiidisaldusele ning soomastiliste rakkude arvule lisaks diagnoosivad jõudluskontrolli laborid piimast ka mõningaid haigusi, määravad loomal tiinust või määravad sarnaselt Eestile mastiiditekitajaid DNA abil (Mastiit 16). Nende analüüsides juures peame olema juba väga kindlad, et piimaproovipudelil on ainult konkreetse looma piim, et looma identifitseerimisel pole tehtud vigu ning et proovipudelisse pole sattunud eelnevalt lüpsitud lehma piima (eelnevalt lüpsitud lehma piimajäägid lüpsiseadmes/piimamõõturis jne), sest analüüsitulemuste põhjal tehakse majandamis-, ravi- ja praakimisotsuseid. Ettekannetes võrreldi erinevaid roboteid, tutvustati probleemseid kohti lüpsiseadmetel ja piimamõõturitel ning otsiti lahendusi. Oluline on tootearenduse kaudu vähendada piimajääkide esinemist lüpsi/kontroll-lüpsi seadmetes, olemasolevate seadmete juures on kindlasti määrav nende heas töökorras olek ja korrektne seadistamine. Näib, et standardseadmed proovide võtmiseks robotlülpsil täielikult praktikas ei rahulda. Nii räägiti Prantsusmaal loodud universaalsest robotlülpsi proovikogujast “Ori-collector”, kui ka Taani standardiseeritud robotlülpsi proovikogujast.

Ühelgi varasemal ICARi töökoosolekul pole nii palju räägitud terviseandmete registreerimisest ja kasutamisest, see temaatika moodustas juba omaette väikese konverentsi. Paraku puudub praegu rahvusvaheliselt ühtne või kokkulepitud terviseandmete registreerimise süsteem ning iga riik on endale ise midagi arendanud, et oma loomapidajatele paremat teenust pakkuda. Nii on riike, kes registreerivad korrektselt kõiki terviseandmeid ja on riike, kus registreeritakse vaid loomade ravijuhud. On riike, kus süsteem on sarnaselt JKK pakutud Vissukese võimalusele vabatahtlik, kuid on ka maid, kus terviseandmete registreerimist juhitakse riiklikult ning andmete kasutamine on laialdane.

Põhjalikumalt räägiti Põhjamaade kogemustest, kus terviseandmete registreerimine on toimunud juba aastakümneid. Kõige pikaajalisemad kogemused on Norral, kus terviseandmeid registreeritakse 1975. aastast. Registreeritud terviseandmeid kasutatakse farmides igapäevatöö käigus, elektrooniline andmebaas on infoallikas nii farmerile, loomaarstile kui nõustajale, terviseandmeid kasutatakse geneetilises hindamises

ja teadustöodes. Samuti on andmebaas oluline karjatervise ülevaate saamiseks kogu riigi ulatuses.

Mitmes ettekandes räägiti Põhjamaades kasutatavast tarkvarast, mis võimaldab sõrahoolduse käigus puutetundliku ekraani abil elektrooniliselt registreerida kõik toimingud ja leitud terviseprobleemid. Tööde lõpus edastatakse info andmebaasi, mis taas võimaldab infot kasutada nii igapäevatöös kui aretuses ja teaduses.

Igal aastal on üks sessioon pühendatud uute arenduste tutvustamisele. Firma Afikim tutvustas seadme Afilab uusi arendusi: võimalus eraldada juba lüpsi käigus juustupiim muust piimast ning jälgida jooksvalt lehmade söötmise ja udarateravise olukorda. Samuti tutvustati sigimise ja tervise jälgimise süsteemi “Heatime”, Bentley laboriseadmete arendusi ja RYKis välja töötatud karja võtmenäitajate analüüsi.

Ettekanded on avaldatud ka ICARi veebilehel http://www.icar.org/Documents/Aarhus_2013/PowerPoint/index.htm.

Lisaks ettekannete kuulamisele oli osalistel võimalik minna ekskursioonile farmidesse ja jõudluskontrolliga seotud ettevõtetesse. Jõudluskontrolli Keskuse esindajad külastasid Taani piimalaborit, Põhjamaade ühist aretusettevõtet Viking Genetics ning Taani piimafarme.

Eurofins Steins laboratoorium analüüsib kõik Taani jõudluskontrolli- ja meiereiproovid. Lisaks analüüsitakse ka keskkonna-, valmistoodangu-, sööda-, farmaatsiatööstuse- ja teiste valdkondade proove. Samuti saab laborist nõuannet kõikvõimalike proovide võtmiseks ja analüüsitulemuste interpreteerimiseks. Valdava enamuse kasutatavaid proovimeetodeid on järelevalveorganisatsioonid akrediteerinud ja tunnustanud. Labor kuulub rahvusvahelisse Eurofins laboratooriumite võrku, kus 35 riigi laborites töötab kokku üle 14 000 töötaja.

Jõudluskontrolli tegemiseks saadetakse laborist farmi korkimata piimaproovipudelid, mis on varustatud ribakoodiga ja sisaldavad konservainet (konservaine on vedelana doseeritud ja seejärel kuivatatud). Kontroll-lülpsil seotakse piimaproovinumber looma numbriga. Loomaomanikul ja tehnikul on üle interneti võimalus tellida soovitud loomadele lisaks tavapärastele analüüsides ka erinevaid veterinaaranalüüse. Jõudluskontrolli proovide analüüsimisele eelneb selleks spetsiaalselt ehitatud robotiga proovide sorteerimine ja markeerimine.

Jõudluskontrolli proovide analüüsimiseks kasutatakse Combi-Foss analüsaatoreid, millega saab tunnis kokku analüüsida 2600 proovi. Analüsaatorite ette on paigutatud ILAS intellitech robotid, mis võimaldab ühel inimesel selle tööga hakkama saada.

Meiereiproovid analüüsitakse kahe CombiFoss 6000 ja kahe Bentley BactoCountiga. Erinevalt Eestist kontrollitakse normile mittevastavad külmumistäpi tulemused üle Advanced Cryoscope'iga. Kuna Taani on suur juustutootja, siis määratakse piimast ka anaeroobsed spoore moodustavad bakterid, milleks on valmistatud eriseade. Meiereiproove transporditakse võtmisest kuni laborisse jõudmiseni kastides, milles on jää ja vee segu. See tagab piimaproovidele säilitamiseks ideaalse 0 °C. Kui jää on laborisse saabumise ajaks kastis sulanud, siis proove vastu ei võeta.

Külaskäigul Taani, Rootsi ja Soome aretajate ühisorganisatsiooni VikingGenetics peakontoris anti ülevaade organisatsiooni tegevusest. VikingGeneticsis testitakse igal aastal ca 500 pulli. Kasutusel on kaasaegsed tehnoloogiad, k.a. genoomselektatsioon ja suguselekteeritud sperma tootmine. Ühinenud firma tugevus peitub eelkõige koostöös ja kuna aretus nõuab üha rohkem ressursi, on suures firmas lihtsam.

Egon Bech Jensen perefarmis tegeletakse mahepõllu-

majandusega. Karjas on 250 holsteini tõugu piimalehma ja kasutusel 50-kohaline karusell-lüpsiplats. Lehmi söödetakse peamiselt omatoodetud söödaga - hein, mais ja peet. Vähesel määral ostetakse juurde mahedat rapsikooki, kuna hind on liiga kallis. Lehmad käivad õues, toodang on 10 500 kg lehma kohta aastas. Piima hind on omanike sõnul hetkel väga hea, sest mahepiima eest makstakse 8 eurosentit rohkem kui tavapiima eest. Farmis on lisaks peremehele, perenaisele ja nende kahele pojale üks palgatööline. Pereliikmete sõnul tuleks nad toime ka oma perega, kuid kuni pojad õpivad, vajavad lisatööjõudu.

Teine külastatud farm oli Tinghøjgaard, kus 1300 holsteini tõugu lehma keskmine piimatoodang on 9 500 kg aastas. Kuna töotajaid on ka Ida-Euroopast, naljatasid omanikud, et neil on rahvusvaheline ettevõte. Lehmi lüpstakse 2 x 44 Strangko lüpsiplatsil, lisaks on eraldi 2 x 15 plats värskelt poeginutele ja ravivajadustega lehmadele. Sarnaselt paljudele Eesti farmidele söödetakse täisratsioonilist segasööta, kuid üllatavaks lisakomponendiks oli kartul.

Külastus oli ajastatud kontroll-lüpsiks. Kontroll-lüpsi jälgides selgus, et andmete usaldusväärsus on igati tagatud, sest inimlike eksimuste võimalus on viidud miinimumini – loomad on identifitseeritud elektrooniliste kõrvamärkidega, piimaproovipudel on varustatud ribakoodiga, kasutusel on automaatsed proovivõtuseadmed.

Mõlemas farmis olid loomad märgistatud EID-märkidega, kuna Taanis on nende kasutamine kohustuslik. Farmides oli kõik tehnoloogiliselt väga läbimõeldud, et seal igapäevaselt töötavatel inimestel oleks tööoperatsioonide läbiviimine mugav ning minimaalseima ajakuluga.

Järgmine ICARi suursündmus, ICARi 39. konverents on 2014. aasta maikuu Berliinis.

Vahendasid Aire Pentjärv, Kaivo Ilves,
Kalle Pedastsaar, Maila Kirs, Mart Kuresoo

ICARi kvaliteedisertifikaat

JKK Sõnumite jaanuarinumbris kirjutasime ICARi kvaliteedisertifikaadi uuendamisest ja detsembris toimunud vastavast auditist. Meenutame, et Jõudluskontrolli Keskust auditeeris Franz Schallerl Austriast. Täna on JKKsse jõudnud audiitori raport Eestis nähtust ja positiivne otsus Jõudluskontrolli Keskusele ICARi kvaliteedisertifikaadi omistamisest.

Raporti kokkuvõtte koosneb kolmest osast, millest esimeses tuuakse välja punktid, mis välistavad organisatsioonile kvaliteedisertifikaadi andmise. Teises osas on audiitoril võimalik juhtida tähelepanu väikestele puudustele, mis ei mõjuta küll süsteemi usaldusväärsust, kuid siiski tuleks mõne aja jooksul korda teha. Kolmas osa puudutab ettepanekuid ja ideid, millele auditeeritav organisatsioon võiks tulevikus mõelda.

Jõudluskontrolli Keskusele tehti ainult üks ettepanek ja sedagi kolmandas osas. Audiitor leidis, et tulevikus võiksime mõelda ka lüpsikiiruse andmete kasutamisele. Lüpsikiiruse andmete kogumise projekt on meil koostöös teadlastega juba mõni aeg tagasi käivitatud.

Võime Eestis taas uhkusega nentida, et meie jõudluskontrolli-süsteem vastab rahvusvahelistele reeglitele. Kuigi otsus kvaliteedisertifikaadi saamise kohta tehti juba varem, anti sertifikaat pidulikult üle ICARi seminaril Aarhisis. Koos Eestiga tunnustati ka Soome, Saksamaa, Poola, Hollandi ja Lõuna-Aafrika jõudluskontrolliorganisatsioone.

Kaivo Ilves

Tähelepanu – mured piimaproovidega!

Õhutemperatuuri tõusuga kaasnevad taas igasuvised probleemid – hapude piimaproovide arv suureneb. Piimaproovide hapnemise vältimiseks **palume piimaproovid korralikult segada**. Esmalt tuleb piimaproovi pudelit loksutada vahetult pärast proovi võtmist. Et vältida klimbi tekkimist proovipudeli põhja ja et konservaine jaguneks pudelis ühtlaselt, peab proovi loksutama ka 20–30 min pärast proovi võtmist. Piimaproove tuleb säilitada jahedas, temperatuuril +2...+6°C.

Piimaproovi hapnemist võib põhjustada ka pesemis/desojääkide esinemine lüpsi/kontroll-lüpsi seadmetes. Kui hapuks on läinud just lüpsi alguses võetud piimaproovid, tuleks kontrollida, kas seadmed on pärast pesu korralikult loputatud.

Robotlüpsiga farmides palume võetud piimaproove võimalusel ka kontroll-lüpsi kestel loksutada. Kuna proovide kogumine lüpsirobotis võtab kaua aega, võib konservainega segunemata piim hapneda ja nii jäävad proovitulemused saamata.

Oluline on jälgida, et **proovivõtuseade töötab** kontroll-lüpsi kestel **korrektselt**. Proovipudelisse tuleb kontroll-lüpsil võtta ca 40 ml piima (4/5 proovipudelist). Kui proovipudelis on väga vähe piima, ei ole laboris võimalik piimaproove analüüsida. Kui proovipudel on ääreni täis, ei ole piimaproovi võimalik korralikult loksutada ning proovipudeli avamisel võib koor jääda kaane külge. Seetõttu on väga tähtis, et lüpsirobotite ja piimameetrite proovivõtuseadmed oleksid õigesti seadistatud ja töökorras.

Piimaproovide arv laudalehel/saatelehel. Piimaproovide arvu lahtrisse palume kirjutada jõudluskontrolli proovide arvu (lehmade proovid + tankiproov/proovid). Kui kastis on ka piimaproove, millest soovitakse **ainult Mastiit16** analüüsi, palume neid jõudluskontrolli proovide arvule mitte juurde liita (nende arvu võib lehele eraldi märkida).

Mastiidiproovide märgistamisel palume kleepida pudelile kleebis pigem ülespoole, et ribakood ja number jääksid statiivi äärest ülespoole. Väikese läbimõõduga katsutitele soovitame kleebise panna piki pudelit, et ribakood oleks masinaga loetav.

Tähelepanu

Palun kontrollige enne piimaproovide ja kontroll-lüpsilehtede/failide saatmist JKKsse, kas failis/lehel olevad kasti- ja proovinumbriid on vastavuses kastis olevate piimaproovidega (juhul kui olete proovipudeleid kastis ümbertõstnud).

Jõudluskontrolli Keskus 20

Paremaks koostööks tõuaretusühistute ja laborianalüüse tegevate ning jõudluskontrolli andmeid töötlevate organisatsioonide vahel moodustati 1. juunil 1993. a Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi (ELVI) piimabori ja andmetöötlusosakonna baasil EV Tõuaretusinspeksiooni koosseisus Jõudluskontrolli Keskus (JKK).

Tõuaretusinspeksiooni direktori Agu Kõobi käskkirjaga määrati keskuse juhataja kohusetähtsaks tähtajaliselt Vambola Vilson, kes seni oli töötanud ELVI aretuskeskuse juhatajana. Keskuse struktuuris oli 76 ametikohta: juhtkond 9, andmetöötlusosakond 44 ja piimaanalüüside laboratoorium 23. Neist ametikohtadest oli mehitatud esialgu 70. Andmetöötlusosakonna juhatajana jätkasid Hillar Vallner ja piimaanalüüside labori juhatajana Jaak Kihu. Vambola Vilson täitis juhataja kohuseid 14. septembrini, seejärel määrati juhatajaks Tiina Vares. Neist 70st töötab tänaseni JKKs 21 inimest, sh kõik andmetöötlusosakonna töötajad ja 69% labori ning 63% IT-osakonna töötajatest.

Jõudluskontrolli Keskus loodi ELVI üksustest seetõttu, et selleks ajaks oli pea kogu veiste jõudlusandmete töötlemine sinna koondunud. Eestis oli põllumajandusreform lõpukorral, kolhoosid-sovhoosid likvideeritud ning nende baasil moodustatud ühistud, aktsiaseltsid jms. Palju veiseid oli kompensatsioonina tagastatud endistele omanikele, seega oli tekkinud palju uusi loomaomanikke. Endistele omanikele tagastatud veiste jõudluskontrolli hoidsid elus endiste kolhooside-sovhooside jõudluskontrolli assistendid. Keskuse moodustamise ajal oli vahetõttu klientidega ligadi-logadi, sest ELVI ja klientide vahel puudusid korrektsed lepingud. Endistele omanikele tagastatud loomade jõudluskontroll oli jätkunud seni piirkondade kaupa (nt Leie erasektor, Misso erasektor jne) ja

nende osas konkreetsed loomaomanikud puudusid. Ühena esimestest töödest seisis vastloodud keskuse ees lepinguliste vahetõttude korrastamine, seega on raske öelda, kui palju oli meil JKK loomise hetkel kliente. 1993. a lõpuks oli erasektori jaotamise ning jõudluskontrolli taasloomise (aga ka lõpetamise) arvel kasvanud klientide arv 3489ni, kel oli 167 579 lehma. Märgin, et 1992. a lõpul oli Eestimaa aastakokkuvõtete põhjal vaid 429 piimafarmi. Mitmed väikekliendid lepingut ei sõlminud või olid juba varem jõudluskontrolli sisuliselt katkestanud ja seetõttu neile jõudluskontrolli teenuse osutamine lõpetati.

Viie aasta pärast oli JKK-l 1. juunil 1998. a 2900 klienti 120 630 lehmaga; kümne aasta pärast 1. juunil 2003. a 2922 klienti 105 876 lehmaga; 15 aasta pärast 1. juunil 2008. a 1234 klienti 94 759 lehmaga ja tänavu 1. juunil 2013. a 826 klienti 91 069 lehmaga.

Varsti pärast viiendat tööaastat loodi 17. juulil 1998. a põllumajandusministri määrusega Jõudluskontrolli Keskuse baasil Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Keskus (PRIK) 89 ametikohaga, kus loodi täiendavalt registrite osakond. Seoses loomade kohustusliku märgistamise ja toetuste maksmise rakendamisega lisati 2000. a märtsis PRIKi struktuuri toetuste, kontrolli ja sisekontrolli osakonnad. Uuesti reorganiseeriti PRIK sama aasta juulis, mil ta jaotati kaheks asutuseks: Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametiks (PRIA), mille ülesanneteks said registrite pidamine ja toetuste administreerimine; ning PRIKi osaks jäi jõudluskontrolliga tegelemine. Kahe asutuse väga sarnased nimed tekitasid segadust ning 2001. a jaanuaris nimetati PRIK ümber Jõudluskontrolli Keskuseks. Ametikohti oli tollal 85, praegu on töötajaid 44.

Inno Maasikas

Muhedat

Miks on suvel päevad pikemad kui talvel?

See on puhas füüsika – tegemist on soojuspaisumisega!

Tööjuubelid

1. septembril tähistab **5.** tööjuubelit väliteenistuse osakonna registrispetsialist **Ilme-Tiiu Jõudu.**

22. septembril on **15.** tööjuubel JKK piimaanalüüside laboratooriumi analüütik-seadmete hooldaja **Deniss Protopopovil.**

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel	738 7726
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Teaduse 2 (II korrus), Saku	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a (II korrus), Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 (II korrus), Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 (II korrus), Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

On vana tuntud tõde, et vahel tuleb koduseid asju vaadata pisut kaugemalt. Paljudele eestlastele andis selleks hea võimaluse hiljuti Läti Vabariigi pealinnas Riias toimunud järjekordne Baltimaade tõuaretuse ja geneetika konverents, kus Eesti oma heade tulemustega esile tõusis. Justkui kirsina tordil kõlas Läti lektori Dr. Andris Miglavsi iseloomustus, et Eesti on piimatootmise osas "Balti väike tiiger". Loomulikult oli uhke tunne olla eestlane, kui Eesti Maaülikooli teadlased avalikustasid oma Balti kolleegidele transgeense kloonvasika saavutuse, mis ületas ka Eesti meedias uudisekännise oluliselt kõrgemalt, kui tavapärased põllumajandusuudised. Kahjuks ei olnud seekordsel konverentsil ettekannet, mis võrdleks Baltimaade lihatootmist üldisemalt või siis erinevaid lihatootmissektoreid eraldi, mistõttu jäi lihasektoris toimuv pisut tahaplaanile.

Kohaliku loomakasvatuse sektori viimaste aastate tegevuse kokkuvõtmine toimus septembri lõpus Eesti aretusorganisatsioonide loodud Eesti Tõuloomakasvatavate Liidu 20. aastapäeva tähistamisel, kus iga aretusorganisatsioon andis lühikese ülevaate toimunust. Jõudluskontrolli Keskuse nimel soovin õnne kõigile aretajatele selle tähtpäeva puhul!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Üle 18 000 kg laktatsioonid**

Saaremaal asuva Kõljala POÜ lehm Miilas saavutas eesti punast tõugu lehmade seas läbi aegade suurima 305-päevase laktatsiooni piimatoodangu. EPK uue rekordlehma neljanda laktatsiooni piimatoodang oli 18 189 kilo. Keskmiseks päevatoodanguks on selliselt lüpsval lehmalt vähemalt 59 kg piima päevas, kuid loomulikult on toodang laktatsiooni alguses kõrgem ja hiljem väiksem. Tema eelnevad kolm laktatsiooni on olnud üle 11 000 kilo, neist kõrgeim oli esimene – 11 473 kilo.

Üldse on Eestis 18 000 kg toodanguni laktatsiooni jooksul jõudnud 9 lehma, ülejäänud 8 lehma tõuks on EHF ja kõrgeim on neist Tartu Agro ASi lehma Jacqueline toodang – 18 935 kg. Tema oli esimene 18 000 kg piiri ületaja ning on praegu ka kõige enam piima tootnud lehm Eestimaal – 134 903 kg (seisuga 22.08.2013). Neist üheksast lehmast, kes on ületanud 18 000 kg, kuulub neli lehma Tartu Agro ASile, kaks Kõljala POÜle, kaks Torma POÜle ja üks on Männiku Piim OÜ lehm. Kõik need lehmad on lüpsnud sellise toodangu saavutamiseks 305 päeva täis.

Rahvusvahelised loomade märgistamise arutelud Eestis

Jõudluskontrolli Keskus võõrustas septembri lõpus kaht loomade märgistamise töökoosolekut: ICARi loomade märgistamise töögrupi ja ISO loomade elektroonilise märgistamise töögrupi arutelu. Töökoosolekutel osalesid suurimad märgistamisvahendite tootjad, kõik rahvusvaheliselt tunnustatud märgistamisvahendeid testivad laboratooriumid ja ka mitmete suurriikide esindajad, kus loomade (elektrooniline) märgistamine on levinud (Austraalia, Brasiilia, Euroopa riigid, Kanada, USA). Peamised teemad olid: kuidas tagada märkide sõltumatu kvaliteedikontroll lähtuvalt lõppkasutaja vaatenurgast ning kuidas parandada elektrooniliste märgistamisvahendite testimissüsteemi selliselt, et takistada tootja pahatahtlikkuse tõttu ebakvaliteetsete või tunnustamata toodete turule jõudmist.

Lambakasvatavate selts propageerib elektroonilisi kõrvamärke

Kuna lammaste ekspordil kehtib nõue, et lambad peavad olema elektrooniliselt märgistatud, siis märgistab üha rohkem ja rohkem lambakasvatavaid oma lambaid esmase elektroonilise kõrvamärgiga.

Lammaste jõudluskontrolli läbiviimisel hinnatakse tõulambaid erinevate parameetrite järgi. Hindamise ja andmete andmebaasi sisestamise lihtsustamiseks tellis Eesti Lambakasvatavate Selts Jõudluskontrolli Keskuselt elektrooniliste kõrvamärkide lugeja Datamars GES3S lammaste identifitseerimiseks ja testiandmete registreerimiseks, ning tarkvara, mis võimaldab lammaste testimisandmed lugejast otse lammaste infosüsteemi salvestada. Muudatus välistab nüüdsest elektrooniliste kõrvamärkidega märgistatud lammaste andmete paberile kirjutamise. Andmed sisestatakse otse lugejasse ja hiljem kantakse loodud failid otse andmebaasi.

XVI Balti aretuse ja geneetika konverents Lätis

11.–12. september toimus Balti tõuaretuse ja geneetika konverents, seal räägiti kajastub põhjalikumalt Sõnumite siseküljel.

Lätis oli eelmisel aastal jõudluskontrollialuste lehmade keskmine piimatoodang 6489 kg, veiseid oli kokku pisut üle 390 000, neist piimalehmi 164 600. Jõudluskontrollis on 78% lehmadest. Väiketootjate osakaal Lätis on suur, piimatootmisega tegeleb 25 740 ettevõtet, karja keskmine suurus on 6,4 lehma. 40% karjades on vähem kui 20 lehma. Eelmisel aastal toodeti Lätis 874 000 tonni piima, 79 000 tonni liha (tapakaalus) ja 671 miljonit muna.

Leedus oli 2013. alguse seisuga ~720 000 veist, neist piimalehmi 331 100. Jõudluskontrolli tehakse 43% karjades, 2012. a oli nende keskmine piimatoodang 6703 kg. Ka Leedus on väikeste karjade osatähtsus suur – umbes 41% loomadest peetakse kuni 10-pealistes karjades. Leedus on lihaveiseid 130 400, neist puhtatõulisi on 14 600, see on suurim puhtatõuliste lihaveiste populatsioon Balti riikides.

Arengud riikidevahelises pullide hindamises ja Interbulli aastakoosolek Nantes'is

23.–26. augustini 2013. a toimus Prantsusmaal Nantes'is 64. EAAP aastakoosoleku raames järjekordne Interbulli koosolek. Eestist osalesid koosolekul Mart Uba ja Liia Taaler Jõudluskontrolli Keskusest. Ürituse muutis eriliseks asjaolu, et sel aastal täitis 30 aastat Interbulli kui riikidevahelise pullide geneetilise hindamise institutsiooni ellukutsumisest 1983. aastal. Interbulli loomise ja seejärel tema tegevusvaldkondade pideva arendamise ajendiks oli ja on jätkuvalt soov ning vajadus erinevate riikide pulle omavahel võrrelda. Ümmarguse tähtpäevaga seoses olgu meenutuseks ja äramärkimiseks esitatud mõned ajalised tähised ja numbrid.

Piimaveiste nn tavapärane hindamine. 1993. a alates toimub seemenduspullide rahvusvaheline geneetiline hindamine MACE-programmiga (ingl *Multiple-trait Across Country Evaluation*), hõlmates käesoleval ajal 32 riigi 81 erinevat populatsiooni. Alustati jõudlustunnuste hindamisega, kasvades tänaseks lisaks jõudlusele ka välimiku, udaraterwise, sigivuse, poegimise, tootliku aja jt näitajatega kokku rohkem kui 40 erineva aretustunnuse väärtuse hindamiseni.

Ka Interbulli teenust kasutavate maade arv on pidevalt kasvanud. Hetkel on viimasteks uuteks riikideks Argentina ja Uruguay, kes liitusid 2012. a detsembris jõudlustunnuste hindamisega holsteini tõugude grupis.

Lihaveiste nn tavapärane hindamine. 2007. a moodustati Interbulli juurde töögrupp Interbeef lihaveiste rahvusvahelise geneetilise hindamise väljaarendamiseks ja rakendamiseks. Interbulli Keskus on alates 2012. a algusest Interbeefi (nüüd ICARi töögrupp) tellimusel läbi viinud kaks lihaveiste jõudlustunnuste (võõrutuskaal) testhindamist. Esimene korraline hindamine šarolee ja limusiini tõugu loomade andmete alusel on kavandatud 2013. a septembris.

Piimaveiste nn genoomhindamine. 2007. a moodustati initsiatiivgrupp genoominfo kasutuselevõtmiseks Interbulli hindamises ja sellest ajast alates on genoomhindamisega seotud teemade osatähtsus Interbulli korralistel töökoosolekutel pidevalt kasvanud. Lisaks toimusid ainult genoomhindamisega seotud teemadele pühendatud töökoosolekud 2009. a jaanuaris Uppsalas ja 2012. a veebruaris Veronas. GMACE (rahvusvaheline geneetiline hindamine genoominfo andmetel) testhindamine selle meetodi järgneva rakendamiseks toimus 2013. a veebruaris holsteini tõugude grupis 14 populatsiooni andmete põhjal 37 aretustunnuse kohta, esitades hindamistulemused kõikide vastava aretustunnusega tavahindamises osalevate populatsioonide baasil. Esimene nn tutvustav genoomhindamine 8 holsteini populatsiooni andmetel toimus 2013. a augustis, võimaldades huvitatud organisatsioonidel ja aretajatel saada esmakordne ülevaade genoomhindamise tulemustest oma populatsiooni baasil.

Seekordne Interbulli koosolek toimus tinglikult kolmes osas: kaheosaline ärikoosolek, teaduslike ettekannete esitamine ja koosolekuväliselt EAAPga ühine ettekannete päev. Lisaks said konverentsi külastajad tutvuda aretuskooperatiiviga Evolution, kus tutvustati aretusprogrammi XY Creation ja

demonstreeriti selle programmi alusel aretatud lehmikuid. Evolutioni võimekuse kirjeldamiseks olgu märgitud, et igal aastal võetakse aretusprogrammi alusel kasutusse 200 noorpulli, genotüpiseeritakse 3000 holsteini tõugu pullikut ja 25 000 lehmikut ning toodetakse 10 000 embrüot.

Teaduslike uurimistööde tulemusi tutvustati kaheksal istungil, esitades kokku 64 ettekannet järgmistel teemadel:

- genoomhindamise arengud kohalikus ja riikidevahelises hindamises;
- uued aretusstrateegiad ja uued aretustunnused;
- arengud funktsionaalsete tunnuste hindamisel;
- arengud lihaveiste riikidevahelisel hindamisel;
- genoomselektiooni mõju aretussektorile;
- genoominfo kasulikkusest farmerile.

Väga lai teemade ring on kinnituseks Interbulli tegevusvaldkondade pidevale laienemisele ja teaduslikule arengule. Enim teadlaste tähelepanu pälvis seejuures genoomhindamise temaatika, kus enamus ettekandeid oli otseselt või kaudselt seotud genoomhindamise meetodite ja rakenduste arendamisega kohalikus ja riikidevahelises hindamises.

Ärikoosolekul esitati tavapäraselt Interbulli Keskuse aastaaruanne, uued kandidaadid Interbulli nõukogusse ja ülevaade edasistest plaanidest. Oluliseks vaidlusaluseks teemaks kujunes aga oodatult riikidevahelise genoomhindamise läbiviimise korraldamine. Arutleti, millal toimub esimene ametlik genoomhindamine GMACE, millisel skaalal ja millistel tingimustel publitseeritakse hindamistulemused ning kes maksab teenuse eest jne. Selgituseks olgu märgitud, et augustis 2013 toimunud ja detsembriks 2013 kavandatud GMACE holsteini tõugude grupis sai nimeks tutvustav genoomhindamine, kus iga holsteini tavahindamises osalev riik saab oma populatsiooni skaalal genoomaretusväärtuse GEBV nendele aretustunnustele, millega ta osaleb Interbulli tavahindamises. Ehk siis 2013. a augusti GMACE hindamistulemused on Eestil jõudluse, välimiku ja udaraterwise aretustunnuste kohta. Praeguse regulatsiooni alusel saame me GEBVd nendele välisriikide (noor)pullidele, kes on pulli sünniriigi poolt valitud seemenduspulliks ja kelle pole veel ametlikku hindamistulemust järglaste andmetel. Aga me ei saa genoomhindeid Eesti skaalal nendele noorpullidele, kelle oleme teistest riikidest sealsete genoomhinnete alusel importinud ja Eestis seemenduspullina rakendanud.

Senise arusaamise kohaselt käsitleti riikidevahelist genoomhindamist eraldi teenusena, mille kulud kannavad oma (genoom)andmetega hindamises olevad riigid. Nantes'i koosolekul pälvis aga laialdast poolehoidu arusaam, et genoomhindamine on senise tavahindamise täiendus järglasteta noorpullide liitmiseks senisesse riikidevahelisse hindamisse. GMACE rahastamine toimuks sellisel juhul analoogselt senise MACE rahastamisega hindamises osalevate riikide poolt.

Lõplikke otsuseid pole veel tehtud ja enne esimese ametliku riikidevahelise genoomhindamise aja väljakuulutamist toimub veel mitu katselist hindamist, nende seas käesoleva aasta detsembris ka teine tutvustav hindamine.

Tabel. Eestis seemenduspullina kasutatud genoomhinnatud pullid

Seemenduskood	Tõug	IB-kood	Sünniaasta	Nimi	REL%	SPAV	SSAV	SVAV	SKAV
56792	HOL	NLDM000543787792	2010	MONITOR	61	124	108	146	138
65629	HOL	DEUM000354049629	2010	Sunday	70	116	118	131	130
65996	RED	DEUM000536505996	2010	Defoe	60	103	105	130	115
65069	RED	DEUM000354587069	2011	Mad Max	61	100	110	130	115

Esimeste hindamistulemuste olemasolu kinnituseks on eelnevas tabelis esitatud meie andmebaasis registreeritud genoomhinnatud seemenduspullina kasutatud noorpullid.

Mart Uba
biomeetria sektori juhataja

Noppeid XVI Balti aretuse ja geneetika konverentsilt

Riias toimunud XVI Balti tõuaretuse ja geneetika konverentsist võtsid lisaks Baltimaade teadlastele ja aretusega seotud inimestele osa ka külalised Ukrainast, Gruusiast, Soomest, Rootsist, Norrast, Saksamaalt, Suurbritanniast, Iirimaalt ja Tšehhist. Konverentsi korraldajad olid programmi koostamisel teinud suure töö, ettekannete teemadering oli huvitav ning lektorid professionaalsed. Järgevalt on kirja saanud valik JKK osalejate tähelepanekuid, mis iseloomustavad ettekannete teemadevalikut ja kvaliteeti.

Konverentsi avas Läti põllumajandusminister, kes avakõnes tänas osalejaid ja korraldajaid. Seejäral andsid ülevaate oma riigi loomakasvatuse olukorrast Läti, Leedu ja Eesti esindajad. Siinkohal tuleb kindlasti märkida, et Läti ja Leedu ettekandes mainiti ära Eesti piimakarjakasvatavate tublid tulemused ja oma maa erinevaid näitajaid võrreldi meie, mitte aga Taani või Hollandi või Saksamaa omadega!

Eesti loomakasvatuse viimaste aastate arengust tegi ülevaate Haldja Viinalass EMÜst. Tema ettekandes oli juttu ka kloonitud transgeensest vasikast ja see tekitas kuulajate hulgas suurt huvi.

Andris Miglavs Läti Riiklikust Agraarökonoomika Instituudist andis ülevaate Balti piimandussektori võimalustest ja väljakutsetest ökonomisti pilgu läbi. Hea oli kuulda, et kui viimase aasta jooksul on Euroopa Liidus piimatoodang kasvanud 6 liikmesriigis, siis kõige kiiremini areneb Eesti. Lisaks sellele on Eestis tänu suurte karjade suhteliselt suurele osatähtsusele piimatootmise efektiivsusnäitajad vaieldanult Baltimaade parimad. Lektori sõnade kohaselt on Eesti "Balti väike piimatiiger". Miglavsi esitluse põhjal sai hästi jälgida Baltimaade piimasektori erinevusi ja sarnasusi.

Dainis Arbidans Läti Põllumajanduse Nõustamiskeskusest andis ülevaate Läti tippkarjadest. 2012. a saadi parimas karjas keskmiselt 12 541 kg piima lehma kohta (173 lehma, rasv 3,55%, valk 3032, SRA 113 000). Üllatas piima madal keskmine somaatiliste rakkude arv Lätis (282 000). Põhjuseks on ilmselt see, et tulemus on saadud vaid jõudluskontrollialuste karjade tulemuste põhjal ja see number ei iseloomusta kogu toodetud piima kvaliteeti. Esitluses oli palju juttu udarapõletikest, näiteks on lektori hinnangul mastiiti põdenud lehma hilisem piimakadu 10–80% ning keskmiselt on karjas iga kliinilise mastiidijuhtu kohta 9 varjatud haigusjuhtu.

Jarmo Juga Helsingi Ülikoolist kirjeldas Soome mudeli muutust ehk arenguid meie põhjanaabrite piimandussektoris. Vabapidamislaudad, loomade arvu suurenemine karjas ja areng suurtootmise suunas on märksõnad, mis muutust iseloomustavad. Soome ettekanne oli huvitav, sest puudutas aretuses söömist, söödaväärindust ja kaasnevat keskkonnasäästlikust.

Konverentsi ühe sponsori, Bentley Instruments'i esindaja tutvustas esmalt firma seadmeid ning seejärel mastiidi ennetamise uusi aspekte nagu udarapõletiku ravi võimalusi taimsete ekstraktidega.

Huvitavaim ettekanne oli Stefan Rensingilt Saksa firmast

Masterrind, kes lihtsas keeles tegi kuulajatele selgeks, et genoomhindamine on aretuse tulevik ja kuidas see hiljem kokku läheb tütarde järgi hindamisega. Stefan Rensingi esitus haaras kaasa ja pani mõistma, kui kiires arengus on piimakarja aretus, märksõnadeks selekteeritud sperma ja genoomika. Selle aasta jaanuaris tehti Saksamaal üle 50% seemendustest genoommeetodil hinnatud noorte pullide spermaga. Tema ettekandest jäi kõlama, et usaldusväärsete tulemuste saavutamiseks on vajalik piisava suurusega populatsioon, seega ka rahvusvaheline koostöö. Eriti oluline on see punaste tõugude hindamisel.

Loomade identifitseerimisest oli ettekanne Saksa firma Caisley esindajalt, seda oli päris põnev kuulata, kuna märgistamise teemaga puutume ise pidevalt kokku. Samuti oli ettekanne Jõudluskontrolli Keskuse direktorilt Kaivo Ilveselt, kes andis ülevaate, missugune on rahvusvaheliste organisatsioonide (ICAR, ISO) roll loomade identifitseerimisel.

Teisel päeval külastasime ühistut "Läti piim", kus toodetakse tööstuslikke piimatooteid ja erinevaid juuste. Piimakombinaadis töötab 90 inimest. "Latvijas Piens" Ltd on Läti farmeritele kuuluv piimakombinaat, mis asutati 2010. a kolme kooperasi "Trikata", "Dzese" ja "Piena Partneri" baasil. Siia kuulub üle 600 farmi rohkem kui 30 000 lehмага. Põhitoodanguks on juustud, mida on üle 20 sordi. Väga minev kaup on mitmesuguste maitseainetega toorjuustupallid õlis, tomati ja basiilikuga toorjuustupallid said Londonis toimunud konkursil kuldmedali. Teiseks toodanguliigiks on tihendatud lõss, mis saadakse lõssi juhtimisel läbi tselluloosfiltrite.

Seejärel külastasime 2012. aastal valminud farmi Kalna Osi, kus töötab 60-kohaline lüpsikarusell, mis lüpsab 350 lehma tunnis. Vahetuses töötab 3 lüpsjat, 2 päevakarjakut ning 1 veterinaar. Farm on planeeritud 2000 lehmale, aga praegu on farmis 1446 looma. Keskmine toodang lehma kohta on üle 7000 kg, piim müüakse Leetu ja Poolasse, sest seal on kokkuostuhind kõrgem.

Järgmine Balti aretuse ja geneetika konverents toimub 2014. aastal Eestis.

Kolleegide meenutuste põhjal kokku pannud
Toomas Rimmel

Tähelepanu

Juhime Teie tähelepanu järgmistele Vissukeses sageli ettetulevatele probleemidele.

1. Kui soovite noorkarja väljaminekute sisestamisel, et loom ilmuks uue omaniku juures nähtavale ja jääks karjavõtmise ootele, tuleb Vissukesse siseneda tingimata ID-kaardiga, sisestamisel valida variant JKK + PRIA ja loom ei tohi olla varem PRIA-s Teie poolt oma karjast välja viidud. Kui seda on siiski juba tehtud, tuleb JKK-le andmete esitamisel kasutada tavalist väljamineku sisestust ja uue omaniku juurde teda karjavõtmise ootele panna ei saa.

2. Kui olete tasulise Vissukese kasutaja ja annate kellelegi loa oma andmeid kasutada, siis see uus kasutaja ei saa automaatselt veterinaarimooduli kasutamise õigust, vaid Te peate talle ise selle õiguse andma. Selleks tuleb vajutada Vissukese menüüribal nupule *Seaded* ja selle alammenüüs *Vet seaded*. Seejärel kuvatakse nupule vajutades kõigi kasutajate nimekiri, kel on Teie andmetele juurdepääs ning sealt valite selle isiku kasutajanime, kellele soovite veterinaarimooduli kasutusõiguse anda ning märgite ära, kas lubate tal ka andmeid sisestada ja muuta või ainult vaadata.

Ümmargused tähtpäevad sigade jõudluskontrollis

2013. aastal möödub 30 aastat ajast, mil alustati sigade jõudluskontrolli arvutite abil. Algselt nimetati seda masinarvutuseks. Töö käis nii, et farmidest edastati sigade jõudlusandmed JKK-sse spetsiaalsetel pabervormidel, millelt need sisestati arvutisse. Aasta lõpus koostati farmile kokkuvõtteid, mida tol ajal nimetati seakarja boniteerimiseks. Esimesed alustajad olid Ülenurme Öppe- ja Katsemajand, Avangardi kolhoos, Laeva Katsesovhoos Tartu rajoonist ja Saverna kolhoos Põlva rajoonist. Sellist jõudlusandmete kogumise süsteemi kasutati 15 aastat, mis on ka ümmargune number.

30 aastat jõudluskontrolli arvuti abil täitub ühel JKK praegustest klientidest – Jampo Seakasvatuse Osühingul (endine Avangardi kolhoos). Mainimata ei saa jätta ka seda, et 30-aastase arengu on JKK-ga kaasa teinud Jampo Seakasvatuse Osühingu juht Eeva Kõomägi. Suured tänud talle oma kogemuste jagamisel sigade jõudluskontrolli süsteemi arendamisel!

Poole vähem aega ehk 15 aastat möödub Oracle'i andmebaasi loomisest, mis omakorda võimaldas kasutusele võtta personaalarvutid. Seega on meie seakasvatajad farmides kogunud personaalarvutitega jõudlusandmeid 15 aastat. Esimene tarkvaraprogramm, db-Planer, osteti Saksamaalt ja seda kasutati 7 aastat. db-Planeri vahetas välja Jõudluskontrolli Keskuses valminud Possu programm, mida praeguseks on kasutatud juba 8 aastat.

Külli Kersten
sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Tänavused vissivõistlused

Saarte Viss korraldati 12. juunil Upal 16. korda. Osales 11 loomaomanikku 49 lehmaga. Esmaspoeginute klassi võitja eesti punast tõugu loomade seas oli Kõljala

Põllumajandusliku OÜ lehm Meeda ja eesti holsteini seas Kärkla Põllumajandusühistu lehm Nänni, kes pärjati ka Vissi tiitliga. Kõljala Põllumajandusliku OÜ lehm Paabu võitis EPK Vissi tiitli ja Meeda sai reservvissiks.

5. juulil toimus 24. korda nii eesti holsteini kui eesti punast tõugu lehmade näitus-konkurss Viss 2013 Ülenurmel. Teist aastat peeti mõlema tõu võistlus koos. Esitleti 109 lehma (67 EHF ja 42 EPK) 26 karjast. Esmaspoeginute klassi võitja eesti punast tõugu loomade seas oli AT & MK OÜ lehm Liina ja eesti holsteini seas Tartu Agro ASi lehm Mirdi. Eesti punase tõu Vissi tiitli pälvis Tartu Agro ASi Rahinge lauda lehm Killi, reservvissiks sai Meeli Sadala Piim OÜst. Eesti holsteini tõugu Vissiks pärjati Tartu Agro ASi Rahinge laudast Olli, reservvissiks sai Soone Farm OÜ Marii.

7. septembril valiti Tartu sügisnäituse & Tõuloom 2013 raames eesti maatõugu Viss. Tiitel anti 11. korda ning seekord oli loomi viiest karjast. Maatõu Viss 2013 tiitliga pärjati Eerika Farm OÜ lehm Kalli. Reservvissiks sai Miilu tartumaalase Rainer Partsi karjast.

JKK tunnustab kõiki osalejaid ja auhindab esmaspoeginud grupi võitjate omanikke!

Muhedat

Kiri JKK-le Hiinast

Tere, oleme Hiina põhinev ettevõtte. Meie firma toodab ja ekspordib kõiki kõrge kvaliteediga seadmed karja. Nüüd on meie kodulehel valmimisjärgus. Suletud on kaks hinnakirjade kõrvamärke. Meie hallituse disain on unikaalne. Kui teil on küsimusi või on vaja, ärge kartke meiega ühendust võtta.

Mike Xie
Sales manager

Tööjuubilarid

Piimaanalüüside laboratooriumi projekti-juht-konsultant **Aime Lokk** tähistas 1. septembril 15. tööjuubelit.

4. novembril on 15. tööjuubel väliteenistuse Harju- ja Pärnumaa zootehnikul **Maire Põhjalal**.

16. novembril on 35. tööjuubel biomeetria sektori juhatajal **Mart Ubal**.

3. detsembril on 40. tööjuubel piimaanalüüside laboratooriumi juhatajal **Mart Kuresool**.

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu

Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Teaduse 2 (II korrus), Saku	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 II korrus, Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 II korrus, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00